

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București

Radu Băjenaru

**SFÂRȘITUL BRONZULUI TIMPURIU
ÎN REGIUNEA DINTRE
CARPAȚI ȘI DUNĂRE**

Editura Argonaut

Cluj-Napoca 2014

CUPRINS

Prefață (acad. Alexandru Vulpe)	11
Cuvânt înainte (2013)	15
Cuvânt înainte (2003)	17
Introducere	19
Cadrul geografic	21
Probleme de terminologie și periodizare	25
Catalogul descoperirilor	31
Stadiul cercetării	125
Stadiul cercetării asupra așezărilor.....	125
Stadiul cercetării asupra descoperirilor funerare.....	131
Stadiul cercetării asupra pieselor de metal.....	134
Concluzii.....	135
Structura așezărilor și stratigrafia siturilor-cheie	137
Structura așezărilor	137
Clasificarea așezărilor în funcție de relief.....	137
Clasificarea așezărilor în funcție de stratigrafie.....	139
Sistemele de fortificație.....	140
Construcțiile.....	142
Concluzii.....	145
Stratigrafia siturilor-cheie	146
Braneț, jud. Olt.....	146
Odaia Turcului, jud. Dâmbovița.....	150
Greci, jud. Ilfov.....	152
Năeni, jud. Buzău.....	152
Sărata Monteoru, jud. Buzău.....	153
Ostrovu Corbului, jud. Mehedinți.....	154
Cuciulata, jud. Brașov.....	155
Sf. Gheorghe, jud. Covasna.....	156
Leliceni, jud. Harghita.....	156
Concluzii.....	157
Clasificarea generală a ceramicii și definirea grupelor ceramice	159
Clasificarea generală a ceramicii	159
Clasificarea generală a formelor ceramice.....	160
Clasificarea generală a tehnicilor și motifelor decorului ceramic.....	170
Definirea grupelor ceramice	174
Ceramica de tip Glina	174
Istoricul cercetării.....	174
Clasificarea ceramicii.....	176
Răspândire și periodizare.....	180
Ceramica de tip Odaia Turcului	184
Istoricul cercetării.....	184
Clasificarea ceramicii.....	185
Răspândire și periodizare.....	188

Ceramica de tip Monteoru	190
Istoricul cercetării.....	190
Clasificarea ceramicii.....	190
Răspândire și periodizare.....	191
Ceramica de tip Tei	193
Istoricul cercetării.....	193
Clasificarea ceramicii.....	194
Răspândire și periodizare.....	197
Descoperiri de „tip Branș”	197
Ceramica de tip Verbicioara	199
Istoricul cercetării.....	199
Clasificarea ceramicii.....	200
Răspândire și periodizare.....	202
Definirea grupelor ceramice din SE Transilvaniei	205
Istoricul cercetării.....	205
Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei.....	206
Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului.....	209
Clasificarea ceramicii din așezarea de la Zăbala.....	211
Clasificarea ceramicii din așezarea de la Zoltan.....	212
Răspândirea și periodizarea tipurilor ceramice.....	212
Cronologia relativă a grupelor ceramice	214
Concluzii	217
Descoperirile funerare	221
Clasificarea mormintelor după rit și tipul de amenajare funerară	221
Clasificarea mormintelor după inventar	225
Grupa de tip Zimnicea.....	226
Grupa de tip Milostea.....	226
Grupa de tip Schneckenberg.....	227
Grupa de tip Muscel.....	227
Grupa de tip Năeni.....	228
Grupa de tip Verbicioara.....	228
Răspândire și cronologie	228
Concluzii	233
Piese de metal	235
Clasificarea pieselor de metal	236
Arme.....	236
Podoabe și piese de port.....	245
Unelte.....	246
Structura depozitelor	246
Concluzii	247
Obiectele de piatră, os și lut. Plastica	249
Obiecte de piatră.....	249
Obiecte de os și corn.....	251
Obiecte de lut.....	252
Plastica antropomorfă.....	253
Plastica zoomorfă.....	253
Relații cu alte medii culturale. Cronologia absolută	255
Bibliografie	263

Abrevieri	295
Summary (traducere Monica Nicolaescu)	301
Lista ilustrației	325
Figuri 1-86	
Planșe 1-68	
Hărți 1-11	

CONTENTS

Preface (acad. Alexandru Vulpe)	11
Foreword (2013)	15
Foreword (2003)	17
Introduction	19
Geographic frame and natural environment	21
Periodization and terminology issues	25
Catalogue of discoveries	31
Current state of research	125
Settlements.....	125
Funerary discoveries.....	131
Metal artefacts.....	134
Conclusions.....	135
Settlements structure and the stratigraphy of the relevant sites	137
Settlements structure	137
Settlements classification by topography.....	137
Settlements classification by stratigraphy.....	139
Fortification systems.....	140
Constructions.....	142
Conclusions.....	145
Main sites stratigraphy	146
Branet, Olt County.....	146
Odaia Turcului, Dâmbovița County.....	150
Greci, Ilfov County.....	152
Năeni, Buzău County.....	152
Sărata Monteoru, Buzău County.....	153
Ostrovu Corbului, Mehedinți County.....	154
Cuciulata, Brașov County.....	155
Sf. Gheorghe, Covasna County.....	156
Leliceni, Harghita County.....	156
Conclusions.....	157
General classification of ceramic ware and the definition of ceramic groups	159

General classification of pottery	159
General classification of pottery shapes.....	160
General classification of ceramic decoration techniques and motifs.....	170
The definition of ceramic groups	174
Glina type pottery	174
History of research.....	174
Ceramic ware classification.....	176
Spreading area and periodization.....	180
Odaia Turcului type pottery	184
History of research.....	184
Ceramic ware classification.....	185
Spreading area and periodization.....	188
Monteoru type pottery	190
History of research.....	190
Ceramic ware classification.....	190
Spreading area and periodization.....	191
Tei type pottery	193
History of research.....	193
Ceramic ware classification.....	194
Spreading area and periodization.....	197
„Braneț type” discoveries	197
Verbicioara type pottery	199
History of research.....	199
Ceramic ware classification.....	200
Spreading area and periodization.....	202
Definition of ceramic groups from southeastern Transylvania	205
History of research.....	205
Classification of the ceramic ware from “Burzenland”.....	206
Classification of the ceramic ware from Ciuc River Basin.....	209
Classification of the ceramic ware from Zăbala settlement.....	211
Classification of the ceramic ware from Zoltan settlement.....	212
Spreading area and periodization of the ceramic types.....	212
Relative chronology of the ceramic groups	214
Conclusions	217
Funerary discoveries	221
Classification of graves by funerary construction type	221
Classification of graves by inventory	225
Zimnicea group.....	226
Milostea group.....	226
Schneckenberg group.....	227
Muscel group.....	227
Năeni group.....	228
Verbicioara group.....	228
Spreading area and chronology	228
Conclusions	233
Metal artefacts	235
Metal items classification	236
Weapons.....	236
Jewelleries.....	245

Tools.....	246
Hoards structure.....	246
Conclusions.....	247
Stone, bone and clay artefacts. Clay figurines.....	249
Stone objects.....	249
Bone and horn objects.....	251
Clay objects.....	252
Anthropomorphic representations.....	253
Zoomorphic representations.....	253
Connections with other cultural areas. Absolute chronology.....	255
Bibliography.....	263
Abbreviations.....	295
Summary (translated by Monica Nicolaescu).....	301
List of illustrations.....	325
Figures 1-86	
Plates 1-68	
Maps 1-11	

PREFAȚĂ

Începutul epocii bronzului și, implicit, transformările culturale și istorice care delimitează societatea epocii neo-eneolitice de cea a noii perioade reprezintă o secvență temporală încă relativ puțin cunoscută și, de aceea, expusă unor intense dezbateri referitoare atât la respectivul fenomen cultural-istoric în general, cât și privitor la spațiul țării noastre în special. Sunt aceste transformări culturale rezultatul unei *catastrofe* istorice – o invazie a unor populații răsăritene, presupuși indoeuropeni – după care a urmat *anastrofa*, reflectată în constituirea pe noi structuri sociale și economice a comunităților epocii bronzului? Sau dimpotrivă, disoluția structurilor societății neo-eneolitice este rezultatul unui lung proces de adaptare la noi condiții de mediu, proces care a afectat transformările pe plan social, economic și, nu la urmă, în domeniul ideologiei. Sunt întrebări la care nu s-a ajuns la un răspuns satisfăcător, dar care au format obiectul a nenumărate studii, oferind soluții, niciuna însă deplin convingătoare. În stadiul de față al cercetării, când perioada de trecere de la eneolitic la epoca bronzului, inițial considerată scurtă (vreo două secole), a devenit, în urma noilor descoperiri arheologice însoțite de datări radiocarbon din ce în ce mai perfecționate, foarte întinsă – mai bine de un mileniu și jumătate (în răstimpul mileniilor IV și III a. Chr.), – problema acestor transformări cultural-istorice a căpătat dimensiuni din ce în ce mai complexe, implicând nu doar arheologia, ci o sumedenie de discipline auxiliare.

În aceste condiții, cartea lui Băjenaru reprezintă o contribuție consistentă la lămurirea fenomenului schițat mai sus, dat fiind că deși se referă la un spațiu relativ restrâns, acesta este deosebit de important în ceea ce privește intersectarea influențelor cultural-istorice venite din direcții diferite.

Așa cum se precizează în scurta introducere, aria geografică avută în vedere a fi studiată în cartea de față cuprinde în principal zona Dunării de Jos, dar, cadrul cronologic al lucrării a impus lărgirea ei și în sudul și sud-estul Transilvaniei. Această arie se include în ceea ce eu am denumit într-o lucrare de sinteză „structura geo-morfologică, resp. cercul cultural” *Spațiul Carpato-Balcanic*, cuprinzând „o arie vastă, de la Marea Egee până la Carpații Meridionali, respectiv întreg teritoriul Bulgariei actuale și al Câmpiei Române, al Dobrogei, uneori și sudul Transilvaniei și se manifestă deplin în neo-eneolitic (aria ceramicii de tip Boian-Gumelnița și Karanovo V-VI, cu variantele regionale), apoi, în parte, la începutul epocii bronzului (în România aria ceramicii de tip Glina și formele culturale contemporane din sudul Dunării)”...¹. În partea studiată în lucrarea de față se cuvine remarcată aparenta unitate a mediului ambiant care, deși variată în ceea ce privește formele de relief, este – și foarte probabil că tot așa va fi fost și în vremea respectivă, cu excepția zonei parțial stepice de la est de Mostiștea, – intens împădurită, străbătută fiind de numeroase cursuri de apă cu limanurile fluviatile adiacente, implicit și cu zonele mlăștinoase alăturate. Toate acestea ofereau condiții favorabile unui anumit mod de trai, desigur în mare măsură deosebit de cel din stepele ponto-caspice. Este ceea ce în cartea lui Băjenaru corespunde mediului ambiant al purtătorilor culturii Glina.

Față de prima etapă a Bronzului timpuriu – perioada complexului cultural Baden-Coțofeni – cea studiată în teza de față se remarcă printr-o aparentă diversitate culturală, manifestă mai ales în materialul ceramic care, totodată însă, se caracterizează și printr-o anume lipsă de expresivitate în ceea ce privește maniera de ornamentare. Acest fenomen, oarecum paradoxal, a generat definirea

¹ A. Vulpe în D. C. Giurescu, S. Fischer-Galați (eds.), *Romania. A Historic Perspective*, New York, 1998, 4; recent reeditată de aceeași plus I. Aurel Pop: *Une histoire de roumains. Etudes critiques*, Paris, 2013, 11 urm.

de către unii cercetători a numeroase grupuri (sau aspecte) culturale, limitate însă în zone restrânse ca întindere (Băjenaru citează așa-zisa "cultură" Zăbala, reprezentată doar printr-un singur sit). Doar cultura Glina, cu o ceramică caracteristică, deși puțin expresivă, acoperă practic aproape întreaga arie tratată în lucrarea de față. În aceste condiții, sarcina autorului a fost de a-și constitui o proprie metodă de abordare a cercetării răstimpului propus în titlul tezei, cu scopul de a pune în evidență realitățile culturale ce se ascund în spatele acestei imagini create în mare măsură subiectiv de cercetători și, totodată, de a departaja cronologic grupurile de descoperiri.

Procedând astfel, Băjenaru a încercat să plece, să zicem așa, de la zero, pentru a ajunge în final la o concepție proprie referitor la semnificația fenomenelor culturale din răstimpul studiat. Din punct de vedere cronologic acesta este definit ca încadrându-se între perioada complexelor cu ceramică de tip Cernavoda III-Boleráz, Cernavoda II-Foltești și, în special, Baden-Coțofeni, considerate de autor ca aparținând *toate* primei etape a Bronzului timpuriu și formațiunile culturale ale epocii bronzului propriu-zis (în principal mileniul al II-lea a. Chr.). Prin urmare, obiectul studiului de față se concentrează asupra secvenței care precede începutul aspectelor culturale mai consistente definite ale Bronzului mijlociu. Autorul împarte acest răstimp, la rândul lui, în două etape: cea a culturii Glina împreună cu aspectele culturale Jigodin, Bogdănești, Liveziile, Roșia etc. și cea a descoperirilor de tip Odaia Turcului-Monteoru I C-4, Năeni-Schneckenberg, Gornea și debutul culturilor Bronzului mijlociu, precum Verbicioara, Tei etc. Este, doresc să remarc, tocmai perioada cea mai puțin cunoscută în stadiul actual al cercetării, dar care este esențială pentru a explica evoluția fenomenelor culturale ce vor caracteriza epoca bronzului în România. În aceasta constă desigur interesul deosebit pe care contribuția lui Băjenaru îl reprezintă și pe care l-a expus în mod original cu argumente consistente, bazându-se pe noile descoperiri arheologice, unele prelucrate de el însuși.

În carte sunt prezentate 779 de situri arheologice ce conțin descoperiri atribuite intervalului de timp studiat. Localitățile sunt înșirate în ordine alfabetică pentru a evita orice atribuire culturală sau cronologică subiectivă. În acest catalog se cuprinde și o minimă, dar consistentă informație despre stațiunile respective, însoțită de bibliografie.

Din stadiul cercetărilor rezultă că cea mai mare parte a siturilor (71%) sunt de tip așezare. Defalcate pe grupuri culturale, cele mai numeroase sunt cele atribuibile culturii Glina (345 de stațiuni). Din caracterul cercetării rezultă că 40% din informație provine din cercetări de suprafață, 30% din săpături de mică amploare și doar 6% din cercetări ce pot fi calificate ca fiind executate sistematic. Aceste date generale sunt prezentate apoi detaliat pe tipuri de descoperiri. Înreaga discuție este însoțită și ilustrată prin numeroase grafice și hărți de răspândire. Clasificarea așezărilor a fost făcută după forma de relief, după situațiile stratigrafice verificate, după sistemele de fortificație (ce-i drept, puține; doar pentru șase există date mai sigure) și după tipurile de construcții. Caracteristic acestei perioade sunt raritatea așezărilor de dimensiuni mai mari în raport cu mulțimea siturilor mici, constituite din puține locuințe, fapt ce ilustrează, potrivit autorului, caracterul sporadic al tipului de habitat. El nu se pronunță mai hotărât în privința structurii economice (dacă este sau nu predominant pastorală), dar constată o dinamică puternică a locuirii, însoțită de o intensă „roire“ a comunităților în cadrul unei microzone anume. Interesantă în acest sens este observația după care siturile de tip Glina au în general aceiași intensitate de locuire indiferent de forma de relief pe care sunt amplasate. Intensitatea locuirii se observă deci ca fiind dezvoltată mai mult pe plan orizontal decât stratificat vertical (diferit de situațiile din Câmpia Tisei unde predomină siturile de tip "tell"). Acest fenomen ar explica, și cred că autorul este îndreptățit să o afirme, relația dintre așezări și necropole, bine constatată în câmpia de vest, dar cu neputință de stabilit în aria de la sud de Carpați.

În ceea ce privește tipologia generală a ceramicii precum și stratigrafia așezărilor demersul ales este binevenit și *cu totul original* în literatura arheologică românească. Băjenaru a procedat mai întâi la alcătuirea unei tipologii generale a formelor și decorului, neținând seama, în această primă etapă, de grupurile culturale și de segmentul cronologic cărora respectiva ceramică le-a fost atri-

buită. Prin acest procedeu se înlesnește o abordare critică diacronică a unui material care, în prezent, este în mare măsură subiectiv împărțit. În scurta introducere ce precede acest capitol, autorul face o serie de considerații asupra selecțiilor succesive la care materialul arheologic este afectat înainte de a fi adus la lumină și supus interpretării. Poate, fără să fi avut în mod conștient intenția, el schițează astfel ceea ce procesualiștii numesc filtrul transformărilor naturale și culturale cărora le sunt supuse toate descoperirile arheologice, teorie formulată prin anii 70` de Lewis R. Binford și Michael B. Shiffer.

Prin tipologia generală amintită mai sus, autorul se distanțează astfel de termenii tradiționali pentru desemnarea formelor ceramice și tratează cele peste 500 de vase întregi sau întregibile disponibile după raportul diametru/înălțime, stabilind astfel patru categorii principale de forme. Acestea sunt apoi grupate în zece grupe de mărime (pl. 1-20). Apreciez în mod cu totul deosebit această metodă menită să aducă ordine în clasificările subiective care, tocmai în epoca aici studiată, abundă. La fel a procedat și cu tipologia generală a decorului.

Din datele avute la dispoziție rezultă importanța aproape definitorie pe care o au tipurile (formele și motivele decorative) ceramicii în rânduirea grupurilor culturale în etapa aleasă spre studiu, toate acestea fiind apoi prezentate pe planșe separate. Se observă astfel – scrie Băjenaru – că singura deosebire clară între perioada Bronzului timpuriu și cel mijlociu este dată de apariția unor forme noi, dar mai ales de apariția unei ceramici bogat decorate cu motive incizate, o evoluție ce va caracteriza întreg Bronzul mijlociu. Acest mod de a concepe evoluția culturală a epocii bronzului este menită să accentueze importanța transformărilor culturale interne în raport cu interpretările istoricizante, frecvent întâlnite în literatura de specialitate din țara noastră.

În cadrul schițat mai sus Băjenaru discută critic și amănunțit, situația stratigrafică din zece așezări cu mai multe straturi de locuire și în care s-au putut face observații cât de cât sigure în teren. Relev în acest context importanța acordată stațiunilor de la Branet și Odaia Turcului, cu material în mare măsură inedit, dar la care autorul a avut la dispoziție întreaga documentație existentă. Aceste situri arheologice urmează a face obiectul unor monografii în viitorul apropiat.

Următorul pas în cartea de față îl constituie definirea grupurilor ceramice, făcută pe baza analizei generale amintite mai sus. În felul acesta se conturează mai clar o serie de grupuri (numite în tradiția cercetării, abuziv de multe ori, "culturi"). Autorul examinează în detaliu raporturile posibile între diferitele descoperiri de tip Glina pentru a vedea în ce măsură este posibilă o periodizare a acestui aspect cultural destul de neexpresiv în manifestările sale materiale. Schița cronologică propusă este considerată ca "ipoteză de lucru", autorul însuși exprimându-se în concluzie că "nu cred că evoluția acestui grup ceramic poate fi fixată în faze rigid construite (...), că în realitate este o evoluție liniară, cursivă de la o așezare la alta". Acest punct de vedere, socot, reprezintă cât se poate de bine stadiul real, actual al cercetării, rezultat al unei analize rigurose făcută. În final, întemeindu-se pe comparația datelor stratigrafice considerate ca fiind concludente, Băjenaru distinge în cadrul răstimpului studiat trei etape cronologice distincte: **1** descoperirile de tip Glina care, în opinia sa, reprezintă faza mijlocie (a II-a) a Bronzului timpuriu, **2** descoperirile de tip Odaia Turcului și primele două faze ale culturii Monteoru (I C4-1 și I C4-2) și care reprezintă faza finală (sau târzie) a Bronzului timpuriu și **3** descoperirile de tip Tei-Bungetu/Cățelu, fazele Monteoru I C4-3 și I C3, care constituie începutul Bronzului mijlociu în spațiul carpato-dunărean.

Descoperirilor funerare le este consacrat un capitol special. Întemeindu-se pe cele 160 de descoperiri atestate în zonă, conținând cca. 560 de morminte, dar care se repartizează neuniform în aria studiată (v. harta), Băjenaru clasifică descoperirile după tipul de monument funerar (plane și tumulare), după rit (predomină inhumatația), după tipul de amenajare (groapă simplă, cistă, cavitate săpată în stâncă, etc.), după ritual (prezența sau absența ocului roșu), după poziție (marea majoritate sunt chirciți sau au genunchii îndoțiți). Se consideră astfel că potrivit amenajării mormintelor se conturează, în zonă, două mari grupe: morminte în cutii de piatră și morminte tumulare în care se află

gropi funerare acoperite cu bârne. El afirmă, pe bună dreptate socot, că singurele date obiective pentru a proceda la o distincție cronologică rămân cele legate de analiza inventarelor funerare. Pe de altă parte, autorul, plecând de la observații etnografice, constată că o comunitate nu este caracterizată de un singur mod de înmormântare, ci acesta diferă în funcție de sexul și, în special, de statutul social al defunctului. Prin urmare, așa se explică și diversitatea practicilor funerare, dar și faptul că aceste practici au legi și o simbolistică proprie.

Studiind răspândirea și cronologia datelor referitoare la practicile funerare, autorul se referă atât la relații cu zonele sud-dunărene, cât mai ales la cele provenite din direcția răsăriteană. Deși este subliniată importanța influențelor dinspre aria nord-pontică, acestea „nu trebuie văzute în mod necesar ca rezultatul unei migrații masive ale unei populații păstorești, războinice și indo-europene, care părăsește stepa și distruge înfloritoarea civilizație eneolitică balcanică“, ci, mai de grabă, rezultatul unei mai intense circulații de idei și tehnologie pe arii din ce în ce mai întinse, fapt ce caracterizează de la început epoca bronzului. Această situație se observă și mai bine în domeniul tehnologiei metalelor. Deși aria țării noastre a fost considerată, și într-o anumită măsură chiar este tributară spațiului metalurgic nord-pontic, în aria carpato-balcanică se dezvoltă un centru puternic al metalurgiei cuprului propriu, cu influențe din spațiul vestic (numit al culturii Vučedol) și din bazinul egeic.

Este o întrebare pe care mi-am pus-o și eu în repetate rânduri: ce ar fi îndemnat pe crescătorii de vite ai stepelor – presupușii indo-europeni – să-și părăsească mediul lor de subzistență, migrând spre pădurile mlăștinoase ale Europei Centrale sau ale Dunării de Jos? Aici ne aflăm într-un punct mort al stadiului actual al arheologiei, în special al celei din România: lipsa unor informații consistente despre condițiile climatice ale epocii respective, plecând de la date palinologice, arheo-zoologice și -botanice care să ofere o reconstrucție plazibilă a mediului ambiant. Este o situație pe care o deplânge, pe bună dreptate, și Băjenaru și care obligă pe arheolog să reconstituie societatea respectivă în principal doar pe resturile artefactelor aduse la lumină de săpături. Așa cum se afirmă în carte, în stadiul actual ne aflăm în etapa adunării de date materiale ce nu pot deocamdată fi prezentate decât în concepția cultural-istorică, bazată pe metoda comparativ-tipologică a artefactelor, în primul rând al tipurilor ceramice.

Închei, dorind să atrag atenția asupra unei situații frecvent întâlnită în prezentarea perioadelor preistorice în lucrările de sinteză cultural-istorică, a celor adresate cititorilor interesați mai ales în manifestările exterioare ale civilizațiilor dispărute. Apare evidentă preocuparea arheologilor pentru descoperiri mai spectaculoase privind anumite categorii de artefacte, precum ceramica bogat și frumos ornamentată – de ex. ceramica culturii Gumelnița sau Cucuteni – sau a unor piese de metal, arme sau podoabe. Rezultatul este că zone întinse în care au viețuit populații creatoare ale unor culturi specifice, dar care au lăsat în urma lor descoperiri mai puțin expresive muzeistic și care n-au suscitât suficient interesul arheologilor, au rămas puțin cunoscute, deși sunt etape cruciale pentru înțelegerea proceselor evolutive ale istoriei epocii respective. Acest aspect este bine conturat în cartea lui Băjenaru, și constituie o binevenită contribuție la cunoașterea proceselor ce definesc începutul epocii bronzului în România.

București, 9 martie 2014

Alexandru Vulpe

CUVÂNT ÎNAINTE (2013)

Cartea de față este o reproducere destul de fidelă a tezei de doctorat, cu același titlu, susținută în martie 2004 la Facultatea de Istorie a Universității din București. Gândită, concepută și structurată în a doua jumătate a anilor '90 ai secolului trecut, ea urmează, în bună măsură, așa-zisa „tradiție cultural-istorică” a arheologiei românești, tradiție tot mai vehement contestată și ironizată în ultimii ani în literatura arheologică de la noi. De la finalizarea tezei (iulie 2003) și până astăzi, am intenționat în repetate rânduri să o public, însă de fiecare dată am considerat că mai sunt necesare adăugiri și reformulări, astfel încât, în timp, am lărgit semnificativ aria geografică de studiu și am inclus noi teme și abordări în cadrul discuțiilor. Ținând cont de atenția pe care am acordat-o siturilor ce pot fi desemnate cu termenul de „așezări”, cred că o reluare a temei dintr-o altă perspectivă, și cu un discurs orientat către identificarea unor modele de locuire, de ocupare a spațiului și de integrare a lor în peisajul înconjurător, ar fi mai mult decât necesară. Nu am făcut-o în cartea de față, deoarece, pe de o parte, am constatat că este dificil și neavenit să „altoiești” ceva ce a fost gândit și finalizat pe alte coordonate. Pe de altă parte, în lipsa unor seturi sistematice de analize arheozoologice, palinologice, arheobotanice etc., din siturile vizate, orice modele propuse ar avea un caracter pur speculativ, cu nimic diferite în fond, ca mod de gândire și concepere, de cele propuse de „tradiția cultural-istorică”.

De aceea, în momentul de față consider utilă publicarea tezei într-o formă apropiată celei din anul 2003. Desigur, textul a fost revizuit iar baza documentară a fost reactualizată la nivelul anului 2003 și reinterogată. Însă pe lângă o serie de corecturi și completări absolut necesare, diferența majoră dintre teză și cartea de față o constituie adăugarea în cadrul discuției a spațiului dintre Mostiștea și Dunăre, spațiu lăsat deoparte în teză. Este o zonă care aduce un plus de informații doar în ceea ce privește descoperirile funerare și piesele de metal, așezările lipsind complet pentru epoca la care ne referim. Acesta este și motivul pentru care nu l-am inclus inițial în teză; după cum se poate vedea mai jos, principala temă de analiză în cadrul tezei a constituit-o așezările epocii, descoperirile funerare și piesele de metal fiind tratate doar la modul general.

Cele mai multe dintre modificările aduse textului inițial sunt urmare a observațiilor și sugestiilor membrilor comisiei de susținere a doctoratului, prof. dr. Attila László, prof. dr. Mircea Babeș, conf. dr. Mihai Irimia și ale conducătorului tezei, acad. Alexandru Vulpe.

Nivelul informației din lucrarea de față este cel din 2003, atât în ceea ce privește cercetările de teren cât și bibliografia utilizată. Desigur, în ultimii zece ani au apărut lucrări importante referitoare la epoca și spațiul care ne interesează¹. De asemenea săpăturile arheologice au îmbogățit anual nivelul cunoștințelor asupra siturilor vizate. De exemplu, catalogul descoperirilor la zi (la nivelul anului 2013) cuprinde un număr de 827 de intrări, față de cele 779 de la nivelul anului 2003. La acestea se adaugă informațiile obținute în ultimii zece ani din cercetări în situri deja cunoscute.

¹ Redau câteva cărți apărute în ultima decadă: G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în vestul Olteniei*, Craiova, 2004; F. Costea, *Repertoriul arheologic al județului Brașov*, Brașov, 2004; C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südromänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. I-II, Târgoviște, 2005-2006; C. Schuster, M. Negru, *Militari-Câmpul Boja, an archaeological site on the territory of Bucharest II. Pre- and Proto-Historic Settlements*, Târgoviște, 2006; C. Schuster, T. Popa, *Mironești I. Locuri, cercetări arheologice, monumente și personaje istorice*, Giurgiu, 2008; C. Schuster, T. Popa, *Cercetări arheologice pe Câlniștea. Schitu – Bila – Cămineasca*, Giurgiu, 2009; C. Schuster, T. Popa, *Fingerprints of the Past in the Giurgiu County. The Bronze Age*, Giurgiu, 2010; P. Roman, *Săpături arheologice în bazinul dunărean al Porților*

Pe de altă parte, acest plus de informații reprezintă, în mare măsură, doar o acumulare cantitativă de date. Ele pot eventual nuanța o parte din statisticile prezentate mai jos, dar nu schimbă proporțiile și imaginea de ansamblu. Nu există nicio situație de teren observată (și publicată) în ultimii zece ani care să modifice în vreun fel concluziile exprimate în 2003. Este și motivul pentru care mi-am permis publicarea acum a unei lucrări scrise cu zece ani în urmă. Desigur, o parte din afirmații, abordări sau moduri de interpretare ar trebui astăzi mult nuanțate, dar de cele mai multe ori am ales însă să păstrez textul în forma lui din 2003.

Nu în ultimul rând, am actualizat o serie de desene ale materialului arheologic prezentat și discutat (în special piese de metal), desene realizate recent la câteva muzee cu sprijinul următorilor colegi: Florin Moței (Brașov), dr. Florin Ridiche (Craiova), dr. Marian Neagu (Călărași), Sabin Popovici (Caracal), dr. Dragoș Măndescu (Pitești), dr. Alin Frînculeasa (Ploiești), dr. Mariana Iosifaru și dr. Ion Tuțulescu (Rm. Vâlcea), dr. Gheorghe Olteanu (Târgoviște), dr. Gabriel Crăciunescu (Drobeta Turnu Severin).

Părți din lucrare au fost deja publicate în ultimii zece ani, într-o formă sau alta, în diferite articole. Astfel, discuțiile despre relațiile cu alte medii culturale au apărut încă din anul 2003². O parte din capitolul despre terminologie și periodizare a fost publicată în 2010 într-un volum dedicat profesorului Attila László³. Capitolul despre piesele de metal este tratat destul de sumar în cartea de față; informații suplimentare pot fi găsite în câteva studii ulterioare, studii ce au drept subiect piesele de metal găsite în așezarea de la Odaia Turcului⁴, pumnalele de epoca bronzului cu limbă la mâner din spațiul carpato-dunărean⁵, sau, foarte recent, toporul cu gaură de înmănușare transversală de la Gostinu⁶.

București, decembrie 2013

de Fier, București, 2010; P. Roman, *Ostrovul Corbului între kilometrii fluviali 911-912. Locuiri din epoca bronzului*, București, 2011; R. Munteanu, *Începutul bronzului mijlociu în depresiunile marginale ale Carpaților Orientali*, Piatra-Neamț, 2010; I. Motzoi-Chicideanu, *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, vol. I-II, București, 2011; C. Schuster, T. Popa, *Mironești II. Locuri, cercetări arheologice, monumente și personaje istorice*, Giurgiu, 2012; C. Schuster, T. Popa, V. Barbu, *Cercetări arheologice în bazinul Argeșului (județul Giurgiu)*, Giurgiu, 2012; T. Soroceanu, *Die Kupfer- und Bronzedepots der frühen und mittleren Bronzezeit in Rumänien / Depozitele de obiecte din cupru și bronz din România. Epoca timpurie și mijlocie a bronzului*, Cluj-Napoca – Bistrița, 2012; M. Vernescu, *Bărăganul în preistorie (circa 3500-1200 a. Chr.). Perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului și epoca bronzului*, Brăila, 2013.

² Băjenaru 2002; Băjenaru 2003.

³ R. Băjenaru, *About the Terminology and Periodization of the Early Bronze Age in the Carpathian-Danube Area*, în N. Bolohan, F. Mățău, F. A. Tencariu (eds.), *Signa Praehistorica. Studia in honorem magistri Attila László septuagesimo anno*, Honoraria 9, Iași, 2010, 203-212.

⁴ R. Băjenaru, *Piese de metal din așezarea de epoca bronzului de la Odaia Turcului (jud. Dâmbovița)*, SCIVA 57, 2006, 129-143.

⁵ R. Băjenaru, A.-D. Popescu, *Pumnalele de metal cu limbă la mâner din bronzul timpuriu și mijlociu din spațiul carpato-dunărean // Poignards métalliques à languette au manche datant du Bronze ancien et moyen dans l'espace carpato-danubien*, în V. Sîrbu, S. Matei (eds.), *Un monument din Carpații Orientali cu reprezentări din Preistorie și Evul Mediu. Nucu-„Fundu Peșterii”, județul Buzău*, Brăila – Buzău, 2012, 363-433.

⁶ R. Băjenaru, *Varia Metalurgica (I). Despre topoarele de la Mălușteni (jud. Vaslui) și Gostinu (jud. Giurgiu)*, SCIVA 64, 1-2, 2013, 149-158.

CUVÂNT ÎNAINTE (2003)

Primul contact cu problemele pe care le ridică bronzul timpuriu din România a fost prilejuit de o temă de seminar dată de profesorul Alexandru Vulpe la începutul anilor '90. Am dezvoltat această temă în cadrul lucrării de licență susținută în anul 1993 la Facultatea de istorie a Universității din București, intitulată *Cultura Glina*. În mod firesc, cercetările ulterioare, ca angajat al Institutului de Arheologie "Vasile Pârvan" din București, s-au concentrat în aceeași direcție. Astfel, am primit spre prelucrare lotul de materiale de la Odaia Turcului (jud. Dâmbovița), așezare cercetată în mod sistematic de către Ersilia Tudor în anii '80 și în care am și efectuat un sondaj în anii 1995-1996. Tot de la Ersilia Tudor am preluat o parte din materialele de la Valea Calului și Morteni. Prin amabilitatea dr. George Trohani, am avut la dispoziție materialele și documentația privind săpăturile lui Augustin Ulanici de la Braneț (jud. Olt), materiale aflate în depozitul Muzeului Național de Istorie a României.

Bronzul timpuriu reprezintă o perioadă pe cât de interesantă pe atât de dificilă. Baza documentară de care dispunem lasă loc unor interpretări foarte diverse, de multe ori opuse. De aceea în lucrare am încercat să evidențiez în primul rând datele certe, acelea care rezultă în mod direct din situațiile clare din teren. Desigur, prelucrarea unor loturi de materiale deja săpate cu ani în urmă prezintă anumite riscuri și inconveniente care țin mai ales de modul de păstrare al materialului respectiv sau de lipsuri și deteriorări în documentația de șantier. Am încercat să depășesc aceste inconveniente prin selectarea situațiilor de ordin stratigrafic și a complexelor de locuire pentru care documentația nu lasă loc nici unui dubiu.

În toată această perioadă m-am bucurat de sprijinul a numeroși colegi din țară și din străinătate pe care se cuvine să-i menționez aici. Doresc să-i mulțumesc în primul rând conducătorului tezei, prof. dr. Alexandru Vulpe, fără de care această lucrare nu ar fi fost scrisă. Recunoștința mea este cu atât mai mare cu cât libertatea pe care mi-a lăsat-o în elaborarea tezei a fost totală. De asemenea, le mulțumesc celor care mi-au arătat sau mi-au înlesnit accesul la loturi de materiale importante pentru perioada care mă interesează: dr. Marian Neagu (Călărași), dr. Gh. Petre-Govora (Govora), dr. Horia Ciugudean (Alba-Iulia), dr. Valeriu Cavruc (Sf. Gheorghe), dr. Zsolt Székely (Sf. Gheorghe), dr. Gheorghe Dumitroaia (Piatra-Neamț), Cătălin Rișcuță (Deva), Rodica Boroffka (Berlin), dr. Adrian Ioniță și Adrian Doboș (București). Un ajutor foarte important a venit din partea prof. dr. Mircea Babeș (București) prin a cărui amabilitate am putut efectua un stagiu de documentare la Freie Universität din Berlin și căruia îi mulțumesc pentru încrederea acordată. Recunoștința mea se îndreaptă în mod egal către prof. dr. Bernhard Hänsel (Berlin), atât pentru sfaturile utile pe care mi le-a dat, cât și pentru condițiile de lucru oferite cu prilejul acestui stagiu. Un ajutor real și eficient în ceea ce privește partea grafică și hărțile lucrării a venit din partea colegilor dr. Vlad V. Zirra, dr. Radu Harhoiu și Daniel Spânu. Dr. Nona Palincaș (București) îi mulțumesc pentru sugestiile și sprijinul permanent pe care mi l-a oferit. De asemenea, d-lui Ion Motzoi-Chicideanu (București), atât pentru discuțiile avute, cât și pentru informațiile cu privire la propriile cercetări de la Năeni-Zănoaga și Sărata Monteoru. Discuții foarte interesante am avut cu Anca Popescu (București), dr. Florin Gogâltan (Cluj-Napoca), Cristi Fântâneau (Rm. Vâlcea). Doresc de asemenea să-i amintesc pe prof. dr. Joseph Maran (Heidelberg), prof. dr. Anthony Harding (Durham), dr. Emily Schalk (Berlin) și dr. Lolita Nikolova (Karlovo), pentru discuțiile și sfaturile pe care mi le-au dat. Tuturor celor menționați le mulțumesc încă o dată.

București, iulie 2003

INTRODU ERE

O privire de ansamblu asupra întregii perioade a bronzului timpuriu din România ne relevă cca. 15-20 de denumiri utilizate de specialiști pentru a desemna tot atâtea culturi sau grupuri culturale. Dacă luăm în considerare și relativ numeroasele zone geografice care nu au furnizat până în prezent descoperiri arheologice dintr-un moment sau altul al acestei perioade, cifra este mare și ea reflectă, pe de-o parte, caracterul cercetării, care nu a găsit întotdeauna cele mai fericite soluții pentru a exprima realitățile arheologice, dar reflectă, pe de altă parte, și o situație obiectivă, specifică epocii pe care o tratăm. Această situație contrastează atât cu cea din perioada anterioară (eneoliticul), cât și cu cea care îi va urma (bronzul mijlociu) și se caracterizează prin apariția unor grupuri ceramice reduse ca întindere în timp și spațiu, nespectaculoase prin prisma descoperirilor arheologice. Există un număr mic de raporturi stratigrafice sigure între acestea, iar delimitări culturale clare nu pot fi făcute, anumite tipuri de forme ceramice și elemente de decor fiind comune unor spații întinse, pe toată durata bronzului timpuriu. Această situație obiectivă determină o reducere considerabilă a posibilităților noastre de a stabili o cronologie relativă bazată pe date certe pentru această perioadă.

În elaborarea lucrării am plecat de la convingerea că orice propunere privind cronologia descoperirilor încadrabile în perioada discutată reprezintă o simplă speculație atât timp cât nu este susținută de o analiză serioasă a ceramicii descoperite în nivelurile de locuire și în complexele ce o definesc. Conștient de faptul că o simplă lucrare de cronologie nu satisface cerințele cercetării moderne în domeniu, am considerat aceasta un prim pas absolut necesar în elaborarea unor studii mult mai complexe în viitor. Pe de altă parte, în lucrare am făcut o serie de aprecieri privind modul de viață, sursele de trai, structurile sociale etc., toate ca rezultat al analizei dispunerii așezărilor, structurii lor interne, analizei obiceiurilor de înmormântare și depunerilor de metal.

Deși în titlu apare formularea "Sfârșitul bronzului timpuriu", segmentul cronologic pe care îl voi supune discuției cuprinde atât întreaga evoluție a culturii Glina, cât și etapa imediat următoare, până la apariția culturilor "clasice" ale epocii bronzului (Verbicioara, Tei și Monteoru), inclusiv ceea ce se consideră a fi prima fază din evoluția acestor ultime trei culturi. Grație sporirii cercetărilor de teren din ultimele decade, această etapă poate fi astăzi mult mai clar conturată, detașându-se ca un segment cronologic distinct, cu trăsături culturale proprii.

Din punct de vedere geografic, prin "regiunea dintre Carpați și Dunăre" înțelegeam inițial aria de răspândire a culturii Glina, adică ceea ce astăzi este cunoscut drept Oltenia și Muntenia vestică și centrală. Lărgirea cadrului cronologic al lucrării a impus și lărgirea spațiului geografic supus discuției. Astfel, am constatat că fenomenele culturale ale bronzului timpuriu de la sud de Carpați au corespondențe care merg până la identitate în zona interioară a Carpaților de Curbură, mai precis în Țara Bârsei și în Depresiunea Ciucului. De-a lungul preistoriei, SE Transilvaniei a fost adesea mai legat de regiunile extracarpatiche (în special Muntenia și Moldova centrală) decât de restul Transilvaniei propriu-zise. Este suficient să amintim în acest sens culturile neolitice Boian, Precucuteni - Cucuteni, sau Glina, Tei și Monteoru din epoca bronzului, culturi ce se răspândesc pe ambii versanți ai Carpaților. Astfel, această zonă a fost inclusă în mod organic în lucrarea de față.

Cum am precizat mai devreme, ulterior definitivării tezei în 2003, am introdus în analiză și discuție partea estică a Munteniei, anume zona dintre Mostiștea și Dunăre. Astfel, în momentul de față granița vestică a ariei discutate este reprezentată aproximativ de culoarul Cernei. Limita estică este dată de cursul Dunării între Călărași și Galați. Limita sudică a ariei este reprezentată de către

Dunăre, de la vărsarea Cernei până la Călărași, în timp ce limita nordică este dată de culmile Carpaților Meridionali între Porțile de Fier și defileul Oltului și de către bazinul Oltului în SE Transilvaniei; în partea estică a zonei, granița nordică se suprapune aproximativ cu cursul actual al Râmnicului și cu cel al Siretului, de la confluența cu Râmnic până la vărsarea sa în Dunăre.

În preistorie, mai importante decât mediul geografic în ansamblu sunt cursurile de apă. În multe cazuri se poate observa dependența comunităților umane de rețeaua hidrografică a unei regiuni, rețea ce oferă atât majoritatea mijloacelor de subzistență (inclusiv aici și terasele cultivabile), cât și principalele căi de comunicație necesare schimbului de bunuri și de idei. Răspândirea unei mode culturale, a unei invenții tehnologice sau deplasarea zonală a unei comunități umane se realiza în preistorie pe traseul unei ape curgătoare. Avem în acest sens câteva exemple clasice: Nilul, Tigrul, Eufratul sau Dunărea. Pentru zona care ne interesează am luat în discuție, în principal, bazinul Jiuului, bazinul Oltului, bazinul Argeșului, bazinul Ialomiței și cel al Buzăului. Toate acestea reprezintă o rețea hidrografică orientată NV-SE ce unește zone cu un relief foarte variat.

În ultima perioadă, atât numărul cercetărilor arheologice de teren, cât și cel al studiilor de specialitate privind bronzul timpuriu din România au sporit considerabil. În ciuda acestui fapt, evoluția cultural-cronologică a acestei perioade, mai ales în jumătatea sudică a României, rămâne în discuție. În primul rând, materialul ceramic avut la dispoziție arată o anumită lipsă de expresivitate în ceea ce privește maniera de decorare. Dacă ceramica descoperită în așezările de la sudul Dunării sau din Transilvania permite bune analogii cu spații culturale mai îndepărtate (de exemplu cu spațiul egeean sau cu grupurile culturale situate în bazinul Tisei și al Dunării Mijlocii), analogiile pe care ceramica din bronzul timpuriu de la Dunărea de Jos le are în zonele amintite sunt vagi și, cu puține excepții, nesemnificative. În al doilea rând, comparativ cu perioada anterioară (eneoliticul), în bronzul timpuriu din zona discutată constatăm dispariția așezărilor de tip *t //* cu mai multe niveluri de locuire bine individualizate, locul lor fiind luat de așezări de scurtă durată, în general sărace în descoperiri. De asemenea, descoperirile funerare (mă refer în primul rând la necropole) sunt puține și greu încadrabile din punct de vedere cultural și cronologic. Ceea ce frapază la o primă vedere este diversitatea culturală a epocii. Este suficient să amintim "cultura" Zăbala care este reprezentată, deocamdată, de o singură așezare, cea de la Zăbala (Covasna). În aceste condiții, orice încercare de ordonare cronologică a materialului arheologic trebuie să plece de la datele oferite de cele câteva așezări multistratificate de care dispunem. Trebuie de asemenea făcută o distincție clară în cadrul celor aproape 800 de situri și descoperiri ale epocii în ceea ce privește modul de cercetare, contextul stratigrafic al materialului arheologic și publicarea acestuia.

Scopul lucrării este acela de a aduna și ordona descoperirile încadrabile în perioada discutată, de a evidenția calitatea informației de care dispunem și de a stabili elementele cheie care pot conduce la o cronologie funcțională. Deși se întinde pe mai bine de 800 de ani, perioada discutată se caracterizează prin descoperiri care au numeroase elemente comune din punct de vedere structural. De aceea voi încerca să evidențiez, în primul rând, ceea ce conferă unitate și specificitate acestei epoci.

CADRUL GEOGRAFIC

În spațiul delimitat în capitolul anterior, de la zonele joase ale luncii Dunării până la culmile de peste 2000 m ale Carpaților Meridionali, întâlnim aproape toate formele de relief cunoscute în România. În ciuda acestei diversități, unitatea ariei este dată de rețeaua hidrografică ce o străbate. Din punct de vedere geografic, zona sudică a României a fost împărțită în mai multe unități de relief¹.

Subcarpații sudici au un aspect de treaptă de peisaj distinctă în care culmile deluroase, cu altitudini absolute între 400-800 m, alternează cu depresiunile joase, larg extinse. Aceste dealuri și depresiuni sunt dispuse în șiruri continue, paralele cu Carpații, față de care Subcarpații sunt despărțiți prin ulucuri depresionare, intens populate în epocile istorice. Climatul, vegetația și solurile sunt asemănătoare celor din Carpați, dar și celor din podișurile alăturate. Structura lor cutată, aspectul peisajului și funcționalitatea sunt mult asemănătoare dealurilor propriu-zise.

Subcarpații Getici, situați la vest de valea Dâmboviței, apar ca o treaptă mai înaltă față de podișurile dinspre sud. Culmile principale se desfășoară paralel cu cele ale Carpaților, din ele desprinzându-se către sud piteni prelungi care formează un plan de racord spre Podișul Getic.

La est de valea Dâmboviței avem Subcarpații de Curbură. Peisajul în această zonă este mai abrupt decât la vest; la contactul cu muntele se individualizează depresiunile subcarpatice despărțite la est și sud de un aliniament de dealuri înalte, puternic ramificate. Spre exterior se desfășoară depresiunile intracolinare închise de culmi subcarpatice puternic denivelate.

În depresiuni avem o alternanță de pajiști, terenuri agricole și zone împădurite, în timp ce pe dealurile înalte întâlnim păduri compacte în alternanță cu pajiștile. La vest de Olt se resimt influențele submediteraneene marcate prin temperaturi mai ridicate și prin asociații vegetale în care predomină elementele sudice.

La sud de Subcarpații Getici urmează o zonă de **podis** ce a fost subîmpărțită în două mari unități geografice. Podișul Mehedinți se desfășoară la baza Munților Mehedinți pe o lungime de cca. 53 km între Dunăre și valea Motrului. Are o altitudine medie de 500-600 m, fiind o zonă specifică de dealuri cu culmi netezite. Caracterul de podis îl dau suprafețele interfluviale netede dispuse în benzi pe direcție NE-SV, care alternează cu martori de eroziune cu aspectul unor măguri pe roci calcaroase, cu văi seci, poduri naturale și văi înguste cu aspect de chei. Climatul submediteranean are influențe ce se resimt în regimul hidrologic și în vegetație.

Podișul Getic este strâns legat de Subcarpații Getici prin geneză și evoluție comună și, alături de ei, face parte dintr-o unitate geografică mai mare numită *Piemontul Getic*. La vest este delimitat de Podișul Mehedinți prin culoarul de contact Comănești-Drobeta Turnu Severin. La est este delimitat printr-o zonă de discontinuitate reprezentată de valea Dâmboviței. La nord limita corespunde unui aliniament de văi specifice podișului, orientate est-vest, ce poate fi urmărit pe direcția Berevoiești-Curtea de Argeș-Bistrița (Vâlcea), iar limita sa sudică este marcată de o denivelare între Dunăre și Jiu și între Argeș și Dâmbovița. Această denivelare este mai estompată de la Jiu la Argeș datorită trecerii treptate a podișului în câmpie.

Podișul Getic este înclinat către sud și este străbătut de culoare largi de văi. Formarea unor văi secundare a determinat detașarea unor masive deluroase în jumătatea nordică, cu altitudini ce

¹ Informațiile despre caracteristicile reliefului au fost preluate din *Geografia României I. Geografia fizică*, București, 1983.

oscilează între 300-500 m, în timp ce în jumătatea sudică a podișului, relieful este alcătuit din asociații de culmi prelungi înalte de 200-300 m, cu o ușoară înclinare către sud, ce se largesc treptat sub forma unor poduri întinse cu o lățime de 3-5 km. Fragmentarea prezintă valori ridicate în partea de nord, unde energia reliefului oscilează între 250-300 m, către sud, în zona de contact cu câmpia, adâncimea fragmentării fiind de numai 50-75 m.

Dealurile piemontane ale Olteniei, situate la vest de Olt, sunt alcătuite din culmi prelungi ce trec spre sud în poduri largi. Culoarele largi ale văilor principale și rețeaua densă a afluenților reflectă o fragmentare avansată ceea ce imprimă un aspect deluros, de culmi cu măguri și înșeuări. În cadrul acestor dealuri se individualizează culoarele largi ale văilor Oltului, Oltețului, Jiului și Motrului, care delimitează subunități distincte: Dealurile Motrului, fragmentate și bine împădurite; Dealurile Jiului dispuse sub formă de gruiuri; Podișul Oltețului; Podișul Bălăciței cu interfluvii largi și o rețea de văi divergente.

Dealurile piemontane argeșene, situate între Olt și Dâmbovița, sunt mai restrânse ca întindere și se desfășoară sub forma unor poduri largi cu altitudini ce scad treptat de la nord la sud (de la cca. 700 m la cca. 200 m). Peisajul este puternic fragmentat. Rețeaua convergentă a afluenților Argeșului în partea centrală a dus la fragmentarea podișului sub forma unui sistem de culmi înguste, paralele, cu direcție nord-sud, terminate spre sud prin gruiuri prelungi de confluență. Aceste culmi sunt încadrate spre est și vest de suprafețe piemontane largi, mai puțin fragmentate de o rețea hidrografică intermitentă și divergentă (Vedea, Cotmeana, Potopul etc.). Diferențele de altitudine între partea de nord și cea de sud sunt mult mai mari față de Dealurile Olteniei.

La vest de Olt se resimte un climat cu influențe submediteraneene, cu o alternanță de zone împădurite și pajiști stepizate. Dealurile argeșene se află sub influența directă a condițiilor climatice continentale, aici regăsindu-se zone întinse de pădure.

La sud de Subcarpații de Curbură și la est și sud de Podișul Getic se află **Câmpia Română**. Tranziția către zona de câmpie este destul de bruscă la est de Dâmbovița, în timp ce spre vest, trecerea de la podiș la câmpie este treptată, zona de nord dintre Olt și Argeș și Burnazul având aspectul unor poduri în care adâncimea fragmentării atinge 70-75 m; în schimb, Câmpia de divagare prezintă caracteristici specifice șesurilor în care energia solului nu depășește 7 m. Câmpia Română prezintă de la o zonă la alta peisaje destul de diferite, ceea ce a determinat apariția unor subdiviziuni bine individualizate. Câmpia de la vest de Argeș este în fapt o prelungire a Piemontului Getic, câmpurile Segarcei și Romanașului, Boianul și Găvanu-Burdea fiind prelungiri periferice ale piemonturilor de la nord. Chiar și partea estică a Câmpiei Române poate fi considerată, în cea mai mare parte o câmpie piemontană.

Subunitatea de pădure și silvostepă cuprinde Câmpia Olteniei și Câmpia Munteniei de Vest și Centrale, caracterele sale fizico-geografice fiind o continuare normală a celor din piemontul de la nord. Se distinge zona de păduri compacte ce acoperă întreaga Câmpie Găvanu-Burdea și Câmpia Vlăsiei. La sud avem zona de silvostepă cu o lățime de 10-15 km între Gruia și Calafat, de 40-50 km între Calafat și Giurgiu, pentru a se reduce iar la 10 km lățime în Burnaz până la Argeș.

Câmpia de la vest de Olt se prezintă ca o asociere de câmpuri în trepte, ușor vălurite datorită reliefului de dune. Câmpia dintre Olt și Argeș are jumătatea nordică mai înaltă cu fragmentare accentuată (Câmpia Piteștiului, Boianul nordic, Găvanu-Burdea), în timp ce partea sudică (Boianul sudic și Burnazul) este un domeniu al silvostepii cu un peisaj mai puțin variat. Câmpia de la est de Argeș a fost în trecut acoperită în totalitate de păduri (Codrii Vlăsiei).

Subunitatea de silvostepă a Câmpiei Române de est. Silvostepa are o lățime de 70-80 km între Dâmbovița și Buzău, cu terenuri agricole și pajiști stepice. Este delimitată la est de Câmpia Mostiștei și Câmpia Săratei, cu o destul de mare densitate a rețelei de văi.

Subunitatea de stepă a Câmpiei Române este situată între Mostiștea, Dunăre și cursul inferior al Siretului; este o zonă cu vegetație specifică de stepă, cu veri aride și ierni geroase.

Lunca Dunării, mai exact sectorul dintre Drobeta Turnu Severin și Călărași, se prezintă ca o fâșie îngustă cu o lățime variabilă de 1-2 km, creație a fluviului, cu o înălțime absolută de 35-40 m. Este un șes aluvial cu relief specific de grinduri, depresiuni lacustre și alpii părăsite.

În SE Transilvaniei distingem două unități geografice distincte, diferite din punct de vedere al reliefului, dar legate prin cursul superior al Oltului care le străbate: este vorba de Depresiunea Brașovului (sau Țara Bârsei) și de Depresiunea Ciucului.

Depresiunea Brașovului se prezintă ca un șes intercalat în partea centrală a curburii carpatice, un podiș cu relief uniform delimitat de munți scunzi (este vorba mai ales de munții Baraolt, Bodoc și Perșani, toți cu culmi domoale). La nord, vest și est, trecerea către înălțimile muntoase se face treptat, prin alte depresiuni mai înguste, prelungiri ale Depresiunii Brașovului pe culoarele apelor curgătoare (Depresiunea Sf. Gheorghe, Depresiunea Baraolt etc). Principalele descoperiri din bronzul timpuriu din zonă se află situate tocmai în gura lărgită a văilor afluenților Oltului, ce fac trecerea către Depresiunea Brașovului (Turia, Moacșa, Ariușd, Vârghiș, Crizbav etc.)².

Depresiunea Ciucului diferă substanțial, ca peisaj, față de cea a Brașovului, de care se leagă prin Defileul Oltului de la Tușnad. Ea reprezintă un uluc depresionar intern al Carpaților Orientali, îngust și puternic fragmentat, format pe cursurile superioare ale Mureșului și Oltului. Peisajul este dominat de înălțimi stâncoase de origine vulcanică ce alternează cu terasele Oltului.

În concluzie, observăm că teritoriul pe care îl discutăm prezintă atât o influență pericarpatică, cât și una dunăreană, având un relief ce coboară în trepte de la nord la sud, mai accentuat în jumătatea estică și mai lent în cea vestică. Este un peisaj destul de fragmentat și accidentat, străbătut de câteva cursuri principale de apă orientate NV-SE, cu numeroși afluenți, terasele acestora, pinții și culmile ce le străjuiesc fiind principalele puncte de locuire în preistorie. Este o zonă tipică de pădure și silvostepă cu un climat predominant continental. La est de Mostiștea începe o zonă mai aridă, această diferențiere fiind observabilă și în caracterul descoperirilor arheologice.

Cursurile de apă reprezintă totodată și principalele căi de comunicație între Dunăre și zona carpatică. Căile de comunicație pe direcția est-vest sunt reprezentate de valea Dunării pe de-o parte și de văile depresionare subcarpatice pe de alta (drumurile de plai). Legătura cu spațiul intracarpatic se realizează prin numeroasele pasuri ce străbat Carpații Meridionali și de Curbură, între care cele mai importante par a fi cel al Buzăului, al Teleajenului și culoarul Rucăr-Bran. Zona de curbură este constituită dintr-un complex de depresiuni care au determinat apariția unor culmi joase, ușor accesibile, cum ar fi drumul de care Buzău - Teleajen care pornea din Prejmer, urma valea Buzăului către Tabla Buții și de acolo cobora în valea Teleajenului³. Importanța acestui drum este evidențiată de faptul că în Evul Mediu, Tabla Buții a devenit un principal punct de vamă între Ardeal și Țara Românească. În afara drumurilor principale există numeroase poteci ce străbat munții, frecvent utilizate în trecut; din Bazinetul Întorsurii se cunosc șase poteci către Țara Românească, iar o alta face legătura între Zăbala și zona Vrancei⁴.

Circulația pe toate aceste drumuri a fost intensă, ceea ce explică faptul că în multe momente ale preistoriei zona de curbură se manifestă ca o arie culturală unitară pe ambii versanți ai Carpaților.

² Székely Zs. 1997, 12.

³ Binder 1972, 277.

⁴ Binder 1972, 277.

PROBLEME DE TERMINOLOGIE ȘI PERIODIZARE

Termenul de “bronz timpuriu” a suscitat și suscită încă discuții, mai ales în ceea ce privește criteriile de definire, debutul perioadei și evoluția sa cronologică. Dacă sfârșitul bronzului timpuriu pare destul de clar fixat - odată cu apariția culturilor clasice ale epocii bronzului (Monteoru, Tei, Verbișcioara, Wietenberg, Otomani, Costișa etc.) - problema debutului său a determinat opinii destul de diferite de-a lungul timpului¹. Este evident că stabilirea începutului bronzului timpuriu este dependentă de criteriile pe care le avem în vedere atunci când definim epoca, prin comparație cu etapa precedentă. Criteriul fenomenologic, de fixare a apariției noii epoci odată cu primele piese fabricate din aliajul cupru-staniu, nu mai poate fi reținut de cercetarea modernă. S-a considerat a fi mult mai importante schimbările în modul de viață, de habitat, economie, religie etc, adică aspecte ce cu greu pot fi surprinse de cercetarea arheologică. Acestea sunt domenii în care interpretarea joacă un rol foarte mare, fapt ce explică divergențele de opinii.

Dacă luăm ca punct de plecare volumul I din tratatul de *Istoria României* din 1960 (p. 90 urm - capitol redactat de Ion Nestor), observăm că doi factori sunt esențiali pentru a putea vorbi de epoca bronzului la noi: primul are în vedere debutul exploatării zăcămintelor de minereuri ce compun noul aliaj; al doilea constă în stabilizarea regimului economic prin încheierea procesului de restructurare a triburilor și prin revenirea la o viață sedentară după acea scurtă perioadă de tranziție cu care se încheie epoca neolitică; având în vedere aceste criterii, se considera că Glina III-Schneckenberg reprezintă prima cultură a epocii bronzului din România.

O perioadă de tranziție, care face trecerea de la formele de viață neolitice la cele ale epocii bronzului, a fost și este acceptată de mulți cercetători din România. Acestei perioade i s-a acordat o atenție specială prin două studii publicate la sfârșitul anilor '60², pentru ca în 1978 Petre Roman să revină asupra problemei printr-o definiție mai clară a perioadei respective³. Astfel, în eneoliticul final (culturile Gumelnița, Sălcuța, Petrești, Cucuteni), “*comunitățile umane cunosc o viață stabilă pronunțată, o economie agricolă în care creșterea vitelor joacă un rol important, o metalurgie a aramei avansată, o viață spirituală asemănătoare în care cultul fertilității joacă un rol precumpănitor*”⁴. Acest mod de viață este întrerupt brusc de pătrunderea la Dunărea de Jos a unor comunități venite din arealul nord-pontic (Cernavoda I, Usatovo, Cernavoda III), cu un mod de viață inferior celui al populațiilor locale. În opinia autorului citat, aceste pătrunderi determină schimbări etnice și culturale profunde ce marchează debutul perioadei de tranziție la epoca bronzului. Prin aceasta, “*tradiționalele elemente eneolitice se diminuează și pierd din vitalitate, fără ca cele nou apărute sau modificate să se continue în mod necesar în epoca bronzului. Din punct de vedere cultural, este o perioadă de căutare a unui nou echilibru, o perioadă îndelungată de renunțare treptată, dar nedusă la sfârșit prin evoluție proprie, la modul de viață eneolitic. (...) Avem de-a face deci cu o perioadă care pregătește structural comunitățile derivate din cele eneolitice locale și elementele alogene, pentru modul de viață specific epocii de bronz*”⁵

¹ Nu am intenția de a face un istoric al problemelor de terminologie și periodizare, ci numai de a prezenta principalele teorii care sunt astăzi în uz; discuții mai ample asupra istoricului cercetării în această direcție au fost făcute recent de Ciugudean 1996, 15 urm; Ciugudean 2000, 12 urm; Gogâltan 1999, 15 urm.

² Morintz, Roman 1968, 45 urm; Morintz, Roman 1969, 61 urm.

³ Roman, Némethi 1978, 58 urm.

⁴ Roman, Némethi 1978, 59.

⁵ Roman, Némethi 1978, 60.

Acesta este un punct de vedere destul de larg răspândit printre specialiștii români ai perioadei. Astfel, grupe culturale precum Cernavoda III, Cernavoda II, Foltești, Baden, Coțofeni sunt considerate a fi tipice pentru etapa schițată mai sus. Pe de altă parte, epoca bronzului "se caracterizează prin înlocuirea treptată a uneltelor și armelor de aramă cu cele de bronz"⁶, deși nu întotdeauna prezența obiectelor de bronz constituie criteriul după care o cultură este atribuită epocii bronzului, ci trebuie avute în vedere "nivelul general al dezvoltării economice, sociale și încadrarea într-un spațiu mai larg ce aparține epocii bronzului"⁷. Cât privește debutul noii epoci, Roman susține că acesta survine odată cu apariția la Dunărea de Jos a elementelor culturale de tip Zimnicea, fenomenul nefiind uniform în întreg spațiul carpato-dunărean, grupe culturale ale perioadei de tranziție coexistând o vreme, în teritorii diferite, cu cele considerate a aparține epocii bronzului; bronzul timpuriu capătă consistență culturală și teritorială odată cu expansiunea Glinei în Oltenia și dincolo de Carpați⁸.

O opinie diferită a exprimat Alexandru Vulpe succint în 1979⁹, ideile fiind apoi reluate pe larg în câteva studii apărute recent¹⁰. Vulpe consideră că pentru a diferenția epoca bronzului de etapa precedentă "trebuie avute în vedere elemente care implică transformări profunde ale habitatului, economiei, tehnologiei, dinamicii populației, practicilor funerare și formele de expresie ale vieții spirituale. (...) epoca bronzului (...) se deosebește net de epoca neolitică. În locul unei societăți structurate pe o economie preponderent agrară, cu așezări stabile, cu o densitate de locuire în unele zone remarcabilă, cu practici funerare specifice și cu credințe în care predomină un cult al fecundității, noua epocă se caracterizează, la începutul ei, prin grupuri umane restrânse reprezentate prin așezări mici, unele de scurtă durată, cu o economie în care creșterea vitelor capătă o importanță mult mărită, o societate pronunțat patriarhală, ierarhizată pe structuri de putere și prestigiu, fapt oglindit atât în tipurile de monument funerar, (apariția tumulului colectiv sau individual, al căpeteniei) cât și în descoperirile cu caracter sacral, inclusiv a pieselor de reprezentare a statutului social"¹¹. Astfel caracterizate, Vulpe consideră că "ruptura" dintre cele două tipuri de societăți se produce odată cu sfârșitul culturilor Gumelnița, Sălcuța, Cucuteni, Petrești etc., blocul Baden-Coțofeni putând fi considerat prima mare manifestare culturală a epocii bronzului, prin aceasta integrând în structurile epocii bronzului mare parte din ceea ce Roman definea drept perioadă de tranziție.

În fine, o a treia concepție, răspândită mai ales printre colegii ardeleni, include grupele culturale ale perioadei de tranziție (în accepția Roman) sau ale începutului bronzului timpuriu (în accepția Vulpe) într-o etapă târzie sau finală a eneoliticului¹². Această concepție reprezintă de fapt o încercare de revigorare a termenului de "epoca cuprului" propusă de Kurt Horedt¹³. Singurul argument adus în favoarea folosirii acestui termen, "care marchează mai corect ambivalența etapei respective", îl reprezintă necesitatea de "racordare la sistemele de periodizare din zonele învecinate, în care manifestări contemporane culturii Coțofeni, precum Baden, Kostolac sau Vučedol sunt atribuite eneoliticului, respectiv epocii cuprului"¹⁴.

Apare evident faptul că debutul epocii bronzului în zona discutată și în cele imediat învecinate, trebuie fixat pe baza anumitor criterii, între care apariția pieselor de bronz nu reprezintă decât unul secundar. Trebuie, de asemenea, avute în vedere toate schimbările majore care au loc în celelalte domenii și care pot fi surprinse pe cale arheologică.

⁶ Morintz, Roman 1994, 211 urm.

⁷ Morintz, Roman 1994, 211 urm.

⁸ Roman 1986, 30.

⁹ Vulpe 1979, 2266.

¹⁰ Cel mai recent vezi Vulpe 2001, 214 urm.

¹¹ Vulpe 2001, 215; Vulpe 1997, 37-38.

¹² Mai recent la Gogâltan 1999, 14; Ciugudean 2000, 15.

¹³ Horedt 1968, 103 urm.

¹⁴ Ciugudean 2000, 15.

1. Tipul de habitat. Dispariția așezărilor de tip tell situate în zone joase și apariția așezărilor de înălțime, situate pe terasele înalte (în special pe pîntenii de terasă), pe pîntenii de deal sau pe înălțimile stîncoase.

2. Structura așezărilor. Dispariția propriu-zisă a tell-ului și apariția așezărilor cu locuiri sporadice, "sărace" în descoperiri, cu resturi ale construcțiilor de suprafață neconsistente, în general așezări sezoniere, între care cele cu mai multe niveluri de locuire constituie excepții.

3. Practici funerare. Apariția tumului ca monument funerar distinct, cu implicații, alături de alte elemente, asupra structurilor sociale și de putere în cadrul comunităților respective.

4. Economie. Importanța sporită a creșterii animalelor care, coroborată cu structura așezărilor, indică modificări importante în ceea ce privește tehnicile de subzistență și, în ultimă instanță, a modului de viață.

5. Religie. Împușinarea substanțială a statuetelor antropomorfe, numeroase în cadrul așezărilor eneolitice propriu-zise, imposibilitatea de a identifica arheologic construcții cu caracter religios, ceea ce indică schimbări în domeniul vieții spirituale; în acest context merită amintită apariția carelor miniaturale.

6. Metalurgie. Transformarea profundă a metalurgiei eneolitice, realmente înfloritoare, dispariția topoarelor cu brațele în cruce și a celor ciocan, combinată cu apariția unor noi tipuri de arme, caracteristic fiind toporul cu gaură de înmănușare transversală; aceste schimbări se produc concomitent cu răspândirea bronzurilor cu arsen, cunoscute încă din eneolitic.

7. Ceramică. Dispariția ceramicii pictate (sau "decadența" ei în aria cucuteniană) și apariția unor specii ceramice decorate prin incizie sau imprimare, precum și modificarea completă a repertoriului de forme, a tehnicii de lucru, ceea ce ar putea indica schimbări și în ceea ce privește funcția ceramicii în cadrul comunităților respective.

Toate noile caracteristici enunțate sunt comune pentru întreaga epocă a bronzului timpuriu din acest spațiu. În funcție de criteriile expuse, se poate lesne observa că aceste transformări au loc odată cu sfârșitul culturilor Gumelnița / Cernavoda I, Sălcuța, Cucuteni, Petrești, Bodrogkeresztúr, pentru care termenul de eneolitic este justificat, noile forme de viață putându-se constata în cadrul așezărilor de tip Cernavoda III, Cernavoda II, Foltești, Coțofeni¹⁵. În opinia mea, odată cu aceste grupe ceramice se poate vorbi de epoca bronzului în spațiul carpato-dunărean. Includerea lor într-o perioadă de tranziție nu se justifică dacă avem în vedere faptul că între așezările de tip Glina, de exemplu, pentru care apartenența la epoca bronzului nu mai este astăzi pusă sub semnul întrebării, și cele de tip Cernavoda II sau Coțofeni, nu există nici o deosebire de structură. După cum includerea lor în epoca eneolitică nu are nici un suport real, o simplă comparație între așezările de tip Coțofeni și cele ale culturilor Sălcuța, Petrești sau Cucuteni indicând diferențe ce obligă la plasarea lor în epoci cu trăsături diferite. Aceasta deoarece termeni ca neolitic, eneolitic, bronz timpuriu etc., nu mai au astăzi o accepțiune strict fenomenologică; pe lângă funcția lor primară de ordonare cronologică a materialelor arheologice, acești termeni conțin implicit trăsături ce caracterizează epoca respectivă. Simple rațiuni de racordare a unor sisteme cronologice nu justifică includerea în cadrul aceleiași epoci a unor descoperiri fundamentale deosebite ca structură.

Se consideră în general că schimbările ce survin la sfârșitul eneoliticului se produc brusc, ca urmare a unor invazii și migrații pe spații largi ce determină încetarea evoluției culturilor eneolitice¹⁶.

¹⁵ În fapt aceasta reprezintă acceptarea opiniilor exprimate de Vulpe, cu deosebirea că Vulpe menține termenul de "perioadă de tranziție la epoca bronzului" (pe care o vede ca o scurtă etapă caracterizată de descoperiri de tip Cernavoda I-III, Celei, Herculane II, Foltești, Horodiștea etc. – Vulpe 1997, 42), după cum corespunde, în linii mari, și cu sistemul cronologic folosit la sud de Dunăre. Este interesant de amintit aici opinia lui Dumitru Berciu (Berciu 1966, 147 urm) care includea în epoca timpurie a bronzului "culturile" Cernavoda, însă modul de judecare avea un punct de plecare greșit.

¹⁶ Roman, Némethi 1978, 58 urm.

Opinii mult mai nuanțate în acest sens au fost exprimate de Vulpe¹⁷, care nu exclude posibilitatea ca aceste transformări să provină din interiorul comunităților respective. O serie de modificări ce “anunță” structuri ale epocii bronzului se observă încă din etapele finale ale eneoliticului (am în vedere aici descoperirile de tip Cucuteni B, Bodrogresztúr, Cernavoda I, Sălcuța IV).

În ceea ce privește cronologia relativă și absolută a bronzului timpuriu carpato-dunărean și aplicarea unui sistem cronologic viabil pentru descoperirile care ne interesează, diversitatea opiniilor este la fel de mare. După încercări succesive și eșuate ale școlii arheologice românești de aplicare, pentru spațiul nostru, a unor sisteme cronologice elaborate în Europa Centrală (sistemul Reinecke de exemplu), Ion Nestor constata în 1960 că *“toate sistemele de cronologie stabilite pentru diferitele regiuni ale Europei s-au aplicat rând pe rând și la acest spațiu, fără a reuși să cuprindă în chip satisfăcător faptele arheologice și evoluția proprie din el”,* deoarece *“orice periodizare trebuie să reflecte în primul rând dezvoltarea internă și locală a răstimpului istoric analizat - în cazul de față ritmul propriu de evoluție în epoca bronzului al diferitelor societăți tribale ce se pot deosebi în țara noastră”*¹⁸. Nestor stabilea cu acel prilej o etapă timpurie a epocii bronzului, caracterizată de evoluția culturilor Glina III-Schneckenberg și varianta cu împunsături succesive a culturii Coțofeni (Furchenstichkeramik), etapă al cărei debut putea fi plasat pe la 1800/1700 î. Chr.¹⁹. Această concepție va rămâne în linii mari în uz până în anii ‘80, când înmulțirea descoperirilor încadrabile în bronzul timpuriu impunea elaborarea unui sistem cronologic mai cuprinzător.

Mergând pe aceeași idee, a unui sistem cronologic propriu pentru bronzul timpuriu carpato-dunărean, Roman realizează în 1986 un asemenea demers, care a rămas de altfel și singura încercare de acest fel din istoriografia românească²⁰. Considerând bronzul timpuriu drept intervalul cuprins între apariția mormintelor de tip Zimnicea și debutul culturilor clasice ale epocii bronzului, Roman creează un sistem tripartit (I-III) în care încadrează evoluția grupelor ceramice caracteristice perioadei. Dacă, în general, un sistem cronologic tripartit poate fi satisfăcător pentru evoluția unei epoci preistorice, fiind des utilizat în cercetarea arheologică europeană, probleme ridică modul în care aceste etape sunt “mobile” cu descoperiri arheologice. Propunerea lui Roman, de subîmpărțire a fiecărei etape în mai multe subetape (Ia-c, IIa-b, posibil IIIa-b), este prematură în condițiile în care nu numai aceste subetape, dar nici etapele mari (cu excepția celei de-a III-a) nu sunt destul de clar definite și individualizate prin descoperiri proprii. Pe de altă parte, nu dispunem astăzi de datele necesare unei periodizări atât de “fine” a bronzului timpuriu din România. Mai mult, întreaga evoluție a bronzului timpuriu *“se desfășoară în bună măsură în a doua jumătate a mileniului III”*²¹, perioadă mult prea scurtă pentru a putea cuprinde diversitatea și complexitatea culturală a epocii. Sistemul nu se întemeiază pe date stratigrafice certe, pe care nici nu le discută, nici nu le ia în considerare. De aici au rezultat o serie de sincronisme și evoluții paralele pentru diferite grupe ceramice care în realitate se află în succesiune stratigrafică, sincronisme argumentate prin analogii formale, lipsite de valoare cronologică. Din toate acestea a rezultat un sistem cronologic rigid, neflexibil și lipsit de funcționalitate. Carențele sistemului au ieșit în evidență atunci când s-a încercat aplicarea lui punctuală în diferite zone aflate atât la sud de Carpați²² cât și în Transilvania²³.

¹⁷ Vulpe 2001, 215; Vulpe 1995, 17 urm.

¹⁸ Nestor 1960, 95-96.

¹⁹ Nestor 1960, 96, 130.

²⁰ Roman 1986, 29 urm.

²¹ Roman 1986, 31.

²² Schuster 1997.

²³ Ciugudean 1996; Székely 1997; vezi în acest sens și critica făcută de Florin Gogâltan (Gogâltan 1999, 51-52). Este evident că subetapa IIb este supraîncărcată cu descoperiri, în timp ce etapa a III-a este lipsită de consistență pentru zone întinse din România. Nu este locul aici pentru o discuție detaliată asupra ipotezelor

Încă din 1979, Vulpe a propus racordarea cronologiei epocii bronzului nord-dunărean la sistemul cronologic egeean²⁴. Propunerea, criticată în literatura românească de specialitate²⁵, a fost reluată pe larg în anii '90²⁶. Folosind rezultatele noilor metode de datare absolută, Vulpe a constatat că debutul culturii Coțofeni se poate plasa către mijlocul mileniului al IV-lea, iar apariția culturilor bronzului mijlociu către sfârșitul mileniului al III-lea, ceea ce implică o evoluție a bronzului timpuriu din spațiul carpato-dunărean de-a lungul a cca. 1500 de ani. Astfel fixate, aceste limite cronologice corespund cu cele în care se înscrie evoluția Helladicului timpuriu, similitudine care "nu este doar aparentă sau o coincidență. Ea reflectă desigur și o anumită ritmicitate cultural-istorică comună unei întinse arii a sud-estului Europei. Această ritmicitate continuă pe tot parcursul bronzului timpuriu românesc, în linii generale paralel cu helladicul timpuriu"²⁷. Până în momentul de față aceasta reprezintă singura propunere viabilă pentru o evoluție cronologică a bronzului timpuriu din spațiul carpato-dunărean, fiind lipsită de constrângeri create artificial și având acea doză de generalitate ce o face flexibilă în cazul apariției unor noi descoperiri. Ea se întemeiază pe acele corespondențe ale ceramicii bronzului timpuriu din spațiul nostru în fenomenele culturale sud-dunărene.

În stadiul actual al cercetării este destul de dificil de precizat modul în care fiecare grupă ceramică de la noi se raportează la aria egeică. Ca ipoteză de lucru, următoarea schiță poate fi avută în vedere. Helladicului timpuriu I (cca. 3500-2700 BC) îi corespund culturile Cernavoda III-Boleráz, Cernavoda II-Foltești II, Baden, Coțofeni și o bună parte a mormintelor tumulare sau plane ce se răspândesc în această perioadă în Moldova, Dobrogea și estul Munteniei. Helladicul timpuriu II (cca. 2700-2400 BC) poate fi paralel cu cultura Glina, cu grupurile Jigodin, Bogdănești, Livezile, Roșia, descoperirile vučedoliene târzii de tip Makó și Nyírség din Banat, Crișana și Maramureș, fără ca aceasta să implice o contemporaneitate perfectă între toate grupurile menționate. Helladicului timpuriu III (2400-2100 BC) îi pot corespunde descoperirile de tip Odaia Turcului - Monteoru Ic4, Năeni-Schneckenberg sau Schneckenberg B, eventual grupul Șoimuș, descoperirile de tip Gornea, precum și nivelurile din așezările de tip Otomani care preced nemijlocit cultura Otomani propriu-zisă. De asemenea, spre sfârșitul acestui interval trebuie plasat debutul bronzului mijlociu în spațiul carpato-dunărean. Remarcăm preponderența descoperirilor funerare în Moldova, Dobrogea și estul Munteniei pe parcursul tuturor acestor perioade. Lucrarea de față are drept subiect tratarea grupelor culturale încădrabile în etapele II-III ale bronzului timpuriu, din jumătatea sudică a României.

În finalul capitoului doresc să fac o serie de precizări de ordin metodologic. O problemă dezbătută tot mai frecvent la noi în ultimul timp este în ce măsură termenul de "cultură" poate fi folosit pentru desemnarea ansamblurilor de descoperiri din bronzul timpuriu și ce conținut atribuim acestui termen.

Urmând modelele teoretice germane, Ion Nestor este primul din literatura românească ce dă termenului de cultură (în sens arheologic) o definiție sistematică și cuprinzătoare. "Numim în Preistorie un grup cultural, sau mai pe scurt o cultură (...) caracterele privind: a) amănunțele de tip și stil ale ceramicii și (mai puțin) ale altor produse ale industriei preistorice; b) asociația caracteristică a unor anumite elemente de civilizație materială; c) felul de așezare și de viață (reguli de habitat și

avansate de Roman; doresc numai să pun sub semnul întrebării granița artificială dintre etapele I și II; împingerea evoluției culturii Coțofeni până în subetapa IIa, unde este contemporană cu grupe ceramice Glina evoluată, Schneckenberg, Jigodin; plasarea descoperirilor de tip Odaia Turcului în subetapa IIb când, din date stratigrafice certe reiese faptul că aceste descoperiri caracterizează faza finală a bronzului timpuriu în Muntenia centrală.

²⁴ Vulpe 1979.

²⁵ Roman 1986, 29-30.

²⁶ Vulpe 2001, 214 urm.

²⁷ Vulpe 2001, 225.

structură economică în primul rând); d) ritul de înmormântare (când este cunoscut); e) orice alte caractere sesizabile arheologic și apărând ca specifice, - comune unui grup de așezări a cărei întindere variază după împrejurări și nu poate fi fixată decât pe bază de observații de fapt. Împărțirea resturilor arheologice pe culturi, după criteriile arătate mai sus (...) este o procedură absolut empirică, impusă de observațiunile de fapt²⁸. Această accepțiune dată termenului de cultură este și astăzi în uz, dezbaterile teoretice declanșate în anii '60 de școala antropologică anglo-americană (procesualismul, post-procesualismul) neavând ecou în mediul arheologic românesc²⁹. În condițiile în care calitatea informațiilor din teren lasă de cele mai multe ori de dorit, este dificil de spus în ce măsură modelele teoretice ne-ar putea ajuta la ordonarea materialului arheologic; este cert însă că ele ne ajută la înțelegerea lui. Asemenea modele indică faptul că anumite fenomene culturale (schimbarea stilului ceramic, influențele culturale, apropierea tipologice etc) nu pot fi interpretate într-o manieră rigidă, sau explicate prin masive mișcări de populație pe spații largi sau prin alte asemenea scenarii. În cazul temei de față ele sunt utile cu atât mai mult cu cât ne aflăm într-o epocă în care deja interpretările istoricizante sunt frecvente (indo-europeni, traci vechi etc.).

Revenind la termenul de cultură, observăm că în literatura arheologică românească el este folosit strict pentru a desemna o asociere de tipuri ceramice. Din această perspectivă, în condițiile diversității culturale a bronzului timpuriu, acest termen nu numai că nu ajută la ordonarea materialului, ci chiar obturează realitatea. În cazul specific al „culturii” Schneckenberg, de exemplu, el maschează de fapt o diversitate de descoperiri ce cu greu pot fi încadrate în aceeași cultură, după cum aplicarea termenului de cultură la descoperiri precum cele de la Zăbala, Copăceni, Ciomortan, îngreunează integrarea lor într-o arie mai largă. În opinia mea, ar trebui acordată o mult mai mare atenție fiecărei descoperiri în parte, fiecărei așezări și relațiilor pe care așezarea respectivă le are în spații mai mult sau mai puțin îndepărtate, în funcție de mediu, amplasament și materialul arheologic rezultat.

²⁸ Petrescu-Sava, Nestor 1940, 78.

²⁹ Foarte recent, în acest sens, o discuție sumară la Vulpe 2001, 214.

CATALOGUL DESCOPERIRILOR

Acest catalog a fost conceput în așa fel încât să cuprindă un minimum de informații necesare judecării critice a unei descoperiri. Datele cuprinse în cadrul catalogului provin, în cea mai mare parte, din publicațiile de specialitate, dar am utilizat și o serie de date inedite, furnizate de către colegii mei, cărora le mulțumesc încă o dată.

Localitățile ce compun catalogul sunt prezentate în ordine alfabetică¹. Analizând descoperirile databile în bronzul timpuriu din zona discutată, am constatat că nu întotdeauna atribuirea culturală a acestora este certă. Astfel, apartenența descoperirilor la un grup cultural sau altul a fost notată "Descoperire atribuită culturii", respectând, de cele mai multe ori, încadrarea propusă de către descoperitor.

În cazul culturii Tei nu am mai specificat faza, însă catalogul cuprinde doar descoperirile de tip Bungetu și Cățelu Nou. De asemenea, pentru cultura Verbicioara am selectat doar descoperirile încadrate în faza I, iar pentru Monteoru pe cele atribuite stilurilor Ic4,1-Ic4,3 și Ic3. Descoperirile funerare, asemenea pieselor de metal, sunt mai greu de încadrat din punct de vedere cultural și cronologic. De aceea am ales să introduc în catalog toate descoperirile încadrabile sau încadrate în bronzul timpuriu, chiar dacă unele depășesc limitele cronologice schițate în lucrarea de față.

În ceea ce privește așezările cu descoperiri succesive din punct de vedere cronologic, dar încadrabile în perioada discutată, după prezentarea generală a sitului (vezi fișa standard), fiecare etapă cronologică este desemnată cu sigla **A.**, **B.** etc. Prezentarea descoperirilor funerare respectă, în linii mari, fișa standard propusă pentru așezări. Am considerat de asemenea utilă prezentarea în cadrul catalogului a fiecărui mormânt în parte, atât cât mi-a permis informația din literatură. Când privește depunerile de obiecte de metal, fișa conține inventarul și caracterul descoperirii, precum și bibliografia.

Fișa standard pentru fiecare descoperire este următoarea: **1.** localizarea punctului în care se află descoperirea; **2.** tipul descoperirii, forma de relief; sistemul de fortificație, dimensiunile și starea actuală a sitului; **3.** caracterul și anii cercetării (cercetări de suprafață, descoperire întâmplătoare, săpături² - de salvare unde este cazul -, cercetare sistematică); **4.** stratigrafia; **5.** complexele de locuire (locuințe/vetre, bordeie, gropi, alte complexe); **6.** obiectele de metal (în cazul așezărilor și mormintelor); **7.** obiecte de lut; **8.** obiecte de os; **9.** obiecte de piatră; **10.** plastică; **11.** muzeul în care se păstrează materialul arheologic; **12.** bibliografie; **13.** observații. Fișa pentru fiecare mormânt în parte cuprinde: **a.** încadrarea tipologică a mormântului, starea de preservare, stratigrafia; **b.** descrierea construcției funerare; **c.** poziția scheletului; **d.** orientarea; **e.** inventarul. De asemenea, informațiile care se pretează la alcătuirea unei statistici au fost scrise cu caractere italice și subliniate.

¹ Denumirea localităților și unitățile administrative cărora le aparțin au fost preluate din Eliza și Dan Ghinea, *Localitățile din România. Dicționar*, Ed. Enciclopedică, București, 2000.

² Termenul de „săpătură” semnifică faptul că situl respectiv a beneficiat de săpături arheologice; el înlocuiește termenii de sondaj/sondaje, săpături extinse/limitate etc., informațiile din literatură nefiind întotdeauna explicite în privința caracterului acestora.

1. ADUNAȚII COPĂCENI, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Dăneasa, la 2.5 km de șoseaua București-Giurgiu; **2. așezare**³ situată pe un *pinten de terasă* de pe dreapta Argeșului; **3. săpături** executate de un colectiv compus din V. Barbu, R. Barac, C. Schuster; **4.** un strat Glina gros de 0.30 m / fragmente ceramice sporadice sub locuirea Tei IV; **5.** în articolul din 1989, Cristian Schuster precizează că a fost descoperită *o locuință de suprafață* și *o vatră* la 1.5 m de perimetrul locuinței; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster 1989, 237; Schuster, Popa 1995, 31; Schuster 1997, 199; **13.** există neconcordanțe între diferitele referiri la descoperirea Glina de aici; în primul studiu citat, autorul susține că stratul Glina din pct. Dăneasa are o grosime de 0.30 m; în cel de-al doilea se vorbește de fragmente ceramice de tip Glina apărute sporadic la baza stratului de cultură, iar în lucrarea sa de sinteză, Schuster nu acordă o voce separată acestei localități, dar o menționează atunci când prezintă așezarea Glina de la Mogoșești.

2. ALBEȘTI (com. Albeștii de Muscel), jud. Argeș. Descoperire atribuită **Muscel** (fig. 62B). **1.** pct. La Zărziaru (La cimitir); **2. tumul (?)**; **3. săpături** executate de S. Morintz în 1966-1967; **4.** tumulul reprezintă o mică movilă construită dintr-o argilă vineție-gălbuie, foarte puternic arsă pe o anumită suprafață; **5. patru (?) morminte de incinerare**, dintre care *două în cutii de piatră*; **12.** Schuster 1997, 169 (nr. 1), 227 (fig. 27; 28; 134/1-2);

M.1. a. mormânt de incinerare în groapă; **b.** groapa era de dimensiuni mici, fiind acoperită cu un strat subțire de pământ negru peste care s-au așezat cca. 8-10 pietre din calcar cu dimensiuni cuprinse între 0.20-0.40 m; **c.** foarte puține oase calcinate; **e.** cărbuni și cioburi; pe marginea gropii s-au găsit fragmente ceramice de la un vas de dimensiuni mari;

M.2. a. mormânt de incinerare (?); **b.** este vorba de o bandă de pământ groasă de 0.10-0.15 m ce conținea cioburi și cărbuni, situată către extremitatea NE a movilei; **e.** din acest context sunt ilustrate două fragmente ceramice de la castroane cu buza profilată atât în exterior cât și în interior, cu decor incizat incrustat cu substanță albă;

M.3. a. mormânt de incinerare (?) în cutie de piatră;

M.4. a. mormânt de incinerare (?) în cutie de piatră;

3. ALBEȘTI (com. Șimnicu de Sus), jud. Dolj. Descoperire atribuită cu probabilitate **Gornea-Orlești**. **1.** la limita de sud a vetrei satului; **2. așezare** situată pe o *terasă* în pantă; suprafață de 200x300m; **3. cercetări de suprafață** M. Negru; **9.** topor plat; **12.** Negru 1994, 74 urm (pl. 1/10); Ridiche 2000, 41 (nr. 1); **13.** s-au găsit cioburi decorate cu linii incizate dispuse vertical sau în rețea; Ridiche atribuie descoperirea cu probabilitate c. Gornea-Orlești.

4. ALBIȘ (com. Cernat), jud. Covasna. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Grădina lui Csiszér; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare** în urma unor lucrări de excavație; **4.** depunerea antropică măsoară cca. 4.5 m grosime și conține materiale arheologice din aproape toate epocile pre- și protoistorice; pentru segmentul care ne interesează le menționez pe cele de tip Coțofeni, din bronzul timpuriu, și pe cele de tip Wietenberg; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Székely Zs., Bordi 2000, 13 urm (nr. 11); Székely Zs. 2002, 38 urm (nr. 14) (pl. 12).

5. ALDENI (com. Cernătești), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **1.** pct. Țurțudău; **2. așezare** situată pe un *deal*; **3. cercetări de suprafață**; **6.** în același punct a fost descoperit în mod întâmplător un topor plat cu tăișul lățit, fragmentar (L=7.9 cm; l=7.4 cm; G=343 gr); **11.** Muz. Buzău; **12.** Oancea, Drâmbocianu 1976, 566 (fig. 1/1).

³ Am folosit termenul de „așezare” pentru orice descoperire arheologică ce nu are un caracter funerar evident. Desigur, termenul este impropriu (sau abuziv) pentru multe situri prezentate și discutate în lucrarea de față, mai ales pentru cele descoperite prin cercetări de suprafață sau în care depunerea care ne interesează este sporadică. Cu excepția situațiilor în care s-au descoperit complexe de locuire, construcții și obiecte specifice unei așezări, termenul semnifică prezența în acel loc a unor fragmente ceramice atribuite uneia sau alteia dintre culturile epocii.

6. ALDENI. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4-Ic3**. **1.** pct. Dealul Balaurul; **2. așezare** situată pe un *deal*; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Oancea 1976, 226 (nr. 18).

7. ALDENI. Descoperire atribuită **Monteoru**. **1.** pct. Muchia Vulturului; **2. așezare** pe un *pin-ten de deal* de pe terasa Slănicului; **3. săpături** Gh. Ștefan în 1926; **4.** s-a descoperit ceramică eneolitică și din epoca bronzului; **12.** Ștefan 1938, 139 urm; **13.** pe baza ceramicii publicate, pare că cele mai timpurii fragmente de epoca bronzului aparțin stilului **Monteoru Ic3** (Ștefan 1938, 144, fig.8/12-13).

8. ALMĂJ, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Verbicioara I-II**. **1.** pe valea Almăjului, nu departe de podul căii ferate; **2. așezare** situată pe *înălțime*; **3. săpături** în anii 1951, 1957 și 1964; **4.** descoperiri de tip Coțofeni și Verbicioara I-IV; **12.** Crăciunescu 1998, 118; Ridiche 2000, 41 (nr. 2).

9. ALMĂJ. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **2. tumul**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1950 cu ocazia unor lucrări edilitare; **5. a. inhumat cu ocru roșu**; **12.** Bichir mss., 2 (informație de la D. Berciu).

10. ALUNIȘU (or. Măgurele), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Măgura Filipescu; **2. așezare** situată pe un *tell* eneolitic; **3. săpături** Petre Roman; **4.** urme sporadice Glina și Tei; **12.** Roman 2000, 35.

11. ANDREEȘTI (com. Vladimir), jud. Gorj. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Izvoarele); **11.** pierdut; **12.** Andrieșescu 1925, 366; Vulpe 1970, 33 (nr. 68); **13.** apartenența la tipul Izvoarele nu este certă.

12. ANINOASA (com. Aninoasa), jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** Șt. Ciuceanu și C. S. Nicolăescu-Plopșor în anii '20 ai secolului trecut; **13.** Nicolăescu-Plopșor 1923, 297 (fig. 1/2).

13. APA SĂRATĂ (sat desființat, înglobat în or. Câmpulung), jud. Argeș. Descoperire atribuită **Muscel** (fig. 61E). **1.** pct. Pescăreasa, între calea ferată Câmpulung-Pitești și dealul Mărcuș-Drăcești, în dreptul bornei kilometrice 45. **2. grup de morminte**; **3. descoperire întâmplătoare și săpături de salvare** D. V. Rosetti în 1960; **5. două morminte în cutii de piatră**; **6.** un pumnal triunghiular de bronz cu nervură mediană lată și două găuri pentru nit (L=18.9 cm; l=6.6 cm) (M.1); **11.** Muz. Câmpulung Muscel; **12.** Schuster 1997, 169-170 (nr. 2), 217 urm (fig. 39/1;79/1; 80/2; 81/1-2; 82/1);

M.1. a. inhumat în cutie de piatră parțial afectat de lucrări edilitare; **b.** lespezile înguste de la extremitățile mormântului aveau câte două jgheaburi verticale în care se fixau lespezile laterale; **e.** cană cu corp bitronconic, gât înalt, toartă ușor supraînălțată, tortiță în partea opusă torții; pumnal de bronz;

M.2. a. incinerat în cutie de piatră la cca. 4 m NE de M.1; **c.** în interiorul cutiei de piatră au fost găsite oase calcinate de copil; **e.** cupă cu corp tronconic, gât înalt ușor arcuit, cu proeminențe sub buză; lângă M.2 s-a descoperit o cană cu corp bitronconic și toartă supraînălțată; în zona mormintelor s-au mai descoperit fragmente ceramice de la un castron cu corp bitronconic, tortițe și proeminențe pe diametrul maxim, precum și de la o amforetă cu corp bitronconic, gât înalt, margine evazată și cu două torți ce pleacă din buză și se prind pe corpul vasului.

14. ARACI (ĂRAPATAK) (com. Vâlcele), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Lórhám, la capătul satului spre Ariușd, între înălțimea Vápa și Olt, la 500 m de acesta; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în anul 1951; cercetare la fața locului în 1954; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; mormântul se afla la adâncimea de 0.50-0.57 m; **b.** cistă din care s-au observat patru lespezi de piatră groase de 7-8 cm, cu dimensiunile de 32x36 m, 45x33 m, 86x57 m, 80x55 m; pe fund nu era piatră, iar capacul era format dintr-o singură lespede; scheletul se afla într-un colț al cistei la adâncimea de -0.30 m; **d.** cista: NV-SE; **6.** în legătură cu mormântul a fost pus un topor de aramă cu brațele în cruce găsit la câțiva metri de cistă; toporul este însă mult mai timpuriu și nu are nici o legătură cu descoperirea funerară; **12.** Székely Z. 1955, 49; Székely Z. 1955a, 844; Székely Zs. 1997, 41, 73 (nr. 6); *RepCovasna* 1998, 150 (nr. 622); **13.** în ultima lucrare citată se menționează, în legătură cu această descoperire, "un cimitir de tip Schneckenberg".

15. ARACI. Descoperire de piese de **metal**. **1.** în hotarul comunei; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1966; **6.** un topor plat cu margini ridicate atribuit variantei Șincai; descoperitorul a tăiat din ambele capete câte o bucată și a ciocănit marginile (dimensiuni păstrate: L=9.6 cm; l=4 cm; G=140 gr); **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Székely Z. 1967, 328 (nr. 2) (fig. 1/3); Vulpe 1975, 67 (nr. 348) (pl. 38/348).

16. ARCUȘ (ÁRKOS) (com. Valea Crișului), jud. Covasna. Descoperire de piese de **metal**. **1.** pct. După Cheie; **2. depozit**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6. a.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pătulele; **b.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Balșa; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Roska 1942, 30 (nr. 10) (fig. 25/1-2); Popescu 1944, 35 (nota 11); Vulpe 1970, 38, 52 (nr 103, 220) (pl. 7/103; 14/220); Székely Zs. 1997, 74 (nr. 7) (pl. 93/1-2).

17. ARGETOAIA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Dealul Leordeasa, la SE de sat, lângă albia pârâului Argetoaia; **2. așezare** pe panta lină a dealului; 500x200 m; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Negru 1994, 61-62; **13.** ceramică atipică, atribuită c. Glina după compoziția pastei.

18. ARIUȘD (ERÖSD) (com. Vâlcele), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Tyizsk, la 300 m NV de sat; **2. așezare** situată pe un deal, prelungire spre valea Oltului a dealului Tyizskmege, mărginit pe toate părțile de râpe abrupte; suprafața platoului este de cca. 5400 m²; materialele de epoca bronzului au apărut mai ales în partea de V a stațiunii; **3. cercetări sistematice**, importante fiind cele desfășurate în anii 1907-1908, 1910-1913, 1924-1925, 1968-1970, 1972-1975, 1979-1986; **4.** așezare cu 7 niveluri dintre care primele 6 aparțin eneoliticului; ceramica de tip Schneckenberg a fost găsită în nivelul 7 (după schema stratigrafică a lui F. László), gros de cca. 0.25 m, acesta fiind un humus puternic răvășit ce suprapunea stratul eneolitic; **5. o vatră** formată din 18 pietre de râu; **6. a.** un topor plat; **b.** o sulă; **7.** linguri, fusaiole; **8.** sulă; **9.** topor cu gaură de înmănușare; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** László 1911, 175 urm (fig. 7); László 1914, 279 urm (fig. 8); Roska 1914, 420-421 (fig. 2); Schroller 1933 (pl. 51/12); Prox 1941 (fig. 32; pl. 14/5, 8; 16/2; 17/8, 10); Zaharia 1973, 26 urm; Székely Zs. 1997, 74 (pl. 91/9-10; 92/4-6); Székely Z. 1999, 9 urm (pl. 1/1-4); **13.** cele două piese de metal au fost găsite în stratul 4 al așezării (Junghans, Sangmeister, Schröder 1968, 248, nr. 8852), dar atribuite de Zs. Székely (1997, 64, 66) c. Schneckenberg.

19. ARSANCA (com. Mihăești), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Dealul Petcului; **2. așezare** pe terasă în pantă la poalele dealului, în albia unui pârâu (este posibil să avem de-a face cu materiale alunecate de pe coama dealului); **3. cercetări de suprafață** Gh. I. Petre-Govora în 1966; **5. vatră** cu arsură observată în peretele format de albia pârâului; **7.** fusaiolă; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1976, 13 (nr. 7) (fig. 3/9; 7/11-12; 8/6); Petre-Govora 1995, 28 (nr. 7) (fig. 3/9; 7/11-12; 8/6).

20. BACIU (com. Blejești), jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la intrarea în sat; **2. așezare** situată pe malul drept al Glavaciocului; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Trohani, Oancea 1981, 245 (nr. 31).

21. BAI A DE FIER, jud. Gorj. **1.** Peștera Muierii; **3. săpături**; **4.** stratul post-paleolitic conține fragmente ceramice din aproape toate epocile pre- și protoistorice; aceste locuri nu au putut fi delimitate stratigrafic;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** în peșteră, atât în interiorul cât și la gura peșterii; **5. vatră** la -0.40 m împreună cu fragmente ceramice decorate cu găuri-buton; **12.** Gheorghiu ș.a. 1954, 80; Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1957, 17 urm (fig. 6/1-4);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **2. așezare** în peșteră; **12.** Ridiche 2000, 42 (nr. 6); **13.** este publicat un singur fragment ceramic (Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1957, 22, fig.7/3) care, pe baza decorului, aparține unei faze finale a epocii bronzului din regiune;

C. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **2. mormânt**; **4.** găsit la -2.80-2.90 m într-un sol negru-cenușos cu bolovani mari de calcar și cu cioburi Coțofeni; **5. a. inhumat**; schelet prost păstrat cu oasele împrăștiate; **b.** acoperit cu patru lespezi mari de piatră; **12.** Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1953, 203; **13.** relația cu cioburile Coțofeni nu e clară.

22. BALDOVINEȘTI (com. Vădeni), jud. Brăila. Descoperire atribuită **culturii de stepă. 1. pct.** Pepinieră, cca. 5 km V de marginea cartierului Chercea al or. Brăila; **2. tumul** de formă ovală, puternic aplatizat; diam=46x31 m; h=2 m; **3. săpături** N. Harțuche în anii 1961, 1963, 1965-1966 (222 m²); **5. 18 morminte de inhumatie**; **8.** două catarama; un inel; **9.** un vârf de săgeată, un cuțit curb și o lamă, toate din silex; **11.** Muz. Brăila; **12.** Harțuche, Anastasiu 1968, 40 urm (fig. 44/1-4; 52-57); Harțuche, Anastasiu 1971, 128 urm (fig. 3/1-2; 5); Harțuche 1973, 16 urm (fig. 1-2); Harțuche 1979, 68 urm (fig. 3/1; 4/3-6; 7/4); Harțuche 1980a, 305 urm (nr. 1);

M.1. a. inhumat cu ocru roșu; în S.I la -0.70 m; ocru roșu pe oasele lungi; **c.** chircit pe spate cu brațele pe lângă corp și picioarele căzute pe stânga; **d.** capul la N, picioare la S; **e.** un vas lângă șoldul drept;

M.2. a. inhumat în groapă cu bârne; principal; la -2.60 m adâncime; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri rotunjite, cu urme de pari la colțuri și acoperită cu bârne; **c.** chircit pe stânga, cu genunchii aduși la abdomen și palmele în dreptul feței; **d.** capul la E, picioarele la V; **e.** un vas cu toartă lângă craniu;

M.3. a. inhumat cu ocru roșu; în S.II la -1.95 m, groapa fiind săpată de la suprafața movilei; **b.** groapă rectangulară de 1.40x0.90 m; **c.** chircit pe stânga cu palmele pe genunchi; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** o cataramă de os cu gardină și două orificii laterale; un vârf de săgeată din silex cu baza concavă;

M.4. a. inhumat cu ocru roșu; la aceeași adâncime și pe aceeași linie cu M.3, la 0.60 m spre V; ocru roșu pe oase și un bulgăre de ocru lângă craniu; **c.** puternic chircit pe stânga; **d.** capul la E, picioare la V;

M.5. a. inhumat; în S.I la -0.60 m; o parte din coaste și craniul distruse; **c.** puternic chircit pe stânga cu palmele sub cap; **d.** capul la NV, picioare la SE; **e.** patru fragmente ceramice de la două cești sparte recent de lucrările agricole;

M.6. a. inhumat; în S.III la -1.50 m, în mantaua movilei; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la N, picioare la S;

M.7. a. inhumat; în S.IV la -1.30 m; adolescent; stare de conservare proastă; **c.** chircit pe dreapta cu palmele aduse în dreptul genunchilor; **d.** capul la NE, picioare la SV;

M.8. a. inhumat; în S.VI la -1.06 m; adult; stare de conservare proastă; **c.** chircit puternic pe stânga cu palmele în dreptul feței; **d.** capul la N, picioare la S; **e.** un vas lângă genunchiul stâng;

M.9. a. inhumat; în S.V, pe aceeași linie cu M.7 și la 1 m E de M.8; adult; **c.** chircit pe stânga cu palmele în dreptul feței; **d.** capul la NE, picioare la SV; **e.** partea inferioară a unui vas lângă coaste; un inel de os la mâna dreaptă;

M.10. a. inhumat cu ocru roșu; în S.IV la -0.52 m; ocru roșu pe oasele lungi; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la VNV, picioare la ESE;

M.11. a. inhumat; cu 8 cm sub groapa M.10, parțial deranjat de acesta; **c.** întins pe spate; **d.** capul la E, picioare la V;

M.12. a. inhumat; în S.IV la -1.64 m; adult; **c.** chircit pe stânga, brațul cu palma stângă sub cap, iar brațul drept așezat pe partea inferioară a vasului; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas; o cataramă de os cu gardină;

M.13. a. inhumat cu ocru roșu în groapă acoperită cu bârne; în caseta 7 la -1.32 m; ocru roșu în jurul și sub craniu; doi bulgări de ocru, unul la cap și altul la șoldul stâng; **b.** groapă acoperită cu bârne; **c.** chircit puternic pe dreapta cu palmele aduse la piept; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un cuțit curb lângă occipital; o lamă de silex acoperită cu ocru roșu;

M.14. a. inhumat cu ocru roșu; în S.VII la -1.10 m; copil; ocru roșu pe oase și bulgăre de ocru la cap; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas la 10 cm S de frontal;

M.15. a. inhumat cu ocru roșu; în S.IX I -2.20 m; adult; ocru roșu pe coaste și pe oasele picioarelor; **b.** groapă-put cu fundul drept; **c.** chircit pe stânga cu piciorul drept așezat peste stângul și palmele aduse în dreptul feței; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas cu toartă supraînălțată așezat între genunchi, coate și torace;

M.16. a. inhumat cu ocru roșu; prost conservat; copil; bulgăre de ocru roșu lângă occipital; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la N, picioare la S; **e.** un vas lângă craniu;

M.17. a. *inhumat*; în S.XII la -1.15 m; prost conservat; copil; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la N, picioare la S; **e.** un vas lângă frunte;

M.18. a. *inhumat cu ocră roșu*; în S.VI la -1.60 m; adult; strat de ocră în jurul și sub craniu; **c.** chircit pe dreapta cu palmele aduse la față; **d.** capul la N, picioare la S.

23. BALOTA DE JOS (com. Murgași), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Piscul Cucului; **2. așezare**; **3. *cercetări de suprafață*** Gh. Popilian în 1973; **12.** inedit; informații Gh. Popilian pentru E. Tudor.

24. BALOTA DE SUS (com. Murgași), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** spre capătul de sud al satului Cioroieni; **2. așezare**; **3. *cercetări de suprafață*** Gh. Popilian în 1973; **12.** inedit; informații Gh. Popilian pentru E. Tudor.

25. BALOTEȘTI, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 800 m E de marginea satului, între pădurea Pașcani și Cociovaliștea; **2. așezare** situată pe un *pinten de terasă*; **3. *cercetări de suprafață*** în 1986-1987; **11.** Muz. București; **12.** Sandu 1992a, 313 (nr. 69).

26. BALOTEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Pădurea Petrești, între pădure și clădirile ICPB; **2. așezare** situată pe dreapta Cociovaliștei; 2 ha; afectată de o groapă modernă; **3. *cercetări de suprafață*** V. Sandu în 1986-1987; **4.** strat gros de 0.20-0.25 m observat în malurile gropii; **5. *o locuință de suprafață***; **11.** Muz. București; **12.** Sandu 1992a, 310-311 (nr. 61); Schuster 1997, 170 (nr. 4); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster; după materialul ceramic descris (cioburi cu pleavă și pietricele, unele decorate cu măturica) așezarea pare mai degrabă a aparține c. Tei.

27. BALTA VERDE (com. Gogoșu), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Glina**. **2 așezare** situată pe *terasa* Dunării; **12.** Berciu 1994, 155.

28. BARAOLT (BARÓT), jud. Covasna. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **2. așezare**; **9.** un "buzdugan" de piatră; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Székely Zs. 1997, 74 (nr. 9); *RepCovasna* 1998, 34 (nr. 4) (cu bibliografia mai veche).

29. BASARABI (or. Calafat), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** în marginea com. Basarabi, lângă cetatea de pământ; **2. grup de tumuli**; **3. *săpături*** VI. Dumitrescu și C. S. Nicolăescu-Ploșor în 1942-1943; săpați doi tumuli cu morminte din bronzul timpuriu; **5. *cinci morminte de inhumatie cu ocră roșu***; **12.** Dumitrescu 1944, 43; Dumitrescu 1944a, 85; Dumitrescu 1968, 199-200; Dumitrescu 1994, 49 urm;

T.I. 2. dimensiuni: diam=20 m, h=1.70-1.80 m; **3.** săpat numai în zona centrală, găurit de mai multe gropi moderne; **4.** stratigrafie: vegetal gros de 0.20 m, sol gri-cenușiu de 1.90 m urmat de pământul viu; **5. *trei morminte de inhumatie***;

M.1. a. *inhumat* situat la câțiva metri NV de centru; la -0.80 m, ulterior construcției tumulului; **c.** chircit pe spate cu genunchii ridicați, brațele pe lângă corp; **d.** capul la NNV;

M.2. a. *inhumat* situat lângă M.1; la -1.58 m, ulterior construcției tumulului; schelet prost păstrat, cu multe oase dislocate; **c.** chircit pe spate cu genunchii ridicați și căzuți pe stânga; **d.** capul la NV;

M.3. a. *inhumat cu ocră roșu* situat spre SE; la -1.80 m, depus pe suprafața solului antic; **c.** chircit pe spate cu genunchii ridicați; **d.** capul la SV; **e.** ciob tipic Coțofeni cu urme de ocră roșu;

T.VIII. 2. dimensiuni: diam=20 m, h=1.80 m; **3.** bulversat de înnormântări moderne; **4.** strat vegetal gros de 0.20 m, sol gri-cenușiu de 1.90 m urmat de pământul viu; **5. *două morminte de inhumatie***;

M.1. a. *inhumat*; la -1.00m, sub nivelul de construcție al tumulului; **c.** chircit pe spate cu genunchii ridicați, brațele pe lângă corp; **d.** capul la NV; **e.** vas cu decor incizat caracteristic pentru cultura Coțofeni situat lângă schelet;

M.2. a. *inhumat*; la -1.20 m, de sub el începe solul viu; **c.** chircit pe spate cu genunchii ridicați.

30. BĂEȘTI (com. Cernătești), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Lunca Băeștilor; **2. așezare**; **3. *cercetări de suprafață***; **12.** Oancea 1976, 226 (nr. 21).

31. BĂEȘTI. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Podul Tabacului; **2. așezare**; **3. *cercetări de suprafață***; **12.** Oancea 1976, 226 (nr. 19).

32. BĂLĂCIȚA, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pe valea Cernăteasca, în dreptul fostului IAS Dobra, secția Bâcleș; **2. așezare**; **12.** Berciu ș.a. 1951, 238.

33. BĂLENI-ROMĂNI (com. Băleni), jud. Dâmbovița. **1.** pct. La Plantație. **2. așezare**; **3. săpături** conduse de T. Muscă între anii 1973-1985; **4.** un strat cu materiale ceramice din bronzul timpuriu, deranjat de locuirile ulterioare; **6.** un colan fragmentar (L=9.4 cm; gr=0.8 cm); **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Muscă 1979, 16 (pl. 1/1); Muscă 1986, 30-31; Muscă 1996, 79-80;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **5. patru locuințe de suprafață**; **13.** lipsește complet decorul cu găuri-buton;

B. Descoperire atribuită **Odaia Turcului**. **5. două locuințe (?)**;

C. Descoperire atribuită **Tei**. **4.** materiale sporadice.

34. BĂLENI-ROMĂNI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Izlaz, la SE de localitate; **2. așezare** pe *terasa înaltă* a lalomiței; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Olteanu 2002, 43; **13.** s-au găsit materiale Glina și post-Glina (?).

35. BĂLENI-SÂRBI (com. Băleni), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Băcani; **2. așezare** pe malul pârâului Racovița; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Chicideanu 1972, 391.

36. BĂLEȘTI, jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Linia a doua, la 300 m NV de școală; **2. așezare** situată pe *terasă*; cca. 250x150 m; **3. săpătură** executată de Gh. Calotiu în 1995; **4.** un singur strat cu material ceramic de tip Glina; **7.** fusaiole, greutăți; **9.** cuțit curb de piatră; **11.** Muz. Tg. Jiu; **12.** Calotiu 1996, 7.

37. BĂLTENI (com. Conțești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Canal, la S de sat; **2. așezare** pe dreapta râului Ilfov; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Olteanu 2002, 86.

38. BĂNEȘTI (com. Iepurești), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Bivolaru, în marginea de est a satului; **2. așezare** situată pe *terasa înaltă* și abruptă a vechiului curs al Neajlovului; **3. cercetări de suprafață** Gh. Bichir în 1957; **12.** Schuster 1997, 170 (nr. 7); Schuster, Popa 2000, 144.

39. BĂNEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Gârla Băneștilor, la V de punctul anterior; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** Gh. Bichir în 1957; **12.** Schuster 1997, 171 (nr. 8); Schuster, Popa 2000, 144.

40. BĂRBUCEANU (com. Butimanu), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **3. săpături** D. V. Rosetti în perioada interbelică; **4.** materiale Glina și Tei; **12.** Boroneanț, Boroneanț 1992, 100; **13.** puținul material publicat aparține în totalitate culturii Tei (Morintz, Rosetti 1959, pl. 16/3, 6, 12).

41. BĂRCUȚ (com. Șoarș), jud. Brașov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg**. **1.** pct. CAP, în incinta sediului și anexelor fostului CAP; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** F. Costea și L. Moldovan în 1986; **12.** Costea 1995, 44.

42. BÂRCA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **2. tumul**; **3. săpături** C. Schuchardt în anii primului război mondial; **5. a. înhumat cu ocru roșu**; **c.** chirchit; **e.** cioburi Coțofeni; **12.** Bichir mss., 1 (informație de la C. S. Nicolăescu-Plopșor).

43. BÂRSEȘTI (com. Mihăești), jud. Vâlcea (fig. 79/1-3; 84D). **1.** pct. Biserică; la cca 200 m. V de biserica satului, pe stânga șoselei către gara Govora; **2. așezare** situată pe un *dâmb*; **3. descoperire întâmplătoare** în 1974 și probabil o mică *săpătură* în 1978 executată de Gh. Petre-Govora; **4.** stratigrafia, așa cum a fost stabilită în urma sondajului, constă dintr-un strat cu ceramică de tip Coțofeni suprapus de un strat cu materiale de tip Glina, gros de 0.40 m, urmat pe alocuri de un al treilea strat ce conține ceramică Verbicioara din fazele I-III; **13.** repertoriul formelor ceramice și al decorului, atât cât este publicat, nu conține nici un element tipic pentru Glina; unele fragmente ceramice care inițial au fost atribuite c. Glina, sunt prezentate și atunci când autorul ilustrează ceramica Verbicioara I;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **5.** o vatră de formă rectangulară; **7.** trei apărătoare de braț; **10.** două figurine zoomorfe; **12.** Petre-Govora 1976, 14 urm (fig. 8/21-22); Petre-Govora 1985, 346 urm (fig. 1/1-3; 2); Petre-Govora 1986, 160 urm (fig. 1/1; 2; 6/1-2, 10; 8/3-13; 9/1-15, 18); Petre-Govora 1995, 24-25, 29, 33 urm (fig. 1/1; 2; 6/1-2, 10; 8/3-13; 9/1-15, 18; fig. 8/21-22; 1/1-3; 2);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **12.** Petre-Govora 1976, 14 urm; Petre-Govora 1985, 346; Petre-Govora 1986, 160 urm; Petre-Govora 1995, 24-25, 29, 33 urm (fig. 2/5-9).

44. BÂZDÂNA (com. Calopăr), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cetate; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă de pe dreapta Jiului; **3. săpături** C. M. Tătulea; **4.** o depunere sporadică ("orizont discontinuu") cu fragmente ceramice Glina; **11.** Muz. Craiova; **12.** Tătulea 1984, 92; **13.** săpăturile recente din același punct conduse de V. V. Zirra nu au relevat existența vreunui ciob specific pentru această cultură; informații V. V. Zirra, prin amabilitatea căruia am participat la campania de săpături din anul 1997 (vezi și Zirra, Pop 1995, 13 urm; Zirra, Pop, Oanță 1996, 5 urm).

45. BECLEAN, jud. Brașov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg (?)**. **1.** pct. La Canton, în partea de NV a satului, pe ambele părți ale căii ferate spre Sibiu; **2. așezare** situată pe terasa joasă a Oltului; **3. săpături** în 1987-1988; **5. o locuință semibordei**; mai multe gropi de forme și dimensiuni diferite; **7.** fusaiolă; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea, Ciupea 1980, 18; Costea 1996, 13; Costea, Dragotă, Frătean 1996, 5 urm; **13.** în lucrarea din 1996 (Costea, Dragotă, Frătean 1996, 5 urm), în care se prezintă rezultatele sondajelor de aici, se menționează doar descoperiri ale culturilor Coțofeni, Wietenberg și Noua.

46. BECLEAN. Descoperire atribuită **Schneckenberg (?)**. **1.** pct. La Șosea, cca. 500 m V de sat, între calea ferată și șoseaua Brașov-Sibiu; se întinde pe o suprafață de mai multe ha; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea, Ciupea 1980, 18.

47. BECLEAN. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** la NE de sat, în dreapta pârâului Beclean, începând de pe direcția fostei mori de apă; **2. așezare** situată pe stânga Oltului; **3. cercetări de suprafață** F. Costea în 1987; **4.** s-au mai descoperit fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului și începutul Hallstattului; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea 1995, 44; **13.** s-au găsit fragmente ceramice decorate cu brâu alveolar și perforații sub buză.

48. BELCINU (com. Calopăr), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **12.** Nica 1996, fig. 1.

49. BELOȚ (com. Sopot), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 3-400 m NV de vatra satului; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Negru 1994, 75; **13.** ceramică atipică, atribuită c. Glina după compoziția pastei.

50. BENEȘTI (com. Drăgotești), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Cristescu, 500 m V de șoseaua Benești-Drăgotești; **2. așezare** situată pe terasa din stânga Teslului; afectată de lucrările unei cariere de pietriș; **3. cercetări de suprafață** în anii 1970/71; **12.** Nica 1972, 212-213.

51. BENGESȚI, jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Ciocadia; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** efectuate de un colectiv condus de Radu Popa în anul 1980; identificată și de P. Gherghe tot prin cercetări de suprafață; **12.** Chicideanu, Gherghe 1983, 106.

52. BERBEȘTI, jud. Vâlcea. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Halânga); **11.** Muz. Rm. Vâlcea; **12.** Ghelmez 1976, 35-36 (fig. 1).

53. BERCA, jud. Buzău.

A.1. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **1.** incinta Mănăstirii Sf. Împărați, în marginea de NV a satului; **2. așezare** situată pe un pinten de deal de pe stânga Buzăului, la confluența acestuia cu pârâul Sărățel; **3. săpături** I. Motzoi-Chicideanu în 1975-1977 și E. Lupu în 1999-2001; **4.** s-au descoperit materiale Monteoru Ic4,3-Ic3, la și Monteoru final; nu s-a putut face o departajare stratigrafică între acestea; stratul de epoca bronzului este suprapus de o depunere medievală; **5. o vatră**; opt complexe Ic4,3-Ic3, dintre care unul este format dintr-o aglomerare de cioburi sparte pe loc; **11.** Muz.

Buzău; **12.** Sârbu 2000, 23; Lupu 2001, 37; Lupu 2002, 56 urm; Motzoi-Chicideanu 2003, 41-42;

A.2. Descoperire atribuită Monteoru Ic3. 2. necropolă; 12. Zaharia 2000, 104.

54. BEZDEAD, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Monteoru. 2. mormânt; 5. b. cutie de piatră; 12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 50 (nr. 9).

55. BICFALĂU (BIKFALVA) (com. Ozun), jud. Covasna. Descoperire de **piese de metal. 2. descoperire izolată; 3. descoperire întâmplătoare; 6.** topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 129) (pl. 9/129).

56. BILA (com. Schitu), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina. 1. pct. La Tutun; 2. așezare; tell** eneolitic (?) situat pe terasa joasă din stânga Câlniștei; **3. cercetări de suprafață** V. Barbu și C. Schuster în 1990; **7.** greutate; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster, Popa 1995, 43; Schuster 1997, 171 (nr. 9); Schuster, Popa 2000, 145.

57. BISOCA, jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru; 2. grup de morminte; 5. a. inhumatie în cutie de piatră; 12.** Vulpe, Drâmbocianu 1981, 180 (nota 20); Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 50 (nr. 10).

58. BISTREȚU (com. Devesel), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara. 1. pct. La Punți, în vestul localității; 2. așezare** pe malul unui afluent al Blahniței; **3. săpături** în anii 1984-1985; **4.** materiale sporadice; **11.** Muz. Drobeta Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 35 (nr. 2) (pl. 1/1-3); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174.

59. BISTRIȚA (com. Costești), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina. 1. Peștera Haiducilor, pe peretele abrupt al muntelui Bistrița; 2. așezare în peșteră; 3. cercetări de suprafață; 12.** Petre-Govora 1976, 15 (fig. 8/12-13); Petre-Govora 1995, 29 (fig. 8/12-13).

60. BLĂNOIU (com. Racovița), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina. 1. pct. Răzoare; 2. așezare** pe terasa pârâului Țăranilor; **3. descoperire întâmplătoare** în urma săpării unei gropi de către un localnic; deplasare la fața locului Gh. Petre-Govora și P. Bardașu în 1970; **6.** cu acest prilej a fost găsit și un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara, rupt de către descoperitor; **11.** Muz. Govora; **12.** Budoiaș 1982, 27; Petre-Govora 1983, 288-289 (fig. 2/1); Petre-Govora 1995, 37 (fig. 2/1).

61. BLEJEȘTI, jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina. 1. pct. Măgura Pantelimon, la SV de fostul sat Poșta, astăzi înglobat în Blejești; 2. așezare** pe un tell eneolitic de pe dreapta Glavaciocului; **3. cercetări de suprafață** în anul 1976; **12.** Trohani, Oancea 1981, 245 (nr. 40).

62. BLEJEȘTI. Descoperire atribuită **Glina. 1. 2 km SV de sat, 2. așezare** pe terasa din dreapta Glavaciocului; **3. cercetări de suprafață** în 1976; **12.** Trohani, Oancea 1981, 247 (nr. 51).

63. BLEJEȘTI. Descoperire atribuită **Glina. 1. la V de fostul sat Poșta; 2. așezare** pe stânga Glavaciocului; descoperirile se întind pe o suprafață de 1-1.5 km paralel cu apa; **3. cercetări de suprafață** în anul 1976; **12.** Trohani, Oancea 1981, 245 (nr. 39).

64. BOBEANU (com. Drăgotești), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina. 1. pct. Obștea Bobeanu; 2. așezare** pe un pinten de terasă de pe dreapta Teslului; fortificată cu două șanțuri din care unul ar putea aparține culturii Glina; **3. cercetări de suprafață** M. Nica în anii 1970-71; **4.** s-au cules materiale ceramice din aproape toate epocile pre- și protoistorice; **12.** Nica 1972, 211.

65. BOD (BRENNENDORF), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1. Dealul Preotului (Priesterhügel), 2 km E de sat; 2. așezare** pe un deal; **3. săpături; 4.** un strat cu materiale ceramice de tip Ariușd, suprapus de un strat medieval; ceramica Schneckenberg apare în mod sporadic; **8.** împungător; **9.** cuțit curb; topor-miner; topor plat; **12.** Teutsch 1900, 193 urm (fig. 166-192); Schroller 1933, 77 (pl. 44/b, c; 53/4); Prox 1941 (pl. 14/2); Popovici, Coșuleț, Bem 1996, 11 (nr. 11).

66. BOGATA OLTEANĂ (com. Hoghiz), jud. Brașov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg. 1.** la intrarea în sat dinspre Dopca, în stânga drumului; **2. așezare** situată pe stânga Oltului; **3. cercetări de suprafață** F. Costea în 1973; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea 1995, 45.

67. BOHOREL (com. Negomir), jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** în 1978; **12.** Calotoiu 1996, 7.

68. BOIȘOARA, jud. Vâlcea. Depunere de piese de **metal**. **1.** 150 m de confluența pârâului Valea Cerbului cu apa Boișoarei; **2. descoperire izolată** în albia pârâului; **3. descoperire întâmplătoare** în 1975; **6.** un topor plat cu margini ridicate; **11.** Muz. Govora; **12.** Budoiaș 1982, 27 (fig. 3).

69. BOLBOȘI, jud. Gorj. Descoperire de piese de **metal** (fig. 68B). **2. depozit (?)**; **6. a.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara; **b.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Halânga); **11.** Inst. Craiova; **12.** Vulpe 1970, 31, 33 (nr. 55, 60) (pl. 4/55, 60); **13.** asocierea celor două piese în cadrul aceleiași depuneri nu este certă.

70. BOLDEȘTI (com. Boldești-Grădiștea), jud. Prahova. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Teodorescu 1994, 193.

71. BOLDEȘTI. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Pe Muche; **2. necropolă**; **5. a. morminte de inhumatie în poziție chircită**; **12.** Teodorescu 1994, 193.

72. BOLINTIN VALE, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 250 m de oraș; **2. așezare** situată pe *terasa* din stânga Argeșului; **3. cercetări de suprafață** E. Alexandrescu, Raluca Barac și C. Schuster; **7.** greutate; **12.** Schuster, Popa 1995, 41; Schuster 1997, 171 (nr. 11); Schuster, Popa 2000, 142.

73. BORDEI VERDE, jud. Brăila. Descoperire atribuită **epocii bronzului**. **1.** în curtea unui localnic; **2. mormânt (?)**; **3. descoperire întâmplătoare** cu ocazia săpării unei gropi; **5. a. inhumat (?)**; **e.** un topor de piatră cu gaură de înmănușare transversală, decorat; **11.** Muz. Brăila; **12.** Harțuche 1980a, 307 urm (nr. 2).

74. BORDUȘANI, jud. Ialomița. Descoperire atribuită **Cernavoda II**. **1.** pct. Popină; **2. grup de morminte** situat pe un *tell*; **3. săpături** conduse de S. Marinescu-Bîlcu; **4.** gropile mormintelor perforau o depunere Gumelnița; **5. șapte morminte de inhumatie**; **12.** informații S. Marinescu-Bîlcu.

75. BOROȘNEU MIC (KISBOROSNYÓ) (com. Boroșneu Mare), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Cetatea Bursucului (Borzvár) sau Măgura Rotundă, în apropiere de sat; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal* pe valea Pârâului Mic; *fortificată* cu *șanturi* de apărare, însă apartenența sistemului de fortificație la așezarea din bronzul timpuriu nu este certă; **3. săpături** F. László; **12.** Székely Zs. 1997, 37, 75 (nr. 13); *RepCovasna* 1998, 52 (nr. 83) (cu bibliografia completă).

76. BRAGADIRU, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Ștrand; **2. așezare** situată pe *terasa* râului Sabar; **3. cercetări de suprafață (?)**; **12.** Morintz, Rosetti 1959, 22.

77. BRANEȚ (com. Bârza), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 1-11; 66B; 73/1-2; 74/7; 75/3; 76/2-4; 77/1-2; 78/9; 79/7). **1.** la 600 m nord de satul Braneț; **2. așezare** situată pe un *pinten de terasă* înconjurat din trei părți de pante abrupte; 250 m lungime și 60 m lățime; **3. săpături** A. Ulanici în anii 1972-1976, 1979 și 1981 (s-a săpat cca. 15% din suprafața așezării); **4.** strat Glina gros de cca. 0.45-0.50 m ce suprapune un strat Coțofeni gros de cca. 0.40 m; în cadrul stratului Glina au putut fi delimitate trei niveluri de locuire, fiecare cu o grosime medie de 0.15-0.20 m, puse în evidență atât coloristic cât și printr-o serie de complexe (locuințe, vetre); stratul Glina este suprapus de un strat "remaniat" ce conține ceramică Glina și Coțofeni (?) (gros de cca. 0.15 m) și de solul vegetal care are o grosime medie de 0.10 m; **5. 14 locuințe de suprafață** cu *vetre* descoperite în cele trei niveluri Glina; *un bordei*; *11 gropi*; **6. a.** un pumnal (L=4 cm; l=1.6 cm); **b.-c.** două dălți (?) (L=10.8 cm, respectiv 5 cm); **7.** toporașe; roțițe car; linguri; greutate; fusaiole; **8.** dinte perforat; împungătoare; **9.** topoare cu gaură de înmănușare transversală; topoare-miner; topor plat; vârfuri de săgeată din silex; râșnițe; **10.** două reprezentări antropomorfe; **11.** MNIR; IAB; **12.** Ulanici 1975, 45 urm (fig. 13-18; pl. 2); Ulanici 1976, 33 urm (fig. 1-4; 10-18); Ulanici 1979, 27 urm (fig. 1-8); Ulanici 1981, 20 urm (fig. 1-5); Ulanici 1983, 23 urm (pl. 1-3).

78. BRANEȚ. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la 700 m sud de pct. anterior, în vechea vatră a satului; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** A. Ulanici în 1976; **12.** inedit, informație preluată din carnetul de săpătură al lui A. Ulanici.

79. BRANEȚ. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. În vale la Barbu Bica; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** A. Ulanici în 1974; **12.** inedit, informație preluată din carnetul de săpătură al lui A. Ulanici.

80. BRANIȘTEA, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Movila, la V de sat, pe ambele laturi ale drumului comunal Braniștea-Dâmbovicioara; **2. necropolă (?) tumulară**; **12.** Olteanu 2002, 55.

81. BRAȘOV (KRONSTADT), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg** (fig. 57A). **1.** Dealul Carierei (Steinbruchhügel). **2. așezare** situată pe un *deal*; afectat de lucrări la cariera de piatră; **3. descoperire întâmplătoare**; materiale culese de J. Teutsch și A. Prox în urma lucrărilor la carieră; **6. a-b.** două pandantive; **c-d.** două sule; **e.** o mărgică tubulară; **8.** dălțițe; **9.** vârfuri de săgeată cu baza concavă; cuțite curbe; **11.** Muz. Brașov; **12.** Teutsch 1900, 191 urm (fig. 57-58, 61-62, 64, 66-68); Schroller 1933 (pl. 50/7; 51/7-10; 55/2, 6, 11); Prox 1941 (fig. 15; 20; pl. 3/2; 16/3, 7, 9; 17/3, 5, 11; 18/8, 13; 19/1-3, 7, 9; 20/5, 7, 9-10; 21/6, 9-10, 12; 24/3; 29/6, 8; 30/1, 6; 31/9, 13; 32/1; 34/5, 10, 12).

82. BRAȘOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg** (fig. 56A; 73/5). **1.** pct. Dealul Melcilor (Schneckenberg); **2. așezare** situată pe un *deal*; **3. săpături** J. Teutsch la sfârșitul secolului trecut; **4.** materialul arheologic a fost descoperit într-un humus gros de 0.20 m ce acoperea stânca; **6. a.** o brățară cu capetele deschise; **b-c.** două dălți; **d.** o sulă; **e-i.** cinci (?) perle; **j.** un pumnal (?); **k.** un pandantiv (?); **l-m.** două tipare pentru turnat sule; **7.** toporașe; linguri; greutăți; **8.** dălțițe; împungătoare; colți perforați; **9.** topoare cu gaură de înmănușare transversală, dintre care unele cu ceafă cilindrică; topoare plate; vârfuri de săgeată cu baza concavă; cuțite curbe; **10.** figurine zoomorfe; **11.** Muz. Brașov; **12.** Teutsch 1900, 189 urm (fig. 54-56, 59-60, 63, 65); Schroller 1933, 63 urm (pl. 50/1-6, 8, 11; 51/5, 11; 52/2-4; 53/1-3, 5-7, 12-13; 54/3, 9, 13-14; 55/10); Prox 1941 (fig. 13-14; 16; 18-19; 21; 23-29; pl. 3/4-5; 8/3; 9/4-6; 11/3, 11; 12/3-5, 7; 13/4-5, 7, 9, 14-15; 14/1, 3-4, 6-7, 9-11; 15/1; 16/1, 4, 6, 8, 10-12; 17/2, 7, 9; 18/1-4, 6-7, 10-11; 19/4-6, 12, 14; 20/1, 4, 6, 8, 12; 21/1-5, 7-8, 11; 22/1-3, 5-6; 23/1-3; 24/1-2, 4-7; 25/1-3, 5-7; 29/1-5, 7, 9; 30/2-5, 7, 9, 12-17; 31/1, 3-5, 11-12; 32/2, 4-6; 33/1-2, 7-8, 11; 34/1-4, 6, 8-9, 11, 13-14, 17-18; 35/1, 4-5, 7-9).

83. BRAȘOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** Dealul Sprengi (Gesprengberg); **2. așezare** situată pe un *deal*; distrus aproape complet de o carieră de piatră; **3. săpături** J. Teutsch și *săpături de salvare* A. D. Alexandrescu în 1957; **4.** un strat negru în care s-au găsit amestecate materiale din bronzul timpuriu cu materiale de epocă romană; **6. a.** ac de bronz cu capul conic; **b-e.** patru sule; **f-g.** două inele de buclă dintre care unul plurispiralic din aur (L=1.5 cm); **7.** toporașe; **8.** dălțițe; împungătoare; colți perforați; **9.** topoare fragmentare cu gaură de înmănușare transversală; topoare plate; măciucă; vârfuri de săgeată cu baza concavă; cuțite curbe; **10.** figurine antropomorfe și zoomorfe; **11.** Muz. Brașov; **12.** Teutsch 1900, 191 urm (fig. 70-116); Schroller 1933 (pl. 52/1, 5-6, 9-10; 53/14-17, 20; 54/15-16); Prox 1941 (fig. 1-2; 4-7; 9; 12; pl. 2/1-5, 7; 8/1-2, 4-6, 9-10; 9/1-3, 7-8; 10/1-11; 11/2, 4-10; 12/1-2, 6, 9; 13/1-3, 6, 8, 10-13; 30/8, 10-11, 18; 31/2, 6-8, 10; 32/3; 33/9-10; 34/7); Alexandrescu, Constantinescu 1959, 670 urm (fig. 5; 6).

84. BRAȘOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Valea Răcădăului; **2. așezare**; **4.** ceramică Schneckenberg împreună cu ceramică de tip Wietenberg și Tei; **11.** Muz. Brașov; **12.** Boroffka 1994, I, 26 (nr. 85).

85. BRAȘOV. Descoperire atribuită **Costișa**. **1.** pct. Lutăria Hangestein, în cartierul Sprengi; **2. așezare**; **11.** Muz. Brașov; **12.** Prox 1940, 86 urm; Cavruc 2001, 75 (pl. 74/3); **13.** este vorba de o ceașcă găsită într-un context nesigur, împreună cu ceramică Tei III, atribuită de Cavruc repertoriului ceramic Costișa.

86. BRAȘOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** Marktplatz; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** cu ocazia unor lucrări edilitare efectuate în 1909; **5. a. inhumație în cutie de piatră**; dublu; **b.** cista: L=1.25 m; l=0.70 m; gr. plăcilor de piatră: 0.05-0.06 m; **c.** doi inhumai chircoți pe dreapta; **12.** Prox 1941, 73.

87. BRAȘOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1899; cercetare la fața locului J. Teutsch; **5. a. incinerat (?) în cutie de piatră**; la -0.20 m adâncime; parțial distrus; **b.** patru plăci groase de 0.04 m; L=1.50 m, l=0.57 m, ad. cistei=0.57 m; **c.** resturi de oase cu urme de ardere; **e.** fragmente ceramice de la două vase; **12.** Schroller 1933, 68; Prox 1941, 70-71.

88. BRAȘOV. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Biserica Neagră, în curtea liceului Honterus, la câțiva metri V de poarta principală a bisericii; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare**; **5. a. inhumat cu ocră roșu**; în zona occipitală avea o peliculă groasă de ocră; **12.** Teutsch 1937, 88 urm.

89. BRĂDETU (com. Brăduț), jud. Argeș. Depunere de piese de **metal**. **1.** pct. Turburea, pe drumul spre Corbeni; **2. descoperire izolată** pe pârâul Valea Șetrilor; **3. descoperire întâmplătoare** la sfârșitul anilor '60; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara (L=14.4 cm); **11.** Muz. Parohial Brădetu; **12.** Vulpe 1988a, 210 (fig. 1/4).

90. BRĂDUȚ (BARDÓCZ), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Dealul Rotund și Dealul cu Cioturi, la 4 km E de comuna Brăduț și 3.5 km N de Biborțeni; **2. necropolă tumulară** formată din 18 tumuli, amplasați pe cele două dealuri care au o altitudine absolută de 676-696 m; **3. săpături** G. Dániel în 1867 (9 tumuli?) și Zs. Székely în 1994-1998 (16 tumuli-inclusiv cei săpați în 1867); **5. un mormânt de inhumație în cutie de piatră**; un mormânt de inhumație acoperit cu plăci de piatră; un mormânt de incinerare în cutie de piatră; un mormânt de incinerare sub piatră; șase cutii de piatră goale; **9.** piatră de pisat; topor fragmentar de opal; **11.** Muz. Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe; **12.** Székely Zs. 1995, 106 urm (pl. 1-5); Székely Zs. 1997, 40-41, 76 (nr. 14) (pl. 54-57) (cu bibliografia mai veche); Székely Zs. 1997a, 41 urm (fig. 1; 5/1-2; 6; 8); Székely Zs. 1998, 9 urm; Székely Zs. 1998a, 139 urm (fig. 1-3, 6-7, 8/1-2); Székely Zs. 2003, 18 urm (nr. cat. 79).

T.I-9/1867. 8 tumuli pe Dealul Rotund, 1 tumul pe Dealul cu Cioturi; în trei dintre aceștia au fost găsite cinci cutii de piatră ce conțineau cenușă amestecată cu cărbuni și unelte de silex; un mormânt de inhumație în cutie de piatră;

T.I./1994. **a.** pe latura de NV a Dealului Rotund; **b.** diam=14 m, h=0.73 m; **c.** nederanjat anterior; săpat exhaustiv în 1994; **d.** un humus gros de 0.20 m sub care urmează mantaua tumulului; în manta s-au găsit lame de silex și fragmente ceramice de tip Coțofeni;

M.1. a. incinerat sub piatră; în centrul tumulului la -0.25 m; **b.** pietre de diferite dimensiuni așezate fără nici o ordine; **c.** sub pietre erau oseminte carbonizate amestecate cu multă cenușă; **e.** printre pietrele care acopereau oasele s-a găsit o piatră de pisat și un topor fragmentar de opal;

T.II./1994. **a.** capătul SE al Dealului Rotund; **b.** diam=16 m, h=1.35 m; **c.** săpat în 1867; un șanț de 1.00 m orientat E-V în 1994; **d.** în manta s-au găsit cioburi de tip Coțofeni și oase deranjate;

T.III./1994. **a.** capătul NE al Dealului Rotund; **b.** diam=8 m, h=1.10 m; **c.** cercetat în 1994; **d.** în mijlocul tumulului, la -0.42 m, a fost găsită o pată de cenușă;

T.IV./1994. **a.** pe Dealul Rotund, la E de T.I.; **c.** săpat în 1867; sfertul NE săpat în 1994; **d.** multe cioburi de tip Coțofeni găsite în mantaua tumulului;

T.V./1995. **a.** Dealul cu Cioturi; **c.** un șanț orientat N-S în 1995; **d.** strat de humus gros de 0.20 m sub care urmează mantaua și nivelul steril la -0.60 m; fără material arheologic;

T.VI./1995. **a.** capătul de N al Dealului Rotund; **c.** cercetat în 1995;

T.VII/1995. **a.** marginea SE a Dealului Rotund; **c.** săpat în 1867 și apoi în 1995 în porțiunile nederanjate (două șanțuri E-V/N-S); **d.** în mantaua tumulului au apărut multe cioburi Coțofeni și pietriș;

T.VIII./1995. **a.** în marginea S a Dealului Rotund; **c.** săpat în 1867 și un șanț de 12 m orientat N-S în

1995; **d.** humus urmat de mantaua tumulului;

M.1. a. *inhumat acoperit cu plăci de piatră*; groapa mormântului este săpată în manta, deasupra nivelului de călcare antic; **b.** era acoperit cu mai multe lespezi de piatră, de diferite dimensiuni, așezate dezordonat; lângă schelet s-a găsit multă cenușă; **c.** chircit; **d.** capul la SV; **e.** un castron fragmentar așezat cu gura în jos, decorat cu linii imprimate cu șnurul răsucit;

T.IX./1995-1996. a. pe Dealul Rotund, pe stânga drumului de țară ce duce la Herculan, la N de T.VII; **b.** diam=8.5 m, h=0.30 (?) m; **c.** cercetat exhaustiv în 1995-1996; **d.** humus gros de 0.18-0.20 m sub care urmează mantaua groasă de 0.55 m; suprapus de complexe de locuire din bronzul târziu (cultura Noua);

T.X./1995. a. Dealul cu Cioturi; **c.** cercetat în 1995;

T.XI./1995. a. pe Dealul cu Cioturi, la 30 m NV de T.VIII; **c.** cercetat în 1995; **d.** humus sub care urmează mantaua tumulului;

M.1. a. *cistă de piatră goală*; baza construcției corespunde nivelului de călcare antic (-0.75 m); mantaua acoperirea construcția (capacul se află sub humus la -0.18 m); **b.** cutia are un capac format din trei lespezi sub formă de triunghi; fundul este fără lespezi sau pavaj; dimensiuni exterioare de 1.46x1.35 m; **d.** cistă: NE-SV;

T.XII./1995. a. Dealul cu cioturi; **c.** cercetat în 1995;

T.XIII./1996. a. în partea N a Dealului Rotund, la V de T.IX; **c.** săpat în 1867 și în zona nederanjată (SV) în 1996; **d.** humus urmat de mantaua tumulului;

M.1. a. *incinerat în cutie de piatră*; capacul construcției se afla la -0.07 m sub humus; se adâncea până la -0.45 m; **b.** dimensiunile cutiei erau de 1.10x0.65 m; capacul era format din mai multe lespezi puse în mod dezordonat; fundul nu avea lespezi de piatră; **c.** în interiorul cutiei și în cană (urnă?) s-au găsit oase carbonizate, cenușă și cărbune; **d.** cista: NE-SV; **e.** cană bitronconică;

T.XIV-XVI./1997. a. Dealul Rotund; **c.** săpați în 1867 și 1997; **d.** humus de 0.18-0.20 m urmat de mantaua tumulului cu grosimea maximă de 0.60 m; toți erau deranjați găsindu-se mai multe lespezi în poziție secundară; suprapun un nivel Boian gros de 0.20 m.

91. BRĂILIȚA (or. Brăila), jud. Brăila. **1.** pct. Vadul Catagaței, în nordul orașului Brăila, lângă o fostă cărămidărie; **3.** *cercetări sistematice* conduse de N. Harțuche începând cu 1955; **4.** așezare gumelnițeană suprapusă de o necropolă, gropile mormintelor perforând de cele mai multe ori stratul eneolitic; **6.** două mărgelile tubulare din cupru; **8.** două catarama; mai multe mărgelile de Spondylus; un astragal; trei valve de scoică Cardium; **9.** o cataramă de marmură; trei pietre șlefuite; mai multe mărgelile de piatră; trei lame și patru așchii de silex; **11.** Muz. Brăila; **12.** Harțuchi, Dragomir 1957, 139 urm (fig. 11/1-2, 4; 13); Harțuchi 1959, 228-229 (fig. 2/5; 7/2); Harțuche, Anastasiu 1968, 15 urm (fig. 40-51); Harțuche, Anastasiu 1971, 128 urm (fig. 1-2; 3/3-6; 4/2-3; 6); Harțuche 1979, 71-72 (fig. 1/1; 4/1-2; 5); Harțuche 1980a, 310 urm (nr. 12); Harțuche 1980b, 358 (nr. 3); Harțuche 2002, 45 urm (fig. 59; 62-63; 66-67; 68/2; 69; 71-76; 79/1, 4-5, 17; 81/21-22; 83/4; 84/1, 3; 88/5; 89/1, 4-6; 90/2-6; 91/1-2, 4; 92/3, 6; 93/5, 7-8; 94/1-2, 5; 95/1, 3-5, 7; 96/3-6; 96A/2-3; 97/5-6, 9, 12; 98/2;

A. Descoperire atribuită **Cernavoda II. 2. necropolă** situată pe *terasa înaltă* a Dunării; parțial afectată de alunecări și de lucrările de la cărămidărie; **5. 21 de morminte de inhumație**;

M.2. a. *inhumat*; la -1.35 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta, cu palma stângă adusă spre față; **d.** capul la SSV, picioare la ESE;

M.7. a. *inhumat cu ocră roșu*; la -1.50 m, matur, ocră pe oase; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta cu palmele aduse spre față, iar oasele picioarelor petrecute în formă de X;

M.8. a. *inhumat*; la -1.70 m, copil, prost conservat; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la ESE, picioare la VNV; **e.** un vas, două mărgelile tubulare din cupru;

M.22. a. *inhumat*; la -1.40 m, copil, distrus; **b.** groapă ovală; **c.** chircit; **d.** V-E; **e.** un vas;

M.23. a. *inhumat*; la -1.45 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** puternic chircit pe dreapta; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas;

M.30. a. *inhumat*; la -1.65 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la E, picioare la

V; **e.** un vas;

M.37. a. *inhumat*; la -1.30 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas, o cataramă din marmură;

M.39. a. *inhumat*; la -1.25 m, matur; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V;

M.40. a. *inhumat*; la -0.40 m, matur; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la ENE, picioare la VSV; **e.** un vas;

M.43. a. *inhumat cu ocru roșu*; la -1.50 m, matur, deranjat; ocru pe oase; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la ENE, picioare la VSV;

M.44. a. *inhumat*; la -1.50 m, copil; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la NNV, picioare la SSE; **e.** un vas;

M.47. a. *inhumat cu ocru roșu*; la -1.10 m, matur, ocru pe oase; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** trei valve de scoică;

M.49. a. *inhumat*; la -0.60 m, matur, deranjat; **b.** groapă ovală; **c.** chircit accentuat pe dreapta; **d.** capul la NNE, picioare la SSV;

M.56. a. *inhumat*; la -0.90 m, matur; **c.** poziție întinsă, culcat pe dreapta (?); **d.** capul la E, picioare la V; **e.** o lamă de silex;

M.57. a. *inhumat*; la -0.40 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S, picioare la N; **e.** un vas;

M.58. a. *inhumat*; la -0.40 m, matur, fără craniu; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la S, picioare la N;

M.67. a. *inhumat*; la -1.50 m, matur, prost conservat; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas;

M.70. a. *inhumat*; la -1.60 m, matur; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** o cataramă din os;

M.77. a. *inhumat*; la -2.00 m, matur; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la N, picioare la S;

M.80. a. *inhumat*; la -0.20 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la N, picioare la S;

M.81. a. *inhumat*; la -0.60 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta cu palma dreaptă sub cap; **d.** capul la N, picioare la S;

B. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu. 2. necropolă** situată pe *terasa înaltă* a Dunării; parțial afectată de alunecări și de lucrările de la cărămidărie; **5. 23 de morminte de inhumație**;

M.10. a. *inhumat cu ocru roșu*; la -1.40 m, matur, ocru pe oase; **b.** groapă rectangulară cu colțuri rotunjite; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSE, picioare la NNV; **e.** un vas-askos, o lamă de silex;

M.17. a. *inhumat cu ocru roșu*; la -0.40 m, matur, ocru pe oase; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas, o piatră șlefuită;

M.18. a. *inhumat cu ocru roșu*; la -0.55 m, suprapus și deranjat de M.17, matur, ocru pe oase; **b.** groapă rectangulară (?); **c.** chircit pe spate cu picioarele căzute pe stânga; **e.** un vas-askos;

M.24. a. *inhumat*; la -1.30 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S, picioare la V; **e.** un vas;

M.26. a. *inhumat*; la -1.10 m, matur, parțial distrus; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu brațele pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas;

M.27. a. *inhumat*; la -0.90 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas;

M.28. a. *inhumat*; la -1.45 m, copil; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la V, picioare la E; **e.** un vas;

M.31. a. *inhumat*; la -1.65 m, matur; **b.** groapă ovală-alungită; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la NE, picioare la SV; **e.** un vas;

- M.32. a. *inhumat***; la -1.30 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la NNE, picioare la SSE; **e.** un vas;
- M.34. a. *inhumat***; la -0.25 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la ENE, picioare la VSV; **e.** un vas;
- M.35. a. *inhumat***; la -0.60 m, matur; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la ENE, picioare la VSV; **e.** un vas;
- M.36. a. *inhumat***; la -0.40 m, matur; **b.** groapă ovală-alungită; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas, o lamă de silex, o așchie de silex;
- M.41. a. *inhumat***; la -1.20 m, copil; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga cu palmele aduse în dreptul feței; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas, un astragal de miel;
- M.46. a. *inhumat***; la -1.00 m, matur; **b.** groapă trapezoidală; **c.** întins pe spate cu brațele pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas, un colier de mărgelile de *Spondylus* combinate cu mărgelile de piatră;
- M.62. a. *inhumat***; la -0.90 m, matur, prost păstrat; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu brațele pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas;
- M.110. a. *inhumat cu ocru roșu***; la -0.80 m, copil, strat de ocru pe fundul gropii; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri rotunjite (L=1.50 m, l=0.55 m); **c.** întins pe spate cu brațele pe lângă corp; **d.** capul la V, picioare la E; **e.** un vas, trei mărgelile de *Spondylus*;
- M.144. a. *inhumat***; la -1.55 m, copil; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga, cu palmele sub cap; **d.** capul la V, picioare la E; **e.** un vas, două așchii de silex;
- M.173. a. *inhumat***; la -2.30 m, matur; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu palmele sub bazin; **d.** capul la V, picioare la E; **e.** un vas, o cataramă de os, patru mărgelile de *Spondylus*, o mărgică de piatră;
- M.176. a. *inhumat***; la -0.35 m, matur; **b.** groapă rectangulară (?); **c.** chircit pe spate cu picioarele căzute în direcții opuse; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas;
- M.307. a. *inhumat***; la -1.60 m, matur, prost conservat; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas;
- M.308. a. *inhumat***; la -0.60 m, copil, prost păstrat; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe dreapta cu palmele aduse în dreptul feței; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas;
- M.309. a. *inhumat***; la -0.60 m, copil; **b.** groapă rectangulară; **c.** întins pe spate cu palma stângă pe bazin, iar piciorul drept îndoit din genunchi și căzut spre stânga; **d.** capul la S, picioare la N; **e.** un vas, o piatră șlefuită;
- M.310. a. *inhumat cu ocru roșu***; la -0.80 m, copil, prost conservat, ocru pe oase; **b.** groapă ovală (L=1.40 m, l=0.90 m); **c.** chircit accentuat pe dreapta cu palmele aduse în dreptul feței; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas, o piatră șlefuită, o așchie de silex;

92. BRĂTEȘTII DE JOS (com. Văcărești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Izvoru Ibalanca, situat la 0.5 km de cătunul Bărbulești; **2. așezare** pe *terasa* Dâmboviței; cca. 1 ha; **12.** Diaconescu, Mihăescu 1977, 172-173 (nr. 12); Olteanu, Cârstina, Căprăroiu 2002, 114; **13.** fragmente ceramice atipice; atribuirea culturală a fost făcută de Olteanu, Cârstina, Căprăroiu.

93. BRÂNCOVEANU (com. Odobești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Voi-neasa, la V de sat; **2. așezare** pe *terasa* Sabarului; **12.** Olteanu, Cârstina, Căprăroiu 2002, 20.

94. BRÂNCOVENI, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la S de Școala generală; **2. așezare** situată pe *terasa înaltă*; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Butoi 1999, 10.

95. BREBENI, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cătina; **2. așezare** situată pe un deal; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Butoi 1999, 8.

96. BREBENI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Ogorul lui Ioniță Țiganul; **2. așezare** situată în *lunca* pârâului Oboga; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Butoi 1999, 7.

97. BREZNIȚA DE OCOL, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. La Roateș, în spatele sediului poliției; **2. așezare** pe malul pârâului Crihala; afectată de un ogaș; **3. săpătură** în

1993; **4.** stratul de cultură are o grosime de 0.30 m; **5.** o locuință observată în malul ogașului; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1994, 31; Crăciunescu 1996, 35-36 (nr. 3) (pl. 7/2); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174; **13.** se precizează că în cadrul ceramicii există elemente de tradiție Gornea-Orlești.

98. BREZOAIA (com. Brezoale), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct La Gurgani, la 200 m NE de biserica Sf. Nicolae; **2.** înălțime în luncă, în zona de interfluviu a Ciorogârlei, Ilfovului și Dâmboviței, cu o diferență de nivel de 2 m; cca o optime din așezare a fost distrusă de apa Dâmboviței; **3.** descoperire întâmplătoare E. Alexandrescu în 1994; s-a efectuat o taluzare a malului distrus de apă, lungă de 15 m; **4.** un singur strat de cultură gros de cca. 0.40-0.50 m; **5.** două locuințe; **6.** un pumnal; **12.** informații E. Alexandrescu; Schuster 1997, 171 (nr. 13).

99. BUCURA (or. Vânju Mare), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în SE localității, lângă un dig de regularizare a apei; **2.** așezare situată pe o înălțime în lunca inundabilă a râului Blahnița; **3.** săpătură (de salvare) G. Crăciunescu în 1992; **4.** strat gros de 0.20 m sărac în materiale arheologice; **5.** posibil o locuință de suprafață; **7.** greutate; **8.** mărgică; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1994a, 16-17 (pl. I-II); Crăciunescu 1996, 36-37 (nr. 4) (pl. 1/4-10; 2/1-8, 12); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174; Crăciunescu 1999, 7 urm (pl. I-X); **13.** se precizează că în cadrul ceramicii există elemente de tradiție Gornea-Orlești.

100. BUCUREȘTI. Depunere de piese de **metal**. **3.** descoperire întâmplătoare; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pătulele (G=754 gr); **12.** Schuster, Munteanu 1995, 83 (fig. 1/e).

101. BUCUREȘTI. Depunere de piese de **metal**. **1.** str. Grigore Alexandrescu, nr. 101; **2.** descoperire izolată; **3.** descoperire întâmplătoare; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni (L=11.3 cm; G=424 gr); **12.** Palincaș 2000, 263 urm (fig. 1).

102. BUCUREȘTI - BĂNEASA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct La Stejar, în dreptul cartierului Dămăroaia; **2.** așezare pe terasa stângă a Colentinei; **3.** săpături D. V. Rosetti în perioada interbelică și V. Leahu; **12.** Morintz, Rosetti 1959 (nr. 3), 22; Constantiniu, Panait 1963, 330 (nota 1); Turcu 1985, 35; Schuster 1997, 171 (nr. 14); **13.** în săpăturile din anii 1962-1963, conduse de către V. Leahu, nu au apărut materiale ceramice de tip Glina (cf. Leahu 1965a, 3 urm; Leahu 1966b, 3 urm).

103. BUCUREȘTI - BELU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în zona Cimitirului Belu; **2.** așezare pe terasa dreaptă a Dâmboviței; **12.** Morintz, Rosetti 1959 (nr. 21); **13.** D. Berciu plasează descoperirile de aici într-un interval cronologic post-Glina și ante-Tei (cf. Vulpe 1959, 273, nota 8).

104. BUCUREȘTI - BISERICA BUCUR. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Biserica Bucur; **2.** așezare pe terasa stângă a Dâmboviței; **3.** săpături; **12.** Schuster 1997, 172 (nr. 16).

105. BUCUREȘTI - BUCUREȘTII NOI. **1.** în dreptul fostei cărămidării Bazilescu (Înfrățirea muncii); **2.** așezare pe terasa înaltă din dreapta râului Colentina; **3.** descoperire întâmplătoare D. V. Rosetti în perioada interbelică; **11.** Muz. București;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **5.** două gropi (considerate bordeie); **7.** lingură; **12.** Rosetti 1932, 10-11; Morintz, Rosetti 1959 (nr. 2), 19 urm (fig. 3/1; 5/a-b).

B. Descoperire atribuită **Tei**. **12.** Leahu 1992, 68; Leahu 2003, 26 (nr. 145).

106. BUCUREȘTI - CANALUL ROȘU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 300 m V de sectorul A al așezării de la Militari-Câmpul lui Boja și 80 m E de canalul Roșu; **2.** așezare; **3.** săpătură (de salvare) M. Negru în 1994; 12 m²; **4.** un nivel Glina suprapus de un strat distrus cu materiale din se. III-IV; **11.** Muz. București; **12.** Negru 1995a, 15 urm (nr. 19 C); Negru, Schuster, Moise 2000, 9; **13.** un singur fragment ceramic decorat cu găuri-buton executate dinspre exterior spre interior.

107. BUCUREȘTI - CĂȚELU NOU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în partea de SE a Bucureștiului, în marginea cartierului Cățelu Nou, la cariera de nisip; **2.** așezare pe un pinten de terasă de pe dreapta Colentinei; distrusă de carieră; **3.** săpături (de salvare) V. Leahu în 1960; **4.** un strat gros de 0.40 m cu materiale ceramice din mai multe epoci, amestecate; **5.** un semibordei; o

groapă; 7. fusaiole; 11. Muz. București; 12. Leahu 1963, 21 urm (fig. 6); 13. lipsește complet decorul format din găuri-buton.

108. BUCUREȘTI - CĂȚELU NOU (fig. 74/4). 1. în partea de SE a Bucureștiului, în marginea cartierului Cățelu Nou, la NE de punctul precedent; 2. *așezare* pe un *pinten de terasă*, prelungire a terasei drepte a Colentinei; 3. *cercetări sistematice (de salvare)* executate de V. Leahu în anii 1961, 1963-1964; 4. materialele de epoca bronzului nu formează un strat de cultură propriu-zis, fiind găsite către baza unui strat gros de 0.40 m împreună cu ceramică hallstattiană și Latène; 11. Muz. București; **A.** Descoperire atribuită **Glina**. 5. *un bordei*; *o groapă*; 7. disc; 12. Leahu 1965, 24 urm (fig. 9; 11/1-9). **B.** Descoperire atribuită **Tei**. 5. *trei locuințe de suprafață* ale căror dimensiuni nu pot fi precizate (aglomerări de cioburi și chirpici); *sase alveolări-gropi* de forme și dimensiuni variabile; 7. greutate; fusaiole; 9. topoare cu gaură de înmănușare transversală; măciuci; 12. Leahu 1963, 23 urm (fig. 7-9, 11); Leahu 1963b, 309 urm (fig. 1-5); Leahu 1965, 28 urm (fig. 12-21); Leahu 1966 (fig. 5/2; 6/6; 13-16; 17/1-4, 6; 18; pl. 5; 7/1-2); Leahu 1966a, 191 urm (fig. 1-3); Leahu 1992, 62 urm (pl. 1-2; 3/2-3, 8); Leahu 2003, 26 urm (nr. 146) (pl. 4; 17/2; 24; 25/11, 14; 27; 28/2-6; 29/2-6; 30/1-5, 7-8).

109. BUCUREȘTI - CIURELU. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 73/6; 78/6). 1. spre marginea nordică a Bucureștiului; săpăturile arheologice din 1994 au avut loc la 100 m V de barajul Ciurel; 2. *așezare* situată pe un *pinten de terasă* ce înaintază din terasa dreaptă a Dâmboviței; locuirea Glina se concentrează spre botul pintenului; 3. *așezarea* a fost descoperită prin cercetări de suprafață de către C. S. Nicolăescu-Plopșor la începutul anilor '20; în anul 1930, D. V. Rosetti a efectuat câteva sondaje, pentru ca între anii 1956-1958 aici să fie executate *cercetări sistematice* conduse de S. Morintz; cercetările conduse de M. Negru în 1994 și 1997 au avut un caracter *de salvare*; 4. stratigrafia *așezării* a fost bine observată în campaniile din 1956-1958; stratul Glina are o grosime medie de 0.70 m, în cadrul său putându-se diferenția două niveluri, atât coloristic cât și prin resturile unor locuințe de suprafață surprinse în profil; nivelul Ia (inferior) are o grosime medie de 0.30 m, iar nivelul Ib atinge, în unele porțiuni, grosimea de 0.40 m; stratul Glina este parțial suprapus (și uneori deranjat) de resturile unor locuiri hallstattiene și medievale; 5. *patru locuințe de suprafață*; *sase bordeie*; mai multe *gropi*; *două cuptoare*; 7. toporașe; lingură; greutate; fusaiole; 8. ac; străpungător; 9. topoare plate; cuțite curbe; 11. Muz. București; 12. Nicolăescu-Plopșor 1922, 4 urm (fig. 2/1-3; 3/1-3; 4/1-2; 5); Rosetti 1932, 10-11; Rosetti 1935a, 53 urm; Morintz, Rosetti 1959 (nr. 15), 22 (fig. 3/3; pl. 13/4, 6, 10); Morintz, Cantacuzino 1959, 631 urm (fig. 1-3); Morintz 1959, 764 urm (fig. 6-11); Morintz 1961, 658 urm; Negru 1995, 15; Negru, Schuster 1997, 11 urm (fig. 1-11); Schuster 1997, 174-176 (nr. 26) (fig. 14; 18/1; 30/1-2; 31/6; 42/2-4; 54/2; 60/2; 61-63; 101-102); Negru 1998, 10.

110. BUCUREȘTI - COTROCENI. Descoperire atribuită **Glina**. 1. în cea de-a doua curte a complexului arhitectonic Cotroceni; 2. *așezare* situată pe *terasa înaltă* de pe malul drept al Dâmboviței; 3. *săpături (de salvare)* Panait I. Panait în 1977 și V. Boroneanț în martie-aprilie 1980, cu ocazia construcției aripii noi a Palatului Cotroceni; 4. un strat Glina gros de cca. 0.10 m suprapus de locuirea medievală; 7. greutate; roțiță car; fusaiolă; 11. Muz. București; 12. Mandache 1981, 290; Boroneanț 2001, 12 urm (fig. 5).

111. BUCUREȘTI - CRÂNGAȘI. Descoperire atribuită **Glina**. 1. cartierul Crângași; 2. *așezare* situată pe un *pinten de terasă* de pe malul stâng al Dâmboviței; 3. *săpături* conduse de V. Zirra în 1953; 4. fragmente ceramice sporadice Glina și Tei la baza unui strat de sec. IV e. n.; 12. Zirra, Tudor 1953, 309-310.

112. BUCUREȘTI - DEALUL PATRIARHIEI. Descoperire atribuită **Glina**. 2. *așezare* pe un *pinten de terasă* pe dreapta Dâmboviței; 3. *săpături* P. I. Panait în 1960; 4. resturi sporadice din epoca bronzului; 12. Panait 1963a, 166 urm (fig. 17); Schuster 1997, 176 (nr. 30); 13. atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

113. BUCUREȘTI - DEALUL PISCULUI. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe dreapta Dâmboviței; **3. descoperire întâmplătoare** D. V. Rosetti în anul 1943, săpăturile fiind începute în 1960 de către M. Constantiniu; **12.** Morintz, Rosetti 1959, 22; Schuster 1997, 176 (nr. 31); **13.** în rapoartele de săpătură se menționează doar descoperiri de tip Tei găsite în acest punct (de ex. Leahu 1966, 15).

114. BUCUREȘTI - DEALUL SPIRII. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** str. Pușor, nr. 2; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* pe dreapta Dâmboviței; **3. săpătură (de salvare)** P. I. Panait; **4.** un strat gros de 0.35 m cu materiale arheologice amestecate din neolitic și epoca bronzului; **12.** Panait 1969, 33; Schuster 1997, 177 (nr. 33); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster; pentru autorul săpăturii ceramica de epoca bronzului este tipică pentru c. Tei III.

115. BUCUREȘTI - DUDEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** cartierul Dudești; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe malul stâng al Dâmboviței; în parte distrus de instalarea unei căi ferate; **3. săpături (de salvare)** executate în 1971 de M. Turcu; **4.** un strat Glina suprapus de un strat Latène; **5. două bordeie**; **7.** fusaiolă; **11.** Muz. București; **12.** Turcu 1976, 41 urm (fig. 2).

116. BUCUREȘTI – FUNDENI. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 50B; 78/4; 79/16). **1.** la capătul dinspre Fundeni a străzii Ziduri între vii; **3. săpături** executate de D. V. Rosetti în perioada interbelică; **4.** un singur strat de cultură; materiale ceramice Glina și Tei-Fundeni; **12.** Nestor 1928, 140 (fig. 2/j; 5/8-9, 13-15); Rosetti 1929, 4 urm (fig. 1-6); Rosetti 1936 (fig. 15/93); Morintz, Rosetti 1959 (nr. 11), 22 (fig. 3/2, 4-7; pl. 13/1-3, 5, 8-9; 15; 16/1-2, 4-5, 7-11; 17); Vulpe 1975, 65 (nr. 331) (pl. 36/331); **13.** apartenența mormântului și a toporului de metal la cultura Glina este incertă;

A1. 2. așezare situată pe o *insulă (?)*; **6.** topor plat îngust cu margini ridicate atribuit tipului Fundeni; **7.** toporașe; greutate; roțiță car; fusaiole; **8.** ace; împungătoare; **9.** topor cu gaură de înmănușare transversală; cuțit curb; **10.** figurine zoomorfe;

A2. 2. mormânt; **5. a. inhumat**; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la SV; **e.** două vase.

117. BUCUREȘTI - GIULEȘTI-SÂRBI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la 100 m E de mânăstirea Chiajna; **2. așezare** situată pe un *pinten de terasă* al Dâmboviței; **3. săpături (de salvare)** V. Leahu în 1958; **4.** nu există strat de cultură pentru epoca bronzului; **12.** Leahu 1963a, 179 urm; 254-255 (fig. 62/1-5).

118. BUCUREȘTI - GROZĂVEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** dealul Grozăvești; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe malul drept al Dâmboviței; **3. săpături (de salvare)** executate în 1965 de P. I. Panait; **4.** strat cu o grosime de 0.05-0.20 m cu ceramică Glina și Tei; **12.** Panait 1969, 36.

119. BUCUREȘTI - HERĂSTRĂU. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** situată pe valea Colentinei; **12.** Rosetti 1932, 10 (nota 21).

120. BUCUREȘTI - LACUL DÂMBOVIȚA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cimitirul lui Lăptaru, în zona digului lacului Dâmbovița; **2. așezare** situată pe o *înălțime în lunca* inundabilă a Dâmboviței; **3. săpături (de salvare)** V. Boroneanț și Vasilica Sandu în 1985; **4.** cioburi Glina au apărut în profilele de excavație; **12.** Boroneanț, Sandu 1996, 20.

121. BUCUREȘTI - LACUL TEI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în zona de întâlnire a Colentinei cu Lacul Tei; **2. așezare** pe *terasa înaltă* din dreapta râului; **3. săpături** executate de D. V. Rosetti între 1928-1930; **12.** Rosetti 1929, 11; Rosetti 1932, 10; Morintz, Rosetti 1959 (nr. 9), 22 (pl. 13/7).

122. BUCUREȘTI - LUNCA BÂRZEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** între strada Lunca Bârzești și șoseaua Vitan-Bârzești; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe malul drept al Dâmboviței (reprezintă un punct dominant al zonei respective); **3. săpătură (de salvare)** V. Sandu în 1988-1989 (o singură secțiune; profil obținut prin taluzarea malurilor șanțurilor săpate de bulldozer); **4.** strat gros de 0.10-0.20 m cu ceramică Glina și Tei; **5.** în profil s-au observat *un bordei și opt gropi*, însă o atribuire culturală certă a acestora nu poate fi făcută; **11.** Muz. București; **12.** Sandu 1992, 163 urm.

123. BUCUREȘTI - MIHAI VODĂ. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** curtea Arhivelor Statului (Dealul Arhivelor); **2. așezare** pe un pinten de terasă de pe malul drept al Dâmboviței, punct înaintat al Dealului Spirii către Dâmbovița; **3. săpături** executate de un colectiv condus de S. Morintz în 1953; **4.** un singur strat Glina continuu, gros de 0.10-0.20 m, uneori deranjat de gropi Latène și medievale; **10.** figurină zoomorfă; **12.** Morintz, Cantacuzino 1953, 333 urm (fig. 2; 10); Morintz, Rosetti 1959 (nr. 24), 19 urm (fig. 4).

124. BUCUREȘTI - MILITARI. **1.** Câmpul lui Boja, în partea de V a capitalei (cartierul Militari); **2. așezare** situată pe un pinten de terasă pe malul drept al Dâmboviței; **3. cercetări sistematice** efectuate de mai multe colective în perioade diferite: V. Zirra în anii 1958, 1960-1961 în sectorul A (de vest) (cca. 1200 m²); M. Turcu în anii 1978-79, 1981-85 în sectorul B (sud-estic) (18 secțiuni și câteva case); M. Negru în anii 1996-1999 (sectorul A), 1997 (sectorul C), M. Negru, C. Schuster în 2001-2003 (sectorul D) (extremitatea vestică); **11.** Muz. București;

A. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 76/12; 77/6). **1.** așezarea Glina se află în sectorul B care este mai înalt decât restul pintenului; în sectorul A s-a găsit un singur fragment ceramic tipic pentru Glina; **4.** un nivel Glina gros de cca. 0.40-0.50 m suprapus de o așezare de sec. II-III; **5. două locuințe de suprafață; două bordeie; 13 (?) gropi; 7.** car fragmentar; toporaș votiv; greutate; mărgică; fusaiole; **8.** împungător; **9.** topor fragmentar; vârf de săgeată; daltă; cute; **12.** Turcu, Lancuzov 1979, 77 urm; Turcu 1980, 121 urm (fig. 1-2); Turcu 1981, 226 urm (pl. I-V); Turcu 1992, 37 urm; Turcu 1992a, 145 urm; Negru, Schuster, Moise 2000 (pl. 1-13; 14/2-6; 15-17; 18/1, 4); Negru 2002, 75;

B. Descoperire atribuită **Militari-Câmpul Boja** (fig. 84B). **1.** așezarea se află în sectorul C al sitului; **3. săpătură** M. Negru în 1997 (o secțiune); **4.** sub solul vegetal urmează un strat Tei IV cu două niveluri; la baza celui de-al doilea nivel Tei, fără a se constitui într-un strat "prea semnificativ", s-au găsit fragmente ceramice de tip Militari-Câmpul Boja, uneori grupate; **5. o groapă** de dimensiuni mici; **12.** Negru, Schuster, Moise 2000 (pl. 14/1; 18/5; 19-23; 24/1, 3-11; 25/1); Schuster 2001, 128 urm (pl. 2-7; 8/1).

125. BUCUREȘTI - PANTELIMON. **1.** la S de sanatoriul Pantelimon, pe dreapta drumului ce duce în com. Pantelimon, lângă o fostă fabrică de cărămidă; **2. așezare** pe un pinten de terasă de pe malul drept al Colentinei, afectat de lucrările unor cariere de nisip; **3. cercetări de suprafață** Gh. Bichir în 1957;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **4.** un strat gros de 0.40 m observat în ruptura malului promontoriului, suprapus de un strat cu materiale Latène; **7.** fusaiolă; **12.** Bichir 1959, 817 urm (fig. 4; 5/1-5); Morintz, Rosetti 1959 (nr. 20), 22;

B. Descoperire atribuită **Tei**. **12.** Bichir 1959, 822 (fig. 5/6).

126. BUCUREȘTI - PANTELIMON. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** la V de sanatoriu și la SV de biserica satului; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă de pe malul stâng al Colentinei; **3. cercetări de suprafață; 12.** Rosetti 1932, 10 (nota 21); Morintz, Rosetti 1959 (nr. 19), 22; Bichir 1959, 823 (nota 2).

127. BUCUREȘTI - PARCUL CAROL. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe terasa dreaptă a Dâmboviței; **12.** Morintz, Rosetti 1959 (nr. 18).

128. BUCUREȘTI - RADU VODĂ. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Dealul Radu Vodă, în aval de Dealul Patriarhiei și în amonte de Dealul Văcărești; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă desprins din malul drept al Dâmboviței; **3. săpături** în anul 1953; **4.** locuirea Glina, reprezentată de un număr mare de fragmente ceramice, a fost distrusă de așezarea medievală; **12.** Ionașcu ș.a. 1953, 412.

129. BUCUREȘTI - STRĂULEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Alba, pe dreapta șoselei Băneasa-Străulești; **2. așezare** situată pe terasa joasă, în pantă, de pe stânga Colentinei; **3. săpături** în anul 1960; **4.** material izolat Glina și Tei; **12.** Panait 1963, 106.

130. BUCUREȘTI - STRĂULEȘTI. **1.** pct. Măicănești, la 500 m de șoseaua Băneasa-Străulești; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă de pe malul stâng al Colentinei, la confluența sa cu pârâul

Mogoșoaia; cca. 3 ha; **3.** *cercetări sistematice* începând cu anul 1960; **4.** un strat preistoric gros de 0.15-0.20 m cu materiale amestecate Boian, Glina și Tei, suprapus de locuirea medievală; **11.** Muz. București;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **12.** Constantiniu, Panait, Panait 1965, 140-141; Panait, Sandu-Cuculea 2001, 49.

B. Descoperire atribuită **Tei**. **12.** Constantiniu, Panait, Panait 1965, 140-141; Leahu 1966, 20 (fig. 17/5); Panait, Sandu-Cuculea 2001, 49; Leahu 2003, 27 (nr. 157a).

131. BUCUREȘTI - TEI-PIPERA. Descoperire atribuită **Glina**. **2.** *așezare* pe *terasa* stângă a Colentinei; **12.** Morintz, Rosetti 1959, Planul general al săpăturilor.

132. BUCUREȘTI - TEI-TOBOC. Descoperire atribuită **Glina**. **2.** *așezare* pe *terasa* Colentinei; **12.** Constantiniu, Panait 1963, 330 (nota 1).

133. BUCUREȘTI - VĂCĂREȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **2.** *așezare* pe un *pinten de terasă* de pe malul drept al Dâmboviței; **3.** *cercetări de suprafață* în 1988; **12.** Turcu, Ciuceanu 1992, 202; Zănescu 1992, 369.

134. BUCUREȘTI - ZIDURI ÎNTRE VII. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în spatele gării Obor, la capătul străzii Ziduri între Vii și către SE (str. Sdt. Chivan Nicolae); **2.** *așezare* pe *terasa înaltă* de pe malul vestic al lacului Fundeni; **3.** *săpături* în anii 1961-1962; **11.** Muz. București; **12.** Rosetti 1935a, 57; Popescu 1962, 215 (nr. 120/d); Popescu 1963, 464 (nr. 112/1); Rosetti 1972, 52.

135. BUFTEA, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Mănăstirea Cârna, în zona fostului sat Mănești; **2.** *așezare*; **3.** *săpături* A. Ștefănescu în anii 1981-1982, 1984; **5.** materiale ceramice și complexe Glina și Tei; **11.** Muz. București; **12.** Zănescu 1992, 364.

136. BUFTEA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în fața așezării hallstattiene de la Chitila-Fermă; **2.** *așezare* pe o pantă de pe malul stâng al Colentinei; **3.** *cercetări de suprafață* V. Boroneanț; **12.** Boroneanț 2000, 54.

137. BUFTEA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la V de calea ferată, către lunca Colentinei; **2.** *așezare*; **3.** *cercetări de suprafață* V. Boroneanț în 1997-1998. **12.** Boroneanț 2000, 54.

138. BULETA (com. Mihăești), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina / Gornea-Orlești**. **1.** pct. Valea Buleta, la 400 m NV de biserica satului; **2.** *așezare*; **3.** *descoperire întâmplătoare* în albia unui pârâu; **4.** s-a putut observa un strat gros de 0.25-0.30 m; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1976, 13 (nr. 8) (fig. 3/8, 10; 4/1; 8/1-2); Petre-Govora 1995, 28 (nr. 8) (fig. 3/8, 10; 4/1; 8/1-2); **13.** în cadrul materialului ceramic descoperit nu există niciun element tipic pentru Glina; Ridiche (2000, 45, nr. 32) atribuie descoperirile de aici c. Gornea-Orlești și Vučedol.

139. BUMBEȘTI-JIU, jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Vârtop, pe stânga șoselei Tg. Jiu-Sadu, la cca. 1 km N de castrul de piatră; **2.** *așezare* pe *terasa înaltă* din stânga Jiului; **3.** *săpături* începute în 1993 de V. Marinoiu și Gh. Calotoiu la un castru roman de pământ; **12.** Calotoiu 1996, 7; **13.** într-un raport de săpătură ulterior (Marinoiu ș.a. 2003, 70-71) nu se mai menționează nicio descoperire preistorică din acest punct.

140. BUNEȘTI, jud. Brașov. Descoperire de piese de **metal**. **2.** *descoperire izolată*; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pătulele; **11.** Muz. Brukenthal; **12.** Popescu 1944, 35 (fig. 15/1); Vulpe 1970, 38 (nr. 98) (pl. 7/98).

141. BUNEȘTI, jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **2.** *așezare*; **12.** Petre-Govora 1982, 12.

142. BUNGETU (com. Văcărești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Pădurea Brăteasca; **2.** *așezare* pe un *pinten de terasă* de pe dreapta râului Ilfov; afectat de numeroase alunecări de teren; **3.** *săpături* în anii 1973-1974; **4.** strat Glina gros de 0.15-0.20 m; **5.** *o locuință de suprafață*; *două gropi*; **6.** o sulă; o tablă de bronz; **7.** toporaș; fusaiole; **9.** topor; măciucă; cuțite curbe; **10.** figurină zoomorfă; **12.** Tudor, Chicideanu 1977, 136 urm (fig. 8-15).

143. BUNGETU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Boroj Lac III; **2.** *așezare* situată pe *terasa înaltă* a râului Ilfov; **12.** Olteanu, Cârștina, Căprăroiu 2002, 117.

144. BUNGETU. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. La Ștubeu sau Fântâna Ciorii; **2. așezare** situată în lunca inundabilă din dreapta pâ râului Ilfov, la cca. 300 m E de terasă; **3. săpături** I. Motzoi-Chicideanu în anii 1972-1974; s-a săpat cca. 75% din suprafața păstrată a așezării; **4.** un strat gros de 0.30 m ce a fost împărțit în două niveluri (Bungetu I și Bungetu II); **5. trei locuințe de suprafață** (complexe alcătuite din cioburi și chirpici) care aparțin nivelului II; posibil un semibordei ce aparține nivelului I; nouă gropi-alveolări de dimensiuni și forme variabile, aparțin nivelului I; **9.** vârf de săgeată cu baza dreaptă; **12.** Chicideanu 1973, 27 urm (fig. 1-10); Chicideanu 1977, 225 urm (fig. 1-7); Chicideanu 1982, 101 urm (fig. 1-2).

145. BUNGETU. Descoperire de piese de **metal** (fig. 70/2). **1.** în grădina lui Ion Micu, la 500 m V de așezarea Tei din pct. La Ștubeu, pe malul stâng al Ilfovului; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare** într-o groapă; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală cu secțiunea lamei pentagonală (L=19 cm; G=1100 gr); **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Chicideanu 1973a, 522 urm (fig. 1b; 2b).

146. BURIAȘ (com. Periș), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în marginea vestică a pădurii Buriăș, la 1 km E de șoseaua Buriăș-Ciocănari; **2. așezare** pe un crov de formă ovală; 1.5 ha.; **3. cercetări de suprafață** în 1986-87; **12.** Sandu 1992a, 290 (nr. 1).

147. BURILA MARE, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Hunia Ruja; **2. așezare** situată pe terasa joasă a Dunării; distrusă în cea mai mare parte de apele fluviului; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 37 (nr. 5) (pl. 2/10-11); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174.

148. BUTIMANU, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** punct Motoroi, în apropierea văii Lunca; **2. așezare** pe terasă; **3. săpătură**; **4.** s-au descoperit fragmente ceramice Glina și Tei III; **12.** Boroneanț, Boroneanț 1992, 100.

149. BUTIMANU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Ferma avicolă din fostul sat Sterianu (azi înglobat în Butimanu); **2. așezare** pe malul drept al lacului Sterianu; **4.** s-au găsit materiale ceramice Glina și Tei III; **12.** Boroneanț, Boroneanț 1992, 100.

150. BUTIMANU. **3. descoperire întâmplătoare**; **5.** tipar pentru turnat topoare plate; **11.** Muz. București; **12.** Morintz, Rosetti 1959, 21 (pl. 16/6); Vulpe 1975, 62 (nr. 321) (pl. 35/321).

151. CAȘINU MIC (KISKÁZON) (com. Sânzieni), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Polyvár, în capătul nordic al comunei, pe stânga drumului spre Valea Seacă; **2. așezare** situată pe terasa înaltă din dreapta Cașinului; răvășită de lucrări agricole; **3. săpături** în 1974-1975 (două secțiuni); **9.** cuțit curb; **12.** Székely Z. 1977, 11; Székely Zs. 1983a, 61 (fig. 1/1-3); Székely Zs. 1997, 38 (pl. 36/1-3).

152. CAȘINU NOU (KÁSZONÚJFALU) (com. Plăieșii de Jos), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** între cele două poduri de pe pâ râul Szetye; **2. așezare** aflată pe o pantă lungă de cca. 3 km; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Miercurea Ciuc; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 570; Muscă 1980, 10 (nr. 11/f); Roman, Dodd-Oprișescu, Pál 1992, 175.

153. CATALINA (SZENTKATALONA), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **2. așezare (?)**; **12.** Székely Z. 1971, 392.

154. CAZACI (com. Nucet), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Islaz; **2. așezare** pe ambele maluri ale pâ râului Gârlița; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Diaconescu, Mihăescu 1977, 170 (nr. 5).

155. CAZACI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Tarlăua lu'Îmbulzitu; **2. așezare** pe ambele maluri ale pâ râului Gârlița; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Diaconescu, Mihăescu 1977, 170 (nr. 7).

156. CĂCIULATA (or. Călimănești), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Poiana Cozia Veche, la 1 km N de mănăstirea Cozia, pe malul drept al Oltului; **2. așezare** pe terasa Oltului; **3. săpătură** executată în 1966; **4.** câteva fragmente ceramice Glina împreună cu cioburi Coțofeni; nu există un strat de cultură propriu-zis; **12.** Moscalu 1968, 629 (nota 1); Petre-Govora 1970, 486 (nota

24); Petre-Govora 1970a, 467 (nota 1); Petre-Govora 1976, 14-15 (fig. 8/18); Petre-Govora 1995, 29 (fig. 8/18).

157. CĂLĂRAȘI, jud. Călărași. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Movila Albă de la Mircea Vodă (înglobat în or. Călărași); **2. tumul**; **3. săpături** N. Anghelescu; **5. două morminte de inhumatie**; **11.** Muz. Călărași; **12.** Morintz 1978, 90 (fig. 51/4); Harțuche 1979, 72 (fig. 8/3; 9/7); **M.1. a. inhumat**; **c.** chirchit; **e.** un vas-askos;

M.2. a. inhumat; **c.** chirchit; **e.** un vas borcan.

158. CĂLDĂRARU (com. Cernica), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pe malul vestic al lacului Cernica; **2. așezare** pe un pinten de terasă al malului; **3. cercetări sistematice** executate între 1960-1967; **4.** materiale ceramice Glina și Tei găsite în stratul 4; **12.** Cantacuzino, Morintz 1968, 7.

159. CĂLINA (com. Prundeni), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Dealul Protești, situat la 3-400 m de biserica satului; **2. așezare** situată pe un pinten de deal; distrusă de lucrări gospodărești; **3. cercetări de suprafață** în 1965; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1976, 14 (fig. 4/2-4; 8/7-9); Petre-Govora 1995, 29 (fig. 4/2-4; 8/7-9).

160. CĂLUGĂREI (com. Orodul), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Piscul Domnesc; **2. așezare**; **12.** Berciu ș.a. 1951, 238.

161. CĂLUGĂRENI (com. Padeș), jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La morminți; **2. așezare** pe un pinten de terasă pe dreapta Motrului, afectat de eroziune; **3. săpături** executate în anul 1980; **4.** strat brun-închis în care s-au găsit materiale ceramice Sălcuța IV, Glina și Verbicioara; **5. un bordei**; **12.** Chicideanu, Gherghe 1983, 103 urm (fig. 2/4-10).

162. CĂMINEASCA (com. Schitu), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Măgura, la 350 m S de sat, pe dreapta Câlniștei; **2. așezare** situată pe o înălțime în lunca Câlniștei, ovală, înaltă de 6-7 m, cu diametrul de 78x46 m; **3. săpături**; două secțiuni cu suprafața totală de 40 m²; **4.** s-a descoperit ceramică Glina și Latène, fără a se putea vorbi de un strat de cultură propriu-zis; **7.** greutate; **9.** lame silex; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster, Popa 1995, 30; Schuster 1997, 185 (nr. 60) (fig. 43/2; 48/5); Schuster, Popa 2000, 145.

163. CĂPRENI, jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Matca Călugărului sau Vâlceaua întunecoasă; **2. așezare** pe partea dreaptă a pârâului Călugăru; **3. cercetări de suprafață** Gh. Popilian; **12.** informații Gh. Popilian pentru E. Tudor; Nica 1996, fig. 1.

164. CĂSCIOARELE, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cotul Cătăliului, pe versantul sudic al malului lacului Cătălui; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă, pe terasa cea mai înaltă a lacului; **3. săpături (de salvare)** executate în anul 1988; **5. o locuință de suprafață** reprezentată de o aglomerare de material ceramic amestecat cu chirpici; un bordei sau o anexă a locuinței de suprafață; o groapă (?); mormânt de inhumatie în groapă dreptunghiulară cu colțuri rotunjite, cu scheletul puternic chirchit pe stânga, capul la NE, acoperit de o aglomerare de cioburi; **8.** împungătoare; **11.** Muz. Călărași; **12.** Comșa 1954, 590; Basarab Nanu 1989, 37 urm (pl. 1-15); **13.** apartenența mormântului la c. Glina nu este certă (vezi critica descoperirii la Schuster 1997, 47 urm).

165. CĂSCIOARELE. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Mănăstirea Cătălui; **2. așezare** situată pe terasa de V a văii pârâului Cătălui; **3. cercetări sistematice** executate în anii 1965-1968 și 1977; **4.** strat gros de cca. 0.20 m, bulversat de locuirea medievală; **5. două locuințe de suprafață**; două gropi; **7.** fusaiolă; **11.** MNIR; **12.** Cantacuzino, Bălan 1968, 547; Cantacuzino, Trohani 1979, 262 urm (fig. 4/4-6; 6-7); **13.** este greu de precizat dacă avem un singur nivel de locuire, atât timp cât, așa cum reiese din profilul publicat în 1979, locuința 2 Glina pleacă de la baza stratului Latène și taie nivelul Glina.

166. CĂSCIOARELE. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. Valea Coșarului, la 2 km V de extremitatea sudică a lacului Cătălui; **2. așezare** situată pe terasa joasă a fostului lac Greaca; **3. săpături (de salvare)** în 1988; 74 m²; **4.** un strat cu o grosime maximă de 0.40-0.50 m în zona cea mai înaltă a terasei, parțial distrus de locuirile ulterioare; **5. o locuință de suprafață**; o groapă; **7.** fusaiole; **10.** figurine antropomorfe; **12.** Sîrbu, Damian 1992, 11 urm (pl. 1-8).

167. CĂZĂNEȘTI, jud. Ialomița. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **2. grup de tumuli**; **12.** Bichir 1994, 273.

168. CĂZĂNEȘTI (or. Rm. Vâlcea), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cărămidărie, pe dreapta șoselei Rm. Vâlcea-Horezu, între km. 186-187, pe teritoriul Fabricii de cărămidă; **2. așezare** pe terasa Oltului; **3. descoperire întâmplătoare**, materialul arheologic fiind cules din gropile făcute pentru scoaterea pământului necesar fabricării cărămizilor; **4.** strat Glina gros de 0.30-0.40 m; s-au mai descoperit materiale neolitice, Coțofeni și Verbicioara; **5. vetre**; **6. a.** topor plat fragmentar cu margini ridicate; **b.** pumnal triunghiular cu nervură mediană și patru găuri pentru nituri; **c.** pumnal triunghiular plat; **d.** seceră; **e.** brățară cu capetele deschise și secțiune romboidală; **f.-g.** două dălțițe; **h.** o sulă; **7.** fusaiole; **9.** topor-ciocan; măciucă; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1967, 649 urm (fig. 6/17); Petre-Govora 1968, 279 (fig. 1/1a-b); Petre-Govora 1970, 482 (fig. 1/3; 2/1-2, 4-6); Petre-Govora 1976, 10 (nr. 4) (fig. 1/10-11; 2; 3/1-7; 5/4; 7/1-5, 7, 9-10, 13; 8/11); Petre-Govora 1995, 27-28 (nr. 4) (fig. 1/10-11; 2; 3/1-7; 5/4; 7/1-5, 7, 9-10, 13; 8/11); **13.** apartenența pieselor de metal, lut și piatră la c. Glina nu este certă.

169. CĂZĂNEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Chiciurla, la cca. 300 m N de pct. Cărămidărie; **2. așezare** pe un deal, materialul arheologic găsindu-se la poalele dealului; **3. săpătură** executată de D. Berciu; **12.** Petre-Govora 1968, 280 (nota 2); Petre-Govora 1970, 486.

170. CĂZĂNEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Platformă, pe dreapta drumului de acces spre Combinatul Govora, cca. 500 m NE de pct. Cărămidărie; **2. așezare** situată pe un deal; **3. descoperire întâmplătoare** Gh. Petre-Govora, în urma săpării unui șanț pentru construirea drumului; **4.** strat Glina gros de 0.25-0.30 m suprapus de un strat Verbicioara; **6.** o dălțiță; **12.** Petre-Govora 1976, 12 (nr. 5) (fig. 1/11; 7/8); Petre-Govora 1995, p. 28 (nr. 5) (fig. 7/8); **13.** ar putea fi identic cu pct. anterior.

171. CĂZĂNEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Gura Văii, la cca. 3-400 m NV de drumul Rm. Vâlcea-Govora-Băi (km. 187); **2. așezare** pe un pinten de deal de pe malul drept al pârâului Șipoțel; **3. cercetări de suprafață** Gh. Petre-Govora; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1976, 12 urm (nr. 6); Petre-Govora 1995, 28 (nr. 6).

172. CĂZĂNEȘTI. **1.** pct. Săveasca; **2. așezare** situată pe terasa stângă a pârâului Săveasca; cca. 3 ha; **3. săpături** Gh. Petre-Govora; **4.** un strat de epoca bronzului gros de 0.40-0.60 m perforat de gropi daco-romane; conține ceramică din toate fazele Verbicioara; **11.** Muz. Govora;

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **12.** Ridiche 2000, 46-47 (nr. 39);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **12.** Petre-Govora 1995, 47-48 (fig. 1/9-12; 2/4).

173. CÂNDEȘTI-VALE (com. Cârdești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Dealul lui Istrate, la 1.5 km de sat și la 0.5 km S de drumul comunal Cârdești-Vale - Cârdești-Deal; **2. necropolă (?) tumulară**; **3. săpătură** T. I. Muscă în 2001; **12.** Olteanu 2002, 72.

174. CÂNDEȘTI-VALE. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Livadă, la 200 m N de ieșirea spre Gemenea; **2. necropolă (?) tumulară**; **12.** Olteanu 2002, 72.

175. CÂRCEA (com. Coșoveni), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Goranu; **2. așezare** pe terasa înaltă a Jiului; așezare fortificată cu șanț și val de apărare, însă apartenența fortificației la așezarea Glina este incertă; **3. cercetări de suprafață** Gh. Popilian; **4.** s-au descoperit materiale ceramice Glina și Verbicioara; **12.** informații Gh. Popilian pentru E. Tudor.

176. CÂRCEA (fig. 76/15). **1.** pct. Hanuri, pe dreapta șoselei spre Craiova, la limita SV a satului, între șosea și calea ferată; **2. așezare** situată pe terasa înaltă din stânga pârâului Cârcea; fortificată cu șanț de apărare care are o lărgime la gură de 14 m, la fund de 4-6.5 m și o adâncime de cca. 3 m; parțial distrusă de lucrări agricole și utilitare; **3. cercetări sistematice** începute de M. Nica în 1971; materialele Verbicioara timpurii au apărut începând cu campania din anul 1997, către limita sudică a așezării (?);

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **12.** Ridiche 2000, 47-48 (nr. 43);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **4.** așezarea Verbicioara are două niveluri, șanțul aparținând celui mai vechi; pe fundul șanțului se află un strat de cenușă și resturi de chirpici gros de 0.40-1.00 m, urmat de un strat de cenușă afânată gros de cca. 1.70 m în care s-au găsit fragmentele ceramice Verbicioara timpurii; **7.** fusaiole; **12.** Nica 1982, 107 urm (fig. 1/1-7; 3/1-2; 4/1-2; 6); Nica 1997, 19 urm (fig. 8/1-11); Nica 1998, 151 urm (fig. 10); Nica, Tănăsescu 1999, 5 urm (fig. 4/1-5; 5-7); Nica ș.a. 2001, 7 urm (fig. 1/1-4; 11); Nica ș.a. 2001a, 65.

177. CÂRCEA. **1.** pct. Viaduct; **2.** așezare pe terasa înaltă din dreapta pârâului Cârcea; cca. 700x300 m; **3.** cercetări sistematice M. Nica începând cu anul 1970; **4.** stratul de epoca bronzului are o grosime de 0.50 m și conține ceramică din toate fazele Verbicioara; **9.** cuțite curbe; **12.** Nica 1982, 107 urm (fig. 2; 4/3-5; 7; 11/7); Nica 1996, 19 urm (fig. 2/1-3, 5, 7, 9; 4/4; 5/4, 7-9; 8/6; 18/1); Nica 1997, 19 urm (fig. 8/12, 14); Nica 1998, 151 urm (fig. 2/1-2, 4, 8-9; 3/10-11; 4/13); Nica, Tănăsescu 1999, 5 urm (fig. 1-3; 6-8); Petre-Govora 1995, 41 (fig. 9/13; 10/4-5).

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**; **5.** o locuință de suprafață cu două vetre;

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **5.** trei gropi;

178. CÂRLOGANI, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Botul Stârcului, mărginit la NE de pârâul Bălșoara, lângă dealul Piscul Stârcului; **2.** așezare; **3.** cercetări de suprafață; **12.** Butoi 1999, 10-11.

179. CÂRLOGANI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Dealul Iștage, la cca. 1500 m S de sat, pe Valea Gârbovului; **2.** așezare situată pe platoul dealului; **3.** cercetări de suprafață; **12.** Butoi 1999, 10.

180. CÂRLOMĂNEȘTI (com. Vernești), jud. Buzău (fig. 77/11). Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **1.** pct. Cetățuia situat aproape de confluența Nișcovului cu Buzăul; **2.** așezare situată pe un pinten de deal, ultim martor de eroziune al dealului Istrița, cu o diferență de nivel de 25-30 m; are o suprafață de cca. 140x80 m; **3.** cercetări sistematice efectuate în anii 1967, 1972-1981, re-luate în anul 2001; suprafața săpată depășește 700 m²; **4.** nivelul Ic4 are o grosime cuprinsă între 0.15-0.30 m și se diferențiază stratigrafic de cel Ic3, care la rândul lui este suprapus de un nivel Monteoru II și de așezarea Latène; **5.** două locuințe de suprafață; trei vetre; gropi; mai multe resturi de construcții și podine; **6. a.** ac cu cap lățit; **b.** inel de buclă; **7.** placă-disc decorată și perforată; obiect tronconic parțial perforat; **12.** Oancea 1976, 191, 226 (nr. 12); Oancea, Drâmbocianu 1977, 509 urm (fig. 1; 2; 3/2-4; 4/1, 6; 5/4; 6/2-9; 7; 8/1-7, 10-13; 9); Babeș, Constantinescu 1981, 25 urm; Babeș 1994, 313; Babeș ș.a. 2002, 98; Babeș ș.a. 2003, 83.

181. CÂRNA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **1.** pct. Măgura Tomii situat pe Grindul Tomii; **2.** mormânt aflat pe o înălțime naturală (dună eoliană) lungă de cca. 40 m și înaltă de 2.50 m față de terenul înconjurător; **3.** săpături VI. Dumitrescu în 1942; **5. a.** incinerat în urnă cu ocră roșu; găsit la -1.10 m adâncime; bulgăre de ocră (?) găsit în urnă; **c.** s-au găsit câteva oase calcinate și fragmente de cochilii, lângă care se aflau urna, acoperită cu un ciob, și un alt vas; în urnă, sub un strat de pământ, s-au găsit oase calcinate și o sulă de aramă; **e.** două vase întregi, un ciob și o sulă de aramă; **12.** Dumitrescu 1960, 69 urm (fig. 2).

182. CÂRNA. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **1.** pct. Măgura Fircanii situată pe grindul Braniște, la SE de sat; **2.** grup de tumuli (?) cu diam=între 20-40 m și h=între 1-3 m; **3.** descoperire întâmplătoare în 1956; săpătură de control Gh. Bichir fără rezultate; **5. a.** inhumat cu ocră roșu; ocră pe craniu; **d.** capul la NV; **e.** un vas-askos și două vase-castron; **12.** Bichir 1958, 101 urm (fig. 1-2; 3/11-2); **13.** din informații primite de la I. Motzoi-Chicideanu rezultă că astăzi, pe grindul Braniște, nu mai poate fi identificat niciun tumul; este posibil ca așa-zișii tumuli să fi fost în realitate dune eoliene ca în cazul precedent; vasele atribuite inventarului mormântului au fost aruncate după descoperire și ulterior recuperate de Gh. Bichir, astfel încât relația cu mormântul nu este sigură.

183. CÂRNA. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Ostrovogania; **2.** mormânt situat pe același loc cu o necropolă de incinerare de tip Gârla Mare (M.63); **3.** cercetări sistematice; **5. a.** incinerat în groapă; la -1.08 m; **b.** oase calcinate depuse într-o groapă și acoperite cu cioburi; **e.** fragmente ceramice de la trei vase diferite; **12.** Șandor-Chicideanu 2003, 293 (pl. 54/A-B).

184. CERĂT, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe un *tell* eneolitic situat în lunca Desnățuiului; **3. săpătură**; **4.** urme sporadice Glina la suprafața tell-ului; **12.** Popescu 1968, 678-679; Popescu 1968a, 422.

185. CERNAT (CSERNÁTON), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Pământul lui Robert; **2. așezare (?)**; **4.** fragmente ceramice atribuite stilului Ic3 și cești cu decor de tip Monteoru II; **12.** Szekely 1971, 392 (fig. 5/8-9).

186. CERNĂTEȘTI, jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** Valea Malului; **2. așezare**; **12.** Oancea 1976, 226 (nr. 16).

187. CERNĂTEȘTI. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Cetățuia; **2. așezare** situată pe un *pinten de terasă* de pe valea Slănicului; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Oancea, Drâmbocianu 1976, 565.

188. CERNĂTEȘTI. Descoperire de piese de **metal**. **1.** prundișul râului Slănic; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Osebiți (L=14.3 cm; l=5.8 cm; G=775 gr); **12.** Oancea, Drâmbocianu 1976, 565-566 (fig. 1/2); Oancea, Drâmbocianu 1978, 3 urm (fig. 1/4); **13.** ar putea proveni din ruptura malului Cetățuiei (vezi pct. anterior).

189. CETATE, jud. Dolj. **1.** pe teritoriul localității;

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **12.** Ridiche 2000, 49 (nr. 50); **13.** este menționat un vas decorat cu striuri;

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **12.** Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174; Ridiche 2000, 49 (nr. 50) (cu bibliografia).

190. CETATE (?). Descoperire de piese de **metal**. **1.** marcajul de pe piesă este Cetatea, Balta Dunării; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** topor plat (L=14.2 cm; l=7.8 cm; G=553 gr); **11.** Muz. Grigore Antipa; **12.** Schroller 1933, 68; Șerbănescu, Trohani 1975, 531 (fig. 2/5); Vulpe 1975, 61.

191. CETĂȚENI, jud. Argeș. Descoperire atribuită **Muscel**. **1.** pct. Cornu Malului. **2. grup de morminte (tumul?)**; **3.** primele cinci morminte (M.1-5) au fost *descoperite întâmplător*, fiind notate de I. Andrieșescu în 1931; alte trei morminte (M.6-8) au fost *săpate* în anii 1958, 1960 de S. Morintz și D. V. Rosetti; **5. opt (?) morminte de inhumatie în cutie de piatră**; **6. a.** brățară; **b.** inel; **c.** colan; **12.** Rosetti 1975, 275 urm (fig. 10, 12); Schuster 1997, 187-188, 217 urm (fig. 23/2; 24-26; 40/2; 144).

M.1. a. inhumat în cutie de piatră; distrus și jefuit; schițat de Andrieșescu în 1931;

M.2. a. inhumat în cutie de piatră; distrus și jefuit; schițat de Andrieșescu în 1931;

M.3. a. inhumat în cutie de piatră; la -0.40 m adâncime; distrus; schițat de Andrieșescu în 1931; **e.** brățară de bronz; inel de bronz (?) (acesta apare la M.3 în schiță dar în text este atribuit inventarului M.4);

M.4. a. inhumat în cutie de piatră; distrus și jefuit; schițat de Andrieșescu în 1931; **d.** capul la S cu o deviație de 35-36 de grade; **e.** colan de bronz (Ösenhalsring); inel de bronz (?) (în text inelul este atribuit M.4, dar în schiță el apare trecut în grupa M.3);

M.5. a. inhumat în cutie de piatră; distrus și jefuit; schițat de Andrieșescu în 1931.

M.6. a. inhumat în cutie de piatră; distrus și jefuit pe la 1945; observabil la suprafața solului; se mai păstrau două laturi ale sale; **b.** cistă; L=1.90 m, l=0.75 m; **d.** cista: SSV-NNE; **e.** au fost recuperate două fragmente ceramice.

M.7. a. inhumat în cutie de piatră; la 1.50 m V de M6 și -0.50 m adâncime; răvășit din antichitate; s-au păstrat o parte din oase fără a fi în conexiune anatomică; observabil la suprafața solului; **b.** cistă; L=1.60 m, l=0.40 m, grosimea plăcilor de 0.04-0.07 m; în exteriorul laturii de SE și în interiorul celei de NV s-au găsit mai multe pietre așezate de-a lungul plăcilor; pe fund - lespede orizontală; **d.** cista: SSV-NNE; **e.** fragmente ceramice de la 2-3 vase;

M.8. a. inhumat în cutie de piatră; parțial distrus și răvășit (lipsea latura de SSV); s-au găsit doar câteva bucăți de oase; **b.** cutie triunghiulară (?) cu L=2.10 m, l=0.75 m; **d.** cista: SSV-NNE;

192. CETĂȚENI. Descoperire atribuită **Muscel**. **1.** pct. La Cruce; **2. grup de morminte (tumul?); 3. descoperire întâmplătoare; 5. cinci (?) morminte de inhumatie în cutii de piatră; 6. a.** pumnal (?); **b.** brățară; **12.** Rosetti 1975, 275 urm (fig. 8-9, 11); Schuster 1997, 188, 217 urm (23/1; 40/1; 80/1).

M.1. a. inhumat în cutie de piatră; descoperit în 1876 la cca. 50 m de M.4-5; **b.** "zidit cu multă dibăcie din lespezi de piatră, tăiate și alcătuite ca pereții unui coșciug"; **e.** "o sabie dintr-un metal strălucitor" (ar putea fi un pumnal); un schelet de cal (?);

M.2. a. inhumat în cutie de piatră; descoperit de I. Hoinaru în 1924; **b.** L=2 m, l=1 m; **e.** o măciucă din piatră; un dinte de cal (?);

M.3. a. inhumat în cutie de piatră; descoperit în 1927; **e.** 16 măsele de animal;

M.4. a. inhumat în cutie de piatră; descoperit în 1930 la -0.55 m; craniul prezenta un început de trepanație; **d.** cista: N-S; **e.** castron; brățară de bronz; dinte canin;

M.5. a. inhumat în cutie de piatră; descoperit în 1930 la cca. 2 m V de M.4; la -0.50 m adâncime; **b.** resturi de lespezi;

193. CHIAJNA, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la intrarea în satul Chiajna, lângă cimitir, la E de clădirile fermei Chiajna; **2. așezare** situată pe terasa Dâmboviței; **3. cercetări de suprafață** P. I. Panait în 1958; **12.** Leahu 1963a, 179.

194. CHIAJNA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la 250 m V de mănăstirea Chiajna; **2. așezare;** **3. cercetări de suprafață;** **12.** Leahu 1963a, 255.

195. CHIRNOGI, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la cca 150 m E de pct. Cișmeaua Mare; **2. așezare** pe panta terasei inferioare a Dunării; **3. cercetări de suprafață** în 1953; **12.** Comșa 1954, 590 (nr. 63).

196. CHIRNOGI (com. Ulmu), jud. Călărași. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Terasa Rudarilor; **2. grup de morminte;** **3. săpătură de salvare** D. Șerbănescu în 1988; **5. a. trei morminte;** **11.** Muz. Oltenița; **12.** Șerbănescu 1996, 33.

197. CHIRNOGI. Decoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Șuvița Iorgulescu; **2. grup de morminte;** **3. săpătură de salvare** D. Șerbănescu; **5. a.** 74 de morminte din diferite epoci între care două morminte de inhumatie cu ocră roșu; **11.** Muz. Oltenița; **12.** Șerbănescu 1996, 33.

198. CHIRNOGI. Descoperire de piese de **metal**. **1.** pct. Grădiștea Făurei, în dreptul satelor Făurei și Chirnoși; pe plaja unei insule în apa Mostiștei; **2. descoperire izolată;** **3. descoperire întâmplătoare** în 1973; **6.** topor plat (L=13.3 cm; l=8.2 cm; G=697.5 gr); **11.** Muz. Oltenița; **12.** Șerbănescu, Trohani 1975, 531 (fig. 2/7); Șerbănescu, Trohani 1978, 26-27 (nr. 30);

199. CHITILA, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Lutărie, pe raza com. Chitila; **2. așezare** pe terasa înaltă de pe dreapta Colentinei; **3. săpături** V. Boroneanț în anii 1983-1984; **4.** cioburi Glina și Tei; **12.** Boroneanț 1992, 110.

200. CHITILA. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. Cărămidărie, pe raza com. Chitila; **2. așezare** pe terasa înaltă de pe dreapta Colentinei; parțial distrusă **3. săpături (de salvare)** V. Boroneanț în anii 1983-1984; **4.** un strat cu două niveluri; **5. două locuințe și două gropi;** **6.** un inel de buclă; **7.** rotiță car; fusaiole; greutate; **8.** mărgică; spatulă; sule; **9.** cuțit curb; **11.** Muz. București; **12.** Boroneanț 1981, 195 urm (fig. 1-3, 5; pl. I-IX); **13.** pentru Boroneanț, materialul ceramic indică o etapă de trecere de la faza I la faza II; V. Leahu atribuie descoperirile de aici fazei a II-a a culturii Tei (Leahu 2003, 54).

201. CINCȘOR (com. Voila), jud. Brașov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg**. **1.** pct. Dealul Cerului, în aval de Viile Sașilor, la N de barajul hidrocentralei Voila; **2. așezare** situată pe panta ultimelor terase ale dealului; **3. săpături (de salvare)** F. Costea în 1987-1988; **5. două bordeie** săpate parțial; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea 1989, 493 (fig. 2-4; pl. 1); Costea 1995, 47.

202. CINCȘOR. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Castru, în perimetrul castrului roman și la V de acesta; **2. așezare;** **12.** Costea 1995, 47.

203. CINCU, jud. Braşov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2. aşezare**; **12.** Bichir 1962, 90.

204. CIOLĂNEŞTII DIN DEAL (com. Ciolăneşti), jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Grădinării; **2. aşezare** situată pe o *terasă*; **12.** Petrescu-Dîmboviţa 1994, 302.

205 CIOROIU NOU (com. Cioroiaşi), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** pct. Măgurile Înşirate; **2. tumul**; **3. săpături** C. S. Nicolăescu-Plopşor; **5. două morminte de inhumaţie cu ocru roşu**, dintre care unul cu schelet chircit pe dreapta; **12.** Zirra 1960, 126.

206. CIOVĂRNĂŞANI (com. Şişeşti), jud. Mehedinţi. Descoperire de piese de **metal** (fig. 70/1). **2. descoperire izolată**; **6.** un topor cu gaură de înmănuşare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Izvoarele); **11.** Muz. Craiova; **12.** Andrieşescu 1925, 366; Berciu 1939, 89; Vulpe 1970, 33 (nr. 66) (pl. 5/66).

207. CIREAŞOV (or. Slatina), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Satu Nou, în zona şcolii; **2. aşezare**; **12.** Bichir 1994a, 304.

208. CIREŞU, jud. Brăila. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** la 500 m de satul Scărlăteşti, în dreapta liniei de cale ferată Cireşu-Scărlăteşti; **2. mormânt** situat pe un *pinten de terasă* de pe Călmăţui, pe un tell eneolitic; **3. săpături** V. Sîrbu în 1976; **4.** groapa mormântului perforază depunerile eneolitice; **5. a. inhumat**; matur; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la N, picioare la S; **12.** Sîrbu 1980, 27.

209. CIULNIŢA, jud. Ialomiţa. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** 2 km S de Slobozia şi 1 km E de Ciulniţa, într-o zonă afectată de o carieră de pământ pentru construcţia autostrăzii; **2. grup de tumuli** pe *terasa înaltă* a Ialomiţei; au fost identificaţi trei tumuli dintre care unul distrus complet, iar altul păstrat în proporţie de cca. 20-40%; **3. săpături (de salvare şi preventive)**; **9.** un topor de piatră cu gaură de înmănuşare transversală; **11.** Muz. Slobozia; **12.** Marinescu-Bîlcu, Matei, Renţa 1995, 21 urm; Marinescu-Bîlcu ş.a. 1996, 33 urm; **13.** informaţiile sunt extrem de sumare şi neclare; dispunem de informaţii privind doar săpăturile din anii 1994-1995, nu e clar care tumul e distrus complet (I sau III), precum nu e clar cărui tumul aparţin mormintele prezentate în 1996, în condiţiile în care pentru T.II apar două morminte numerotate 32 (unul în 1994, celălalt în 1995);

T.I. distrus complet (?);

T.II. **5. 17 (?) morminte de inhumaţie**;

M.19. a. inhumat cu ocru roşu; ocru pe craniu; **c.** întins pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** S-N;

M.20. a. inhumat cu ocru roşu; ocru pe schelet; **c.** chircit pe spate cu mâinile pe lângă corp, picioare căzute pe dreapta; **d.** E-V;

M.21. a. inhumat cu ocru roşu; ocru pe tot scheletul; **c.** chircit pe spate cu mâinile pe lângă corp; **d.** E-V;

M.22. a. inhumat cu ocru roşu în groapă cu bârne (?); ocru pe tot scheletul; **b.** amenajare cu lemn; **c.** întins pe spate cu palmele pe abdomen; **d.** N-S;

M.23. a. inhumat; stare de conservare precară; **d.** V-E;

M.24. a. inhumat cu ocru roşu; ocru pe tot scheletul; **c.** chircit pe spate cu mâinile pe lângă corp, picioare căzute pe dreapta; **d.** NE-SV;

M.26. a. inhumat; **c.** chircit pe stânga; **d.** E-V;

M.27. a. inhumat; **c.** chircit pe dreapta; **d.** SV-NE;

M.32/1994. a. inhumat; stare de conservare precară; **c.** chircit; **e.** topor de piatră cu gaură de înmănuşare transversală;

M.32/1995. a. inhumat; secundar; **c.** chircit pe dreapta;

M.33. a. inhumat cu ocru roşu în groapă cu prag şi bârne; secundar; ocru în zona craniului; **b.** groapă rectangulară de 3x2.20 m de la baza căreia pleacă o altă groapă de 2.40x1.80 m, cu treaptă între ele; din aceasta pleacă o a treia groapă în care se afla scheletul şi care era acoperită cu 6 bârne dispuse longitudinal; pe fundul gropii s-a observat o amenajare cu rogojini sau scoarţă de copac; **c.** chircit pe dreapta; **d.** E-V;

M.34. a. inhumat; secundar; **c.** chircit pe stânga;

M.35. a. *inhumat*; secundar; **c.** chircit pe stânga;
M.36. a. *inhumat*; secundar; **c.** chircit pe dreapta;
M.37. a. *inhumat*; secundar; **c.** chircit pe stânga;
M.38. a. *inhumat*; secundar; **c.** chircit pe dreapta;
M.42. a. *inhumat*; secundar; deranjat; **c.** chircit pe dreapta (?);
T.III. 5. 6 (?) *morminte de inhumatie*;
M.5. a. *inhumat*; **c.** chircit pe dreapta; **d.** N-S;
M.6. a. *inhumat cu ocru roșu*; ocru pe craniu; **c.** chircit pe spate cu mâinile pe lângă corp, picioare căzute pe stânga; **d.** S-N;
M.7. a. *inhumat*; **c.** chircit pe spate cu mâna stângă pe lângă corp, dreapta pe torace, picioare căzute pe stânga; **d.** N-S;
M.8. a. *inhumat*; **c.** chircit pe dreapta; **d.** SE-NV;
M.11. a. *inhumat*; **c.** chircit pe dreapta; **d.** S-N;
M.12. a. *inhumat*; deranjat; **c.** chircit pe spate cu palmele pe abdomen, picioare căzute pe dreapta; **d.** V-E.

210. CIUNGETU (com. Malaia), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina. 1.** la 10-15 m de gura Peșterii Laptelui; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Petre-Govora 1976, 14 (fig. 8/3); Petre-Govora 1995, 29 (fig. 8/3).

211. CLEANOV (com. Carpen), jud. Dolj. **1.** dealul Fiera; **2. așezare** pe un *deal*; **3. cercetări de suprafață**;

A. Descoperire atribuită **Glina. 12.** Berciu ș.a. 1950, 112; idem 1951, 238.

B. Descoperire atribuită **Verbicioara. 12.** Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174; Ridiche 2000, 49 (nr. 51).

212. CODLEA (ZEIDEN), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** în împrejurimile localității; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1909; **5. a. mormânt în cutie de piatră**; **12.** Prox 1941, 73 (nr. 8).

213. CODLEA. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** în împrejurimile localității; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1929; **5. a. mormânt în cutie de piatră**; **e.** o cană; **12.** Prox 1941, 73 (nr. 11) (pl. 26/2).

214. CODLEA. Descoperire atribuită **Schneckenberg** (fig. 62E). **1.** în curtea fabricii de lemn R. Christel; **2. grup de morminte (?)**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1940; cercetare la fața locului A. Prox; **5. trei morminte (?) în cutii de piatră** dintre care *unul de inhumatie*; **11.** Muz. Brașov; **12.** Prox 1941, 74 urm (fig. 31; pl. 27/1-4; pl. 28);

M1. a. *inhumatie în cutie de piatră*; cvadruplu; capacul cutiei la -0.50 m; nivelul de depunere la -0.32 m în interiorul cutiei; **b.** cistă formată din patru plăci de piatră cu capac (grosimea plăcilor=6-8 cm); dimensiunile interioare ale cistei=126x0.90 m, înălțime de 0.40 m; **c.** resturi mai bine sau mai prost păstrate de la patru schelete (înmormântări succesive?), din care cel mai bine păstrat era chircit pe stânga; **d.** cista: E-V; schelet: capul la E, picioare la V, privire la S; **e.** trei vase;

M2. a. *cutie de piatră*; la -0.40 m; **b.** dimensiuni=0.60x0.40 m; **c.** o măsea de copil; **d.** cista: E-V;

M3. a. *cutie de piatră*; la -0.40 m; **b.** dimensiuni=0.60x0.40 m; **d.** cista: E-V; **e.** un vas.

215. COMANA DE JOS (com. Comana), jud. Brașov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg. 1.** pct. După Șuri, în stânga Oltului, imediat în dreapta Văii Comanei, în amonte de pct. Între Poduri; **2. așezare**; **3. săpături** F. Costea și I. Bauman în 1989; **4.** s-a descoperit ceramică Wietenberg și, posibil, Schneckenberg; **12.** Costea 1995, 48.

216. COMANA DE JOS. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** pct. Gruiu Văcarului, la 1600 m de sat, în stânga drumului ce duce la Rupea; 500 m de la șosea; **2. așezare** situată pe o *înălțime în lunca* Oltului; formă ovală cu dimensiuni de 300x180 m; înălțime de 5 m; **3. săpături** I. Glodariu, F. Costea în 1974-1976; **4.** locuire sporadică de epoca bronzului; fragmentele ceramice au

fost găsite în poziție secundară fiind bulversate de o locuire dacică suprapusă de una medievală; **9.** topor fragmentar; **12.** Glodariu, Costea, Ciupea 1980, 33 (fig. 24/1-4, 6-8); Costea 1995, 48.

217. COMANA DE JOS. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg**. **1.** pct. Între Poduri, înainte de vărsarea pârâului Comana în Olt; **2. așezare** situată în *lunca* inundabilă din dreapta văii Comanei; **3. săpături (de salvare)** F. Costea și I. Bauman în 1989; **4.** s-a descoperit ceramică Wietenberg și, posibil, Schneckenberg; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea 1995, 48.

218. COMANA DE JOS. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Lazuri; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** F. Costea, M. Mudure și G. Costea în 1987; **12.** Costea 1995, 49.

219. COMANA DE JOS. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pe a treia terasă din stânga drumului Comana de Jos - Veneția de Jos; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** F. Costea, M. Mudure și G. Costea în 1987; **12.** Costea 1995, 49.

220. COMANA DE SUS (com. Comana), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2. așezare**; **12.** Bichir 1962, 88 (nota 12).

221. COMANA DE SUS. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Dealul Cetății; **2. așezare**; **3. săpături** V. Eskenasy; **12.** Eskenasy 1981.

222. COMOLĂU (KOMOLLÓ) [sat desființat, înglobat în Reci] (com. Reci), jud. Covasna. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Cetate, la capătul de NV al satului, între drumul spre Angheluș și șoseaua spre Brașov; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal* pe dreapta pârâului Negru; **3. săpături** în mai multe etape; **4.** s-a descoperit o cetate dacică și un castru roman; printre materiale sunt fragmente ceramice care au fost atribuite bronzului timpuriu; **12.** Székely Z. 1955b, 18 urm; Székely Zs. 1997, 76; *RepCovasna* 1998, 119 (nr. 436) (cu bibliografia mai veche).

223. COPACIU (com. Ghimpați), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** aproape de șoseaua Ghimpați - Alexandria; **2. așezare** situată pe *terasa* dreaptă a Glavaciocului; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 189 (nr. 68); Schuster, Popa 2000, 145.

224. CORABIA, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nestor 1928, 138; Berciu 1934, 8; Berciu 1939, 98; **13.** cioburi cu găuri-buton aflate, în 1934, în colecția lui Ilie Constantinescu din Caracal.

225. CORBEANCA (com. Vânătorii Mici), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** la V de sat și la SV de drumul spre Cartojani; **2. așezare** pe un *deal* din dreapta Neajlovului; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Trohani, Oancea 1976, 22.

226. CORLĂȚEL, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Livezile Mari; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** G. Crăciunescu; **12.** Crăciunescu 1996, 37 (nr. 6) (pl. 2/13); Crăciunescu 1998, 118.

227. CORNI (com. Cornățelu), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cota 160, 1 km. N de vărsarea canalului Ilfov în Colentina; **2. așezare** pe stânga râului Colentina; **12.** Olteanu 2002, 93.

228. CORNIȚA (com. Cernătești), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la 200 m V de borna km 21 de la Breasta, la S de drumul ce trece prin sat, lângă fosta fermă zootehnică a CAP Cornița; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Negru 1994, 65.

229. CORNU (com. Orodel), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Berciu 1939, 98.

230. COSLOGENI (com. Roseți), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** pct. La Clinci; se află pe un grind situat în partea de SV a Bălții Borcei, în dreptul satelor Coslogeni și Roseți; **2. tumul**; **3. cercetări sistematice**; **4.** tumulul suprapune o locuire neolitică și este suprapus și parțial afectat de un cenușar Coslogeni; mantaua tumulului are grosimea maximă de 0.80 m; din diversele referiri, se pare că tumulul are două mantale; **5. 31 (?) de morminte de inhumatie**; **11.** Muz. Călărași; **12.** Cavruc, Neagu 1995, 71 urm (pl. Ia-II); Cavruc, Neagu 1995a, 38; Neagu, Parnic, Pandrea 2000, 42; Neagu ș.a. 2001, 95 urm; Neagu, Parnic 2002, 148 urm; Neagu, Parnic, Pandrea 2003, 253 urm; **13.** informațiile sunt sumare și confuze; în primul rând, localizarea descoperirii apare aproape de fie-

care dată diferit în diversele referiri (Coslogeni, Grădiștea Coslogeni, Grădiștea, Roseți, în com. Dichiseni sau Roseți, pct. La Clinci, Grădiștea sau Grădiștea Coslogeni etc); în al doilea rând, numerotarea mormintelor duce la confuzii: dacă până în 1994 se descoperiseră 26 de morminte, ulterior aflăm că M.15 a fost săpat în 1997, iar M.17 în 1999;

- M.3. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.4. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.5. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.6. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.7. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.9. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.10. a. *inhumat cu ocru roșu***; groapa perforează stratul neolitic și suprapune M.20; presărat cu ocru; **b.** groapă rectangulară cu colțuri rotunjite; **c.** chircit pe spate; **d.** capul la NVV (?);
- M.11. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.12. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.13. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.14. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.15. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.16. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.17. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.18. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.19. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.20. a. *inhumat cu ocru roșu***; principal, groapa perforează stratul neolitic; suprapus de M.10; presărat cu ocru; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S;
- M.21. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.22. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.23. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.24. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; **c.** chircit pe o parte;
- M.25. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; stare de conservare precară; copil; **c.** chircit pe o parte; **e.** o ceașcă cu toartă supraînălțată;
- M.26. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta; stare de conservare precară; copil; **c.** chircit pe o parte; **e.** o ceașcă cu toartă supraînălțată;
- M.1/1999 (M.17?). a. *inhumat***; secundar, găsit în manta la -1.45 m; **c.** chircit pe stânga cu palmele sub bărbie; **e.** un femur de oaie între palme;
- M.1/2000. a. *inhumat***; secundar, găsit în manta la -1.35 m; adult; **c.** chircit pe stânga, cu mâna stângă pe obrazul drept, iar dreapta cu brațul deasupra genunchiului; **d.** NNE-SSV **e.** schelet de bovidu depus pe spate lângă defunct; imediat sub schelet s-au găsit resturile unui cal fără cap, orientat SE-NV;
- M.2/2001. a. *inhumat***; găsit la -1.85-2.25 m; stare de conservare precară, se păstrează doar bazinul și picioarele; **c.** chircit;
- M.3/2001. a. *inhumat***; găsit la -1.95 m; copil; **c.** chircit pe stânga, cu brațul stâng sub cap și cel drept la piept; **e.** o ceașcă cu toartă laterală în palma dreaptă;
- M.4/2002. a. *inhumat***; găsit la -2.20-2.26 m, sub M.2/2001; adult; **c.** chircit pe stânga, cu mâna dreaptă sub corp; **d.** N-S; **e.** o cupă lângă umărul stâng și o strachină lângă cel drept.

231. COSLOGENI. Descoperire de piese de **metal** (fig. 72/6). **1.** în dreptul intrării dinspre V în sat; **2. descoperire izolată** pe malul stâng al brațului Borcea; **3. *descoperire întâmplătoare***; **6.** pumnal foliform cu limbă la mâner, rupt în două bucăți (L=14 cm; l=2.5 cm; G=31.5 gr); **11.** Muz. Călărași; **12.** Culică 1975, 521 (fig. 2/3).

232. COSLOGENI. Descoperire de piese de **metal** (fig. 70/3). **1.** lângă biserica satului; **2. descoperire izolată**; **3. *descoperire întâmplătoare***; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pătulele (G=727 gr); **12.** Schuster, Munteanu 1995, 83 (fig. 1/d).

233. COSTEȘTII DIN VALE, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Măgură, la 200 m SV de localitate și la S de calea ferată balastieră; **2. așezare**; **12.** Olteanu 2002, 103.

234. COSTEȘTII DIN VALE. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4**. **1.** pct. Măgura; **2. așezare** pe un pinten de terasă pe dreapta Sabarului, cu o diferență de nivel de 2 m față de luncă; **3. săpături** I. Motzoi-Chicideanu în marginea estică a așezării (15x1.5 m); **4.** un singur strat de 0.30 m; **5. o groapă**; două aglomerări de ceramică și chirpici; **12.** Chicideanu 1980, 128.

235. COSTEȘTII DIN VALE. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. La Livadă, în marginea de V a satului; **2. așezare** aflată pe malul stâng al Sabarului; **3. săpături** I. Motzoi-Chicideanu în 1979; **4.** un singur strat de epoca bronzului gros de 0.30 m; **5. două gropi**; **12.** Chicideanu 1980, 127 urm.

236. COȘOVENI, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nica 1996, fig. 1; **13.** ar putea fi identic cu pct. 175.

237. COȚOFENII DIN DOS, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Piscul lung; **2. așezare**; **12.** Berciu 1934, 8; Berciu 1939, 98; **13.** cioburi cu găuri-buton văzute de I. Nestor în Muzeul din Berlin.

238. COȚOFENII DIN DOS. Descoperire atribuită cu probabilitate **Verbicioara**. **1.** 200 m V de izvorul de la limita sudică a vetrei satului, de-o parte și de alta a văii Drăghicescu; **2. așezare** pe terasa înaltă a Jiului; **3. cercetări de suprafață** M. Negru; **12.** Negru 1994, 67; **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Ridiche (2000, 49 nr. 56).

239. COȚOFENII DIN FAȚĂ (com. Almăj), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Cărămidăria, la 300 m N de sat și la 200 m S de fostul CAP; **2. așezare** pe o terasă; **3. cercetări sistematice (?)**; **12.** Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174; Ridiche 2000, 50, nr. 57.

240. COVASNA, jud. Covasna. Descoperire de piese de **metal**. **2. depozit**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6. a.-b.** două topoare cu gaură de înmănușare transversală atribuite tipului Pădureni; **11.** Muz. Aiud; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 132-133) (pl. 8/132-133) (cu bibliografia).

241. CRAIOVA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Făcăi-Braniște; **2. așezare**; **12.** Bichir 1994b, 369.

242. CRĂCIUNEL (com. Ocland), jud. Harghita. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct Kövesbère, între satele Vârghiș și Crăciunești; **2. necropolă tumulară** situată pe creasta unui deal; tumulii erau dispuși pe două șiruri pe direcția N-S; **3. descoperire întâmplătoare**; au fost distruși mai mulți tumuli de către săteni și de lucrările unei cariere de piatră; **5.** din informațiile localnicilor, rezultă ca într-unul din tumuli s-a găsit un mormânt cu doi inhumați în poziție chircită, groapa fiind făcută "cu boltă din bolovani de pietre", având drept inventar un vas și trei obiecte de bronz; **6. a.** pumnal foliform cu limbă la mâner (L=14 cm; l=3 cm); **b.** brățară cu capetele deschise (diam=8 cm; gros=0.8 cm); **c.** ac cu cap rulat (L=9.6 cm; gros=0.4 cm); **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Székely Z. 1953, 16 (nr. 2) (fig. 5-6); Székely Z. 1955a, 860 (fig. 9/2-5); Székely Z. 1955b, 9; Székely Zs. 1997, 67-68 (pl. 91/1, 7-8) (indică drept loc de proveniență Ocland); **13.** ținând cont de condițiile de descoperire (piesele au fost cumpărate de Székely Z. în 1949 de la localnici), este problematic în ce măsură ele reprezintă inventarul unui singur mormânt; A. C. Florescu (Florescu 1991, 159, nr. 655) atribuie descoperirea "grupului de populație Srubno-Hvalinsk".

243. CRĂSANI (com. Balaciu), jud. Ialomița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Piscu Crăsani; **2. grup de morminte**; **3. săpături**; **5. trei morminte de inhumație**; **12.** Neagu 1992, 7 urm (pl. 1-2); **M.1. a. inhumat cu ocră roșu**; în S.VI, la -2 m; strat compact de ocră roșu pe calota craniană, membrele superioare și membrele inferioare; **c.** chircit pe stânga cu mâinile aduse în zona capului; **d.** NE-SV; **M.2. a. inhumat**; în S.VI, la -1.12 m, perforază o locuință neolitică; distrus, se mai păstrează craniul și câteva oase dispartate; **c.** craniul a fost găsit cu fața în jos; **d.** capul la S; **M.3. a. inhumat cu ocră roșu**; în S.VI la -1.58 m; parțial distrus; ocră pe membrele inferioare și pe cele superioare; **b.** groapă rectangulară cu colțuri rotunjite; **c.** puternic chircit pe dreapta, cu mâinile aduse în zona capului; **d.** NNE-SSV; **e.** o așchie de silex în zona capului.

244. CREȚENI, jud. Vâlcea. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara; **11.** Liceul Drăgășani; **12.** Vulpe 1970, 31 (nr. 56) (pl. 4/56).

245. CRISTIAN (NEUSTADT), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Bachel sau Măgurice; **2. așezare** situată pe o înălțime cu o diferență de nivel de cca. 10 m; aproape complet distrusă; **3. descoperiri întâmplătoare** la începutul secolului trecut și săpături (de salvare) în 2003 (40 m²); **4.** un strat cu materiale amestecate, eneolitice și de epoca bronzului; **7.** toporaș; **10.** figurină zoomorfă; **12.** Schroller 1933, 77; Prox 1941, 14 (pl. 11/1; 12/8; 20/3).

246. CRISTIAN. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Grăfenberg; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; **12.** Schroller 1933, 77; Prox 1941 (pl. 25/4).

247. CRIVA DE SUS (com. Piatra Olt), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** între sat, Fabrica de cărămidă și gara Slătioara; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Preda 1986, 111; Butoi 1999, 21.

248. CRIVĂȚ (or. Budești), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct La Islaz, pe valea Gentei, la 500 m SV de albia Argeșului; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă cu pante foarte abrupte, înconjurat pe trei părți de valea Gentei; fortificată cu un șanț de apărare ce închide accesul pe promontoriu pe o lungime de cca. 80 m; are deschiderea la gură de 4.40 m, iar lărgimea la bază de 2 m; în perioada de maximă locuire a așezării, aceasta s-a extins peste șanț care a fost umplut; **3. cercetări sistematice** executate începând cu anul 1965 de D. Berciu și E. Moscalu; **4.** un singur strat de cultură cu o grosime cuprinsă între 0.10-0.60 m, în care s-au putut distinge trei niveluri Glina, din care nivelul cel mai vechi (1) a fost surprins numai în unele porțiuni ale așezării; au mai fost descoperite și fragmente ceramice Boian, Tei, hallstattiene și Latène, fără ca aceste locuiri să constituie un strat de cultură distinct; **5. două locuințe de suprafață** în formă de colibe aparțin nivelului 3; cca. șase bordeie aparțin primelor două niveluri; numeroase gropi, mai ales în nivelurile 1-2; **7.** car; toporaș; lingură; **12.** Berciu 1966a, 529 urm. (fig. 2-3); Schuster 1997, 190 (nr. 73) (30/4-5; 31/3; 37/1; 38/1, 3; 60/4; 122/1-6).

249. CRIVĂȚ. Descoperiri de piese de **metal**. **1.** pct. Islaz, în zona așezării Glina; **2. descoperiri izolate (?)**; **3. descoperiri întâmplătoare**; **6. a.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Veselinovo I; **b.-c.** două topoare plate cu margini ridicate (variante Glina) (cel cu laturi concave are L=11.9 cm; l=7.2 cm; G=262.5 gr); **d.** un pumnal triunghiular cu nervură mediană lată și trei găuri pentru nituri; **11.** MNIR; Muz. Oltenița; **12.** Berciu 1964, 270 (fig. 1/1-3); Berciu 1966a, 529 (fig. 1/1-3); Vulpe 1970, 35-36 (nr. 72) (pl. 5/72; 65/G); Vulpe 1975, 64 (nr. 326) (pl. 36/326); Șerbănescu, Trohani 1975, 531 (fig. 2/3); **13.** toporul de tip Veselinovo, unul dintre topoarele plate de tip Glina și pumnalul au fost publicate de către D. Berciu ca făcând parte dintr-un depozit; aceste piese au fost însă găsite în mod fortuit la date și în zone diferite ale pintenului de terasă; întâmplător a fost găsit și celălalt topor plat de tip Glina, în anul 1964.

250. CRIVINA (or. Bolintin Vale), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe malul stâng al râului Sabar; **3. cercetări de suprafață** E. Alexandrescu, R. Barac, C. Schuster în 1988; **12.** Schuster, Popa 1995, 41; Schuster 1997, 191 (nr. 74); Schuster, Popa 2000, 145.

251. CRIVINA (com. Burila Mare), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în dreptul km fluvial 895; **2. așezare** situată pe malul Dunării; distrusă în cea mai mare parte; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Crăciunescu 1996, 37 (nr. 7) (pl. 2/14); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174.

252. CRIZBAV (com. Hălchiu), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Dealul Eroilor (Heldenburg); **2. așezare** situată pe un pinten de deal cu altitudinea de 1002 m; **3. săpături** în 1981; **4.** cetate dacică și medievală care au distrus și nivelat locuirile preistorice; ceramica Schneckenberg a fost găsită atât în straturile de nivelare, cât și sub ele, pe stânca nativă; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea 1996, 14 urm.

253. CRIZBAV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pe Valea Mare, la ieșirea din sat spre pădure; **2. așezare** situată pe terasa dreaptă a pârâului Valea Mare; **3. cercetări de suprafață** F. Costea în 1981; **12.** Costea 1995, 50.

254. CRIZBAV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Pe Deal, la S de pârâul Valea Mare; **2. grup de morminte** pe un pinten de deal; **3. descoperire întâmplătoare** în 1954 și 1965; **5. două morminte de inhumatie în cutii de piatră**; **12.** Vasiliev, Seres 1967, 428;

M.1./1954 a. inhumat în cutie de piatră; distrus de lucrări agricole; **b.** plăci de gresie; pe fund se afla un strat de nisip; **c.** s-au mai găsit câteva fragmente de oase pe patul de nisip; **e.** fragmente ceramice așezate pe patul de nisip;

M.2./1965 a inhumat în cutie de piatră; distrus de lucrări agricole; **b.** plăci de gresie; pe fund se afla un strat de nisip; **c.** s-au mai găsit câteva fragmente de oase pe patul de nisip; **e.** fragmente ceramice așezate pe patul de nisip.

255. CUCIULATA (com. Hoghiz), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg** (fig. 74/6). **1.** pct. Pleșița Pietroasă, la 4 km. S de Cuciulata; **2. așezare** pe un pinten de deal; **3. săpături (de salvare)**; **4.** un strat Schneckenberg cu două niveluri groase de cca. 0.30 m fiecare; **5.** resturi de la două locuințe de suprafață în ambele niveluri; **7.** car; lingură; fusiolă; **8.** dălțițe; sule; **9.** topoare cu gaură de înmănușare transversală; topoare plate; cuțit curb; **11.** IAB; **12.** Bichir 1961, 354 urm (fig. 4-7); Bichir 1962, 87 urm (fig. 2-11; 12/2; 13/3); Bichir 1962a, 283 urm (fig. 1-6); Bichir 1964, 67 (fig. 1; 5/1-2); Bichir 1969, 148 urm.

256. CUCIULATA. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Stogul lui Coțofan în marginea de E a satului, având pârâiașul Bârcului la V și apa Lupșei la E; **2. așezare** situată pe un pinten de deal - promontoriu de calcar cu care se termină dealul Băieșilor; în mare parte distrus; **3. săpături (de salvare)** în 1958; **4.** un strat Latène gros de cca. 0.25 m sub care, pe alocuri, se observă un strat cu materiale Schneckenberg, distrus de locuirea dacică; **9.** topor cu gaură de înmănușare transversală; **12.** Bichir 1961, 351 urm (fig. 1); Bichir 1969, 123 urm (fig. 3).

257. CURMĂTURA [sat desființat, înglobat în Sita Buzăului] (or. Întorsura Buzăului), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Malul Dinu Buzea; **2. așezare** situată pe terasa inferioară a Buzăului; **3. săpături** C. S. Nicolăescu-Plopșor între anii 1956-1961; **4.** un strat cu materiale neolitice și resturi sporadice Schneckenberg; **12.** Nicolăescu-Plopșor, Pop 1959, 51 urm; *RepCovasna* 1998, 136 (nr. 534); **13.** singura mențiune despre prezența fragmentelor ceramice de tip Schneckenberg în acest sit apare în *RepCovasna*; punctul este identic cu Cremenea menționat de Bichir (1962, fig. 1).

258. CURMĂTURA (com. Giurgița), jud. Dolj. **1.** pct. Măgura; **2. așezare** pe un pinten de terasă ce înaintază cu cca. 150 m în lunca Desnățuiului; **3. săpături (de salvare)** în 1976-1977;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **4.** către limita inferioară a stratului Verbicioara au apărut fragmente ceramice decorate cu găuri-buton; nu s-a putut delimita un strat propriu Glina; **12.** Nica, Câșlaru 1981, 9; Nica 1989, 252.

B. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **12.** Petre-Govora 1995, 41 (fig. 9/9, 11; 10/3).

C. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **4.** un strat cu o grosime ce variază între 0.40-0.60 m; **12.** Nica 1996, 20 urm (fig. 7/1-5, 8-9); Nica 1997, 19 (fig. 8/13, 15-19, 21); Nica 1998, 151 urm (fig. 7); Petre-Govora 1995, 48 (fig. 4/8; 5/9-10); **13.** atribuirea culturală aparține lui Petre-Govora; pentru Nica, aceleași materiale sunt încadrate când în faza Verbicioara II (Nica 1997), când în faza Verbicioara IVB (Nica 1998); trebuie de asemenea menționat că pentru Nica, Verbicioara II corespunde fazei III după periodizarea Berciu.

259. DALNIC (DÁLNOK) (com. Moacșa), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Tanorok, în apropierea satului, la confluența pârâielor Dalnic și Kanta; **2. așezare** situată pe o înălțime; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Zaharia 1990, 33 urm (fig. 1/6); Székely Zs. 1997, 77 (nr. 20) (pl. 46/6).

260. DAMIAN [sat desființat, înglobat în Sadova] (com. Sadova), jud. Dolj. **1.** pct. Islazuri; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Stoica 1969, 144 (pl. 4-7); Ridiche 2000, 50 (nr. 61);

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**.

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**.

261. DĂNCEU (com. Jiana), jud. Mehedinți. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Baniabic (L=13.3 cm; l=5.1 cm; G=545 gr); **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1998a, 146 (pl. 3/1).

262. DEAGU DE JOS (com. Recea), jud. Argeș. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Piscul Mămăligii, la S de comună; **2. așezare** pe un *pinten de deal*, înconjurat din trei părți de pante abrupte; **3. cercetări de suprafață** în anul 1964; **12.** Nania 1965, 319.

263. DEALU FRUMOS (com. Pietroșița), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4**. **1.** pct. La Scări, pe marginea drumului Dealul Frumos - Pietroșița; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 19.

264. DESA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Berciu 1939, 98.

265. DESA. **1.** pct. Castravița, în perimetrul dealului Dăbiloiu, la km. fluvial 766; **4.** descoperirile din epoca bronzului au fost puternic deranjate de construcția tumulilor din prima epocă a fierului și de locuirea romană; **11.** Muz. Craiova; **12.** Gherghe, Nica, Ridiche 2002, 123;

A. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; **13.** ar putea fi identic cu punctul anterior;

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **2. mormânt**; **3. săpături**; **5. a. incinerat în urnă**: găsit la -0.70 m; **b.** groapă ovală de 0.65x0.60 m de formă tronconică (diam. fund=0.35 m); pe fundul gropii se află o moviliță de cenușă înaltă de 8 cm cu diam. de 10 cm care ocupă tot spațiul dintre urnă și peretele gropii în partea de V (cenușa nu conținea resturi de oase); trei fragmente ceramice și oase calcinate în pământul de umplutură al gropii; două fragmente de oase la 0.30 m E și la aceeași adâncime cu mormântul; **c.** urna conține oase calcinate, cenușă și nisip; între oase/cenușă și peretele urnei, pe o grosime de 2-3 cm, se află nisip curat - este probabil ca resturile cremației să fi fost depuse într-un săculeț iar spațiul rămas liber să fi fost umplut cu nisip;

266. DEVESEL, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Ochiuri; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; **12.** Crăciunescu 1996, 37 (nr. 8) (pl. 3/1-3); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 174.

267. DOBRA (com. Bălăcița), jud. Mehedinți. **1.** în zona Școlii generale; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal*; afectată de construcții moderne; **3. săpătură** executată de G. Crăciunescu în 1991; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **4.** un nivel foarte subțire, discontinuu; **12.** Crăciunescu 2002, 78 urm;

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **4.** un strat cu o grosime maximă de 0.45 m; **5. o locuință de suprafață (bordei?)**; **o vatră**; **un cuptor (?)**; **7.** fusaiole; **8.** vârf de săgeată; daltă; plantatoare; **9.** un topor cu gaură de înmănușare transversală; rășnițe; **12.** Crăciunescu 1996, 37-38 (nr. 9) (pl. 3/4-13); Crăciunescu 1998, 118 (pl. 7-8); Crăciunescu 1998b, 175; Crăciunescu 2002, 78 urm (pl. 1-15).

268. DOBRICENI (com. Iancu Jianu), jud. Olt. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara; **11.** colecția Bălașa din Balș; **12.** Vulpe 1970, 31 (nr. 57) (pl. 4/57).

269. DOMNEȘTI, jud. Argeș. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Cioflan 1990, 24.

270. DOMNEȘTI, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Conac, în spatele școlii din localitate; **2. așezare** pe *terasa joasă* a râului Ciorogârla; **3. săpături** A. Ștefănescu în oct. 1988; **4.** fragmentele ceramice din epoca bronzului au fost găsite la baza stratului de cultură; **11.** Muz. București; **12.** Zănescu 1992, 370.

271. DRAGOMIREȘTI-VALE, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** cca. 800 m NV de biserica satului; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** V. Eskenazi; **4.** s-au adunat cioburi Glina și Tei; **12.** inedit, informații V. Eskenazi pentru E. Tudor.

272. DRĂGĂNESCU (or. Mihăilești), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** la NV de sat, pe locul unde era fostul CAP, în spatele magazinului sătesc; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** V. Boroneanț; **12.** Miu 1997, 354.

273. DRĂGĂNESCU. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe un *mamelon de pe terasa* dreaptă a Argeșului; **3. cercetări de suprafață** în anul 1990; **12.** Schuster 1997, 191 (nr. 76); Schuster, Popa 2000, 143.

274. DRĂGĂNEȘTI-OLT, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Corboaică, în partea de V a cartierului Băzărani, în zona de sud a orașului; **2. așezare** amplasată pe un *tell* neolitic situat în lunca Oltului, pe malul drept al Sâiului; **3. săpături** executate în anii 1993-1994 și 1997; **4.** stratul Glina începe sub cel vegetal și atinge maxim 0.50 m grosime; **5. două locuințe de suprafață**; *patru gropi*; *cuptor* în interiorul L.2; **7.** falus; roțiță car; fusaiolă; **8.** plantator; săpăligă; sulă; **9.** topor fragmentar; **12.** Nica, Floroiu, Zorzoliu 1994, 43 (fig. 3/2); Nica, Schuster, Zorzoliu 1995, 14 urm. (fig. 6; 20-22); **13.** pe același tell s-au descoperit mai multe morminte de inhumatie care au fost atribuite inițial c. Glina, gropile lor perforând stratul eneolitic.

275. DRĂGĂNEȘTI-OLT. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Carieră; **2. așezare** pe *terasa joasă* a Oltului; **3. cercetări de suprafață** T. Zorzoliu, M. Nica, C. Schuster; **12.** Schuster 1996, 12.

276. DRĂGĂNEȘTI-OLT. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la nord de parcul 1 Mai; **2. așezare** în *lunca* Oltului; **12.** Trohani, Zorzoliu 1983, 209.

277. DRĂGĂȘANI, jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nica 1996, fig. 1.

278. DRĂGOTEȘTI, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nica 1996, fig. 1.

279. DRIDU, jud. Ialomița. **1.** la capătul nord-estic al lacului Comana; **2.** descoperire situată pe *terasa joasă* a lacului; **3. săpături** I. Nestor și E. Zaharia în anii 1956-1958; **12.** Nestor, Zaharia 1959, 547; Nestor, Zaharia 1959a, 600; Zaharia 1967, 12.

A. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; este posibil ca aceasta să se fi aflat pe *dealul* din spatele terasei, de unde ceramica s-a putut scurge pe terasa joasă; **4.** depunerea Glina nu se afla *in situ*, ceramica fiind descoperită într-un strat castaniu în care se mai aflau materiale Basarabi și Latène;

B. Descoperire atribuită **epocii bronzului**. **2. grup de morminte**; **4.** mormintele *in situ* s-au găsit la baza depunerii castanii; **5. a. două morminte de inhumatie**; **c.** chirciți pe dreapta; **d.** ENE-VSV.

280. DUDOVICEȘTI (com. Șimnicu de Sus), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în spațele primăriei, lângă un izvor; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Negru 1994, 75.

281. DUDOVICEȘTI. **1.** pct. La Baltă, la limita de V a localității; **2. așezare** pe versantul de N al *terasei înalte* a râului Amaradia; **3. cercetări de suprafață**;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **12.** Nestor 1928, 138; Berciu 1934, 8; Berciu 1939, 98; Negru 1994, 75;

B. Descoperire atribuită cu probabilitate **Gornea-Orlești**. **12.** Negru 1994, 75; Ridiche 2000, 53 (nr. 80); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Ridiche;

C. Descoperire atribuită cu probabilitate **Verbicioara**. **12.** Negru 1994, 75; Ridiche 2000, 53 (nr. 80); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Ridiche.

282. DULCEANCA (com. Vedea), jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Dulceanca I, aproape de confluența râului Vedea cu pârâul Burdea; **2. așezare** situată pe *terasa joasă*; **3. cercetări sistematice** executate de S. Dolinescu-Ferche între anii 1963-1973; **4.** în așezare sunt reprezentate aproape toate epocile pre- și protoistorice; din epoca bronzului s-au descoperit fragmente ceramice Glina și Tei; **5.** un complex ce consta dintr-un pat de pietre printre care s-au descoperit fragmente ceramice; **12.** Dolinescu-Ferche 1974, 16 urm.

283. DULCEANCA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Dulceanca II, la 2 km de așezarea Dulceanca I; **2. așezare**; **3. cercetări sistematice**; **4.** în bordeiul nr. 9 (sec. VI d. Chr.) s-au descoperit și

câteva fragmente ceramice cu buza alveolată și găuri-buton pe gât; **12.** Dolinescu-Ferche 1974, 63 urm.

284. DUMITREȘTI (com. Verguleasa), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Botul Islazului; **2.** *așezare*; **12.** Bichir 1996, 93.

285. DUMITREȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Piscul Bojii; **2.** *așezare*; **4.** Coțofeni și Glina; **12.** Bichir 1996, 93.

286. FĂRCAȘU DE SUS (com. Fărcașele), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Pe Coastă; **2.** *așezare*; **12.** Nica 1996, fig. 1.

287. FĂRCAȘU DE SUS. Descoperire de piese de **metal** (fig. 72/1). **2.** *descoperire izolată*; **3.** *descoperire întâmplătoare* în 1960 la suprafața unei așezări cu ceramică neolitică; **6.** un topor plat atribuit tipului Petrești; **11.** Muz. Caracal; **12.** Vulpe 1975, 60 (nr. 298A) (pl. 34/298A).

288. FÂNTÂNELE (com. Cojasca), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Movila Motoroiu, în partea de SV a satului, la granița cu com. Butimanu; **2.** **tumul**; **12.** Olteanu 2002, 81.

289. FÂNTÂNELE (com. Năeni), jud. Buzău [nu apare în nomenclatorul localităților; probabil pct. pe teritoriul com. Năeni]. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3**. **2.** *așezare*; **12.** Oancea, Drâmbocianu 1977, 517 (fig. 3/5; 5/8).

290. FELDIOARA, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** Dealul Cetății; **2.** *așezare* amplasată pe un *pinten de terasă* pe dreapta Oltului; **3.** *săpături* F. Costea în 1970, E. Comșa în 1973 și un colectiv condus de R. Popa și A. Ioniță în anii '90; **4.** s-au găsit materiale din toate epocile preistorice; pentru materialele Schneckenberg nu există un strat de locuire propriu-zis, fiind deranjate de locuirile ulterioare (dacice, medievale); **7.** lingură; roțițe car; **12.** Comșa 1970, 3; Costea 1971, 25 urm (fig. 2); Medinceanu-Boroffka 2004, 11 urm (fig. 15-24).

291. FELDIOARA. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. La Complex, la SV de sat; **2.** *așezare* situată pe prima *terasă* din stânga pârâului Vulcănița; **3.** *cercetări de suprafață* în 1978; **4.** ceramică Schneckenberg și Noua; **12.** Costea, Ștefănescu 1980, 384.

292. FELMER (com. Șoarș), jud. Brașov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg**. **1.** pct. Dealul Morii, la NE de sat;

A1. 2. *așezare* pe un *deal* (mai ales pe pantele S ale dealului); pe mai multe ha; **3.** *cercetări de suprafață* F. Costea în 1980; **12.** Costea, Ciupea 1980, 17; Costea 1994, 317;

A2. 2. **grup de tumuli**; **5.** *un mormânt de incinerare*; *o cutie de piatră*; **12.** Roska 1942, 86 (nr. 28); Glodariu 1996, 130;

T.I. oase arse și cenușă;

T.II. cistă de 0.75x0.30 m formată din patru lespezi cu capac, ce conținea doar cenușă.

293. FERIGILE [sat desființat, unificat cu Costești] (com. Costești), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Tei**. **3.** *săpături*; **4.** fragmente ceramice descoperite în mantaua unui tumul hallstattian. **12.** Chicideanu 1982, 102 (citată Vulpe 1967, pl. 14/32, 34).

294. FLOREȘTI (com. Florești-Stoenești), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Stația de pompare, la cca. 500 m E de sat; **2.** *așezare* pe malul stâng al Sabarului; distrusă în cea mai mare parte; **3.** *cercetări de suprafață* E. Alexandrescu, R. Barac, C. Schuster în anul 1988; **7.** fusaiolă; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 191 (nr. 77); Schuster, Popa 2000, 146.

295. FRĂSINETU (com. Dobrosloveni), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **2.** *așezare*; **12.** Berciu 1939, 98.

296. FRĂTEȘTI, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. Duduita; **2.** *așezare* pe un *deal*; **3.** *săpături* E. Moscalu în 1969; **6.** cuțit fragmentar (L=8.2 cm; l=1.5 cm); **12.** Leahu 1992, 62, 69 (pl. 3/4); Leahu 2003, 79 (pl. 12/10; 28/1).

297. FRUMUȘANI, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **2.** *așezare* pe malul drept al Dâmboviței; **3.** *cercetări de suprafață* în 1990; **12.** Schuster 1997, 192 (nr. 79).

298. FRUMUȘANI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în vatra satului; **2.** *așezare* pe malul stâng al Călnăului; **3.** *cercetări de suprafață* în 1990; **12.** Schuster 1997, 191 (nr. 78).

299. FUMURENI (com. Lungești), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina. 1.** pe valea Mamului; **2. așezare**; **12.** Ionete 1985, 237.

300. GĂNEASA, jud. Olt. **1.** pct. La Vâlcea, cca. 500 m V de fostul sat Corneșu; **2. așezare** situată pe platoul înalt al unui *deal*; **3. săpătură** efectuată în 1963;

A. Descoperire atribuită **Glina. 12.** Butoi 1999, 14.

B. Descoperire atribuită **Verbicioara. 12.** Hänsel 1976, 57 (nota 49); Ridiche 2000, 55 (nr. 89).

301. GĂTEJEȘTI (or. Băile Govora), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești. 1.** pct. Săcle; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal* pe dreapta râului Govora; **3. descoperire întâmplătoare** în 1969; **12.** Petre-Govora 1971, 557 urm (fig. 3/9); Ridiche 2000, 55 (nr. 91); **13.** atribuirea culturală aparține lui Ridiche.

302. GĂUJANI (com. Boișoara), jud. Vâlcea. Descoperire de piese de **metal** (fig. 67/3). **1.** 100-150 m de vărsarea pârâului Bratu în albia pârâului Găujanilor; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1972 în malul pârâului Bratu; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara (L=15 cm); **12.** Petre 1976, 262 urm (fig. 1/2); Petre-Govora 1995, 36 (fig. 1/2).

303. GÂRBOVĂȚUL DE JOS (com. Corcova), jud. Mehedinți. Descoperire de piese de **metal. 1.** la poalele dealului Ciovârnișani; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Halânga) (L=13.2 cm; l=3.5 cm; G=405 gr); **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1998a, 145-146 (pl. 3/2).

304. GÂRLA MARE, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara. 1.** pct. La Gârloacă; **2. așezare** situată pe malul Dunării; distrusă aproape complet; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 38 (nr. 11) (pl. 3/14-15); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

305. GEMENEA-BRĂTULEȘTI (com. Voinești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel. 2. mormânt**; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; **12.** Oancea 1976, 230 (nr. 146); Motzoi-Chici-deanu, Olteanu, 2000, 51 (nr. 25).

306. GEMENEA-BRĂTULEȘTI. Descoperire de piese de **metal** (fig. 72/4). **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1978; **6.** un topor plat cu margini ridicate atribuit tipului Glina (L=11.5 cm; l=6.8 cm); **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Muscă 1979, 116 (pl. 1/2a-b).

307. GHERĂSENI, jud. Buzău. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu. 1.** pct. Grindul Cremenea, pe malul drept al Călmățuiului, între albia pârâului și drumul dintre satele Cremenea și Budișteni; **2. necropolă**; **3. cercetări sistematice** în 1961, 1965 și 1989-2003; **5. 26 de morminte**, dintre care **24 de inhumatie**, și **2 de incineratie**; lângă morminte s-a descoperit un complex cu cranii de cal dispuse în cerc, care nu a putut fi datat cu certitudine; **7.** măsuță de cult (?); **8.** o cataramă de os; **11.** Muz. Buzău; **12.** Diaconu 1973, 7; Diaconu 1977, 431 urm (fig. 1-2, 4); Constantinescu 1995, 34 urm; Constantinescu 1996, 48 urm; Constantinescu 1997, 20 urm; Constantinescu, Grigoraș, Matei 2000, 43 urm;

M.1. a. inhumat; la -0.40 m;

M.2. a. inhumat; la -0.50 m;

M.3. a. inhumat; la -0.72 m;

M.4. a. inhumat; la -0.50 m;

M.62. a. inhumat; **c.** chircit; **d.** E-V (?);

M.67. a. inhumat; **c.** chircit; **d.** E-V (?);

M.69. a. inhumat; **c.** chircit; **d.** E-V (?);

M.70. a. inhumat; **c.** chircit; **d.** E-V (?); **e.** două vase, o măsuță de cult (?);

M.71. a. inhumat; **c.** chircit; **d.** E-V (?);

M.75. a. incinerat în urnă; **e.** un vas (urna);

M.76. a. incinerat în groapă; **e.** un vas;

- M.90.** a. *inhumat*; c. chircit; d. E-V (?);
- M.91.** a. *inhumat*; c. chircit; d. E-V (?);
- M.92.** a. *inhumat*; c. chircit; d. E-V (?);
- M.93.** a. *inhumat*; c. chircit; d. E-V (?);
- M.94.** a. *inhumat*; c. chircit; d. E-V (?);
- M.99.** a. *inhumat*; matur; c. chircit pe stânga; d. 800 NE; e. cataramă de os tronconică;
- M.104.** a. *inhumat*; matur; b. groapă triunghiulară cu o latură arcuită; c. chircit pe dreapta; d. 495 V; e. un fund de pahar din lut;
- M.105.** a. *inhumat*; matur; deranjat; c. chircit pe stânga; d. 152 E;
- M.108.** a. *inhumat*; c. chircit; d. E-V (?);
- M.109.** a. *inhumat*; c. chircit; d. E-V (?);
- M.116.** a. *inhumat*; la -0.54 m; matur; b. groapă dreptunghiulară de 1.90x0.86 m; c. întins pe spate cu brațele pe lângă corp; d. 278 VNV-98 ESE;
- M.117.** a. *inhumat*; la -0.64 m; matur; prost conservat; b. groapă dreptunghiulară cu colțuri ușor rotunjite, de 1.88x0.76 m; c. chircit pe dreapta; d. 271 VNV-91 ESE; e. două cioburi în umplutura gropii;
- M.118.** a. *inhumat*; la -0.73 m; matur; b. groapă dreptunghiulară de 1.98x0.78 m; c. chircit pe dreapta; d. 318 NNE-138 SSE; e. două cioburi;
- M.119.** a. *inhumat*; la -0.55 m; matur; b. groapă rectangulară cu colțuri ușor rotunjite; c. chircit pe dreapta cu palmele în dreptul feței; d. 315 SSE-135 NNV; e. o cană cu toartă;
- M.120.** a. *inhumat*; la -0.67 m; matur; puternic deranjat; e. un vas.

308. GHERMĂNEȘTI (com. Snagov), jud. Ilfov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** pct. Pădurea Pașcani, 2.5 km V de podul peste Vlășia al căii ferate București-Snagov, în marginea de E a pădurii; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* pe dreapta Vlășiei; suprafață de 0.5 ha; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 308 (nr. 54); Schuster 1997, 192 (nr. 80); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster; din descrierea materialului ceramic (cioburi decorate cu măturica și cu pieptenele), descoperirea pare a aparține mai degrabă c. Tei.

309. GHIDICI (com. Piscu Vechi), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Balta Țarova, în zona necropolei Gârla Mare, 6 km S de sat; **3. descoperire întâmplătoare**; **12.** Nica 1994, 189 (nota 16) (fig. 14/4).

310. GHIDICI. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în curtea lui N. Petre din marginea de SE a satului; **2. mormânt (?)**; **3. descoperire întâmplătoare**; **5. e.** trei vase; **12.** Nica 1994, 189 (nota 16) (fig. 14/1-3).

311. GHIMBAV (WEIDENBACH), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** în stânga șoselei Ghimbav-Codlea, înainte de podul de peste Bârsa; **2. așezare**; **3. săpătură** F. Costea în 1978; **4.** ceramica Schneckenberg s-a găsit în amestec cu ceramică hallstattiană; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea 1995, 53.

312. GHIMBAV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2. grup de morminte**; **3. descoperire întâmplătoare**; **5. cinci-șase morminte în cutii de piatră**; **11.** Muz. Brașov; **12.** Prox 1941, 72-73 (nr. 6) (pl. 26/1, 3);

M.1. a. *inhumat în cutie de piatră*; descoperit în 1905 la -0.20-0.30 m; b. cutie de piatră (L=2 m; l=1 m); d. cista: E-V; e. două vase;

M.2-5 (6?). a. *morminte în cutii de piatră*; descoperite anterior anului 1905.

313. GHIMBAV. Descoperire atribuită **Schneckenberg** (fig. 62E). **2. grup de morminte**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1929; **5. a. morminte în cutii de piatră**; e. două vase; **12.** Prox 1941, 73 (nr. 10) (pl. 26/5, 7).

314. GHIMPAȚI, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în punctul de joncțiune al râurilor Glavacioc și Milcovăț; **2. așezare** pe *terasa înaltă*; **3. cercetări de suprafață** C. Schuster în 1986; **4.**

ceramică Glina și Tei; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 192 (nr. 81); **13.** de pe teritoriul satului provine o brățară de bronz (Schuster 1997, 141).

315. GIUBEGA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** pct. Măgura Corbului; **2. tumul**; **3. săpături** C. S. Nicolăescu Plopșor în 1931; **5. M.1. a. inhumat cu ocră roșu**; principal; ocră pe craniu; **b.** groapă care avea pe fund o țesătură sau împletitură; **c.** chirchit pe dreapta; **e.** inel de buclă din argint (?); **12.** Berciu 1934a, 27 (pl. 5-6); Rosetti 1959, 812; Zirra 1960, 126; Bichir mss.

316. GLAVACIOC (com. Ștefan cel Mare), jud. Argeș. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Mânăstirea Glavacioc; **2. așezare** pe un *deal (?)* de pe stânga Glavaciocului; **3. săpături** executate de un colectiv de la Muzeul Pitești; **12.** Trohani, Oancea 1981, 240 (nr. 1).

317. GLAVACIOC. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 2.5 km S de Mânăstirea Glavacioc; **2. așezare** pe *terasa* dreaptă a Glavaciocului; **3. cercetări de suprafață** în anul 1976; **12.** Trohani, Oancea 1981, 240 (nr. 4).

318. GLINA, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 50C). **1.** între satele Glina și Bălăceanca, în partea sudică a Bucureștiului; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* al Dâmboviței; în vechime este posibil să fi fost o insulă; **3. cercetări sistematice** întreprinse de I. Nestor în anii 1926-1927 (165 m²), M. Petrescu-Dâmbovița în timpul celui de-al doilea război mondial și M. Petrescu-Dâmbovița și E. Comșa în anii 1969-1970; astăzi situl este aproape complet distrus; **4.** au fost identificate trei straturi principale dintre care primele două (I-II) sunt eneolitice, iar stratul III aparține epocii bronzului; acesta are o grosime cuprinsă între 0.30-1.00 m și a fost divizat în trei niveluri de locuire; are un aspect bulversat, fiind deranjat de gropile unor morminte medievale; la baza stratului vegetal s-au găsit și fragmente ceramice Tei; **5.** mai multe *locuințe* de suprafață ale căror forme și dimensiuni nu au putut fi precizate; numeroase *gropi*; *două cuptoare*; **6. a.** tipar pentru turnat topoare plate; **b.** topor plat cu margini ridicate; **c.** un pumnal; **d.** un ac; **e.** câteva sule; **7.** toporaș votiv; roțițe de car, fusaiole; **8.** dălțițe; sule; pumnal; plug din corn de cerb; dinte perforat; **9.** topoare cu gaură de înmănușare transversală; cuțițe curbe; instrumente și nuclee din silex; **12.** Nestor 1928, 110 urm (fig. 2/c, d, i; 5/2, 5-7, 10-12; 6-7); Nestor 1933, 237 urm (fig. 1-3; 5/7-8, 12; 7-15); Nestor 1933a, 69 urm (pl. 8/1; 27/1); Petrescu-Dâmbovița 1944, 65 urm; Nestor 1960, 98 urm (fig. 17/2-3, 5, 8-9); Petrescu-Dâmbovița 1974, 277 urm (fig. 3-4); Vulpe 1975, 62, 64 (pl. 35/321A; 36/327).

319. GLINA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cantina fermei; în zona fermei nr. 3 și a cantinei acesteia **2. așezare** pe *terasa înaltă*; **3. cercetări de suprafață** în anul 1969; **7.** măsuță de cult; fusaiole; **9.** cuțit curb; daltă; **12.** Chirică, Popovici-Baltă 1973, 356 urm (fig. 1/4, 5; 4; 7; 8/1-2, 9-10, 13).

320. GLODENI, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel**. **2. mormânt**; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 51 (nr. 27); Olteanu 2002, 137.

321. GODENI (com. Melinești), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Piscul cu Jidovi; **2. așezare**; **12.** Nica 1996, fig. 1; Ridiche 2000, 56 (nr. 99).

322. GOGOȘU, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pe islazul satului, în zona necropolei tumulare hallstattiene; **2. așezare**; **3. cercetări sistematice**; **12.** Crăciunescu 1996, 38 (nr. 13); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175; Ridiche 2000, 56 (nr. 100) (cu bibliografia completă).

323. GORGOTA (com. Răzvad), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Pădurea Câmpenilor; **2. grup de tumuli**, dintre care unul era distrus; **3. săpături** T. Muscă; **5. trei morminte de inhumație**; **12.** Schuster 1997, 192 (nr. 84); Muscă 1998, 23; Muscă 2001, 93; Motzoi-Chicideanu, Olteanu, 2000, 51 (nr. 29); **13.** informațiile provenite de la autorul săpăturii sunt confuze; în ultima sa lucrare citată se menționează patru morminte de inhumație în ciste de piatră.

T.I.: diam=12.5-13 m, h=1.45-1.60 m;

M.1. a. inhumat în cutie de piatră; principal; dublu; **c.** chirchit; **e.** un șirag de mărgelă din caolin; o cană;

M.2. a. inhumat; secundar;

M.3. a. inhumat; secundar;

324. GORGOTA. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. La Cazan, 400 m de pct. anterior; **3.** săpături T. Muscă; **5.** se menționează două ateliere de prelucrare a silixului și înmormântări; **12.** Muscă 1998, 23; Muscă 2001, 93.

325. GORNENI (com. Iepurești), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **2.** așezare pe terasa stângă a Ilfovățului; **3.** cercetări de suprafață C. Schuster în anul 1989; **12.** Schuster 1997, 193 (nr. 85); Schuster, Popa 2000, 146.

326. GOSTINU, jud. Giurgiu. Descoperire de piese de **metal**. **1.** pct. Grindu Buii; **2.** descoperire izolată; **3.** descoperire întâmplătoare; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală apropiat din punct de vedere tipologic de topoarele atribuite tipurilor Hajdúsámson și Apa-Nehoiu (L=17 cm); **11.** Muz. Școlar Frățești (jud. Giurgiu); **12.** Vulpe 1998, 123 urm (fig. 1).

327. GOVORA (com. Mihăești), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în apropierea sanatoriului de copii, pe panta deluroasă nordică a orașului, până în punctul Poeni din Govora-Sat; **2.** așezare situată pe un pinten de deal; **3.** descoperiri întâmplătoare; **5.** vetre; **9.** două topoare cu gaură de înmănușare transversală; o fusaiolă din gresie; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1976, 10 (fig. 1/9; 6/18-20; 7/6, 14); Petre-Govora 1995, 26-27 (fig. 1/9; 6/18-20; 7/6, 14).

328. GOVORA. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 73/8; 75/10; 77/14; 80/1-6; 81/1-6; 82/1-3; 83/1-4). **1.** pct. Runcuri, pe dreapta drumului forestier dintre Mânăstirea Govora și dealul Ciuciuroiu; **A1. 2.** așezare situată pe un deal; din cauza alunecărilor de teren, materialul ceramic s-a descoperit mai ales pe panta dealului; **3.** săpături executate între anii 1976-1978 de Gh. Petre-Govora, în 1977 împreună cu P. Roman; **4.** un singur strat (?) Glina; **5.** mai multe vetre; **6.** posibil un tipar fragmentar din lut; **7.** lingură; roțițe car; greutate; fusaiole; **8.** dălțițe; împungător; sulă; **9.** topoare; daltă; cuțit curb; râșnițe; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1970a, 481; Petre-Govora 1976, 9 (fig. 6/11); Roman 1985, 279 urm (fig. 1-12); Petre-Govora 1986, 154 urm (fig. 1/2; 3/1-8; 4; 5/1-3, 5-6; 6/4-9; 7/1-7, 9, 11-12; 8/1-2); Petre-Govora 1995, 22 urm. (fig. 1/2; 3/1-8; 4; 5/1-3, 5-6; 6/4-9; 7/1-7, 9, 11-12; 8/1-2). **A2. 2. mormânt**; **3.** săpătură Gh. Petre-Govora în 1976; la dezvelirea mormântului a luat parte și Gh. Bichir; **4.** mormântul se afla în cuprinsul stratului Glina, care continua sub baza acestuia (aflată la adâncimea de 1.75 m) încă 0.60 m; **5. a. incinerat în cutie de piatră**; **b.** cutie de piatră în formă de trunchi de con, având laturile mici de 0.60, respectiv 0.42 m; **c.** resturile cinerare se aflau într-o urnă așezată cu gura în jos pe un strat de pietre nivelat; **12.** Petre-Govora 1986, 154 urm (fig. 5/4); Petre-Govora 1995, 23 (fig. 5/4).

329. GOVORA. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **1.** pct. Treime, în triunghiul format de șoseaua Rm. Vâlcea-Tg. Jiu cu șoseaua Bunești-Ocnele Mari și păraul Sărat, la cca. 20 m de șosea; **2.** așezare; **3.** descoperire întâmplătoare cu ocazia săpării unei fântâni; **4.** stratul de epoca bronzului are o grosime de 0.30-0.40 m; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1995, 15, 41 (fig. 9/1-7).

330. GOVORA. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Huidu I, pe dreapta șoselei Gara Govora-Băile Govora, în spatele caselor lui B. Huidu și D. Bălan; **2.** așezare pe terasa dreaptă a râului Govora; **3.** săpături în 1982; **4.** un nivel cu ceramică de tip Verbicioara gros de 0.40-0.80 m; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1995, 51 (fig. 14-15); Ridiche 2000, 57 (nr. 105); **13.** Petre-Govora atribuie descoperirile fazei V a c. Verbicioara; Ridiche afirmă că există și câteva fragmente ceramice Verbicioara I.

331. GRĂDIȘTEA (com. Comana), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. Valea Verzișorului, la SE de sat, în apropiere de islaz; **2.** așezare situată pe valea Neajlovului; **3.** săpături D. Berciu în 1943; **4.** un singur strat gros de 0.30 m; **7.** roțiță car; fusaiolă; **10.** două figurine; **12.** Berciu 1956, 498 urm (fig. 7-10).

332. GRĂDIȘTEA, jud. Călărași. Descoperire de piese de **metal** (fig. 72/5). **1.** la intrarea dinspre E a com. Gradiștea; **2.** descoperire izolată pe malul fostului lac Călărași; **3.** descoperire întâmplătoare; **6.** pumnal cu limbă la mâner (L=11.5 cm; l=3 cm; G=32 gr); **11.** Muz. Călărași; **12.** Culică 1975, 521 urm (fig. 2/1).

333. GRĂDIȘTEA DE JOS (com. Grădiștea), jud. Brăila. Descoperire atribuită **culturii de stepă**. **1.** pct. Mormântul Elizei, la intrarea în sat, pe stânga șoselei Șuțești-Grădiștea; **2. grup de morminte** situat pe un pinten al terasei inferioare a Buzăului; distrus în mare parte de lucrări de hidroameliorații; **3. săpături (de salvare)** în 1981; **5. cinci morminte de inhumatie**; **11.** Muz. Brăila; **12.** Harțuche 1980a, 321 (nr. 2); Harțuche, Anastasiu, Sîrbu 1983, 49 urm (fig. 1/1-3; 4/1); **13.** vasele din M.2 și M.16 au fost atribuite c. Monteoru (faza Ic1, respectiv Ic3);

M.2. a. inhumat; c. chircit pe stânga; d. ENE-VSV; e. o ceașcă cu două torți supraînălțate;

M.3. a. inhumat; c. chircit pe stânga, cu palma stângă pe genunchi; d. E-V;

M.7. a. inhumat; c. chircit (pe stânga?); d. SE-NV;

M.16. a. inhumat; c. întins pe spate; d. V-E; e. o ceașcă fragmentară;

M.20. a. inhumat; c. chircit pe stânga; d. N-S; e. o ceașcă.

334. GREACA, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 150 m de pct Țigănie care se află la 600 m V de pct. Păru; **2. așezare** pe terasa inferioară a fostului lac Greaca; **3. cercetări de suprafață** E. Comșa în 1955; **12.** Comșa 1955, 431.

335. GREACA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la S de sat, pe panta nordică a terasei ce domina lacul Greaca; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă; **3. cercetări de suprafață**; **6.** un cuțit de bronz fără un context clar (în același punct s-au descoperit și materiale ceramice de tip Tei); **12.** Morintz, Ionescu 1968, 119 (nr. 14).

336. GREACA. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** aflată pe terasa fostului lac Greaca; **3. săpături de salvare** executate de E. Alexandrescu; **12.** informații E. Alexandrescu; vezi și Schuster, Popa 1995, 31; Schuster 1997, 193 (nr. 86).

337. GRECI [sat înglobat în Grădiștea] (com. Grădiștea), jud. Ilfov (fig. 49-50A; 76/8; 77/3). **1.** pct. Tatomir, la cca. 300 m N de fostul sat Greci-Măxineni; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă de pe malul sudic al lacului Căldărușani, înconjurat din trei părți de apă; **3. săpături** executate de către A. Ulanici și G. Trohani în anii 1971 și 1977 (cca. 110 m²); **11.** MNIR; **12.** Ulanici, Trohani 1975, 77 urm (fig. 1-11; pl. 1); Ulanici 1978, 81 urm; Ulanici 1979a, 9 urm (fig. 1-10); Leahu 1992, pl. 3/1, 6. **A.** Descoperire atribuită **Glina**. **4.** un strat gros de cca. 0.35 m în parte deranjat de locuirile ulterioare (Tei și Latène); **5. o locuință de suprafață** cu o vatră; un bordei; patru gropi; **7.** roțiță car; fusaiolă; **8.** împungătoare;

B. Descoperire atribuită **Tei**. **4.** un strat gros de cca. 0.25-0.30 m care suprapune stratul Glina și este la rândul său suprapus și parțial deranjat de un nivel Latène gros de cca. 0.10 m; **5. o locuință de suprafață** cu o vatră cu diam. de 0.70 m; un bordei (groapa-locuință nr. 1); groapa-locuință (?) nr. 4; alveolarea-locuință (?) nr. 5, aproape lipită de groapa-locuință nr. 4; groapa 2; groapa 12; **6.** un pandantiv; **7.** roțiță car; fusaiole, dintre care una decorată; **8.** împungătoare; **9.** cuțite curbe;

338. GROJDIBODU, jud. Olt. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **1.** pct. Coasta lui Cuzma, la 300 m V de fostul sat Hotaru, pe marginea falezei fostei bălți Potelu; **2. așezare**; **3. săpătură (de salvare)** în octombrie 1978; materialele au fost găsite în ruptura malului; **12.** Leahu ș.a. 1979, 412.

339. GROȘANI (com. Vulpeni), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La bordeie; **2. așezare** pe un grind în luncă; fortificată cu șanț și val de apărare; **3. cercetări de suprafață** Gh. Popilian și M. Nica; **12.** informații Gh. Popilian pentru Ersilia Tudor; Nica 1989, 252.

340. GRUIA, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** la 1 km de localitate; **2. grup de morminte** descoperit pe o dună de nisip de pe terasa inundabilă a Dunării; **3. descoperire întâmplătoare**; **4.** mormintele Verbicioara au fost distruse de morminte mai târzii (Gârla Mare și hallstattiene); **5. trei morminte de incineratie în urnă**; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1982, 196-197; Crăciunescu 1996, 39 (nr. 15) (pl. 7/5); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175; Crăciunescu 1999a, 44.

M.1. a. incinerat în urnă parțial distrus de un mormânt hallstattian; s-a păstrat urna în stare fragmentară;

M.2. a. mormânt distrus de un mormânt Gârla Mare și de unul hallstattian; s-au păstrat fragmente ceramice decorate cu incizii paralele;

M.3. a. mormânt distrus de un mormânt Gârla Mare; s-au păstrat fragmente ceramice decorate cu incizii paralele.

341. GUBAUCEA (com. Vela), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** între Suharu și Gubaucea; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; **12.** Nicolăescu-Plopșor 1923, 297 (fig. 1/1).

342. GUMELNIȚA [pct. pe teritoriul or. Oltenița], jud. Călărași. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** tell-ul eneolitic; **2. mormânt** pe terasa superioară a Dunării; **3. săpături** D. V. Rosetti în timpul ultimului război mondial; **4.** în cuprinsul stratului Gumelnița D; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; copil; **c.** chircit; **e.** un vas; **12.** Rosetti 1959, 812.

343. GURA VITIOAREI, jud. Prahova. **1.** pct. Movila, la confluența Teleajenului cu valea Danciului; **2. așezare** pe un deal; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Comșa, Georgescu 1981, 271 urm. (fig. 2-3);

A. Descoperire atribuită **Glina**.

B. Descoperire atribuită **Năeni-Schneckenberg**.

344. GURBĂNEȘTI, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Yamnaya** (fig. 63A). **1.** în dreapta Mostiștei și în stânga căii ferate București-Constanța, lângă satele Preasna, Pavlicheni, Gurbănești și Coțofeanca; **2. grup de tumuli**; **3. săpături** D. V. Rosetti în anii 1936-1938; au fost săpați aproape complet un grup de patru tumuli; **5.** cca. 36 de morminte de inhumație; **6. a.** inel de buclă din argint; **b.** verigă; **c.-d.** două inele de buclă; **e.** tablă; **9.** lame silex; **12.** Rosetti 1959, 791 urm (fig. 1-4, 8-18); **T.I. a.** în apropiere de com. Preasna, în partea stângă și lângă calea ferată; **b.** diam=6 m, h=1.50 m; **c.** săpături în martie 1936 executate de un căutător de comori asistat de D. V. Rosetti; s-a dezvelit aproape întreaga movilă (șanț de 4x6.50 m);

M.1. a. inhumat cu ocră roșu în groapă acoperită cu bârne; principal, groapa săpată la -2.10 m (sub nivelul de construcție al tumulului); adult; urme de ocră roșu; **b.** groapă aproape rectangulară care avea la gură urme de bârne de lemn dispuse transversal; **c.** chircit pe spate, cu craniul, bazinul și picioarele pe dreapta; **d.** capul la VNV, picioare la ESE;

M.2. a. inhumat cu ocră roșu în groapă acoperită cu bârne; principal, groapa săpată la -2.10 m (sub nivelul de construcție al tumulului); adult; urme de ocră roșu; **b.** groapă aproape rectangulară care avea la gură urme de bârne de lemn dispuse transversal; **c.** chircit pe spate, cu craniul, bazinul și picioarele pe dreapta; **d.** capul la VNV, picioare la ESE;

M.3. a. inhumat cu ocră roșu; secundar, în mantaua tumulului, între -0.75-0.95 m; urme de ocră roșu; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la VNV, picioare la ESE;

M.4. a. inhumat cu ocră roșu; secundar, în mantaua tumulului, între -0.75-0.95 m; urme de ocră roșu; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la VNV, picioare la ESE;

M.5. a. inhumat cu ocră roșu; secundar, în mantaua tumulului, între -0.75-0.95 m; urme de ocră roșu; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la VNV, picioare la ESE;

T.II. a. în marginea de SV a com. Gurbănești, pe terasa ce domină Mostiștea; **b.** diam=35 m, h=3.5 m; **c.** săpat parțial de Rosetti în 1937-1938; un șanț de 40x5 m care a tăiat centrul movilei; **d.** pentru fiecare mormânt s-a ridicat întâi o mică movilă, toate fiind apoi înglobate în mantaua tumulului;

M.1. a. inhumație cu ocră roșu; principal; dublu (femeie și copil); ocră în cantitate mai mare pe craniu și labele picioarelor la scheletul 1 (femeia); **b.** groapă dreptunghiulară de 1.40x0.90 m pentru scheletul 1; groapă de 0.90x0.45 m pentru scheletul 2, săpată la picioarele primei gropi, cu 0.40 m mai jos de aceasta; peste mormânt s-a ridicat o mică movilă peste care s-a ridicat mantaua tumulului; **c.** scheletul 1 chircit pe dreapta; scheletul 2 întins pe spate; **d.** scheletul 1: capul la ENE 60 grade, picioare la VSV; scheletul 2: capul la E, picioare la V;

M.2. a. inhumat cu ocră roșu; principal; mici grămezi de ocră la spate, ocră pe toate oasele și sub ele; **b.** groapă de 1.80x1.20 m; peste mormânt s-a ridicat o mică movilă peste care s-a ridicat man-

taua tumulului; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite din genunchi și căzute pe dreapta; **d.** capul la NE, picioarele la S; **e.** verigă de cupru în preajma capului; fragment de tablă groasă de cupru la genunchi;

M.3. a. *inhumat cu ocru roșu*; principal; la 2.60 m NE de M.1; pete albăstrii pe oase; **b.** peste mormânt s-a ridicat o mică movilă peste care s-a ridicat mantaua tumulului; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la SE, picioarele la NV;

M.4. a. *inhumat cu ocru roșu în groapă cu prag*; principal; ocru pe labele picioarelor; la 0.20 m în dreptul feței se afla o mică grămadă de cenușă și cărbuni; **b.** groapă de 3.50x2.60 m; cu 0.50 m mai jos se afla un prag lat de 0.45 m care sprijinea bârne de lemn dispuse longitudinal; groapa avea aici 2.58x1.68 m, iar cu 0.35 m mai jos se afla un alt prag pe care se sprijineau bârne dispuse transversal; groapa în care era așezat scheletul avea 1.68x1.00 m cu adâncimea de 0.50 m; scheletul avea sub cap o pulbere provenind de la un pat de frunze și scoarță de copac; peste mormânt s-a ridicat o mică movilă peste care s-a ridicat mantaua tumulului; **c.** chircit pe dreapta cu palma mâinii stângi așezată pe șoldul drept; **d.** capul la E, picioarele la V, privirea la NV;

T.III. a. Movila Presnei, în pct. Satu Nou, pe terasa Mostiștei; **b.** diam=45m, h=4.20 m; **c.** un șanț de 48x20 m orientat NE-SV pe axul central al movilei; **d.** peste fiecare mormânt s-a ridicat câte o movilă peste care s-a ridicat apoi mantaua tumulului;

M.1. a. *inhumat cu ocru roșu*; ocru pe craniu și oase; **b.** acoperit cu o moviliță; **c.** puternic chircit pe stânga cu antebrațul stâng îndoit din cot cu palma așezată la înălțimea feței; **d.** capul la N, picioarele la S, privirea la V;

M.3. a. *inhumat*; la -0.95 m adâncime; distrus, se mai păstrau câteva oase; **c.** chircit; **e.** un vas decorat cu șnurul;

M.4. a. *inhumat*; la -1.00 m; distrus complet; **e.** vas decorat cu șnurul;

M.5. a. la -2.10 m a fost surprinsă groapa care avea fundul la -3.50 m; bucăți mari de ocru roșu; **b.** groapă ovală de 1.80x0.90 m; pe fundul gropii era așternută o materie albă văroasă;

M.6. a. *inhumat*; la -2.50 m; la 0.80 m E de M.5; **b.** urme de lemn putred; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite din genunchi și căzute ușor pe stânga; antebrațul stâng îndoit astfel încât palma să stea pe umărul stâng; antebrațul drept de-a curmezișul pieptului cu palma pe clavicula stângă; **d.** capul la E, picioarele la V;

M.7. a. *inhumat cu ocru roșu în groapă cu prag*; gura gropii la -2.03 m, fundul la -4.35 m urme de ocru și pete azurii; **b.** groapă dreptunghiulară de 3.80x2.93; cu 0.60 m mai jos se afla un prag lat de 0.60 m pe care erau bârne de lemn dispuse longitudinal; imediat sub bârne era o împletitură întinsă deasupra camerei următoare; groapa avea acum 2.60x1.73 m; cu 0.72 m mai jos se afla un al doilea prag lat de 0.30 m pe care se aflau bârne de lemn; fundul gropii și scheletul se aflau la -1.72 m adâncime față de al doilea prag; camera mortuară avea pereții văruiți cu culoare albă; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite din genunchi și căzute pe dreapta; **d.** capul la E, picioarele la V, privirea la N; **e.** inel de buclă sub craniu; o materie neagră învelită în scoarță și frunze de copac în mâna dreaptă; o tibie și un peroneu de pasăre învelite în coajă și frunze de copac în dreptul tălpii piciorului stâng;

M.8. a. *inhumat*; la -3.90 m; oasele aproape complet dezagregate; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la E, picioarele la V; **e.** vârf de silex lângă cap; două lame de silex în dreptul mâinii drepte;

M.9. a. *inhumat în groapă cu prag*; groapa începe la -2.10 m, scheletul se află la -5.30 m; urme de foc în dreptul feței, grămadă de cenușă și cărbune; **b.** groapă dreptunghiulară care avea 0.20 m mai jos un prag lat de 0.30 m pe care erau bârne de lemn dispuse transversal; groapa avea la această adâncime dimensiunile de 3.85x3.25 m; cu 0.90 m mai jos se afla un alt prag lat de 0.70x0.60 m pe care se aflau 12 bârne de lemn dispuse transversal; camera funerară avea 2.05x1.25 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la NE, picioarele la SV, privirea la NV; **e.** inel de buclă din aramă sub craniu;

M.10. a. *inhumat*; la -0.98 m; **b.** groapă de 1.85x1.15 m; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite din genunchi și căzute pe dreapta; **d.** capul la SV, picioarele la NE, privire la SE;

M.11. a. *inhumație cu ocră roșu în gropi cu prag*; dublu (femeie și bărbat), morminte comunicante; ambele sunt presărate cu mult ocră; **b.** groapa a la 3.10 m, dreptunghiulară de 1.00x1.50 m; groapa b este de 1.40x0.90 m dispusă astfel încât latura de N a primei gropi este aproape perpendiculară pe latura de S a celei de-a doua; ambele sunt prevăzute cu câte un prag pe care se află un capac din bârne de lamn; **c.** chircite pe spate cu picioarele căzute pe stânga; **d.** capul la E, picioarele la V;

M.12. a. *inhumat*; groapa la -3.85 m; craniul se afla pe o pernă de frunze; într-un colț al gropii se aflau urme de la o împletitură; **b.** groapă de 1.82x0.97 m; în cele patru colțuri ale gropii și la centrul pereților lungi se aflau gropi de pari înclinate spre interiorul gropii; alte două gropi de pari se aflau la mijlocul pereților pe lățime; erau dispuse vertical și situate cu 0.13-0.17 m mai sus de fundul gropii; probabil că sunt gropi de pari ce susțineau un baldachin în două ape; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la NE, picioarele la SV; **e.** verigă de argint din sârmă răsucită cu capetele deschise; mică grămadă de lut galben, cenușă, cărbune și semințe de cânepă carbonizate în dreptul feței; smoc de fire de păr de cămilă;

M.13. a. *inhumat cu ocră roșu*; în partea de SE a movilei, la -0.60 m; **c.** chircit pe dreapta cu palmele în dreptul maxilarului inferior; **d.** capul la NE, picioarele la SV;

M.14. a. *inhumat cu ocră roșu*; în partea de SE a movilei, la -0.45 m; **c.** chircit pe spate cu picioarele căzute pe dreapta; palmele în dreptul feței; **d.** capul la ENE, picioarele la VSV;

M.15. a. *inhumat*; la -0.45 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la E, picioarele la V;

M.16. a. *inhumat*; la -0.85 m, distrus de un bordei medieval; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite din genunchi și căzute pe dreapta; **d.** capul la E, picioarele la V;

M.17. a. *inhumat*; oase răvășite și degradate; **c.** posibil chircit pe dreapta; **d.** posibil capul la E, picioarele la V;

M.18. a. *inhumat*; la -0.35 m **c.** împachetat (?); **d.** capul la E, picioarele la V;

M.19-20. distruse de lucrări agricole;

T. IV. a. la cca. 150 m S de T.II; **b.** diam=16 m, h=1.80 m;

M.1. a. *inhumat*; la -0.95 m; praf roșu de chirpici la cap și în dreptul degetelor mâinii drepte; **c.** întins pe spate; **d.** capul la 290 VNV, picioarele la 100 ESE;

M.2. a. *inhumat*; la 2.40 m S de M.1; -0.95 m; **c.** puternic chircit pe stânga cu ambele mâini în dreptul feței; **d.** capul la SE, picioarele la NV, privirea la VSV;

M.3. a. *inhumat cu ocră roșu*; la 1.20 m S de M.2; -1.25 m; urme de ocră pe femure și craniu; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SE, picioarele la NV;

M.4. a. *inhumat cu ocră roșu*; la 0.75 m S de M.3; -0.95 m; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite din genunchi; **d.** capul la SE, picioarele la NV;

M.5. a. *inhumat cu ocră roșu*; 1.05 m S de M.4; -0.50 m; distrus și răvășit;

M.6. a. distrus complet.

345. GURIȘOARA (com. Mihăești), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în centrul satului; **2. așezare** pe *terasa* dreaptă a pârâului Govora; **3. descoperire întâmplătoare**; **4.** strat gros de 0.30 m observat în peretele unei gropi; **9.** o seceră (?) din silex; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1976, 7 (fig. 1/1-8; 6/1-16, 17); Petre-Govora 1995, 25 (fig. 1/1-8; 6/1-16, 17).

346. HALÂNGA (com. Izvorul Bârzii), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în spatele poligonului militar; **2. așezare** situată pe un platou înalt; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 39 (nr. 16) (pl. 2/9; 4/5); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

347. HALÂNGA. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Halânga) (L=16 cm; l=5 cm); **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Vulpe 1970, 33 (nr. 59) (pl. 4/59) (cu bibliografia).

348. HANU LUI PALĂ (com. Uliești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Pădurea Baracu, la 1 km SE de localitate; **2. așezare**; **12.** Olteanu, Cârștina, Căprăroiu 2002, 103.

349. HĂBENI (com. Bucșani), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. În Grădini, la SE de sat, spre satul Comișni; **2. așezare** situată pe terasa dreaptă a lalomiței; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Olteanu 2002, 64 (fig. p. 66).

350. HĂLCHIU (HELDSDORF), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** în împrejurimile localității; **2. grup de morminte**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1901; **5. două morminte de inhumăție în cutii de piatră**; **11.** Muz. Brașov; **12.** Prox 1941, 71-72 (nr. 3-4) (pl. 26/4, 6);

M.1. a. inhumăție în cutie de piatră; dublu; **b.** cista avea L=1.30 m, l=0.80 m; adâncimea cistei=0.52 m; **d.** cista: SE-NV; **e.** fragmente ceramice de la două vase;

M.2. a. inhumăție în cutie de piatră; triplu; doi adulți și un copil; la 1.00 m NV de M.1; săpat în prezența lui J. Teutsch; **b.** L=1.28 m, l=0.75-0.80 m, adâncimea cistei=0.50 m; **c.** chirchiți; **d.** cista: SE-NV; **e.** două vase.

351. HĂLCHIU. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1926; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni (L=15 cm; l=5.1 cm; G=606 gr); **11.** Muz. Brașov; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 138) (pl. 9/138) (cu bibliografia).

352. HĂLMEAG (com. Șercaia), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Dealul Cătanelor; **2. așezare** situată pe un deal; materialele au fost găsite cu precădere pe panta dealului, fiind antrenate spre vale de către lucrările agricole; **3. cercetări de suprafață** F. Costea în 1974; **12.** Costea 1995, 54.

353. HĂLMEAG. Descoperire atribuită **epocii bronzului**. **1.** în zona grajdurilor fostului CAP; **2. grup de morminte**; **3. descoperire întâmplătoare**; **5. inhumăți în poziție chircită**; **12.** Costea 1995, 54 (cu bibliografia).

354. HĂRMAN (HONIGBERG), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg** (fig. 56B; 86/14). **1.** pct. Käsberg; **2. așezare**; **9.** topoare cu gaură de înmănușare transversală; **12.** Prox 1941, 12 (fig. 17; 30; pl. 3/1, 3; 16/5; 17/1, 4, 6, 12; 18/5, 9, 12, 14; 19/8, 10, 11, 13; 20/2; 22/4; 34/15-16; 35/2).

355. HĂRMAN. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Lempeș, între comunele Hărman și Sânpetru; **2. așezare** situată pe partea cea mai înaltă a unui deal de formă ovală; **3. cercetări sistematice** conduse de A. D. Alexandrescu între anii 1961-1970 (18 secțiuni și câteva case); **4.** stratul din bronzul timpuriu suprapune direct stânca și are o grosime medie de 0.40 m; **5.** o zonă cu urme mai consistente de chirpici; un complex din bolovani, două râșnițe și cioburi; **8.** brăzdar; împungătoare; **9.** râșnițe; topoare plate; topoare cu gaură de înmănușare transversală; cuțite curbe; **12.** Alexandrescu, Pop, Marcu 1973, 231 urm (fig. 5; pl. 7-10).

356. HĂRMAN. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Groapa Banului, la poalele dealului Lempeș; **2. așezare**; **3. săpături** conduse de A. D. Alexandrescu în anii '60; **4.** materialele din bronzul timpuriu apar sporadic, împreună cu ceramică Wietenberg și Noua; **11.** Muz. Brașov; **12.** Alexandrescu, Pop, Marcu 1973, 243.

357. HĂRMAN. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Cetatea Țărănească; **2. așezare**; **3. săpături** în 1970; **4.** ceramica din bronzul timpuriu se află de la baza unui pământ negru care la partea superioară conține materiale medievale; majoritatea ceramicii provine însă din straturile medievale și din umplutura mormintelor medievale; **12.** Dumitrache 1979, 409 (fig. 3).

358. HĂRMAN. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în anul 1923; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; **12.** Prox 1941, 73 (nr. 9).

359. HĂRMAN. Descoperire de piese de **metal**. **2. depozit (?)**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6. a.** un topor cu gură de înmănușare atribuit tipului Pădureni; **b.** un topor cu gură de înmănușare atribuit tipului Balșa; **c.** un topor cu tub pentru mâner; **11. a.:** pierdut; **b.-c.:** Muz. Brașov; **12.** Vulpe 1970, 44 (nr. 116), 52 (nr. 236), 66 (nr. 292) (pl. 65/B 1-3) (cu bibliografia).

360. HINOVA, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în locul în care Dunărea se bifurca pentru a cuprinde Ostrovul Corbului; **2. așezare** pe terasa înaltă a Dunării; astăzi așezarea este

distrusă; **3.** cercetări de suprafață; **12.** Nicolăescu-Plopșor 1923, 297; Nestor 1933a, 69 (nota 264) (pl. 12/2); Berciu 1934, 4-5 (fig. 1); Berciu 1939, 98 (fig. 106/1).

361. HOGHIZ, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Pe Măgurice; **2.** așezare; **3.** cercetări de suprafață în 1978; **12.** Costea, Ștefănescu 1980, 384.

362. HOGHIZ. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pe stânga și pe dreapta șoselei Brașov-Hoghiz, înainte de desprinderea ramificației de drum spre Fântâna; **2.** așezare pe o întindere de cca. 3 ha; **3.** cercetări de suprafață în 1978; **12.** Costea, Ștefănescu 1980, 384.

363. HOMORĂCIU (com. Izvoarele), jud. Prahova. Descoperire atribuită **Muscel**. **1.** pct. Hotarul cu Malul Vânăț, la Cariera de Humă; **2.** grup de morminte pe terasa înaltă din dreapta Teleajenului; **3.** descoperire întâmplătoare în 1967; **5. a.** morminte de inhumație în cutii de piatră; **c.** întinse pe spate; **d.** capul la NV; **e.** într-unul din morminte s-a găsit o cană cu toartă și un pumnal triunghiular cu nervură mediană lată (L=25.5 cm; l=7.7 cm); partea în care se aflau niturile lipsește; a fost găsit orientat cu vârful spre craniu; **11.** Muz. Ploiești; **12.** Teodorescu 1974, 14 (fig. 5/a); Teodorescu 1996, 240.

364. HOMOROD, jud. Brașov. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **2.** grup de tumuli pe un deal; identificați trei tumuli; doi cu diam=50 m, al treilea cu diam=25 m; **3.** săpături în 1893-1895; **5.** un tumul avea manta de piatră; în toți trei, la -1.50 m, a fost găsit un strat de pământ prăfos, fără material arheologic; **12.** Solymossy 1895, 419 (apud Kalicz 1968, 23).

365. HORIA (or. Făurei), jud. Brăila. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu/mijlociu**. **1.** în apropierea satului; **2.** tumul distrus în timpul unor lucrări de irigații; **3.** descoperire întâmplătoare în 1971; **5. a.** inhumat; la -2.00 m; adult; **c.** chircit; **d.** capul la V; **e.** un vas; **12.** Harțuche 1973, 21 (fig. 4/2); Harțuche 1979, 70; Harțuche 1980a, 323; Harțuche 1980b, 362 (nr. 14); Harțuche 2002, 138.

366. HOTARELE, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** marginea estică a fostului sat Scărișoara (azi unificat cu Hotarele); **2.** așezare pe un pinten de terasă de pe dreapta Argeșului; **12.** Schuster 1997, 204 (nr. 125); Schuster, Popa 2000, 144.

367. HOTARELE. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Ciric, pe teritoriul fostului sat Scărișoara; **2.** așezare pe malul drept al Argeșului; fortificată cu șanț de apărare; **3.** săpături; **12.** Popescu 1968, 683 (nr. 42); Popescu 1968a, 426 (nr. 42).

368. HUNIA (com. Maglavit), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** pct. Movila Călinii, pe malul Dunării; **2.** tumul; cca. jumătate era distrus de apele Dunării; **3.** săpături în 1943; **5. a.** patru morminte de inhumație cu ocru roșu; **c.** chircite, dintre care două chircite accentuat pe stânga; **12.** Dumitrescu 1944a, 86; Dumitrescu 1968, 177-178 (nota 2); Dumitrescu 1996, 244.

369. IABLANIȚA (com. Pădina), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. La Fântână; **2.** așezare; **3.** descoperire întâmplătoare; **12.** Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175; **13.** Crăciunescu 1996, 39 (nr. 17) menționează din acest punct doar materiale Verbicioara din faza târzie, asociate cu ceramică Gârla Mare.

370. IANCA, jud. Brăila. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** pct. Movila Boului; **2.** tumul; **3.** descoperire întâmplătoare în 1867; **5. a.** inhumat în groapă acoperită cu bârne; **b.** s-au găsit bârne de lemn; **c.** chircit; **12.** Zirra 1960, 127 (nr. 17); Harțuche 1980a, 323 (nr. 2).

371. IANCA. Descoperire atribuită cu probabilitate **bronzului timpuriu**. **1.** în partea de E a comunei; **2.** tumul pe malul lacului Plopu; **3.** descoperire întâmplătoare la sfârșitul sec. al XIX-lea; **5. e.** "un baltag din piatră verde"; **12.** Harțuche 1980a, 323 (nr. 1).

372. IONEȘTI (com. Petrești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** pct. Pe Loneasca; **2.** așezare pe terasa stângă a Neajlovului; **3.** cercetări de suprafață; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 34.

373. IONEȘTI. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** pct. Pe Loneasca; **2.** așezare pe un pinten de terasă de pe stânga Neajlovului; **3.** cercetări de suprafață; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 34.

374. IONEȘTI. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** pct. Puțul de la Neajlovel; **2. așezare** pe *terasa* dreaptă a Neajlovelului; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 35.

375. IONEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Vărsarea Neajlovului; **2. așezare** pe *terasa înaltă* din stânga Neajlovului; **3. cercetări de suprafață**; **9.** topor fragmentar cu gaură de înmănușare transversală; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 35 (pl. 1; 2/2-3); **13.** o parte din ceramica ilustrată (pl. 1/1, 4, 7) arată apropieri tipologice cu cea din stratul 4 de la Odaia Turcului.

376. IONEȘTI. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. Pe Ioneasca, în imediata apropiere a pct. Palade, la 1 km SSE de podul peste Neajlov; **2. așezare** pe *terasa* stângă a Neajlovelului; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 34-35 (pl. 3/1, 3-4).

377. IONEȘTI, jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Bordele; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; **12.** Gherghe 2001, 74.

378. IZVOARELE (com. Voinești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel**. **2. mormânt**; **5. a. înhumat în cutie de piatră**; **12.** Oancea 1976, 230 (nr. 147); Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 52 (nr. 40).

379. IZVOARELE (?) (com. Plopșoru?), jud. Dolj. Descoperire de piese de **metal** (fig. 67/2). **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Corbasca; **11.** Muz. Craiova; **12.** Vulpe 1970, 30 (nr. 43) (pl. 3/43).

380. IZVOARELE (?). Descoperire de piese de **metal** (67/1). **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Izvoarele); **11.** Muz. Craiova; **12.** Vulpe 1970, 33 (nr. 65) (pl. 5/65).

381. IZVOARELE (com. Gruia), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în dreptul Stației vinalcool; **2. așezare** situată în *lunca* Dunării; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 39 (nr. 18) (pl. 4/6); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

382. JIBERT (SEIBURG), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Pe Față; **2. așezare (?)**; **3. săpături (?)** F. Costea; **11.** Muz. Brașov; **12.** Costea 1995, 57.

383. JIBERT. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Rothen Hebes; **2. mormânt**; **5. a. cutie de piatră**; **b.** cistă cu cenușă, cioburi și lipitură de vatră; **12.** Costea 1995, 56 (cu bibliografia mai veche).

384. JIBERT. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Valea Noatleh; deasupra văii care duce spre Cobor; **2. grup de tumuli**; **12.** Roska 1925, 46-47 (fig. 1-2); Costea 1995, 56 (cu bibliografia mai veche);

T.I. cenușă, așchie de cremene, bucăți de bronz (?);

T.II. b. cutie de piatră cu capac; **e.** vas ceramic; unealtă de cremene; cărbune;

T.III. cenușă, maxilar inferior de om, câteva măsele; sub cenușă s-au găsit cioburi și cremene.

385. JIBERT. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** la S de sat, lângă pct. Groapa Eroilor; **2. tumul** pe creasta unui *deal*; **5.** plăci din piatră, oase calcinate, măsele, un vârf de cremene; **12.** Costea 1995, 56 (cu bibliografia mai veche).

386. JIGODIN (CSÍKZSÖGÖD) (or. Miercurea Ciuc), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Vârful cu Stejari (Cseretető), la capătul com. Jigodin (azi cartier al orașului), în fața băilor Jigodin, la 300 m de șosea; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal* prevăzut cu un platou de cca. 22 m, legat la E de restul dealului printr-o șa; așezarea a fost afectată de tranșee din război și de gropi ale unei cariere de piatră; **3. săpături** Z. Székely în 1955, cca. 50 m²; **4.** sub un strat vegetal gros de cca. 0.10 m se află stratul de cultură cu o grosime de cca. 0.40-0.50 m; urmează un lut galben-steril și apoi stânca nativă; în stratul de cultură se află amestecate cioburi și pietre; **7.** apărătoare de braț; rotiță car; fusaiole; **9.** topor cu gaură de înmănușare transversală; cuțite curbe; râșnițe; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Székely Z. 1955a, 845 urm (fig. 2; 3/4, 8-13, 15-16; 4); Székely Z. 1957, 152 urm (fig. 7); Székely 1973, 125 urm (fig. 1-3; pl. 1, 4-5).

387. JIMBOR (com. Homorod), jud. Braşov. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănuşare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara; **11.** Muz. Odorheiul Secuiesc; **12.** Roska 1942, 271 (fig. 325); Popescu 1944, 35 (fig. 6/2); Vulpe 1970, 31 (nr. 53) (pl. 4/53).

388. JUD. VÂLCEA. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănuşare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Izvoarele); **11.** pierdut; **12.** Berciu 1939, 89; Vulpe 1970, 33 (nr. 67).

389. LĂCENI (com. Orbeasca), jud. Teleorman. **1.** pct. Uzina de apă; **12.** Popescu 1969, 479 (nr. 53);

A. Descoperire atribuită **Glina**. **2. aşezare**; **3. săpătură** executată în anul 1968; **4.** un nivel Glina suprapus de unul Latène;

B. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu (?)**. **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1962; **5. a.** inhumat; **e.** mai multe brăţări de bronz şi un colier de scoici.

390. LĂCENI. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **2. tumul**; **3. săpături** E. Moscalu în 1980; **5. a. inhumat cu ocră roşu**; **12.** Stoia 1981, 371 (nr. 69); Leahu, Trohani 1986, 25.

391. LĂZĂREŞTI (LĂZĂRFALVA) (com. Cozmeni), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Nyírpatok, între Lăzăreşti şi Tuşnad-sat; **2. aşezare** situată pe *terasă*; **3.** probabil *cercetări de suprafaţă* Pál János; **12.** *RepHarghita* 2000, 202 (nr. 653).

392. LEAMNA DE JOS (com. Bucovăţ), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Ursanu; **2. aşezare** pe un *pinten de terasă* de pe cursul Jiului; **3. cercetări de suprafaţă** C. S. Nicolăescu-Ploşor; **12.** Nestor 1928, 138 (nota 82); Berciu 1934, 8; Berciu 1939, 98.

393. LELICENI (SZENTLÉLEK) (com. Leliceni), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin** (fig. 73/3-4, 7, 13-14; 74/3, 10; 75/2, 6, 14; 76/7; 77/4, 9; 78/1, 11; 79/5, 8; 80/7-12; 81/7-10; 82/4-6; 83/11; 84C). **1.** pct. Muntele cu Piatră; **2. aşezare** situată pe un *pinten de deal*; **3. săpături** conduse de P. Roman; **4.** un strat de cultură din bronzul timpuriu păstrat pe alocuri; materialele au fost găsite de regulă amestecate cu ceramică Wietenberg şi dacică; sub fortificaţia Latène, care a prezervat depunerea preistorică, acest strat poate fi împărţit în trei niveluri; **5. trei locuinţe de suprafaţă**; **6. a.** opt fragmente de valve de la cinci tipare pentru turnat topoare cu gaură de înmănuşare transversală; **b.** două tipare pentru pumnale, dintre care unul cu nervură mediană lată; **c.** două tipare pentru dălţi (?); **d.** o daltă; **e.** o sulă; **7.** placă perforată; ancoră (?); toporaşe votive; roţiţe de car; fusaiole; diferite obiecte perforate; **8.** apărătoare de braţ; daltă; împungătoare; pandantiv din dinte perforat; **9.** topoare cu gaură de înmănuşare transversală; topoare plate; măciuci; vârfuri de săgeată din silex; cuţiţe curbe; **11.** Muz. Miercurea-Ciuc; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 568 urm (fig. 1-4; pl. 1-9); Roman, Dodd-Opriţescu, Pál 1992, 143 urm (fig. 10-18; pl. 3-14; 66-147).

394. LELICENI. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Locul Oprit, la 500 m V de pct. Muntele cu piatră, pe aceeaşi culme muntoasă; **2. aşezare** situată pe un *pinten de deal* conic înconjurat pe trei laturi de pante abrupte; **3. săpături** Csába Horváth în 1971 şi P. Roman în 1974, 1978; **4.** un strat de cultură discontinuu cu ceramică Coţofeni, Jigodin şi hallstattiană; resturile Jigodin sunt împrăştiate; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 568 urm; Roman, Dodd-Opriţescu, Pál 1992, 173.

395. LELICENI. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Suta III; **2. aşezare** situată pe un *deal*; **4.** depunere foarte subţire aflată între stânci; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 568 urm; Roman, Dodd-Opriţescu, Pál 1992, 173.

396. LETCA NOUĂ, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **2. aşezare** pe dreapta râului Milcovăţu; **3. cercetări de suprafaţă** C. Schuster în 1985; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 194 (nr. 89); Schuster, Popa 2000, 148.

397. LETCA VECHE (com. Letca Nouă), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Grădină; **2. aşezare** pe *terasa înaltă* de pe dreapta Glavaciocului; **3. cercetări de suprafaţă** C. Schuster în 1987; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 194 (nr. 90); Schuster, Popa 2000, 148.

398. LETCA VECHE. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Pădure; **2. așezare** pe *terasa joasă* de pe stânga Glavaciocului; **3. cercetări de suprafață** C. Schuster în 1987; **7.** fusaiolă; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 194 (nr. 91).

399. LEȚ (LÉCFALVA) (com. Boroșneul Mare), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Dealul Cetății (Várhegy), lângă sat, la 500 m N de Pârâul Negru; **2. așezare** situată pe un *pinten de terasă* foarte înalt de pe dreapta pârâului; **3. săpături** în 1949 și 1955, reluate în 1998; **4.** fragmentele ceramice din epoca bronzului au fost găsite în nivelul superior care suprapune o așezare de tip Ariușd; **6. a.** un pumnal triunghiular cu trei nituri și nervură mediană; **b.** o sulă; **12.** Székely Z. 1971, 392; Zaharia 1990, 33 urm (fig. 1/7-8; 2/1, 4-8, 10-11; 3/7-8); Székely Zs. 1997, 78 (nr. 28) (pl. 46/7-8; 47/1, 4-8, 10-11; 93/4-5); **13.** Székely Zs. (1997) atribuie așezarea c. Schneckenberg; apartenența pieselor de metal la așezarea din epoca bronzului nu este certă.

400. LIPIA (com. Gruiu), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 300 m V de podul peste Cociovașiștea al șoselei Moara Vlăsiei-Lipia; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe dreapta Cociovașiștei; cca. 1 ha; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **5. locuințe de suprafață**; **12.** Sandu 1992a, 316 (nr. 76); Schuster 1997, 194 (nr. 92); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster; după materialul ceramic găsit, așezarea pare a aparține mai degrabă c. Tei.

401. LIPIA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Pod II, pe dreapta șoselei Moara Vlăsiei-Lipia; **2. așezare** situată în colțul NV al unui *pinten de terasă* de pe malul lacului Căldărușani; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992, 316-317 (nr. 78) (pl. 2/8-9); Schuster 1997, 195 (nr. 93); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster; după materialul ceramic găsit, așezarea pare a aparține mai degrabă c. Tei.

402. LIPIA. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** pct. Stația Meteo, 600 m N de satul Grădiștea; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe malul S al lacului Căldărușani; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992, 318 (nr. 80); Schuster 1997, 195 (nr. 94); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster; după materialul ceramic găsit, așezarea pare a aparține mai degrabă c. Tei.

403. LISNĂU (LISZNYÓ) (com. Ozun), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Coasta lui Ciulac; **2. așezare**; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Schroller 1933, 78; Roska 1942, 147 (nr. 31); Prox 1941, 10; Székely Zs. 1997, 79 (nr. 29); *RepCovasna* 1998, 110 (nr. 373).

404. LIȘCOTEANCA (com. Bordei Verde), jud. Brăila. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu/mijlociu**. **1.** pct. Movila Olarului, la 3 km V de sat; **2. necropolă** situată pe un tell eneolitic, de pe un *pinten de terasă* al Călmățuiului; **3. săpături** N. Harțuche în 1970-1976; **4.** gropile mormintelor perforau straturile eneolitice; **5. 10 morminte de inhumatie**; **11.** Muz. Brăila; **12.** Harțuche 1973, 19 urm (fig. 3/2; 6/1-2); Harțuche 1979, 70 urm (fig. 3/2-6; 6/1-5); Harțuche 1980a, 326; Harțuche 1980b, 362 urm (nr. 17); Harțuche 1987, 34 urm (fig. 43/1-5, 7; 44/3-6);

M.1. a. inhumat; la -1.90 m; adult; **c.** întins pe spate cu brațele pe lângă corp; **d.** capul la V, picioare la E; **e.** castron bitronconic decorat cu șnurul;

M.4. a. inhumat; la -1.36 m; adult; **b.** groapă dreptunghiulară; **c.** întins pe spate cu palma dreaptă pe abdomen; **d.** VSV-ENE; **e.** castron cu tub decorat cu șnurul;

M.11. a. inhumat; la -0.60 m; copil; **c.** întins pe spate cu brațele pe lângă corp; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** două castroane și o cană cu toarta ușor supraînălțată;

M.12. a. inhumat; la -1.50 m; adult; **c.** chircit puternic pe stânga; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas-borcan;

M.14. a. inhumat; la -0.45 m, în pantă; adult; **c.** chircit accentuat pe stânga, cu palma dreaptă spre genunchi, iar stânga în dreptul feței; **d.** capul la E, picioare la V;

M.16. a. inhumat; la -1.33 m; adult; **c.** chircit pe stânga cu palmele în dreptul feței; **d.** capul la E, picioare la V;

M.18. a. inhumat cu ocru roșu; la -1.40 m; adult; ocru pe oase; **c.** chircit accentuat pe stânga, cu palma dreaptă la frontal; **d.** capul la E, picioare la V;

M.20. a. *inhumat cu ocru roșu*; la -0.40 m, în pantă; adult; ocru pe oasele craniului; **c.** chircit pe stânga cu palmele în dreptul feței; **d.** capul la ENE, picioare la SV;

M.21. a. *inhumat*; la -0.65 m, în pantă; adult; **c.** chircit pe stânga, cu palma stângă pe abdomen; **d.** capul la NE, picioare la SV;

M.22. a. *inhumat*; la -0.45 m; adult; **c.** chircit pe dreapta cu palmele în dreptul feței; **d.** capul la V, picioare la E.

405. LIȘCOTEANCA. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu/mijlociu**. **1.** pct. Movila de baltă; **2. grup de morminte** situat pe un martor de eroziune din lunca Călmățuiului; 140x90 m; **3. săpături** în 1975-1978; **5. a. *trei morminte de inhumatie***; **c.** chirciți; **12.** Harțuche 1980a, 325; Harțuche 1980b, 362 urm (nr. 17); Harțuche 1987, 8; Harțuche 2002, 138.

406. LIȘTEAVA (com. Ostroveni), jud. Dolj. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. *descoperire întâmplătoare***; **6.** pumnal cu placă la mâner, rupt la vârf (L=11.4 cm; l=3.8 cm; G=42 gr); **11.** Muz. Craiova; **12.** Berciu 1939, 137 (nr. 2) (fig. 170).

407. LIVEZILE, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în partea de sud a satului, lângă șoseaua către Șipot; **2. așezare** distrusă de lucrări de îmbunătățiri funciare; **3. *cercetări de suprafață***; **11.** Muz. Dr. Turnu Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 39 (nr. 19); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

408. LOCUSTENI (com. Daneți), jud. Dolj. **1.** pct. Predești, la 1.5 km vest de satul Brabeți și la 2 km sud de Locusteni, în zona necropolei daco-romane și sectorul A; **2. așezare** pe stânga pârâului Predești; **3. *cercetări sistematice*** Gh. Popilian și M. Nica în anii 1969-1975, 1978; **4.** strat gros de 0.40 m care suprapune o locuire Coțofeni și care este suprapus de un strat Basarabi;

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **12.** Nica 1996, 19 urm (fig. 2/4, 8); Nica 1998, 151 urm (fig. 2/5, 11);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **5. *patru gropi*** în zona necropolei și alte ***două gropi*** în sectorul A; **7.** lingură; **12.** Nica 1980, 89 urm (fig. 1); Popilian 1980, 9 urm; Popilian, Nica, Tătulea 1980, 254; Nica 1996, 19 urm (4/1-3, 5-6; 11/3-4, 6; 18/2, 7); Nica 1998, 151 urm (fig. 3/1-9; 4/1-12; 5/1-12).

409. LOCUSTENI. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Predești, la 1.5 km vest de satul Brabeți și la 2 km sud de Locusteni; sectorul B, la cca 300 m E de necropolă; **2. așezare** pe stânga pârâului Predești; ***fortificată*** cu un ***șanț*** de apărare de formă circulară, lat de 2.80 m la gură și 1.40 m la fund, adânc de 1 m; **3. *cercetări sistematice***; **12.** Popilian, Nica, Tătulea 1979, 207 urm; **13.** pe fundul șanțului de apărare s-au descoperit două schelete umane depuse acolo într-o oarecare dezordine; în zona gâtului unuia a fost găsită o mică spirală de bronz.

410. LOCUSTENI. **1.** pct. Predești, la 1.5 km vest de satul Brabeți și la 2 km sud de Locusteni; sectorul C; **2. așezare** pe ***terasa înaltă*** de pe dreapta pârâului Predești; **3. *cercetări sistematice***; **4.** strat gros de 0.25-0.35 m care suprapune un nivel discontinuu Criș și care este suprapus de un strat Basarabi; **5. *o locuință*** ușor adâncită, de formă patrulateră, cu dimensiunile de 4.40x3.40 m, cu laturile lungi orientate NNE-SSV; nu avea vatră; cca. ***patru gropi***; **12.** Popilian, Nica, Tătulea 1979, 210 urm; Popilian, Nica, Tătulea 1980, 255 urm (fig.2-4);

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**.

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**.

411. LOPĂTARI, jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru**. **1.** pct. Muntele Războiului; **2. mormânt**; **5. a. *inhumat în cutie de piatră***; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 52 (nr. 44).

412. LUCIANA (com. Butimanu), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Movila, la cca. 2 km V de biserică; **2. așezare**; **12.** Olteanu 2002, 69.

413. LUNGA (NAGYNYUJTÓD) (or. Tg. Secuiesc), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** loc neprecizat de pe teritoriul fostului sat Săsăuși (Szászfalu); **2. așezare**; **3. *descoperire întâmplătoare***; **12.** Roska 1942, 122 (nr. 112); Székely Zs. 1997, 79 (nr. 30); *RepCovasna* 1998, 139 (nr. 549).

414. LUNGȘTI, jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Sâlea; **2. așezare**; **12.** Ionete 1985, 237.

415. MAGLAVIT, jud. Dolj. Descoperire de piese de **metal**. **2. depozit**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6. a.-f.** șase colane; **g.** o brățară cu capetele deschise; **h.-n.** șapte brățări plurispirallice; **11.** MNIR; **12.** Petrescu-Dîmbovița 1977, 48 (pl. 17/11-16; 18/1-8).

416. MALNAȘ (MÁLNÁS), jud. Covasna. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 130) (pl. 8/130).

417. MALNAȘ-BĂI (MÁLNÁSFÜRDŐ) (com. Malnaș), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Cariera Podeiu; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; **9.** un topor cu gaură de înmănușare transversală; **12.** Székely Zs. 1997, 79 (nr. 31); *RepCovasna* 1998, 99 (nr. 295).

418. MALNAȘ-BĂI. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Lunca, deasupra băilor, între Olt și pâraul Șomoș; **2. așezare**; **3. săpături** F. László în 1909; **4.** așezare neolitică suprapusă de un strat de epoca bronzului în care s-au găsit materiale Coțofeni, Schneckenberg și Wietenberg; **12.** Schroller 1933, 64, 77; Székely Zs. 1997, 79 (nr. 31); *RepCovasna* 1998, 97 (nr. 292) (cu bibliografia completă).

419. MALU CU FLORI, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel** (fig. 62A; 74/9). **1.** pct. La Pârlitură, în livada lui Ionel Blidaru; **2. grup (?) de morminte**; **3. descoperire întâmplătoare**; cercetare la fața locului S. Morintz, D. V. Rosetti în 1958; **5. a. cutie de piatră**; **e.** s-au descoperit, fără a se putea preciza dacă provin din același mormânt: o cană cu toartă, un pumnal triunghiular din bronz (pierdut), un topor de piatră cu nervură mediană; **12.** Schuster 1997, 195 (nr. 95), 217, 224 (fig. 33/2; 79/2; 145/1).

420. MALU CU FLORI. Descoperire atribuită **Muscel**. **1.** pct. În Sat; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1966; cercetare la fața locului I. Motzoi-Chicideanu în 1973; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 52 (nr. 46).

421. MALU CU FLORI. Descoperire atribuită **Muscel**. **1.** pct. Locul lui Ochescu Victor; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1971; cercetare la fața locului I. Motzoi-Chicideanu în 1973; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 52 (nr. 47).

422. MANGA (com. Voinești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Biserică; **2. grup de morminte**; **5. a. două morminte de inhumatie în cutie de piatră**; **12.** Olteanu, Cârștina, Căprăroiu 2002, 138.

423. MANOLACHE (com. Glina), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la S de București; **2. așezare** pe malul stâng al Dâmboviței; **3. săpături** R. Medinceanu-Boroffka; **11.** MNIR; **12.** Schuster 1997, 180 (nr 42).

424. MĂCEȘU DE JOS, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **2. mormânt (?)**; **3. descoperire întâmplătoare**; **5. a. incinerat în urnă (?)**; **12.** Dumitrescu 1960, 76 urm (fig. 3/5; 4/3); Roman 1976a, 32 (pl. 27/6); **13.** în ceea ce privește cotextul, nu există niciun element care să sugereze că această descoperire ar avea un caracter funerar; P. Roman avansează, cu probabilitate, ipoteza că vasul ar putea reprezenta urna unui mormânt de incineratie.

425. MĂGHERUȘ (MAGYARÓS) (com. Ozun), jud. Covasna. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **6.** un topor plat **11.** pierdut; **12.** Vulpe 1975, 60 (cu bibliografia).

426. MĂGHERUȘ. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 146) (pl. 10/146).

427. MĂGURA, jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct Biserică (CLA 001), pe teritoriul fostului sat Bran, pe locul pe care sunt biserica și cimitirul satului; **2. așezare** situată pe un *tell* amplasat pe o prelungire a terasei din stânga Clăriței; **3. săpătură** de 30x2 m trasată pe panta de NE, foarte abruptă, a tell-ului; **4.** s-au descoperit materiale Gumelnița, Glina și din a doua epocă a fierului; **12.** Andreescu ș.a. 2002, 195.

428. MĂGURENI (com. Sărulești), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe *terasa înaltă* de pe stânga Mostiștei; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Șerbănescu, Trohani 1978, 34 (nr. 72).

429. MĂRĂCINELE (com. Perișor), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nica 1996, fig. 1.

430. MĂRĂCINELE. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Dealul Săliște, la 1 km de sat; **2. așezare**; **12.** Nica 1996, 19 urm (fig. 6/1-4); Nica 1997, 20 urm (fig. 8/18-28 – 18-19 provin de fapt de la Curmătura); Nica 1998, 151 urm (fig. 6/4, 7, 13-15).

431. MĂRCUȘA (MÁRKOSFALVA) (com. Catalina), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** în apropierea satului; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; **4.** ceramică de tip Ariușd și Schneckenberg; **12.** Schroller 1933, 78; Prox 1941, 10; Székely Zs. 1997, 79 (nr. 32); *RepCovasna* 1998, 68 (nr. 155).

432. MĂRGĂRITEȘTI (com. Voineasa), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cetate; **2. așezare** situată pe un *pinten de terasă* de pe dreapta Oltului; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Butoi 1999, 35.

433. MĂRGINENII DE SUS (com. Dărmănești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Movila, la 1.5 km N de localitate; **2. grup de tumuli**; **12.** Olteanu 2002, 112.

434. MĂRUNȚEI (com. Colonești), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Valea Râsului; **2. așezare**; **12.** Bichir 2000, 39.

435. MĂTEȘTI (com. Săpoca), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru**. **1.** pct. Cula Săpocii; **2. necropolă (?)**; **5.** câteva morminte sunt în *cutii de piatră* și ar putea aparține bronzului timpuriu; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 52 (nr. 49).

436. MEREȘTI (HOMORÓDALMÁS), jud. Harghita. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Cheile Vârghișului; **2. mormânt** găsit într-una din *peșterile* de aici; **5. e.** o perlă de faianță; o spirală de cupru; **12.** Nestor 1933a, 98 (nota 404); Popescu 1944, 138; *RepHarghita* 2000, 139 (nr. 384) (cu bibliografia).

437. MEREȘTI. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată** într-o *peșteră*; **6.** un topor plat; **11.** Muz. Cristuru Secuiesc; **12.** Vulpe 1975, 61 (nr. 310) (pl. 34/310).

438. MEREȘTI. Descoperire de piese de **metal**. **1.** peștera 1200/9 din Cheile Vârghișului; **2. depozit** descoperit într-o mică nișă dintr-o *peșteră*; era acoperit cu blocuri de calcar; **3.** găsit de I. Dénes în 1985; **6. a.-b.** două topoare cu gaură de înmănușare transversală atribuite tipului Dumbrăvioara (**a.** L=14.2 cm; G=1060 gr; **b.** L=14.4 cm; G=905 gr); **c.-d.** două brațări plurispiralice (**c.** G=350 gr; **d.** G=280 gr); **11.** Colecția Dénes; **12.** Szabó, Dénes 1998, 123 urm (fig. 1-10); Dénes, Szabó 1998, 89 urm (fig. 1-6).

439. MICFALĂU (MIKÓÚJFALU) (com. Malnaș), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pe teritoriul satului; **2. așezare**; **12.** Schroller 1933, 78; Roska 1942, 327; Székely Z. 1968, 425; Székely Zs. 1997, 79 (nr. 32); *RepCovasna*, 1998, 100 (nr. 300). **13.** s-a descoperit ceramică decorată cu împunsături succesive; singurul care atribuie această descoperire c. Schneckenberg este Székely Zs. (1997, 79); este foarte probabil să avem de-a face de fapt cu ceramică Coțofeni.

440. MIERCUREA-CIUC (CSÍKSZEREDA), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Băi; **2. așezare** situată pe *terasa înaltă* din dreapta Oltului; **3. cercetări de suprafață**; **9.** măciucă fragmentară; **11.** Muz. Miercurea-Ciuc; **12.** Pál, Kovács 1967, 46 (pl. 17/67-72).

441. MIERCUREA-CIUC. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct Pulberărie (Puskaporos), lângă clădirea Liceului nr. 2; **2. așezare** situată pe un *teren înălțat*; **11.** Muz. Miercurea-Ciuc; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 570; Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, 175.

442. MIERCUREA-CIUC. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct Dealul lui Csáka (Csákadomb), la E de oraș; **2. așezare** situată pe un *deal*; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Miercurea-Ciuc; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 569; Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, 175.

443. MIERCUREA-CIUC. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Culmea Muntelui (Bérchegey); **2. așezare** situată pe un *deal* de formă conică; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Miercurea-Ciuc; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 560-561; Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, 175.

444. MIHĂILEȘTI, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 75/1, 11, 15; 76/6). **1.** pct. Biserica Tufa, la 300 m N de dig și 60 m E de șosea; **2. așezare** amplasată pe un *pinten de terasă* pe dreapta Argeșului; **3. săpături (de salvare)** executate de V. Barbu, V. Enăchiuc, C. Schuster în anul 1987; **4.** strat Glina gros de 0.60-0.70 m, suprapus de un strat ce conține materiale ceramice Latène, Basarabi și, sporadic, Tei; **5. patru locuințe de suprafață; o vatră; cinci gropi**; **7.** lingură, greutate, fusaiole; mărgică; **8.** colț de mistreț perforat, ac fragmentar; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster 1989, 236-237; Schuster 1992, 35 urm (pl. 1-7); Schuster, Popa 1995, 20 urm; Schuster 1997, 195 urm (nr. 97) (fig. 29/2-3; 32/3, 5-7; 41/5-7; 43/3; 44/1; 45/1-3; 48/7; 73/1-2, 4; 83/1-3; 97/2; 98/1-6; 103/2-3, 6; 119/3; 120/3, 5-6; 130/1-3, 5, 7; 131/1-3, 6; 135/2; 136/4-5; 139/4-5; 141/2, 5-8, 11; 142/3, 5-7, 10); Schuster, Popa 2000, 143.

445. MIHĂILEȘTI. Descoperire de piese de **metal**. **1.** pct Tufa, în marginea N a fostului sat Tufa; **2. depozit**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1958, la baza terasei superioare din dreapta Argeșului; **6. a.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Izvoarele) (L=14.5 cm; l=5.3 cm); **b.** un topor de bronz cu ceafa cilindrică (L=11.4 cm; l=3.7 cm); **c.-d.** doi cercei de aur (G=10.11 gr, respectiv 6.27 gr); **12.** Vulpe 1959, 265 urm (fig. 1-3); Vulpe 1970, 33 (nr. 71), 63-64 (nr. 277) (pl. 5/71; 18/277; 65 F/1-4).

446. MILCOVĂȚU (com Letca Nouă), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La dig; **2. așezare** pe *terasa înaltă* din dreapta râului Milcovățu; **3. cercetări de suprafață** O. Stan, C. Schuster în anul 1986; **9.** daltă; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 198 (nr. 98); Schuster, Popa 2000, 148.

447. MILOSTEA (com. Slătioara), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu** (fig. 63C). **1.** pct. Câmpul Polovrăgenilor, în partea de N a satului Milostea, pe ambele părți ale șoselei naționale Rm. Vâlcea - Tg. Jiu, între km 60-62, pe o suprafață de mai multe ha; se află la granița dintre jud. Vâlcea și Gorj, pe teritoriul ambelor județe; **2. necropolă tumulară** a cărei structură constă din grupuri de câte 6-8 tumuli care au tendința de a fi dispuși în linie; unii tumuli sunt aproape cu totul aplatizați; cei mai mulți au înălțimea cuprinsă între 0.60-1.00 m; **3. săpături** C. S. Nicolăescu-Plopșor în 1952 (patru tumuli-A-D) și A. Vulpe, E. Popescu în 1963-1964 (șase tumuli-I-VI); **5.** în cei 10 tumuli au fost descoperite *cca. 16 morminte*; **6.** o brățară fragmentară; **11.** Muz. Pitești; **12.** Popescu E., Vulpe 1966, 148 urm (fig. 1-8); **13.** în nici un mormânt nu au fost găsite oase umane;

T.A-D. a. situați spre com. Polovragi; **c.** săpați de Nicolăescu-Plopșor în 1952; **d.** conțineau câteva fragmente de cărbune;

T.I. b. diam=20 m, h=0.50 m; **d.** solul antic se află la -0.60 m;

T.II. b. diam=28 m, h=1.40 m; afectat de o groapă modernă care a distrus centrul său; **d.** sol vegetal gros de 0.20 m urmat de un pat de bolovani de râu întins pe mai multe sute de m²; mantaua este formată de un strat brun-cenușos cu cărbuni, arsură, cioburi izolate, suprapus de un strat cafeniu-roșcat amestecat cu pietriș; solul antic se afla la -1.75 m; în solul vegetal se afla un bolovan foarte mare care probabil demarca tumulul; în manta s-a găsit un fragment ceramic decorat cu șnurul și altul cu creștături pe buză;

M.1. a. distrus și răvășit de groapa modernă; **b.** presupusul defunct a fost depus pe solul antic fiind acoperit de o manta de bolovani de râu de 2.70x2.40 m; sub stratul de bolovani se aflau masive resturi de cărbune probabil de la construcție din lemn; **e.** pe fundul gropii moderne s-a găsit un vas decorat cu șnurul;

T.III. b. diam=21 m, h=0.70 m; **d.** manta din pământ brun-gălbui acoperită de solul vegetal actual; solul antic se afla la -0.74 m;

M.1. a. principal, în centrul movilei; bucăți mici de cărbune în pământul de umplutură al gropii; **b.**

groapă rectangulară cu colțuri rotunjite de 1.06x0.64 m săpată de la nivelul solului antic; **e.** în pământul de umplutură al gropii: câteva cioburi atipice; brățară de aramă fragmentară;

M.2. a. secundar, în partea de SV a movilei, la 0.40 m de centrul ei; **b.** groapă rectangulară de 2.80x1.90 m; pe marginea de SE și E a gropii se afla un șir de bolovani cu baza la 0.20 m; **e.** ceașcă întregă în colțul de N al gropii;

T.IV. b. diam=20 m, h=0.60 m; deranjat de gropi moderne; **d.** solul antic se afla la -0.70 m;

M.1?. b. pământ cenușos de formă ovală cu diam=0.50x0.34 m, cu câteva bucăți de cărbune; baza la -0.74 m;

M.2?. a. în partea de N a movilei, la -0.60-0.70 m; **b.** complex de bolovani deranjat de o groapă modernă; **e.** două cioburi atipice printre bolovani;

T.V. b. h=0.20-0.30 m, foarte aplatizat; **d.** nu există urme arheologice;

T.VI. b. diam=36 m, h=1.75 m; deasupra se afla un bolovan mare; afectat de o groapă de jaf făcută din antichitate, a străbătut tumulul de la SE la NV adâncindu-se spre centru până la 2.30 m; **d.** solul antic se afla la -1.90 m; peste mormântul principal s-a pus o primă manta de pământ brun-roșcat urmat de un pământ gălbui gros de 0.20 m; movila avea astfel o înălțime de 1.20 m; la poalele movilei s-a depus un rând de bolovani mari, iar panta a fost podită până la înălțimea de 0.90 m cu bolovani mai mici sub forma unui ring de piatră; întregul complex a fost acoperit cu o a doua manta de pământ brun peste care urma un strat de 4 cm de pământ galben; la 2.50 m de la baza inelului de piatră s-a săpat în jurul movilei un șanț larg de 0.50 m, adânc de 0.40 m; s-a depus o nouă manta de pământ cenușos-brun, apoi unul brun-deschis, urmat de un pământ brun-cenușos și de solul vegetal;

M.1. a. principal; distrus complet de groapa de jaf; **b.** s-au găsit bolovani disperați pe fundul gropii de jaf și o cantitate mare de cărbune în umplutura sa (probabil a existat un înveliș de lemn și bolovani); **e.** fragmente ceramice atipice de la cel puțin două vase;

M.2. a. secundar; fragmente de cărbune și pietricele roșii în umplutura gropii; **b.** groapă ovală de 1.80x1.00 m; grămadă ovală de bolovani la NV de groapă (depusă după săparea gropii) cu diam=2.10x1.20 m, cu baza la -0.30 m; întreg complexul a fost apoi acoperit cu o mică movilă de pământ adosată mantalei tumului; **e.** o margine de vas;

M.3. a. secundar; la -0.62 m; fragmente de cărbune în partea superioară a gropii; **b.** groapă ovală de 1.60x1.20 m; câțiva bolovani îngrămădiți în gura gropii; **e.** două cioburi atipice;

M.4. a. secundar; la -0.64 m; fragmente de cărbune în umplutura gropii; **b.** groapă ovală de 1.20x0.90 m, adâncime de 0.80 m; două mici grămezi de bolovani dispuși la S de gura gropii cu baza la -0.55 m; **e.** cioburi atipice;

M.5. a. secundar; la -0.35 m; se află alături de M.6 și M.7, taie groapa M.6; fragmente mari de cărbune în umplutura gropii; **b.** groapă adâncă de 0.35 m; la mijloc are o grămadă de cenușă, iar deasupra bolovani răsfirați;

M.6. a. secundar; la -0.66 m; tăiat de M.5 și M.7; fragmente de cărbune în umplutura gropii; **b.** groapă cu baza la -0.80 m;

M.7. a. secundar; la -0.63 m; taie M.6; fragmente de cărbune în umplutura gropii; cantitate mare de cenușă la partea superioară **b.** groapă cu baza la -0.85 m; bolovani răsfirați deasupra;

M.8. a. secundar; la -1.00 m; fragmente de cărbune în umplutura gropii; **b.** groapă rotundă cu diam=0.80 m, adâncime de 0.85 m; mică grămadă de bolovani dispuși la 1.50 m SV de gura gropii cu baza la -0.65 m;

M.9. a. secundar; la -0.50 m; fragmente de cărbune în umplutura gropii; **b.** groapă rotundă cu diam=1.20 m, adâncime de 0.80 m; grămadă de bolovani dispuși la N de gura gropii cu baza la -0.43 m, de formă ovală cu diam=1.40x0.80 m;

M.10. a. secundar; la -0.40 m; fragmente de cărbune în umplutura gropii; **b.** groapă ovală de 1.60x1.10 m, adâncime de 0.80 m; grămadă mare de bolovani dispuși la S de gura gropii cu baza la -0.40 m; **e.** patru cioburi atipice.

448. MIRCEA-VODĂ (com. Sălcioara), jud. Dâmbovița. Descoperire de piese de **metal** (fig. 71A). **2. descoperire izolată**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pătulele; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Vulpe 1970, 38 (nr. 106) (pl. 7/106).

449. MIRCEA-VODĂ. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** în extremitatea de NV a satului; **2. tumul** situat pe stânga râului Ilfov; **12.** Olteanu, Cârstina, Căprăroi 2002, 54-55.

450. MIRONEȘTI (com Gostinari), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Pe Coastă, la 500 m V de vatra satului; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe dreapta Argeșului; puternic afectată de alunecări de teren; **3. săpături (de salvare)** V. Barbu, C. Schuster în 1988; cca. 128 m²; **4.** depunere sporadică; fragmente ceramice Glina imediat sub un strat Tei; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster, Popa 1995, 37; Schuster 1997, 198 (nr. 100).

451. MIRONEȘTI. Descoperire atribuită c. **Glina**. **1.** pct. Conacul lui Palade, la 1 km de ieșirea dinspre V a satului și la sud de clădirile fostului CAP; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe dreapta Argeșului; puternic afectată de alunecări de teren; **3. săpături** în 2002; **4.** ceramică decorată cu găuri-buton la baza stratului getic; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster, Popa 1995, 41; Schuster ș.a. 2003, 198 urm.

452. MLĂJET (com. Nehoiu), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Zimnicea** (fig. 61B). **2. grup de morminte**; **3. descoperire întâmplătoare** în anii 1975-1980; **5. a. inhumati în cutii de piatră**; **e.** dintr-un mormânt provin două vase-askos; **11.** Muz. Buzău; **12.** Roman 1986, 35 (fig. 2/1-2);

453. MOACȘA (MAKSA), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg** (fig. 63B). **1.** la sud de sat, pe culmea Zádogostető, pe teritoriul fostului sat Ereteghin. **2. grup de tumuli** (trei tumuli din care au fost cercetați doi); **3. săpături** F. László în 1908 (T.I.) și *descoperire întâmplătoare* în 1979; cercetare la fața locului Botond B. (T.II.); **5. două morminte în cutii de piatră**; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Székely Zs. 1980, 41 urm (fig. 2-4); Székely Zs. 1997, 43, 77 (nr. 22) (pl. 40/2; 49); **T.I./M.1. a. incinerat (?) în cutie de piatră**; **b.** cutie de piatră de 1.20x0.70 m; **e.** fragmente de la un vas; bucăți de cărbune;

T.II. a. distrus parțial de buldozer; **b.** diam=12 m; h=2 m; **c. descoperire întâmplătoare**; **d.** humus gros de 0.30 m urmat de mantaua tumului groasă de 0.90 m;

M.1. a. inhumat în cutie de piatră; principal; **b.** patru lespezi groase de 4-6 cm; dimensiuni de 2.02x0.72/0.95x0.69 m; **c.** chirchit pe dreapta; **d.** capul la V, picioarele la E; **e.** un vas decorat cu șnurul.

454. MOGOȘANI, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Frăsinei, în hotarul comunei, în zona necropolei și așezării de sec. IV d.H.; **3. cercetări sistematice** Gh. Diaconu, E. Popescu/Gh. Bichir, E. Popescu; **12.** Bichir, Popescu E. 1968, 81 urm; Bichir, Popescu E. 1970, 271 urm; Diaconu 2000, 92;

A1. 2. așezare situată pe dreapta Tinoasei, parțial distrusă de o carieră de nisip și de necropola de sec. IV d.H.; așezarea se întinde și către satul Tetcoiu (com. Mătășaru), la S de calea ferată; **4.** un strat distrus; **5. un bordei**; **9.** un topor cu gaură de înmănușare transversală;

A2. 2. mormânt găsit în zona dinspre satul Tetcoiu; **5. a. incinerat în urnă.**

455. MOGOȘEȘTI (com. Adunații Copăceni), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe *terasa înaltă*, abruptă, de pe dreapta Argeșului; **3. săpături** executate în 1989 de V. Barbu, R. Barac, C. Schuster, și între 1993-2001 de C. Schuster și T. Popa; **4.** fragmente ceramice sporadice la baza stratului Tei; **12.** Schuster, Popa 1995, 33 urm.; Schuster, Popa 1995a, 147 urm; Schuster 1997, 198-199 (nr. 101); Schuster, Popa 2000, 79, 148.

456. MOGOȘOIA, jud. Ilfov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina** sau Tei. **1.** în fața palatului Mogoșoia, în grădina de zarzavat a fostei ferme CAP; **2. așezare** pe malul drept al Colentinei; **3. cercetări de suprafață** V. Boroneanț; **12.** Boroneanț 2000, 54.

457. MORĂREȘTI [sat desființat, înglobat în Brădești] (com. Brădești), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Fântâni, cca. 500 m V de sat; **2 așezare** situată pe *terasa înaltă* din stânga Jiului; afectată de alunecări de teren în partea de V; **3. săpături** executate de C. Schuster și M. Nica în 1993; **4.** un strat Glina a cărui grosime variază între 0.25 și 0.43 m, în care autorii au surprins două

momente (?) de locuire pentru cultura Glina; s-au mai descoperit materiale Verbicioara târzie și medievale; **5.** o locuință de suprafață; la p. 114 se vorbește de un bordei fără ca acesta să mai fie menționat atunci când se prezintă complexele de locuire; două gropi; **7.** linguri; greutate; fusaiole; **8.** sule; dorn; **9.** topor fragmentar; **12.** Schuster, Nica 1995, 114 urm (fig. 1-3, 5-6).

458. MORTENI, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Bold, în partea de SE a comunei, la 300 m S de cartierul Braniște; **2. așezare** pe un crov format de apele pârâului Vâlcea, afluent al Neajlovului; **3. săpături** E. Tudor în anii 1976-1978; **4.** două niveluri Glina, cu o grosime de 0.20 m fiecare, suprapuse de un strat cu materiale Tei III și IV; **5. trei locuințe de suprafață; un bordei; o groapă**; **11.** IAB; **12.** informații E. Tudor; Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 31; Olteanu 2002, 188.

459. MORTENI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Puțul lui lordache, 1 km S de localitate, la confluența Văii Glodului cu Valea lui Coman; **2. așezare**; **12.** Olteanu 2002, 188.

460. MORTENI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Murte, la SV de sat, pe terenul fostului CAP; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **4.** ceramică Glina și Tei; **12.** Diaconescu 1975, 409.

461. MOVILA (com. Sălcioara), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4** (fig. 62C). **2. grup de morminte (?)**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1953; cercetări de salvare S. Morintz în 1957; **5. a. inhumatie în cutie de piatră**; parțial distrus; găsit la -0.60 m; oase umane ce ar putea proveni de la mai multe schelete; **b.** cutie de piatră de 1.25x0.70 m și înălțimea de 0.67 m; **e.** saltaleone de aur cu secțiune rectangulară; o amforă și o amforetă cu două torți la 1.00 m NE de cistă; **12.** Roman 1986, 39 (fig. 4/1-3); Zaharia 1987, 21 urm (fig. 8/5-6); **13.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu (2000, 52-53) afirmă că descoperirea face parte dintr-un grup de morminte.

462. MOZĂCENI, jud. Argeș. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Vâlcea de la drumul Cureștilor; **2. așezare** pe un pinten de terasă de pe malul drept al râului Mozacu; **12.** Nania 1969, 118.

463. MURGAȘI, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **12.** Nica 1996, fig. 1; **13.** ar putea fi identic cu unul din punctele **23** sau **24**.

464. NAIPU (com. Ghimpați), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la confluența Câlniștei cu Ismarul; **2. așezare** situată pe un tell eneolitic; **4.** s-a găsit ceramică Glina și Tei; **12.** Schuster, Popa 2000, 148.

465. NĂENI, jud. Buzău. Descoperire atribuită **Năeni-Schneckenberg** (fig. 62D; 73/9, 11-12, 85/12). **1.** pct. Colarea; **11.** Muz. Buzău; **12.** Vulpe, Drâmbocianu 1981, 171 urm (fig. 1-9); Vulpe 1982, 489 urm (fig. 1-2; pl. 20-21); Vulpe 1991, 105 urm (fig. 3);

A1. 2. așezare situată pe un pinten de deal; fragmente ceramice apărute pe cca. 1 km lungime; **3. cercetări de suprafață** A. Vulpe, V. Drâmbocianu; **4.** nu există un strat de cultură propriu-zis; sunt aglomerări de materiale în crăpăturile de stâncă; s-au adunat cca. 250 de fragmente ceramice; **9.** topoare plate; cuțit curb;

A2. 2. necropolă; **3. descoperire întâmplătoare**; cele mai multe morminte au fost distruse de lucrările unei cariere de piatră; cercetare la fața locului A. Vulpe, V. Drâmbocianu, I. Motzoi-Chicideanu; **5. 13 morminte cu groapa săpată în stâncă**; posibil ca necropola să fi fost inițial mai mare, dacă luăm în considerare porțiunea distrusă de cariera de piatră; **6. a.** un inel de buclă; **b.** o verigă; **c.** o sulă; **8.** pandantivi din colți de animale; **9.** o seceră din silex; **12.** pe lângă bibliografia de mai sus, vezi Motzoi-Chicideanu 1995, 80.

M.1. a. inhumatie (?) în groapă săpată în stâncă; distrus parțial de lucrări ale carierei de piatră în 1975; după spusele muncitorilor mormântul conținea cinci schelete; în groapă s-a mai găsit un os uman calcinat; **b.** groapă de 1.20x0.65 m acoperită cu un capac dintr-o lespede de piatră cu două șanțuri la capete; **c.** puternic chirciți; **d.** groapa: NV-SE; **e.** multe cochilii de melci, oase de animale, câteva cioburi care ar putea proveni însă din așezare;

M.2. a. inhumatie în groapă săpată în stâncă; găsit la -0.30 m; triplu, oasele a trei indivizi (infans II) depuși fără o rânduială evidentă; **b.** groapă de 1.18x0.65 m neacoperită; **c.** chirciți; **d.** groapa: NNE-

SSV; scheletele cu capul la S; **e.** două vase borcan în colțul NV, o cană-askos într-unul din vasele borcan, inel de buclă din aramă pe unul din cranii, un răzuitor, o seceră și un nucleu epuizat de silex; peste 2000 de cochilii de melci;

M.3. a. mormânt biritual în groapă săpată în stâncă; un inhumat masculin adult cu oasele în cea mai mare parte descompuse; oase calcinate; găsit la -0.40-0.45 m; **b.** groapă de 1.12x0.80 m; **d.** groapa: NV-SE; **e.** fragmente de la un vas borcan, o verigă din cupru, peste 600 cochilii de melci;

M.4. a. inhumat în groapă săpată în stâncă; descoperit de către muncitori în 1978; la -0.38 m; **b.** groapă în formă de lingură de 0.91x0.45 m; **d.** groapa: NV-SE; **e.** numeroase cochilii de melci;

M.5. a. mormânt în groapă săpată în stâncă; descoperit înainte de război; la -0.37 m **b.** groapă ovală de 1.30x0.70 m;

M.6. a. mormânt în groapă săpată în stâncă; descoperit înainte de război; la -0.60 m **b.** groapă ovală de 1.20x0.60 m;

M.7. a. inhumat în groapă săpată în stâncă; copil cu oasele în cea mai mare parte descompuse; la 0.60 m de latura NV a M.4; la -0.26 m; **b.** groapă de 0.38x0.22 m; **c.** chirchit; **d.** capul la SE, picioarele la NV; **e.** 106 cochilii de melci în pământul de umplutură al gropii;

M.8. a. inhumat în groapă săpată în stâncă; adult la -0.39 m; **b.** groapă de 0.95x0.64 m astupată cu două straturi de pietre plate îmbucate una într-alta (un fel de capac gros de 0.17 m); **c.** puternic chirchit pe stânga, cu mâinile îndoite din cot; **d.** capul la SE, picioarele la NV; **e.** un vas în dreptul frunții, o sulă de aramă cu secțiune rectangulară pe piept, un pandantiv din dinte de cerb, un pandantiv perforat din dinte de câine, oase de animale, 317 cochilii de melci, cca. 30 fragmente ceramice în pământul de umplutură al gropii (păreau mai degrabă antrenate acolo decât depuse intenționat);

M.9. a. incinerat în urnă în groapă săpată în stâncă; la -0.31 m; **b.** groapă de 1.10x0.60 m; **c.** puține oase calcinate depuse într-un castron așezat în partea de NV a gropii; oase umane calcinate se aflau și în pământul de umplutură al gropii; **d.** groapa: NV-SE; **e.** opt fragmente ceramice, 214 cochilii de melci, o așchie din cremene, oase calcinate de animale, toate în pământul de umplutură al gropii;

M.10. a. mormânt în groapă săpată în stâncă; la -0.30 m; distrus în mare parte de lucrările carierei; **b.** groapă de 0.63x0.31 m; **d.** groapa: NV-SE;

M.11-13. a. morminte de inhumatie în groapă săpată în stâncă; cercetare de salvare I. Motzoi-Chicideanu.

466. NĂENI. 1. pct. Zănoaga - Cetățuia 1; **2. așezare** pe platoul unui pinten de deal înconjurat de pante abrupte; creastă stâncoasă de formă elipsoidală; **3. cercetări sistematice** I. Motzoi-Chicideanu între 1982-1986, 2000-2003; **11.** Muz. Buzău; **12.** Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 59 urm (fig. 4/1; 9);

A. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,1-2. 5. o construcție de suprafață** cu bolovani de piatră la colțuri și o vatră dezafectată;

B. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3. 4.** ceramică apărută în mod sporadic printre materiale de tip Monteoru Ic2-la; **5.** un complex format din două șiruri paralele din câte un rând de bolovani, lungi de cca. 5 m și la 0.30-0.35 m unul de altul.

467. NĂENI. 1. pct. Zănoaga - Cetățuia 2; **2. așezare** pe un pinten de deal desprins spre N din culmea Zănoaga, cu 50 m mai jos decât Cetățuia 1; **3. cercetări sistematice** conduse de I. Motzoi-Chicideanu în 1983-1985, 1988-1993, 1996-2002; **4.** strat gros de 1.20-1.30 m pe panta E a promontoriului; a fost divizat patru niveluri din bronzul timpuriu (Zănoaga I-II), separate între ele prin podine de lut, dungii de arsură și lentile de cenușă; sunt suprapuse de nivelul Zănoaga III (al cincilea nivel al așezării) ce conține materiale amestecate din mai multe epoci; **11.** Muz. Buzău; IAB; **12.** Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 59 urm (fig. 10-19); Motzoi-Chicideanu ș.a. 2001, 157 urm; Motzoi-Chicideanu ș.a. 2002, 213 urm; Motzoi-Chicideanu ș.a. 2003, 208 urm; Motzoi-Chicideanu 2003, 38 urm;

A. Descoperire atribuită **Monteoru-Zănoaga/Ic4,1-2.** (nivelurile Zn. I-II). **5.** resturi de locuințe de

suprafață (podine din lut galben bătătorit); *vetre* pe paturi de pietre; câteva *gropi*; complex format dintr-o aglomerare de bolovani de calcar pe o suprafață de cca. 12 m la baza stratului de cultură; **6.** sulă cu mâner de os; **7.** rotiță car; **8.** ace; pandantive din colți perforați; **9.** topor cu gaură de înmănușare transversală; cuțite curbe; vârf de săgeată cu baza concavă;

B. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **4.** fragmente ceramice găsite în nivelul Zn. III amestecate cu materiale din faze mai evolute ale c. Monteoru și din sec. IV-V.

468. NEAJLOVU (com. Morteni), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Tăvârlău, pe drumul local la 500 m de satul Neajlovu; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe malul drept al Neajlovului; **3. cercetări de suprafață**; **4.** un nivel de locuire observat în ruptura malului; **5. un bordei**; **11.** Muz. Târgoviște; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 33 (fig. 3/5).

469. NEAJLOVU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Valea lui Urda, la 500 m SE de cătunul Tăvârlău; **2. așezare** pe *terasa înaltă* a Neajlovului; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 34; Olteanu 2002, 189; **13.** atribuirea culturală a fot făcută de Olteanu.

470. NICOLAE BĂLCESCU (or. Vânu Mare), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în sudul satului, lângă un pod peste râul Blahnița; **2. mormânt** găsit într-o zonă de câmpie din apropierea râului Blahnița; **3. descoperire întâmplătoare**; **4.** mormântul a fost găsit la -1.50 m într-un canal de irigație și conținea urme de cenușă și oase calcinate; zona era răscolită de buldozer, în pământul excavat aflându-se numeroase fragmente ceramice decorate cu linii paralele incizate; **5. a. incinerat în urnă**; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1982, 196 (fig. 3-4); Crăciunescu 1996, 40 (nr. 21); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175; Crăciunescu 1999a, 43-44.

471. NOVACI (or. Mihăilești), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** între satele Popești și Novaci, în zona necropolei tumulare getice; **2. așezare** pe *terasa înaltă* de pe dreapta Argeșului; **3. săpături** A. Vulpe; **4.** fragmente ceramice de tip Glina apărute în mod sporadic la baza unui nivel de tip Tei; **12.** Vulpe 1962, 360 (fig. 3/9); Vulpe, Veselovschi-Bușilă 1967, 85 (fig. 5/1, 3, 5, 7).

472. NUCI (com. Vasilați), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Palanca, unde se varsă Cânlăul în Dâmbovița; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* ce domină văile Cânlăului și Dâmboviței; așezarea Glina se află pe partea cea mai înaltă a pintenului de terasă; **3. săpătură** în anul 1962; **4.** strat Glina gros de 0.30 m; **12.** Morintz, Ionescu 1968, 121 (nr. 17) (fig. 7/3, 5).

473. OCLAND (OKLÁND), jud. Harghita. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Dealul Pietros (Kövesbére), pe pantele dealului; **2. necropolă tumulară**; se întinde pe teritoriul mai multor sate după cum urmează: Ocland=19 tumuli; Crăciunel (com. Ocland)=8 tumuli; Petreni (com. Mărtiniș)=10 tumuli; Sânpaul (com. Mărtiniș)=2 tumuli; **3.** o parte au fost săpați în secolul XIX; există de asemenea mai multe descoperiri întâmplătoare; **5.** din mai mulți tumuli provin *cutii de piatră* cu schelete chircite orientate E-V (Ocland, Crăciunel, Petreni); sunt menționați și tumuli cu manta de piatră (Ocland), sau înconjurați cu cerc de pietre (Sânpaul); într-un tumul, la -1.50 m, într-un strat prăfos, a fost găsit un vas cu gâtul în formă de pâlnie; **12.** *RepHarghita* 2000, 166-167 (nr. 496) (cu bibliografia mai veche);

M.1. a. inhumat; la -1.50 m; **c.** chircit; **d.** capul la E;

M.2. a. inhumat; la -1.00 m; **d.** capul la E;

M.3. a. inumație în cutie de piatră; dublu; tumulul avea manta de piatră; **b.** cistă (L=1.50 m; l=0.61 m);

474. OCNELE MARI, jud. Vâlcea. **1.** pct. Ștrand, la cca 200 m N de actualul ștrand Ocnele Mari, pe ambele maluri ale unui pârâiaș; **2. așezare**; **3. săpături** executate de Gh. Petre-Govora; **4.** strat Glina gros de cca. 0.60 m (?), care suprapune un strat Coțofeni III și care este, probabil, suprapus de un strat cu ceramică de tip Verbicioara; **11.** Muz. Govora;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **12.** Petre-Govora 1976, 16 urm (fig. 4/9; 5/2; 8/14-17, 20); Petre-Govora 1982a, 9 urm (fig. 11/9, 14, 16, 18, 20); Petre-Govora 1995, 30 (fig. 4/9; 5/2; 8/14-17, 20);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **6. a.** un topor plat cu margini ridicate (L=15 cm; G=300 gr); **b.** un ac; **12.** Petre-Govora 1995, 45 urm (fig. 1/1-8, 13, 15-16; 2/1-3, 10-11; 3/1-10; 4/2-3, 7, 10; 5/2, 5, 7).

475. OCNELE MARI. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **1.** pct. Zdup, deasupra ștrandului; **2. așezare**; **3. săpături** executate de Gh. Petre-Govora; **4.** diverse straturi care merg până la adâncimea de 1.60-1.80m; s-a mai descoperit ceramică Coțofeni III; **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1988, 137 urm (fig. 1-2; 3/1-11, 13; 4; 5/1-3; 8/1-6); Petre-Govora 1995, 37 urm (fig. 1-2; 3/1-11, 13; 4; 5/1-3; 8/1-6).

476. OCNIȚA (or. Ocnele Mari), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cosota; cultura Glina a apărut în toate punctele în care s-au efectuat săpături arheologice ce au avut drept obiectiv cetatea dacică de la Ocnița, cele mai numeroase materiale găsindu-se pe dealul numit Cetatea 1; **2. așezare** pe un *deal*; **3. cercetări sistematice**; **4.** locuirea preistorică a fost distrusă de așezarea Latène; **6.** un pumnal cu placă la mâner (L=11.2 cm); **9.** cuțițe curbe; topor de minerit; **12.** Petre-Govora 1967, 652 (fig. 6/16); Petre-Govora 1976, 15 urm (fig. 4/7-8); Berciu 1981, 14-15 (pl. 3/6-7); Berciu ș.a. 1984, 181 urm (fig. 4/7, 9; 5); Petre-Govora 1986, 151 urm (fig. 3/9); Petre-Govora 1995, 30 (fig. 4/7-8); **13.** apartenența pumnalului de cupru și a obiectelor de piatră la locuirea Glina este incertă.

477. ODAIA TURCULUI (com. Mătășaru), jud. Dâmbovița (fig. 12-48; 66A; 76/1, 5; 77/5, 13; 78/2; 79/6, 10; 83/5-7; 84/13; 85/3, 7, 14; 86/3-4). **1.** în capătul NE al satului, pe stânga șoselei București-Mătășaru, pe terenul lui Petre Marin; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe malul stâng al Poptopului (bazinul Argeșului), afectat de eroziune; 150x50 m; **3. cercetări sistematice** executate de E. Tudor între anii 1979-1988 și R. Băjenaru în 1995-1996; **11.** IAB; **12.** Tudor 1982, 59 urm (fig. 1-9); Tudor 1983, 108 urm (fig. 1-2); Băjenaru 1996, 82-83; Băjenaru 1998, 85 urm (fig. 1); Băjenaru 2002, 108 urm (fig. 1-5; 9/1-5; 13/3, 6, 9; 14/1; 15/12-13); Băjenaru 2003, 141 urm (fig. 3; 4/1-5; 6/3, 6, 9; 7/1);

A. Descoperire atribuită **Glina**. **2. fortificată** cu șanț și val de apărare; **4.** stratul Glina are o grosime de cca. 0.80-1.00 m, fiind divizat în trei niveluri de locuire, fiecare cu o grosime medie de 0.30 m; **5. 16 locuințe de suprafață; două bordeie; gropi**; **6. a.** un topor plat cu margini ridicate, fragmentar (variante Glina?) (L=3.2 m; l=3.2 cm; G=35.34 gr); **b.** un pumnal cu limbă la mâner (L=7.7 m; l=2.7 cm; G=8.32 gr); **c.-d.** două seceri fragmentare, dintre care una pierdută, iar cealaltă cu dimensiunile: L=5.7 cm; l=2.1 cm; G=30.23 cm; **e.** o daltă cu un capăt lățit și altul ascuțit (L=19.2 cm; l=0.7 cm; G=37.19 gr); **7.** placă perforată; linguri; roțițe car; fusaiole; greutate; **8.** împungătoare; sule; **9.** topoare cu gaură de înmănușare; topoare plate; cuțițe curbe; râșnițe și frecătoare; **10.** statueta zoomorfă fragmentară;

B. Descoperire atribuită **Odaia Turcului**. **4.** stratul are o grosime medie de 0.30 m, fiind divizat în două niveluri de locuire; suprapune nivelurile Glina; **5. 9 locuințe de suprafață; un bordei; gropi**; **6. a.** un pumnal miniatural cu placă (L=5.3 cm; l=2.2 cm; G=4.96 gr); **7.** linguri; roțițe car; fusaiole; **8.** împungătoare; sule; **9.** topoare cu gaură de înmănușare; topoare plate; cuțițe curbe; râșnițe și frecătoare.

478. ODAIA TURCULUI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Tarlăua lui Măgrilă, la cca. 500 m. E de punctul anterior; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe stânga Potopului; **3. cercetări de suprafață** R. Băjenaru în 1995; **5. o vatră**; **11.** IAB; **12.** inedit.

479. OJDULA (OZSDULA), jud. Covasna. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **5.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara; **11.** Muz. Salzburg; **12.** Vulpe 1970, 31 (nr. 51) (pl. 4/51).

480. OLĂNEȘTI (or. Băile Olănești), jud. Vâlcea. Descoperire de piese de **metal**. **1.** Valea Argelelor; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Corbasca (L=14.4 cm; G=750 gr); **12.** Petre-Govora 1983, 288 (fig. 2/2); Petre-Govora 1995, 37 (fig. 2/2).

481. OLTENIȚA, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La lordoc, la ieșirea din Oltenița, pe dreapta șoselei Oltenița-București (la 100 m est de șosea), în malul unei lutării; **2. așezare** pe *terasa joasă* de pe stânga Argeșului; **3. cercetări de suprafață** în 1966; **12.** Morintz, Ionescu 1968, 101-102; **13.** s-a găsit un ciob Glina.

482. OLTENIȚA. Descoperire atribuită cu probabilitate **Odaia Turcului. 2. așezare (?); 12.** Schuster 1997, 125.

483. OLTENIȚA. Descoperire atribuită **Zimnicea. 1.** pct. Calomfirescu; **2. mormânt; 3.** cercetări D. Șerbănescu, B. Ionescu; **5. a. mormânt de inhumatie; c.** chircit; **e.** patru vase, între care un askos și un castron; **12.** Berciu, Morintz, Roman 1973, 396; Roman 1986, 35; Schuster 1997, 201 (nr. 107).

484. OLTENIȚA. Descoperire atribuită cu probabilitate **bronzului timpuriu. 1.** pct. Renie, 2.5 km N de oraș; **2. mormânt** în marginea terasei joase a Argeșului; **3. săpături; 4.** groapa mormântului perfora o locuință Cernavoda I; **5. a. inhumat; c.** chircit puternic; **d.** S-N; **12.** Morintz, Ionescu 1968, 99.

485. OLTENIȚA. Descoperire atribuită **epocii bronzului. 1.** pct. Valea Mare; **2. mormânt; 3.** cercetări B. Ionescu; **12.** Morintz 1978, 97.

486. OPRIȘOR, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Glina. 2. așezare; 12.** Nica 1996, fig. 1.

487. ORBEASCA DE SUS (com. Orbeasca), jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina. 2. așezare** pe un pinten de terasă pe partea dreaptă a Teleormanului; fortificată cu un șanț de apărare; cca. 2.5 ha; **3. săpături** executate în anii 1969-1972, 1975; **4.** un nivel Glina; **12.** Moscalu, Beda 1979, 368 urm (fig. 2/3).

488. OREVIȚA MARE (or. Vânju Mare), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Glina. 1.** pct. Cetățuie, în partea de S a satului; **2. așezare** pe platoul unui deal; **3. săpături** executate de G. Crăciunescu în 1987; cca. 86 m²; **4.** fragmente ceramice apărute în mod sporadic, alături de ceramică Basarabi și Latène; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1997, 56; Crăciunescu 2003, 56 urm.

489. OREVIȚA MARE. Descoperire atribuită **Glina. 1.** pct. Păulești, 2 km E de localitate; **2. așezare** situată pe dealul Măroiu; **3. săpături** G. Crăciunescu în 1987-1988, 1994-1995; 10 secțiuni, așezarea Glina concentrându-se în zona secțiunilor 1-4; **4.** stratul Glina are o grosime de 0.45 m și este suprapus de un strat din bronzul târziu gros de 0.80 m; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1982, 193 urm (fig. 1); Crăciunescu 1995, 65; Crăciunescu 1997, 56; Crăciunescu 2003, 57 urm (pl. 3-7, 33); **13.** o parte din ceramica publicată în 2003 (Crăciunescu 2003, pl. 5/3; 6/1, 3-4; 7/3), ca și o parte din ceramica atribuită bronzului târziu, ar putea aparține unui orizont cronologic corespunzător sfârșitului bronzului timpuriu și începutului bronzului mijlociu.

490. ORLEȘTI, jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești** (fig. 77/10, 12). **1.** pct. Sâlea; **2. așezare** aflată pe malul pârâului Sâlea; **3. descoperire întâmplătoare; 4.** un strat gros de 0.30 m observat în malul pârâului, suprapus de un strat Verbicioara (fază târzie); **7.** fusaiole; **10.** figurine antropomorfe (?); **11.** Muz. Govora; **12.** Petre-Govora 1988, 142 urm (fig. 3/12; 5/4-17; 6/1-11; 7/1-15; 8/7-18); Petre-Govora 1995, 39 urm (fig. 3/12; 5/4-17; 6/1-11; 7/1-15; 8/7-18).

491. ORODEL, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina. 12.** Nicolăescu-Plopșor 1923, 298; Berciu 1934, 8; Berciu 1939, 98.

492. ORODEL. 1. pct. Țuțuroaie; **2. așezare; 3. cercetări de suprafață și descoperiri întâmplătoare;**

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești. 12.** Nica 1996, 19 urm (fig. 3/7-12, 14; 11/1; 17/1-7, 9-12, 15, 16; 18/3-6, 8-11, 13-15); Nica 1998, 151 urm (fig. 2/3, 7, 10, 15-17, 19);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara. 12.** Nica 1996, 19 urm (fig. 3/1-6, 13, 15; 6/7; 11/2; 18/12); Nica 1998, 151 urm (fig. 2/18; 5/13; 6/1-3, 5-6, 8-12).

493. ORȘOVA, jud. Mehedinți. Descoperire de piese de **metal. 2. descoperire izolată; 6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Veselinovo (II); **11.** Muz. Timișoara; **12.** Vulpe 1970, 36 (nr. 93) (pl. 6/93).

494. OSTROVUL CORBULUI (com. Hinova), jud. Mehedinți. **1.** pct. Botul Cliucului (sector A), la km fluvial 911; **2. așezare** situată pe un tell; **3. cercetări sistematice** conduse de S. Morintz și P. Roman între anii 1970-1984; s-a săpat o suprafață de 924 m²; **12.** Nicolăescu-Plopșor 1923, 298; Roman 1985a, 118 (fig. 1); Roman 1987, 335 urm; Roman 1988, 40 urm; Roman 1992, XXI urm; Roman 1996, 25 urm (cu bibliografia completă); Roman 1998, 17 urm (fig. 1, 3-4);

A. Descoperire atribuită **Glina**. **4.** un strat Glina gros de 0.15-0.50 m, în care prezența unei vetre la mijlocul stratului a permis divizarea lui în două niveluri de locuire; suprapune mai multe niveluri Coțofeni III și este suprapus de un strat cu materiale de tip Verbicioara II-III; **5.** două vetre; **8.** daltă; **9.** cuțit curb din silex;

B. Descoperire atribuită **Odaia Turcului**. **4.** asemenea materiale ceramice au fost găsite numai în S. XV într-un strat gros de 0.40-0.50 m în amestec cu ceramică de tip Glina.

495. OSTROVUL CORBULUI. **1.** pct. Botul Cliuciului (sector B), la 280 m E de sectorul A (punctul anterior), între metri 292-448 ai km fluvial 911; **2.** așezare situată pe un teren plat acoperit de aluviuni; **3.** săpături P. Roman (o suprafață de 297 m²); **4.** stratul de epoca bronzului are o grosime de cca. 0.60 m; diferențierea sa în mai multe niveluri nu se poate face decât acolo unde sunt complexe sau dungii de arsură; **12.** Roman 1987, 335 urm; Roman 1988, 40 urm; Roman, 1992, XXI urm; Roman 1996, 25 urm (cu bibliografia completă); Roman 1998, 17 urm (fig. 2, 5-6);

A. Descoperire atribuită **Vecina-Bubanj III** (fig. 86/5-6). **4.** aglomerări de cioburi la baza stratului de epoca bronzului; nu constituie un nivel și nici o depunere uniformă;

B. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **4.** la partea inferioară a stratului de epoca bronzului; uneori apare ca o depunere groasă de cca. 0.10 m care suprapune materiale Coțofeni și Vecina; de cele mai multe ori cioburile de acest tip apar amestecate cu materiale din alte epoci;

C. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **12.** Crăciunescu 1998b, 175.

496. OSTROVUL CORBULUI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Botul Piscului (?), în capătul de nord al insulei; **2.** așezare amplasată pe un tell (?); **3.** săpături (?) executate de I. Nestor, D. Berciu, C. S. Nicolăescu-Plopșor în 1933; **5.** o groapă; **12.** Berciu 1934, 6; Berciu 1939, 98.

497. OSTROVUL CORBULUI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în dreptul satului, între km. fluviali 912-913; **2.** așezare situată pe terasa Dunării; **3.** cercetări de suprafață I. Nestor și D. Berciu în 1932; **4.** un strat Glina sărac în material arheologic; **12.** Berciu 1934, 6 (fig. 2/a-c).

498. OSTROVUL CORBULUI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Stația de pompare, la km fluvial 914; **2.** așezare; **3.** cercetări de suprafață S. Morintz și P. Roman în 1970; **12.** Roman 1987, 335.

499. OSTROVUL CORBULUI. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **2.** mormânt; **3.** săpături; **5.** a. incinerat în urnă (?); **e.** trei vase; **12.** Berciu 1939, 27 (fig. 13/1-3); Berciu 1966, 136 (nota 1).

500. OSTROVUL CORBULUI. Descoperire de piese de **metal** (fig. 69). **2.** depozit într-un vas; **3.** descoperire întâmplătoare; **6.** 20 topoare cu gaură de înmănușare transversală atribuite tipului Veselinovo (II) (L=între 16.7-18.3 cm; G=între 750-960 gr); **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin (10 piese); MNIR (4 piese); 6 piese sunt pierdute; **12.** Davidescu, Vulpe 1968, 505 urm (fig. 1-2); Vulpe 1970, 36, nr. 79-92 (pl. 6/79-92).

501. OSTROVUL CORBULUI. Descoperire de piese de **metal**. **1.** pe malul Dunării; **2.** depozit într-un vas; **3.** descoperire întâmplătoare în 1931; **4.** la -0.50 m adâncime, într-o zonă în care a fost semnalată ceramică de tip Glina și Coțofeni cu influențe Kostolac și Vučedol; **6.** **a-d.** patru topoare cu gaură de înmănușare transversală atribuite tipului Corbasca (L=14 cm, 12.8 cm, 13.2 cm, 10 cm); **e.** un topor plat (L=14 cm; l=5 cm); **f.** 15 miniaturi de topoare plate cu formă trapezoidală (L=între 6-7.5 cm); **12.** Berciu 1937b, 306 urm (fig. 1); Berciu 1939, 101 urm. (fig. 110-111); Berciu 1942, 2 urm (fig. 2); Vulpe 1970, 30 (nr. 44-47) (pl. 65/E); Vulpe 1975, 60 (nr. 273-288) (pl. 33/273-288).

502. OSTROVUL ȘIMIAN (com. Șimian), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **2.** așezare pe insulă; **3.** cercetări de suprafață G. Crăciunescu în 1992; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 41 (nr. 25) (pl. 5/11); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

503. OSTROVUL ȘIMIAN. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **2.** grup de morminte; **3.** săpături Gh. Popilian; **5.** 4 (?) morminte de incinerare; **12.** Roman 1976a, 32 (pl. 17/4; 47/24; 104/13);

M.1. **a.** incinerat în urnă; **b.** urnă așezată pe pietre, oase calcinate în jurul ei, totul acoperit cu o moviliță rotundă de pietre de râu;

M.2. **a.** incinerat pe sol; **b.** acoperit cu pietre; **e.** fragmente ceramice de la cca. patru vase;

M.3. a. incinerat în urnă;

M.4. a. incinerat (?); b. ring de piatră cu diam=3 m; acoperit cu pietre; **e.** fragmente ceramice.

504. OTOPENI, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** între Otopeni și Dascălu; **2. așezare;** **3. cercetări de suprafață;** **12.** Zănescu 1992, 371; **13.** au fost identificate în 1989 trei așezări ce au fost atribuite c. Glina.

505. PADEA (com. Drănic), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Dealul Viei; **2. așezare;** **3. săpături;** **12.** Nica 1996, 19 urm (fig. 6/5-7); Nica 1998, 151 urm (fig. 8).

506. PADEA. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** probabil pct. Zăgoreni; **2. grup de morminte;** **5. cinci (?) morminte de incinerare în urnă;** **11.** Muz. Craiova și Col. Muzeală Padea; **12.** Rîdiche 2001, 41 (nr. 180).

507. PĂDINA MARE (com. Pădina), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** înspre Pădina Mică; **2. așezare;** **3. cercetări de suprafață;** **12.** Galbenu, Miulescu 1969, 135 urm (fig. 1/1-3).

508. PĂDURENI (SEPSIBESSENYÖ) (com. Moacșa), jud. Covasna. Descoperire de piese de **metal**. **2. depozit;** **3. decoperire întâmplătoare** în 1874; **6. a-l.** 12 (?) topoare cu gaură de înmănușare transversală de tip Pădureni; **m.** un topor cu gaură de înmănușare transversală de tip Monteoru II; **n.** un topor-ciocan; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 119-128), 46 (nr. 190), 63 (nr. 273) (pl. 9/119-128; 12/190; 18/273) (cu bibliografia); **13.** inițial au fost descoperite peste 20 de topoare.

509. PĂTULELE, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită cu probabilitate **Verbicioara**. **1.** în N satului; **2. așezare** situată pe malul drept al pârâului Blahnița, distrusă în cea mai mare parte de către lucrări de regularizare a cursului apei; **3. cercetări de suprafață;** **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 42 (pl. 6/1).

510. PĂTULELE. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată;** **5.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pătulele (L=15.5 cm); **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Berciu 1939, 89 (fig. 102/1); Vulpe 1970, 38 (nr. 95) (pl. 7/95).

511. PĂULENI-CIUC (CSÍKCSOMORTÁNY), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Ciomortan**. **1.** pe teritoriul satului Șoimeni, în punctul Dealul Cetății (Várdomb); **2. așezare** pe platoul *dealului* situat pe dreapta pârâului Remete; suprafața de cca. 80x50 m; *fortificată* cu *sant* și *val*; **3. cercetări sistematice** Z. Székely în anii 1956, 1960 și 1967 (cca. 160 m²) și V. Căvruc începând cu 1999; **4.** două niveluri Costișa-Ciomortan; **5. trei locuințe de suprafață; patru vetre; un complex (nr. 13) cu un mormânt (?) colectiv de incinerare;** **6. a.** sulă (L=6.5 cm); **7.** fusaiole; greutate; **9.** topoare cu gaură de înmănușare transversală; vârf de săgeată din silex; frecător; **10.** figurine zoomorfe; **11.** Muz. Național Secuiesc Sf. Gheorghe; Muz. Carpaților Răsăriteni Sf. Gheorghe; **12.** Székely Z. 1968, 427 (nota 18); Székely Z. 1970b, 71 urm (fig. 1-10; 11/1-3, 6-7; 12-14; 15/2-6); Székely Z. 1971, 391 (fig. 3/1-9; 5/2-6; 6/1-4; 7/1-7); Székely Zs. 1997, 53 urm (pl. 65-74; 75/1, 3, 5-9; 76-78; 80/1-6, 8; 81-8485/1-4, 7-8; 86-87); Căvruc 2000, 93 urm (pl. 1-3); Căvruc, Dumitroaia 2000, 131 urm (pl. 1-16); Căvruc ș.a. 2000, 103 urm; Căvruc ș.a. 2001, 245 urm (pl. 65); Căvruc 2001, 57 urm (pl. 64-74); Căvruc, Buzea, Lazarovici 2002, 306 urm; Căvruc, Buzea 2002, 41 urm (pl. 1-5; 20/2-5; 21/3-4); Căvruc, Buzea 2003, 314 urm (pl. 123); Căvruc 2003a, 43 urm (nr. cat. 317-326).

512. PÂRSCOV, jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **2. așezare;** **3. săpături** V. Drâmbocianu; **4.** ceramică din stilurile Ic3-Ic2, Ia-IIb; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală și muchia cefei prelungită, atribuit tipului Pădureni (seria II); **12.** Vulpe 1970, 46 (nr. 153) (pl. 10/153); Oancea 1976, 226 (nr. 24); **13.** toporul reprezintă o descoperire întâmplătoare în zona așezării; Sârbu (2000a, 64) precizează că s-au găsit doar materiale din faza finală Monteoru.

513. PERIEȚI, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Ciodar, pe Dealul Zidului, la confluența pârâului Inivel cu Iminogul; **2. așezare** situată pe platoul unui *deal*; **3. descoperire întâmplătoare** în gropile de siloz ale fostului CAP; **4.** stratul de cultură avea o grosime de 0.70 m; **12.** Butoi 1999, 20.

514. PERII BROȘTENI (com. Olteni), jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la 500 m S de capătul sudic al pădurii; **2. așezare** pe terasa dreaptă a Teleormanului; **3. cercetări de suprafață** în 1976; **12.** Moscalu 1979, 396 (nr. 8).

515. PERIȘ, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la V și E de intersecția drumului Periș-Ostratu cu Vlășia, pe teritoriul fostului sat Cocioc (azi înglobat în Periș); **2. așezare** pe terasa râului Vlășia; suprafață de cca. 2.5 ha; **3. cercetări de suprafață** în anii 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 301 (nr. 39) (pl. 2/7).

516. PERIȘ. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 1 km SE de calea ferată București-Ploiești, 500 m V de drumul Periș-Ostratu, pe teritoriul fostului sat Cocioc (azi înglobat în Periș); **2. așezare** pe o terasă joasă de pe dreapta Vlășiei; suprafață de 2 ha; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 301 (nr. 38); Schuster 1997, 189 (nr. 66); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

517. PERIȘ. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Valea Sticlăriei, în marginea S a Pădurii Buriăș; **2. așezare** situată pe ambele maluri ale văii; suprafață de 3 ha; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 290 (nr. 3); Schuster 1997, 202 (nr. 112); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

518. PERIȘ. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Saidac, 500 m E de calea ferată București-Ploiești; **2. așezare** pe un pinten de terasă de pe dreapta Snagovului; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 294 (nr. 19); Schuster 1997, 202 (nr. 111); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

519. PERIȘOR, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** Măgurile înșirate; **2. tumul**; **3. săpături** C. S. Nicolăescu-Plopșor în perioada interbelică; **5. a. cinci (?) morminte de înhumatie cu ocru roșu**; c. chircite; **12.** Nestor 1933a, 67; Berciu 1934a, 27; Zirra 1960, 126.

520. PERȘANI (com. Șinca), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2. așezare** situată pe terasa înaltă din stânga pârâului Perșani; **3. cercetări de suprafață** F. Costea în 1986; **12.** Costea 1995, 59.

521. PERȘANI. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg**. **1.** lângă Băile Perșani; **2. așezare** situată pe dreapta pârâului Perșani; **3. cercetări de suprafață** F. Costea în 1986; **12.** Costea 1995, 59.

522. PERȘINARI (com. Văcărești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4**. **2. așezare**; **12.** Vulpe 1959, 273 (informații de la I. Nestor); Oancea 1976, 226 (nr. 3); **13.** atribuirea culturală aparține lui Oancea.

523. PEȘTERA ALMAȘ (com. Merești), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2. așezare** în peșteră; **12.** Nestor 1960, 98; Bichir 1962, 89.

524. PEȘTIȘANI, jud. Gorj. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Halânga); **12.** Vulpe 1970, 33, nr. 61 (pl. 4/61).

525. PETENI (PETŐFALVA) (com. Zăbala), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Ciomortan**. **1.** în partea de SV a satului, pe dreapta drumului spre Zăbala; **2. așezare** situată pe terasa stângă a pârâului Peteni; **3. săpături** Székely Zs. în 1978-1979; **4.** un strat cu materiale și complexe de tip Noua, în care s-au găsit și vase și cioburi atribuite c. Ciomortan; **11.** Muz. Național Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Székely Zs. 1980a, 129 urm (fig. 1-2; 4/5); Székely Zs. 1997, 80 (nr. 37) (pl. 79/1).

526. PETREȘTI (com. Corbii Mari), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la SE de localitate; **2. așezare** pe malul drept al Neajlovului; **3. săpătură** D. Berciu în 1934; **12.** Berciu 1934, 8; Olteanu 2002, 90.

527. PETREȘTI. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **6.** un topor plat; **12.** Vulpe 1975, 60 (nr. 298) (pl. 34/298).

528. PETRICENI (KÉZDIKÓVÁR) (com. Sânzieni), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **12.** Schroller 1933 (pl. 51/1-2, 4, 6); Bichir 1962, 90; Székely Zs. 1997, 80 (nr. 38)

(pl. 58/1-2, 4); **13.** pe harta întocmită de Bichir, apare ca punct cu descoperiri Schneckenberg; la Székely Zs. apare ca punct cu descoperiri Coțofeni.

529. PETRIȘORU (com. Racovițeni), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Muchia Băjenarului; **2. așezare** pe un platou de formă elipsoidală; cca. 4500 m²; distrusă de lucrări agricole; **3. săpături** A. Oancea în anii 1979-1981; **4.** un nivel (?) cu ceramică Ic3, suprapus de un nivel ("câmp de gropi") atribuit aspectului Petrișoru-Racovițeni (Monteoru final); **5. șase gropi**; **11.** MNIR; **12.** Oancea 1979, 39; Oancea 1981, 41.

530. PIATRA-SAT (com. Piatra-Olt), jud. Olt. **1.** pct. Vadul Codrii, undeva între așezările de la Vadul Codrii și Nucet; **2. așezare**; **3. săpături**; **12.** Nica, Ciucă 1986, 74 (fig. 7/1, 3-4); Ridiche 2001, 42 (nr. 190);

A. Descoperire atribuită cu probabilitate **Gornea-Orlești**; **13.** atribuire făcută de Ridiche;

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**.

531. PIATRA-SAT. **1.** pct. Nucet, între Piatra-Sat și Brâncoveni, la 200 m NV de pct. Vadul Codrii; **2. așezare** situată pe un *pinten al terasei inferioare* de pe dreapta Oltului; **3. săpături**; **5. o groapă**; **12.** Nica, Ciucă 1989, 35 urm (fig. 17/2-5); Ridiche 2001, 42 (nr. 189); **13.** atribuirea culturală aparține lui Ridiche;

A. Descoperire atribuită cu probabilitate **Gornea-Orlești**.

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**.

532. PIELEȘTI, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la capătul de E al satului, pe teritoriul fostului sat Nichitoaia (azi înglobat în Pielești); **2. așezare** pe *terasa joasă* din stânga Tesluiuului; pare *fortificată* cu șanț de apărare; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Nica 1972, 203.

533. PIELEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în grădina școlii și a bisericii din fostul sat Pârșani (azi înglobat în Pielești); **2. așezare** situată pe *terasa* dreaptă a Tesluiuului; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Nica 1972, 205.

534. PIETRENI (com. Costești), jud. Vâlcea. Descoperire de piese de **metal**. **1.** la poalele muntelui Cârligele Costeștilor; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara; **11.** pierdut; **12.** Vulpe 1967, 190; Vulpe 1970, 31 (nr. 58).

535. PIETRICICA (com. Lapoș), jud. Prahova. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Fântâna Hoților, cca. 7 km N de sat; **2. așezare** situată pe culmea *dealului* Bradu; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Motzoi-Chicideanu, Constantinescu 2003, 231 urm.

536. PIETRICICA. Descoperire atribuită **Monteoru**. **1.** pct. La mesteceni, cca. 2 km N de sat; **2. grup de morminte** situat pe o culme a *dealului* Bradu; **3. săpături** în 2002; **5. a. inhumat acoperit cu bolovani**; **b.** defunctul a fost înconjurat și acoperit cu bolovani, între care se afla și o lespede așezată pe muche, fapt ce indică o posibilă cistă; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la VNV; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 53 (nr. 60); Motzoi-Chicideanu, Constantinescu 2003, 231 urm (pl. 93); **13.** descoperiri anterioare fortuite indică prezența mai multor morminte în acest punct.

537. PIETROASA MICĂ (com. Pietroasele), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **1.** pct. Gruiu Dării, la 1.5 km nord-est de sat; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal* al masivului Istrița; **3. săpături** V. Dupoi, Florența Preda, mai recent Valeriu Sîrbu; **4.** un strat gros de cca. 0.30 m în mare parte bulversat de locuirile ulterioare (Latène); este posibil să existe mai multe depuneri de epoca bronzului, în condițiile în care un bordei suprapune podina unei locuințe; **5. o locuință**; *un bordei*; *șase vetre*; *o groapă*; **7.** roțițe car; fusaiole; **8.** două psalii ornamentate; sule; **9.** cuțit curb; pandantiv; **12.** Dupoi, Preda 1977, 9 urm (pl. 5-10); Dupoi, Sîrbu 2001, 48 urm (pl. 119/3-6; 120-121); **13.** pentru I. Motzoi-Chicideanu și M. Șandor-Chicideanu, aici avem inclusiv materiale ceramice de tip Monteoru Ic4,1 (Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 83).

538. PIETROASA MICĂ. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **1.** pct. Coasta Rusului; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal* al masivului Istrița, deasupra văii Urgoaiei; **3. cercetări de**

suprafață; 4. ceramică din stilurile Ic4-Ic2, Ia, II, și necropolă din faza II; 12. Oancea, Drâmbocianu 1977, 509; Oancea 1979a, 53.

539. PIETROASA MICĂ. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. 1. pct. Via lui Alexandru Despan; 2. așezare; 3. cercetări de suprafață; 12. Oancea 1979a, 53.

540. PIETROASA MICĂ. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. 1. pct. Via lui Aurică Bădina; 2. așezare; 3. cercetări de suprafață; 4. ceramică din stilurile Ic3-Ic2; 12. Oancea 1979a, 53.

541. PIETROASA MICĂ. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. 1. pct. Via lui Pompiliu Berca; 2. așezare; 3. cercetări de suprafață; 4. ceramică din stilurile Ic3-Ic2, Ia; 12. Oancea 1979a, 53.

542. PIETROASA MICĂ. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. 1. pct. Dealul Dogaru; 2. așezare pe platoul dealului; 3. săpături A. Oancea; 4. izolat ceramică din faza Ic3 și necropolă din faza IIb; 5. complexe; 12. Oancea 1979a, 53.

543. PIETROASA MICĂ. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. 1. pct. La tarifa; 3. cercetări de suprafață; 12. Oancea 1979a, 53;

A1. 2. așezare; 4. ceramică din stilurile Ic3-Ic2;

A2. 2. grup morminte din fazele Ic3-Ic2.

544. PIETROASA MICĂ. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. 1. pct. Crucea lui Avram; 2. mormânt; 3. cercetări de suprafață; 12. Oancea 1979a, 53.

545. PITEȘTI, jud. Argeș. Descoperiri atribuite **Glina**. 1. diferite puncte ale orașului; 2. așezări; 12. Poenaru-Bordea 2000, 324.

546. PIȚIGAIA (com. Frumușani), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. 1. pct. La Biserică; 2. așezare pe un pinten de terasă de pe malul stâng al Dâmboviței; 3. cercetări de suprafață; 12. Schuster 1996, 12; Schuster 1997, 202 (nr. 113).

547. PLĂTĂREȘTI, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. 1. pct. Lacul Tătaru; 2. așezare pe terasa dreaptă a Dâmboviței; 3. cercetări de suprafață; 12. Schuster 1997, 202 (nr. 114).

548. PLENIȚA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Yamnaya**. 1. pct. Măgurile înșirate, în Poiana Pleniței, la întâlnirea drumurilor de la Verbicioara și Verbița; 2. grup de tumuli; 3. săpături C. S. Nicolăescu-Plopșor în anii '20 ai secolului trecut (doi tumuli) și D. Berciu în 1950-1951 (trei tumuli); 5. șase morminte de înhumăție cu ocru roșu; 6. **a-d.** patru inele de buclă din argint; 12. Nicolăescu-Plopșor 1923a, 84; Nicolăescu-Plopșor 1923b, 85; Berciu ș.a. 1951, 239; Berciu ș.a. 1952, 163 urm (fig. 21);

T.I. a. Măgura Mare din Pădurea Poienii; **b.** diam.=40 m; h=3.60 m; **c.** săpat de Plopșor;

M.1. a. inhumat cu ocru roșu; principal; strat de ocru roșu și ocru pe craniu; **b.** groapă rectangulară cu pereți căptușiți cu lemn; **c.** chircit pe spate; **e.** inel de buclă din argint;

T.II. a. Măgura din via lui Bârțan; **b.** diam.=40 m; h=1.50 m; **c.** săpat de Plopșor;

M.1. a. inhumat cu ocru roșu; principal; strat de ocru roșu; **c.** chircit pe dreapta; **e.** inel de buclă din argint în mantaua tumulului;

T.III. a. la întâlnirea drumurilor de la Verbița și Verbicioara; **b.** diam.=32x37 m, h=1.10 m; **c.** săpat parțial de Berciu în 1950 (două șanțuri perpendiculare de 12x2.50m și 3.50x2.50 m);

M.1. a. inhumat cu ocru roșu; principal, situat în centrul movilei; urme de ocru pe craniu, grămăjoară de ocru în stânga scheletului; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri rotunjite; **c.** schelet întins cu genunchii puțin aduși spre corp;

M.2. a. inhumat cu ocru roșu; secundar, situat în șanțul mic; dublu (femeie și copil-copilul plasat în stânga femeii); urme de ocru pe crani, mult ocru la închietura mâinilor și la gleznelor femeii; **c.** schelete întinse cu genunchii puțin aduși spre corp;

T.IV. a. în Poiana Pleniței; jefuit din vechime; groapă de jefuire chiar în mijlocul movilei; **b.** diam=25 m, h=0.65 m; **c.** săpat parțial de Berciu în 1951; **d.** în manta și în humusul antic s-au găsit cioburi de tip Coțofeni; tumulul este ulterior acesteia;

T.V. a. în Poiana Pleniței, la 50 m V de T.III; **b.** diam=31x25.15 m, h=1.65 m; **c.** săpat de Berciu în 1951;

M.1. a. *inhumat cu ocru roșu în groapă acoperită cu bârne*; principal, situat la 0.80 m S de centrul actual al movilei, groapa săpată în humusul antic; adult bărbat; urme de ocru pe oasele picioarelor, patru bulgări de ocru în diferite zone ale scheletului; **b.** groapă dreptunghiulară cu pereți oblici; L=1.32 m (gura), 1.22 m (baza), l=0.75 m, adâncimea=0.60 m; peste schelet și în jurul marginilor gropii erau urme de lemn și cenușă; **c.** chircit pe spate cu genunchii îndoiți și căzuți spre stânga, mâinile pe bazin, capul înclinat spre dreapta; **d.** capul la V, picioare la E; **e.** inel de buclă din argint în formă de spirală cu capetele petrecute, la stânga craniului, spre bărbie; inel de buclă din argint identic, la dreapta craniului;

M2. a. *inhumat cu ocru roșu*; secundar, situat la 3.18 m S de M.1, groapa nu atinge humusul antic (săpată în mantaua tumulului); urme de ocru pe craniu, grămăjoară de ocru în stânga scheletului; **b.** groapă; **c.** chircit pe spate.

549. PLOIEȘTI, jud. Prahova. Descoperire atribuită **Yamnaya, Monteoru Ia, Srubnaya** (fig. 63D; 65). **1.** pct. Triaj; **2. grup de tumuli** răspândiți pe terenul neted dintre Băicoi-Filipeștii de Pădure-Ploiești; **3. săpături** I. Nestor în 1941-1943; au fost cercetați doi tumuli; **5. 22 de morminte de inhumatie**; **6. a.** un topor plat cu margini ridicate; **b.** un pandantiv-ochelari; **c-f.** patru pandantive-tub din tablă; **g-h.** două inele de buclă; **i-j.** două mărgeli; **12.** Nestor 1944a, 30; Nestor 1944b, 55-56; Zirra 1960, 127; Com-șa 1989, 181 urm (fig. 1-6);

T.I. a. distrus în cea mai mare parte de lucrări de interes obștesc; **c.** săpături de salvare în 1941-1942;

M.1. a. *inhumat*; **c.** chircit;

M.2. a. *inhumat*; **c.** chircit; **e.** pandantiv-tub din tablă de aramă (Blechröllchen);

M.3. e. pandantiv ochelari din aramă (Brillenspirale), două pandantive-tub din tablă de aramă;

M.4a. a. *inhumat cu ocru roșu*; **c.** chircit; **e.** topor plat cu margini ridicate;

M.5. a. *inhumat*; **c.** chircit;

M.6. a. *inhumat*; **c.** chircit;

M.7. a. *inhumat*; **c.** chircit;

M.8. a. *inhumat*; **c.** chircit;

M.9. a. *inhumat*; **c.** chircit;

T.II. b. diam=47 m, h=1.50 m; **c.** cercetat integral în 1943; **d.** un humus gros de 0.15-0.20 m urmat de mantaua tumulului;

M.1. a. *inhumat cu ocru roșu*; secundar; probabil femeie; groapa săpată în manta; suprapune cu 0.15 m M.5; grămăjoară de ocru roșu în dreptul feței; **b.** groapă; **c.** chircit accentuat pe dreapta, cu palmele așezate în față, extremitățile inferioare ale tibiilor și peroneelor erau suprapuse; **d.** capul la 45 NE, picioare la 225 SV;

M.3. a. *inhumat cu ocru roșu*; secundar; probabil bărbat; la 0.50 m de centrul movilei; grămăjoară de ocru roșu în dreptul suprapunerii picioarelor și între femurul și tibia piciorului stâng; oase în mare parte înroșite cu ocru; **c.** chircit moderat pe dreapta, mâna stângă așezată cu palma pe abdomen, extremitățile inferioare ale tibiilor și peroneelor erau suprapuse; **d.** capul la 250 VSV, picioare la 70 ENE;

M.4. a. *inhumat*; secundar; copil; la 0.40 m de centrul movilei; parțial distrus; **c.** chircit pe dreapta, cu palma dreaptă sub craniu, cea stângă lângă față; **d.** capul la V, picioare la E;

M.5. a. *inhumat*; probabil principal; copil; distrus în mare parte; suprapus de M.5; **c.** chircit pe dreapta, cu palmele așezate în dreptul feței; **d.** capul la 200 SSV, picioare la 20 NNE; **e.** mărgea (pandantiv-tub) din tablă de bronz îndoită, în dreptul gâtului; mărgea de bronz lângă cubitusul stâng; la -0.40 m sub el un humerus și o mărgea de bronz;

M.6. a. *inhumat cu ocru roșu*; secundar; suprapune M.19; mult ocru pe aproape toate oasele; **b.** groapă albiată; **c.** așezat pe spate cu picioarele îndoite din genunchi și căzute spre dreapta; palma stângă pe abdomen; **d.** capul la 70 ENE, picioare la 250 VSV;

M.7. a. *inhumat cu ocru roșu*; probabil bărbat; la -1.05 m față de centrul movilei; grămăjoară de ocru roșu la 0.10 m în dreptul feței și alta la creștet; **c.** chircit moderat pe dreapta, cu palma dreaptă pe

bazin, iar cea stângă sub antebrațul drept; **d.** capul la 30 NNE, picioare la 210 SSV;

M.8. a. *inhumat cu ocră roșu*; probabil bărbat; la -0.87 m; grămăjoară de ocră roșu lângă cotul drept; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la 340 NNV, picioare la 210 SSV;

M.10. a. *inhumat*; copil; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la 70 ENE, picioare la 250 VSV;

M.14. a. *inhumație*; dublu (adult și copil); parțial deranjat; **c.** chircite pe stânga; **d.** capul la 347 NNV, picioare la 167 SSE;

M.15. a. *inhumat cu ocră roșu*; fetus; la -1.36 m; puțin ocră în zona capului; **c.** chircit moderat pe stânga, cu mâna stângă sub coloana vertebrală; **d.** capul la 50 ENE, picioare la 230 VSV; **e.** vas decorat cu șnurul lângă ceafă; mărgea în zona gâtului lucrată din fir de bronz răsucit de două ori;

M.19. a. *inhumație în groapă acoperită cu bârne*; dublu; adulți; parțial distruse; suprapus de M.6; **b.** groapă acoperită cu capac de bârne aflat cu 0.37 m mai sus de schelete; pereții de E și V căptușiți cu scânduri; **c.** unul chircit pe dreapta; **d.** groapa: 320 NNV, 140 SSE; **e.** 10 dinți și un colț de mistreț perforați, în regiunea gâtului; corn de cerb rupt în două la nivelul bârnei de V a capacului

M.20. a. *inhumat cu ocră roșu*; copil foarte mic; la -1.30 m; urme de ocră pe unele oase și grămăjoară lângă umărul drept; **c.** chircit moderat pe stânga, cu mâna stângă la spate; **d.** capul la 110 ESE, picioare la 290 VNV; **e.** spirală mică de argint între față și grămăjoara de ocră; vas decorat cu șnurul la picioare;

M.21. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă acoperită cu bârne*; copil; -2.30 m; foarte mult ocră pe oase; grămăjoară de ocră roșu la 8 cm în dreptul feței; **b.** groapă cu capac de bârne de lemn la 0.90 m deasupra scheletului; **c.** chircit moderat pe dreapta, cu palma stângă pe abdomen; **d.** capul la 250 VSV, picioare la 70 ENE; **e.** oase de animal pe schelet; vas la 12 cm de ceafă.

550. PLOIEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Bereasca; **2. așezare**; **12.** Teodorescu 2000, 328.

551. PLOIEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Ploiești-Nord; **2. așezare**; **12.** Teodorescu 2000, 328.

552. "PLOIEȘTI". Descoperire de piese de **metal** (fig. 72/8). **1.** nu se cunosc locul și condițiile descoperirii; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara (L=14.8 cm); **11.** Muz. Ploiești; **12.** Vulpe 1988a, 210 (fig. 1/5).

553. PLOPȘOR (com. Sălcuța), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **2. tumul**; **3. săpături** C. S. Nicolăescu-Plopșor; **5. a. un mormânt de inhumație**; **e.** o ceașcă cu o toartă; **12.** Nestor 1933a, 67.

554. PLOSCA (com. Bistreț), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. Ferma 2 (sau Cabana de metal 2), pe malul S al lacului Bistreț; **2. așezare** afectată de eroziune și de lucrări de îndiguire; **3. săpături (de salvare)** în anii 2000-2002; **4.** un strat gros de ca. 0.20-0.30 m suprapus de un alt strat, distrus, cu materiale de la sfârșitul epocii bronzului; **5. o vatră (?)**; **patru gropi**; **9.** o râșniță; **12.** Motzoi-Chicideanu ș.a. 2002a, 240 urm; Motzoi-Chicideanu ș.a. 2003a, 242 urm.

555. PODARI, jud. Dolj. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pătulele; **11.** Muz. Craiova; **12.** Berciu 1939, 88 (fig. 101); Vulpe 1970, 38 (nr. 104) (pl. 7/104).

556. POIAN (KÉZDIPOLYÁN), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Ciomortan**. **1.** pct. Panta de Piatră (Kőhát), la marginea comunei; **2. mormânt**; **3. săpături** Székely Z. în 1967 într-o așezare medievală; **5. a. inhumat**; la -0.35 m; copil; **c.** chircit pe dreapta; **d.** S-N; **e.** un castron tronconic; **12.** Székely Z. 1968, 425 (fig. 2/3-4, 6); Székely Z. 1970, 206; Székely Zs. 1997, 58-59, 80 (nr. 39) (pl. 79/2; 80/7); **13.** în afară de mormânt, în cursul săpăturilor s-a mai descoperit un singur ciob atribuit Ciomortan.

557. POIAN. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **11.** pierdut; **12.** Vulpe 1970, 44 (nr. 118) (pl. 8/118) (cu bibliografia).

558. POPEȘTI (com. Vasilați), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la S de sat, în incinta sectorului zootehnic al fostului C.A.P.; **2. așezare** pe terasa dreaptă a Dâmboviței; **3. săpături** M. Sâmpetru și D. Șerbănescu; **12.** Schuster 1997, 202 (nr. 115).

559. POPEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Pădurea Cioarinu; **2. așezare** pe un pinten de terasă de pe dreapta Dâmboviței; fortificație (?); **12.** Schuster 1997, 202 (nr. 116).

560. POPEȘTI (or. Mihăilești), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Nucet (așezarea getică-sectorul A); **2. așezare** pe un pinten de terasă pe dreapta Argeșului; **3. cercetări sistematice**; **4.** în general, stratul Glina are o grosime medie cuprinsă între 0.10-0.45 m, în unele porțiuni fiind distrus de locuirile ulterioare; nu este răspândit uniform pe întreaga suprafață a așezării, locuirea Glina concentrându-se spre botul promontoriului; **5. două locuințe de suprafață; două vetre; șapte gropi**; **7.** fusaiole; **12.** IAB; MNIR; **13.** Vulpe R. ș.a. 1955, 240 urm; Vulpe R. 1957, 227 urm (fig. 2/1-2); Vulpe R. 1959, 341 urm (fig. 4/1); Vulpe R. 1959a, 321; Vulpe R. 1961, 344; Vulpe R. 1962, 459; Vulpe, Gheorghită 1981, 60; Vulpe, Gheorghită 1986, 47; Vulpe 1997a, 165; Palincaș 1997, 173 urm; Trohani 1997, 193 urm (pl. 2/a; 3/2-4, 5-8; 6/1, 3-4, 6-8).

561. POPEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în vatra satului, la limita sudică a sectorului C; **2. așezare** pe terasa înalta din dreapta Argeșului; **3. cercetări de suprafață** A. Vulpe; **12.** informații A. Vulpe.

562. POPEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la intrarea în sat dinspre Mihăilești, pe stânga șoselei, la 1 km E de pct. Nucet; **2. așezare** pe un pinten de terasă de pe dreapta Argeșului; **3. cercetări de suprafață** A. Vulpe; **12.** informații A. Vulpe.

563. POPEȘTI-LEORDENI, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **5. un bordei**; **11.** Muz. București; **12.** Rosetti 1934, 31 (nota 90); Morintz, Rosetti 1959, 19; Roman 1976, 31 (fig. 4/4).

564. POSTĂVARI (com. Frumușani), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** lângă un pod; **2. așezare** pe malul drept al Călnăului; **3. cercetări de suprafață** în 1990; **12.** Schuster 1997, 203 (nr. 119).

565. PREAJBA (com. Malu Mare), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la 300 m E de vatra satului, la N de pâraul care vine de la Cârcea; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Negru 1994, 73.

566. PREDEAL-SĂRARI, jud. Prahova. Descoperire de piese de **metal**. **1.** pct. Zambroi; **2. depozit**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1880; **6.** s-au păstrat șase colane (Ösenhalsring); **12.** Andrieșescu 1916, 9 urm (fig. 5-9); Petrescu-Dîmbovița 1977, 42 (pl. 7/1-5).

567. PREDEȘTI, jud. Dolj. **1.** pe dreapta drumului Breasta-Cernătești, la 500 m V de km 9; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** M. Negru;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **12.** Negru 1994, 74.

B. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **12.** Ridiche 2001, 43.

568. PREJMER (TARTLAU), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** cu ocazia unor lucrări agricole în anul 1898; **4.** a apărut la mică adâncime, fiind scos de plug; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; **e.** fragmente ceramice; **12.** Prox 1941, 70 (nr. 1).

569. PRISACA (com. Vulpeni), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la capătul de N al satului; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** Gh. Popilian; **12.** informații Gh. Popilian pentru E. Tudor.

570. PRISTOL, jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în dreptul Stației de pompare; **2. așezare** situată în lunca Dunării; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 42 (pl. 6/5); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

571. PRUNENI (com. Zărnești), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru**. **1.** pct. Clociți; **2. mormânt**; **3. cercetări de suprafață** V. Teodorescu, V. Dupoi în 1967 și I. Motzoi-Chicideanu, E. Lupu în 1992; **5. a. inumație în cutie de piatră**; **12.** Vulpe, Drâmbocianu 1981, 180 (nota 19); Schuster 1997, 131; Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 53.

572. PRUNDU, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Botul Ursoaicei, în partea de E a satului; **2. așezare** pe un pinten al terasei înalte a fostului lac Greaca; **3. săpătură** în 1963; **4.** strat Glina gros de 0.20 m; **6. a.** un topor plat cu margini ridicate descoperit întâmplător în 1961 (L=9.3 m; l=5.8 cm; G=303 gr); **b.** un topor plat cu tăișul lățit (L=7.8 cm; l=3.7 m; G=66.5 gr); **c.** un cuțit; **7.** greutate; fusaiole; **11.** Muz. Oltenița; **12.** Morintz, Ionescu 1968, 118 (nr. 13) (fig. 7/2, 4); Șerbănescu, Trohani 1975, 529 urm (fig. 2/4, 6); Vulpe 1975, 61, 64 (nr. 307; 328) (fig. 34/307; 36/328); Roman 1976, 26 urm (fig. 3/8; 9/1, 3-4, 6-7; 10/1-2, 4).

573. PRUNDU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Stână; **2. așezare**; **4.** cioburi sporadice Glina și Tei; **12.** Schuster, Popa 2000, 148 (cu trimitere la *Sîrbu ș.a. 1996* care nu apare în lista bibliografică).

574. PUNTEA DE GRECI (com. Petrești), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. Dealul Sârbilor; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă de pe dreapta Neajlovului; cca. 3 ha; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 38 (nr. 16) (pl. 7/2, 4, 7).

575. PUNTEA DE GRECI. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Măgura sau La Movile; **2. necropolă tumulară** situată pe stânga Neajlovului; au fost identificați peste 50 de tumuli pe o suprafață de cca. 300 ha; **3. cercetări de suprafață**; **5.** într-unul din tumuli s-au găsit întâmplător, acum mai bine de 50 de ani, obiecte de bronz și ceramică; **6.** o cataramă; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 39-40 (nr. 18); Olteanu, Cârstina, Căprăroiu 2002, 25; **13.** atribuirea aparține lui Olteanu, Cârstina, Căprăroiu.

576. PUȚINEI (com. Izvorul Bârzii), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în vatra actuală a satului; **2. așezare** pe malul pârâului Gârdan; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 42 (pl. VI/3); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

577. RACOȘ, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Câmpul Caprei, la E de sat, lângă gara CFR, între Olt și drumul forestier; **2. așezare** situată pe prima terasă a Oltului; **3. cercetări de suprafață** în 1978; **12.** Costea, Ștefănescu 1980, 384.

578. RACOȘ. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Tepeiul Ormenișului, la 4.5 km E de sat, pe stânga Oltului; **2. așezare** situată pe platoul superior al dealului pe care se află și cunoscuta cetate dacică; **3. cercetări de suprafață** în 1978; **12.** Costea, Ștefănescu 1980, 384.

579. RACOȘUL DE JOS (com. Racoș), jud. Brașov. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată (?)**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **11.** Muz. Cluj-Napoca; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 147) (pl. 10/147) (cu bibliografia); **13.** este posibil ca piesa să provină dintr-un depozit.

580. RADOVANU, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Șuvița Mare; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** E.Comșa în anul 1977; **12.** informații E. Tudor.

581. RAST, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** pct Islaz; pe islazul comunelor Seaca de Câmpie și Rast până către satul Negoiu; **2. necropolă tumulară** întinsă pe o mare suprafață (cca. 10 km lungime) care cuprinde peste 100 de tumuli cu dimensiuni de 1-6 m-înălțime și 30-50 m-diametru; **3. săpături** VI. Dumitrescu și C. S. Nicolăescu-Plopșor (doi tumuli în 1942 și alți doi în 1950); **5. 11 morminte de inhumatie cu ocră roșu**; **12.** Dumitrescu 1944, 43 (fig. 11); Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1951, 275 urm (fig. 4; pl. 1);

T.I. 1. situat pe islazul com. Seaca de Câmpie; **3. săpături** VI. Dumitrescu și C. S. Nicolăescu-Plopșor în 1942; **5. două morminte de inhumatie cu ocră roșu**;

M.1. a. inhumat cu ocră roșu; principal plasat aproximativ în centrul movilei; **c.** chircit pe spate, mâinile pe bazin, picioarele îndoite și căzute pe dreapta; **e.** un vas fragmentar cu ocră roșu în stânga craniului;

M.2. a. inhumat cu ocră roșu; secundar; **c.** chircit pe spate cu genunchii îndoțiți; **e.** fragment de vas cu ocră roșu;

T.II. 1. situat pe islazul com. Seaca de Câmpie; **3.** săpături VI. Dumitrescu și C. S. Nicolăescu-Plopșor în 1942; **5.** două morminte de inhumație cu ocru roșu;

M.1. a. inhumat cu ocru roșu; principal; **c.** chircit pe spate cu genunchii îndoțiți; **e.** fragment de vas cu ocru roșu;

M.2. a. inhumat cu ocru roșu; secundar; **c.** chircit pe spate cu genunchii îndoțiți; **e.** fragment de vas cu ocru roșu;

T.III. 1. Măgura Banului, pe islazul com. Rast, la VNN de sat; **2.** h=4 m; **3.** săpat parțial de C. S. Nicolăescu-Plopșor în 1950; **4.** în toată zona săpată și pe nivelul antic de călcare s-au găsit multe fragmente ceramice Coțofeni; din datele prezentate reiese că tumulul este ulterior acestei locuiri; **5.** cinci morminte de inhumație cu ocru roșu;

M.1. a. inhumat cu ocru roșu în groapă acoperită cu bârne; principal, situat în centrul movilei la adâncimea de cca. 3.30 m; groapa săpată în solul antic; **b.** groapă aproape dreptunghiulară cu pereți oblici (fundul mai mic decât deschiderea); groapa a fost acoperită cu bârne groase de lemn; din profilul prezentat pare că groapa a fost acoperită cu o mică movilă de pământ peste care s-a ridicat mantaua tumulului; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite și căzute spre stânga; cotul stâng ușor îndoit; **d.** capul la V, picioarele la E;

M.2. a. inhumat cu ocru roșu; secundar, situat la S de M.1 la adâncimea de 1.67 m; groapă săpată în mantaua tumulului; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite și căzute spre stânga; mâinile puse pe bazin; **d.** capul la V, picioarele la E;

M.3. a. inhumat cu ocru roșu; secundar (copil?), situat la cca. 1.00 m N de M.1 la adâncimea de 0.58 m; groapă săpată în mantaua tumulului; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite și căzute în direcții opuse; mâinile îndoite la cot; **d.** capul la V, picioarele la E;

M.4. a. inhumat cu ocru roșu; secundar situat la N de M.1 la adâncimea de 0.52 m; groapă săpată în mantaua tumulului; **c.** chircit pe spate cu picioarele deranjate (?); **d.** capul la V, picioarele la E;

M.5. a. inhumat (cu ocru roșu?); secundar, situat la adâncimea de 0.10 m; groapă săpată în mantaua tumulului; aproape distrus; suprapune M.4; **c.** pare a fi chircit pe stânga; **d.** capul la V, picioarele la E;

T.IV. 1. pe islazul com. Rast, la 500 m de T.III; **3.** săpat de C. S. Nicolăescu-Plopșor în 1950; **5.** două morminte de inhumație cu ocru roșu;

M.1. a. inhumat cu ocru roșu; principal, plasat aproximativ în centrul movilei; groapa săpată în solul antic; **b.** groapă dreptunghiulară cu pereți oblici (fundul mai mic decât deschizătura); **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite și căzute în direcții opuse; mâinile îndoite ușor din cot (?); **d.** capul la V, picioarele la E;

M.2. a. inhumat cu ocru roșu; secundar, răvășit de gropi moderne; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite și căzute (?); **d.** capul la V, picioarele la E (?).

582. RĂDEȘTI (com. Oporelu), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina. 1.** în marginea SV a dealului Seiului, cca. 500 m N de sat; **2. așezare** situată pe deal; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Butoi 1999, 20.

583. RÂMNICELU, jud. Brăila. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu/mijlociu. 1.** pct. Pochină, în partea de NV a comunei, 500 m de cimitir; **2. mormânt** situat pe un tell din lunca Buzăului; **3. săpături** în 1969; **4. așezare** Cernavoda I și mai multe morminte din epoci diferite; **5. M.10. a. inhumat**; la -0.66 m adâncime, pe marginea estică a tell-ului; **b.** groapă ovală; **c.** chircit pe stânga cu palmele în dreptul feței; **d.** capul la E, picioare la V; **e.** un vas; un obiect de bronz oxidat între palme; **11.** Muz. Brăila; **12.** Harțuche 1973, 18-19 (fig. 3/1;4/3); Harțuche 1979, 69-70 (fig. 6/6); Harțuche 1980, 37; Harțuche 1980a, 329; Harțuche 1980b, 364 (nr. 21); Harțuche 2002, 138.

584. RÂMNICU VÂLCEA, jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina. 1.** str. Calea lui Traian nr. 39; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare** în anul 1969; **5. două vetre**; **12.** Petre-Govora 1976, 15, 18 (nr. 14) (fig. 4/5-6; 5/1; 8/4-5, 10); Petre-Govora 1995, 29-30 (nr. 14) (fig. 4/5-6; 5/1; 8/4-5, 10).

585. RÂMNICU VÂLCEA. 1. pct. Cetățuie, la N de Rm. Vâlcea; 2. **așezare** pe un *pinten de deal*; 3. *descoperire întâmplătoare* în anii 1970 și *săpătură (?)* Gh. Petre-Govora în 1979; 13. săpăturile arheologice executate în 1995 de către M. și G. Iosifaru lângă biserică, pe culmea dealului, au relevat doar existența unor așezări Latene și medievale (cf. Iosifaru, Iosifaru 1996, 97).

A. Descoperire atribuită **Glina**. 9. cuțit curb; 12. Petre-Govora 1982a, 10; Petre-Govora 1986, 154 urm (fig. 6/3; 7/8); Petre-Govora 1995, 24 (fig. 6/3; 7/8);

B. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. 12. Ridiche 2001, 44 (nr. 203).

586. RÂMNICU VÂLCEA. Descoperire atribuită **Verbicioara**. 1. pct. Liceul Economic; 2. **așezare**; 3. *descoperire întâmplătoare* cu ocazia săpării temeliei liceului; 12. Petre-Govora 1995, 30.

587. RÂMNICU VÂLCEA. Descoperire atribuită **Verbicioara**. 1. pct. Liceul Industrial; 2. **așezare**; 3. *descoperire întâmplătoare* cu ocazia săpării temeliei liceului; 12. Petre-Govora 1995, 30.

588. RÂNCĂCIOV (com. Călinești), jud. Argeș. Descoperire de piese de **metal** (fig. 71B). 1. pct. Dealul Săracului; 2. **depozit**; 3. *descoperire întâmplătoare*; 6. a. un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (seria Izvoarele) (L=15.6 cm; G=840 gr); b.-c. două topoare plate cu marginile ridicate atribuite tipului Glina (L=13.5 și 11.5 cm; G=385 și 310 gr); 11. Muz. Pitești; 12. Vulpe 1988, 207 urm (fig. 1/1-3).

589. RÂȘNOV (ROZENU), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. 1. pct. Peștera Gura Cheii (Ödweg Höhle), la 8 km ESE de Râșnov; 2. **așezare** în *peșteră*; este situată pe malul drept al pârâului Cheia, la 5 m înălțime față de firul apei; are 13 m lungime și 4 m lățime; 3. *săpături* A. Prox în 1934-1935 și C. S. Nicolăescu-Plopșor (12x2 m); 4. un nivel post-paleolitic gros de 0.06-0.08 m în care s-au găsit, în cercetările mai recente, patru cioburi de tip Coțofeni și cca. 100 fragmente ceramice de tip Schneckenberg; 5. *vetre*; 8. sulă; 9. topor; 12. Prox 1941, 12 (fig. 3; 8; 10-11; pl. 2/6; 8/7-8, 11; 23/4); Nicolăescu-Plopșor, Păunescu, Pop 1962, 117 urm (fig. 3/1-3, 5, 8-9, 11).

590. RÂȘNOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. 1. pct. Blocuri, pe partea stângă a șoselei Brașov-Bran, la 500 m de șosea, lângă pădure; 2. **așezare**; 3. *săpături* din 1972 până în 1975; 4. așezare medievală sub care, pe alocuri, apare un strat de epoca bronzului; 5. *o locuință*; 11. Muz. Brașov; 12. Costea 1973, 17; Costea 1975, 65 urm (fig. 9-10); Costea 1995, 61; 13. în lucrarea din 1995, Costea atribuie cioburile de epoca bronzului c. Wietenberg.

591. RÂȘNOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. 1. Cetatea Râșnov; 2. **așezare** situată pe *dealul* cetății; 3. *cercetări sistematice* începând cu 1970; 4. fragmentele ceramice de epoca bronzului nu se află *in situ*; ele sunt purtate și întotdeauna se găsesc amestecate cu ceramică dacică, romană și medievală; 5. *două gropi*; 6. un topor plat cu margini ridicate (L=11.3 cm; l=6.5 cm); 11. Muz. Brașov; 12. Costea 1970, 638; Costea 1971a, 737 urm (fig. 1-2); Costea 1973a, 279.

592. RÂȘNOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. 1. pct situat la S-SV de Dealul Cetății, despărțit de acesta de șoseaua Râșnov-Poiana Brașov; 2. **așezare** situată pe un *deal*; 3. *săpătură*; 12. Costea 1995, 61.

593. RÂȘNOV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. 1 în împrejurimile Râșnovului; 2. **mormânt**; 3. *descoperire întâmplătoare* cu ocazia unor lucrări agricole; 5. a. *inhumat în cutie de piatră*; dublu; b. cistă (L=1 m; l=0.65m); adâncime=0.52 m; d. E-V; 12. Prox 1941, 72 (nr. 5).

594. RÂU ALB DE JOS (com. Bărbulețu), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel**. 1. 100-150 m E de școală; 2. **tumul (?)**; 3. *cercetări de suprafață* P. Diaconescu, Gh. Olteanu în 2002; 5. a. *cutie de piatră* de mici dimensiuni cu urme de arsură și cenușă; *vatră* de formă ovală construită din lespezi de piatră; 11. Muz. Târgoviște; 12. Olteanu 2002, 49.

595. RÂU ALB DE SUS (com. Bărbulețu), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel**. 1. la E de sat; 2. **două grupuri de morminte**; situate pe un *pinten de deal*; 3. *cercetări de suprafață* I. Motzoi-Chicideanu în 1973; 5. a. *cutii de piatră*; 12. Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 53 (nr. 64).

596. RECEA (com. Valea Mare), jud. Olt. Descoperire atribuită Coțofeni. 1. 400 m V de sat, între Dârjov, calea ferată și șoseaua Slatina-Bălteni; 2. **așezare** situată pe un *deal*; 3. *cercetări de*

suprafață; **12.** Butoi 1999, 31; **8.** decorul ceramicii se compune din brâuri alveolate, striuri neregulate realizate cu măturica și benzi de striuri regulate, elemente care se apropie mai degrabă de repertoriul ceramic **Verbicioara**.

597. RECI (RÉTY), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **1.** pct. Telek; **2. grup de morminte** situat pe malul drept al Râului Negru; **3. săpături** Székely Z. în 1959; **5. trei morminte de inhumatie**; **8.** doi dinți perforați; un fragment de os prelucrat; **9.** un fragment de rășniță; **12.** Székely Z. 1962, 325 urm (fig. 3; 4/9-11); Székely Zs. 1997, 81 (nr. 41) (pl. 4/4); **13.** mormintele se află în perimetrul unei așezări în care s-au descoperit cioburi de tip Ariușd, Coțofeni, hallstattiene, Latène și Sântana; mormintele au apărut la cca. -0.40-0.60 m, adâncime la care de regulă se află complexe de tip Sântana; pentru Roman (1976a, 31), mormintele ar putea aparține unei perioade ulterioare; **M.1. a. inhumat**; la -0.40 m; adult; păstrat parțial; **c.** chircit pe stânga (?); **d.** E-V; **e.** os de la o falcă de porc; cioburi de epoca bronzului (?) sub schelet; **M.2. a. inhumat**; la -0.40 m; adult; păstrat parțial; **c.** chircit pe dreapta cu palmele aduse în dreptul feței; **d.** capul la V; **e.** un fragment de os prelucrat, un fragment de rășniță, câteva cioburi; **M.3. a. inhumat**; la -0.60 m; aproape distrus, s-au păstrat doar picioarele; **c.** chircit; **e.** doi dinți perforați.

598. REȘCA (com. Dobrosloveni), jud. Olt. **1.** pct. Romula-Villa suburbana; **2. așezare**; **3. cercetări sistematice**; **4.** fragmente ceramice din toate fazele Verbicioara au fost găsite într-un singur strat, amestecate cu materiale romane;

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **12.** Nica 1996, 18 urm (fig. 10/2, 4); Nica 1998, 151 urm (fig. 2/13-14);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **12.** Nica 1996, 18 urm (fig. 10/3, 5); Nica 1998, 151 urm (fig. 14/6, 13).

599. RETEVOEȘTI, jud. Argeș. Descoperire de piese de **metal** (fig. 72/3). **1.** pct. Cotul Mătușii, în partea de NV a comunei; **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor plat cu margini ridicate; **11.** Muz. Curtea de Argeș; **12.** Popescu, Rosetti 1959, 703 (nota 1) (fig. 1/6); Vulpe 1975, 65 (nr. 332 (pl. 37/332)).

600. ROBĂNEȘTII DE JOS (com Robănești), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nica 1996, fig. 1.

601. ROBĂNEȘTII DE SUS (com. Robănești), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** între satele Pârșani și Robăneștii de Sus, la 400 m V de Robănești; **2. așezare** situată pe terasa înaltă din stânga Tesluiului, precum și pe cea din dreapta aceluiași râu; **3. cercetări de suprafață** M. Nica în anii 1970-71; **12.** Nica 1972, 206 urm.

602. ROCȘORENI (com. Dumbrava), jud. Mehedinți. **1.** pct. Piscul Zbârcii și pct. Valea Bobului; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin;

A. Descoperire atribuită **Glina**. **12.** Crăciunescu 1982, 195 (fig. 5a);

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **12.** Crăciunescu 1982, 195 (fig. 5c); Crăciunescu 1996, 42-43 (nr. 31); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

603. ROGOJEL (com. Fărcășești), jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Mină; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** în 1978; **12.** Calotiu, Mocioi, Marinoiu 1987, 39, 44; Calotiu 1996, 7.

604. ROGOVA, jud. Mehedinți (fig. 74/11; 75/4-5, 7-9, 12; 76/10-11, 13-14; 77/7-8). **1.** pct. La Cazărmi, la 2 km est de sat; **2. așezare** situată pe o înălțime în lunca râului Blahnița; **3. cercetări sistematice** G. Crăciunescu în anii 1995-1998, 2000-2003; **4.** s-au descoperit materiale Coțofeni, Gornea-Orlești, Verbicioara I și sporadic Verbicioara V, Basarabi, dacice, romane și medievale;

A. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **4.** un strat subțire; **5. o locuință de suprafață**; **12.** Manea 2003, 48;

B. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **4.** un strat cu grosime maximă de 0.35 m; **5. 11 locuințe de**

suprafață; *5 bordeie*, *8 gropi* situate în interiorul sau imediat lângă locuințe; **6. a.-b.** două ace (L=10.1 cm; l=0.3 cm / L=11.1 cm; l=0.2 cm); **c.** un cuțit (L=14.1 cm; l=2.1 cm); **d.** o sârmă **e.** o daltă (L=9.6 cm; l=1 cm); **f.** un inel de buclă fragmentar (gros=0.2 cm); **g.** o brățară (diam=5 cm; gros=0.2 cm); **h.** o dălțiță-împungător (considerată vârf de săgeată) (L=4.3 cm; l=0.3 cm); **7.** linguri; roțiță car; fusaiole; diferite obiecte perforate și semiperforate; **8.** vârf de săgeată (?); măciucă; ac; dălțiță; străpungătoare; răzuitoare; pandantive perforate; pandantiv din cochilie de melc marin; **9.** topor perforat; măciucă; cuțite curbe; râșnițe; percutoare; **11.** Muz. Drobeta Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 43 (pl. 6/8-10); Crăciunescu 1998, 118 (pl. 5-6, 9); Crăciunescu 1998b, 175 (pl. 2-7); Crăciunescu 1999b, 79 urm (pl. 1-19); Crăciunescu 2000, 9 urm (pl. 1-33); Crăciunescu 2001, 207; Crăciunescu 2002a, 250; Crăciunescu 2003a, 252 urm; Manea 2003, 48 urm (pl. 1; 3/3); **13.** descoperirea a două gropi cu materiale Verbicioara timpurie, care se întretăiau, poate indica două etape de locuire pentru această perioadă.

605. "ROMÂNIA". Descoperire de piese de **metal**. **1.** sudul României; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Veselinovo (I); **11.** Muz. București; **12.** Vulpe 1970, 36 (nr. 78) (pl. 5/78).

606. "ROMÂNIA". Descoperire de piese de **metal**. **1.** sudul României; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Izvoarele (serie Halânga); **11.** Muz. București; **12.** Vulpe 1970, 33 (nr. 62) (pl. 5/62).

607. "ROMÂNIA". Descoperire de piese de **metal**. **1.** sudul României; **2. depozit (?); 6. a-b.** două topoare cu gaură de înmănușare transversală atribuite tipului Izvoarele (serie Halânga); **11.** Muz. București; **12.** Vulpe 1970, 33 (nr. 63-64) (pl. 5/63-64).

608. ROȘEI, jud. Călărași. Descoperire de piese de **metal** (fig. 72/7). **1.** la circa 500 m de cimitirul localității Roșei; **2. descoperire izolată** pe malul lacului Borcea; **3. descoperire întâmplătoare;** **6.** pumnal cu limbă la mâner, lama foliformă, rupt din vechime în două bucăți (L=18.5 cm; l=4.3 cm; G=62 gr); **11.** Muz. Călărași; **12.** Culică 1975, 521 urm (fig. 2/2).

609. ROȘILE, jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Crivina, la km. 38 pe șoseaua Roșiile-Bălcești; **2. așezare** pe *terasa* râului Sasea; **3. cercetări de suprafață** Gh. Petre-Govora și M. Blăjan în 1981; **12.** Petre-Govora 1976 (fig. 5/3); Petre-Govora 1983a, 94 (nota 37).

610. ROȘIORI, jud. Brăila. Descoperire atribuită **bronzului mijlociu**. **1.** pct. Movila săpată, 1.5 km SV de lacul Tătaru; **2. grup de morminte;** **3. descoperire întâmplătoare** în 1976; **5. două morminte de inhumatie;** **11.** Muz. Brăila; **12.** Harțuche 1980a, 330; Harțuche 1980b, 364 urm (nr. 22); Harțuche 2002, 138; **13.** vasul din M.2 a fost atribuit Tei III;

M.1. a. inhumat; **e.** un vas;

M.2. a. inhumat; **e.** un vas.

611. ROȘU (com. Chiajna), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în partea de NE a Bucureștiului, pe teritoriul satului Roșu; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* pe malul drept al Dâmboviței; așezarea se concentrează spre botul pintenului; cca. 2 ha; **3. săpături (de salvare)** executate în 1958; **4.** un strat Glina cu o grosime maximă de 0.40 m; **5. două bordeie; cinci (?) gropi;** **7.** toporașe votive; lingură; greutate; fusaiole; **8.** împungătoare; **11.** Muz. București; **12.** Constantiniu, Panait 1963, 301 urm (fig. 1-6; pl. 1-15).

612 ROȘU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în dreapta unui drum ce se desface din șos. București-Chiajna, lângă Pădurea Roșu; **2. așezare** situată pe malul Dâmboviței; **3. cercetări de suprafață** P. I. Panait în 1958; **12.** Leahu 1963a, 179.

613. ROTBAV, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. La Grădini; **2. așezare;** **3. cercetări de suprafață** în 1978; **4.** s-a descoperit ceramică Schneckenberg și Wietenberg; **12.** Costea, Ștefănescu 1980, 384.

614. ROTBAV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. La Șosea, pe stânga și pe dreapta șoselei ce vine de la Brașov între km 13-14; **2. așezare;** **3. cercetări de suprafață** în 1978; **4.** ceramică Schneckenberg și Wietenberg; **12.** Costea, Ștefănescu 1980, 384.

615. ROTBAV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** în capătul de S al comunei, către Fel-dioara; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1961; cercetare la fața locului Székely Z. în 1969; **5. a. mormânt biritual în cutie de piatră**; **b.** cutie de piatră cu capac; **c.** chirchit pe stânga; în spatele lui până la marginea cutiei se afla un strat de cenușă, cărbune și oase calcinate; **d.** capul la E și picioarele la V; **12.** Popescu 1962, 205 (nr. 38); Székely Z. 1968, 427; Székely Z. 1970a, 310 (fig. 14/1-3).

616. ROTBAV. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** în apropierea mormântului de la pct. anterior; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; materiale adunate de directorul școlii în 1965; **6. a.** un ac de bronz cu capul conic (L=13.2 cm; l=0.2 cm); **b.** o sulă (L=10.3 cm; l=0.5 m); **c.** fragment de tipar din gresie pentru turnat obiecte de podoabă; **12.** Székely Z. 1970, 205 (fig. 1/3-4; 2/3).

617. ROTBAV. Descoperire atribuită **Costișa**. **1.** pct. La părăuț; **2. așezare**; **3. săpături** A. Vulpe și M. Marcu; **4.** așezare Wietenberg suprapusă de Noua, cu cioburi Costișa și Tei; **12.** Boroffka 1994, 70 (nr. 357).

618. RUNCU, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel**. **2. mormânt**; **3. cercetări de suprafață** I. Motzoi-Chicideanu, P. Diaconescu în 1979; **5. a. inhumat în cutie de piatră**; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 53 (nr. 66).

619. RUPEA, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** la poalele dealului Cahălmel; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață** în 1978; **12.** Costea, Ștefănescu 1980, 384.

620. RUPEA. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** Cetatea medievală; **2. așezare**; **3. săpături** C. Cârjan în 1956; **4.** ceramica din bronzul timpuriu se afla în amestec cu ceramică din alte epoci; **12.** Bichir 1962, 90.

621. RUPTURILE (com. Murgași), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare fortificată**; **3. cercetări de suprafață** Gh. Popilian; **12.** inedit; informații Gh. Popilian pentru E. Tudor.

622. RUSĂNEȘTI, jud. Olt. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **2. tumul**; **3. săpături** D. Sturdza în 1871; **5. a. inhumat**; **c.** chirchit; **12.** Zirra 1960, 127.

623. SATU NOU (NEUDORF) (com. Hălchiu), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Várnyak; **2. așezare**; **12.** Schroller 1933, 77; Prox 1941 (pl. 15/2).

624. SATUL DUPĂ DEAL (com. Bărbulețu), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel**. **1.** pct. Deal/Grădina Mariei Pucleanu; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1947; cercetare de teren I. Motzoi-Chicideanu în 1973; **5. a. inhumație în cutie de piatră**; dublu; **b.** cistă formată din șase plăci; **d.** cista: NE-SV; **e.** fragment de ceașcă și o toartă; pumnal de metal pierdut; **12.** Zaharia 1987, 33 (nota 2); Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 51 (nr. 33); Olteanu 2002, 48; **12.** este dificil de precizat în ce măsură informațiile oferite de cele trei surse citate se referă la aceeași descoperire.

625. SĂFTICA (com. Balotești), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 50 m V de colțul NV al pădurii Vlășia; **2. așezare** pe un pinten de terasă de pe dreapta Vlășiei; cca. 2 ha; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **9.** dăltiță; **11.** Muz. București; **12.** Sandu 1992a, 302-303 (nr. 43); Schuster 1997, 203 (nr. 123); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

626. SĂLCUȚA, jud. Dolj. **1.** pct. Piscul Cornișorului, la NE de sat, pe stânga șoselei Craiova-Cetate; **2. așezare** pe un pinten de terasă pe dreapta Desnățuiului; **3. săpături** executate în mai multe perioade, dintre care merită amintite cele ale lui I. Andrieșescu din 1916, 1919-1920 și D. Berciu din 1951; **A.** Descoperire atribuită **Glina**. **4.** nu există o depunere distinctă Glina; cioburi tipice apar amestecate în același context cu material ceramic Coțofeni, Verbicioara etc; **12.** Berciu 1961a, 338 (fig. 140/1). **B.** Descoperire atribuită **Verbicioara**. **12.** Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175; Ridiche 2001, 45 (cu bibliografia); **13.** atribuirea materialelor de tip Verbicioara inclusiv unor etape timpurii a fost făcută de către Crăciunescu.

627. SĂLCUȚA. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **2. mormânt**; **5. a. incinerat în urnă**; **12.** Berciu 1939, 71 (nota 15).

628. SĂLCUȚA (or. Titu), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Avicola Titu, la 1.5 km de localitate; **2. necropolă tumulară**; **12.** Olteanu, Cârstina, Căprăroiu 2002, 101.

629. SĂLCUȚA. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Movile, la E de drumul Sălcuța-Odobești și la 2 km de localitate; **2. necropolă tumulară**; **12.** Olteanu, Cârstina, Căprăroiu 2002, 101.

630. SĂNDULIȚA (com. Sărulești), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** la 200 m N de sat; **2. tumul** cu diam. de 42 m și înălțimea de 1.00 m de la solul actual (1.20 m de la nivelul de construcție); **3. săpătură de salvare** A. Ulanici în 1982; s-a săpat cca. 15% din tumul; **4.** tumul prezintă două niveluri ale mantalei, primul gros de 0.20-0.45 m, al doilea de 0.15 m, peste care se suprapune solul vegetal gros de 0.20-0.40 m; **5. două morminte de inhumație cu ocră roșu**; **12.** Ulanici 1984, 113 urm (pl. 1/3, 5);

M.2. a. inhumat cu ocră roșu; principal, găsit în regiunea centrală a tumulului la adâncimea de 1.10 m; urme de ocră roșu în regiunea craniului și toracelui; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la E, picioarele la V;

M.4. a. inhumat cu ocră roșu; secundar, găsit către periferia tumulului la 1.30 m adâncime; urme de ocră roșu în jurul craniului și în cutia toracică; **b.** groapă dreptunghiulară de 1.60x0.80 m; **c.** chircit pe dreapta cu mâinile întinse și palmele în dreptul genunchilor; **d.** capul la SV, picioarele la NE.

631. SĂPATA (com. Măceșu de Jos), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pe malul lacului Cârna; **2. mormânt (?)**; **3. descoperire întâmplătoare**; **12.** Berciu 1939, 170 (fig. 215/1); Berciu 1961, 126 (nota 11); Berciu 1961b, 228; Morintz 1978, 23.

632. SĂPOCA, jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **2. așezare**. **3. cercetări de suprafață**; **12.** Oancea 1976, 226 (nr. 15); Oancea, Drâmbocianu 1977, 509 urm (fig. 3/8-9; 6/1).

633. SĂRATA MONTEORU, jud. Buzău (fig. 51-55; 75/13). **1.** pct. Cetățuia și Poiana Scorușului, la NE și SE de localitate; **2. așezare** situată pe platourile unui deal; **3. cercetări sistematice** întreprinse de H. Schmidt în 1917-1918, I. Andrieșescu în 1926-1927, I. Nestor în 1936-1958 (cu întreruperi în timpul războiului), E. Zaharia, I. Motzoi-Chicideanu în 1994-1995; E. Zaharia 1996-2003; **4.** stratigrafia pentru nivelurile bronzului timpuriu a fost stabilită în cursul campaniilor din 1939, 1946, 1952, 1954, pe panta dealului Cetățuia; **11.** IAB; Muz. Buzău; **12.** Nestor ș.a. 1950, 53 urm; Zaharia, Alexandrescu 1951, 159 urm; Nestor ș.a. 1953, 69 urm; Nestor, Zaharia 1955, 498 urm (fig. 4-5); Zaharia 1973a, 17 urm (fig. 1-2); Zaharia 1987, 21 urm (fig. 1-17) (cu bibliografia și istoricul cercetării); Zaharia 1990a, 29 urm (fig. 1-30); Zaharia, Bârză 1999, 41 urm; Motzoi-Chicideanu 2003a, 361 urm (fig. 1-4);

A. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,1-Ic4,2**. **4.** s-au identificat două niveluri (Ic4,1 și Ic4,2) diferențiate atât coloristic cât și pe baza resturilor de podine și vetre; suprapun o locuire de caracter Cucuteni B; **5.** resturi de podine de locuințe și vetre; gropi; **6.** brățară fragmentară cu secțiunea ovală găsită în stratul Ic4; **7.** roțițe de car, linguri; **8.** sule, ac, inele (unul de fildes), perle perforate, dinți perforați, psalie, distanțier; **9.** topoare cu gaură transversală, cuțițe curbe;

B. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **4.** un nivel (Ic4,3) care suprapune nivelurile Ic4,1-Ic4,2 și este suprapus de trei niveluri Ic3; **5.** resturi de podine de locuințe și vetre; gropi; o mare construcție din pietre în Poiana Scorușului („rug” sau loc de cult); **6.** daltă, celt (?), tipar bivalv din piatră pentru topoare cu gaură de înmănușare transversală (?); **7.** pandantiv; **8.** pumnal, disc perforat, sule, fusaiole, cercei, dinți perforați, două psalii; **9.** topoare cu gaură transversală, cuțițe curbe, vârfuri de săgeată, pandantiv;

C. Descoperire atribuită **Monteoru**. **1.** la poalele pantei de V a Cetățuiei; **2. grup de morminte**; **3. descoperire întâmplătoare**; **5. a. inhumație în cutii de piatră**; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 53.

634. SĂRULEȘTI, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pe marginea șoselei ce duce spre Sărulești-Gară; **2. așezare** pe malul stâng al Mostiștei; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Șerbănescu, Trohani 1978, 34.

- 635. SĂULEȘTI**, jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Calotiu 1996, 7.
- 636. SÂNCRĂIENI (CSÍKSZENTKIRÁLY)**, jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Ferma CAP, lângă clădirile fostei ferme CAP; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 570; Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, 175.
- 637. SÂNCRĂIENI**. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** la E de sat, pe ambele laturi ale drumului spre siloz; **2. așezare** situată pe *terasa înaltă*; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Roman, Pál, Csába 1973, 570; Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, 175.
- 638. SÂNMARTIN-CIUC (CSÍKSZENTMÁRTON)**, jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Câmpul Capelei, între satele Cozmeni și Lăzărești; **2. așezare**; **12.** Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, 175.
- 639. SÂNMARTIN-CIUC**. Descoperire atribuită **Amfore Sferice**. **1.** în vatra satului; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1998; **5. a. înhumat în cutie de piatră**; **b.** cistă de piatră; **12.** *RepHarghita* 2000, 203 (nr. 660).
- 640. SÂNSIMION (CSÍKSZENTSIMON)**, jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. CAP; **2. așezare**; **12.** Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, 175.
- 641. SÂNTIMBRU (CSÍKSZENTIMRE)** (com. Sâncrăieni), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct Dealul Mic (Kishegy), la NE de halta Sântimbru; **2. așezare** situată pe un *deal*; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Pál, Kovács 1967, 49.
- 642. SÂNTIONLUNCA** (com. Ozun), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Ciomortan**. **1.** pct. Nisipărie; **2. așezare** pe malul Pârâului Negru; **3. descoperire întâmplătoare** în 1966, cu ocazia unor lucrări de exploatare a nisipului; **12.** Székely Z. 1968, 424 urm (fig. 2/5); Székely Zs. 1997, 59, 82 (nr. 44).
- 643. SÂNZIENI**, jud. Covasna. Descoperire atribuită cu probabilitate **Schneckenberg** (fig. 61C). **1.** pct. Polyvár de Jos, la 112 m de drumul comunal Sânzieni-Petriceni, pe un loc mai ridicat al terasei din dreapta Cașinului; **2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1977; cercetare la fața locului Székely Zs.; **5. a. înhumat în cutie de piatră**; parțial distrus de către descoperitori; **b.** cutie de piatră cu plăci groase de 4-6 cm, cu dimensiunile de 1.20x0.80 m; placă de 0.80 m pe fund; capac din două plăci de 1.30x0.90 m; **c.** chirchit; **d.** cista: NV-SE; scheletul avea capul la NV; **e.** două căni-askos depuse la cap; **12.** Székely Zs. 1980, 39 (fig. 1/1-4); Székely Zs. 1997, 82 (nr. 45) (pl. 53).
- 644. SÂNZIENI**. **1.** pct Perkő;
- A.** Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2. așezare** situată pe platoul *dealului*; *fortificată* cu șanț de apărare; distrusă de o carieră de piatră; **3. săpături** Székely Z. în 1974; **4.** un singur strat gros de 0.20-0.80 m în care s-au găsit amestecate materiale Ariușd, Schneckenberg, Latène și medievale; **6. a.** topor plat cu marginile ridicate descoperit întâmplător în 1965 (L=13 cm; l=3.5 cm); **b.** un ac cu cap conic (?); **12.** Székely Z. 1970, 202 (fig. 1/2); Vulpe 1975, 67, nr. 350 (pl. 38/350); Székely Z. 1983, 49 urm (fig. 1-5; 6/2-12; 7/1-5); Székely Zs. 1983a, 62; Székely Zs. 1997, 83 (pl. 34-35; 94/3-5); *Rep-Covasna* 1998, 132 (nr. 522); **13.** apartenența fortificației, ca și a toporului plat la așezarea din bronzul timpuriu nu este certă.
- B.** Descoperire de piese de **metal**. **2. depozit**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1942; **6.** cinci topoare cu gaură de înmănușare transversală, dintre care două topoare de tip Pătulele, un topor de tip Pădurenii și două topoare pierdute; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Vulpe 1970, 38 (nr. 101-102); 45 (nr. 131) (pl. 7/101-102; 9/131).
- 645. SÂNZIENI**. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Piatra de Tocilă, la N de sat; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal* al terasei pârâului Cașin; **3. săpături** Székely Z.; **4.** un strat gros de 0.30 m în care s-au găsit amestecate materiale neolitice, Schneckenberg, Latène; **12.** Székely Z. 1977, 12; Székely Zs. 1997, 82 (nr. 45).
- 646. SCHITU**, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Spre Mirău I, pe malul drept al râului Câlniștea, la cca. 2.5 km de pct. La Conac și 5 km de tell-ul de la Tângâru, spre localitatea Mirău; **2. așezare** pe *terasa înaltă* din dreapta Câlniștei; **3. cercetări de suprafață** V. Barbu și C.

Schuster în anul 1989; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 204 (nr. 127); Schuster, Popa 2000, 149.

647. SCHITU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Gaura Despei, la 1.5 km V de centrul satului și cca. 2.5 km. de pct. La conac; **2. așezare** pe terasa înaltă din dreapta Câlniștei; parțial afectată de lucrări de terasare și alunecări de teren; **3. săpături (de salvare)** executate în 1990 de V. Barbu, R. Barac, C. Schuster; 9 secțiuni și 8 casete cu o suprafață totală de 334.6 m²; **4.** stratul Glina are o grosime de 0.30 m. și este suprapus de complexe Tei și de un strat Latène; la baza stratului Glina s-au descoperit câteva fragmente ceramice de tip Boian; **5. șase locuințe de suprafață; o vatră (?); trei gropi (?);** **7.** fusaiolă; greutate; un obiect dreptunghiular cu o perforație; **8.** o sulă; o săpăligă (?); un plantator; **9.** lame silex, percutor; un topor cu gaură de înmănușare transversală și tășuri la ambele capete; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster, Munteanu 1995, 80 urm (fig. 1/a); Schuster 1997, 204-205 (nr. 128) (fig. 17/2; 21/1-2; 33/1; 44/3; 45/4; 48/2, 8; 111-115); Schuster, Popa 2000, 149.

648. SCHITU. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 79/9). **1.** pct. La Conac (sau C.A.P.), la intrarea în sat dinspre Ghimpați, pe stânga șoselei; **2. așezare** pe terasa înaltă din dreapta Câlniștei, afectată de alunecări de teren și lucrări de terasare; **3. săpături (de salvare)** executate în 1990 de V. Barbu, R. Barac, C. Schuster; s-au săpat 10 secțiuni și 15 casete care însumează cca. 370.5 m²; **4.** stratul Glina are o grosime de 0.16-0.25 m și a fost deranjat de stratul Latène care îl suprapune; **5. patru locuințe de suprafață; șase vetre; cinci gropi;** **7.** lingură (?); greutate (?); roțiță car (?); fusaiole; mărgică; **8.** ac; dorn; plantator; **9.** lame din silex (gratoir, percutor, nuclee); două topoare cu gaură de înmănușare transversală; cute de gresie; **10.** o figurină zoomorfă; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster, Popa 1995, 26-28; Schuster, Munteanu 1995, 79 urm (fig. 1/b); Schuster 1996a, 101-102 (fig. 1/2); Schuster 1997, 206-207 (nr. 129) (fig. 20/1-2; 22/1-2; 33/3; 44/4; 45/4; 48/1, 4; 104-110); Schuster, Popa 2000, 149.

649. SCHITU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La vie, cca. 600 m V de pct. Gaura Despei; **2. așezare;** **3. săpătură** C. Schuster, T. Popa în 1990; casetă de 6 m²; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster 1997, 207 (nr. 130); Schuster, Popa 2000, 149.

650. SCHITU. Descoperire atribuită **Glina**. **1** pct. Măgura lui Boboc; **2. așezare** pe un tell eneolitic situat pe terasa joasă a râului Armanu; **3. cercetări de suprafață;** **12.** Schuster, Popa 1995, 43; Schuster 1996, 14; Schuster 1997, 207 (nr. 131); Schuster, Popa 2000, 149.

651. SCHITU. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Lângă Măgură; vis-a-vis de Măgura lui Boboc; **2. așezare** situată pe terasa de pe dreapta Ismarului; **3. săpătură** executată de T. Popa și A. Cosma; 20 m²; **4.** câteva cioburi în stratul vegetal; **11.** Muz. Giurgiu; **12.** Schuster 1997, 207 (nr. 132); Schuster, Popa 2000, 149.

652. SCHITU. Descoperire de piese de **metal** (fig. 72/2). **1.** pct. Măgura mică, la 400 m V de sat; **2. depozit;** **3. descoperire întâmplătoare** în 1932; **5. a.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Veselinovo (I) (L păstrată=10.8 cm); **b.** un topor plat (Doppelbeil) (L=13.5 cm); **12.** Berciu 1956, 501 urm (fig. 11-12); Vulpe 1970, 36 (nr. 73) (pl. 66/A); Vulpe 1975, 63 (nr. 325) (pl. 36/325).

653. SCORNICEȘTI, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct Rusciori; **2. așezare;** **3. săpături** Gh. Bichir în 1967-1968; **12.** inedit, informații din însemnările lui Bichir (arhiva IAB).

654. SECU, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **12.** Nica 1996, fig. 1.

655. SECU. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **1.** pct. Ogașu Mare; **2. așezare** pe valea Giorcotinului; **3. cercetări de suprafață;** **12.** Ridiche 2001, 46.

656. SECU. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **1.** pct. Dafinii lui Gligoriță; **2. așezare** pe valea Giorcotinului; **3. cercetări de suprafață;** **12.** Ridiche 2001, 46.

657. SECU. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **1.** pct. Turciți; **2. așezare;** **3. cercetări de suprafață;** **12.** Ridiche 2001, 46.

658. SECU. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **1.** pct. Palanca Față, la întâlnirea dintre valea Secului și valea rezultată din unirea văilor Giorcotinului și Clocoticiului, între satele Comănicu și Secu; **2.** *așezare*; **3.** *cercetări de suprafață*; **12.** Ridiche 2001, 46.

659. SELISTAT (com. Șoarș), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2.** *așezare*; **12.** Costea 1995, 62.

660. SELISTAT. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2.** *mormânt*; **5.** *b. cutie de piatră*; **12.** Costea 1995, 62.

661. SEMERIA, jud. Covasna. Descoperire de piese de **metal**. **2.** *descoperire izolată*; **3.** *descoperire întâmplătoare*; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **11.** pierdut; **12.** Vulpe 1970, 44 (nr. 117) (pl. 8/117).

662. SFÂNTU GHEORGHE (SEPSISZENTGYÖRGY), jud. Covasna (fig. 73/10; 78/8). **1.** pct. Örkö (Piatra de Veghe), la NV de orașul Sf. Gheorghe, într-o vale laterală a Oltului traversată de pârâul Debren; **2.** *așezare* pe un *pinten de deal*, promontoriu de gresie distrus aproape complet de lucrările unei cariere de piatră; inițial, platoul dealului avea dimensiunile de cca. 160x120 m; **3.** *săpături* Laszlo F. în 1906 și Székely Z. în 1955 (de salvare, pe o fâșie de pământ de 10x4 m rămasă intactă în partea de SV a dealului) și numeroase descoperiri întâmplătoare de-a lungul timpului; **4.** trei niveluri cu materiale ceramice atribuite culturii Schneckenberg; mai sunt menționate materiale ceramice de tip Monteoru Ic4,3-Ic3 și Wietenberg; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe; **12.** Székely Z. 1955, 48; Székely Z. 1955a, 49 urm; Székely Z. 1957, 149 urm (fig. 8-9); Székely Z. 1970, 203 urm (fig. 1/1; 2/2); Vulpe 1970, 31 (nr. 52) (pl. 4/52; 66C); Székely Z. 1973, 133 urm (fig. 5-7; pl. 6-12); Vulpe 1975, 64 (nr. 329) (pl. 36/329); Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992 (pl. 56/6-9; 60/13, 15); Székely Zs. 1997, 37 urm, 81 urm (nr. 43) (pl. 37-39; 40/1, 3-6; 41-44; 45/1-2, 4-6; 48; 58/3; 92/3; 93/3).

A1. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **5.** *o locuință de suprafață*; **6.** *a.* topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Dumbrăvioara găsit în nivelul 3 la -0.40 m (L=16.6 cm); *b.* topor plat cu margini ridicate descoperit întâmplător; *c.* topor (?) plat miniatural (L=4.7 cm); *d.* sulă găsită în nivelul 3 (L=6.2 cm; l=0.3 cm); *e.* fragment de tipar din gresie pentru turnat cuțite (?) găsit în nivelul 3; **7.** fusaiole; lingură; **8.** sule; **9.** topor cu gaură transversală fragmentar; topor miniatural; cuțite curbe;

A2. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **2.** *mormânt*; **3.** *descoperire întâmplătoare* în 1967 în malul unei gropi a carierei de piatră; **5.** *a. inhumat în cutie de piatră (?)*; *b.* cutie făcută din bolovani; *c.* informațiile sunt contradictorii: chirchit sau întins pe spate; *d.* capul la E; *e.* un fragment ceramic; un pumnal cu limbă la mâner și nervură mediană (L=24 cm; l=4 cm); **12.** Székely Z. 1957, 157 urm; Székely Z. 1970, 205 (fig. 2/1); Székely Z. 1973, 133; Székely Zs. 1997, 43 urm (pl. 45/3).

B. Descoperire atribuită **Monteoru Ic4,3-Ic3**. **12.** Zaharia 1990, 33 urm (fig. 1/1-5; 2/2-3, 9).

663. SF. GHEORGHE. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Avasalja; **2.** *așezare* situată pe un *pinten de terasă* de pe valea Debrenului; **3.** *săpături* Székely Z. în 1950; **4.** *așezare* Wietenberg în care s-au mai găsit cioburi Schneckenberg și hallstattiene; **12.** Székely Z. 1955, 53; Székely Z. 1959, 717 urm (vorbește doar de ceramică Wietenberg și hallstattiană); Székely Zs. 1997, 82 (nr. 43).

664. SF. GHEORGHE. Descoperire atribuită **Schneckenberg, Ciomortan (?)**. **1.** vis-a-vis de moara Veres; **2.** *descoperire* situată în *lunca* inundabilă din dreapta Oltului; **3.** *descoperire întâmplătoare* apărută în urma unei inundații; cercetări la fața locului Székely Zs.; **5.** a fost observată o construcție din patru scânduri de lemn înconjurată cu bolovani de piatră și acoperită cu lespezi de piatră; pe lemne se afla ceramică Coțofeni, Schneckenberg și Ciomortan (?); s-a găsit de asemenea și o tibie umană; **12.** Székely Zs. 1983, 43 urm (fig. 1-2); Székely Zs. 1997, 82 (nr. 43) (pl. 95); **13.** Székely Zs. (1997, 82) atribuie descoperirea c. Coțofeni.

665. SIBICIU DE SUS (com. Pătârlagele), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Burdușoia, la SV de sat, la NV de șoseaua Pătârlagele-Colți și la NE de dealul Burdușoia; **2.** *așezare* amplasată pe *terasa înaltă* a pârâului Sibiciu, aproape de confluența acestuia cu Buzăul, pe o prelungire a dealului Burdușoia; are o formă triunghiulară și o suprafață de cca. 1 ha.; **3.** *săpătură*

(82x1.5 m) în 1986; **4.** un strat gros de 0.25-1.00 m cu materiale de epoca bronzului și hallstattiene amestecate, suprapus de un strat Latène gros de 0.35-0.50 m; **6.** tipar fragmentar din piatră pentru turnat topoare sau dălți; **9.** râșniță; cuțit curb; **11.** MNIR; **12.** Buzdugan, Trohani 1992, 39 urm (pl. 1-6).

666. SIBICIU DE SUS. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Podul Viei, la NE de cătunul Drăgănoiu; **2. așezare** situată pe un platou de pe dreapta Sibiciului; **3. cercetări de suprafață (?)**; **12.** Buzdugan, Trohani 1992, 40.

667. SICULENI (MADÉFALVA), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Monument (Siculicidiu), în apropierea monumentului ce comemorează evenimentele din 1764; **2. așezare**; **3. descoperire întâmplătoare**; **11.** Muz. Miercurea-Ciuc; **12.** Pál, Kovács 1967, 46 (pl. 16/63); *Rep-Harghita*, 2000, p. 216 (nr. 714); **13.** atribuirea culturală este făcută în *RepHarghita*.

668. SILIȘTEA SNAGOVULUI (com. Gruiu), jud. Ilfov. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** 1 km N de șoseaua Țigănești-Gruiu; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe dreapta lalomiței; suprafață 1 ha; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 293 (nr. 11); Schuster 1997, 207 (nr. 133); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

669. SILIȘTEA SNAGOVULUI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la N de sat și 250 m N de șoseaua Țigănești-Gruiu; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe dreapta lalomiței; suprafață 1 ha; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 293 (nr. 13); Schuster 1997, 207 (nr. 134); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

670. SILIȘTEA SNAGOVULUI. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** pct. Fundul Strâmt, în marginea N a cătunului Turbați, 250 m N de șoseaua Țigănești-Gruiu; **2. așezare** pe *terasa* de pe dreapta lalomiței; suprafață 1 ha; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 293 (nr. 15); Schuster 1997, 208 (nr. 136); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

671. SILIȘTEA SNAGOVULUI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Valea Boului, în marginea NV a cătunului Coadele; **2. așezare** pe malul sudic al Văii Boului, afluent al Snagovului; **3. cercetări de suprafață** V. Sandu în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 301 (nr. 35); Schuster 1997, 208 (nr. 137); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

672. SINAIA, jud. Prahova. Descoperire de piese de **metal**. **1.** str. Poiana Florilor, pe terenul localnicului Verișana; **2. depozit**; **3. descoperire întâmplătoare** în 1890; toporele au fost găsite în mai multe reprize; **6. a.-z.** 26 (?) de topoare cu gaură de înmănușare transversală de tip Pădureni; **11.** 24 (?) de piese se păstrează la MNIR; **12.** Andrieșescu 1916, 6 urm (fig. 1-2); Vulpe 1970, 46 (nr. 154-177) (pl. 11); Petrescu-Dîmbovița 1977, 47 (pl. 17/1-6).

673. SINEȘTI (com. Potcoava), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Birceancă; **2. așezare** în bazinul superior al pârâului Osica; **12.** Butoi 1999, 22.

674. SINEȘTI. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Pădurea Osica; **2. așezare**; **12.** Butoi 1999, 22.

675. SITA BUZĂULUI (SZITABODZA) (or. Întorsura Buzăului), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** pct. Malul Dinu Buzea; **2. așezare** situată pe *terasa inferioară* a Buzăului; **3. săpături** C. S. Nicolăescu Ploșor în anii 1956-1961; **4.** urme sporadice de locuire în amestec cu ceramică neolitică; **12.** *RepCovasna* 1998, 136 (nr. 534).

676. SLAȘOMA (com. Pădina), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** în marginea satului; **2. așezare** situată pe un *deal*; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 43 (nr. 33) (pl. 6/12); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

677. SLATINA, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în partea de NE a orașului, în dreapta șoselei naționale Craiova-Pitești, lângă Sanatoriul TBC; **2. așezare** pe un *deal*; **3. cercetări de suprafață** în anii 1958-1959; **12.** Berciu, Butoiu 1961, 139-140 (fig. 2/4-6), Butoi 1999, 24.

678. SLATINA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Tufani, în cartierul Clocociov; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Butoi 1999, 26.

679. SLATINA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** 400 m NE de stația de transformare a curentului electric, în fața Întreprinderii de aluminiu; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Butoi 1999, 27.

680. SLĂNIC (com. Aninoasa), jud Argeș. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Fata frumoasă; **2. așezare**; **3. săpături (de salvare)**; **4.** trei niveluri Glina; **5. o locuință de suprafață**; **trei gropi**; **12.** Cioflan 1990, 22 urm.

681. SMEENI, jud. Buzău. Descoperire atribuită **Yamnaya, Katakombnaya** (fig. 61D). **1.** pct. Movila Mare, între șosea și brațul vestic al Călmățuiului, între satele Smeeni și Sălcioara; **2. tumul** pe *terasa înaltă* din dreapta Călmățuiului; **3. săpat complet**, parțial distrus (mai mult de un sfert în partea de S și SV); **5. b.** diam=55x49 m, h=cca. 4 m; **d. 24 morminte de inhumație** de diferite tipuri din bronzul timpuriu; **6.** inel de buclă; **8.** pandantiv din colți de animal; **12.** Simache, Teodorescu 1962, 273 urm (fig. 1-4);

M.1. a. *inhumat în groapă cu cotlon*; în zona I (distrusă); parțial afectat; **b.** groapă-puț din care s-a scobit în lateral o cameră cu cupolă; mortul a fost depus probabil pe o rogojină; **c.** așezat pe spate cu mâna dreaptă pe bazin; **d.** capul la VSV, privire către gangul de la intrare;

M.4. a. *inhumat*; copil; în zona I (S.5-6), în marginea SV a mantalei mari; **b.** groapă dreptunghiulară; **c.** culcat pe stânga cu picioarele slab îndoite în același sens; mâini ușor îndoite din cot; **d.** capul la NNE;

M.5. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă acoperită cu bârne*; în zona II către centrul movilei; bulgăre de ocră roșu în stânga craniului; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri drepte, acoperită cu bârne de lemn dispuse longitudinal; peste mormânt s-a ridicat o moviliță; mortul a fost depus pe o rogojină; **c.** chircit pe spate cu cu picioarele îndoite și căzute în lateral; **d.** capul la VNV;

M.7. a. *inhumat*; în zona II, în movila mică; **b.** groapă mică ovală; **c.** chircit pe dreapta cu palmele aduse la gură; **d.** capul la V; **e.** vas-castron bitronconic; os de animal mare lângă vas; inel de tâmplă rupt și reinelat, lângă tâmpla stângă;

M.8. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă cu prag*; în zona II, săpat în mantaua mare și mică; **b.** groapă cu treaptă pe care erau probabil așezate bârne; mortul a fost depus pe un așternut; peste mormânt s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit ușor pe stânga; **d.** capul la ENE;

M.9. a. *inhumat*; în zona II în mantaua movilei mari; **b.** groapă mică ovală; **c.** chircit puternic pe stânga cu genunchii la gură; **d.** capul la ENE;

M.11. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă cu prag*; în zona III (S.3); săpat în movila mare strat compact de ocră roșu sub și peste schelet; **b.** groapă cu treaptă pe care erau probabil așezate bârne de lemn; mortul a fost depus pe un așternut; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** puternic chircit pe stânga; **d.** capul la NNV;

M.12. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă acoperită cu bârne*; în zona III, către centrul movilei; pare a suprapune M.19 și este suprapus de M.29; bulgăre de ocră roșu în stânga craniului; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri drepte acoperită cu o podină de bârne dispuse longitudinal; urme de așternut; peste mormânt s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite și apoi căzute în lateral; **d.** capul la VSV; **e.** un vas depus la picioare;

M.13. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă cu prag*; în zona III (S.2a-3); săpat atât în movila mare cât și în cea mică; ocră roșu pe schelet; bulgăre de ocră roșu în apropierea capului; **b.** groapă cu treaptă pe care erau probabil bârne de lemn; mortul a fost depus pe un așternut; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit lax pe stânga; **d.** capul la N; **e.** vas tronconic și un vas-askos depuse probabil pe capacul de bârne;

M.14. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă acoperită cu bârne*; în zona I, IV (S.1-1a); bulgăre cu ocră roșu în zona craniului; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri drepte acoperită cu bârne de lemn așezate longitudinal; urme de așternut; peste groapă s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite apoi căzute în lateral; **d.** capul la VSV;

M.15. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă cu prag*; în zona III (S.5-6); groapa atinge pământul viu;

M.16, 24, 26 taie movilița de deasupra lui; rogojina, craniul și picioarele erau presărate cu ocră roșu; **b.** groapă rectangulară urmată de o treaptă pe care se aflau patru bârne despicate în două ce acopereau camera mortuară; peste bârne și treaptă s-a depus un strat de stuf; pereții camerei mortuare erau îmbrăcați în lemn; mortul a fost depus pe o rogojină; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit lax pe dreapta; **d.** capul la SSE;

M.16. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă cu prag*; în zona III (S.8); taie movila lui M.15 și M.21; ocră roșu pe schelet; bulgăre de ocră roșu în apropierea capului; **b.** groapă cu treaptă pe care erau probabil bârne de lemn; mortul a fost depus pe un așternut; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit lax pe stânga; **d.** capul la VNV;

M.17. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă acoperită cu bârne*; în zona IV (S.4); ocră roșu pe și sub schelet; **b.** groapă dreptunghiulară acoperită cu bârne de lemn dispuse longitudinal; sub și peste schelet s-au observat urme clare de rogojină; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite apoi căzute în lateral; **d.** capul la ENE;

M.18. a. *inhumat în groapă cu prag*; în zona IV (S.7-7a); săpat în movila mare; **b.** groapă cu treaptă pe care erau probabil bârne de lemn; mortul a fost depus pe un așternut; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit lax pe stânga; **d.** capul la V; **e.** vas bitronconic depus probabil pe capacul de bârne;

M.19. a. *inhumație cu ocră roșu*; mormânt central; dublu ocră roșu pe și sub scheletul 19b; bulgăre de ocră roșu în stânga capului scheletului 19a; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri drepte; în jurul ei se afla o carcasă din nuiele groase înfipite vertical, întărită cu o împletitură de nuiele, acoperită cu rogojini; urme clare de rogojină sub și pe schelete; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chirciți pe spate cu picioarele îndoite apoi căzute în lateral; **d.** capul la VSV; **e.** pandantiv din colți de animal la gâtul scheletului 19b;

M.20. a. *inhumat în groapă cu prag*; în zona IV (S.8); săpat în movila mare; **b.** groapă cu treaptă pe care erau probabil bârne de lemn; mortul a fost depus pe un așternut; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit lax pe stânga; **d.** capul la V;

M.21. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă cu prag*; în zona III (S.II); M.16 și 26 taie groapa și movila acestuia; ocră roșu pe bazin; bulgăre de ocră roșu lângă brațul stâng; **b.** groapă dreptunghiulară cu treaptă pe care erau bârne de lemn; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la ESE;

M.23. a. *inhumat în groapă cu cotlon*; în zona II (distrusă); **b.** groapă sub formă de puț din care s-a scobit în lateral o cameră cu cupolă; mortul a fost depus probabil pe o rogojină; **c.** chircit pe spate cu picioarele căzute spre dreapta; **d.** capul la VNV, privirea către gangul de la intrare; **e.** oase de animale mari;

M.24. a. *inhumat cu ocră roșu în groapă cu prag*; în zona III (S.4a-5); taie movila M.15; strat compact de ocră roșu pe și sub schelet; bulgăre de ocră roșu în apropierea capului; **b.** groapă cu treaptă pe care erau probabil bârne de lemn; mortul a fost depus pe un așternut; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit lax pe stânga; **d.** capul la NNV;

M.25. a. *inhumat*; în zona III, în marginea NE a movilei mari; **b.** groapă mică ovală; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la ENE;

M.26. a. *inhumat în groapă cu prag*; copil; în zona IV (S.7-7a); taie movila M.15 și M.21; **b.** groapă cu treaptă pe care erau probabil bârne de lemn; mortul a fost depus pe un așternut; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chircit lax pe stânga; **d.** probabil capul la V;

M.27. a. *inhumat în groapă cu cotlon*; în zona II (distrusă), parțial afectat; **b.** s-a păstrat doar forma ovală a fundului camerei mortuare; depus probabil pe o rogojină; **c.** chircit pe spate, picioarele foarte puțin îndoite din genunchi spre stânga; mâinile pe bazin; **d.** capul la V; **e.** oase de animale mari;

M.28. a. *inhumat în groapă cu cotlon*; în zona II (distrusă), parțial afectat; **b.** s-a păstrat numai forma ovală a camerei mortuare; depus probabil pe o rogojină; **c.** așezat pe spate cu mâna dreaptă pe

bazin, mâna stângă adusă spre claviculă; **d.** capul la V; **e.** oase de animale mari;

M.29. a. *inhumat cu ocru roșu în groapă acoperită cu bârne*; în zona IV (S.2-2a), spre centrul movilei; ocru roșu pe și sub schelet; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri drepte acoperită cu bârne de lemn dispuse longitudinal; mortul a fost depus pe un așternut; deasupra mormântului s-a ridicat o moviliță; **c.** chirchit pe spate cu picioarele îndoite, apoi căzute în lateral; **d.** capul la VSV; **e.** vas depus la cap.

682. SNAGOV, jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Mănăstirea Snagov; **2. așezare** pe *insulă*; **3. cercetări sistematice** executate în 1933; **11.** Muz. București; **12.** Rosetti 1935, 5 urm.

683. SOCETU (com. Stejaru), jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **3. săpătură (de salvare)** executată în 1967; **12.** Popescu 1968, 680; Popescu 1968a, 424.

684. SOPOT, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Dealul Brezoaica, la 5-600 m SV de sat; **2. așezare** situată pe un *pinten de deal*; *fortificată* cu *val* și *șanț*; apartenența fortificației la așezarea Glina nu este certă; **3. cercetări de suprafață**; **4.** s-a descoperit ceramică Glina și Coțofeni; fragmentele ceramice sunt atipice; **12.** Negru 1994, 77.

685. SOPOT. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Dealul Ciocanelor, la 500 m NV de sat; **2. așezare** situată pe un *deal*; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Negru 1994, 77.

686. SOPOT. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Izvorul la Iulică Cârjan; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Negru 1994, 77-78.

687. STĂNILA (com. Nehoiu), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Monteoru**. **2. necropolă**; **5. a. inhumăție în cutii de piatră**; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 53 (nr. 70).

688. STÂLPU (com. Iepurești), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe malul drept al Neajlovului; **3. cercetări de suprafață** în 1989; **12.** Schuster 1997, 208 (nr. 138); Schuster, Popa 2000, 149.

689. STELNICA, jud. Ialomița. Descoperire atribuită cu probabilitate **Yamnaya**. **2. mormânt**; **3. săpături** N. Conovici; **5. a. inhumat**; **e.** un inel de buclă din argint; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 56 (nr. 23).

690. STOENEȘTI [fost Tangâru], jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pe stânga șoselei ce vine dinspre Schitu; **2. așezare** pe un *tell* eneolitic în valea Câlniștei; **3. săpături** executate de D. Berciu în anii 1933-1934 și 1956-1957; **4.** nu există un strat Glina, cioburile fiind găsite în stratul vegetal și în unele gropi; **5. gropi**; **12.** Berciu 1935, 1 urm; Berciu 1937, 80 (fig. 42); Berciu 1959, 151; Berciu 1959a, 144; Berciu 1961a, 485 (fig. 252/4, 6-9; 254/1-3); **13.** cele două cești cu toartă ilustrate în articolul din 1937 (Berciu 1937, fig. 42), atribuite c. Glina, aparțin mai degrabă c. Tei.

691. SUDIȚI (com. Poșta Câlău), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Katakombnaya / Srubnaya**. **2. tumul**; **3. săpături** V. Teodorescu, V. Drâmbocianu în 1970-1971; **5.** mai multe morminte cu vase tipice Katakombnaya; **11.** Muz. Buzău; **12.** Oancea, Drâmbocianu 1978, 5 urm (fig. 2/1-2; 3/1); Morintz 1978, 92, 95 (nota 60).

692. SUHARU (com. Vela), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.**; Berciu 1934, 8; idem 1939, 98 (fig. 108).

693. SUHARU. Descoperire atribuită **Coțofeni**. **1.** pe culmea din dreptul pădurii Vârtopului, între padina Vârtopului și padina Mârzei; câțiva km mai la N de linia Măgurilor Înșirate; **2. tumul** cu diam.=15-16 m și h=0.60 m; **3. săpătură** C. S. Nicolăescu-Plopșor; **5. a. inhumat**; principal, situat în centrul tumulului, groapa săpată sub nivelul antic de călcare; **b.** groapă dreptunghiulară (L=1.96 m, l=0.83 m); **c.** întins pe spate cu brațele pe lângă corp; **d.** capul la E; **e.** o ceașcă cu toarta supraînălțată; **12.** Nicolăescu-Plopșor 1932, 3 urm (fig. 1); Berciu 1939, 82 (fig. 96/a-b); Roman 1976a, 33; **13.** atribuirea culturală aparține lui Berciu și Roman.

694. SULTANA (com. Mănăstirea), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** pct. Odaia Vlădichii; **2. necropolă tumulară**; au fost identificați cca. 25 de tumuli dispersați pe o suprafață mai mare; **3.** au fost cercetați patru tumuli dintre care doi de către S. Morintz în 1961 și alți doi de către D. Șerbănescu (informație D. Șerbănescu); **5. 13 morminte de inhumăție cu ocru roșu** încadrabile în bron-

zul timpuriu; **6.** trei inele de buclă; **8.** colier din colți de animal; **12.** Morintz, Ionescu 1968, p. 114 urm;

T.I. b. diam=40 m, h=1.50 m; **c.** săpat complet de S. Morintz în 1961;

M.1-6. a. reprezintă mormintele principale ale tumulului, gropile lor fiind săpate de la nivelul de construcție al acestuia; un mormânt este de copil și un altul este dublu; groapa fiecărui mormânt este acoperită cu câte o mică movilă peste care s-a ridicat mantaua propriu-zisă a tumulului; cele șase morminte erau strâns grupate fără a fi suprapuse; toate mormintele conțin mult ocră roșu; **b.** toate sunt gropi cu treaptă acoperite cu bârne de lemn, antecamera fiind dreptunghiulară cu dimensiuni cuprinse între 1.95-3.10 m lungime, 1.17-2.12 m lățime și 0.50-0.93 m adâncime; camera mortuară se săpa din antecameră, în jurul ei rămânând un prag cu o lățime cuprinsă între 0.35-0.70m, pe care s-au observat urmele bârnelor dispuse transversal sau longitudinal; camera avea dimensiuni cuprinse între 1.12-1.70 m lungime, 0.67-1.10 m lățime și 0.68-0.88 m adâncime; **c.** toate mormintele sunt puternic chircite pe dreapta; **d.** predominant E-V; **e.** inel de buclă din bronz dispus sub craniu; cinci colți de animal pe piept (colier) în mormântul de copil;

T.II. b. h=1.15 m; **c.** săpat parțial de S. Morintz în 1961, până la adâncimea de 1.50 m;

M.1-2. a. două morminte de inhumatie cu ocră roșu care reprezintă mormintele principale ale tumulului; inițial au fost acoperite fiecare cu câte o mică movilă de pământ peste care s-a ridicat mantaua tumulului.

T.III. a. Movila Mare; **b.** diam=50 m; h=6 m; **c.** săpat de Done Șerbănescu în 1990;

M.1-5. a. cinci morminte de inhumatie cu ocră roșu, din care patru sunt principale și unul secundar; gropile celor patru morminte principale au fost acoperite fiecare cu câte o movilă de pământ peste care s-a ridicat mantaua tumulului; bărbați, adulți; **b.** gropi acoperite cu bârne de lemn dispuse longitudinal; pe fundul gropilor s-au găsit urme de material textil; **c.** chirciți pe spate cu picioarele căzute în lateral; **e.** doua inele de buclă de cupru.

695. SURLARI (com. Petrăchioaia), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Tei. 1.** la periferia de N a satului; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă de pe dreapta Mostiștei; **3. săpături** în 1975; **4.** stratul de epoca bronzului are o grosime de 0.22 m, în cadrul său fiind găsite atât materiale Tei, cât și ceramică Coslogeni; acesta este suprapus de un strat cu materiale de tip Latène gros de 0.20 m; **7.** fusaiole; **9.** măciuci; **11.** MNIR; **12.** Leahu, Trohani 1976, 73 urm (fig. 1/1-3, 6-7; 2); Leahu 1992, 68 (pl. 3/7); Leahu 2003, 25 (nr. 121a) (pl. 26/2, 10).

696. ȘEINOIU (com. Tămădău Mare), jud. Călărași. Descoperire atribuită **Glina. 2. așezare** pe un tell eneolitic de pe malul Mostiștei; **3. cercetări sistematice** executate de M. Șimon în anii 1979-1981, 1984; **4.** nu există un strat Glina propriu-zis, cioburile găsindu-se sporadic la suprafața tellului; **12.** Barnea 1989, 309.

697. ȘERBĂNEȘTI (com Rociu), jud. Argeș. **1.** cca. 2 km de sat și la 1 km E de drumul județean Pitești - Ștefan cel Mare, lângă ferma zootehnică; **2. așezare** pe valea râului Dâmbovnic; fortificată cu val de apărare construit din pietre de râu; **3. săpături (de salvare)** în 1986; **4.** un strat gros de cca. 1.10 m, împărțit în trei niveluri de locuire; **5. două locuințe de suprafață** cu două vetre; **7.** greutate; **8.** săpăligă; ace; mărgelă; pandantive; **9.** rășnițe; dălțițe; pandantive; **10.** figurină antropomorfă; **11.** Muz. Pitești; **12.** Cioflan, Maschio 2000, 7 urm (fig. 1-3); **13.** prezentarea săpăturilor, complexelor și ceramicii găsite este confuză; din descrierea decorului câtorva cioburi (spirale înălțuite incizate, canelură), pare puțin probabil ca așezarea să se încadreze în grupa Glina; înclin să cred că ceramica descrisă aparține mai degrabă sfârșitului epocii bronzului sau Hallstattului timpuriu.

698. ȘERCAIA, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** pct. Băluș, la 2 km. N de centrul comunei; **2. așezare** situată pe prima terasă din stânga Oltului; **3. săpături** I. Glodariu și F. Costea în 1974, 1976-1978; **4.** fragmente ceramice aflate în poziție secundară la baza unui strat de epocă Latène; **12.** Glodariu, Costea 1983, 9-10.

699. ȘUMANDRA (com. Secu), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești**. **1.** pct. Drăcinul Mic; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Ridiche 2001, 48.

700. TĂTARU, jud. Prahova. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată**; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **11.** Școala din Tătaru; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 150) (pl. 10/150).

701. TÂNCĂBEȘTI (com. Snagov), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la extremitatea NV a satului, pe marginea sudică a pădurii Scrovișteea; **2. așezare** pe *terasa* dreaptă a văii Țiparului; cca. 0.5 ha; **3. cercetări de suprafață** în anii 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 297-298 (nr. 27).

702. TÂRCOV (com. Pârscov), jud. Buzău. Descoperire atribuită **Năeni-Schneckenberg**. **1.** pct. Momâia pe Vârful Dâlma, la N de sat; **2. așezare** pe platoul unui *deal*; platoul se află în pantă accentuată; afectată de alunecări de teren; **3. săpături** (12 m²); **4.** stratul este foarte subțire, de multe ori stânca fiind observabilă la suprafața solului; **8.** împungător; **9.** cuțit curb; **11.** MNIR; **12.** Andreescu 1992, 44-45 (pl. 1-4).

703. TÂRCOV. Descoperire atribuită **Monteoru Ic3**. **1.** pct. Piatra cu Lilieci, pe dealul Dâlma, la NV de sat; **2. așezare** situată pe un *deal* sub forma unui platou lung de 160 m, cu o lățime ce variază între 4-20 m; **3. săpături**; **4.** un nivel gros de 0.10-0.20 m suprapus de un nivel cu ceramică geto-dacică gros de 0.30-0.50 m; stratul de epoca bronzului a fost răzuit de locuirea geto-dacică; **9.** râșnițe; cuțite curbe; **11.** MNIR; **12.** Trohani, Andreescu 1992, 46 urm (fig. 5-6).

704. TÂRGȘORU VECHI, jud. Prahova. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Curtea Domnească și pe teritoriul fostei ferme de stat; **2. așezare** pe malul stâng al pârâului Leaota; **3. cercetări sistematice**; **4.** resturi sporadice; **12.** Constantinescu 1960, 167 (nota 1); Popescu ș.a. 1961, 632; **13.** nu a fost găsit niciun fragment ceramic tipic pentru Glina.

705. TEIȘANI, jud. Prahova. Descoperire de piese de **metal**. **2. așezare (?)**; pe locul descoperirii s-au găsit fragmente ceramice de tip Monteoru; **3. descoperire întâmplătoare**; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **11.** Muz. Ploiești; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 135) (pl. 9/135).

706. TEIU (com. Orodul), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pe valea Olarului; **2. așezare**; **12.** Berciu ș.a. 1951, 238.

707. TELIU, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** la NV de comună; **2. așezare** situată pe un *deal*; **3. săpături** conduse de A. D. Alexandrescu în anii 1961, 1963, 1974; **4.** s-au găsit materiale din mai multe epoci preistorice; urme mai consistente Schneckenberg au apărut în jumătatea V a dealului, pe pantă și pe o mică terasă; **12.** Alexandrescu, Pop 1989, 10 urm (fig. 19-20).

708. TERPEZIȚA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nicolăescu-Plopșor 1923, 298; Berciu 1934, 8; Berciu 1939, 98.

709. TESLUI, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nica 1996, fig. 1.

710. TESLUI, jud. Olt. **1.** în stânga șoselei Teslui-Oporelu, în capătul nordic al satului, lângă niște grajduri ale fostului CAP; **2. așezare**; **3. săpături (?)** în 1962 sau 1963; **12.** Preda 1986, 116-117; Butoi 1999, 30; Ridiche 2001, 49.

A. Descoperire atribuită **Glina**. **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Ridiche; posibil confuzie cu nr. anterior;

B. Descoperire atribuită **Gornea-Orlești/Verbicioara**. **13.** așezarea a fost atribuită Coțofeni de către Butoi și Gornea-Orlești sau Verbicioara I de către Ridiche.

711. TETOIU [fost Bugiulești], jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare**; **12.** Nica 1996, fig. 1.

712. TIGVENI, jud. Argeș. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Cornățel, pe teritoriul fostului cătun Bălteni; **2. așezare** pe valea pârâiașului Carca; **3. cercetări de suprafață**; **11.** Muz. Pitești; **12.** Cioflan, Antipa 1992, 11-12.

713. TIMIȘENI (com. Fărcășești), jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina. 2. așezare; 12.** Calotiu 1996, 7.

714. TISMANA, jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina. 2. așezare; 3. cercetări de suprafață; 12.** Calotiu, Mocioi, Marinoiu 1987, 44.

715. TISMANA (com. Devesel), jud. Mehedinți. Descoperire atribuită **Verbicioara. 1.** km fluvial 906; **2. așezare** situată pe malul Dunării, distrusă în cea mai mare parte de o necropolă feudală; **3. cercetări de suprafață; 11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 43 (nr. 34) (pl. 6/13); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175.

716. TISMANA. Descoperire atribuită **Verbicioara. 1.** pct. neprecizat de pe malul Dunării; **2. mormânt; 3. descoperire întâmplătoare; 5. a. incineratie în urnă;** s-a păstrat urna care avea urme de cenușă și oase calcinate; **11.** Muz. Dr. Turnu-Severin; **12.** Crăciunescu 1996, 43 (nr. 34) (pl. 7/3); Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu, 1999a, 44.

717. TITU, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu. 1.** pct. Mobile; **2. necropolă tumulară** situată pe stânga râului Șuța; **12.** Olteanu, Cârștina, Căprăroiu 2002, 100.

718. TOARCLA (com. Cincu), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 2. așezare; 12.** Bichir 1962, 90.

719. TOMEȘTI, jud. Harghita. Descoperire de piese de **metal. 2. descoperire izolată; 3. descoperire întâmplătoare; 6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni; **11.** Muz. Miercurea Ciuc; **12.** Vulpe 1970, 45 (nr. 129a) (pl. 56/C 5).

720. TRESTIENI (com Ulmi), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina. 1.** pct. Vlăsceni (fost sat, înglobat în Trestieni), între râurile Sabar și Ciorogârla; **2. așezare; 12.** Roman 1966, 454.

721. TRIVALEA MOȘTENI, jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina. 1.** pct. La Blidaru, la marginea satului; **2. așezare** pe un *tell* eneolitic de pe partea stângă a Teleormanului; **3. cercetări de suprafață; 12.** Moscalu, Beda 1979, 370 (fig. 4/14).

722. TRIVALEA MOȘTENI. Descoperire atribuită **Glina. 1.** pct. La Palancă; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe dreapta Teleormanului; cca. 1 ha; **3. săpături; 4.** în primul strat s-au găsit fragmente ceramice Coțofeni și Glina, suprapuse de un strat cu ceramică Basarabi și Latène; **12.** Moscalu, Beda 1979, 362.

723. TURIA (KARATNA), jud. Covasna (fig. 61A). Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** pct. Județ, la 250 m de pâraul Turia; **2. mormânt** situat pe *terasa* stângă a pâraului; **3. descoperire întâmplătoare** în 1981; cercetare la fața locului Székely Zs. în 1982; mormântul a fost parțial distrus de către descoperitori; **5. a. inhumat în cutie de piatră; b.** cutie de piatră formată din patru plăci groase de 5-8 cm, cu capac dintr-o singură placă spartă și căzută în interiorul cutiei la -0.40 m; fundul fără placă; dimensiunile plăcilor lungi erau de 1.42x0.58 m, iar ale celor de la capete de 0.55x0.41 m; dimensiunile cistei erau de 0.91x0.43 m la interior și de 1.42x0.60 m la exterior; **c.** după resturile de oase păstrate pare să fi fost chircit; **d.** capul la S; **e.** un vas-askos în colțul SE al cistei, la -0.30 m; fragmente ceramice de la un alt vas-askos spart de către descoperitori; **12.** Székely Zs. 1983a, 62 (fig. 2-3); Székely Zs. 1997, 83 (nr. 47) (pl. 51; 52/2).

724. TURIA. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** pe dreapta drumului Turia de Jos-Tg. Secuiesc, lângă cimitirul romano-catolic; **2. așezare; 3. săpături; 4.** s-au descoperit fragmente ceramice Coțofeni, Schneckenberg, Wietenberg, dacice; **12.** *RepCovasna* 1998, 144 (nr. 582).

725. ȚECA (or. Ocnele Mari), jud. Vâlcea. Descoperire atribuită **Glina. 1.** pct. Bogdan, în zona sondelor de țitei; **2. așezare; 3. descoperire întâmplătoare** în anii 1967-1968; **5. vetre; 12.** Petre-Govora 1976, 16 (fig. 4/10); Petre-Govora 1995, 30 (fig. 4/10).

726. ȚUGLUI, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina. 1.** Dealul Bucovicilor, la SV de sat și la N de Valea Sasului; **2. așezare; 3. cercetări de suprafață; 12.** Negru 1994, 78.

727. UDENI (com. Sârbeni), jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct Lacul de acumulare; **2. așezare** pe malul stâng al Jârnavului, distrusă de lucrările construcției lacului; **3. descoperire întâmplătoare** Gh. Bichir în anul 1966; **4.** un strat Glina gros de 0.15-0.20 m; **5. un bordei; două gropi;** **8.** sule; **9.** topoare cu gaură de înmănușare transversală; **12.** Bichir 1983, 59 (fig. 7/5; 8).

728. ULMENI, jud. Călărași. Descoperire atribuită **Tei**. **1.** pct. Tăușanca, în partea de S a satului, la V de eleșteu; **2. așezare** situată pe un pinten de terasă; **3. săpături** S. Morintz în anii 1966-1967; **5.** depozit de vase (?) în groapă; **12.** Morintz 1978, 93; Leahu 1992, 68 (pl. 3/5); Leahu 2003, 25 (nr. 131) (pl. 30/6).

729. UNGRA, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg**. **1.** în vatra satului, pe strada care urcă pe dealul pe care se află biserica evanghelică; **2. așezare;** **3. săpături** efectuate de autoritățile locale (?); **4.** ceramică Wietenberg între care F. Costea a identificat și fragmente ceramice de tip Schneckenberg; **11.** Muz. Brașov; **12.** Popa, Ștefănescu 1980, 496 urm; Costea 1995, 65.

730. VADU SĂPAT (com. Fântânele), jud. Prahova. **1.** pct. Budureasca 15-La Talpazan; **2. așezare** situată pe un deal; **3. cercetări de suprafață** în 1965; **4.** pentru epoca bronzului se menționează existența unor așezări Foltești II, Glina, post-Glina și Monteoru; **11.** Muz. Ploiești; **12.** Popescu 1969, 491; Teodorescu, Peneș 1984, 20 urm; Teodorescu ș.a. 1999, 106-107;

A. Descoperire atribuită **Glina**.

B. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu** (de tip Budureasca 4 - post-Glina și pre-Monteoru).

731. VADU SĂPAT. Descoperire atribuită **Monteoru**. **1.** pct. La Greci (Budureasca 3) și Puțul Tătarului (Budureasca 4), în cuprinsul așezării dacice; **2. grupuri de morminte (?)**; **3. săpături de salvare** V. Teodorescu în 1959 și 1961; **5. a. morminte birituale (?) în cutii de piatră; b.** înconjurate cu ringuri de pietre; **11.** Muz. Ploiești; **12.** Teodorescu 1974, 12 (fig. 4/a); Teodorescu, Peneș 1984, 20 urm (fig. 10); Teodorescu ș.a. 1999, 106-107; Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 54 (nr. 82).

732. VALEA ARGOVEI, jud. Călărași. Descoperire atribuită cu probabilitate **bronzului timpuriu**. **1.** pct. La Leu **2. tumul** situat pe coama unui deal de pe stânga Mostiștei; diam.=30-36 m, h=0.72 m; afectat de lucrări de irigații și de lucrări agricole; **3. săpătură** G. Trohani în 1980; **5. cenotaf;** **12.** Trohani 1982, 59 urm (fig. 2).

733. VALEA CALULUI (com. Șuici), jud Argeș. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Dealul Iordanului, în partea nordică a satului; **2. așezare** pe un deal de pe stânga Topologului; așezarea se află pe coama dealului, într-o zonă înălțată față de restul dealului, unde se pare că a fost amenajată o terasă artificială; așezarea a fost în mare parte distrusă de alunecările de teren; **3. săpături** executate de E. Tudor în anii 1974 și 1981; **4.** stratul de cultură are cca. 1.00-1.10 m grosime și a fost divizat în trei niveluri de locuire; nivelul 3 (inferior) are o grosime de 0.40 m, nivelul 2 de 0.45 m, iar nivelul 1 de 0.20 m; **5. cinci locuințe de suprafață; o groapă;** **9.** râșnițe; **12.** Tudor 1982a, 94 urm (fig. 1-4); Tudor 1987, 3 urm (fig. 1-3).

734. VALEA IAȘULUI, jud. Argeș. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la 5 km N de Curtea de Argeș; **2. așezare** pe un pinten de terasă afectat de alunecări de teren; **3. săpătură (de salvare)** executată în anul 1980; **4.** s-au observat două niveluri de locuire care datorită degradării așezării, alunecărilor de teren și inundațiilor, sunt greu de departajat; nivelul superior are o grosime de cca. 0.25 m, iar cel inferior de 0.35 m; **5. o locuință de suprafață;** **7.** creuzet; **8.** dălțițe; **9.** râșniță; **11.** MNIR; **12.** Ulanici 1982, 37 urm (pl. 1-2).

735. VALEA LUNGĂ-OGREA (com. Valea Lungă), jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu**. **1.** pct. Poiana Dracilor-Grajduri, la 2 km SE de sat, la confluența Văii Dracilor cu Valea lui Nat; **2. așezare** situată pe stânga pârâului Valea lui Nat; **12.** Olteanu, Cârștina, Căprăriu 2002, 109.

736. VALEA PLOPILOR (com. Ghimpați), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Piersicărie; **2. așezare** pe terasa înaltă dreaptă a Neajlovului; **3. cercetări de suprafață** în 1989; **12.** Schuster 1997, 211 (nr. 149); Schuster, Popa 2000, 150.

737. VARLAAM (com. Adunații Copăceni), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La bazin, la ieșirea din Varlaam spre Mogoșești; **2. așezare** pe un pinten de terasă pe dreapta Argeșului, puternic afectată de lucrări edilitare și de alunecări de teren; **3. săpături (de salvare)** executate în 1989; **4.** un singur nivel Glina gros de 0.25-0.30 m; **5. o locuință de suprafață; o groapă;** **6.** pensetă (?) de aramă; **7.** greutate; fusaiolă; **8.** ace; amuletă; dorn; sule; plantator; topor (?); **9.** topor cu gaură de înmănușare transversală; vârf de săgeată din silex; **12.** Schuster 1995, 53 urm. (fig. 1-7); Schuster, Popa 1995, 23 urm; Schuster, Munteanu 1995, 80 (fig. 1/c); Schuster 1997, 211 urm (nr. 150) (fig. 33/4; 36/1-2, 5-7; 43/1; 65-70; 71/1-4; 120/1, 4; 141/1, 3, 10; la explicația figurilor, pl. 65-70 sunt atribuite așezării de la București-Ciurelu); Schuster, Popa 2000, 144.

738. VĂCĂREȘTI, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 74/8; 78/3; 79/4, 14). **1.** pct. La Suat sau La Hotare, la 600 m N de gara Văcărești; **2. așezare** pe un pinten de terasă, prelungire a terasei Ilfovului; **3. săpături (de salvare)** executate în 1973 de E. Tudor; **4.** un singur nivel Glina gros de cca. 0.10-0.20 m; **5. două locuințe de suprafață; o groapă;** **7.** toporaș votiv; lingură; placă perforată; mosor; fusaiolă; mărgică; **9.** topoare cu gaură de înmănușare transversală; cuțite curbe de silex și gresie; lustruitor; **10.** figurină zoomorfă; **12.** Tudor 1972, 93 urm. (fig. 1-8).

739. VĂCĂREȘTI. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** pct. De. 951 **2. așezare** pe pârâul Gârlița; **3. cercetări de suprafață;** **12.** Diaconescu, Mihăescu 1977, 173 (nr. 14).

740. VĂCĂREȘTI (VACSARCSI) (com. Mihăileni), jud. Harghita. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** pct. Cariera de piatră; **2. așezare** situată pe un pinten de deal; aproape complet distrusă de lucrările de la carieră; **3. cercetări de suprafață;** **7.** roțiță car; fusaiole; **11.** Muz. Miercurea-Ciuc; **12.** Pál, Kovács 1967, 47 (pl. 18/87-98).

741. VĂCENI (com. Drăgănești-Vlașca), jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **2. tumul (?)**; **5. a.** probabil un inhumat cu ocru roșu; **12.** Leahu, Trohani 1986, 25.

742. VĂDASTRA, jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Măgura Fetelor de pe terasa Dealul Cișmelei, la V de sat; **2. așezare** pe o înălțime a terasei de pe valea Obârșiei; **3. cercetări sistematice** începute în secolul trecut și continuate, cu intermitențe, până la începutul anilor '80; **4.** Berciu afirmă existența unui strat cu ceramică Glina, iar Mateescu vorbește de resturi sporadice la partea superioară a stratului Sălcuța; **12** Berciu 1937a, 9, 12-13; Mateescu 1959, 62; Mateescu 1971, 644; Mateescu 1971a, 59; **13.** nu a fost găsit niciun fragment ceramic tipic pentru Glina.

743. VĂDASTRA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în pct. Cetate, pe valea Obârșiei; **2. așezare** pe un tell (?); **3. săpături** D. Berciu în 1934; **4.** un strat (?); **5. gropi;** **12.** Berciu 1937a, 12-13 (fig. 11/1); Roman 1976, 35 (fig. 9/2).

744. VĂDASTRA. Descoperire de piese de **metal**. **2. depozit (?)**; **6.** 26 de topoare cu gaură de înmănușare transversală din care s-a mai păstrat unul singur atribuit tipului Izvoarele (seria Izvoarele); **12.** Vulpe 1970, 33 (nr. 69) (pl. 5/69).

745. VĂLENI (com. Brâncoveni), jud. Olt. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în marginea satului, la SE de Mânăstirea Brâncoveni; **2. așezare** situată pe un deal; **3. cercetări de suprafață** în 1971; **4.** s-au descoperit fragmente ceramice de tip Coțofeni și Glina, precum și două morminte de inhumație care nu au putut fi datate; **12.** Butoi 1999, 10.

746. VĂLENI-DÂMBOVIȚA, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel**. **1.** pct. Capu Pla-iului, la SV de sat; **2. tumul** amplasat pe creasta îngustă, împădurită, a unui deal; **3. săpătură de salvare** I. Motzoi-Chicideanu în 2000; mormântul fusese descoperit întâmplător și parțial distrus de căutători de comori; **4.** peste mormânt s-au depus mai multe straturi de pământ provenit de la săparea gropii, formându-se o movilă; **5. a. inhumat în cutie de piatră;** **b.** groapă rectangulară cu colțuri rotunjite de 2.40x1.30 m, cu o adâncime de 0.60 m de la nivelul de săpare; a fost observat un șanț îngust săpat de-a lungul perimetrului gropii pentru fixarea plăcilor de gresie; cista, cu dimensiuni de 2.00x1.16 m, era formată din patru lespezi așezate pe muchie, groase de 0.12-0.20 m, din care s-au păstrat trei, o lespede capac (deplasată și spartă) de 2.00x1.40x0.25 m și două plăci aparent *in*

situ pe fundul gropii; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSE; **e.** au fost recuperate două cupe semi-sferice cu picior plin și margine lățită spre interior și un inel de buclă de argint circular cu capete ușor petrecute și ascuțite; **12.** Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 3 urm (fig. 1-6); **13.** în pct. La Bostan, 300 m V de pct. Capu Plaiului, a fost găsită o lespede de gresie (1.20x0.80 m) scoasă la suprafață de lucrări agricole; sondajul arheologic efectuat a evidențiat mai multe grupuri de pietre fără material arheologic; în pct. La Vică, 250 m NE de pct. La Bostan, s-au găsit mai multe lespezi de piatră; sondajul a scos la iveală o cistă parțial deranjată în care era un pământ înroșit (ars) gros de 2-3 cm, fără material arheologic.

747. VĂLENI-DÂMBOVIȚA. Descoperire atribuită **Muscel**. **1.** pct. La morminte, pe o vale de la marginea satului; **2. grup de morminte (?)**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Schuster 1997, 214 (nr. 153); **13.** ca sursă bibliografică, Schuster trimite la Anexa 2 din lucrare, unde însă nu apare nici o informație despre această descoperire; în anul 2000 I. Motzoi-Chicideanu a efectuat o cercetare de teren în acest punct, fără a descoperi nimic (informații I. Motzoi-Chicideanu).

748. VĂRĂȘTI, jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** în fostul sat Obedeni, cu 300 m în amonte de vărsarea Cociocului în Sabar; **2. așezare** pe malul stâng al Cociocului; **3. cercetări de suprafață** E. Alexandrescu, R. Barac, C. Schuster în 1988; **12.** Schuster, Popa 1995, 42; Schuster 1997, 214 (nr. 154); Schuster, Popa 2000, 150.

749. VÂNĂTORII MARI (com. Vânătorii Mici), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **1.** între satele Vânătorii Mici și Corbeanca; **2. așezare** pe un deal de pe dreapta Neajlovului; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Trohani, Oancea 1976, 22.

750. VÂRGHIȘ, jud. Covasna. Descoperire atribuită **Jigodin**. **1.** în Peștera nr. 1 din Cheile Vârghișului; **2. așezare** situată în peșteră; **3. descoperire întâmplătoare**; **9.** vârf de săgeată din silex; **12.** Emödi 1981, 431 (fig. 2/5-7).

751. VÂRGHIȘ. Descoperire de piese de **metal**. **2. descoperire izolată** pe terasa dreaptă a pâ râului Vârghiș; **3. descoperire întâmplătoare** în 1942; **6.** un topor plat cu margini ridicate atribuit variantei Șincai (L=12 cm; l=3 cm); **12.** Székely Z. 1953, 18 (pl. 5/2); Vulpe 1975, 67 (nr. 352) (pl. 38/352).

752. VÂRGHIȘ. Descoperire de piese de **metal**. **1.** pct. Fűvesmező, la 5 km de Peștera Almaș; **2. descoperire izolată** pe stânga pâ râului Vârghiș; **3. descoperire întâmplătoare** în 1944; **6.** un topor cu gaură de înmănușare transversală atribuit tipului Pădureni (L=15 cm); **11.** colecție privată; **12.** Székely Z. 1953, 18 (pl. 5/11); Vulpe 1970, 45 (nr. 136) (pl. 9/136); **13.** găsit în apropierea unei așezări (?) Wietenberg.

753. VÂRTOAPE, jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **2. așezare** pe malul râului Căinelui; **12.** Schuster 1997, 214 (nr. 155).

754. VÂRTOPU (com. Ciuperceni), jud. Gorj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. Vârtoapele, 3 km NV de Dealul Bujorăscu; **2. necropolă tumulară** aflată pe un platou de 800x200 m, situat între dealuri; **3. săpături** Gh. Calotoiu în anii 2000-2003; au fost săpați 5 tumuli; **5.** în fiecare tumul s-au găsit complexe cu vase întregibile, cenușă, carbuni și oase calcinate; **11.** Muz. Tg. Jiu; **12.** Calotoiu 2001, 267 urm; Calotoiu 2002, 329 urm; Calotoiu 2003, 5 urm (fig. 1-16); Calotoiu 2003a, 28 urm (pl. 1-13); Calotoiu, Hortopan, Mărgineanu 2003, 336 urm (pl. 132); **13.** informațiile provenite din toate aceste rapoarte de săpătură sunt sumare, adesea confuze și uneori contradictorii; mai jos am încercat o reconstituire a mormintelor și complexelor din fiecare tumul în parte, plecând atât de la descrierile publicate, cât și de la planuri, cele două surse nefiind întotdeauna complementare;

T.I. 2. diam.=10x8.70 m, h=0.65 m; **5.** un mormânt;

M.1. a. incinerat; la 1.50 m SV de centrul movilei, la -0.50 m adâncime; **b.** platformă de 0.23x0.10 m, groasă de 6-8 cm, compusă din cărbuni, cenușă și oase calcinate; **e.** patru vase bitronconice grupate la 0.10 m de platformă;

T.II. 2. diam.=7x6.50 m, h=0.70 m; **5.** un mormânt; două complexe;

M.1. a. *incinerat*; în poziție centrală, la -0.68 m adâncime; **b.** suprafață de 0.50x0.40 m compusă din cărbuni, cenușă și oase calcinate; **e.** două vase în apropierea suprafeței;

Cpl. 1. este compus dintr-un vas aflat în sfertul NE la -0.35 m;

Cpl. 2. este compus dintr-un vas aflat în sfertul NE la -0.45 m;

T.III. 2. diam.=7.50x7.25 m, h=0.45 m; **5.** un mormânt; un complex;

M.1. a. *incinerat*; la 3.50 m SV de centru, -0.38 m adâncime; **b.** suprafață de 0.25x0.30 m cu bucăți mici de cărbune și oase calcinate; **e.** două vase în apropierea suprafeței;

Cpl. 1. se află la 1.80 m NV de M1, la adâncimea de -0.36 m și se compune din două vase fragmentare așezate unul în altul; din planul publicat rezulta ca poziția și distanțele dintre M1 și complex sunt diferite de cele din descriere, observându-se clar două zone distincte, ambele cu vase, cărbuni și oase calcinate (Calotoiu 2003, 22, fig. 11; idem 2003a, 37, pl. 3);

T.IV. 2. diam.=6.20x6.10 m, h=0.55 m; **5.** un mormânt;

M.1. a. *incinerat*; în poziție centrală, la -0.45 m adâncime; **b.** suprafață de 0.15x0.10 m cu bucăți mici de cărbune, cenușă și oase calcinate; **e.** două vase în apropierea suprafeței aflate la adâncimea de -0.35 m, respectiv -0.52 m;

T.V. 2. diam.=7.40x7.20 m; **4.** în sfertul NV, în manta, au fost descoperite mai multe pietre de râu dispuse în mod neregulat; **5.** un mormânt; un complex;

M.1. a. *incinerat*; în poziție centrală, la -0.44 m adâncime; **b.** platformă de 1.93x0.58 m formată din cinci rânduri de bolovani de râu, pe care se află o suprafață de 0.20x0.15 m cu bucăți de cărbune, cenușă și oase calcinate; **e.** două vase unul în altul în capătul SV al platformei;

Cpl. 1. aflat la 1.25 m SV (din plan reiese că se află la E) de vasele M1, se compune din fragmente de vase și bucăți de cărbuni;

755. VELA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina. 1.** pct. Sâglet; **2. așezare**; **12.** Nicolăescu-Plopșor 1923, 298; Berciu 1934, 8; Berciu 1939, 98.

756. VENEȚIA DE JOS (com. Părău), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** pct. Podul Fântânilor, în dreptul șoselei spre Șercaia; **2. așezare** situată pe *terasa înaltă* din stânga Oltului; **3. săpătură (?)** în 1975; **4.** locuirea de tip Schneckenberg a fost deranjată de o locuire hallstattiană; **11.** Muz. Făgăraș; **12.** Costea 1995, 66.

757. VENEȚIA DE SUS (com Părău), jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **12.** Bichir 1962, 90.

758. VERBICIOARA (com. Verbița), jud. Dolj (fig. 74/2, 5). **1.** la intrarea în satul Verbicioara (limita estică), pe partea dreaptă a drumului, în dreptul văii La Trestie; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* (A) flankat de alte două înălțimi asemănătoare cu descoperiri similare (B și C); **3. săpături** D. Berciu în anii 1949-1951, 1955, 1957; **4.** în ceea ce privește epoca bronzului s-au descoperit materiale ceramice Coțofeni și Glina care numai pe alocuri formează un strat de cultură; aceste materiale sunt suprapuse de un strat gros de 0.70-0.90 m cu ceramică din toate fazele Verbicioara; stratul a fost divizat în patru niveluri (a-d) dintre care nivelul a a fost atribuit primei faze Verbicioara, în care apar amestecate pe alocuri și materiale Coțofeni și Glina; stratul de epoca bronzului este perforat și deranjat de morminte medievale; **11.** IAB; **12.** Berciu ș.a. 1950a, 103 urm; Berciu ș.a. 1951, 238 urm (fig. 29/1-2; 30); Berciu ș.a. 1952, 149 urm (fig. 14); Berciu, Morintz, Maximilian 1957, 179 urm (fig. 1-5); Berciu 1961, 123 urm (fig. 1-3; 4/1-9; 7/4; 15; 16/1-2; 17/4); Berciu 1961b, 227 urm (fig. 1-2); Vulpe 1975, 65 (nr. 330) (pl. 36/330);

A. Descoperire atribuită **Glina. 5. gropi**;

B1. Descoperire atribuită **Verbicioara. 6.** un topor plat cu margini ridicate (variante Glina), la granița dintre straturile Verbicioara și Glina; **7.** greutate; **8.** brăzdare; **9.** topor-miner; măciucă; cuțite curbe;

B2. Descoperire atribuită **Verbicioara. 1.** în zona așezării A; **2. morminte izolate**;

M1. a. *inhumat*; la -0.45 m; **c.** chirchit pe stânga; **d.** capul la S; **e.** un ac cipriot la umărul stâng și două inele de buclă din sârmă turtită în zona capului;

M2. a. incinerat în urnă cu capac la -0.80-1 m (la baza stratului Verbicioara);

M3. a. incinerat în urnă la -0.40 m.

759. VERBIȚA, jud. Dolj. Descoperire atribuită **Verbicioara**. **1.** pct. La Eleșteu, pe coasta de sud a dealului Eleșteu, care este tăiată de șoseaua Verbița-Plenița; **2. așezare** pe deal; **3. săpături**; **12.** Berciu 1961, 227; Crăciunescu 1998, 118; Crăciunescu 1998b, 175; **13.** atribuirea materialelor de tip Verbicioara inclusiv fazelor timpurii ale acestei culturi a fost făcută de către Crăciunescu.

760. VERBIȚA. Descoperire atribuită **Glina** (fig. 64). **1.** în marginea V a pădurii Verbicioara; **2. grup de tumuli**; **3. săpături** D. Berciu în 1949 (trei tumuli); **5. trei morminte de inhumatie**; **6.** verigă din sârmă de argint; **12.** Berciu 1961, 156 (fig. 17/1-2); Berciu, Roman 1984, 15 urm (fig. 1-2);

T.I. b. diam.=20 m, h=0.60 m; **c.** săpat parțial (numai în partea centrală);

M.1. a. inhumat cu ocră roșu; principal, la -1.00 m de la suprafața movilei, la -0.40 m sub nivelul antic; adult; urme slabe de ocră roșu; **c.** chircit pe spate cu picioarele strânse, căzute spre dreapta; mâna dreaptă ușor îndoită, cu palma pe bazin; **d.** capul la N, picioarele la S; **e.** două vase;

T.II. a. localizare: la 30 m V de T.I.; **b.** formă ușor ovală cu diam.=19x16 m, h=1.20m (nu este cea reală deoarece peste movilă s-a pus pământ în vremurile moderne);

M.1. a. inhumat; principal, groapa săpată sub nivelul humusului antic; copil; schelet foarte prost conservat; bucăți mici de cărbuni în jurul scheletului; **c.** chircit pe spate cu genunchii strânși, căzuți spre dreapta; mâna dreaptă îndoită din cot cu palma pe piept; **d.** 8 NNE-188 SSV; **e.** două vase, verigă din sârmă de argint lângă mâna dreaptă;

T.III. a. 60 m V de T.II.; **b.** diam.=19 m, înălțime=0.70 m;

M.1. a. inhumat; prost conservat; **b.** urme imprimate de frunze în jurul scheletului; **c.** așezat pe spate cu genunchii strânși, căzuți spre dreapta; mâna dreaptă abdomen, cea stângă pe piept; **d.** 12° NNE-192° SSV; **e.** două vase la picioare; craniu de bovină cam în dreptul picioarelor, cu 0.40 m mai sus față de nivelul de depunere al scheletului.

761. VIDELE, jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** la N de calea ferată Videle-Roșiori, pe teritoriul fostului sat Fotăchești (azi înglobat în orașul Videle); **2. așezare** pe terasa dreaptă a Sericului; **3. cercetări de suprafață** în anul 1976; **12.** Trohani, Oancea 1981, 247 (nr. 53).

762. VIDELE. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** Dealul Glugii, aflat la confluența Sericului cu Glavaciocul, în zona viei lui B. Lordache, pe teritoriul fostului sat Furculești (azi înglobat în orașul Videle); **2. așezare** pe un deal; **3. cercetări de suprafață** în 1984; **12.** Nicolae 1985, 258.

763. VIIȘOARA (com. Drăgotești), jud. Dolj. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pe terasa dintre Viișoara Mică și satul Teslui; **2. așezare** pe terasa înaltă; fortificată (?) cu șanț de apărare; **3. cercetări de suprafață** în 1970-1971; **12.** Nica 1972, 213.

764. VIȘINA, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită cu probabilitate **Glina**. **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață**; **9.** topor-miner; **12.** Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 42 (nr. 24) (pl. 10/2).

765. VIȘINA. Descoperire atribuită **Glina**. **1.** pct. La Grădini, 1 km S de localitate; **2. așezare** situată pe stânga pâ râului Holboca; **12.** Olteanu, Cârștina, Căprăroiu 2002, 130.

766. VITĂNEȘTI, jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Yamnaya**. **1.** în stânga șoselei București-Alexandria; **2. necropolă tumulară** pe terasa înaltă din dreapta Teleormanului, pe un platou lat de 4-5 km; tumulii se înșiră pe mai multe rânduri, uneori neregulat; **3. săpături** V. Leahu, G. Trohani în 1976 (doi tumuli) și 1983 (un tumul); **5. patru morminte cu ocră roșu**; **12.** Leahu, Trohani 1979, 127 urm (fig. 1-2; 3/1-2); Leahu, Trohani 1986, 21 urm (fig. 1-2);

T.I. a. cca. 750 m E de SMA Purani, pe stânga drumului ce pornește din incinta SMA; cca. 800 m S de șoseaua București-Alexandria; **b.** formă rotundă neregulată cu diam. inițial de cca. 11 m, înălțime de 1.10 m față de nivelul de construcție; **c.** săpat complet în 1976; **d.** humus actual gros de 0.10-0.20 m, urmat de mantaua movilei groasă de 0.70-0.80 m;

M.2. a. inhumat cu ocră roșu; secundar, groapa săpată în manta cu fundul la -1.25 m; suprapune M3 în zona centrală a movilei; bărbat adult; urme de ocră pe craniu, regiunea umerilor, a bazinului, a pal-

mei stângi; **b.** groapă dreptunghiulară cu laturile N și E rotunjite; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite, căzute pe stânga; mâinile pe lângă corp, cu metacarpenele stângi sub femure; **d.** capul la V, picioarele la E;

M.3. a. *inhumat*; principal, groapa săpată în humusul antic cu fundul la -2.05 m; suprapus de M.2., în zona centrală a movilei; femeie adultă, europoidă; **b.** groapă dreptunghiulară cu colțuri rotunjite; o treaptă în partea de NE **c.** așezat pe spate cu craniul ușor căzut pe stânga; mâinile pe lângă corp; **d.** capul la NE, picioarele la SV;

T.II. amplasat lângă T.I.; jefuit din antichitate; conținea două morminte ulterioare epocii bronzului;

T.III. a. movila lui Voicu Prisacă, la 800 m E de SMA Purani, 800 m S de șoseaua București-Alexandria; **b.** formă neregulat rotundă cu diam. inițial de 40x32 m, înălțime de 2.10 m; **c.** săpat complet în 1983; **d.** baza mantalei a fost amenajată prin clădirea una lângă alta a mai multor movile mici de pământ; mantaua era compusă dintr-un pământ cenușiu-închis la bază suprapus de un pământ cenușiu-deschis și un pământ galben lutos;

M.1. a. *inhumat cu ocru roșu în groapă acoperită cu bârne*; principal, groapa săpată de la nivelul solului antic se adâncea cu 1.20 m; bulgări de ocru roșu în dreptul craniului, bazinului și la picioare; **b.** groapă rectangulară, fundul amenajat cu un pat de lut bătătorit; acoperită cu bârne de lemn dispuse longitudinal (una transversală); **c.** chircit pe spate cu genunchii îndoiți, căzuți în direcții opuse; mâna stângă ușor îndoită din cot; **d.** capul la SV, picioare la NE

M.2. a. *inhumat cu ocru roșu*; secundar; dublu; bulgări de ocru roșu în dreptul craniilor și bazinelor; **b.** groapă rectangulară; **c.** primul schelet era chircit pe spate cu picioarele îndoite din genunchi, căzute în direcții opuse; mâna stângă ușor îndoită din cot, craniul ușor deplasat spre stânga; al doilea schelet se afla la stânga primului, chircit pe dreapta cu fața în sus; **d.** capul la SV, picioarele la NE.

767. VIZIRU, jud. Brăila. Descoperire atribuită **Yamnaya. 2. tumul; 5. a.** *inhumat*; **c.** chircit; **12.** Zirra 1960, 127 (nr. 29).

768. VLAD ȚEPEȘ (com. Comana), jud. Giurgiu. Descoperire atribuită **Tei. 1.** în marginea de S a satului; **2. așezare** situată pe o *înălțime (tell ?)* de pe valea Gurbanului; 80x75 m; **3. săpături** D. Berciu în 1943; **4.** s-a constatat o bogată locuire neolitică; nu se specifică existența vreunui strat de epoca bronzului; **5. o groapă**; **12.** Berciu 1956, 496 (fig. 4).

769. VLĂDICEASCA (com. Snagov), jud. Ilfov. Descoperire atribuită **Glina. 1.** deasupra barajului piscicol; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe malul drept al Snagovului; 4.5 ha; **3. cercetări de suprafață** în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 295-297 (nr. 23).

770. VLĂDICEASCA. Descoperire atribuită **Glina. 1.** în livada fermei nr. 12 a IAS Mogoșoia; **2. așezare** pe un *pinten de terasă* de pe malul stâng al Vlăsiei; 1.5 ha; **3. cercetări de suprafață** în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 297 (nr. 24); Schuster 1997, 215 (nr. 158); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

771. VLĂDICEASCA. Descoperire atribuită **Glina. 1.** 1 km V de șoseaua București-Ploiești, la N de pădurea Vlăsia; **2. așezare** pe *terasa* de pe malul stâng al Vlăsiei; **3. cercetări de suprafață** în 1986-1987; **12.** Sandu 1992a, 305-306 (nr. 46); Schuster 1997, 215 (nr. 159); **13.** atribuirea culturală a fost făcută de Schuster.

772. VOINEȘTI, jud. Dâmbovița. Descoperire atribuită **Muscel. 2. mormânt**; **3. descoperire întâmplătoare**; **5. b.** cutie de piatră; **e.** două fragmente ceramice; **12.** informații I. Motzoi-Chicideanu; Oancea 1976, 230 (nr. 148); Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 54 (nr. 84).

773. VULCAN, jud. Brașov. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** într-un punct situat la 1.5 km de Colonia Vulcan; **2. așezare** situată pe o *înălțime*; **3. cercetări de suprafață** F. Costea în 1981; **12.** Costea 1995, 67.

774. VULCAN. Descoperire atribuită **Schneckenberg. 1.** probabil într-un punct situat la 1.5 km de Colonia Vulcan; **2. mormânt (?)**; **3. cercetări de suprafață** F. Costea în 1981; **4.** din acest punct provin fragmente ceramice Schneckenberg; **5. b.** cutie de piatră; **12.** Costea 1995, 67.

775. ZĂBALA (ZABOLA), jud. Covasna. Descoperire atribuită **Zăbala** (fig. 78/5-7; 79/11-13).

1. pct. Movila Tătarilor, la 3.5 km V de comună, în dreapta drumului care leagă Zăbala de Tămașfalău; **3.** săpături Székely Z. în 1969-1970; **12.** Székely Z. 1970, 203 (fig. 3/2-7); Székely Z. 1971, 389 urm (fig. 1/3-4; 2/1; 3/12; 4/1-6); Székely Z. 1973a, 223-224; Székely Zs. 1997, 25 urm (pl. 6-30; 88);

A1. 2. așezare pe un mic platou al unui deal de pe prima terasă din stânga Pârâului Negru; are o formă ovală cu laturile lungi orientate N-S; fortificată cu un șanț pe laturile NE și SV, lat de 3 m, adânc de 1 m; afectată de o carieră de piatră și de săpături neautorizate; **4.** un strat gros de 0.40-0.60 m deranjat de un cimitir medieval; materialul este rulat și spălat (nu s-a găsit nimic *in situ*); **7.** toporașe; linguri; amulete; fusaiole; **8.** o sulă; o săpăligă; **9.** frecătoare; **10.** figurine antropomorfe și zoomorfe; **11.** Muz. Naț. Secuiesc Sf. Gheorghe;

A2. 2. mormânt; 5. a. inhumat cu ocră roșu; ocrul este așezat în dreptul feței; femeie de cca. 31-37 ani de tip atlanto-mediteranean; **c.** chircit pe stânga; **d.** conform planului publicat, scheletul are capul la S, picioarele la N, privirea către V; **e.** o amforă așezată la picioare; un obiect de bronz la gât (se mai păstra doar o pată verde).

776. ZIMNICEA, jud. Teleorman. Descoperire atribuită **Zimnicea** (fig. 58-60). **1.** în sectoarele C18-C19 ale cimitirului getic, la cca. 1 km N de Dunăre; **2. necropolă; 3. săpături** A. D. Alexandrescu în 1970-1973; limitele necropolei nu au putut fi precizate; **4.** multe morminte au fost deranjate sau distruse de gropile mormintelor getice; **5. 51 de morminte de inhumatie; 6. a-b.** placă centură (?); **c.** un pandantiv; **d-q.** 14 inele de buclă; **r.** 32 mărgelile; **8.** împungător; valvă de scoică; **9.** un topor cu gaură de înmănușare transversală găsit întâmplător în zona necropolei; două lame de silex; **11.** Muz. Alexandria; Muz. Giurgiu; **12.** Alexandrescu 1974, 79 urm (pl. 1-11; fig. 1-3);

M.1. a. inhumat; S.4; distrus; **e.** o cană-askos;

M.2. a. inhumat; S.5, -0.50 m; **c.** puternic chircit pe dreapta; **d.** capul la SSV; **e.** cană-askos la capul defunctului;

M.3. a. inhumat; S.8; distrus; **e.** cană-askos;

M.4. a. inhumat; S.8, -1.26 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** vas cu corp globular; inel de buclă;

M.5. a. inhumat cu ocră roșu; S.8, -1.00 m; bulgări de ocră roșu; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** două căni-askoi de-o parte și de alta a scheletului; împungător din os într-unul din vase;

M.6. a. inhumat; S.10, -1.43 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** bucată mare de silex;

M.7. a. inhumat cu ocră roșu; S.10; distrus; strat de ocră roșu lângă vas; **e.** cană-askos;

M.8. a. inhumat; S.10, -1.15 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSV; **e.** vas cu corp globular la picioare;

M.9. a. inhumat cu ocră roșu; S.11, -1.37 m; strat de ocră roșu; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSE; **e.** vas cu corp globular la picioare; cană-askos la cap; cinci inele de buclă; 32 de perle de aramă;

M.10. a. inhumat; S.11, -0.22 m; puternic deranjat; **c.** chircit pe dreapta (?); **d.** capul la E;

M.11. a. inhumat; S.11, -0.75 m; **b.** scheletul era acoperit cu un strat de pietre dispuse pe mai multe rânduri între -0.35-0.60 m (în text se spune că acest strat de pietre se află la 1.00 m deasupra scheletului); **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** vas cu corp globular la picioare; două inele de buclă; pandantiv de aramă; două plăci de centură (?) de aramă;

M.12. a. S.11; distrus;

M.13. a. inhumat; S.12, -1.06 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** obiect silex (?);

M.14. a. inhumat; S.12, -1.12 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S;

M.15. a. S.12; distrus;

M.16. a. inhumat cu ocră roșu; S.12, -1.68 m; ocră roșu la bazin; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** cană-askos la picioare; inel de buclă;

M.17. a. inhumat; S.13, -1.30 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** cană-askos la picioare;

M.18. a. inhumat (?) cu ocră roșu; S.13; distrus; ocră roșu în interiorul vasului **e.** strachină;

M.19. a. inhumat; S.14, -1.63 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSE;

- M.20. a.** *inhumat*; S.14, -1.50 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSE; **e.** trei inele de buclă;
- M.21. a.** *inhumat*; S.14, -1.61 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSE;
- M.22. a.** *inhumat*; S.15, -0.92 m; distrus; **e.** strachină;
- M.23. a.** *inhumat*; S.15, -0.92 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSV; **e.** vas depus la picioare;
- M.24. a.** *inhumat*; S.15, -1.60 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSV; **e.** două inele de buclă din cupru;
- M.25. a.** *inhumat*; S.15; distrus;
- M.26. a.** *inhumat*; S.17; distrus; **e.** cană;
- M.27. a.** *inhumat*; S.17, -1.02 m; distrus în mare parte; **d.** capul la SSV;
- M.28. a.** *inhumat*; S.17, -1.67 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S;
- M.29. a.** *inhumat*; S.18, -1.03 m; **c.** chircit pe spate cu picioarele îndoite, căzute pe stânga; capul întors spre dreapta; **d.** capul la SSV;
- M.30. a.** *inhumat*; S.18, -1.40 m; parțial distrus; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSV; **e.** amforă cu o valvă de scoică înăuntru;
- M.31. a.** *inhumat*; S.19; distrus; **e.** cană-askos lângă cap;
- M.32. a.** *inhumat*; S.20, -0.65 m; distrus aproape complet; **b.** în marginea unui pat de pietre aflate la -0.30 m;
- M.33-34. a.** *inhumație*; dublu; S.20, -1.10 m (M.33), -1.13 m (M.34); deranjează picioarele lui M.35; **b.** în marginea unui pat de pietre aflate la -0.30 m; **d.** capul la S (M.33), VSV (M.34); **e.** vas așezat la cap;
- M.35. a.** *inhumat*; S.20, -1.25 m; picioare deranjate de M.33-34; **b.** suprapus de un pat de pietre aflat la -0.30 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSE;
- M.36. a.** *inhumat*; S.20, -1.37 m; **b.** acoperit cu un pat de pietre; **c.** chircit pe stânga; **d.** capul la SSV; **e.** vas la cap;
- M.37. a.** *inhumat*; S.21; distrus;
- M.38. a.** *inhumat*; S.22, -1.80 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S;
- M.39. a.** *inhumat*; S.22; distrus;
- M.40-41. a.** *inhumație*; dublu; S.23, -0.70 m; **c.** chirciți pe stânga; **d.** capul la SV;
- M.42. a.** *inhumat*; S.23, -0.38 m; distrus în cea mai mare parte;
- M.43. a.** *inhumat*; S.23, -0.92 m; distrus; **e.** cană-askos;
- M.44. a.** *inhumat*; S.23, -1.47 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SE;
- M.45. a.** *inhumat*; S.23, -0.93 m; parțial distrus; **c.** probabil chircit pe dreapta; **d.** capul la S;
- M.46-47. a.** *inhumație*; dublu; S.23, -0.70 m (M.46), -0.67 m (M.47); parțial distrus; **d.** capul la SV;
- M.48. a.** *inhumat*; S.24, -1.82 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** cană-askos la cap;
- M.49. a.** *inhumat*; S.24, -1.35 m; aproape complet distrus; **d.** capul la S; **e.** vas depus la cap;
- M.50. a.** *inhumat*; S.24, -0.97 m; parțial distrus; **d.** capul la VSV;
- M.51. a.** *inhumat*; S.24, -1.35 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** cană-askos la cap;
- M.52. a.** *inhumat*; S.24, -1.90 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la SSE; **e.** cană-askos la picioare;
- M.53. a.** *inhumat*; S.24; distrus;
- M.54. a.** *inhumat*; S.24, -1.35 m; **c.** chircit pe dreapta; **d.** capul la S; **e.** cană-askos la cap.

777. ZOLTAN (ÉTFALVAZOLTÁN) (com. Ghidfalău), jud. Covasna (fig. 76/9; 78/10; 79/15). **1.** la marginea de N a satului, peste drum de școala primară, 500 m E de cursul actual al Oltului; **2. așezare** pe un *pinten de deal* de pe terasa înaltă a Oltului; marginea sa S a fost afectată de lucrările unei cariere de nisip; **3. săpături** Székely Z. în 1971-1972 și V. Cavruc în 1996-2001; s-a săpat o suprafață de cca. 1500 m²; **4.** s-au găsit materiale eneolitice, Coțofeni, din bronzul timpuriu și mijlociu, Noua și moderne; materialele din bronzul timpuriu s-au găsit în amestec cu ceramică din alte epoci, neputându-se face delimitarea lor stratigrafică clară; **5. o vatră; o groapă;** un complex alcătuit dintr-o *groapă (?)* de mari dimensiuni (30x9 m), de formă ovală, adâncă de 2 m, cu pereții în pantă;

de-a lungul marginii de E au fost observate patru gropi de stâlpi, iar de jur-împrejurul ei, dar și în partea inferioară a umpluturii, multe pietre neprelucrate; de asemenea, au fost surprinse două aglomerări circulare de pietre la S și N de complex; **7.** toporașe votive; mosor; roțiță car; fusaiolă; **8.** străpungător; daltă; **10.** figurină zoomorfă; figurină antropomorfă (?) **11.** Muz. Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe; **12.** Cavruc, Cavruc 1997, 157 urm (fig. 1-12); Cavruc 1997, 97 urm (fig. 1-20; pl. 1-3); *RepCovasna* 1998, 86 urm (nr. 253) (fig. 20-24); Cavruc 1999, 13 urm (pl. 10-20); Cavruc 2003, 32 urm (nr. cat. 184-188).

A. Descoperire atribuită **bronzului timpuriu** (cu analogii în grupa **lernut**);

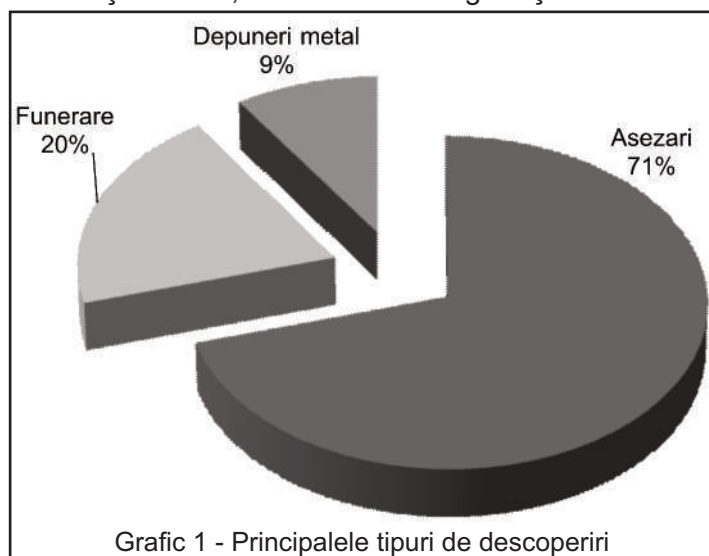
B. Descoperire atribuită **bronzului mijlociu** (ceramică cu analogii în culturile Monteoru, Tei, Costișa și Wietenberg).

778. ZOLTAN. Descoperire atribuită sfârșitului **bronzului timpuriu**. **1.** 1.5 km ENE de sat, în marginea pădurii, în locul de unde izvorește pârâul Vontu; **2. așezare**; **3. cercetări de suprafață (?)** V. Cavruc în 1997; **12.** *RepCovasna* 1998, 89 (nr. 254).

779. ZOLTAN. Descoperire atribuită cu probabilitate sfârșitului **bronzului timpuriu**. **1.** la E de Dealul Bisericii, în imediata vecinătate a acestuia; **2. așezare**; **12.** *RepCovasna* 1998, 86 (nr. 249).

STADIUL CERCETĂRII

Cele 779 de puncte din catalog conțin 844 de tipuri de descoperiri ce pot fi atribuite bronzului timpuriu și debutului bronzului mijlociu din spațiul discutat, ceea ce implică un volum mare de informații diverse, de multe ori nesigure și contradictorii. Scopul capitolului este de a evidenția calitatea informației de care dispunem în momentul de față, prin analiza tipurilor de cercetare, a numărului de situri pentru fiecare grupă de descoperiri și printr-o discuție asupra caracterului publicării rezultatelor cercetării.

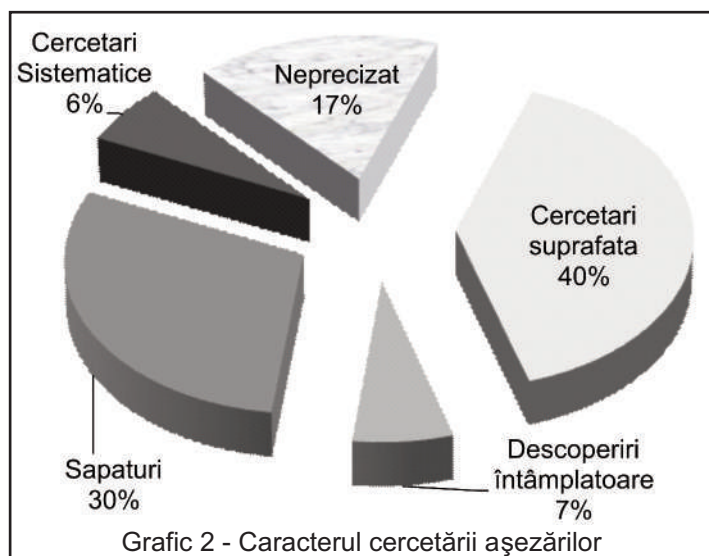

Grafic 1 - Principalele tipuri de descoperiri

Din volumul descoperirilor, 563 reprezintă așezări (cu 609 tipuri de descoperiri), 160 sunt descoperiri funerare (cu minim 560 de morminte), iar 75 sunt depuneri de piese de metal (depozite și depuneri izolate), numărul total al pieselor de metal (incluzându-le și pe cele descoperite în așezări) fiind de aproximativ 391 (Grafic 1).

A. Stadiul cercetării asupra așezărilor

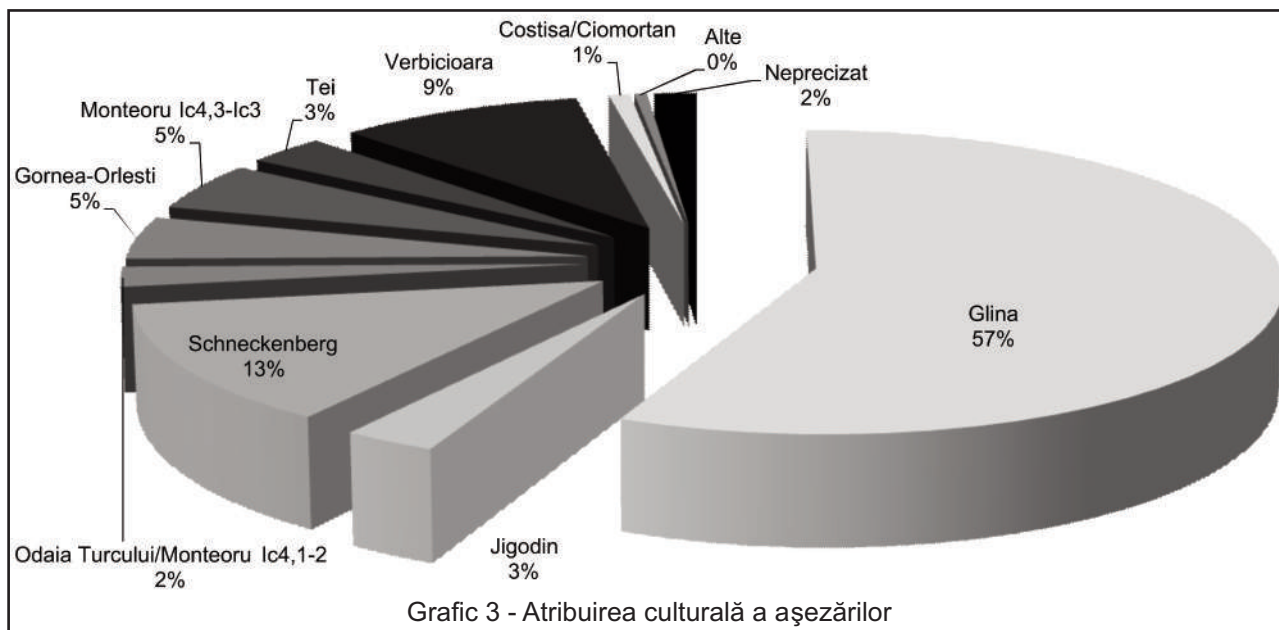
Defalcăt pe tipuri de cercetare, 47% din informațiile despre așezări provin din cercetări de suprafață și descoperiri întâmplătoare, 30% din săpături de mai mică sau mai mare amploare, iar 6% din cercetări sistematice. Pentru 17% din numărul așezărilor nu cunoaștem tipul de cercetare (Grafic 2). Atribuirea culturală a celor 609 așezări se prezintă astfel: 345 de situri au fost atribuite culturii Glina, 18 Jigodin, 79 Schneckenberg, 13 pot fi de tip Odaia Turcului/Monteoru Ic4,1-2, 28 au fost atribuite culturii Gornea-Orlești, 31 Monteoru Ic4,3-Ic3, 58 Verbicioara, 19 Tei, 5 Costișa/Ciomortan; trei culturi sunt reprezentate de câte o singură așezare (Militari-Câmpul Boja, Zăbala, Vecina Mala), iar pentru 10 situri încadrarea culturală nu a putut fi precizată (Grafic 3).

Grafic 2 - Caracterul cercetării așezărilor

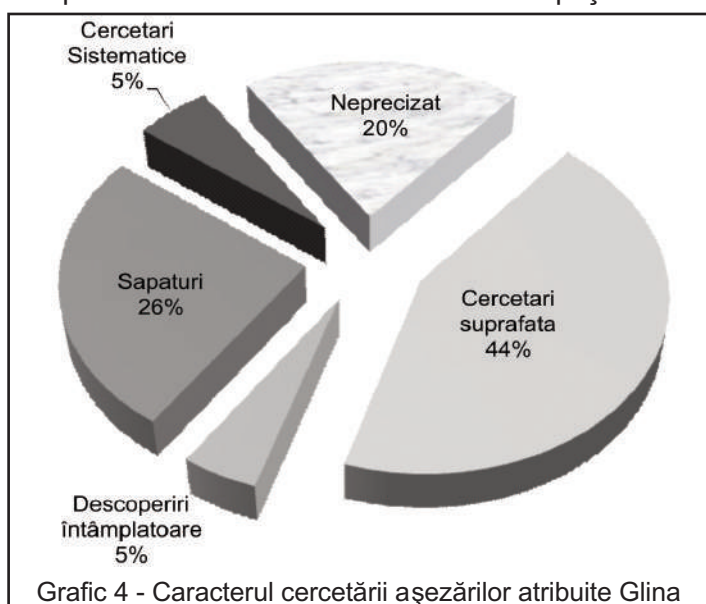
Ceea ce remarcăm, în primul rând, este numărul mare de așezări Glina (57% din total) comparativ cu celelalte culturi. Aici trebuie specificat faptul că, în literatură, atribuirea culturală a descoperirilor nu respectă criteriul unitare. Astfel, dacă admitem că prezența ceramicii decorate cu găuri-buton este principalul criteriu de încadrare a unui sit în cultura Glina, constatăm că doar 97 din cele 345 de așezări îl îndeplinesc. Pentru celelalte 248 de așezări, acest tip de decor nu este menționat sau ilustrat; în schimb, pentru unele, sunt menționate categorii ceramice care nu sunt tipice numai pentru Glina, ci

sunt comune întregii epoci a bronzului (ceramică cu pietricele, decorată cu striuri sau cu brâuri alveolare etc.). Aceeași lipsă a unor criterii clare se poate observa și în cazul așezărilor din SE Transilvaniei, unde situri cu ceramică similară sunt atribuite ori culturii Schneckenberg, ori culturii Jigodin, de regulă în funcție de județul pe teritoriul căruia se află situl. O distincție la fel de neclară se observă, de asemenea, și între descoperirile de tip Gornea-Orlești și Verbicioara timpurii.

Mai mult, pentru un număr mare de așezări nu avem o descriere sau o ilustrare a materialului ceramic descoperit, ci numai afirmația autorului că așezarea aparține unei anumite culturi. Astfel, graficul prezentat nu reflectă o situație reală, ci reflectă mai degrabă stadiul atribuirii culturale a așezărilor.

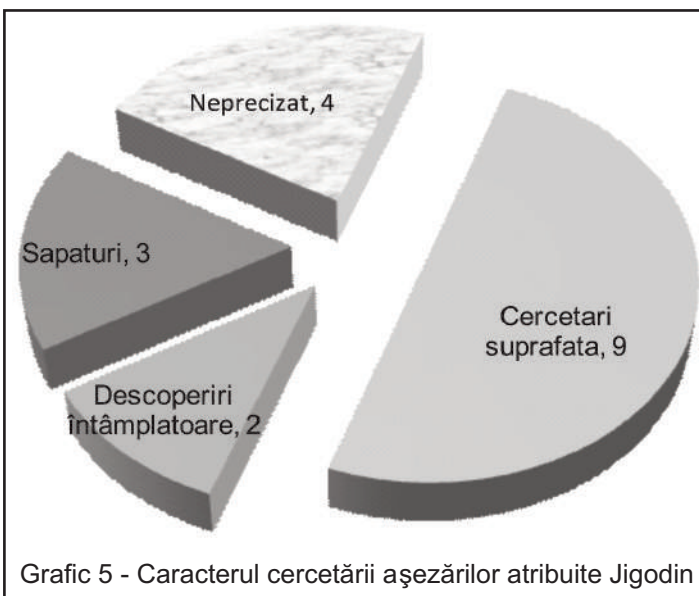
Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Glina. Numărul așezărilor cu ceramică decorată cu găuri-buton din regiunea dintre Carpați și Dunăre este astăzi de 97, acestea fiind răspândite în întreaga Oltenie și Muntenie de V și Centrală (Harta 5). Cum menționam mai sus, alte 248 de așezări au fost atribuite culturii Glina, fără să avem certitudinea că ele, prin ceramică, aparțin acestei culturi (Harta 4). Din cele 345 de situri atribuite, 167 au fost identificate prin cercetări de suprafață și descoperiri întâmplătoare, 89 prin săpături, 19 prin cercetări sistematice, iar pentru 70 nu dispunem de astfel de informații (Grafic 4). Se observă un număr relativ mare al cercetărilor sistematice în așezările Glina, comparativ cu alte culturi mai mult sau mai puțin contemporane. Trebuie însă menționat că multe dintre ele nu aveau drept obiectiv principal așezarea de bronz timpuriu, locuirea Glina fiind în cele mai multe cazuri sporadică (vezi în acest sens așezările de la București-Străulești – nr. cat. 130A; Căldăraru – nr. cat. 158; Dulceanca – nr. cat. 282-283; Mogoșani – nr. cat. 454A1 etc.).

Există însă așezări de tip Glina care, prin volumul cercetărilor și intensitatea de locuire, reprezintă repere importante în discuția asupra acestei culturi. Am în vedere, pe lângă așezarea de la Glina (nr. cat. 318), pe cele de la Braneț (nr. cat. 77), București-Ciurelu (nr. cat. 109), București-Militari (nr. cat. 124A), Crivăț (nr. cat. 248), Odaia Turcului

(nr. cat. 478), Ostrovu Corbului (nr. cat. 494A). La acestea se pot adăuga siturile cu un singur nivel de locuire, săpate și publicate prin cel puțin un raport consistent de săpătură: Căscioarele-Cotul Cătăliului (nr. cat. 164), Govora-Runcuri (nr. cat. 328A1), Greci (nr. cat. 337A), Mihăilești (nr. cat. 444), Roșu (nr. cat. 611), Schitu-Gaura Despei și La Conac (nr. cat. 647-648), Valea Calului (nr. cat. 733), Varlaam (nr. cat. 737), Văcărești (nr. cat. 738).

Publicarea rezultatelor cercetării este un capitol deficitar. Așezările cercetate sunt publicate, în cel mai fericit caz, printr-un simplu raport de săpătură. Descoperirile din așezările cu mai multe straturi de locuire sunt prezentate în bloc, fără o defalcare a lor pe niveluri și complexe. În concluzie, dacă avem în vedere criteriul volumului și condițiilor de săpătură, precum și cel al publicării, din totalul de 345 de așezări atribuite culturii Glina, cca. 20 reprezintă instrumente de lucru, ceea ce înseamnă cca. 8% din total.

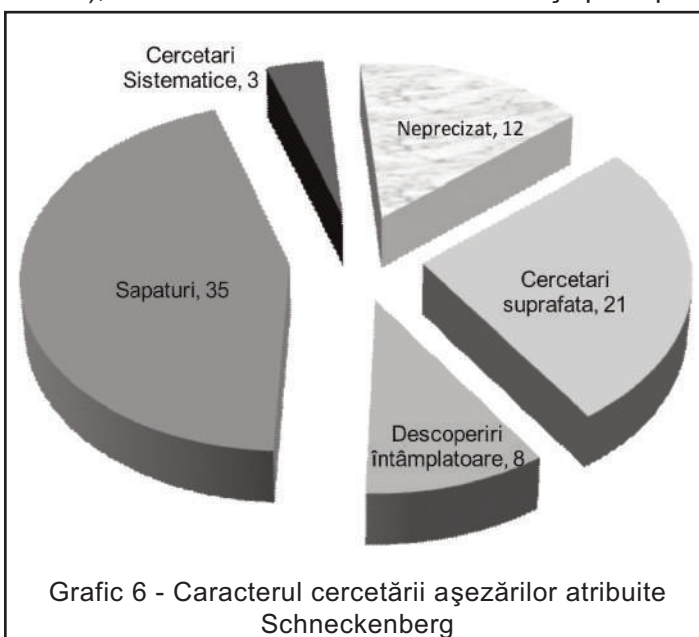

Grafic 5 - Caracterul cercetării așezărilor atribuite Jigodin

Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Jigodin. Numele de “cultură Jigodin” provine de la așezarea situată în cartierul cu același nume al orașului Miercurea-Ciuc, așezare sondată de Székely Zoltan în 1955 (nr. cat. 386). Principala caracteristică a ceramicii este bogatul decor șnurat ce apare pe forme specifice. Acest tip de decor era cunoscut pe tot cursul superior al Oltului, individualizarea ceramicii într-un grup cultural distinct fiind făcută de Petre Roman în urma săpăturilor de la Lelicieni-Muntele cu Piatră (nr. cat 393)¹.

Culturii Jigodin i-au fost atribuite 18 așezări (Harta 6), însă doar pentru șase avem ilustrată ceramică tipică. Din cele 18 situri, trei au beneficiat de săpături (Grafic 5), dintre care doar una singură a fost publicată corespunzător (cea de la Lelicieni²), ea constituind în momentul de față principala bază documentară a acestui tip de ceramică în SE Transilvaniei. În discuția asupra culturii Jigodin trebuie avute în vedere și materialele similare apărute în așezări atribuite culturii Schneckenberg, cum sunt cele de la Sf. Gheorghe-Örkö (nr. cat. 662A1), Brașov-Dealul Melcilor (nr. cat 82) și Feldioara-Dealul Cetății (nr. cat. 290).

Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Schneckenberg. Termenul de “cultură Schneckenberg” desemnează un grup de materiale ceramice apărute în Țara Bârsei prin descoperiri mai mult sau mai puțin întâmplătoare în perioada antebelică, reunite de Alfred Prox în lucrarea sa monografică³. Ulterior monografiei lui Prox, numeroase alte

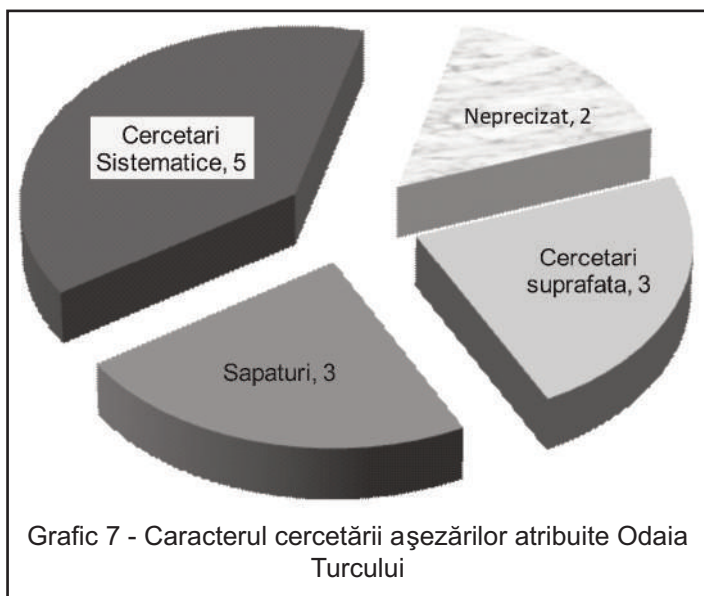

Grafic 6 - Caracterul cercetării așezărilor atribuite Schneckenberg

¹ Roman, Pál, Csába 1973, 568 urm.

² Roman, Dodd-Oprișescu, Pál 1992.

³ Prox 1941.

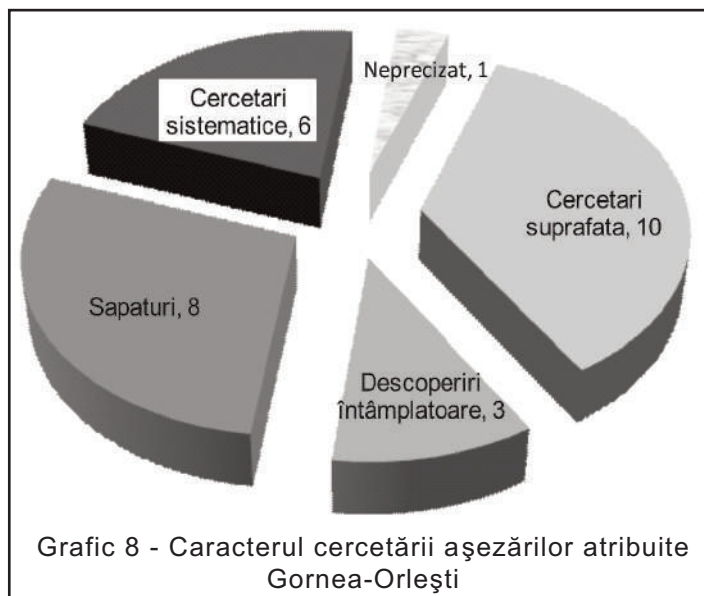

situri din SE Transilvaniei au fost atribuite acestei culturi (Harta 6), însă stadiul actual al cercetării asupra culturii Schneckenberg nu diferă în mod esențial de cel exprimat de Prox. Din totalul de 79 de puncte ce i-au fost atribuite, doar din 19 situri este ilustrată ceramică legată tipologic de acest gen de descoperiri. 21 au fost descoperite prin cercetări de suprafață, 8 sunt descoperiri în-tâmplătoare, 38 au fost cercetate prin săpături (dintre care trei sistematice), iar pentru 12 nu cunoaștem caracterul cercetării (Grafic 6).

Remarcăm procentul ridicat al săpăturilor (44%), însă dacă ne raportăm la calitatea

acestora, din cele 38 de așezări reținem doar două: Cuciulata (nr. cat 255) și Hărman-Lempeș (nr. cat. 355), cu mențiunea că prima este săpătură de salvare. Când mă refer la calitatea săpăturilor, am în vedere, în primul rând, calitatea prezervării sitului, deoarece, majoritatea așezărilor din SE Transilvaniei sunt plasate pe înălțimi stâncoase în care nu există un strat propriu-zis de locuire, ci resturi împrăștiate printre crăpăturile de stâncă. Aceasta ridică serioase semne de întrebare asupra unității culturale și cronologice a materialelor reunite sub numele de cultură Schneckenberg⁴. Cât privește publicarea rezultatelor cercetării, loturi ceva mai consistente de materiale cunoaștem de la Brașov-Dealul Melcilor (nr. cat 82), Brașov-Dealul Sprengi (nr. cat. 83), Cuciulata (nr. cat. 255) și Sf. Gheorghe-Örkö (nr. cat. 662A1). În

concluzie, reținem un procent de cca. 5% din volumul total al informației existente.

Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Odaia Turcului. Acest tip de descoperiri a fost pus în evidență de Ersilia Tudor în urma săpăturilor din așezarea multistratificată de la Odaia Turcului (nr. cat. 477B)⁵. Asemenea materiale ceramice erau cunoscute din primele niveluri de epoca bronzului din stațiunea de la Sărata Monteoru (nr. cat. 633A), publicate în 1987⁶. Ceramică similară cu cea din nivelul 4 de la Odaia Turcului a apărut și în așezarea de pe Cetățuia 2 de la Năeni-Zănoaga (nr. cat. 467A). Pentru Eugenia Zaharia⁷ și Ion Motzoi-Chicideanu⁸, ni-

velurile cu acest tip de ceramică reprezintă etapa timpurie a evoluției culturii Monteoru; Ersilia Tudor⁹ și Alexandru Vulpe¹⁰ le atribuie unui grup distinct, denumit grupul Odaia Turcului, ce se răspândește în Muntenia Centrală și pe dealurile subcarpatice din NE Munteniei (Harta 6), la o vreme ulterioară

⁴ Vezi în acest sens critica făcută de Vulpe (1991, 111 urm).

⁵ Tudor 1982, 59 urm.

⁶ Zaharia 1987, 21 urm.

⁷ Zaharia 1987, 21 urm.

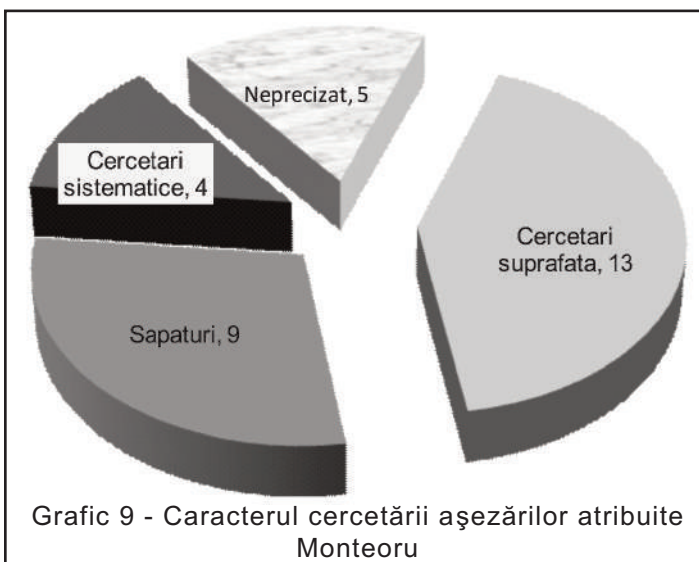
⁸ Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu, 2001, 59 urm.

⁹ Tudor 1982, 59 urm.

¹⁰ Vulpe 1991, 111 urm.

culturii Glina pe care, în situl de la Odaia Turcului, o suprapune stratigrafic.

Cunoaștem în momentul de față 13 situri ce pot fi atribuite acestui gen de descoperiri, din 9 fiind ilustrată ceramică. Săpături arheologice s-au efectuat în 8 dintre acestea, cele mai importante fiind cele trei menționate mai sus, cercetate în mod sistematic (Grafic 7). Este un procent ridicat al săpăturilor sistematice raportat la numărul siturilor atribuite, în acest caz deficitară fiind publicarea săpăturilor. Din toate cele trei așezări cercetate sistematic nu sunt publicate mai mult de 12 planșe cu material arheologic.

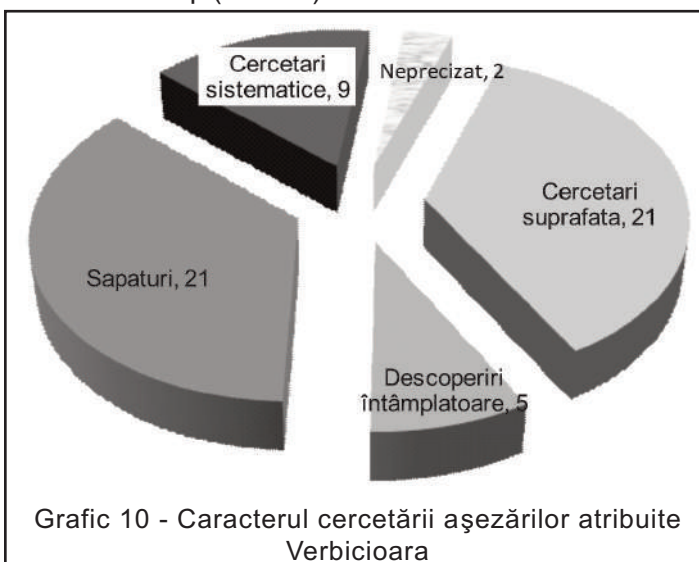
Grafic 9 - Caracterul cercetării așezărilor atribuite Monteoru

Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Gornea-Orlești. Termenul de Gornea-Orlești desemnează, în mod teoretic, descoperirile cu ceramică decorată cu măturica (stilul Besenstrich) ce se răspândesc în Banat și Oltenia la o vreme ulterioară culturii Glina și anterioră culturii Verbicioara, la geneza căreia participă¹¹. Existența unui asemenea orizont cronologic a fost postulată prin analogie cu situația din Câmpia Tisei și din Crișana, unde niveluri caracterizate cu ceramică decorată în această manieră au fost găsite în aproape toate tell-urile epocii bronzului.

În Oltenia, acestui grup de descoperiri i-au fost atribuite 28 de situri (Harta 6), dintre care 14 identificate prin săpături, 6 beneficiind de săpături sistematice (Grafic 8). Ca și în cazurile precedente, deficitară este publicarea materialului. În ciuda procentului foarte ridicat al săpăturilor (50%), singurele loturi ceva mai consistent publicate sunt cele din descoperirile întâmplătoare și nestratigrafiate de la Orlești (nr. cat. 490), Ocnele Mari-Zdup (nr. cat. 475) și Orodol (nr. cat. 492A); nu există în momentul de față un nivel sau un complex de locuire Gornea-Orlești din Oltenia publicat ca atare. Dacă aplicăm acestor descoperiri în mod combinat cele două criterii, calitatea săpăturii / volumul publicării, practic nu putem reține nici o așezare de tip Gornea-Orlești din Oltenia pentru discuție.

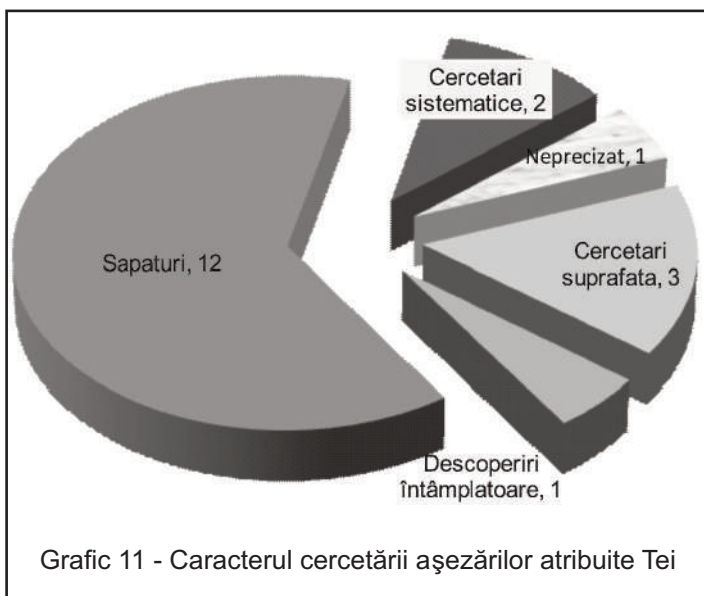
Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Monteoru. În lucrarea de față termenul de Monteoru se referă la etapele timpurii ale culturii, anume descoperirile de caracter Ic4,3-Ic3. În zona discutată am identificat 31 de stațiuni cu ceramică de acest tip (Harta 7). 13 dintre ele au fost cercetate prin săpături, între care 4 în mod sistematic (Grafic 9). Cu toate acestea, singura așezare cu care se poate lucra, prin prisma publicării materialului, este cea de la Sărata Monteoru (nr. cat. 633B), chiar în condițiile în care 18 situri sunt ilustrate cu ceramică tipică.

Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Verbicioara. Cultura Verbicioara a fost definită de Dumitru Berciu la începutul anilor '50. Etapa timpurie a acesteia, care ne interesează în cadrul discuției de față, era reprezentată la Verbicioara (nr. cat. 758B1) de un nivel (?) care suprapunea descoperiri de tip Coțofeni și Glina. Din păcate,

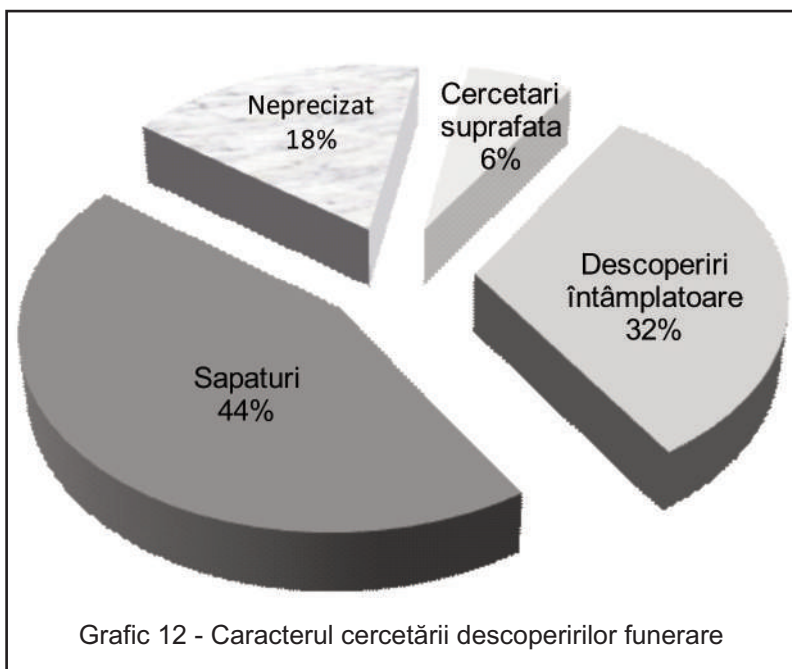
Grafic 10 - Caracterul cercetării așezărilor atribuite Verbicioara

¹¹ Roman 1986, 31 urm (apare sub denumirea de Gornea-Vodneac); Petre-Govora 1995, 38 urm.

suprafață sau întâmplător, 30 fiind cercetate prin săpături, între care 9 sistematic (Grafic 10). Ceramică tipică este ilustrată din 30 de situri, însă pentru discuția asupra începutului culturii Verbicioara pot fi reținute așezările de la Bucura (nr. cat. 99), Locusteni-necropola romană (nr. cat. 408B), Rogova (nr. cat. 604B) și eventual Cârcea-Hanuri (nr. cat. 176B), ceea ce reprezintă cca. 6% din volumul descoperirilor.

Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Tei. Etapa timpurie a culturii Tei (Tei-Cățelu după Alexandru Vulpe¹³ sau Tei I după Valeriu Leahu¹⁴), a fost identificată și definită de Leahu în urma cercetărilor sistematice de pe pîntenul de terasă de la București-Cățelu Nou (nr. cat. 108B). Ulterior au mai fost identificate 18 puncte cu astfel de ceramică, majoritatea în Muntenia centrală. Așezarea

de la Bungetu (nr. cat. 144), cu două niveluri, i-a permis lui Motzoi-Chicideanu definirea unei etape mai vechi a culturii, numită Tei-Bungetu¹⁵.

Din totalul de 19 puncte Tei timpurii (Harta 7), 13 au beneficiat de săpături, una fiind sistematică, însă fără un nivel de locuire bine conturat (Grafic 11). Există ceramică tipică ilustrată din 15 situri; dintre acestea, publicate satisfăcător sunt cele două așezări deja amintite, la care poate fi adăugată și cea de la Greci (nr. cat. 337B).

Stadiul cercetării asupra așezărilor de tip Costișa/Ciomortan. Termenul de Ciomortan este folosit pentru a desemna descoperiri de caracter Costișa din SE Transilvaniei. În momentul de față îmi sunt cunoscute cinci puncte cu astfel de materiale ceramice, dintre care doar situl de la Păuleni-Ciuc (nr. cat. 511) este cercetat în mod sistematic și publicat satisfăcător; celelalte patru par a reprezenta fragmente ceramice apărute sporadic în diverse contexte.

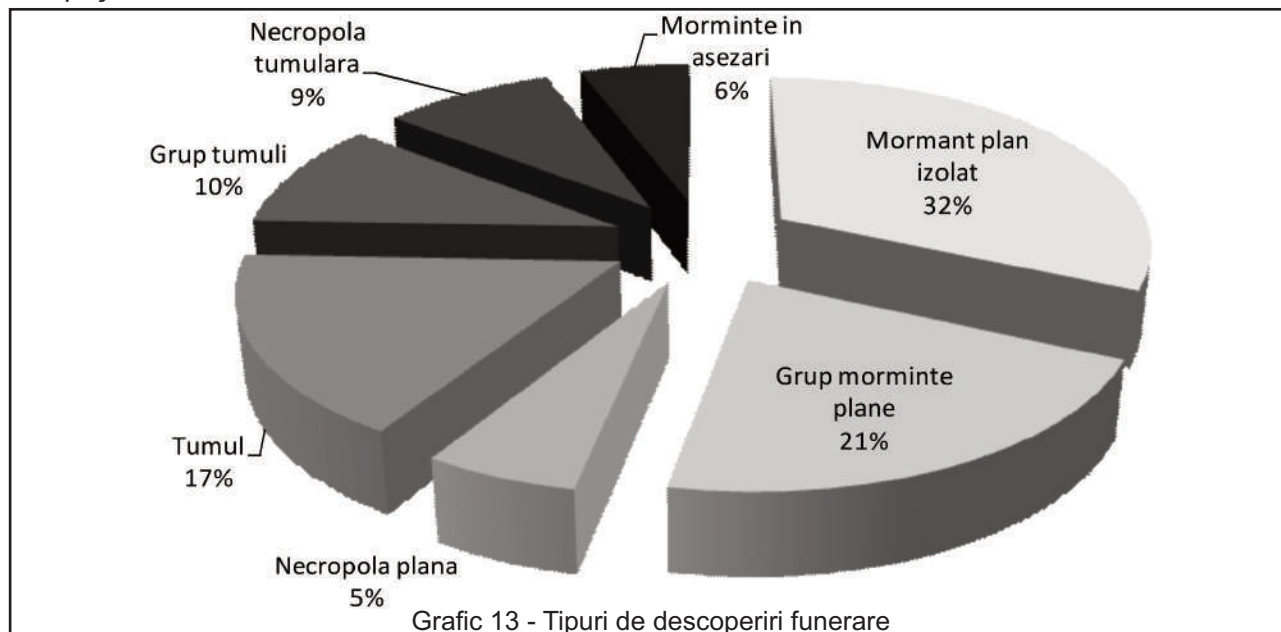
¹² Vezi în special Crăciunescu 1996, 35 urm și Nica 1996, 18 urm.

¹³ Vulpe 1964; Vulpe 1968.

¹⁴ Leahu 1966, 30 urm; Leahu 2003, 42 urm.

¹⁵ Chicideanu 1982, 101 urm.

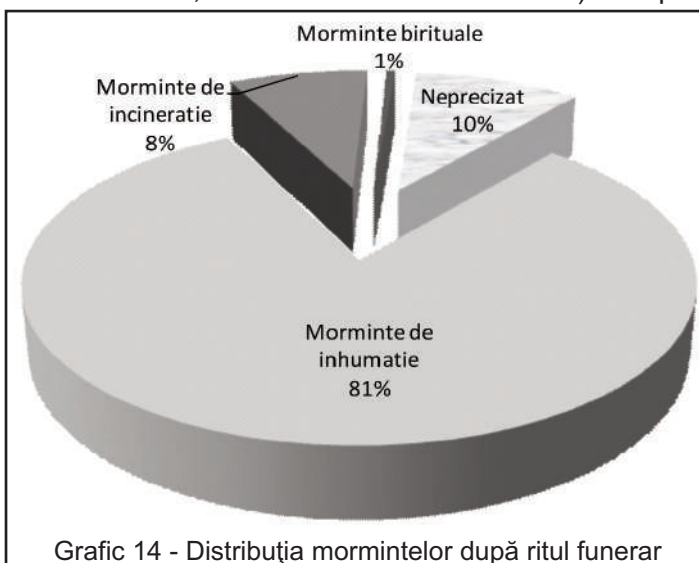
În concluzie, numărul așezărilor săpate și publicate este mic. Pentru Glina reținem cca. 20 din 345, pentru Jigodin și Schneckenberg împreună (adică așezările din SE Transilvaniei) maxim șase din 97, pentru Odaia Turcului/Monteoru Ic4,1-2 trei din 13, pentru Monteoru Ic4,3-Ic3 una din 31, pentru Gornea-Orlești niciuna, pentru Verbicioara patru din 58, pentru Tei trei din 14, iar pentru Costișa/Ciomortan una. Aceasta înseamnă, în linii mari, cca. 40 de așezări din totalul de 609, adică mai puțin de 8%.

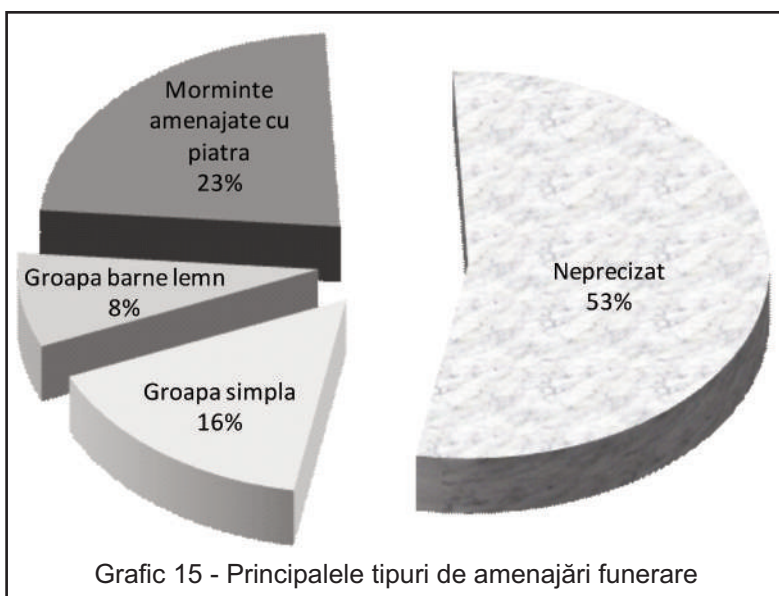

B. Stadiul cercetării asupra descoperirilor funerare

Din cele 160 de puncte cu descoperiri funerare, 71 ne sunt cunoscute prin săpături (dintre care 13 de salvare), 51 sunt descoperiri întâmplătoare, 10 provin în urma cercetărilor de suprafață, iar pentru 28 nu cunoaștem caracterul cercetării (Grafic 12); deci pentru 56% din totalul de descoperiri calitatea informației este îndoielnică. După tipul de descoperire, avem 51 de morminte izolate plane, 34 de grupuri de morminte plane, 9 necropole plane, 27 de tumuli izolați, 11 grupuri de tumuli și 14 necropole tumulare (Grafic 13); sunt de asemenea 9 situații de morminte descoperite în cadrul unor așezări, fără ca relația lor cu descoperirile din așezare să fie întotdeauna clară. Astfel, 36% din total sunt descoperiri tumulare. Această împărțire este însă relativă, în condițiile în care: parte din necropolele considerate plane (de exemplu Brăilița – nr. cat. 91B, sau Gherăseni – nr. cat. 307) sunt probabil tumuli; mare parte dintre tumulii considerați izolați sunt de fapt parte a unor necropole tumulare mult mai întinse; în condițiile în care trei necropole tumulare au fost investigate prin cercetări de suprafață!

Cum aminteam, în cele 160 puncte cu descoperiri funerare au fost identificate cel puțin 560 de morminte, dintre care 456 de inhumație, 46 de incineratie, 3 birituale, pentru 55 neavând informații privind ritualul de înmormântare (Grafic 14). Se observă astfel în mod clar preferința pentru inhumație în această perioadă. Constatăm o proporție egală între mormintele de inhumație plane

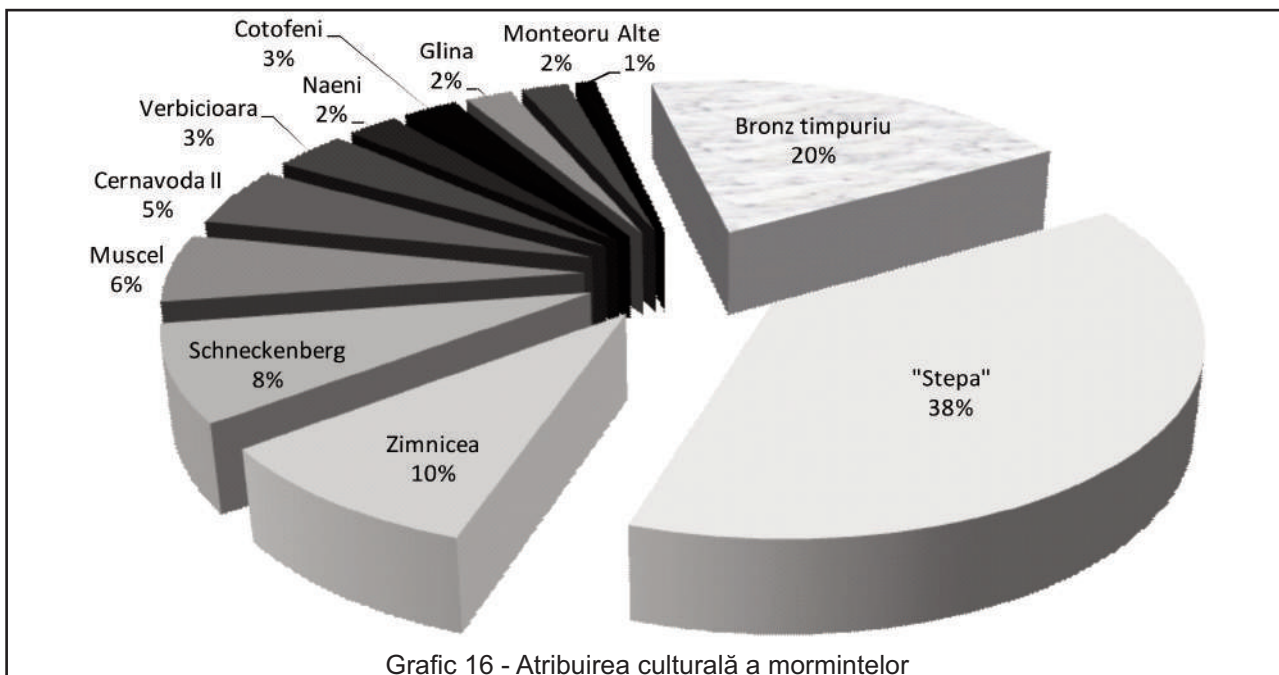
Grafic 15 - Principalele tipuri de amenajări funerare

(227) și cele tumulare (229), în timp ce din cele 46 de morminte de incinerare doar cca. o treime sunt tumulare (15).

Cât privește amenajarea funerară, pentru 300 morminte nu deținem informații explicite; putem doar presupune că cele mai multe dintre ele erau gropi simple. Pentru 88 de morminte se precizează existența gropilor de diferite forme (dreptunghiulare, ovale etc.), iar 44 sunt morminte cu groapa acoperită cu bârne de lemn. Acestea din urmă sunt folosite exclusiv în cazul mormintelor tumulare de inhumație. În fine, o grupă importantă (128 de mor-

minte - cca. 25%) o constituie construcțiile funerare amenajate cu piatră, fie că sunt ciste, pat de pietre sau ringuri de piatră (Grafic 15). Astfel, 88 sunt cutii de piatră (ciste, una și cu ring de pietre), 25 sunt gropi sau schelete acoperite cu pietre (unul și cu ring de pietre), la alte 2 s-a observat de asemenea ringul de pietre, în timp ce 13 sunt gropile săpate în stâncă de la Năeni-Colarea (nr. cat. 465A2). 35 dintre mormintele amenajate cu pietre sunt tumulare, iar 16 din totalul de 128 sunt de incinerare, în condițiile în care pentru 35 nu se cunoaște ritul. O practică frecventă în epocă este folosirea ocrului roșu la mormintele de inhumație, în diverse forme (ocru pe oase, pat de ocru, bulgări de ocru sau vase cu ocru); 136 din cele 456 de morminte de inhumație au urme de ocru, dintre care 114 sunt morminte tumulare. Specifică de asemenea mormintelor tumulare este amenajarea gropii cu un „pat” de materiale organice (frunze, rogojină) sau de țesătură textilă (cca. 30 de morminte).

În ceea ce privește atribuirea lor culturală (Grafic 16), pentru multe morminte există opinii diverse. Ca și în cazul așezărilor, graficul arată, în mare, stadiul atribuirii culturale a mormintelor. Cum

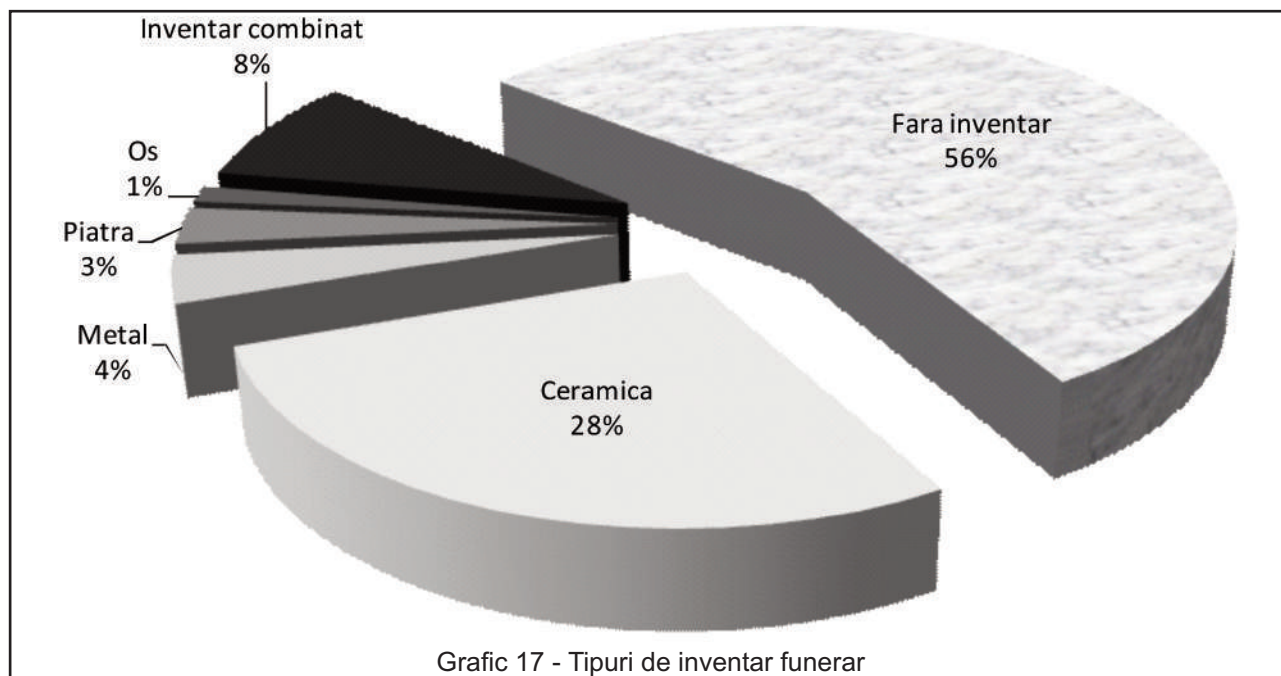

Grafic 16 - Atribuirea culturală a mormintelor

se poate observa, grupa majoritară aparține descoperirilor „de stepă” (225 de morminte), în care sunt incluse în principal mormintele de tip Yamnaya (aproape 200 de morminte). Termenul de Yamnaya nu reprezintă o grupă unitară, în cadrul ei existând o multitudine de tipuri funerare, cuprinzând atât morminte plane cât și tumulare, cu sau fără ocru etc. Cele mai importante descoperiri de tip

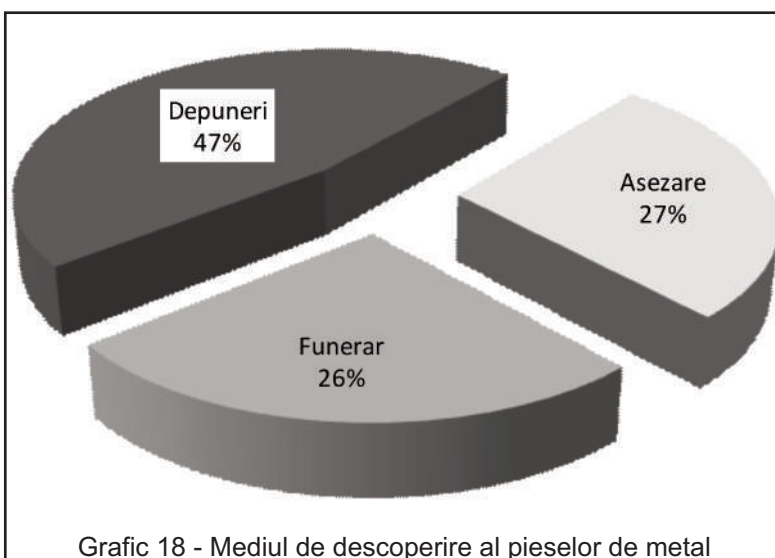
Yamnaya din spațiul avut în vedere sunt cele de la Smeeni (nr. cat. 681), Gurbănești (nr. cat. 344), Ploiești-Triaj (nr. cat. 549), precum și tumulii din sudul Olteniei: Rast (nr. cat. 581), Plenița (nr. cat. 548) etc. Tipul de morminte Katakombnaya este reprezentat de cel puțin 5 morminte, dintre care 4 la Smeeni și un tumul la Sudiți, fără alte precizări (nr. cat. 691).

O altă grupă care se detașează prin numărul de morminte este cea de tip Zimnicea (nr. cat. 776) (53 de morminte), căreia îi aparține cea mai întinsă necropolă plană din spațiul nostru; pe lângă cele 51 de morminte de la Zimnicea grupei i-au fost atribuite alte două morminte în cutii de piatră. O grupă importantă o reprezintă mormintele în cistă din SE Transilvaniei (45 de morminte) atribuite culturii Schneckenberg. Apropiată este grupa mormintelor de tip Muscel, morminte în cutii de piatră în zona subcarpatică a Munteniei, căreia i-au fost atribuite cca. 32 de morminte. În acest context trebuie

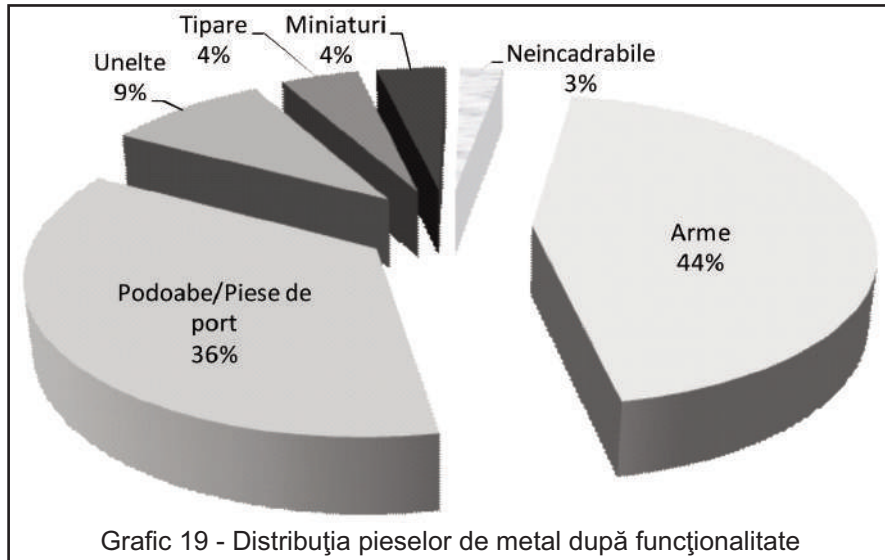

amintite și cele circa 10 morminte în cutii de piatră atribuite culturii Monteoru, criteriul de diferențiere între mormintele grupei Muscel și cele Monteoru nefiind clar. Grupa Năeni este formată din cele 13 morminte cu groapa săpată în stâncă de la Năeni-Colarea (nr. cat. 465A2). Singura grupă care se conturează ceva mai clar, atât prin rit și ritual cât și prin inventar și dispunere geografică, este cea a celor 15 morminte de incinerare atribuite culturii Verbicioara. În fine, 12 morminte au fost legate de cultura Glina, însă apartenența lor culturală rămâne în discuție (ca și în cazul celor 14 morminte atribuite culturii Coțofeni). Costișa (Ciomortan) este reprezentată de două morminte (între care cel colectiv din așezarea de la Păuleni-Ciuc - nr. cat. 511), iar Amforele Sferice și Zăbala de câte un mormânt. 112 morminte au fost încadrate, în linii generale, în bronzul timpuriu.

Divergențele de opinii privind încadrarea culturală a celor mai multe dintre descoperirile funerare, au drept cauză lipsa inventarului pentru un număr mare dintre acestea; din 560 de morminte 312 nu au nici un fel de inventar, sau informațiile cu privire la inventar sunt foarte neclare. Inventar exclusiv ceramic (vase întregi sau frag-

mente) au 157 de morminte. Dintre ele, foarte puține conțin ceramică ce poate fi raportată la descoperirile din așezări. 21 de morminte conțin exclusiv inventar metalic (de regulă podoabe), 16 obiecte de piatră (de regulă unelte de silex), iar 7 podoabe de os. 47 de morminte au drept inventar combinații de ceramică, piese de metal, piatră, os și lut (Grafic 17). Astfel, în lipsa inventarului, alte elemente, cum ar fi construcția funerară, rit și ritual, poziția și orientarea defuncțiilor, sunt cele pe care le putem lua în calcul în tentativa de ordonare pe grupe a mormintelor. Din păcate, aceste elemente lipsesc

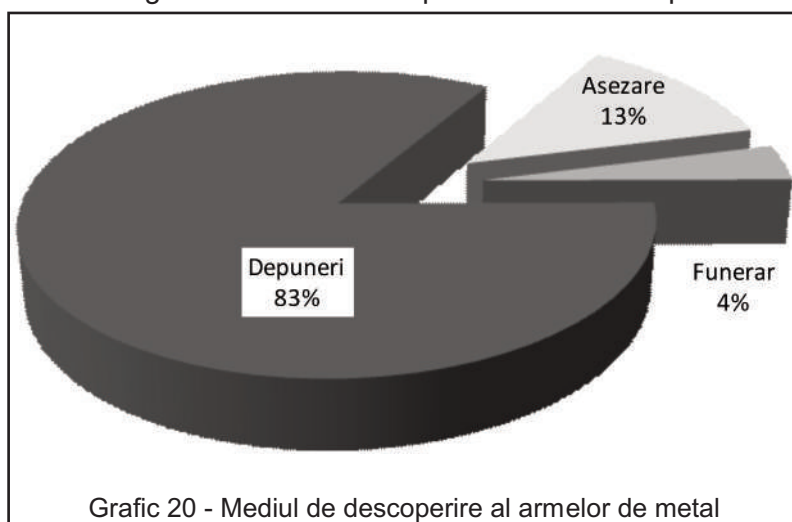
de multe ori din descriere. Pentru cca. 200 din cele 456 de morminte de înmormântare nu cunoaștem poziția exactă a defunctului, același număr fiind valabil și în cazul orientării.

În ceea ce privește publicarea, este suficient să precizăm că, dintre descoperirile importante, doar necropola de la Brăilița (nr. cat. 91), movila II de la Ploiești-Triaj (nr. cat. 549), tumulii de la Verbița (nr. cat. 760), Milostea (nr. cat. 447) și mormintele săpate în stâncă de la Năeni-Colarea (nr. cat. 465A2) au fost publicate defalcat pe morminte.

C. Stadiul cercetării asupra pieselor de metal

Îmi sunt cunoscute, până în momentul de față, aproximativ 391 piese de metal și 18 tipare databile în etapele bronzului timpuriu și mijlociu pe care le discut în lucrare, din spațiul delimitat. În ceea ce privește mediul de descoperire al acestora, 111 piese provin din așezări, 106 din mediul funerar și 192 din depuneri (126 din depozite și 66 de depuneri singulare) (Grafic 18). Această împărțire este aproximativă în condițiile în care pentru o serie de piese, precum toporul plat de la Aldeni (nr. cat. 5), sau piesele de la Crivăț (nr. cat. 249), este dificil de stabilit mediul din care provin (așezări sau descoperiri singulare, eventual depozit în cazul Crivăț). Împărțite după funcționalitate, 181 sunt arme, 147 podoabe și piese de port, 37 de unelte, 18 tipare, 16 miniaturi (sau lingouri!?), 10 piese neputând fi încadrate (Grafic 19).

Categoria armelor se compune din 130 de topoare cu gaură de înmănușare transversală, 31 de topoare plate și 20 de pumnale.

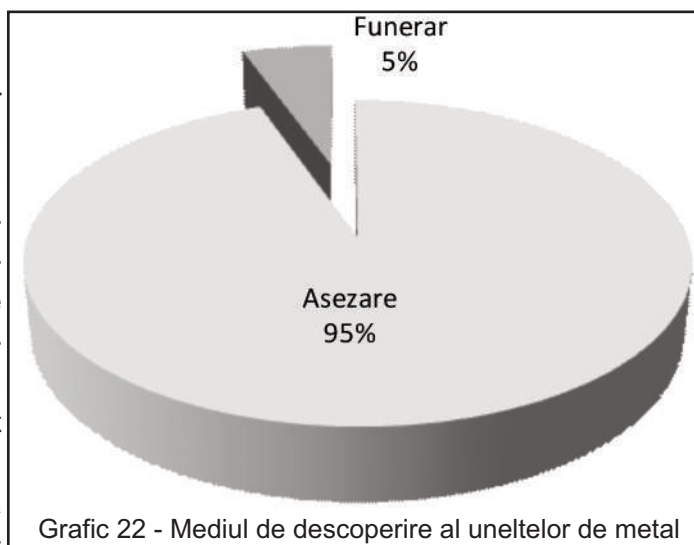
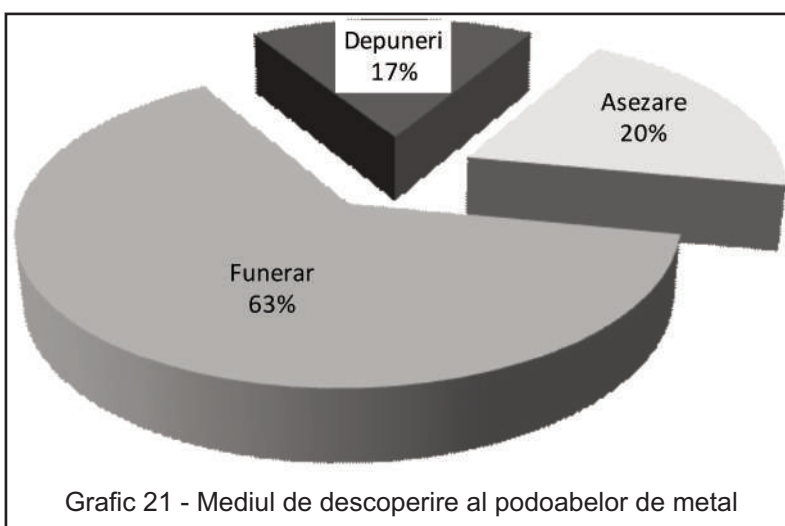
După mediul de descoperire, 23 de arme provin din așezări, 7 din mediul funerar (dintre care șase pumnale) și 151 din depuneri (dintre care 64 ca piese singulare) (Grafic 20). Categoria podoabelor și pieselor de port este mult mai variată tipologic. Se compune din 10 ace, 21 de brațări, 14 colane, 4 inele (verigi) și 42 inele de buclă (dintre care 10 de argint și 3 de aur), 46 de mărgele de diferite tipuri, 6 pandantive, 2 centuri (?) descoperite în

necropola de la Zimnicea, un saltaleone de aur, una neputând fi determinată. După mediul din care provin, 29 au fost găsite în așezări, 93 în morminte și 25 în depozite (în special brățări și colane) (Grafic 21). Dintre unelte au fost găsite 3 cuțite, 3 seceri, 11 dălți, 19 sule și un celt (?). 35 dintre acestea provin din așezări și 2 din mediul funerar (Grafic 22).

În fine, din cele 18 tipare cunoscute, pentru 17 se poate specifica cu oarecare aproximație categoria de piese pentru care au fost confecționate. Cinci tipare, găsite toate la Leliceni (nr. cat. 393), în mediu Jigodin, sunt pentru topoare cu gaură de înmănușare transversală, ca și tiparul bivalv de la Sărata Monteoru, din mediu Monteoru Ic3 (nr. cat. 633B). Tot de la Leliceni provin două tipare pentru pumnale și alte două probabil pentru dălți. Mai merită menționate tiparul pentru turnat topoare plate găsit la Glina (în mediu Glina) (nr. cat. 318) și cel pentru cuțite de la Sf. Gheorghe din mediu Schneckenberg (nr. cat. 662A).

Concluzii. Publicarea rezultatelor cercetării rămâne capitolul deficitar. Singurul sit publicat monografic este cel de la Leliceni (jud. Harghita)¹⁶. Celelalte cercetări sistematice sau săpături beneficiază, în cel mai fericit caz, de un raport de săpătură în care informația și materialul publicat sunt insuficiente; cu excepții ne semnificative, în cazul așezărilor multistratificate ceramica nu a fost prezentată pe niveluri de locuire. Judecând descoperirile în ansamblu, am constatat că informația însoțită de un material arheologic

publicat în mod satisfăcător (cu alte cuvinte descoperirile cu care se poate lucra) este de cca. 7% din volumul total al informațiilor existente pentru așezări și de cca. 15% pentru descoperirile funerare.

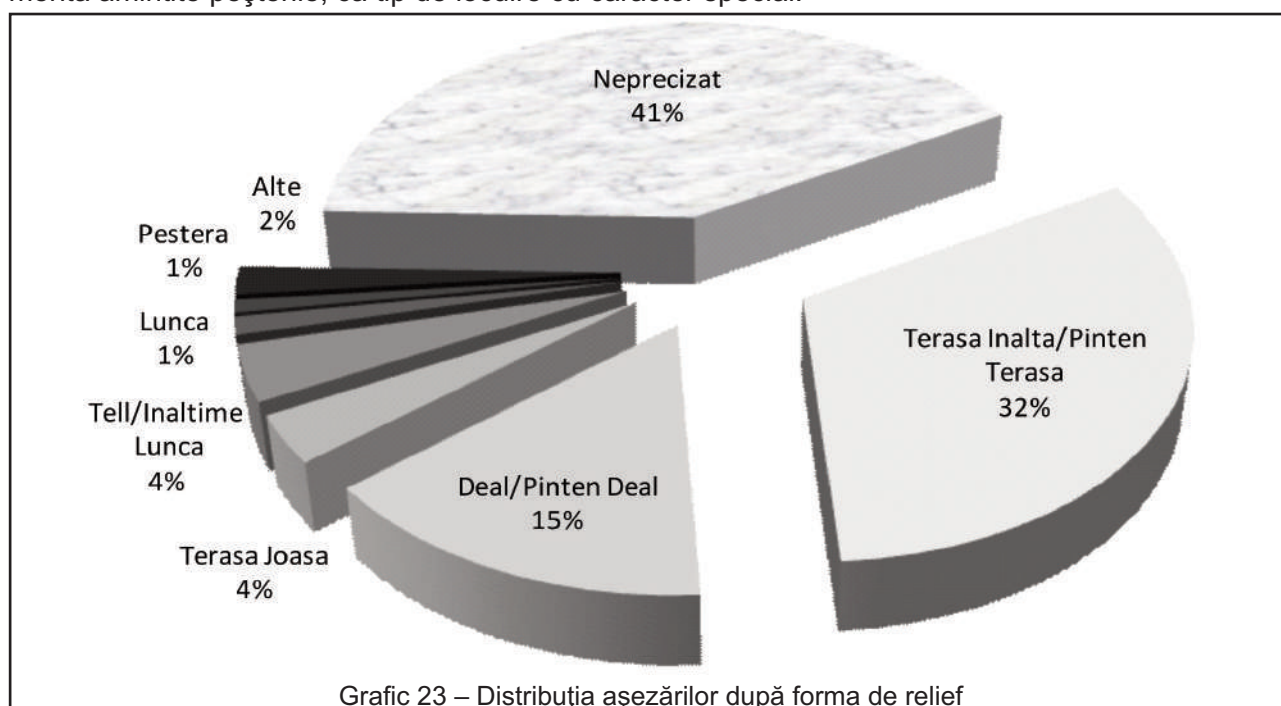
¹⁶ Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992.

STRUCTURA AȘEZĂRILOR ȘI STRATIGRAFIA SITURILOR-CHEIE

În capitolul de față mi-am propus să discut clasificarea așezărilor în funcție de forma de relief pe care sunt amplasate și de stratigrafie, descrierea sistemelor de fortificație și evidențierea tipurilor de construcții. Toate aceste aspecte care țin de structura internă a așezărilor, în măsura în care baza documentară ne permite, pot furniza indicii importante cu privire la dinamica locuirii și, în ultimă instanță, cu privire la un anumit mod de viață specific zonei și epocii. Stratigrafia siturilor, pe lângă datele despre structură și durată, oferă principalul reper pentru succesiunea în timp a nivelurilor de locuire, anume pentru cronologia relativă a epocii. De aceea, în partea a doua a capitolului, voi prezenta stratigrafia celor nouă așezări importante din acest punct de vedere, așezări selectate și prezentate în funcție de volumul săpăturilor, stratigrafia prezervată și calitatea publicării. Este totodată important de menționat că ele acoperă relativ uniform atât perioada cât și spațiul discutate.

Structura așezărilor

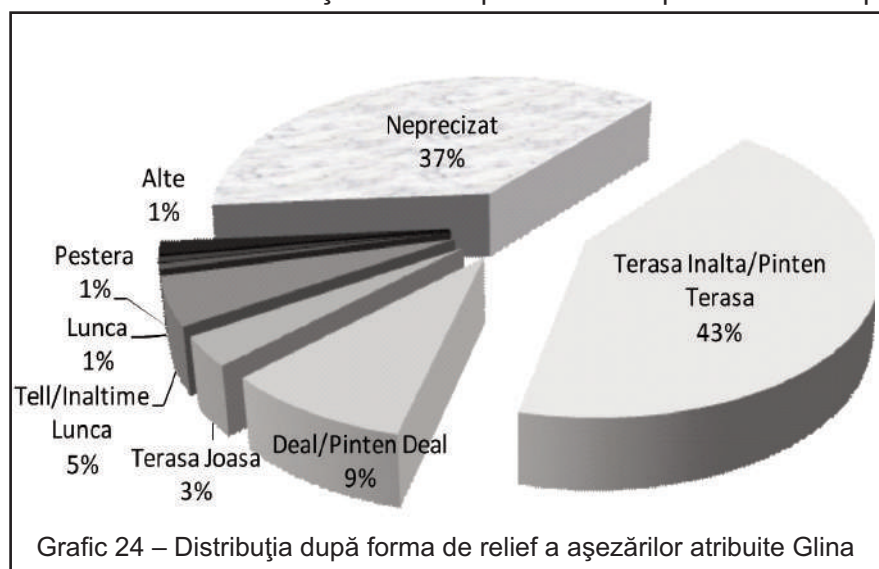
A. Clasificarea așezărilor în funcție de relief. Așa cum am menționat într-un capitol anterior, spațiul avut în vedere cuprinde o mare varietate de forme de relief. Deși între arealul submontan și zona de câmpie sunt diferențe evidente în ceea ce privește relieful și peisajul, ambele au anumite caracteristici comune. Am considerat drept așezări amplasate pe forme de relief înalte, pe cele găsite pe pîntenii de terasă și pe terasele înalte ale râurilor (în zona de câmpie) și pe cele identificate pe pîntenii de deal și înălțimile stîncoase (în zona submontană). Zona joasă este formată din luncă și terasele joase ale râurilor pentru ambele areale. O a treia categorie importantă de așezări le cuprinde pe cele amplasate pe înălțimi în luncă (tell-uri eneolitice sau gorgane naturale). În fine, merită amintite peșterile, ca tip de locuire cu caracter special.

Luete în ansamblu, din totalul de 563 de așezări, constatăm că 182 se află pe pintenii de terasă și pe terasele înalte ce mărginesc cursurile de apă, 85 pe dealuri și pineni de deal, în timp ce numai 19 sunt amplasate pe terasele joase și 7 în luncă. Pe tell-uri eneolitice (sau pe înălțimi în luncă) sunt menționate 22 de situri, 6 în peșteri și 11 pe alte tipuri de forme de relief (crov etc.). Există însă un număr important de așezări pentru care nu se specifică forma de relief – 232 (Grafic 23). Reiese astfel destul de clar preferința în epocă pentru zonele de relief înalte, lucru normal în condițiile în care mare parte din zonele joase erau zone inundabile în acea perioadă.

Situația rămâne aproape neschimbată și în cazul analizei așezărilor defalcate pe criteriul atribuirii culturale. Așezările atribuite Glina sunt distribuite într-un areal destul de vast ce cuprinde forme de relief diverse; informații în acest sens avem pentru 216 dintre ele (Grafic 24). 147 sunt situate pe terasa înaltă (67 pe pineni de terasă), 31 pe dealuri și pineni de deal, în timp ce pe terasele joase și în luncă îmi sunt cunoscute 13 așezări. Alegerea unui loc dominant apare și mai clar evidențiată în câteva cazuri specifice. Astfel, la București-Lunca Bârzești (nr. cat. 122), din trei pineni de terasă alăturați, așezarea Glina se află pe cel mai înalt dintre ei¹. La fel și în cazul așezării de la București-Militari (nr. cat. 124A), unde cele mai intense urme de locuire Glina se aflau în zona SE a pinenului de terasă, mai înaltă decât restul platoului². Aceeași situație se poate observa și în zona submontană; așezarea de tip Glina de la Valea Calului (nr. cat. 733) se află pe coama unui deal, pe o ridicătură naturală sensibil mai înaltă decât restul dealului³.

Pinenii de terasă și de deal reprezintă locul predilect de amplasare și în cazul așezărilor atribuite Odaia Turcului (8 din 9 pentru care avem informații) și Monteoru (16 din 17). Situația nu este sensibil diferită nici pentru culturile Tei (11 din 15) și Verbicioara (21 din 31), cu deosebirea că aici avem atestată în mod cert locuire în luncă (așezarea de tip Tei de la Bungetu – nr. cat. 144).

Pinenii de terasă și de deal reprezintă locul predilect de amplasare și în cazul așezărilor atribuite Odaia Turcului (8 din 9 pentru care avem informații) și Monteoru (16 din 17). Situația nu este sensibil diferită nici pentru culturile Tei (11 din 15) și Verbicioara (21 din 31), cu deosebirea că aici avem atestată în mod cert locuire în luncă (așezarea de tip Tei de la Bungetu – nr. cat. 144).

Pentru Jigodin, din cele 13 așezări pentru care avem informații, 8 sunt amplasate pe înălțimi stâncoase și 3 pe terasele înalte.

Informații de acest gen deținem doar pentru jumătate din așezările atribuite Schneckenberg. Astfel, 21 (din 39) sunt situate pe dealuri și înălțimi stâncoase, 7 fiind pe terasele înalte. Constatăm astfel că tipul cel mai frecvent de așezare din bazinul transilvănean al Oltului este reprezentat de așezarea situată pe înălțimile stâncoase. Șase locuiri sunt atestate în peșteri (câte două pentru Glina și Schneckenberg, una pentru Jigodin și una pentru Verbicioara), în toate cazurile urmele fiind sporadice.

Datele prezentate mai sus au o valoare destul de relativă în condițiile în care, pentru multe așezări, atribuirea culturală este problematică. Dacă avem în vedere doar acele așezări cu niveluri și complexe de locuire bine evidențiate, și cu material ceramic tipic culturilor menționate, constatăm că numărul lor se restrânge drastic, la cca. 10% din total (62 din 609 – vezi și discuția de mai jos, de

¹ Sandu 1992, 163.

² Turcu 1981, 226.

³ Tudor 1982a, 94 urm; Tudor 1987, 3 urm.

la secțiunea de stratigrafie a așezărilor). Distribuția celor 62 de așezări pe grupe culturale și forme de relief este exprimată în tabelul de mai jos (Tabel 1).

Astfel, în ceea ce privește Glina, 32 din 34 de așezări sunt situate pe înălțimi (pinteni de terasă, terase înalte și dealuri), celelalte două fiind pe foste tell-uri eneolitice (înălțimi în luncă). Cele cinci așezări de tip Odaia Turcului sunt pe pinteni de terasă și dealuri, la fel ca cele cinci Monteoru Ic4,3-Ic3. Pentru Tei însă, jumătate din așezările identificate ca atare (2 din 4) se află în zone de relief joase (terasă inferioară și luncă). În ceea ce privește Verbicioara, din cele șapte așezări una este pe terasă

Relief	Terasa înaltă	Pinten Terasă	Deal	Pinten Deal	Înălțime luncă (tell)	Terasă Joasă	Luncă	Alte	Total
Cultură									
Glina	6	21	4		2			1	34
Jigodin				1					1
Schneckenberg			2	2					4
Odaia Turcului		2	2	1					5
Monteoru			3	2					5
Tei	1	1				1	1		4
Verbicioara	1	2		1	2	1			7
Zăbala			1						1
Costișa			1						1
Total	8	26	13	7	4	2	1	1	62

Tabel 1 - Distribuția așezărilor tipice după forma de relief

joasă, două pe înălțimi în luncă, celelalte patru fiind amplasate pe forme de relief înalte. În fine, cele șapte așezări din bazinul superior al Oltului (patru Schneckenberg și câte una Zăbala, Jigodin și Costișa) sunt situate exclusiv pe dealuri și pinteni de deal. În acest context trebuie menționată și așezarea de la Zoltan (nr. cat. 777), neinclusă în tabel, aflată tot pe un pinte de deal de pe cursul Oltului.

Pentru zona dintre Carpați și Dunăre se poate observa o anumită diferențiere între așezările databile în bronzul timpuriu și cele de la începutul bronzului mijlociu. Astfel, 37 din cele 39 de așezări Glina și Odaia Turcului se află pe forme de relief înalte; doar două așezări Glina sunt amplasate în zone mai joase, pe foste tell-uri eneolitice din lunca râurilor. Din cele 11 așezări de tip Tei și Verbicioara, trei sunt situate pe terasele joase și în luncă, alte două pe înălțimi în luncă. Astfel, putem presupune o ușoară tendință de ocupare a zonelor de relief mai joase la începutul bronzului mijlociu, în condițiile în care și intensitatea de locuire (numărul siturilor) pare mai redusă comparativ cu bronzul timpuriu. Excepție fac cele cinci așezări Monteoru Ic4,3-Ic3, toate amplasate pe forme de relief înalte, lucru de altfel firesc dacă avem în vedere aria subcarpatică de răspândire a lor.

Date certe despre dimensiunile așezărilor nu avem, însă, ținând cont de formele de relief pe care sunt amplasate, este greu de crezut că ele depășeau 1 ha. În cazul pintenilor de terasă, s-a constatat că intensitatea de locuire este mai ridicată spre botul acestora (vezi în acest sens așezările de la București-Ciurelu⁴-nr. cat. 109 și Popești-Nucet⁵-nr. cat.560).

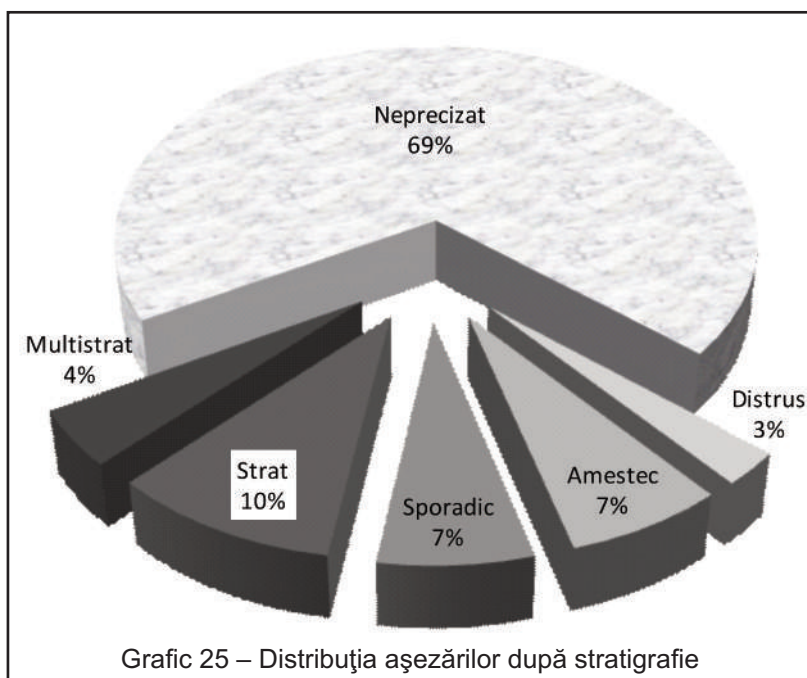
Pentru trei așezări s-a observat amenajarea unor terase artificiale pe pantele dealurilor unde erau amplasate (Valea Calului-nr. cat. 733, Sărata Monteoru-nr. cat. 633, Cetățuia 2 de la Năeni-Zănoaga-nr. cat. 467⁶)

B. Clasificarea așezărilor în funcție de stratigrafie. Aprecierile privind structura așezărilor sunt în mod inevitabil dependente de calitatea săpăturilor și a observațiilor de teren, precum și de publicarea corespunzătoare a acestora, dar și de gradul de preservare a sitului. Astfel, pentru 390 de așezări nu deținem niciun fel de date cu privire la stratigrafie. 15 sunt distruse, iar în 39 ma-

⁴ Morintz, Cantacuzino 1959, 631 urm; Morintz 1959, 764 urm.

⁵ Vulpe R. ș.a. 1955, 240 urm.

⁶ Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001.

terialul ceramic apare în amestec cu materiale din alte epoci. În 38 de așezări prezența ceramicii din bronzul timpuriu și de la începutul celui mijlociu este sporadică. În 56 de așezări a putut fi documentată o depunere databilă în epoca care ne interesează, iar în 25 de așezări au fost observate mai multe niveluri de locuire din această vreme (Grafic 25). Din cele 81 de așezări cu unul sau mai multe niveluri, 70 au furnizat ceramică tipică pentru una sau alta dintre culturile discutate, dintre acestea 23 fiind cu mai multe niveluri de locuire⁷. Distribuția lor pe culturi este prezentată în tabelul de mai jos (Tabel 2).

În ce măsură toate aceste date sunt cu adevărat relevante în ceea ce privește gradul de stabilitate pentru fiecare grupă ceramică în parte este mai greu de spus, în condițiile în care ele sunt incomplete și neclare în multe cazuri. Se observă totuși că dacă pentru Glina așezările cu unul sau mai multe niveluri de locuire bine individualizate reprezintă cca. 12% din total, pentru Odaia Turcului, Tei și Monteoru procentul crește sensibil (aproape 40% în cazul grupei Odaia Turcului), ceea ce poate însemna o modificare în modul de viață al comunităților umane la sfârșitul bronzului timpuriu și începutul celui mijlociu comparativ cu perioadele anterioare. Pentru bazinul superior al Oltului observăm un procent scăzut (cca. 6%) pentru tot intervalul cronologic avut în vedere.

Cultura	Nr. total așezări atribuite	Așezări cu un nivel	Așezări cu mai multe niveluri
Glina	345	27	10
Odaia Turcului	13	2	3
Gornea-Orlești	28	2	
Zăbala	1	1	
Jigodin	18	1	1
Schneckenberg	79	1	2
Monteoru	31	2	3
Tei	19	4	2
Verbicioara	58	7	1
Costișa	5		1
Total	609	47	23

Tabel 2 - Distribuția așezărilor tipice după stratigrafie

C. Sistemele de fortificație. În literatura de specialitate se vorbește de 15 sisteme de fortificație pentru așezările discutate; multe au fost observate însă prin cercetări de suprafață, datarea lor fiind astfel nesigură. Pentru șase dintre ele avem informații ceva mai clare.

Singura așezare prevăzută cu val și șanț este cea de la Odaia Turcului (nr. cat. 477). Ambele sunt amplasate pe latura de nord a așezării, închizând zona de acces dinspre terasă (fig. 14-17). Sistemul de fortificație a fost surprins în 5 din cele 16 secțiuni săpate la Odaia Turcului; el are o formă ușor arcuită cu partea concavă înspre așezare. Valul are o lățime medie la bază de 12 m și o înălțime de cca. 1.00 m, nefiind vizibil astăzi la suprafața solului; coama valului a fost rasă probabil încă

⁷ Cifra este mai mare decât la secțiunea precedentă, despre relieful așezărilor (70 față de 62), deoarece aici am inclus încă 8 situri descoperite întâmplător, afectate de distrugerii naturale sau antropice, însă necercetate prin săpături.

din antichitate (fig. 14/1). El se compune dintr-un lut galben, pe alocuri roșcat (mai ales în partea centrală - miezul valului), foarte bine tasat. În unele zone s-a observat cum pantele sale au fost placate cu pietre de râu. Imediat către nord fortificația se continuă cu șanțul de apărare, care are forma literei V, deschiderea la gură fiind de cca. 8 m și adâncimea maximă de 2.25 m (fig. 14/1-2).

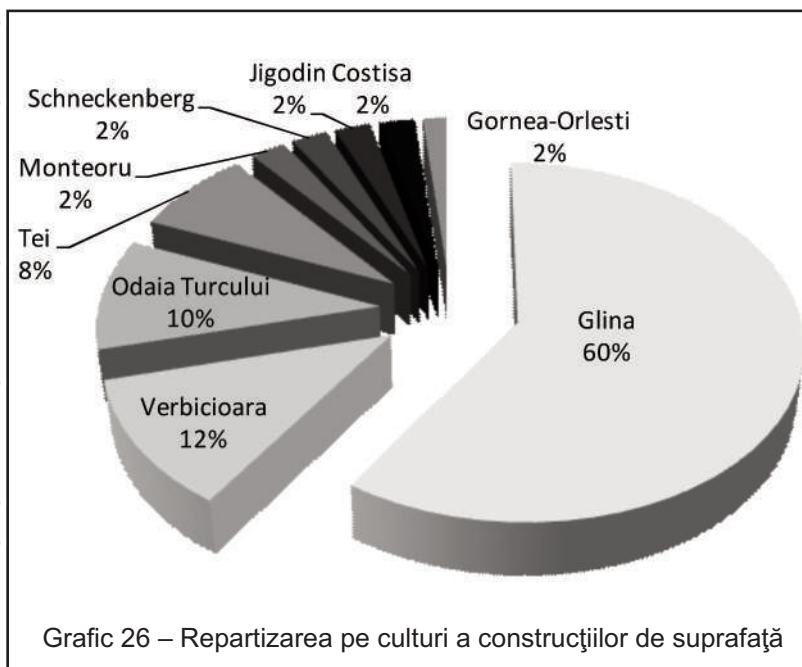
Pentru alte două așezări din Muntenia avem date despre existența unor fortificații databile în bronzul timpuriu. La 90 de m de vârful pintenului de terasă de la Crivăț (nr. cat. 248), într-o zonă în care lățimea

acestuia se îngustează, a fost surprins un șanț de apărare lung de cca. 80 m, având forma literei U cu brațele larg deschise; lățimea la gură este de 4.40 m, iar la bază de 2 m⁸. De asemenea și pentru pintenul de terasă de la Orbeasca de Sus (nr. cat. 487) se face precizarea că a fost prevăzut cu un șanț săpat în vremea așezării de bronz timpuriu⁹.

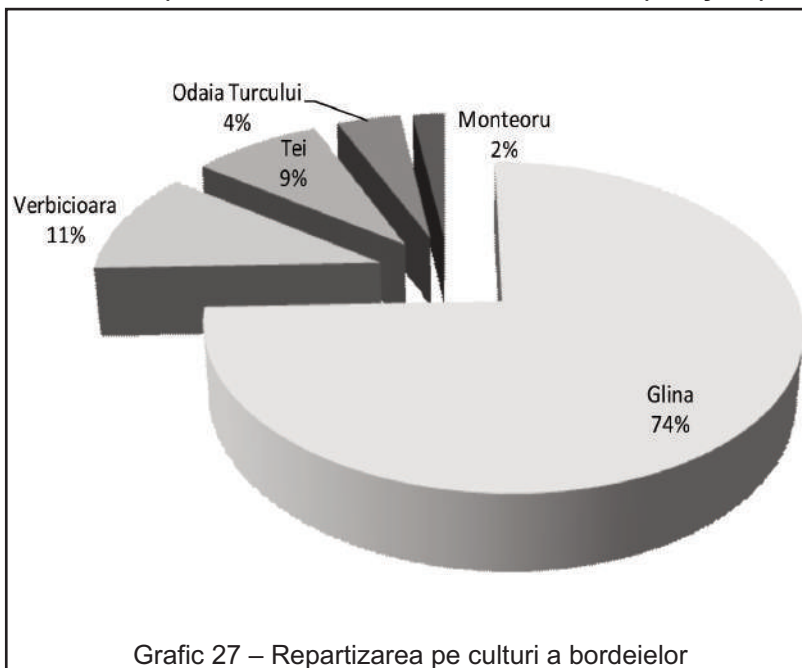
Din Oltenia cunoaștem două șanțuri de apărare. În așezarea de la Cârcea-Hanuri (nr. cat. 176) a fost identificat un șanț cu lărgimea la gură de 14 m și baza între 4 și 6.5 m, adânc de peste 3 m, care se consideră că a fost prevăzut cu o palisadă de lemn, deoarece pe fundul său s-a găsit un strat de cenușă și chirpici, gros de 0.40-1.00 m, ce ar proveni de la resturile incendiate ale pereților palisadei¹⁰. Șanțul de la Locusteni-sector B (nr. cat. 409) are o formă circulară, cu lărgimea la gură de 2.80 m și la bază de 1.40 m, fiind adânc de cca. 1.00 m¹¹.

În fine, singura fortificație din aria de dincolo de Carpați a fost identificată la Zăbala (nr. cat. 775A) și constă dintr-un șanț lat la gură de 3 m, adânc de 1.00 m¹².

Fortificația de la Odaia Turcului, precum și șanțurile de la Crivăț și Orbeasca de Sus, pot fi puse în legătură cu cultura Glina; cele două șanțuri din Oltenia au fost atribuite fazei timpurii a culturii Verbicioara, iar șanțul de la Zăbala culturii Zăbala.

Grafic 26 – Repartizarea pe culturi a construcțiilor de suprafață

Grafic 27 – Repartizarea pe culturi a bordeielor

⁸ Berciu 1966a, 529 urm.

⁹ Moscalu, Beda 1979, 368.

¹⁰ Nica, Tănăsescu 1999, 5 urm.

¹¹ Popilian, Nica, Tătulea 1979, 207 urm.

¹² Székely Zs. 1997, 26 urm.

D. Construcțiile. Publicând rezultatele primelor cercetări de la Glina, I. Nestor observa că în stratul III al așezării au apărut resturi de locuințe, fără a se putea preciza forma și dimensiunile lor; după aspect păreau a fi genul de colibe mici și dese, prevăzute cu vetre rotunde sau ovale al căror diametru rareori depășea 1.00 m¹³. Observațiile lui Nestor rămân valabile și astăzi, tipul de construcție descris succint în 1933 fiind caracteristic celor mai multe așezări ale bronzului timpuriu din zona discutată.

Avem date, mai mult sau mai puțin satisfăcătoare, despre cca. 129 de astfel de construcții în așezările cercetate¹⁴. Repartiția lor pe culturi indică faptul că cele mai multe se cunosc din așezările Glina (76 din 21 de așezări, la care se adaugă și cele de la Glina). Din așezările de tip Odaia Turcului avem informații despre 13 din trei așezări (la care se adaugă cele de la Năeni-Zănoaga și Sărata Monteoru). 16 construcții de suprafață sunt menționate din șase așezări de tip Verbicioara și Gornea-Orlești luate împreună (12 doar din așezarea de la Rogova – nr. cat. 604). Din cinci așezări de tip Tei cunoaștem 10 construcții, iar din mediul Monteoru trei construcții din două așezări, la care trebuie adăugate și cele de la Sărata Monteoru. În ceea ce privește SE Transilvaniei, resturile a trei construcții au fost observate la Lelicieni (nr. cat. 393), în mediu Jigodin, patru provin din trei așezări Schneckenberg, atribuirea culturală a uneia dintre ele fiind însă problematică, iar alte trei sunt menționate în așezarea de la Păuleni-Ciuc (nr. cat. 511) și puse în legătură cu descoperirile de tip Costișa/Ciomortan (Grafic 26). În mare parte, aceste construcții sunt asociate cu vetre de diferite forme și dimensiuni, majoritatea fiind construite direct pe sol.

Până în prezent cunoaștem un număr de 50 de bordeie, dintre care 35 provin din 20 de așezări de tip Glina, cinci sunt în cadrul culturii Verbicioara (toate în așezarea de la Rogova), patru în mediu Tei (din două așezări), două de la Odaia Turcului și unul din mediu Monteoru (Grafic 27). Din aria transilvăneană sunt menționate trei bordeie din așezări Schneckenberg, însă atribuirea culturală a acestora este problematică (Beclean - nr. cat. 45 și Cincșor - nr. cat. 201).

1. Construcții de suprafață. Majoritatea acestora reprezintă aglomerări de chirpici, arsură, fragmente ceramice și oase de animale; nu s-au găsit până acum resturi de pereți *in situ*, iar gropi de pari numai în cazuri excepționale, astfel încât forma și dimensiunile nu pot fi decât approximate. Pe baza aglomerărilor amintite se apreciază că aceste construcții au o formă rectangulară cu dimensiuni ce variază între 5 și 35 m². Multe astfel de construcții sunt asociate cu vetre construite direct pe sol. Ipoteze în legătură cu un anumit plan de dispunere a lor în cadrul așezărilor nu se pot face; de regulă volumul săpăturilor nu a permis dezvelirea a mai mult de două-trei astfel de aglomerări de chirpici și arsură pentru fiecare așezare. Există și excepții pe care le vom evidenția în continuare.

În așezarea de la Odaia Turcului (nr. cat 477), în cei 800 m² săpați au fost identificate 25 de construcții de suprafață în toate nivelurile de locuire ale așezării, fiind considerate locuințe. În primul nivel au fost dezvelite 6 astfel de locuințe cu dimensiuni cuprinse între 3.75x3.00 m și 5.25x3.50 m, de formă rectangulară cu colțuri rotunjite. Atât forma cât și dimensiunile au putut fi reconstituite pe baza podinilor de lut galben păstrate; aceste podini aveau grosimi variabile, cuprinse între 2-3 și 7 cm. Vetrele erau construite direct pe sol, având forma rotundă sau ușor ovală. În nivelul 2 au apărut tot 6 locuințe, identificate pe baza resturilor de podină din lut galben tasat, ce aveau grosimi cuprinse între 2-10 cm. Dimensiunile și forma locuințelor nu diferă comparativ cu nivelul anterior. Vetrele erau de asemenea rotunde sau ovale, cu diametrul maxim de 1.00 m, construite direct pe sol, unele pre-

¹³ Nestor 1933, 230.

¹⁴ Este vorba de cele publicate pentru care avem astfel de informații; există o serie de așezări săpate și în care cu siguranță s-au găsit resturi de la construcții de acest fel (podine de lut și aglomerări de chirpici), fără ca numărul lor să fie specificat ca atare. Este cazul așezărilor de la Glina (nr. cat. 318), Năeni-Zănoaga (nr. cat. 467) și Sărata Monteoru (nr. cat. 633).

zentând urme de refacere. În nivelul 3, cele 4 locuințe dezvelite aveau o podea din lut galben, dar aceasta se prezenta sub forma unei lutuiei foarte subțiri, arsă pe alocuri. Alături de vetrele ovale apare și o vatră rectangulară cu colțuri rotunjite și dimensiuni de cca. 1.00x0.80 m; una din vetre era construită pe un pat subțire de pietriș. În fine, stratului 4 îi aparțin 9 locuințe de suprafață, cu dimensiuni cuprinse între 3.75x3.50 m și 5x4 m. Au de asemenea podini din lut bine păstrate, cu grosimi cuprinse între 4 și 10 cm; într-un singur caz podina are o grosime de 15 cm. Vetrele sunt rectangulare cu colțuri rotunjite, cu laturi ce depășesc de regulă 1.00 m, construite întotdeauna pe un pat de pietriș, rar de cioburi. Ca o caracteristică a locuințelor de la Odaia Turcului, observăm prezența podinilor din lut galben în toate nivelurile. Într-un singur caz din nivelul 3 și în majoritatea cazurilor din stratul 4, vetrele au fost construite pe un pat de pietriș.

Locuințe având baza formată din podine de lut au mai fost observate în așezările de la Crivăț¹⁵, Sărata Monteoru¹⁶ și Cetățuia 2 de la Năeni-Zănoaga¹⁷. În această ultimă așezare citată avem asocierea podină de lut - vatră construită pe un pat de pietriș, asociere observată și în cazul stratului 4 de la Odaia Turcului.

De la Branet (nr. cat 77) ne sunt cunoscute 14 locuințe din toate cele trei niveluri care ne interesează în lucrarea de față. Ele sunt simple aglomerări de chirpici cu arsură, de formă rectangulară, cu dimensiuni cuprinse între 3x2 și 6x6 m, în multe cazuri asociate cu vetre de formă circulară (fig. 2)¹⁸.

Pentru SE Transilvaniei datele sunt mai sărace. În nivelul II al așezării de la Cuciulata (nr. cat. 255) a fost săpată o locuință dreptunghiulară cu laturile de 4.05x3.65 m; podeaua era constituită din stânca nativă peste care, în unele locuri, s-au pus plăci de calcar legate cu lut galben, pentru a se putea obține un plan orizontal. În centrul locuinței se afla vatra de formă circulară, cu diametrul de 0.90 m, construită pe un pat de pietre mici¹⁹. În nivelul I al așezării de la Sf. Gheorghe-Örkö (nr. cat. 662) a apărut o locuință dreptunghiulară cu axul lung de 6 m. Podeaua a avut o fățuială de lut galben care în urma incendiului s-a transformat în chirpici; s-au observat și 6 gropi de pari²⁰. În cazul celor trei locuințe de la Lelicieni-Muntele cu piatră (nr. cat. 393) s-a observat că podina era amenajată din piatră și lut galben²¹.

În câteva așezări au fost dezvelite cuptoare. Unul provine din așezarea de la Glina²², două de la București-Ciurelu²³, unul de la Drăgănești-Olt - Corboanca²⁴ și, probabil, unul la Rogova²⁵. Cu excepția celor două cuptoare de la București-Ciurelu, toate celelalte au fost găsite în interiorul unor construcții de suprafață.

¹⁵ Berciu 1966a.

¹⁶ Zaharia 1987, 25; Zaharia 1990a, 25 urm.

¹⁷ Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001.

¹⁸ Ulanici (1976, 49) remarcă faptul că vetrele locuințelor 7 și 9 sunt construite pe pat de cioburi Coțofeni amestecate cu oase de animale și cu un corn de cerb; este mai probabil ca cioburile și oasele de sub vatră să țină de locuirea Coțofeni, pe care vetrele o suprapun direct, decât de nivelul de construcție al vetrei. Vetre cu pat de cioburi sunt amintite și la Drăgănești-Olt - Corboanca (nr. cat. 274, Schuster 1997, 44) și Berca (nr. cat. 53A1).

¹⁹ Bichir 1962, 87 urm.

²⁰ Székely Z. 1973, 133 urm. Pare puțin probabil ca locuința să arate așa cum este ilustrată la Székely Zs. 1997, pl. 38/2, după cum este de asemenea puțin probabil ca podina de lut să se fi transformat în chirpici în urma unui incendiu.

²¹ Roman, Dodd-Oprîeșcu, Pál 1992, 152 urm.

²² Nestor 1933.

²³ Morintz 1959.

²⁴ Schuster 1997, 39, 44.

²⁵ Crăciunescu 1999b, pl. II.

2. Construcții adâncite. În această categorie am inclus acele construcții a căror bază este ușor adâncită și bordeiele. Construcțiile cu baza adâncită (adâncimea variază între 0.15-0.35 m) sunt apariții rare comparativ cu celelalte tipuri de construcții. Din aria Glina pot fi incluse în această categorie cele două locuințe de la Căscioarele-Mănăstirea Cătăului²⁶ (nr. cat 140) și una din nivelul 1 de la Odaia Turcului. Pentru începutul bronzului mijlociu, trei astfel de construcții sunt cunoscute în așezări de tip Verbicioara (una la Locusteni sector C²⁷ - nr. cat. 410 și două la Rogova²⁸ - nr. cat 604). O altă construcție asemănătoare provine din așezarea Tei de la Greci²⁹ (nr. cat. 337B). Pentru cele trei așezări de tip Tei despre care avem informații mai bogate, este interesantă prezența unor grupuri de gropi-alveolări cu dimensiuni și adâncimi variabile, de regulă reduse, a căror funcționalitate nu poate fi precizată; s-a constatat numai că ele nu conțin oase de animale. În așezarea de la București - Cățelu-Nou (nr. cat. 108B) au apărut șase asemenea construcții³⁰, în nivelul I de la Bungetu (nr. cat. 144) nouă gropi-alveolări de dimensiuni ceva mai mari decât cele de la Cățelu Nou³¹, iar la Greci cel puțin două³².

Bordeiele se împart în două tipuri principale: rectangulare și ovale, ambele având pereți verticali sau oblici, uneori ușor arcuiți către bază. Un tip deosebit (?) îl reprezintă bordeiul Glina de la București - Cățelu Nou compus din două gropi de dimensiuni diferite, comunicante la partea superioară și despărțite de un prag la cea inferioară³³. De asemenea, un bordei din așezarea de tip Tei de la Greci (groapa-locuință nr. 4) avea pe o latură trei trepte fiecare cu înălțimea de 0.40 m³⁴.

Gropile sunt foarte numeroase, apărând în toate așezările în care s-au efectuat săpături arheologice, având dimensiuni și forme dintre cele mai variate. Cele mai multe sunt cu pereții drepecți, dar apar și gropi în formă de pară sau de clopot, fără a se putea face o distincție culturală sau cronologică între acestea; de asemenea ele nu pot fi clasificate nici pe criteriul funcționalității³⁵.

3. Construcții cu caracter special (?). Este vorba, în primul rând, de complexul dezvelit de-a lungul mai multor campanii la Sărata Monteoru - Poiana Scorușului, databil în etapa Monteoru Ic4-Ic3. Descrierea lui și problemele legate de funcționalitate sunt amplu prezentate în literatură³⁶, astfel încât aici mă rezum doar la a-l menționa. Este foarte probabil, așa cum precizează Ion Motzoi-Chicideanu³⁷ să avem de-a face cu o descoperire cu caracter funerar. Asta cu atât mai mult cu cât piatra, folosită în cantitate mare la construcția complexului respectiv, este utilizată, în epoca bronzului din zona nord-dunăreană, aproape exclusiv în cadrul amenajărilor funerare (sau cu caracter funerar).

La Sf. Gheorghe-Moara Vereș (nr. cat. 664), în lunca inundabilă din dreapta Oltului s-a găsit un cadru format din patru scânduri de lemn, înconjurat cu bolovani de piatră și acoperit cu lespezi de piatră. În interiorul cadrului de lemn s-a descoperit ceramică cu analogii în culturile Coțofeni, Schneckenberg și Ciomortan, precum și un fragment de tibie umană³⁸. Observațiile au fost îngreunate din cauza faptului că este o descoperire întâmplătoare în urma unei inundații a Oltului. Din datele prezentate, consider că cel mai probabil avem de-a face tot cu o descoperire cu caracter funerar, cu condiția ca

²⁶ Cantacuzino, Trohani 1979, 262 urm.

²⁷ Popilian, Nica, Tătulea 1979, 207 urm. În cazul acestei construcții s-a observat și o groapă de par.

²⁸ Crăciunescu 1999b.

²⁹ Ulanici 1978, 81 urm.

³⁰ Leahu 1965, 29 urm.

³¹ Chicideanu 1977, 225 urm.

³² Ulanici 1978.

³³ Leahu 1965, 25, fig. 9. Pare mai probabil să avem de-a face cu două gropi ce se intersectează.

³⁴ Ulanici 1978.

³⁵ O încercare de tipologie a gropilor la Schuster (1997, 41 urm).

³⁶ Zaharia, Bârzu 2001, 48 urm; Motzoi-Chicideanu 2003a, 361 urm.

³⁷ Motzoi-Chicideanu 2003a, 374.

³⁸ Székely Zs. 1983, 43 urm.

descoperirea să fie unitară și să se dateze în epoca pe care o discutăm.

În fine, în așezarea de la Zoltan (jud. Covasna) (nr. cat. 777) s-a descoperit o groapă ovală cu dimensiunile de 26x9 m, adâncă de 2 m. Pe marginea ei au fost observate gropi de pari și grupuri de pietre; este probabil ca ea să fi fost înconjurată cu un rambleu de piatră³⁹. Inventarul constă din foarte multă ceramică.

E. Concluzii. Se observă clar preferința așezărilor de epocă de a ocupa zonele înalte. Aceasta nu înseamnă numai evitarea zonelor inundabile, deoarece sunt căutați cu predilecție pînții de deal și de terasă înconjurați pe trei laturi de pante abrupte, inaccesibile, cu alte cuvinte formele de relief dominante. Fortificațiile sunt puține și totodată simple din punct de vedere al manierei de construcție. În cazul lor nu trebuie avută în vedere funcția de apărare (pînți de terasă ca cei de la Odaia Turcului, Crivăț, sau Orbeasca de Sus fiind apărați prin însăși forma lor naturală), ci mai degrabă o funcție socială. Este interesant cazul așezărilor de tip Glina de la Odaia Turcului și Crivăț: ambele sunt fortificate, au locuințe cu podine de lut și au trei niveluri de locuire. Așezări Glina cu trei niveluri mai sunt cunoscute la Glina, Branetș și, probabil, Valea Calului, iar cu două niveluri la București-Ciurelu, Morteni, Valea Iașului și Ostrovul Corbului. Majoritatea celorlalte așezări indică o locuire sporadică; în ce măsură se poate vorbi în acest caz de centre de putere și așezări-satelit este imposibil de precizat.

Același caracter al locuirii este valabil, în general, și pentru așezările celorlalte grupe culturale. Așezările de mici dimensiuni, cu urme sporadice de locuire și cu construcții de asemenea lipsite de consistență, indică un mod de viață specific epocii bronzului dintre Carpați și Dunăre. Este probabil să avem de-a face cu comunități umane puțin numeroase, cu o mobilitate destul de mare în anumite microzone, de regulă de-a lungul unei ape. Acest tip de locuire pare a fi similar și în spațiul intracarpatic (aria culturii Wietenberg), dar diferă net de cel constatat în bazinul Tisei, Crișana și Banat (ariile culturilor Otomani și Periam-Pecica), unde, în epoca la care ne referim, apar tell-urile ca așezări stabile, cu o anumită continuitate de locuire, cu construcții mult mai bine evidențiate în teren. Nu pot să nu remarc asocierea dintre așezările stabile din această zonă și apariția necropolelor de mari dimensiuni, a căror relație cu așezările este evidentă, comparativ cu aria de la sud de Carpați în care descoperirile funerare nu pot fi raportate la așezări. Situația de la noi diferă și de cea constatăată în aria sud-balcanică, unde așezările de tip tell continuă să funcționeze în epoca la care ne referim.

În ce măsură tipul de așezare constatat în aria noastră este rezultatul unei economii predominant pastorale, este mai greu de spus. Este interesant faptul că structura așezărilor nu diferă în funcție de forma de relief pe care sunt amplasate. De exemplu așezările Glina de pe terasa Dunării au același aspect, aceleași tipuri de construcții și aceeași intensitate de locuire cu cele de pe dealurile subcarpatice. Putem spune că avem de-a face cu o puternică dinamică a locuirii și cu o intensă "roire" a grupurilor umane în anumite microzone. Este un teritoriu în care intensitatea de locuire poate fi observată nu pe verticală ci pe orizontală. În zonele cu cercetări de teren sistematice (bazinele inferioare ale Argeșului și Dâmboviței, bazinul Colentinei, cursul mijlociu al Oltului), s-a constatat că așezările din bronzul timpuriu apar cam din doi în doi km de-a lungul teraselor acestor ape, fiind vorba, de cele mai multe ori, de așezări cu locuire lipsită de consistență. Se poate afirma că a existat o dinamică a locuirii orientată nord-sud sau sud-nord, de-a lungul principalelor cursuri de apă ce străbat spațiul dintre Carpați și Dunăre.

³⁹ Cavruc 1997, 97 urm.

Stratigrafia siturilor-cheie

Schițarea succesiunii în timp a diverselor grupe ceramice ale bronzului timpuriu din spațiul avut în discuție, nu se poate face decât plecând de la datele de ordin stratigrafic oferite de așezări. În general, acestui aspect i s-a acordat o atenție minoră atunci când s-au propus diferite scheme de cronologie relativă pentru bronzul timpuriu de la noi; mult mai importante au fost considerate anumite analogii formale dintre diferite descoperiri. Aceste analogii, dacă se întemeiază pe tipuri de piese care nu au un context stratigrafic clar, sau dacă aceste piese au o "viață" mai lungă în cadrul epocii (mă refer la anumite tehnici și tipuri de decor, forme ceramice și piese de metal), valoarea lor cronologică pierde mult din consistență.

Epoca bronzului din spațiul carpato-dunărean, cu excepția ariilor Periam-Pecica și Otomani, dispune de puține așezări cu mai multe straturi de locuire, judecând mai ales prin comparație cu zonele învecinate (în special bazinul mijlociu al Dunării și Tracia). Așa cum reiese din capitolele anterioare, din multitudinea de cercetări și informații cu privire la așezările din bronzul timpuriu dintre Carpații Meridionali și Dunăre, procentul celor cu valoare ridicată este mic. În continuare voi prezenta acele câteva situri multistratificate, singurele ce oferă date pertinente privind evoluția și succesiunea cronologică a grupelor ceramice din zonă.

A. Braneț, jud. Olt (nr. cat. 77)

Așezarea de la Braneț se află situată în bazinul inferior al Oltului, pe un pinden de terasă ce face parte din ultimele prelungiri ale Podișului Getic către sud. Așezarea are o lungime de 250 m, lățimea de 60 m și o diferență de nivel față de luncă de 20 m. Suprafața ei este orizontală, nefiind afectată de intervenții antropice majore; actualmente este islaz comunal. Doar pe anumite porțiuni ale laturilor lungi s-au constatat alunecări de teren datorate unor fenomene naturale.

Cercetarea arheologică a sitului a avut un caracter extins, fiind efectuată de către Augustin Ulanici în anii 1972-1976, 1979 și 1981. Sistemul de săpătură a constatat în deschiderea unei suprafețe în zona de eroziune a pintelii de terasă și a șapte secțiuni lungi și înguste orientate atât longitudinal cât și transversal pe așezare, grupate aproximativ pe mijlocul platoului (fig. 1); suprafața totală săpată este de cca. 400 m².

Valorificarea rezultatelor cercetării s-a făcut prin cinci rapoarte de săpătură însoțite de o ilustrație destul de bogată⁴⁰, astfel încât Braneț reprezintă astăzi unul dintre cele mai importante loturi de materiale arheologice publicate de la sud de Carpați. Din păcate, ceramica nu a fost publicată pe complexe și niveluri de locuire ci pe culturi.

Pentru judecarea situației stratigrafice din așezarea de la Braneț am avut la dispoziție, pe lângă rapoartele publicate, jurnalele de săpătură ale fiecărei campanii arheologice și o serie de planuri și profile inedite. Accesul la acest material documentar, ca de altfel și la materialul arheologic aflat în depozitele Muzeului Național de Istorie a României, mi-a fost facilitat de dr. George Trohani căruia îi mulțumesc.

Stratigrafia și complexe de locuire. Din datele publicate de Augustin Ulanici, rezultă că la Braneț, în zona centrală a platoului, stratul de cultură are o grosime de cca. 1.10 m. În cadrul său au fost identificate cinci niveluri de locuire care însumează 0.90 m, suprapuse de un strat "remaniat" gros de 0.10 m și de stratul vegetal gros de asemenea de 0.10 m. Toate aceste niveluri de locuire au fost puse în evidență atât coloristic cât și printr-o serie de complexe (vetre, aglomerări de chirpici, dungi de arsură, paturi de pietriș etc. - fig. 2).

⁴⁰ Ulanici 1975, 45 urm; Ulanici 1976, 33 urm; Ulanici 1979, 27 urm; Ulanici 1981, 20 urm; Ulanici 1983, 23 urm.

Din cele cinci niveluri de locuire (1-5 de jos în sus), pentru lucrarea de față ne interesează nivelurile 3-5 precum și stratul "remaniat" (nivelul 6). Baza nivelului 3 a fost fixată la -0.65-0.70 m, fiindu-i atribuite două locuințe de suprafață. Nivelul 2 are baza la -0.45-0.50 m, o grosime de 0.15-0.20 m și i-au fost atribuite 10 locuințe de suprafață. Nivelul 1 are baza la -0.30, m fiind delimitat de două astfel locuințe.

Din analiza tuturor datelor de care dispunem în momentul de față (mă refer la documentația de șantier), rezultă o situație stratigrafică ușor diferită față de cea propusă de Ulanici. Voi prezenta în continuare acele date preluate din planuri și din carnetele de săpătură care au relevanță pentru stratigrafia de la Braneț.

S.I/1972. Are o lungime totală de 56.20 m, lățimea de 1.50 m, fiind orientată SV-NE (transversal, aproximativ pe mijlocul platoului). În funcție de complexele de locuire surprinse au mai fost săpate trei casete după cum urmează:

- caseta 1 - pe latura de NV a S.I, între metri 10-15, dimensiuni de 5x2.5 m;
- caseta 2 - pe latura de SE a S.I, între metri 2-6; dimensiuni de 4x2 m;
- caseta 3 - pe latura de NV a S.I, între metri 18-22; dimensiuni de 4x2 m.

În zona săpată, stratul vegetal are o grosime de 0.15 m; un prim nivel de călcare a fost constatat la adâncimea de -0.35 m, fiind delimitat de grupuri de pietre de râu dispuse pe orizontală. În caseta 2, la -0.40-0.45 m a apărut o zonă compactă de chirpici cu multe fragmente ceramice și zone de arsură; baza chirpicilor se afla la adâncimea de -0.50 m. Aceeași situație a fost constatată și în casetele 1 și 3; în caseta 3, sub o masă de chirpici aflată între -0.40-0.50 m, la adâncimea de -0.65 m a fost dezvelită o zonă cu mai multe vase sparte *in situ*; la -0.80 m a apărut o nouă zonă cu chirpici și fragmente ceramice care delimitează un nou nivel a cărui bază se afla la -0.85 m. În caseta 1, la adâncimea de -1.05 m s-a conturat groapa unui bordei care se adâncea până la -1.40 m.

În concluzie, în S.I avem următoarea succesiune stratigrafică:

- nivelul 1: are baza la -1.05 m, fiind marcat de groapa bordeiului;
- nivelul 2: are baza la -0.85 m, fiind delimitat de o grupare destul de compactă de chirpici;
- nivelul 3: are baza la -0.65 m, adâncime la care se află o aglomerare de vase sparte *in situ*;
- nivelul 4: are baza la -0.50 m, fiind delimitat destul de clar de trei aglomerări masive de chirpici și cioburi în cele trei casete (L. 1-3);
- nivelul 5: are baza la -0.35 m, unde se află grupuri de pietre și fragmente ceramice dispuse pe orizontală.

Stratigrafia în S.I este în general unitară pe toată lungimea ei, constatându-se o variație doar de câțiva cm a grosimii nivelurilor pe diferite zone.

S.II/1973. Are lungimea totală de 20x1 m, fiind plasată perpendicular pe S.I (longitudinal pe platou), aproximativ la mijlocul ei; a fost împărțită în S.IIA, de 10x1 m, plasată la SE de S.I și S.IIB, plasată la NV de S.I. Informațiile de care dispunem cu privire la această secțiune sunt lacunare; știm doar că în S.IIA, la -0.45 m au apărut zone compacte de pietre de râu dispuse pe orizontală, iar pământul viu a apărut la -1,15 m.

S.III/1974. Are dimensiunile de 10x1 m, fiind plasată la capătul NE al S.I, perpendicular pe aceasta, la 3.50 m în dreptul casetei 2 a S.I. Ea a fost lățită prin două casete:

- caseta 1 - de 3x1.5 m, pe latura de SV, între metri 6-9;
- caseta 2 - de 6x1.5 m, pe latura de NE, între metri 3-9;

S.III nu a fost săpată până la pământul viu, săpătura oprindu-se la -0.75 m, însă prin cele patru vetre (unele suprapuse) prezintă o situație stratigrafică interesantă (fig. 2/1):

- o primă vatră (V.1) a fost găsită la -0.27 m, în colțul NV al casetei 1 (caroul 9); lângă vatră, la -0.25 m se afla un vas cu grâu carbonizat spart *in situ* (L.5);
- în celălalt capăt al secțiunii (carourile 1-2), la -0.22 m, s-au găsit bucăți mari de chirpici culcați pe orizontală; pe baza acestor resturi de chirpici, arsură și cioburi, Ulanici vorbește în carnetele de o lo-

cuintă aflată în carourile 1-5 la -0.25 m; în zonă nu s-a găsit nici o vatră; ea nu apare publicată, astfel încât această aglomerare o vom numi Cpl. (complexul) 1;

- V.2 a apărut între -0.35-0.40 m, în S.III și caseta 1, în caroul 8, la cca. 0.40 m E de V.1; probabil de această vatră se leagă o aglomerare de chirpici observată în carourile 5-6 la -0.30-0.35 m (Cpl.2);

- V.3 se află la -0.50 m în S.III și caseta 2 (L.6), fiind parțial suprapusă de V.2; acest nivel este marcat în toată zona săpată de paturi de pietre de râu de dimensiuni mici și mijlocii, vase sparte *in situ* și bucăți de chirpici aflate între -0.45-0.55 m;

- V.4 a apărut în S.III și caseta 2 (L.7), în caroul 5, la -0.70 m;

Conform situației prezentate, în S.III avem următoarea succesiune stratigrafică:

- nivelul 3: are baza la -0.70 m (V.4 - L.7) și o grosime medie de 15-20 cm;

- nivelul 4: are baza la -0.55-0.50 m (V.3 - L.6) și o grosime medie de 10-15 cm;

- nivelul 5: are baza la -0.35-0.40 m (V.2 - Cpl.2) și o grosime medie de 10-15 cm;

- nivelul 6: ("remaniat") are baza la -0.25 m (V.1 - L.5, Cpl.1) și o grosime medie de 10-15 cm.

S.IV/1975. Reprezintă un sondaj pe latura SV a promontoriului, în jumătatea NV a acestuia, fiind paralelă cu S.I, la cca. 40 m NV de aceasta; are dimensiunile de 10x1 m, fiindu-i atașate două casete:

- caseta 1 - pe latura de NV a S.IV, între țăruii 0-5.5; dimensiuni de 5.5x1 m;

- caseta 2 - pe latura de SE a S.IV, aproximativ între țăruii 1-4; dimensiuni de 3x1 m.

Stratigrafia constatată în S.IV diferă de cea din secțiunile din zona centrală a platoului:

- baza unui prim nivel a fost fixată la -0.25 m, fiind delimitată o aglomerare compactă de chirpici aflată în carourile 9-10 între -0.15-0.25 m (Cpl.3); acestei adâncimi îi corespund zone cu cărbune, grupuri de pietre și cioburi pe toată lungimea secțiunii, unele dintre acestea fiind situate între -0.25-0.30 m;

- al doilea nivel se află între -0.25/0.30-0.45 m, fiind delimitat de o vatră găsită în caroul 4 la -0.45 m; în toată zona se află chirpici, ceramică, arsură și pietre (L.8); sub vatră începe pământul viu.

Raportat la stratigrafia din zona centrală a platoului, nivelul de sus corespunde nivelului 6, iar cel de dedesubt unuia dintre nivelurile 3-5.

S.V/1976. Este plasată în jumătatea NV a platoului, la 10 m de capătul NE al S.I, perpendicular pe aceasta; are 10x1.50; pe ambele laturi ale capătului SE au fost deschise două casete cu dimensiunile de 3x1.00 m.

A fost săpată până la adâncimea de -0.75 m, constatându-se următoarea stratigrafie:

- un prim nivel de călcare a fost fixat între -0.25-0.30 m pe baza cioburilor culcate pe orizontală, pietrelor de râu și unor rare fragmente de chirpici;

- un alt nivel, constatat pe aceleași criterii, avea baza plasată între -0.35-0.40 m;

- cel mai bine pus în evidență a fost un nivel cu baza la -0.57 m, adâncime la care a apărut o vatră în carourile 1-4, alături de care se aflau bucăți de chirpici, fragmente ceramice și arsură (L.10) (fig. 2/2);

- un nou nivel de călcare a fost surprins la -0.70 m, unde se aflau pietre de râu dispuse pe orizontală.

S.VI/1979. A fost trasată paralel cu S.I, la 3.50 m SE de aceasta, astfel încât capetele ei sunt perpendiculare pe S.II-S.III; are dimensiunile de 25x1.5 m;

- caseta 1 - pe peretele estic, între metri 7-14, cu dimensiunile de 7x4 m.

Informațiile despre această săpătură sunt lacunare; știm din carnetele de săpătură că s-au găsit trei vetre după cum urmează:

- V.1 în caroul 3 la -0.30 m (Cpl.4);

- o masă compactă de chirpici în carourile 7-13, la -0.45 m adâncime, sub care se afla o vatră (V.2), la -0.50 m (L.12);

- V.3 se afla în carourile 16-17 la -0.40 m (Cpl.5).

S.VII/1981. Este paralelă cu S.I, capătul ei NE atingând marginea platoului; latura sa lungă de NV se află la 0.50 m de capătul lui S.III, cele două fiind perpendiculare; dimensiunile sunt de 20x1.5 m; ea este mărginită de trei casete ale căror dimensiuni și poziție nu sunt clare.

Ca și în cazul S.VI, informațiile despre S.VII nu sunt numeroase:

- două vetre au fost găsite la adâncimi cuprinse între -0.50-0.55 m, una în carourile 4-5 (L.13) și alta în carourile 18-20 (L.14); ambele vetre se aflau sub o mare masă de chirpici a căror parte superioară începea la -0.45 m; la nivelul vetrelor (-0.55 m), în caroul 10, a fost găsit un vas mare de provizii spart *in situ*;
- în casetele B-C, la -0.65 m, se afla partea superioară a unei aglomerări compacte de chirpici;
- la -0.80 m, în carourile 10-13 a fost dezvelită de asemenea o aglomerare de chirpici *in situ*.

Suprafața I.A-C/1973-1976, 1979. A fost deschisă pe latura de SV a platoului, în jumătatea de SE a acestuia, pentru salvarea complexelor afectate de eroziune; au fost săpate suprafețe succesive, ajungându-se în 1979 la dimensiunile de 40x5 m.

Baza nivelurilor găsite corespunde în linii mari cu cele discutate anterior:

- o primă vatră a apărut la adâncimea de -0.50-0.55 m (L.4);
- în carourile 5-6, la -0.65 m a apărut o platformă compactă de chirpici, vatra fiind la -0.70 m (L.9);
- o altă vatră cu chirpici a apărut de asemenea la -0.50 m (L.11);
- un bordei cu diametrul de 2.50 m și adâncimea de 0.40 m a fost săpat de la -0.65 m;
- grupuri de pietre de râu au apărut din loc în loc la adâncimile de -0.25m și -0.40 m;
- merită amintite alte două vetre aflate la -0.85 respectiv -1.10 m.

Concluzii. Din cele expuse în rândurile de mai sus, rezultă că în zona centrală a platoului așezării de la Branetș avem o stratigrafie unitară. În momentul de față, pentru nivelurile 3-6 de la Branetș, dispunem de informații, mai mult sau mai puțin detaliate, privind contextul de descoperire a 14 locuințe de suprafață (dintre care 11 aveau vetre), a unui bordei și a 6 complexe formate din aglomerări de chirpici și cioburi (dintre care 3 cu vetre). În funcție de adâncimile la care au fost găsite toate aceste complexe avem următoarea succesiune stratigrafică (fig. A):

- nivelul 1: are baza la -1.10 m; un bordei, o vatră;
- nivelul 2: are baza la -0.85 m; două vetre și o aglomerare de chirpici;
- nivelul 3: are baza la -0.70 m; L.7, L.9, Cpl.6;
- nivelul 4: are baza cuprinsă între -0.50-0.55 m; L.1-3, 6, 10-14;
- nivelul 5: are baza cuprinsă între -0.35-0.40 m; Cpl.2, 5;
- nivelul 6: are baza cuprinsă între -0.25-0.30 m; L.5, Cpl.1, 3-4.

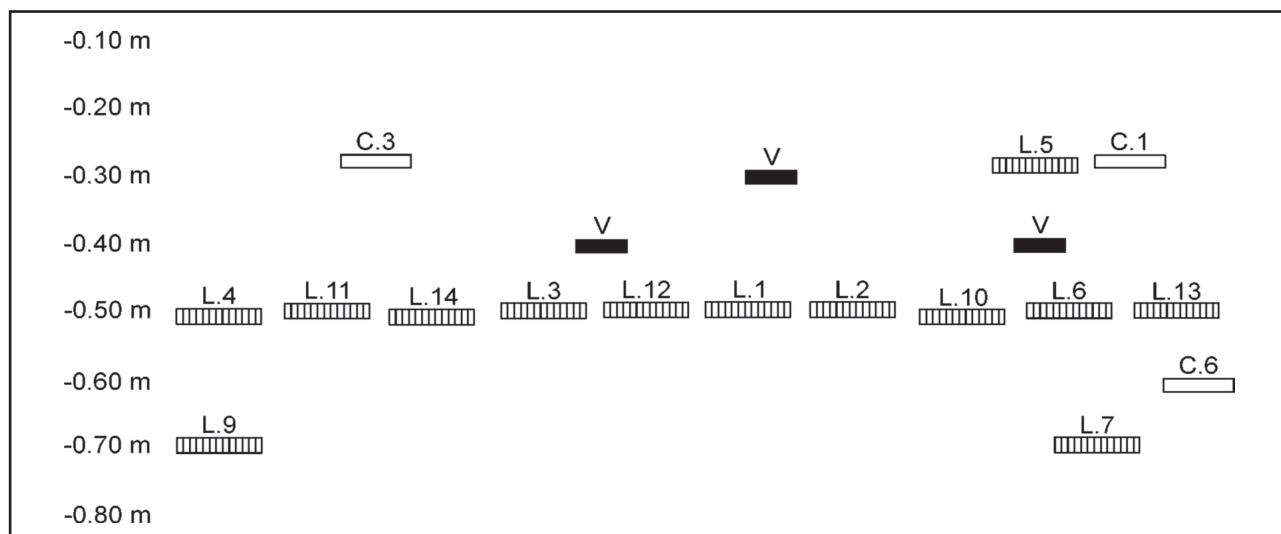

Fig. A – Secțiune transversală prin așezarea Glina de la Branetș. Profilul ideal obținut prin dispunerea pe adâncimi a complexelor descoperite

O primă problemă o ridică nivelul 5, anume în ce măsură el există în condițiile în care delimitarea lui nu este foarte clară; succesiunea de vetre din S.III indică prezența lui în așezare, putând reprezenta de fapt o refacere pe anumite porțiuni a nivelului 4; nu este însă exclusă posibilitatea ca el

să reprezinte baza nivelului 6, posibil mai coborâtă în anumite zone; acest fapt pare însă infirmat de apropierea V.1 și V.2 din S.III.

Concluziile la care am ajuns sunt dependente de materialul documentar care a mai rămas în urma cercetărilor începute acum 40 de ani; în acest context trebuie specificat că acest material este destul de sărac (aici am în vedere mai ales planurile de șantier), însă, dacă observațiile din teren sunt corecte, stratigrafia sitului este în linii mari cea propusă de autorul săpăturilor. O primă diferență între stratigrafia publicată și cea schițată mai sus este legată de nivelul 6. Acest nivel a fost găsit în toată zona săpată, având o grosime constantă de 10-15, uneori 20 cm. Pentru Ulanici, el reprezenta un strat "remaniat" în care se găseau amestecate materiale ceramice din toate cele cinci niveluri. Aceasta înseamnă de fapt că toate straturile din așezare ar fi bulversate, altfel nu se poate explica prezența constantă a unor materiale ceramice din nivelurile 1-2 la suprafața așezării. Că lucrurile nu stau așa o dovedește faptul că în nivelurile 3-5 lipsește cu totul ceramica din nivelurile 1-2. Din analiza stratigrafică și din cea a materialului ceramic care îi corespunde, am constatat că nivelul 6 este de fapt un nivel de locuire destul de bine individualizat.

O a doua diferență majoră comparativ cu concluziile la care a ajuns Ulanici, o reprezintă adâncimile la care se găsesc nivelurile de călcare ale straturilor. Din lectura carnetelor de săpătură am constatat că, mai ales în cazul locuințelor, nivelul de călcare era stabilit în funcție de adâncimea la care apăreau platformele de chirpici; ori acestea se aflau întotdeauna cu câțiva centimetri mai sus față de nivelul propriu-zis de călcare. Adâncimile propuse mai sus au avut în vedere, în primul rând, nivelul de construcție al vetrelor.

B. Odaia Turcului, jud. Dâmbovița (nr. cat. 477)

Așezarea de la Odaia Turcului (com. Mătăsaru), jud. Dâmbovița, se află situată în bazinul mijlociu al Argeșului, într-o zonă din centrul Câmpiei Române intens împădurită în antichitate (zona de pădure și silvostepă), pe un pinden al terasei înalte din stânga pârâului Potop. Este înconjurată pe trei laturi de pante abrupte, diferența de nivel dintre luncă și terasă fiind de cca. 12.5 m. Suprafața păstrată a sitului este de 150x50 m; este probabil ca în antichitate suprafața să fi fost mai mare, fiind ulterior distrusă prin eroziunea solului.

Așezarea a fost cercetată în mod sistematic de Ersilia Tudor între 1979-1988 și subsemnatul în 1995-1996; la campania de săpături din anul 1987 a participat și Alexandru Vulpe. Sistemul de săpătură a constatat în deschiderea unor secțiuni orientate longitudinal și transversal pe așezare; în funcție de complexele de locuire descoperite, unele secțiuni au fost ulterior lărgite pentru degajarea lor în întregime. În total s-au săpat 16 secțiuni care împreună cu casele adiacente însumează o suprafață de cca. 800 m² (fig. 12).

Despre cercetările de la Odaia Turcului s-au publicat două rapoarte de săpătură⁴¹, fiind ilustrat un material ceramic interesant, prezentat de asemenea pe culturi și nu pe niveluri de locuire.

Stratigrafia și complexele de locuire. Informațiile documentare de care dispunem pentru săpăturile de la Odaia Turcului, uneori lacunare cu privire la unele secțiuni și complexe, sunt suficiente pentru o reconstituire corectă a succesiunii depunerilor antropice ale sitului. Stratigrafia a fost stabilită, în primul rând, în funcție de suprapunerile complexelor de locuire (în special vetre și podine de locuințe), suprapuneri surprinse în mai multe zone ale așezării (fig. 13; 14/1). S-a constatat astfel că în zona centrală a platoului avem o stratigrafie unitară; grosimea stratului antropoc este de cca. 1.10 m, el subțindu-se treptat înspre marginile așezării (S.II, S.III, S.IX unde stratul ajunge la o grosime cuprinsă între 0.30-0.50 m).

⁴¹ Tudor 1982, 59 urm; Tudor 1983, 108 urm.

Au fost delimitate patru niveluri principale de locuire după cum urmează:

- nivelul 1 (fig. 15): are baza situată la -1.10 m adâncime, o culoare cenușie intensă și o grosime medie de 0.25 m. Există unele zone în care s-au constatat suprapuneri de complexe care aparțin acestui nivel (S.I, S.XIII), cele de deasupra fiind situate la adâncimea de 1.00 m; astfel, nivelul 1 poate fi împărțit la rândul său în două niveluri (1a și 1b), cu mențiunea că ele pot fi diferențiate stratigrafic doar în zona complexelor de locuire. Nivelul 1a s-a prezervat relativ bine și în zonele în care este suprapus de valul de apărare (construit în vremea nivelului 1b) (fig. 14/1)
- nivelul 2 (fig. 16): are baza situată la adâncimea de -0.80-0.85 m, o culoare cenușie, grosimea medie fiind de 0.30 m. Ca și în cazul primului nivel, în anumite zone s-au constatat suprapuneri de complexe, ceea ce permite împărțirea sa în nivelul 2a și 2b, complexele nivelului 2b fiind situate la adâncimea de -0.75 m;
- nivelul 3 (fig. 17): are baza la adâncimea de -0.55-0.60 m, o culoare cenușie-gălbuie și grosimea maximă de 0.15 m; în anumite zone s-a observat cum acest nivel a fost ras de locuirile ulterioare;
- nivelul 4 (fig. 18-19): are baza situată la -0.45-0.50 m, o culoare brun-cenușie și o grosime de 0.20-0.25 m. În cadrul acestui strat, delimitarea în două niveluri este destul de clară în aproape toate suprafețele cercetate, numeroase complexe fiind situate la -0.35 m. De multe ori baza nivelului 4b se confundă cu baza stratului vegetal, existența sa fiind probată doar de prezența complexelor care îi aparțin. De asemenea s-a constatat că resturile de locuire ale nivelului 4a au fost rase și nivelate. La baza stratului vegetal, gros de cca. 0.25-0.35 m, se află amestecate materiale ceramice din mai multe epoci (pe lângă cele care aparțin nivelului 4b s-a mai descoperit, sporadic, ceramică din a doua epocă a fierului, epoca medievală și din cea modernă).

Disponem de informații despre descoperirea a 25 de construcții de suprafață, repartiția lor pe niveluri fiind următoarea: nivelul 1 = 6 locuințe, nivelul 2 = 6 locuințe, nivelul 3 = 4 locuințe, nivelul 4 = 9 locuințe. Cele patru bordeie săpate parțial aparțin nivelului 1 (1 bordei), nivelului 2 (1 bordei), nivelului 4b (2 bordeie). Cum aminteam, există zone cu suprapuneri ale acestor complexe:

- L. 7 care are podina la -1.10 m (nivelul 1) este secționată de groapa bordeiului 1 (nivelul 2), ambele fiind suprapuse de L.13 care are baza la -0.50 m (nivelul 4);
- L.9 are nivelul de călcare la -1.10 m (nivelul 1); este suprapusă de L.8 cu baza la -0.55 m (nivelul 3) și de L.1 care are podina la -0.40 m (nivelul 4);
- L.2 are nivelul de călcare la -0.80 m (nivelul 2) și este parțial suprapusă de L.10a cu baza la -0.60 m (nivelul 3) și de L.1 cu baza la -0.40 m (nivelul 4);
- L.6 cu baza la -0.80 m (nivelul 2) este suprapusă de L.5 care are podina situată la -0.55 m (nivelul 3); precizez că toate complexele menționate sunt bine puse în evidență prin podine de lut și vetre păstrate *in situ*.

Sistemul de fortificație (val și șanț) a fost construit la vremea nivelului 1b; se observă pe profilul de la fig. 14/1 cum valul suprapune unele complexe aflate la -1.10 m (nivelul 1a). Nivelurile 2 și 3 se opresc în panta valului. Locuirea din nivelul 4 suprapune fortificația, extinzându-se peste val și șanț, numeroase complexe ale acestui nivel perforându-le (fig. 14/1; 19). Șanțul de apărare a fost umplut cu resturi de locuire ce aparțin nivelului 4. Cel mai bogat și variat material ceramic, reprezentativ pentru nivelul 4, provine din umplutura acestui șanț. Alături de ceramică s-au mai găsit obiecte din lut și os, foarte mulți chirpici și bucăți de vatră, adică ceea ce de regulă compune inventarul locuințelor; este probabil ca toate aceste resturi să aparțină nivelului 4a, ras și dezafectat de locuirea corespunzătoare nivelului 4b, cu atât mai mult cu cât nu este deocamdată clar în ce măsură nivelul 4a suprapune șanțul.

C. Greci, jud. Ilfov (nr. cat. 337)

Stațiunea arheologică de la Greci se află situată pe un pinten de terasă al malului sudic al lacului Căldărușani, fiind înconjurată din trei părți de apă. Așezarea a fost sondată prin trei secțiuni în anii 1971 și 1977, săpându-se o suprafață de cca. 120 m². Informațiile pe care le deținem despre aceste cercetări provin exclusiv din cele trei rapoarte de săpătură publicate⁴².

Stratigrafia și complexele de locuire. Conform observațiilor stratigrafice din cele două campanii de cercetări, în așezarea de la Greci există trei niveluri de locuire, dintre care, pentru lucrarea de față, ne interesează primele două:

- nivelul 1: suprapune direct solul viu, are o grosime de 0.35 m în S.I și de 0.20-0.35 m în S.II și S.III;
- nivelul 2: suprapune nivelul 1, având o grosime medie de 0.30 m.

Baza nivelului 1 era marcată de o vatră (construcție de suprafață), un bordei și două gropi; de la baza nivelului 2 se adânceau trei alveolări-locuințe, două gropi, iar în S.III, nivelul său de călcare era marcat de o vatră.

De la Greci avem publicate trei segmente de profile, câte unul pentru fiecare secțiune. Pe profilul corespunzător S.I se observă că în zona bordeiului, nivelul 1 are grosimea de cca. 0.18 m, având tendința să se subțieze către dreapta, astfel încât la cca. 12 m de bordei să ajungă la cca. 6 cm grosime. Pe profilul S.II, unde se află locuința de suprafață, același nivel are o grosime de cca. 0.25 m, iar pe profilul S.III, care știm că se afla la 25 m distanță de S.II, nivelul 1 are o grosime constantă de 8 cm. Nivelul 2 are o grosime constantă cuprinsă între 0.25-0.30 m pe toate cele trei profile.

În ceea ce privește nivelul 1, problema este în ce măsură grosimea sa fluctuantă indică zone mai intense de locuire (mai ales în preajma complexelor), sau dacă aceste observații permit evidențierea mai multor locuiri în cadrul nivelului 1, nesesizate stratigrafic, și nerepartizate uniform în suprafața cercetată.

D. Năeni-Zănoaga, jud. Buzău (nr. cat. 467)

Cetățuia 2 din cadrul complexului de situri de pe raza com. Năeni, jud. Buzău, se află situată pe un promontoriu desprins spre nord din culmea Zănoaga, la altitudine absolută de cca. 500 m. Culmea Zănoaga face parte din prima linie a dealurilor subcarpatice ale Buzăului, imediat la sud de acestea începând zona netedă de câmpie. Așezarea se prezintă sub forma unui platou de formă neregulată, înconjurat de pante abrupte spre nord, vest și est.

Așezarea a fost cercetată în mod sistematic de către Ion Motzoi- și Monica Șandor-Chicideanu în 1983-1985, 1988-1993, 1996-2002; a fost săpată o suprafață întinsă, atât pe platou cât și pe panta de E a Cetățuiei. Rezultatele cercetării au fost publicate într-un raport de săpătură în care ceramica a fost prezentată pe niveluri de locuire⁴³.

Stratigrafia și complexele de locuire. Din punct de vedere stratigrafic, s-a constatat o situație complet diferită pe platou comparativ cu panta estică a acestuia. Dacă platoul prezintă un singur strat gros de cca. 0.20 m cu materiale amestecate din mai multe epoci, săpăturile de pe panta estică au relevat existența unei bogate locuiri din bronzul timpuriu amenajată pe terase artificiale; stratul de cultură atinge în această zonă 1.20-1.30 m grosime, putând fi divizat în cinci niveluri de locuire:

- nivelul Ia: se află deasupra solului viu, are o culoare cenușie, un aspect lutos și o grosime cuprinsă între 0.10-0.30 m⁴⁴;
- nivelul Ib: are o culoare cenușie, este compact, separat de nivelul precedent prin resturi de podine

⁴² Ulanici, Trohani 1975, 77 urm; Ulanici 1978, 81; Ulanici 1979a, 9 urm.

⁴³ Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 59 urm.

⁴⁴ Grosimea fiecărui nivel în parte nu este specificată în text; ea a fost calculată prin măsurare pe profilul pu-

din lut galben și lentile de cenușă și are o grosime cuprinsă între 0.10-0.40 m;
- nivelul IIa: are o culoare neagră cenușie, este separat de nivelul precedent prin resturi de podine din lut galben și lentile de cenușă și are o grosime cuprinsă între 0.25-0.50 m;
- nivelul IIb: este reprezentat printr-un sol cenușiu afânat, delimitat de precedentul prin lentile de chirpici; are o grosime cuprinsă între 0.10-0.65 m;
- nivelul III: este un nivel cenușiu-măzăros destul de deranjat de ganguri de animale și de alte intervenții gospodărești; grosimea sa este cuprinsă între 0.15-0.40 m.

Complexele descoperite constau în podine de lut bătătorit și vetre, care sugerează construcții de suprafață, precum și câteva gropi.

O primă observație care trebuie făcută în legătură cu stratigrafia de la Năeni-Zănoaga este aceea că straturile se află în pantă. Deși se specifică faptul că alunecările nu au afectat stratigrafia sitului, complexe de locuire fiind găsite *in situ*, diferențele mari de grosime în cadrul fiecărui nivel, pe o distanță de câțiva metri (profilul publicat măsoară 8 m, straturile devenind mai groase către baza pantei), arată că pe acea pantă există alunecări. Aceste alunecări, produse probabil pe zone restrânse, nu implică însă deranjamente majore ale stratului antropoc, așa cum ni se spune în raportul de săpătură. Pe de altă parte, în aceste condiții, nu poate fi exclusă posibilitatea unor amestecuri (întrepătrunderi) de materiale între straturi, mai ales în zonele unde complexe de locuire lipsesc. Diferența de grosime de 0.55 m pe o distanță de doar 8 m în cazul nivelului IIb este semnificativă.

E. Sărata Monteoru, jud. Buzău (nr. cat 633)

Cetățuia de la Sărata Monteoru este bine-cunoscută în literatura de specialitate pentru succesiunea nivelurilor de epoca bronzului de aici, ea constituind și astăzi un important punct de reper cronologic pentru alte descoperiri situate în spațiile învecinate. Așezarea ocupă dealurile și terasele de la NE și SE de localitate, respectiv platourile înalte numite Cetățuia și Poiana Scorușului.

Primele săpături au fost întreprinse de Hubert Schmidt în anii 1917-1918, cercetările continuând apoi în mod sistematic, cu întreruperi, până astăzi. Valorificarea săpăturilor s-a făcut prin mai multe rapoarte; pentru perioada care ne interesează, informații mai detaliate provin din cele publicate de Eugenia Zaharia⁴⁵.

Stratigrafia și complexe de locuire. Stratigrafia așezării a fost stabilită în timpul campaniilor conduse de Ion Nestor din anii 1939, 1946, 1952 și 1954. În total au fost identificate 13 niveluri aparținând epocii bronzului, dintre care pe noi ne interesează primele șase, cele trei care formează stratul numit Ic4 și următoarele trei care formează depunerea Ic3. Nivelurile au fost stabilite pe baza prezenței vetrelor și a podinilor de lut bătătorit, resturi ale locuințelor de suprafață.

Cele mai bune observații stratigrafice provin de pe panta de nord a Cetățuiei, de unde sunt publicate două profile. Ambele arată o pantă cu o înclinare de până la 35°, în care se observă destul de clar alunecarea straturilor (fig. 51)⁴⁶. Pe primul profil, stratul Ic4 apare numai pe o anumită porțiune, având o grosime totală cuprinsă între 0.25-1.50 m. Nivelurile componente apar secvențial având următoarele grosimi: Ic4,3 între 0.25-0.60 m, Ic4,2 între 0.10-0.80 m, Ic4,1 între 0.10-0.40 m. Baza nivelului Ic4,3 este marcată de o podină de lut, iar nivelul Ic4,1 de o vatră. Alunecarea straturilor poate fi presupusă pe baza diferențelor mari de grosime ale aceluiași strat pe distanțe mici; aici trebuie avută în vedere înclinarea de 45° a vetrei Ic4,1 și nu în ultimul rând poziția nefirească a gropii cucuteniene în raport cu stratul corespunzător ei.

blicat, unde grosimea totală a celor cinci niveluri atinge 1.45 m (Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 76, fig. 11).

⁴⁵ Zaharia 1987, 21 urm; Zaharia 1990a, 23 urm.

⁴⁶ Pentru critica stratigrafiei de la Sărata Monteoru vezi Vulpe 1988, 209, nota 20.

Pe cel de-al doilea profil stratul Ic4 apare de asemenea secvențial, pe o lungime de cca. 10 m având o grosime ce variază între 0.15-0.85 m. Diferențierea în trei niveluri nu a mai fost posibilă aici. Alunecarea straturilor este dovedită de faptul că, pe măsură ce panta coboară, straturile Ic4, Ic3 și I se află unul în continuarea celuilalt.

Prezența secvențială, cu întreruperi a straturilor, variațiile mari de grosime, poziția complexelor descoperite, arată clar o alunecare a straturilor pe panta Cetățuiei de la Sărata Monteoru (alunecare mult mai evidentă decât în cazul așezării de la Zănoaga), ce ar fi putut duce la bulversări și amestecuri de materiale între straturi. Pe de altă parte, indiciile arată că a avut loc o alunecare pe calupuri de straturi care a permis prezervarea nivelurilor în succesiunea lor firească, cel puțin pe anumite porțiuni.

F. Ostrovul Corbului, jud. Mehedinți (nr. cat. 494-495)

Cercetările intense de pe insula Ostrovul Corbului au fost impuse de lucrările demarate pentru construirea hidrocentralei de la Porțile de Fier, la începutul anilor '70. Descoperiri ce datează din bronzul timpuriu erau cunoscute încă de la începutul sec. al XX-lea, din diferite puncte ale insulei (vezi nr. cat. 499-500). Cele care ne interesează în mod special în capitolul de față sunt sectorul A (km fluvial 911 - pct. Botul Cliuciului - nr. cat. 494) și sectorul B, situat la 280 m E de A (nr. cat. 495)⁴⁷.

Sector A. Cercetările din sectorul A s-au desfășurat între anii 1970-1984, fiind săpate 20 de secțiuni cu o suprafață de 924 m². Depunerile antropice au format un tell cu o grosime totală a stratului de cca. 4 m, cu o stratigrafie complexă, în care s-au găsit urme de locuire din mezolitic până în epoca modernă.

Stratigrafia și complexele de locuire. Stratul din bronzul timpuriu nu a apărut în toată zona săpată, ci numai în S.XV-XVI.

În S.XV grosimea stratului antropic este de 2.60 m; stratul de bronz timpuriu are o grosime constantă de cca. 0.40-0.50 m (în articolul din 1987 se vorbește de 0.60 m grosime); suprapune un nivel steril aluvionar gros de 0.20 m și este suprapus de un strat din bronzul mijlociu gros de 0.60 m. În anumite zone, în cadrul acestui strat se întâlnește o altă categorie ceramică din bronzul timpuriu, care din punct de vedere tipologic reprezintă un moment cronologic ulterior celui Glina, dar care nu formează un strat propriu de locuire.

În S.XVI, stratul din bronzul timpuriu are grosimea cuprinsă între 0.15-0.30 m. În carourile 4-6, el se află între -1.95-2.05 m, fiind amestecat cu materiale din stratul de mai jos; în carourile 15-18 îl găsim la o adâncime cuprinsă între -0.90-1.00 m, iar în caroul 19 între -0.79-1.29 m, aici găsindu-se și o vatră ce desparte stratul în două niveluri și care pare a fi situată undeva între -1.20-1.25 m. În carourile următoare, mai jos de -1.24 m (nivelul vetrei ?), materialele ceramice ale acestui strat apar amestecate cu cele din stratul de dedesubt.

Acestea fiind datele, este greu de spus în ce măsură ceramica acestui strat poate constitui o unitate tipologică și cronologică.

Sector B. Stratigrafia. În sectorul B s-au trasat opt secțiuni ce însumează o suprafață de 297 m². Ținând cont de stratigrafia constatată și de gradul de publicare, prezentarea este succintă.

A fost identificat un strat de gros de cca. 0.70 m cu ceramică din mai multe etape ale epocii bronzului și din epocă Latène, între care nu s-a putut face o delimitare stratigrafică decât în zonele unde au apărut complexe de locuire.

⁴⁷ Roman 1987, 341. Toate informațiile despre Ostrovul Corbului din acest capitol provin din articolul citat (text identic cu Roman 1996, 25 urm) și din Roman 1998, 17 urm.

La baza acestui strat, în S.XX, posibil S.XXI, S. XXIII, au fost găsite, din loc în loc, aglomerări de ceramică care, pe criterii tipologice, a fost atribuită unei anumite etape a bronzului timpuriu; este vorba de cupe cu corp arcuit bitronconic, margine dreaptă sau evazată, cu câte două torți trase din buză și prinse pe sau deasupra diametrului maxim (fig. 86/5-6).

La partea inferioară și mijlocie a stratului amintit se află ceramică decorată cu măturica și cu impresiuni textile. În anumite zone (S.XVIII, S.XXI) s-au putut identifica două niveluri cu astfel de ceramică, despărțite de resturi de construcții de suprafață, în nivelul de deasupra ceramica fiind decorată sub formă de scoarță de copac și cu benzi de striuri dispuse ordonat. Această ceramică este ulterioară celei găsite la baza stratului.

În concluzie, în judecarea situației de la Ostrovul Corbului trebuie să ținem seama de următoarele aspecte: destul de des apar amestecuri de materiale între straturi; pe zone destul de întinse prezervarea straturilor antropice este precară, ca și prezervarea complexelor de locuire (podini, locuințe etc.); stratigrafia nu este unitară în zonele cercetate, în unele cazuri neexistând suprapuneri directe ale nivelurilor descoperite.

G. Cuciulata, jud. Brasov (nr. cat. 255)

Așezarea de la Plesița Pietroasă se află pe un pinten de deal, prelungire a dealului Bârcului, afectat de lucrări de exploatare a pietrei, ceea ce a impus intervenții de salvare, executate de Gheorghe Bichir în 1958-1959⁴⁸. S-au trasat șase secțiuni de control în diferite zone ale pintenului de deal (cca. 170 m²), cele mai bogate urme de locuire găsindu-se pe panta SV a dealului.

Stratigrafia și complexele de locuire. Cea mai mare parte a platoului dealului a fost spălată de ploii și vânturi, astfel încât nu se mai păstrează un strat de cultură, stânca fiind observabilă la suprafață în multe locuri. Situația este diferită în zona S.I și S.IV, unde stratul de cultură se păstrează pe o grosime de cca. 0.60 m.

Din punct de vedere stratigrafic, s-a constatat prezența unui "nivel de viitură" cu ceramică din bronzul timpuriu și Latène amestecată, după care urmează două niveluri din bronzul timpuriu:

- nivelul 1 (de jos), cu o grosime medie de 0.25 m, se păstrează doar pe o lungime de 19 m în jumătatea estică a secțiunilor menționate;
- nivelul 2 are grosimea de 0.30-0.35 m, fiind constatat pe toată lungimea celor două secțiuni; lui îi aparține o construcție de suprafață cu podea din plăci de piatră și o vatră; locuința este construită direct pe stânca nativă.

Ceea ce lipsește, în primul rând, la Cuciulata, este un profil publicat. Astfel, nu știm poziția exactă a celor două niveluri, în condițiile în care nivelul 1 apare doar secvențial. Observăm faptul că S.I și S.IV sunt orientate în lungul pantei; din informațiile publicate, pare că cele două secțiuni se află pe o zonă netedă, însă între cele două curbe de nivel este o distanță de cca. 8 m, lățime destul de mare pentru a o putea considera orizontală pe panta unui deal. În acest caz, grosimea de 0.60 m a stratului antropoc s-ar putea datora scurgerilor de pe platoul dealului unde stratul este spălat (vezi nivelul de viitură de mai sus). De asemenea, faptul că baza locuinței se află amenajată direct pe stâncă, într-o zonă în care nivelul 1 lipsește, face ca atribuirea ei nivelului 2 să fie pur ipotetică. Personal nu cred că se poate face o împărțire reală pe niveluri la Cuciulata; succesiunea de aici reflectă mai degrabă entuziasmul lui Bichir în a confirma stratigrafic cele două etape cronologice stabilite de Alfred Prox pe criterii tipologice⁴⁹.

⁴⁸ Bichir 1962, 57 urm; toate datele despre această săpătură și despre materialul ceramic provin din acest studiu și din cele două rapoarte de săpătură publicate de același autor (Bichir 1961, 351 și Bichir 1962, 283).

⁴⁹ Prox 1941.

H. Sf. Gheorghe-Örkö, jud. Covasna (nr. cat. 662)

Așezarea se află pe un pînten de deal ce străjuiește o vale laterală a Oltului, traversată de pârâul Debren. Locul a fost afectat și distrus aproape complet de lucrările unei cariere de exploatare a pietrei, multe dintre piesele provenind de aici fiind găsite întâmplător, în urma distrugerii așezării. Situația în care se afla depunerea de la Örkö a impus cercetări de salvare, efectuate de Székely Zoltan în anii 1955 și 1957. Acestea au vizat singura zonă a așezării încă netinsă de lucrări, anume o fâșie lată de 3-4 m și lungă de 8-10 m în marginea SV a dealului. A fost trasată o secțiune de 10x1 m și trei casete (C.1 de 3x2 m, C.2 de 2x1.5 m, C.3 de 6x3 m) care însumează 37 m²; este o suprafață mult prea mică pentru a reconstitui succesiunea depunerilor de aici.

De la Örkö au fost publicate mai multe rapoarte de săpătură, dintre care cele mai consistente sunt cele ale lui Székely Zoltan din 1973⁵⁰ și Székely Zsolt din 1997⁵¹. S-au publicat în total cca. patru planșe cu material ceramic, din care foarte puține fragmente ceramice au fost atribuite unuia sau altuia dintre niveluri; cele mai multe au fost publicate fără precizarea contextului stratigrafic.

Stratigrafia și complexele de locuire. Depunerea antropică din marginea săpată are o grosime de cca. 1.30-1.40 m și a fost divizată în trei niveluri de locuire:

- nivelul 1 (de jos) are o culoare cenușie-închisă și grosime de cca. 0.50-0.70 m, baza sa fiind marcată de resturile unei locuințe de suprafață;
- nivelul 2 are o culoare cenușie-deschisă, o grosime de 0.40 m care spre margini se îngustează până la 0.10 m, baza sa fiind marcată de o fățuială de lut groasă de 5-10 cm;
- nivelul 3 are o culoare neagră fiind gros de 0.35 m.

Stratigrafia, așa cum este prezentată și ilustrată ridică o serie de probleme. În primul rând, nu se poate spune dacă aceasta a fost grosimea inițială a straturilor; însuși Székely Zoltan afirmă că nivelul 1 ajunge, în pantă, la o grosime de 1.00 m; tot autorul pune sub semnul întrebării existența nivelului 2, care, așa cum se observă pe profilul publicat, se închide și care conținea foarte puțin material ceramic, similar celui din nivelul 1. Platforma de chirpici menționată pare a sta pe la mijlocul nivelului 1, nu la baza lui. În aceste condiții, o împărțire a ceramicii de la Örkö pe niveluri nu are relevanță cronologică.

I. Leliceni, jud. Harghita (nr. cat. 393)

Așezarea se află pe platoul unui deal lung de 1 km și înalt de 400 m, pe locul numit Muntele cu piatră. Marginea de SV a platoului fusese afectată de lucrările unei cariere de piatră, ceea ce a impus ca cercetările (desfășurate în anii 1969, 1971, 1973-1977) să se concentreze în zona NE a așezării. Săpăturile s-au desfășurat în două sectoare care, prin deschiderea unor secțiuni alăturate, s-au transformat în două suprafețe: cea estică (S.II-III, VIII-IX) și cea vestică (S.IV, VI); alte trei secțiuni au fost săpate în zona centrală a platoului (S.I, V, VII).

Publicarea rezultatelor cercetărilor s-a făcut în cadrul unui volum, cu cca 85 de planșe de foarte bună calitate, ceea ce face ca situl de la Leliceni să fie, până în momentul de față, singura așezare de bronz timpuriu din România publicată monografic⁵².

Stratigrafia și complexele de locuire. În zona centrală a platoului (S.I, V, VII), sub un humus de 10-12 cm cu materiale amestecate din mai multe epoci, urma stânca nativă. O situație stratigrafică mai complexă s-a observat în cele două suprafețe din sectoarele vestic și estic.

Ambele suprafețe au intersectat o fortificație din piatră ridicată în epocă Latène. În sectorul

⁵⁰ Székely Z. 1973, 125 urm.

⁵¹ Székely Zs. 1997, 38 urm.

⁵² Roman, Dodd-Oprîtescu, Pál 1992.

vestic (S.IV, VI), sub un strat vegetal gros de 10-12 cm, urmează un strat castaniu a cărui bază urmează conturul pietrelor de la partea superioară a fortificației, el scurgându-se și printre pietrele acesteia. Între pietrele de la mijlocul și de la baza fortificației s-au găsit numeroase materiale din bronzul timpuriu. Urmează un strat care sub fortificație atinge grosimea de 0.50 m, pe pantele dealului având cca. 0.10 m. Într-o zonă din S.IV s-a putut observa cum acest strat, care conține materiale ceramice din bronzul timpuriu, se divide în trei niveluri:

- nivelul 1 (de jos) de culoare gălbuie are o grosime de cca. 0.20 cm;
- nivelul 2 de culoare gri are o grosime de 8-10 cm; în acest sector el a fost delimitat de resturile a două construcții de suprafață prost păstrate și afectate în timpul ridicării fortificației (L.1-2);
- nivelul 3 de culoare neagră a dovedit cele mai intense urme de locuire, având o grosime de cca. 0.30-0.35 m.

Stratigrafia din sectorul estic (S.II-III, VIII-IX) este oarecum similară celei de mai sus. Pe o porțiune a profilului estic al S.IIc s-a observat aceeași succesiune a celor trei niveluri de sub fortificație:

- nivelul 1 are o grosime de cca. 0.20 m;
- nivelul 2 este gros de cca. 0.25 m; în această zonă lui îi corespunde o construcție de suprafață (L.3), ale cărei resturi sunt de asemenea prost păstrate;
- nivelul 3 este gros de 0.12-0.15 m

Se constată că în zona centrală a așezării, stratul de cultură a fost spălat și erodat de intemperii, el neprezervându-se ca atare; este o situație similară cu a celorlalte așezări situate pe înălțimi stâncoase. Fortificația Latène a avut darul, pe de-o parte, de a "căpăcui" și prezerva stratul din bronzul timpuriu, unde s-a observat că el avea o grosime de cca. 0.50 m; din păcate, această preservare a avut loc pe zone restrânse ca întindere deoarece, pe de altă parte, odată cu ridicarea fortificației, stratul din bronzul timpuriu a fost în cea mai mare parte ras și distrus. Astfel, 90% din materialul ceramic publicat provine din pământul de umplură al valului dacic, el aflându-se acolo în poziție secundară. Prin urmare, ceramica de la Leliceni, deși aparent unitară din punct de vedere tipologic, provine de fapt din trei niveluri succesive, neputând fi diferențiată pe criterii stratigrafice.

J. Concluzii

Din cele expuse mai sus rezultă că datele de ordin stratigrafic de care dispunem sunt incomplete, inegale ca valoare, multe fiind discutabile din punct de vedere al contextului și încadrării culturale. O primă concluzie este aceea că practic în toate aceste așezări, fără excepție, avem amestecuri de materiale între straturi. Problema este în ce măsură aceste amestecuri afectează în mod decisiv conținutul ceramic al straturilor. În această situație pare să fie grupul de așezări din SE Transilvaniei, unde condițiile naturale nu permit o bună preservare a siturilor.

Un al doilea aspect ține de publicarea săpăturilor. Cu excepția așezării de la Leliceni, toate celelalte sunt deficitare din acest punct de vedere; pentru Ostrovul Corbului, Năeni-Zănoaga și în bună măsură Sărata Monteoru, nu cunoaștem conținutul ceramic al nivelurilor. În aceste condiții, o stratigrafie comparată între așezările prezentate nu poate fi făcută; cel mult se poate face o apropiere tipologică între conținutul diferitelor straturi ale așezărilor discutate. În ce măsură aceasta implică și o contemporaneitate a lor este mai greu de stabilit, deoarece, în primul rând, materialul nepublicat, care este majoritar, ar putea schimba complet imaginea actuală asupra ceramicii straturilor respective. În al doilea rând, deoarece în toate aceste straturi regăsim o serie de forme și elemente de decor comune, "cu viață lungă", a căror valoare cronologică este redusă. În fine, aici intervin și amestecurile de materiale (inevitabile într-o așezare multistratificată), care pot conduce la concluzii greșite.

CLASIFICAREA GENERALĂ A CERAMICII ȘI DEFINIREA GRUPELOR CERAMICE

I. CLASIFICAREA GENERALĂ A CERAMICII

Ceramica reprezintă principala categorie de obiecte descoperite prin cercetări arheologice și elementul pe baza căruia au fost definite grupele culturale pentru preistorie. Este totodată, pentru epoca la care ne referim, cel mai sensibil indicator cronologic.

O primă problemă este în ce măsură eșantionul de care dispunem în momentul de față este reprezentativ pentru epocă. Atunci când analizăm ceramica provenită din așezări trebuie să avem în vedere că ceea ce cunoaștem este rezultatul unor selecții succesive. O primă selecție provine încă din preistorie; ceea ce găsim în urma săpăturilor arheologice reprezintă doar **resturi** de locuire, anume doar acele obiecte ieșite din uz, sau cele abandonate la momentul încetării locuirii în așezarea respectivă. O a doua selecție rezultă din caracterul săpăturilor, cele mai multe limitate ca suprafață; reamintesc că pentru România, nu dispunem încă de o așezare din epoca bronzului integral cercetată. A treia selecție, și cea mai drastică, rezultă din caracterul prelucrării și publicării materialului arheologic.

Toate acestea trebuie avute în vedere atunci când se formulează concluzii plecând de la prezența sau absența anumitor tipuri ceramice în diferite așezări. De asemenea, există o tendință generală de a publica, în primul rând, ceramica fină, bogat ornamentată, în detrimentul celei grosiere. În fine, din eșantionul astfel obținut, în ceea ce privește formele ceramice am ales doar acele exemplare întregi sau care pot fi reconstituite¹. Am constatat că în multe publicații lipsește preocuparea de reconstituire în desen a formelor, în ciuda faptului că fragmentele ceramice permiteau acest lucru. Pe acestea nu le-am putut include în discuția asupra clasificării formelor ceramice.

Nu există în momentul de față o tipologie și o terminologie general acceptate în literatura de specialitate. Este neclar, de cele mai multe ori, care sunt diferențele dintre vasele desemnate prin termenii de *strachină* și *castron*, *ceașcă* și *cană*, după cum termenii de *vas-borcan*, *vas-sac*, *amforă* etc. au de regulă înțelesuri diferite de la autor la autor. Astfel, am optat pentru alcătuirea unei clasificări generale a ceramicii din toate așezările cuprinse în catalogul descoperirilor, indiferent de grupa culturală sau segmentul cronologic cărora au fost atribuite. Aceasta permite, în primul rând, o vedere de ansamblu asupra olăriei perioadelor avute în vedere și pune în evidență principalele caracteristici ale ceramicii epocii pe care o discutăm. În al doilea rând, permite identificarea acelor trăsături tipologice comune pentru întreaga perioadă, precum și pe cele specifice doar unor anumite etape cronologice sau grupe culturale.

Atrag atenția că propunerea de clasificare de mai jos nu este o tipologie. Alcătuirea unei tipologii are sens și relevanță doar atunci când avem de-a face cu un număr cunoscut de artefacte, provenite din complexe închise, definatorii pentru segmente cronologice bine delimitate (de exemplu inventarele mormintelor dintr-o necropolă, sau ale unor construcții din același nivel de locuire etc.). Clasificarea de față este de fapt o ordonare pe baza dimensiunilor și proporțiilor a unui material ceramic ale cărui contexte și condiții de descoperire sunt foarte diverse.

¹ Linia mediană a vaselor ilustrate în cadrul planșelor indică porțiunea păstrată a vasului.

A. Clasificarea generală a formelor ceramice

Eșantionul cu care am lucrat cuprinde peste 500 de vase întregi sau întregibile, număr suficient pentru a putea formula anumite concluzii. Apare destul de evident faptul că, în preistorie, vasele erau confecționate respectându-se anumite proporții, conform destinației și funcției vasului respectiv. De aceea am clasificat tipurile ceramice în funcție de raportul numeric dintre diferitele părți componente ale vasului, cele avute în vedere fiind: diametrul gurii, diametrul maxim, diametrul minim și înălțimea. Am identificat astfel patru categorii principale de forme, după cum urmează:

I – vase la care diametrul gurii este mai mare decât dublul înălțimii (străchini, mai rar castroane);

II – vase la care diametrul gurii este mai mare decât înălțimea, dar mai mic sau egal cu dublul acesteia (castroane, cești);

III – vase la care diametrul gurii este mai mic sau egal cu înălțimea, dar diametrul maxim este mai mare sau egal cu înălțimea; aceasta implică faptul că întotdeauna diametrul maxim este mai mare sau egal cu diametrul gurii (castroane, cupe, cești, căni, amfore);

IV – vase la care atât diametrul gurii, cât și diametrul maxim sunt mai mici decât înălțimea (pahare, căni, amfore, vase-sac, vase de provizii).

O altă clasificare a vaselor trebuie făcută în funcție de mărime, în condițiile în care există vase care măsoară câțiva centimetri alături de vase de mari dimensiuni, de zeci de centimetri. Chiar dacă din punct de vedere morfologic ele se înscriu în aceeași categorie, este evident că funcția lor era diferită. Încadrarea unui vas într-o anumită grupă de mărime s-a făcut prin adunarea diametrului maxim cu înălțimea, acestea fiind principalele dimensiuni ce stabilesc proporțiile unui vas. Am stabilit astfel 10 grupe de mărime pentru vasele pe care le-am avut la dispoziție. Folosind astfel de criterii, putem distinge și grupa mult mai lesne diversele categorii de vase (cele utilizate pentru „servit”, cele pentru „gătit”, cele pentru cărat / transport, cele pentru stocare de provizii etc.).

Grupa de mărime A

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime nu depășește 17 cm)

Categoria I: vas cu fund arcuit și margine răsfrântă orizontal (pl. 1/1).

Categoria II:

II.1a.: vas cu picior, corp tronconic, toartă prinsă sub buză (pl. 1/2);

II.1b: vas cu picior și corp arcuit (pl. 1/3);

II.2.: corp globular, margine evazată, cu sau fără toartă (pl. 1/4-5);

II.3.: pereți dreupți, toartă trasă din buză (pl. 1/6).

Categoria III:

III.1.: corp bitronconic (pl. 1/7);

III.2.: corp bitronconic, gât cilindric, cu sau fără toartă (pl. 1/8-9);

III.3.: corp globular, gât cilindric, toartă supraînălțată (pl. 1/10).

Categoria IV:

IV.1.: corp tronconic, fund ascuțit, toartă trasă din buză (pl. 1/11);

IV.2.: vas cu picior, corp arcuit, margine evazată, toartă trasă din buză (pl. 1/12);

IV.3.: corp arcuit, margine ușor evazată, cu sau fără toartă (pl. 1/13-14);

IV.4.: corp bitronconic, gât înalt ușor arcuit, margine evazată, cu sau fără toartă (pl. 1/15-16);

IV.5.: corp globular, margine evazată, toartă trasă din buză (pl. 1/17);

IV.6.: corp globular, gât înalt tronconic, margine dreaptă sau evazată, toartă care pleacă de sub buză (pl. 1/18-19);

IV.7.: corp globular, gât tronconic, margine dreaptă, două torți care pleacă de sub buză (pl. 1/20-21).

Grupa de mărime B.

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime se încadrează între 17-22 cm)

Începând cu această grupă de mărime, în cadrul categoriilor **I**, **II** și **IV** distingem două tipuri de vase, în funcție de raportul dintre diametrul gurii și diametrul maxim:

Tipul **A.**: vase la care diametrul gurii este mai mic decât diametrul maxim (de regulă vase cu marginea evazată);

Tipul **B.**: vase la care diametrul gurii este mai mare sau aproximativ egal cu diametrul maxim (vase cu margine evazată).

Categoria I:

Tipul **B.**:

I.B.1a.: corp tronconic, margine arcuită dreaptă (pl. 1/22);

I.B.1b.: corp tronconic, margine evazată (pl. 1/23);

I.B.1c.: corp tronconic, o toartă trasă din buză (pl. 1/24);

I.B.2.: corp tronconic, umăr retras, margine evazată, tortă trasă din buză (pl. 1/25).

Categoria II:

Tipul **A.**:

II.A.1.: corp tronconic, margine arcuită spre interior (pl. 1/26);

II.A.2.: corp arcuit bitronconic, margine înaltă dreaptă (pl. 1/27);

II.A.3.: corp bitronconic, margine scurtă dreaptă (pl. 1/28);

II.A.4.: corp bitronconic, margine evazată, toartă supraînălțată (pl. 1/29);

II.A.5.: corp globular, margine dreaptă, toartă trasă de sub buză (pl. 1/30);

II.A.6a.: corp globular, margine scurtă evazată, două torți trase din buză (pl. 1/31);

II.A.6b.: corp globular, margine scurtă evazată, două torți supraînălțate (pl. 1/32).

Tipul **B.**:

II.B.1.: vas de formă aproximativ cilindrică (pl. 1/33);

II.B.2.: vas cu corp tronconic, umăr retras, gât înalt cilindric, margine evazată (pl. 1/34);

II.B.3.: vas cu corp tronconic (pl. 1/35);

II.B.4.: corp arcuit tronconic, buză lobată, două torți trase din buză (?) (pl. 1/36);

II.B.5.: corp tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 2/1);

II.B.6.: vas cu corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 2/2);

II.B.7.: vas cu corp bitronconic, margine răsfrântă orizontal, două tortițe pe umăr (pl. 2/3);

II.B.8a-b.: vas cu corp globular, margine scurtă evazată sau răsfrântă orizontal, o toartă trasă din buză sau supraînălțată (pl. 2/4-6).

Categoria III:

III.1.: corp bitronconic, margine dreaptă, o toartă trasă din sau de sub buză (pl. 2/7-8);

III.2.: corp globular, margine dreaptă, o toartă supraînălțată (pl. 2/9);

III.3.: corp globular, margine dreaptă, două tortițe trase din buză (pl. 2/10);

III.4.: vas cu picior, corp globular, margine scurtă dreaptă, două tortițe pe diametrul maxim (pl. 2/11);

III.5.: vas asimetric (askos) (pl. 2/12).

Categoria IV:

Tipul **A.**:

IV.A.1.: corp globular, gât înalt cilindric, marginea dreaptă (pl. 2/13);

IV.A.2.: corp globular, margine scurtă evazată (pl. 2/14);

IV.A.3.: corp globular, margine evazată, toartă trasă din buză sau ușor supraînălțată (pl. 2/15-16);

IV.A.4a.: corp globular, gât tronconic, două torți prinse sub buză (pl. 2/17);

- IV.A.4b.:** corp globular, gât tronconic, două torți ușor supraînălțate (pl. 2/18);
IV.A.5: corp arcuit bitronconic, margine scurtă dreaptă, două tortițe pe umăr (pl. 2/19);
IV.A.6a.: corp arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 2/20);
IV.A.6b.: corp bitronconic, margine evazată (pl. 2/21);
IV.A.7a.: corp bitronconic, margine înaltă evazată, toartă sub buză (pl. 2/22);
IV.A.7b.: corp bitronconic, margine scurtă evazată, toartă ușor supraînălțată (pl. 2/23).

Tipul **B.:**

- IV.B.1.:** corp tronconic, toartă supraînălțată (pl. 2/24);
IV.B.2.: corp tronconic, fund ascuțit sau rotunjit, toartă supraînălțată (pl. 2/25-26);
IV.B.3.: corp tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 2/27-28);
IV.B.4a.: vas cu picior, corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 2/29);
IV.B.4b.: vas cu picior, corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată, toartă supraînălțată (pl. 2/30);
IV.B.5.: corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată, toartă trasă din buză (pl. 2/31);
IV.B.6.: corp bitronconic, gât înalt tronconic, margine evazată, toartă trasă din buză (pl. 2/32-34).

Grupa de mărime C.

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime se încadrează între 22-26 cm)

Categoria I:

Tipul **A.:**

- I.A.1.:** vas cu picior, corp tronconic, margine arcuită spre interior (pl. 3/1).

Tipul **B.:**

- I.B.1a.:** fund rotunjit, corp arcuit tronconic (pl. 3/2);
I.B.1b.: fund profilat, corp arcuit tronconic (pl. 3/3-4);
I.B.2.: corp arcuit tronconic, margine dreaptă, două torți pe umăr (pl. 3/5);
I.B.3a.: corp arcuit tronconic, margine răsfrântă orizontal (pl. 3/6);
I.B.3b.: corp tronconic înalt, margine răsfrântă orizontal (pl. 3/7);
I.B.4a.: corp tronconic scund, margine înaltă evazată (pl. 3/8);
I.B.4b.: corp tronconic scund, umăr retras, margine înaltă evazată (pl. 3/9);
I.B.4c.: corp tronconic scund, umăr retras, margine înaltă evazată, toartă trasă din buză (pl. 3/10);
I.B.5.: corp tronconic, umăr proeminent, margine răsfrântă orizontal (pl. 3/11).

Categoria II:

Tipul **A.:**

- II.A.1.:** corp bitronconic (pl. 3/12);
II.A.2a.: corp tronconic, margine scurtă invazată (pl. 3/13);
II.A.2b.: corp arcuit tronconic, buză scurtă evazată (pl. 3/14);
II.A.3.: corp bitronconic, margine dreaptă sau evazată, o toartă (pl. 3/15).

Tipul **B.:**

- II.B.1a.:** corp arcuit tronconic, margine dreaptă (pl. 3/16);
II.B.1b.: corp arcuit tronconic, margine dreaptă, două torți trase din buză (pl. 3/17);
II.B.2a.: corp tronconic, gât înalt, margine răsfrântă (pl. 3/18);
II.B.2b.: corp tronconic, gât înalt drept, margine răsfrântă, o toartă trasă din buză (pl. 3/19);
II.B.3a.: corp scund arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 3/20);
II.B.3b.: corp scund arcuit bitronconic, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 3/21);
II.B.4a.: corp înalt arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 3/22);
II.B.4b.: corp înalt arcuit bitronconic, margine evazată, o toartă trasă din buză (pl. 3/23);

II.B.4c.: corp înalt arcuit bitronconic, margine evazată, două tortițe pe gât (pl. 3/24);

II.B.5.: corp înalt tronconic, umăr proeminent, margine înaltă evazată (pl. 3/25).

Categoria III:

III.1.: vas cu corp arcuit bitronconic (pl. 4/1);

III.2a.: vas cu corp globular, margine dreaptă, o toartă (pl. 4/2-3);

III.2b.: vas cu corp globular, margine evazată, o toartă (pl. 4/4-5).

Categoria IV:

Tipul **A.:**

IV.A.1a.: corp arcuit bitronconic, gât înalt, margine dreaptă, o toartă trasă din buză (pl. 4/6);

IV.A.1b.: corp bitronconic, o toartă trasă din buză (pl. 4/7);

IV.A.1c.: corp scund bitronconic, gât înalt arcuit, margine evazată, o toartă trasă din buză (pl. 4/8);

IV.A.2.: corp globular, margine dreaptă, o toartă trasă din buză (pl. 4/9);

IV.A.3.: corp globular, gât evazat, două torți prinse sub buză (pl. 4/10);

IV.A.4.: corp tronconic, umăr retras, margine scurtă evazată, două torți trase din buză și prinse pe diametrul maxim (pl. 4/11).

Tipul **B.:**

IV.B.1.: corp tronconic, margine evazată (pl. 4/12);

IV.B.2.: corp arcuit tronconic, fund ascuțit, margine evazată (pl. 4/13);

IV.B.3a.: corp arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 4/14);

IV.B.3b.: corp arcuit bitronconic, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 4/15);

IV.B.4.: corp tronconic, umăr retras, margine înaltă evazată (pl. 4/16);

IV.B.5.: corp bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 4/17);

IV.B.6.: corp scund bitronconic, gât înalt arcuit, margine evazată, două torți supraînălțate trase din buză și prinse la baza gâtului (pl. 4/18);

IV.B.7.: vas asimetric (askos) (pl. 4/19).

Grupa de mărime D.

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime se încadrează între 26-30 cm)

Categoria I:

Tipul **B.:**

I.B.1a.: corp arcuit tronconic (pl. 4/20);

I.B.1b.: corp arcuit tronconic, fund profilat (pl. 4/21);

I.B.2.: corp tronconic, margine dreaptă, două torți supraînălțate (pl. 4/22);

I.B.3.: corp arcuit tronconic, margine evazată (pl. 4/23);

I.B.4.: corp scund tronconic, gât arcuit, margine evazată (pl. 4/24);

I.B.5a.: corp tronconic, gât drept, margine evazată (pl. 5/1);

I.B.5b.: corp tronconic, umăr retras, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 5/2);

I.B.5c.: corp tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 5/3);

I.B.6a.: corp globular, umăr retras, margine evazată (pl. 5/4);

I.B.6b.: corp globular, margine înaltă evazată (pl. 5/5);

I.B.6c.: corp arcuit tronconic cu fund rotunjit, umăr proeminent, margine răsfrântă orizontal (pl. 5/6).

Categoria II:

Tipul **A.:**

II.A.1a.: corp tronconic, margine arcuită spre interior (pl. 5/7);

II.A.1b.: corp tronconic, fund profilat, margine arcuită spre interior (pl. 5/8);

II.A.1c.: corp arcuit tronconic, margine invazată (pl. 5/9-10);

II.A.2.: corp bitronconic, margine scurtă dreaptă, două tortițe trase din buză (pl. 5/11).

Tipul **B.**:

- II.B.1a.**: corp arcuit tronconic, margine dreaptă (pl. 5/12);
- II.B.1b.**: corp arcuit tronconic, margine dreaptă, toartă trasă din buză (pl. 5/13);
- II.B.2.**: corp înalt arcuit tronconic, buza răsfrântă orizontal (pl. 5/14);
- II.B.3.**: corp scund tronconic, gât înalt arcuit, margine ușor evazată (pl. 5/15);
- II.B.4.**: corp tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 5/16);
- II.B.5.**: corp arcuit bitronconic, margine evazată, două torți pe diametrul maxim (pl. 5/17);
- II.B.6.**: corp înalt bitronconic, margine evazată (pl. 5/18);
- II.B.7.**: corp înalt arcuit bitronconic, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 5/19);
- II.B.8a.**: corp bitronconic, margine răsfrântă orizontal, două torți supraînălțate (pl. 5/20);
- II.B.8b.**: corp arcuit bitronconic, margine evazată, gura albiată, două torți trase din buză (pl. 5/21);
- II.B.9.**: corp globular, margine evazată, o toartă prinsă de sub buză (pl. 5/22).

Categoria III:

- III.1.**: corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 6/1);
- III.2.**: corp bitronconic, margine înaltă evazată (pl. 6/2-3);
- III.3.**: corp globular, margine scurtă evazată (pl. 6/4).

Categoria IV:

Tipul **A.**:

- IV.A.1.**: corp arcuit bitronconic, margine evazată, două torți deasupra diametrului maxim (pl. 6/5);
- IV.A.2.**: corp bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 6/6);
- IV.A.3a.**: corp bitronconic, margine evazată (pl. 6/7);
- IV.A.3b.**: corp bitronconic, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 6/8);
- IV.A.4a.**: corp globular, gât înalt ușor arcuit (pl. 7/9);
- IV.A.4b.**: corp globular, gât înalt toartă trasă din buză (pl. 6/10).

Tipul **B.**:

- IV.B.1.**: corp ușor arcuit margine evazată (pl. 6/11);
- IV.B.2.**: vas cu picior, corp arcuit, margine răsfrântă orizontal, o toartă supraînălțată (pl. 6/12);
- IV.B.3.**: corp arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 6/13);
- IV.B.4.**: corp scund bitronconic, gât înalt, margine răsfrântă orizontal, două torți supraînălțate care se prind la baza gâtului (pl. 6/14).

Grupa de mărime E.

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime se încadrează între 30-35 cm)

Categoria I:

Tipul **A.**:

- I.A.1.**: corp bitronconic (pl. 6/15);
- I.A.2.**: corp tronconic, margine scurtă invazată (pl. 6/16);
- I.A.3.**: corp tronconic, margine arcuită spre interior (pl. 6/17);
- I.A.4.**: corp globular, margine arcuită spre interior (pl. 6/18);
- I.A.5.**: corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 6/19).

Tipul **B.**:

- I.B.1.**: corp tronconic (pl. 6/20);
- I.B.2.**: corp tronconic, margine răsfrântă orizontal (pl. 6/21);
- I.B.3.**: corp arcuit tronconic, margine ușor evazată, buza lobată (pl. 6/22);
- I.B.4.**: corp arcuit tronconic, margine evazată (pl. 6/23);
- I.B.5.**: corp tronconic, umăr retras, gât înalt tronconic, margine răsfrântă orizontal (pl. 6/24);
- I.B.6.**: corp tronconic, umăr retras, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 7/1);

I.B.7.: corp tronconic, umăr retras, margine răsfrântă orizontal (pl. 7/2);

I.B.8.: corp globular, margine răsfrântă orizontal (pl. 7/3-4).

Categoria II:

Tipul **A.:**

II.A.1.: corp arcuit tronconic, margine scurtă invazată (pl. 7/5);

II.A.2a.: corp globular, margine scurtă dreaptă (pl. 7/6);

II.A.2b.: corp globular, margine scurtă evazată (pl. 7/7);

II.A.3.: corp bitronconic, gât înalt, margine dreaptă (pl. 7/8);

II.A.4.: corp înalt bitronconic, margine dreaptă (pl. 7/9).

Tipul **B.:**

II.B.1a.: corp tronconic (pl. 7/10);

II.B.1b.: corp arcuit tronconic, margine dreaptă (pl. 7/11);

II.B.2.: corp arcuit tronconic, buza răsfrântă în exterior (pl. 7/12);

II.B.3.: corp arcuit tronconic, gât înalt, margine evazată (pl. 7/13-14);

II.B.4.: corp arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 7/15);

II.B.5.: corp bitronconic, margine evazată (pl. 7/16);

II.B.6.: corp bitronconic, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 7/17);

II.B.7.: corp bitronconic, margine evazată, buza răsfrântă orizontal (pl. 7/18);

II.B.8a.: corp bitronconic, margine evazată, două tortițe pe diametrul maxim (pl. 7/19);

II.B.8b.: corp globular, margine evazată, două tortițe pe diametrul maxim (pl. 8/1);

II.B.9.: corp globular, margine scurtă evazată (pl. 8/2);

II.B.10.: corp înalt arcuit, două torți supraînălțate (pl. 8/3).

Categoria III:

III.1a.: corp arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 8/4);

III.1b.: corp globular, margine evazată (pl. 8/5);

III.2.: corp globular, gât cilindric prevăzut cu două torți (pl. 8/6);

III.3.: corp arcuit bitronconic, margine dreaptă sau ușor evazată, două tortițe pe diametrul maxim (pl. 8/7);

III.4.: corp asimetric (askos) (pl. 8/8).

Categoria IV:

Tipul **A.:**

IV.A.1.: corp arcuit tronconic, margine scurtă invazată (pl. 8/9);

IV.A.2.: corp tronconic, margine arcuită spre interior, două torți pe diametrul maxim (pl. 8/10);

IV.A.3.: corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 8/11);

IV.A.4.: corp bitronconic, margine evazată (pl. 8/12);

IV.A.5.: corp globular, gât înalt, margine evazată, o tortiță la baza gâtului (pl. 8/13).

Tipul **B.:**

IV.B.1.: corp tronconic (pl. 8/14);

IV.B.2.: corp arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 8/15);

IV.B.3.: corp tronconic, umăr retras, gât înalt, margine evazată (pl. 8/16);

IV.B.4.: corp bitronconic, gât înalt tronconic, toartă trasă din buză și prinsă la baza gâtului (pl. 8/17).

Grupa de mărime F.

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime se încadrează între 35-39 cm)

Categoria I:

Tipul **B.:**

I B.1.: corp globular, margine răsfrântă în exterior, torți dispuse pe buza lătită (pl. 9/1);

- I.B.2.:** corp tronconic, umăr retras, margine scurtă evazată (pl. 9/2);
- I.B.3.:** corp tronconic, umăr retras, margine evazată, buza lobată, două torți pe gât (pl. 9/3);
- I.B.4.:** corp globular, margine înaltă evazată (pl. 9/4);
- I.B.5.:** corp globular, margine înaltă evazată, buza arcuită în jos (pl. 9/5);
- I.B.6.:** corp bitronconic, margine răsfrântă orizontal, două torți supraînălțate (pl. 9/6).

Categoria II:

Tipul **A.:**

- II.A.1.:** corp globular, margine arcuită spre interior (pl. 9/7);
- II.A.2.:** corp bitronconic, margine scurtă dreaptă, două torți pe diametrul maxim (pl. 9/8).

Tipul **B.:**

- II.B.1a.:** corp tronconic (pl. 9/9);
- II.B.1b.:** corp arcuit tronconic, margine profilată (pl. 9/10);
- II.B.2.:** corp tronconic, gât înalt, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 9/11);
- II.B.3.:** corp tronconic, gât arcuit, margine evazată (pl. 9/12);
- II.B.4a.:** corp tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 9/13);
- II.B.4b.:** corp globular, margine înaltă evazată (pl. 9/14);
- II.B.5.:** corp înalt arcuit, margine evazată (pl. 9/15);
- II.B.6.:** corp bitronconic, margine evazată (pl. 9/16).

Categoria III:

- III.1.:** corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 9/17);
- III.2.:** corp globular, gât drept, buza răsfrântă orizontal (pl. 9/18);
- III.3.:** corp globular, gât drept, două torți trase din buză (pl. 10/1);
- III.4.:** corp globular, margine ușor evazată (pl. 10/2).

Categoria IV:

Tipul **A.:**

- IV.A.1.:** corp tronconic, gât arcuit, margine ușor evazată (pl. 10/3);
- IV.A.2.:** corp arcuit bitronconic, margine dreaptă, două torți pe diametrul maxim (pl. 10/4);
- IV.A.3.:** corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 10/5);
- IV.A.4.:** corp globular, gât înalt tronconic, două tortițe neperforate pe diametrul maxim (pl. 10/6);
- IV.A.5.:** corp globular, margine evazată (pl. 10/7);
- IV.A.6.:** corp bitronconic, margine evazată (pl. 10/8).

Tipul **B.:**

- IV.B.1.:** corp înalt, arcuit, margine puternic evazată (pl. 10/9);
- IV.B.2a.:** corp arcuit bitronconic, margine evazată (pl. 10/10);
- IV.B.2b.:** corp arcuit bitronconic, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 10/11);
- IV.B.3.:** corp bitronconic, gât înalt, margine evazată, gura albiată, două torți care pleacă de sub buză și se prind la baza gâtului (pl. 10/12).

Grupa de mărime G.

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime se încadrează între 39-42 cm)

Categoria I:

Tipul **A.:**

- I.A.1.:** corp globular, margine arcuită spre interior (pl. 10/13);
- I.A.2.:** corp arcuit bitronconic, margine scurtă evazată, două torți pe diametrul maxim (pl. 10/14).

Tipul **B.:**

- I.B.1.:** corp tronconic, două torți trase din buză (pl. 10/15);
- I.B.2.:** corp tronconic, margine evazată (pl. 10/16);

- I.B.3.:** corp tronconic, margine evazată, buza răsfrântă orizontal (pl. 11/1);
- I.B.4.:** corp tronconic, gât drept, margine evazată (pl. 11/2);
- I.B.5a.:** corp tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 11/3);
- I.B.5b.:** corp tronconic, umăr proeminent, margine evazată (pl. 11/4);
- I.B.6.:** corp bitronconic, margine evazată, două torți supraînălțate prinse la baza gâtului (pl. 11/5).

Categoria II:

Tipul **A.:**

- II.A.1.:** corp bitronconic (pl. 11/6);
- II.A.2.:** corp tronconic, umăr retras, buză evazată (pl. 11/7);
- II.A.3.:** corp globular, margine scurtă dreaptă (pl. 11/8);
- II.A.4.:** corp arcuit bitronconic, margine scurtă, ușor evazată (pl. 11/9).

Tipul **B.:**

- II.B.1.:** corp globular, margine ușor arcuită (pl. 11/10);
- II.B.2.:** corp și gât tronconice, margine evazată (pl. 11/11);
- II.B.3.:** corp arcuit tronconic, margine evazată (pl. 11/12);
- II.B.4.:** corp bitronconic, margine evazată, două torți trase din buză (pl. 11/13);
- II.B.5.:** corp bitronconic, margine înaltă evazată (pl. 11/14).

Categoria III:

- III.1.:** corp arcuit bitronconic, margine scurtă dreaptă (pl. 11/15);
- III.2.:** corp bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 11/16);
- III.3.:** corp globular, margine evazată (pl. 11/17);
- III.4.:** corp bitronconic, margine evazată (pl. 12/1);
- III.5.:** corp puternic arcuit, gât drept, margine răsfrântă în exterior (pl. 12/2).

Categoria IV:

Tipul **A.:**

- IV.A.1.:** corp arcuit bitronconic, gât înalt, margine evazată (pl. 12/3);
- IV.A.2.:** corp globular, gât drept, două torți pe gât (pl. 12/4);
- IV.A.3.:** corp bitronconic, gât înalt, margine evazată, toartă trasă din buză (pl. 12/5).

Tipul **B.:**

- IV.B.1.:** corp arcuit, margine evazată (pl. 12/6);
- IV.B.2.:** corp bitronconic, margine scurtă evazată (pl. 12/7).

Grupa de mărime H.

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime se încadrează între 42-51 cm)

Categoria I:

Tipul **B.:**

- I.B.1a.:** corp tronconic (pl. 12/8);
- I.B.1b.:** corp tronconic, buză lățită (pl. 12/9);
- I.B.2a.:** corp tronconic înalt, gât scurt drept, margine evazată (pl. 12/10);
- I.B.2b.:** corp tronconic, gât drept, margine evazată (pl. 12/11);
- I.B.3.:** corp arcuit tronconic, margine evazată (pl. 13/1);
- I.B.4.:** corp și gât tronconice, umăr retras, margine răsfrântă orizontal (pl. 13/2);
- I.B.5.:** corp bitronconic, margine evazată (pl. 13/3).

Categoria II:

Tipul **A.:**

- II.A.1.:** corp tronconic, umăr retras, margine dreaptă (pl. 13/4);

II.A.2.: corp tronconic, puternic arcuit, umăr reliefat, margine dreaptă, probabil două torți care unesc marginea cu umărul (pl. 13/5).

Tipul **B.:**

II.B.1.: corp arcuit tronconic (pl. 13/6);

II.B.2a.: corp arcuit tronconic, margine evazată (pl. 13/7);

II.B.2b.: corp arcuit tronconic, margine evazată, două tortițe pe gât (pl. 13/8);

II.B.3a.: corp arcuit tronconic, margine scurtă evazată (pl. 13/9);

II.B.3b.: corp globular, margine evazată (pl. 13/10);

II.B.4.: corp și gât tronconice, umăr retras, margine evazată (pl. 13/11).

Categoria III:

III.1a.: corp bitronconic, umăr retras, gât arcuit (pl. 13/12);

III.1b.: corp bitronconic scund, gât înalt arcuit, margine evazată (?) (pl. 14/1-2);

III.2: corp globular, margine evazată (pl. 14/3);

III.3a.: corp globular, gât drept, margine evazată (pl. 14/4);

III.3b.: corp globular, gât arcuit, margine dreaptă (pl. 14/5);

III.4.: corp globular, margine ușor evazată, două tortițe pe diametrul maxim (pl. 14/6);

III.5.: corp bitronconic, gât drept, două torți ușor supraînălțate prinse la baza gâtului (pl. 14/7).

Categoria IV:

Tipul **A.:**

IV.A.1.: corp arcuit bitronconic, margine ușor evazată, două tortițe pe diametrul maxim (pl. 14/8);

IV.A.2.: corp bitronconic, margine dreaptă, două torți pe gât (pl. 14/9);

IV.A.3a.: corp bitronconic, zvelt, margine răsfrântă orizontal, două torți sub diametrul maxim (pl. 14/10);

IV.A.3b.: corp bitronconic, pântecos, margine răsfrântă orizontal, două torți deasupra diametrului maxim (pl. 14/11);

IV.A.3c.: corp bitronconic, pântecos, gât arcuit, margine răsfrântă orizontal, două torți sub diametrul maxim (pl. 14/12);

IV.A.4.: vas asimetric (askos) (pl. 14/13).

Tipul **B.:**

IV.B.1.: corp tronconic, buză răsfrântă (pl. 14/14);

IV.B.2.: corp arcuit bitronconic, margine răsfrântă, două tortițe trase din buză (pl. 14/15).

Grupa de mărime I.

(vase la care suma dintre diametrul maxim și înălțime se încadrează între 51-60 cm)

Categoria I:

Tipul **A.:**

I.A.1.: corp bitronconic (pl. 15/1).

Tipul **B.:**

I.B.1.: corp tronconic (pl. 15/2);

I.B.2.: corp globular, margine răsfrântă orizontal, două torți pe margine (pl. 15/3);

I.B.3.: corp globular, margine răsfrântă orizontal (pl. 15/4);

I.B.4.: corp tronconic, umăr retras, margine evazată, două torți trase din buză, prinse la baza gâtului (pl. 15/5);

I.B.5.: corp bitronconic, margine răsfrântă orizontal (pl. 15/6).

Categoria II:

Tipul **A.:**

II.A.1.: corp tronconic, margine arcuită spre interior (pl. 15/7);

II.A.2.: corp arcuit, margine scurtă dreaptă (pl. 15/8).

Tipul **B.**:

II.B.1.: corp înalt arcuit tronconic (pl. 15/9);

II.B.2.: corp înalt tronconic, torți pe buza lățită (pl. 15/10);

II.B.3.: corp tronconic, gât drept, înalt, margine evazată (pl. 16/1);

II.B.4.: corp tronconic, umăr retras, margine înaltă evazată (pl. 16/2);

II.B.5.: corp arcuit tronconic, gât arcuit, margine evazată (pl. 16/3);

Categoria III:

III.1.: corp tronconic, umăr retras, gât înalt, margine evazată (pl. 16/4);

III.2.: corp arcuit bitronconic, margine scurtă, ușor evazată (pl. 16/5);

III.3a.: corp bitronconic, margine ușor evazată (pl. 16/6);

III.3b.: corp bitronconic, margine evazată, două tortițe pe margine (pl. 16/7).

Categoria IV:

Tipul **A.**:

IV.A.1.: corp pântecos, arcuit bitronconic, margine scurtă dreaptă (pl. 17/1);

IV.A.2.: corp zvelt, arcuit tronconic, umăr retras, gât înalt, margine scurtă evazată, fund profilat (pl. 17/2);

IV.A.3a.: corp pântecos, puternic arcuit, gât subțire, margine evazată (pl. 17/3);

IV.A.3b.: corp globular, gât înalt, subțire, margine scurtă evazată (pl. 17/4).

Tipul **B.**:

IV.B.1a.: corp zvelt tronconic, umăr retras, margine scurtă evazată (pl. 17/5);

IV.B.1b.: corp arcuit tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 17/6).

Grupa de mărime J.

(include vasele la care suma dintre diametrul maxim și înălțime depășește 60 cm)

Categoria I:

Tipul **B.**:

I.B.1.: corp arcuit tronconic, tortițe pe buza lățită (pl. 17/7);

I.B.2.: corp arcuit tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 17/8).

Categoria II:

Tipul **A.**:

II.B.1.: corp tronconic, gât înalt arcuit, margine evazată (pl. 18/1);

II.B.2.: corp bitronconic, gât drept, margine evazată, o toartă trasă din buză (pl. 18/2).

Categoria III:

III.1.: vas pântecos cu corp arcuit, margine scurtă ușor evazată (pl. 18/3);

III.2.: corp globular, margine scurtă evazată (pl. 18/4);

III.3.: corp arcuit bitronconic, margine evazată, două tortițe pe umăr (pl. 18/5);

III.4.: corp bitronconic, margine scurtă evazată, două torți pe diametrul maxim (pl. 18/6).

Categoria IV:

Tipul **A.**:

IV.A.1.: corp arcuit bitronconic, gât subțire, două torți sub diametrul maxim (pl. 19/1);

IV.A.2.: corp globular, gât arcuit, margine evazată (pl. 19/2);

IV.A.3.: corp arcuit bitronconic, margine evazată, două torți pe diametrul maxim (pl. 19/3).

Tipul **B.**:

IV.B.1.: corp arcuit, fund profilat, margine evazată, două torți pe diametrul maxim (pl. 19/4);

IV.B.2a.: corp înalt arcuit bitronconic, margine răsfrântă orizontal, două tortițe pe gât (pl. 19/5);

IV.B.2b.: corp înalt bitronconic, margine evazată, două torți pe gât (pl. 19/6);

IV.B.3.: corp scund tronconic, umăr profilat, gât înalt arcuit, margine evazată (pl. 19/7).

Concluzii. Utilizând strict aceste raporturi numerice între diferitele părți componente ale vaselor, observăm cazuri în care vase aproape identice din punct de vedere morfologic se înscriu în categorii sau grupe de mărime diferite din cauza unor diferențe de 1-2 cm. Mai mult, o serie de diferențe de acest gen se datorează faptului că, în multe cazuri anumite dimensiuni (în special înălțimea vasului) sunt approximate. De aceea, astfel de criterii de clasificare nu trebuie aplicate în mod rigid, ci trebuie avute în vedere totodată mărimea și morfologia vasului.

Pe de altă parte, cele patru mari categorii stabilite pe baza raporturilor numerice se grupează destul de coerent. Se remarcă faptul că cele mai multe vase se înscriu în categoriile I-II. Observația este valabilă mai ales în ceea ce privește grupele de mărime C-G; pentru celelalte grupe de mărime (A-B, H-J) numărul vaselor din categoriile III-IV tinde să-l egaleze pe cel al vaselor din categoriile I-II. În grupele de mărime A-B regăsim vasele care de regulă sunt desemnate cu termenii de ceașcă sau cană. Începând cu grupa de mărime C, în cadrul categoriilor I-II apar ceea ce în mod frecvent se numesc străchini și castroane, iar în cadrul categoriilor III-IV vase-borcan, amforete / amfore, vase-sac etc.

Numărul mai mare de exemplare în cadrul categoriilor I-II arată preferința, în epocă, pentru vasele deschise, cu gura largă. În cadrul categoriei I, vasele de tip B (cu diametrul gurii mai mare decât diametrul maxim) sunt majoritare; doar în grupa de mărime E tipul I.A este relativ bine reprezentat. De asemenea și în cazul categoriei II tipul B este mai frecvent. De fapt, categoriile I și II includ forme asemănătoare, uneori identice, între care cea mai frecventă este vasul cu corp tronconic, umăr arcuit, retras și marginea evazată, cu deosebirea că în categoria I sunt prezente vasele plate, cu deschiderea gurii mult mai mare. Categoria III, deși puțin variată din punct de vedere morfologic, se individualizează destul de bine în raport cu celelalte categorii, ea căpătând o pondere importantă în cadrul vaselor de talie mare. Spre deosebire de categoriile I-II, în categoria IV tipul A este mai frecvent comparativ cu tipul B, lucru firesc dacă avem în vedere morfologia vaselor respective. În ceea ce privește grupele de mărime, observăm, pe de-o parte, existența unor forme specifice numai pentru o singură grupă (este mai ales cazul grupelor A-B). Începând cu grupa C, întâlnim un număr mare de forme care se repetă de la o grupă la alta.

Se constată un număr mai mare de vase de mărime mică și mijlocie, precum și al celor din categoriile I-II, comparativ cu numărul vaselor de dimensiuni mari din categoriile III-IV. În general, se presupune că acestea din urmă erau folosite la stocarea proviziilor și la schimbul de produse pe distanțe mari. Numărul lor mai mic față de celelalte, folosite la "gătit" și "servit", ar putea indica o dinamică pronunțată a așezărilor și comunităților umane, confirmând astfel concluziile desprinse din analiza structurii așezărilor. Pe de altă parte, în formularea unor ipoteze de acest gen trebuie să ținem seama de două aspecte: nu avem nici o garanție că eșantionul de care dispunem este reprezentativ din punct de vedere statistic, în condițiile în care, așa cum aminteam, pentru publicare sunt preferate vasele fine, de dimensiuni mici, ornamentate, în detrimentul vaselor grosiere, de mari dimensiuni; de asemenea, pentru epoca la care ne referim e greu de spus care era funcția ceramicii în cadrul așezărilor și comunităților respective.

B. Clasificarea generală a tehnicilor și motivelor decorului ceramic

În ceea ce privește realizarea motivelor ornamentale ale ceramicii, pot fi identificate patru tehnici principale: decor realizat prin imprimare, decor incizat, decor șnurat și decor în relief.

I. Decor imprimat.

1. decor dispus pe buză:

1a.: șir de alveole rotunde, regulate (pl. 20/1);

1b.: șir de adâncituri neregulate (pl. 20/2);

1c.: șir de creștături subțiri (pl. 20/3);

2. decor realizat prin împingerea pastei (găuri-buton):
 - 2a.: șir de găuri-buton executați dinspre interiorul vasului spre exterior (pl. 20/4);
 - 2b.: șir de găuri-buton executați dinspre exteriorul vasului spre interior (pl. 20/5);
3. șir de perforații complete, rotunde, în peretele vasului (pl. 20/6);
4. șir de alveole pe corpul vasului:
 - 4a.: șir de alveole rotunde (pl. 20/7);
 - 4b.: șir de alveole alungite, uneori dispuse oblic (pl. 20/8);
 - 4c.: șir de alveole cu prag (realizate prin împingerea pastei vasului în lateral și formarea unui prag care de regulă este în relief față de corpul vasului (pl. 20/9);
 - 4d.: șir de alveole alungite cu prag (pl. 20/10);
5. șir de creștături (adâncituri) pe corpul vasului:
 - 5a.: șir de creștături neregulate dispuse vertical sau ușor oblic (pl. 20/11);
 - 5b.: șir de creștături regulate dispuse vertical (pl. 20/12);
 - 5c.: șir de creștături regulate dispuse oblic (pl. 20/13);
 - 5d.: șir de creștături realizate cu unghia (pl. 20/14);
 - 5e.: șiruri de creștături alterne (pl. 20/15);
6. șir de impresiuni triunghiulare cu baza concavă:
 - 6a.: cu vârful în jos (pl. 20/16);
 - 6b.: cu vârful în sus (pl. 20/17);
7. șir de impresiuni mici circulare (puncte incizate) (pl. 20/18);
8. șir de impresiuni mici triunghiulare (pl. 20/19);
9. șir de impresiuni sub formă de lacrimă (pl. 20/20);
10. șir de impresiuni pătrate (pl. 20/21);
11. șir de triunghiuri (dinți de lup) (pl. 20/22);
12. șir de impresiuni de formă triunghiulară cu baza mult adâncită comparativ cu vârful (pl. 20/23);
13. șir de cerculețe cu interiorul plin (făcute cu trestia) (pl. 20/24).

II. Decor incizat.

1. linie dreaptă incizată:
 - 1a.: linie subțire, superficială (pl. 20/25);
 - 1b. linie incizată lată (pl. 20/26);
2. segmente scurte incizate care formează o linie întreruptă (pl. 20/27);
3. șir de linii scurte incizate:
 - 3a.: dispuse vertical (pl. 20/28);
 - 3b.: dispuse oblic (pl. 20/29);
 - 3c.: arcuite sub formă de paranteză (pl. 20/30);
4. șir de împunsături succesive (pl. 20/31);
5. linie curbă incizată:
 - 5a.: linie curbă incizată subțire (pl. 20/32);
 - 5b.: linie curbă incizată lată (pl. 20/33);
6. linie în ziz-zag:
 - 6a.: linie singulară (pl. 20/34);
 - 6b.: grup de linii în zig-zag (pl. 20/35);
7. linie incizată lată ondulată (pl. 20/36);
8. grup de linii incizate sub formă de arcadă (pl. 20/37);
9. șir de incizii scurte sub formă de paranteze dispuse orizontal:
 - 9a. un singur șir (pl. 20/38);
 - 9b. șir dublu care formează paranteze închise (pl. 20/39);

10. șir de incizii dispuse oblic, cu capetele arcuite sub formă de cârlig (pl. 20/40);
11. șir de incizii dispuse oblic, cu capetele unite prin incizii scurte (pl. 20/41);
12. linie incizată mărginită de incizii scurte oblice (ramura de brad) (pl. 20/42);
13. șir de linii scurte, frânte, dispuse vertical (pl. 20/43);
14. incizii superficiale dispuse neregulat pe corpul vasului (pl. 20/44);
15. incizii adânci dispuse neregulat (decorul cu măturica – Besenstrich) (pl. 20/45);
16. grupuri de linii incizate:
 - 16a.: dispuse vertical sau orizontal (pl. 20/46);
 - 16b.: arcuite (pl. 20/47);
 - 16c.: grupuri de linii ondulate (pl. 20/48);
17. bandă incizată:
 - 17a.: umplută cu creștături dispuse vertical (reprezintă o combinație a decorului de tip I și II (pl. 20/49);
 - 17b.: umplută cu incizii fine dispuse vertical (pl. 20/50);
18. segment de bandă incizată cu capetele arcuite sub formă de cârlig, umplută cu incizii fine dispuse vertical (pl. 20/51);
19. bandă umplută cu incizii fine alterne (pl. 20/52);
20. bandă umplută cu puncte separate de linii incizate (pl. 20/53);
21. bandă umplută cu șiruri de incizii scurte alterne dispuse oblic (pl. 21/54);
22. bandă hașurată (pl. 21/55);
23. bandă umplută cu două rânduri de triunghiuri cu linii incizate, a căror dispunere formează un șir de romburi cruceate (pl. 21/56);
24. cercuri concentrice incizate (pl. 21/57);
25. semicerc umplut cu puncte (pl. 21/58);
26. șir de romburi incizate:
 - 26a.: umplute cu linii (pl. 21/59);
 - 26b.: umplute cu puncte (pl. 21/60);
27. șir de triunghiuri incizate:
 - 27a.: umplute cu linii orizontale (pl. 21/61);
 - 27b.: umplute cu linii verticale (pl. 21/62);
 - 27c.: umplute cu linii oblice (pl. 21/63);
 - 27d.: umplute cu hașuri (pl. 21/64);
 - 27e.: umplute cu linii alterne (pl. 21/65);
 - 27f.: umplute cu puncte (pl. 21/66);
 - 27g.: umplute cu linii formate din împunsături succesive (pl. 21/67).

III. Decor șnurat.

1. linie simplă orizontală sau verticală (pl. 21/68);
2. bandă umplută cu linii verticale (pl. 21/69);
3. bandă umplută cu linii oblice (pl. 21/70);
4. bandă umplută cu linii curbe (pl. 21/71);
5. bandă umplută cu două șiruri de linii oblice dispuse în unghi (pl. 21/72);
6. bandă hașurată (pl. 21/73);
7. bandă umplută cu două rânduri de triunghiuri, a căror dispunere formează un șir de romburi (pl. 21/74);
8. bandă umplută cu două rânduri de triunghiuri cu linii oblice, a căror dispunere formează un șir de romburi cruceate (pl. 21/75);
9. șir de triunghiuri umplute cu linii (pl. 21/76).

IV. Decor în relief.

1. brâu simplu în relief:
 - 1a.: subțire (pl. 21/77);
 - 1b. lat (pl. 21/78);
2. brâu în relief:
 - 2a.: alveolat (pl. 21/79);
 - 2b.: crestat (pl. 21/80);
 - 2c. cu alveole regulate rectangulare (pl. 21/81);
3. butoni în relief:
 - 3a.: conici (pl. 21/82);
 - 3b.: circulari cu câmp adâncit (pl. 21/83);
 - 3c.: rectangulari (pl. 21/84);
 - 3d.: ovali (pl. 21/85);
4. proeminențe alungite:
 - 4a.: orizontale (pl. 21/86);
 - 4b.: verticale (pl. 21/87);
 - 4c.: subțiate la mijloc (pl. 21/88);
5. proeminență alveolată sau crestată (creasta de cocoș) (pl. 21/89);
6. segmente de brâuri arcuite:
 - 6a.: cu capetele în sus (pl. 21/90);
 - 6b.: cu capetele în jos (pl. 21/91);
 - 6c.: sub formă de potcoavă (pl. 21/92);
7. segment de brâu ondulat (pl. 21/93);
8. șir de segmente de brâuri crestate, sub forma literei S (pl. 21/94);
9. cercuri concentrice (pl. 21/95);
10. șir de proeminențe (pl. 21/96);
11. proeminențe conice dese (decorul de tip arici) (pl. 21/97);
12. dinți în relief (pl. 21/98);
13. canelura (pl. 21/99).

Din punct de vedere tipologic, motivele incizate sunt cele mai variate. Multe dintre ele (II.9-II.12, II.17-II.27) sunt incrustate cu substanță albă; și unele motive imprimate suferă același tratament (I.7-I.13). Decorul șnurat repetă câteva dintre motivele incizate, fiind de asemenea incrustat cu alb.

Combinările de motive decorative pe același vas vor fi discutate pe larg în partea a doua a capitolului. Aici doresc să precizez doar tipurile de combinații ale celor patru tehnici de ornamentare, așa cum apar ele pe vasele din zona discutată.

- A:** combinații de motive imprimate;
- B:** combinații de motive incizate;
- C:** combinații de motive șnurate;
- D:** combinații de motive în relief;
- E:** combinații de motive imprimate cu motive incizate;
- F:** combinații de motive imprimate cu motive șnurate;
- G:** combinații de motive imprimate cu motive în relief;
- H:** combinații de motive incizate cu motive în relief;
- I:** combinații de motive șnurate cu motive în relief;
- J:** combinații de motive realizate cu trei din cele patru tehnici stabilite.

Combinările realizate cu ajutorul mai multor tehnici sunt relativ frecvente pe vasele pe care le avem la dispoziție. Se remarcă faptul că niciodată nu apare combinația incizie-șnur pe același vas. De asemenea, tehnica de decorare și motivele diferă de la vas la vas în funcție de calitatea pastei și de tipul

vasului respectiv. Astfel, cele mai frecvente motive imprimate (I.1, 3-5) și în relief (IV.1-2, 4-5) apar pe vase de mari dimensiuni lucrate dintr-o pastă grosieră, în timp ce motivele incizate și șnurate sunt prezente pe vase lucrate dintr-o pastă mai fină, fără ca aceasta să se constituie într-o regulă strictă.

II. DEFINIREA GRUPELOR CERAMICE

A. Ceramica de tip Glina (pl. 22-34)

I. Istoricul cercetării. Cultura Glina a fost definită de Ion Nestor în urma săpăturilor întreprinse în cunoscuta așezare de lângă București, în perioada interbelică². Nestor a constatat că stratul III al așezării conținea un ansamblu de forme ceramice decorate într-o manieră specifică, între care elementul caracteristic și cel mai frecvent era reprezentat de șirul de găuri-buton dispus pe marginea vaselor. Prezentată inițial ca o cultură neo-eneolitică (*Steinkupferzeit*)³, ea a fost ulterior încadrată în prima etapă a epocii bronzului de la noi⁴, observându-se totodată unele apropieri tipologice cu o serie de descoperiri din Țara Bârsei semnalate de Julius Teutsch⁵ și Hermann Schroller⁶. Astfel, descoperirile de tip Glina și Schneckenberg au fost interpretate fie ca două variante regionale ale aceleiași culturi⁷, fie ca două culturi distincte⁸.

În 1960, Nestor prezintă cultura *Glina III-Schneckenberg*, termen impus pentru multă vreme în literatura de specialitate, ca *“rezultatul sintezei intervenite în perioada de tranziție, între fondul neolitic târziu Gumelnița și noile elemente pătrunse dinafară, printre care cele mai active se vădesc a fi fost cel răsăritean și cel sudic”*⁹. Aria de formare a acesteia *“trebuie căutată în răsărit, în principal în Muntenia, sud-estul Moldovei (Foltești) și eventual în Dobrogea (Cernavoda), unde de altfel i se cunosc etapele mai vechi și unde a avut o evoluție mai îndelungată (...). Din aria de formare astfel definită cultura Glina III-Schneckenberg s-a extins apoi spre vest în Oltenia și spre nord-vest dincolo de munți...”*¹⁰. Prin raportare la periodizarea propusă de Prox pentru descoperirile de tip Schneckenberg¹¹, culturii Glina i s-au atribuit două faze principale de evoluție ce corespund fazelor Schneckenberg A și B. Pentru a putea fi explicate o serie de materiale din Muntenia ce nu aveau corespondent în SE Transilvaniei, s-a preconizat pentru cultura Glina și o fază mai veche, de formare, ce a precedat în timp Schneckenberg A. Pentru Gheorghe Bichir această primă fază Glina din Muntenia este reprezentată de descoperirile de la București - Mihai Vodă (faza Mihai Vodă), parțial mai vechi decât Schneckenberg A, iar faza Fundeni, mai nouă, corespunde cu Schneckenberg B¹². Mircea Petrescu-Dâmbovița consideră că primul nivel Glina (inferior) din cele trei surprinse în așezarea eponimă reprezintă faza de formare a acestei culturi, în care se regăsesc numeroase fragmente de tradiție Foltești¹³. Majoritatea cercetătorilor care au publicat descoperiri Glina s-au limitat doar la a le încu-

² Nestor 1928, 110 urm; Nestor 1933, 237 urm; Nestor 1933a, 69 urm.

³ Nestor 1928, 110 urm.

⁴ Nestor 1933, 237 urm; Nestor 1933a, 69 urm.

⁵ Teutsch 1900, 191 urm.

⁶ Schroller 1930, 72 urm.

⁷ De exemplu Nestor 1933a, 69 urm; Bichir 1962, 87 urm.

⁸ Prox 1941; Roman 1976, 26 urm.

⁹ Nestor 1960, 98.

¹⁰ Nestor 1960, 98.

¹¹ Prox 1941.

¹² Bichir 1962.

¹³ Petrescu-Dâmbovița 1996, 195.

dra într-una din fazele A sau B stabilite în 1941 de Prox.

Stadiul cercetării de la mijlocul anilor '70 este expus în mod succint dar coerent de Petre Roman¹⁴. Pentru acesta, Glina este o cultură diferită de Schneckenberg, care ia naștere în centrul Munteniei de unde apoi se răspândește către vest în întreaga Oltenie. Limitele sudică și nordică sunt date de Dunăre și Carpați, iar către est Glina nu pătrunde dincolo de stepă. Ea precede în totalitate culturile Tei, Monteoru și Verbicioara, aportul la formarea acestor culturi nefiind evident.

Pe baza descoperirilor de la Năeni-Colarea și a observațiilor stratigrafice de la Sărata-Monteoru și Odaia Turcului, Alexandru Vulpe a subliniat nu numai că Glina și Schneckenberg sunt două culturi diferite, dar și că ele nu pot fi contemporane. Amestecul de materiale Glina și Schneckenberg din Țara Bârsei se datorează exclusiv condițiilor geo-morfologice nefavorabile unei prezervări *in situ* a resturilor arheologice și nicidecum unei contemporaneități reale a celor două culturi¹⁵. Termenul de grup Năeni sau Năeni-Schneckenberg propus de Vulpe reflecta mult mai bine stadiul cunoștințelor de la începutul anilor '80, iar poziția sa în cadrul stratigrafiei de la Sărata-Monteoru (nivelul Ic4,2) îl plasa într-un orizont cronologic post-Glina. Pentru Vulpe, ceramica de tip Glina din Țara Bârsei documenta o prezență efectivă a acestei culturi la nord de Carpați¹⁶.

Începând cu mijlocul anilor '80, Roman revine asupra problemelor pe care le ridică descoperirile de tip Glina și în special asupra periodizării acesteia, argumentată prin relațiile cu cultura Coțofeni¹⁷. În viziunea autorului, Glina ne apare ca o cultură extrem de dinamică, în permanentă expansiune spre vest, în detrimentul culturii Coțofeni pe care o dislocă și căreia îi determină sfârșitul în Oltenia. Astfel, după o primă fază de formare în centrul Munteniei, documentată de descoperirile de la Mihai Vodă din București, în cea de-a doua fază (clasică) aceasta atinge linia Oltului. Așezarea reprezentativă este cea de la Branet (jud. Olt), care suprapune o așezare Coțofeni II și implicit este sincronă cu etapa IIIa a culturii Coțofeni¹⁸. Principala caracteristică a acestei faze o reprezintă "necontaminarea" cu elemente Coțofeni. În faza a III-a, numită Govora-Runcuri, cultura Glina ocupă NE Olteniei, fiind sincronă cu Coțofeni IIIb-c. Principala caracteristică a fazei o reprezintă de această dată apariția unei categorii ceramice a cărei manieră de decorare vădește, în opinia autorului, similitudini cu cea din culturile Coțofeni și Vučedol¹⁹. În fine, în cursul fazei a patra (Ostrovu Corbului), cultura Glina cucerește întreaga Oltenie până la Porțile de Fier. În așezarea de la Ostrovu Corbului, ea suprapune o așezare Coțofeni finală, "datată" cu importuri Kostolac și Vučedol. În ornamentica Glina nu mai apar asemenea influențe, deci așezarea de aici se situează la un orizont cronologic post-Coțofeni și Vučedol, fiind în schimb sincronă cu grupurile Makó, Níyrség, Vinkovci, Somogyvár²⁰.

Această periodizare a fost nuanțată de Cristian Schuster în lucrarea sa de sinteză asupra bronzului timpuriu din bazinul Argeșului²¹. Fazele I îi mai sunt atribuite, pe lângă descoperirile de la Mihai Vodă, și primele niveluri din așezările de la Ciurel și Glina, precum și descoperirile din anul 1960 de la Cățelu Nou, iar fazele II-III (după Roman) sunt contopite de către Schuster într-o singură fază (clasică) cu două secvențe. În opinia autorului, cea de-a doua secvență (Runcuri) a fazei clasice este prezentă și în zona Bucureștiului prin așezările de la Mihăilești și Varlaam.

Atât pentru Roman cât și pentru Schuster, cultura Glina ia naștere pe un fond de tip Cernavoda

¹⁴ Roman 1976.

¹⁵ Vulpe 1983, 72; Vulpe 1991, 105 urm.

¹⁶ Vulpe 1991, 105 urm.

¹⁷ Berciu, Roman 1984, 15 urm; Roman 1985a, 116 urm; Roman 1985, 279 urm; Roman 1986, 29 urm.

¹⁸ Roman 1985a, 116 urm; Roman 1985, 279 urm; Roman 1986, 29 urm.

¹⁹ Roman 1985a, 116 urm; Roman 1985, 279 urm; Roman 1986, 29 urm.

²⁰ Roman 1985a, 116 urm; Roman 1985, 279 urm; Roman 1986, 29 urm.

²¹ Schuster 1997, 86.

II–Cățelu Nou–Coșereni cu aporturi sudice de factură Zimnicea–Mlăjeț și se încadrează din punct de vedere cronologic în etapele BT Ib-IIb stabilite de Roman pentru bronzul timpuriu din România²².

II. Clasificarea ceramicii. În condițiile unui număr destul de mare de săpături extinse în așezări de tip Glina, stadiul cunoștințelor asupra ceramicii este dependent de contextele concrete în care aceasta apare și de gradul de publicare al rezultatelor săpăturilor respective. Judecate strict prin prisma publicării, reprezentative pentru ceramica de tip Glina sunt nivelurile 3-5 de la Braneț (nr. cat. 77) (fig. 3-11), 1-3 de la Odaia Turcului (nr. cat. 477A) (fig. 20-32A), nivelul 1 de la Greci (nr. cat. 337A) (fig. 49), precum și așezările de la București-Ciurelu (nr. cat. 109), București-Militari (nr. cat. 124A), Bungetu (nr. cat. 142), Căscioarele-Cotul Cătălui (nr. cat. 164), Govora Sat-Runcuri (nr. cat. 328A1), Mihăilești (nr. cat. 444), Roșu (nr. cat. 611), Schitu-Gaura Despei (nr. cat. 647), Schitu-La Conac (nr. cat. 648), Varlaam (nr. cat. 737) și Văcărești (nr. cat. 738).

A. Forme.

Cești (pl. 22A). Am inclus în această serie câteva vase de dimensiuni mici, din grupele de mărime B și C, categoriile I și II. În cadrul ceramicii de tip Glina, ceștile sunt apariții foarte rare; majoritatea celor ilustrate (pl. 22/1-7) sunt de fapt forme identice din punct de vedere morfologic, dar reduse ca dimensiuni, cu vase incluse de regulă în seria străchinilor și castroanelor. Singura ceașcă, în sensul propriu al cuvântului, este cea de la pl. 22/8, cu corp arcuit bitronconic, margine evazată și toartă trasă din buză.

Căni, pahare, cupe (pl. 22B). Sunt vase de asemenea de dimensiuni mici, mai rar mijlocii (grupele de mărime A-E), caracteristice în special pentru categoria a IV-a, mai rar a III-a. Sunt în general vase cu corp arcuit bitronconic și margine evazată. Cănilor cu o toartă trasă din buză (pl. 22/10-11, 13) sunt apariții rare în cadrul ceramicii de tip Glina. Celelalte, fără toartă (pahare și cupe), se regăsesc mult mai frecvent în așezările Glina; cele mai multe dintre ele sunt modele la scară redusă a vaselor-borcan și sac de dimensiuni mari.

Boluri, străchini, castroane (pl. 23-27A). Reprezintă seria cea mai numeroasă și mai variată din punct de vedere morfologic din cadrul olăriei Glina. Sunt vase de dimensiuni medii (grupele de mărime D-G), mai rar mari (H-J), încadrabile în categoriile I și II. Tipul B (la care diametrul gurii reprezintă totodată diametrul maxim, anume vasele deschise) este majoritar (pl. 23/8-15; 24/7-14; 25-27A) însă și tipul A (vase cu margine invazată) este destul de bine reprezentat (pl. 23/1-7; 24/1-6). Pe lângă bolurile cu pereți tronconici, arcuiți tronconic sau semisferice (pl. 23), majoritatea sunt variații ale vaselor cu corp tronconic, bitronconic sau globular, umăr marcat sau retras și margine evazată. Unele sunt prevăzute cu torți sau apucători pe margine (pl. 23/6-7, 16; 25/4; 27/8, 12) sau în zona diametrului maxim al corpului (pl. 24/4-5; 26/6-9).

Vase-borcan (pl. 27B). Sunt vase de dimensiuni medii și mari (grupele de mărime E-I) încadrabile în categoria a III-a, pântecoase, cu corp globular sau arcuit bitronconic, gât scurt și margine evazată. Sunt relativ numeroase în cadrul așezărilor Glina și se apropie din punct de vedere morfologic de anumite tipuri de amfore (pl. 28/1-2, 7) și vase-sac (pl. 29/1-2); ceea ce le diferențiază este absența torților și raportul dintre diametrul maxim și diametrul gâtului.

Amfore, amforete, ulcioare (pl. 28). Seria este compusă, de regulă, din vase de dimensiuni medii și mari (grupele de mărime F-I) din categoria IV.A (vase la care diametrul gurii este mai mic decât diametrul corpului, anume vase închise folosite probabil la transportul lichidelor / produselor). Este o serie variată tipologic, în care tipică este amfora cu corp arcuit bitronconic, margine evazată și două torți pe diametrul maxim.

²² Roman 1986, 31 urm; Schuster 1997, 82, 156.

Vase-sac (pl. 29). Vase de dimensiuni medii și mari (grupele F-J) cu corp arcuit bitronconic și margine scurtă, evazată. Am inclus aici câteva vase din categoria a III-a (pl. 29/1-4), însă majoritare sunt cele din categoria IV.B (vase deschise, utilizate probabil la păstrarea proviziilor). Varietatea tipologică este mică, însă frecvența lor în cadrul așezărilor Glina este mare.

Astfel, din ceea ce este publicat și din ceea ce a putut fi reconstituit ca forme, observăm o varietate morfologică ridicată a ceramicii de tip Glina, în care străchinile și castroanele (categoria II), urmate de amfore și vasele-sac (categoria IV) sunt majoritare. Ceștile și cămile cu toartă în bandă lată sunt apariții foarte rare în cadrul olăriei Glina, vasele de mici dimensiuni fiind în general reproduceri la scară redusă a vaselor medii și mari. Remarc de asemenea că toarta supraînălțată nu este folosită la vasele de tip Glina.

B. Decor.

Decorul care apare pe vasele de tip Glina este realizat cu ajutorul a trei tehnici principale:

Imprimare (I); cuprinde următoarele motive: 1a-c, 2a-b, 3, 4a-d, 5a-e, 6a-b, 7-9, 11-13 (pl. 30/1-23);

Incizie (II); 1a-b, 3a-c, 14, 17a-b, 19-20, 22-23, 26a, 27e (pl. 30/24-37);

Relief (IV); 1a-b, 2a-b, 3a-d, 4a-c, 5, 6b, 7 (pl. 30/38-51).

Decorul șnurat (III) nu este propriu ceramicii de tip Glina. Un fragment ceramic ce provine din așezarea de la Roșu este decorat în această manieră²³, iar un altul a fost găsit în așezarea de la Odaia Turcului, probabil în nivelul 2²⁴. Pe alte câteva fragmente de la Crivăț (pl. 31/7) și Valea Calului (pl. 31/17; 32/23) se află un decor format din șiruri de creștături oblice, dese, a căror alăturare oferă o imagine apropiată de cea a decorului șnurat, fără a avea însă expresia tipică a acestuia.

În ceea ce privește decorul incizat, trebuie specificat că motivele de tip II.1a-b, 17, 19-20, 22-23, 26a, 27e (pl. 30/24-25, 30-37) sunt de regulă umplute cu o substanță albă; același tratament s-a constatat uneori și în cazul motivelor imprimate de tip I.7-8, 11-13 (pl. 30/18-19, 21-23).

Ceea ce însă individualizează ceramica de tip Glina în cadrul grupelor bronzului timpuriu, și ceea ce conferă o anumită unitate descoperirilor de acest gen sunt combinațiile de motive ornamentale care le regăsim pe același vas.

Grupa A include combinațiile realizate din motive imprimate (pl. 31/1-22):

A1=șiruri de găuri-buton executați dinspre interior spre exterior pe marginea vaselor (pl. 31/1);

A2=șiruri de găuri-buton asociate cu diferite șiruri de alveole (pl. 31/2-3);

A3=șiruri de găuri-buton asociate cu șir de impresiuni mici rotunde (pl. 31/4);

A4=șiruri de găuri-buton asociate cu șiruri de creștături neregulate ((pl. 31/5);

A5=șir de găuri-buton încadrat de șir de creștături regulate și de șir de alveole (pl. 31/6);

A6=șir de găuri-buton încadrat de șiruri de creștături oblice și adâncituri (pl. 31/7);

A7a-d=reperezintă combinația dintre șirul de alveole sau creștături pe buza vasului cu șir de găuri-buton și diferite șiruri de alveole (pl. 31/8-11);

A8=buză alveolată sau creștată cu șir de găuri-buton și impresiuni triunghiulare cu baza concavă (pl. 31/12);

A9=buză alveolată sau creștată cu șir de găuri-buton executați dinspre exterior spre interior (pl. 31/13);

A10=șir de creștături neregulate care alternează cu perforații complete (pl. 31/14);

A11=șir de perforații complete cu șir de impresiuni triunghiulare cu baza concavă (pl. 31/15);

A12-13=combinații între diferite șiruri de creștături și adâncituri (pl. 31/16-17);

²³ Constantiniu, Panait 1963, 306, fig. 5.

²⁴ Tudor 1982, 64, fig. 4/10.

A14=șiruri de impresiuni mici, circulare (pl. 31/18-19);
A15=șiruri alterne de creștături oblice cu impresiuni circulare (pl. 31/20);
A16=buză alveolată combinată cu șir de creștături regulate (pl. 31/21);
A17=șiruri de mici impresiuni triunghiulare (pl. 31/22).

Grupa B include combinațiile de motive incizate (Pl. 31/23-29; 32/1-6):

B1=combinăție din mai multe linii orizontale (pl. 31/23-24);
B2=șiruri de incizii scurte, neregulate (pl. 31/25);
B3-6=combinății realizate din linii și benzi incizate umplute cu diferite tipuri de impresiuni alterne (pl. 31/26-29);
B7=linii incizate asociate cu benzi hașurate (pl. 32/1-3);
B8=combinăție realizată din bandă hașurată cu șir de romburi hașurate (pl. 32/4);
B9=linii incizate asociate cu bandă orizontală hașurată din care pleacă vertical benzi umplute cu triunghiuri hașurate între care se află un spațiu cruțat de formă rombică (pl. 32/5);
B10=benzi orizontale hașurate din care pleacă vertical mai multe benzi, de asemenea hașurate, încadrate de șiruri de incizii scurte (pl. 32/6).

Grupa D include combinații de decor în relief (pl. 32/7-14):

D1=brâuri simple (pl. 32/7);
D2=brâuri alveolate sau crestate (pl. 32/8);
D3=asocierea brâu alveolat - proeminență alungită (pl. 32/9);
D4=brâu crestă întrerupt de proeminență rotundă (pl. 32/10);
D5=grupuri de proeminențe rotunde sau de butoni conici în relief (pl. 32/11);
D6=grupuri de proeminențe alungite dispuse vertical pe corp sau pe marginea vaselor (pl. 32/12-14).

Grupa E cuprinde combinații de motive imprimăte cu motive incizate (pl. 32/15-26):

E1=șir de găuri-buton asociat cu incizii superficiale, neregulate (pl. 32/15-16);
E2=șir de perforații în alternanță cu incizii scurte (pl. 32/17);
E3=linii incizate late încadrate de șiruri de impresiuni circulare (pl. 32/18);
E4=linii incizate asociate cu șiruri de impresiuni circulare (pl. 32/19);
E5=linii incizate flancate de șiruri de impresiuni triunghiulare sub forma "dinților de lup" (pl. 32/20-21);
E6=bandă incizată umplută cu creștături scurte asociată cu șir de impresiuni circulare (pl. 32/22);
E7=bandă hașurată flancată de șiruri de creștături oblice (pl. 32/23);
E8=bandă hașurată asociată cu șir de impresiuni triunghiulare (pl. 32/24);
E9=bandă hașurată flancată de șir de impresiuni triunghiulare "dinți de lup" (pl. 32/25);
E10=bandă hașurată asociată cu șir de impresiuni semicirculare (pl. 32/26).

Grupa G include combinații de motive imprimăte cu decor în relief (pl. 33; 34/1-8):

G1=șir de găuri-buton asociat cu brâu crestă sau alveolat (pl. 33/1);
G2=brâu crestă sau alveolat flancat de șir de găuri-buton (pl. 33/2);
G3=șir de găuri-buton încadrat de brâuri simple, alveolate sau crestate (pl. 33/3-5);
G4-7=șir de găuri-buton asociat cu diferite tipuri de proeminențe, butoni sau segmente de brâuri (pl. 33/6-10);
G8=șir de găuri butoni aflat la limita inferioară a unui brâu crestă, din care pleacă trei brâuri crestă dispuse vertical, mărginite de segmente de șiruri de creștături (pl. 33/11);
G9=șir de creștături, șir de găuri-buton, șir de impresiuni circulare făcute cu trestia, brâuri crestă (pl. 33/12);

G10-11=asocieri de șir de găuri-buton, buză crestată sau alveolată, brâuri alveolate sau crestate (pl. 33/13-14);

G12=asocieri de șir de găuri-buton, buză crestată sau alveolată cu diferite tipuri de proeminențe (pl. 33/15-17);

G13=asocieri de diferite proeminențe sau butoni conici cu buză crestată sau alveolată (pl. 33/18-20);

G14=buză crestată sau alveolată, buton conic, șir de alveole (pl. 33/21);

G15=buză crestată sau alveolată, șir de alveole întrerupt de brâu (sau segment de brâu) alveolat dispus vertical (pl. 33/22);

G16=șir de perforații complete asociat cu brâu alveolat (pl. 33/23);

G17=perforație completă în marginea unei proeminențe alungite (pl. 33/24);

G18-19=șir de perforații complete dispuse în marginea brâurilor crestare sau alveolate (pl. 33/25-26);

G20=șir de perforații complete, proeminență alungită alveolată în marginea căreia se află un buton conic în relief (pl. 33/27);

G21=șir de perforații aflate în interiorul alveolelor unui brâu în relief (pl. 34/1);

G22=proeminențe alungite terminate prin perforații complete (pl. 34/2);

G23=șir de creștături pe margine flancate de butoni conici (pl. 34/3);

G24=brâu alveolat încadrat de șiruri de alveole alungite (pl. 34/4);

G25=brâu simplu asociat cu șiruri de alveole și butoni conici (pl. 34/5-6);

G26=șir de impresiuni circulare asociat cu proeminență alveolată (pl. 34/7);

G27=brâu alveolat asociat cu șir de impresiuni triunghiulare “dinți de lup” (pl. 34/8).

Grupa H cuprinde combinații de motive incizate cu decor în relief (pl. 34/9-11):

H1-2=linii incizate cu butoni conici sau proeminențe (pl. 34/9-10);

H3=bandă hașurată cu buton conic (pl. 34/11).

Grupa J include combinații de motive realizate în toate cele trei tehnici (pl. 34/12):

J1=șir de găuri-buton, brâu simplu în relief, grupe de incizii scurte, oblice (pl. 34/12).

Frecvența motivelor și combinațiilor de elemente de decor în așezările de tip Glina poate fi apreciată cu ceva mai multă obiectivitate decât în cazul formelor ceramice. Remarc, în primul rând, numărul redus al fragmentelor ceramice decorate prin incizie, ca și frecvența scăzută a combinațiilor în care se folosesc motive incizate. De exemplu, motivele de tip II.20, II.23, II.26a și II.27e (pl. 30/33, 35-37) apar în câte un singur exemplar. Ceva mai numeroase sunt benzile hașurate (II.22 – pl. 30/34) și benzile umplute cu diferite impresiuni (II.17, II.19 – pl. 30/30-32), însă și numărul acestora, luate împreună, nu depășește 30 de exemplare. Unele combinații în care este prezent decorul incizat sunt singulare (B6, B8-10 – pl. 31/29; 32/4-6), iar celelalte nu însumează mai mult de câteva zeci de exemplare. Prin comparație, numărul vaselor și fragmentelor ceramice decorate cu motive imprimate și în relief, sau cu combinații ale acestora, atinge câteva mii. Elementul de decor tipic și cel mai des întâlnit în cadrul ceramicii de tip Glina îl reprezintă șirul de găuri-buton executați dinspre interior spre exterior, dispus pe marginea vaselor (I.2a – pl. 30/4). Tot din categoria decorului imprimat, ca frecvență, remarcăm motivele de tip I.1 (șir de alveole, creștături sau adâncituri pe buza vasului – pl. 30/1-3), I.4a-c (șiruri de diferite tipuri de alveole – pl. 30/7-9) și I.5a-d (șiruri de diferite tipuri de creștături – pl. 30/11-14). Din categoria elementelor de decor în relief, o frecvență mare au brâurile crestare și alveolate (IV.2 – pl. 30/40-41), precum și butonii conici și proeminențele alungite orizontale (IV.3, IV.4a, c, IV.5 – pl. 30/42-46, 48-49). Cele mai frecvente combinații sunt cele din categoria A (motive imprimate – pl. 31/1-22) și G (motive imprimate cu elemente de decor în relief – pl. 33; 34/1-8). În final doresc să remarc faptul că șirurile de găuri-buton nu se asociază niciodată pe același vas cu șirul de perforații complete și cu decorul bogat incizat incrustat cu alb.

III. Răspândire și periodizare. Așezările cu ceramică atribuită Glina sunt răspândite în Muntenia centrală și vestică și Oltenia (Harta 4). Limita vestică este dată de Porțile de Fier iar cea estică de râul Mostiștea; către NE limita pare a fi situată pe cursul superior al Ialomiței²⁵. Granița sudică este, în stadiul actual al cunoștințelor, cursul Dunării. 14 puncte cu descoperiri din nordul Bulgariei au fost atribuite culturii Glina²⁶, însă numai de la Yakimovo și Turtucaia (Tutrakan) se ilustrează fragmente ceramice decorate cu găuri-buton. Contextele în care acestea apar sunt însă neclare (mă refer în primul rând la Iakimovo²⁷) și nu se asociază cu ceramică tipică Glina. Se remarcă faptul că puține așezări de tip Glina ating linia Dunării, iar aceasta se întâmplă mai ales la extremitățile estică și vestică ale ariei de răspândire (zona Căscioarele-Greaca și Porțile de Fier²⁸). La nord de Carpați, în Țara Bârsei, se cunosc fragmente ceramice tipice pentru Glina, însă numărul și contextele în care apar sunt de asemenea neclare. În stadiul actual al cercetării, o prezență efectivă a așezărilor de tip Glina în Depresiunea Brașovului nu poate fi probată dar nici exclusă (vezi discuția mai jos). Alte fragmente ceramice decorate cu găuri-buton, în formă tipică pentru cultura Glina, din afara ariei discutate, îmi sunt cunoscute de la Cetea (comuna Galda de Jos), jud. Alba, pct. La Pietri, asociat cu ceramică de tip Livezile (săpături K. Herepey la sfârșitul secolului al XIX-lea)²⁹, Albești, jud. Mureș, pct. Bază, în asociere cu ceramică atribuită bronzului timpuriu³⁰, și din zona Deveii³¹ (Harta 5).

În interiorul ariei de răspândire se observă câteva zone cu un număr mare de puncte cu descoperiri de tip Glina; este vorba, în primul rând, de cursurile mijlocii și inferioare ale Argeșului, Dâmboviței și Colentinei, precum și de cursul mijlociu al Oltului (NE Olteniei). Intensitatea de locuire de aici pare a fi mai degrabă rezultatul unor susținute cercetări de teren decât al unei situații reale. Tot datorită caracterului cercetării se datorează și slaba prezență a siturilor Glina din bazinul Vedei.

Presupusa dinamică în etape a comunităților Glina, dintr-un centru de origine situat în centrul Munteniei către vest³², nu are nici un suport factual real. La vremea respectivă, principalele căi de comunicație est-vest erau valea Dunării și depresiunile subcarpatice, aceste zone fiind însă destul de sărace în descoperiri de tip Glina. Dacă se poate vorbi de o dinamică a comunităților Glina în teritoriul stabilit, aceasta a avut loc pe direcția nord-sud sau sud-nord, de-a lungul cursurilor de apă ce străbat Oltenia și Muntenia.

O privire critică asupra ipotezelor cu privire la periodizarea culturii Glina, prezentate mai sus, ne relevă faptul că argumentele aduse în discuție sunt extrem de șubrede. În primul rând, o clasificare numerică a așezărilor Glina în funcție de fazele propuse de Roman și Schuster³³ ne oferă următoarea situație: faza I=4 așezări; faza II=96% din totalul așezărilor Glina; faza III=cca. 5 așezări; faza IV=1 așezare. În al doilea rând, este greu de crezut că așezări precum cele de la Braneț și Odaia Turcului, cu câte trei niveluri de locuire Glina, ar documenta câte o singură etapă din evoluția acestei culturi. Într-o asemenea discuție, ele nu pot fi incluse în aceeași categorie cu așezări ale căror resturi de locuire sunt mult mai modeste, de multe ori sporadice. De exemplu, s-a afirmat că lotul ceramic din așezarea de la București-Mihai Vodă ar reprezenta cea mai veche fază a culturii

²⁵ Este mai mult decât discutabil în ce măsură cele trei situri aflate la limita NE a ariei de răspândire (Gura Vitoarei-nr. cat. 343, Vadu Săpat-nr. cat. 730A și Boldești-nr. cat. 70 – Harta 4) pot fi încadrate în cultura Glina.

²⁶ Alexandrov ș.a. 1998, 7 urm.

²⁷ Alexandrov 1998, 228, 230.

²⁸ Vezi în acest sens și Schuster 1997, 83.

²⁹ Horedt 1968, 105; Ciugudean 1996, 41-42 (fig. 22/3).

³⁰ Baltag, Boroffka 1996, 375 urm (fig. 3/4).

³¹ Material ceramic văzut prin amabilitatea colegului Cătălin Rîșcuță.

³² Roman 1986, 29 urm.

³³ Berciu, Roman 1984, 15 urm; Roman 1985a, 116 urm; Roman 1985, 279 urm; Roman 1986, 29 urm, Schuster 1997, 86.

Glina³⁴. Trebuie să ținem însă cont de faptul că nivelul Glina de la Mihai Vodă a fost bulversat de locuirile ulterioare, el nemaifiind găsit *in situ*, și că de la Mihai Vodă sunt publicate patru fragmente ceramice, materialele fiind astăzi pierdute, astfel încât afirmația nu poate fi verificată.

Orice încercare de periodizare a unei culturi arheologice trebuie să pornească de la o analiză temeinică a ceramicii, cel mai sensibil indicator cronologic pentru epoca la care ne referim, ceramică provenită din contexte asigurate. Rezultatele nesatisfăcătoare în cazul specific al culturii Glina, au două cauze principale: 1: numărul mic al acestor contexte; există loturi importante de materiale Glina nepublicate (Glina, Crivăț, săpăturile mai vechi de la București-Ciurelu, Morteni, Valea Calului etc), sau publicate necorespunzător (Branet, Odaia Turcului, Greci); 2.: aspectul general al ceramicii de tip Glina, care aparent nu suferă modificări semnificative de la un nivel la altul, sau de la o așezare la alta.

Există o serie de forme și elemente de decor prezente în aproape toate așezările și nivelurile cu descoperiri de tip Glina. În lipsa unei evoluții vizibile a formelor și combinațiilor de decor, pentru discuția de față trebuie să avem în vedere doar acele trăsături tipologice specifice numai pentru anumite situri, evidențierea lor putând aduce o serie de clarificări în acest sens, sau să sugereze existența unor variante regionale ale acestui grup ceramic. Prin analiza comparativ-tipologică a principalelor descoperiri Glina se pot face următoarele observații.

O primă relație poate fi stabilită între așezările de la Govora-Sat-Runcuri³⁵ (nr. cat. 328A1, fig. 80/1-6; 81/1-6; 82/1-3; 83/1-4), Valea Calului³⁶ (nr. cat. 733, fig. 82/7) și nivelul 1 de la Odaia Turcului (fig. 20-23). Principalul element de legătură între aceste așezări îl constituie decorul bogat incizat incrustat cu alb; este vorba de motivele II.17a-b, II.19, II.20, II.22, II.23, II.26a, II.27e (pl. 30/30-37) și de combinațiile B3-B10, E6-E10 și H3 (pl. 31/26-29; 32/1-6, 22-26; 34/11). Acestui gen de descoperiri i-au mai fost atribuite și așezările de la Bârsești (nr. cat. 43A), Călina (nr. cat. 159), Mihăilești și Varlaam (nr. cat. 444 și 737)³⁷. Ceramica din primele două așezări provine din descoperiri întâmplătoare, iar la Bârsești nu s-au găsit fragmente ceramice decorate cu găuri-buton³⁸. Elementul caracteristic al ceramicii de tip Runcuri îl reprezintă banda hașurată sau umplută cu diferite tipuri de impresiuni, motiv care nu apare la Mihăilești și Varlaam, aici fiind prezente combinațiile E4, E5a-eventual b, G27 (pl. 32/19-21; 34/8); aceste combinații însă nu apar în așezările variantei Runcuri. Singurele elemente comune sunt șirurile de impresiuni "dinți de lup" incrustate cu alb.

Pe lângă decorul de tip Runcuri, așezările incluse în această variantă prezintă și alte elemente tipologice comune: prezența la Govora-Sat și în nivelul 1 al așezării de la Odaia Turcului a vaselor cu marginea îngroșată sub forma unei manșete (fig. 23/6; 80/1-6), precum și prezența în toate cele trei situri ale variantei a șirurilor de perforații complete asociate, de regulă, cu brăuri în relief alveolate sau aplicații în relief (combinațiile G16, G17, G21 - pl. 33/23-24; 34/1). Fragmente ceramice cu manșetă și șir de perforații complete mai provin din nivelul 3 de la Branet (fig. 4/14), iar combinațiile de perforații cu aplicații în relief sunt numeroase în așezările de la Bungetu-Pădurea Brăteasca³⁹ și Văcărești⁴⁰ (este vorba de grupul de combinații G16-G22 specifice nivelurilor menționate). O trăsătură tipologică ce se întâlnește doar la Bungetu, Branet 3 și în nivelul 1 de la Greci este îndoirea în

³⁴ Bichir 1962, 87 urm; Schuster 1997, 86.

³⁵ Roman, 1985, 279 urm; Petre-Govora 1986, 154 urm.

³⁶ Tudor 1982a, 94 urm; Tudor 1987, 3 urm.

³⁷ Roman 1985; Schuster 1997, 86.

³⁸ Vezi Petre-Govora 1995, 29.

³⁹ Tudor, Chicideanu 1977, fig. 12/6, 11; 14/6, 10.

⁴⁰ Tudor 1972, fig. 3/4; de asemenea, de la Văcărești provin numeroase fragmente ceramice cu marginea îngroșată sub formă de manșetă (Tudor 1972, fig. 1/2, 8; 3/5).

exterior a buzei și lipirea ei de marginea vasului ("mustață") (fig. 4/5-6). Vasul de tip E. II.B, prezent la Govora-Runcuri, Braneț 4 și Greci 1 (pl. 26/6-9), ar putea reprezenta un bun indicator cronologic, iar o relație Runcuri-Braneț 3 este dată de vasul I. IV.B (pl. 29/11; fig. 5/2).

O apropiere tipologică între așezarea de la Bungetu și nivelul 3 de la Braneț este asigurată de vasul C. I.B (pl. 24/10) care apare într-o formă identică în ambele situri; un vas asemănător morfologic, dar de dimensiuni mai mari, provine din nivelul 2 de la Odaia Turcului (pl. 24/11). Fragmentul ceramic decorat cu bandă hașurată din nivelul 2 de la Odaia Turcului (fig. 24/2), ar putea indica persistența acestei maniere de ornamentare în cadrul nivelului respectiv. Dacă ținem cont de faptul că toate celelalte cca. 20 de exemplare provin din nivelul 1 al așezării, trebuie să avem în vedere și posibilitatea unui deranjament care ar fi putut aduce ciobul respectiv în poziția stratigrafică indicată de marcaj. Singura relație specifică între Odaia Turcului 2 și Braneț 4 este dată de vasul D. IV.A (pl. 22/15; fig. 7/5; 25/4). La Braneț lipsește decorul incizat în rețea incrustat cu alb, prezent în nivelul 1 de la Odaia Turcului. Ca provenind din nivelul 4 de la Braneț sunt publicate două cioburi decorate cu șir de cerculețe imprimate incrustate cu substanță albă⁴¹. Un alt fragment atribuit tot nivelului 4 este decorat cu șiruri paralele de găuri rotunde incrustate cu alb (fig. 8/5); același element de decor apare pe o amforă din nivelul 3 (fig. 4/13) și pe un fragment ceramic din nivelul 1 de la Odaia Turcului (fig. 23/2).

Este dificil de stabilit valoarea cronologică a tuturor elementelor tipologice aduse în discuție, însă ele indică o anumită grupare a așezărilor amintite: nivelurile 1-2 de la Odaia Turcului, 3-4 de la Braneț, Greci 1, Govora-Sat - Runcuri, Valea Calului, Bungetu și Văcărești⁴². Trăsăturile tipologice care le regăsim numai în aceste așezări, și care implicit le diferențiază de alte descoperiri de tip Glina, sunt următoarele:

Forme: pl. 22/8-11, 13; 23/16; 24/4, 9-14; 25/5; 26/6-9; 27/1, 12-13; 28/3, 5, 7-9, 14-16; 29/11.

Decor: I.3, I.6a-b, I.7, I.8, I.11, I.12, II.17a-b, II.19, II.20, II.22, II.23, II.26a, II.27e, IV.4c, IV.6b (pl. 30/6, 16-19, 21-22, 30-37, 48, 50); combinațiile de tip: A8, A10, A11, A13, A14a-b, A17, B1-B10, E2-E10, G16-G22, H1-H3 (pl. 31/12, 14-15, 17-19, 22-29; 32/1-6, 17-26; 33/23-27; 34/1-2, 9-11).

Includerea în aceeași grupă de descoperiri nu implică o contemporaneitate perfectă între toate aceste așezări; stratigrafiile de la Braneț și Odaia Turcului, precum și identificarea mai multor niveluri la Valea Calului, indică mai multe orizonturi cronologice pentru așezările respective. Plecând de la particularitățile date de combinațiile de decor, o primă variantă (variantea Runcuri) ar putea include așezările de la Govora-Sat, Valea Calului, Odaia Turcului 1, Braneț 3, Bungetu și Văcărești, iar a doua variantă (variantea Greci), așezările de la Greci, Odaia Turcului 2, Braneț 4, eventual Mihăilești și Varlaam. Tot ca o particularitate tipologică, remarcăm faptul că ceștile și cămile cu o toartă în bandă lată (pl. 22/8, 10-11, 13, 15), apariții rare în cadrul Glinei, caracterizează doar aceste variante.

O altă grupă de descoperiri este ilustrată de așezările de la București-Militari (sector B) (nr. cat. 124A), Odaia Turcului 3 (fig. 28-32A⁴³), Braneț 5 (6?) (fig. 9; 10/1-3), Morărești (nr. cat. 457), Căscioarele-Cotul Cătălui (nr. cat. 164), eventual de Roșu (groapa A) (nr. cat. 611), cele două așe-

⁴¹ Ulanici 1976, 62, fig. 17/2-3.

⁴² În afară de așezările menționate, în aceeași grupă ar mai putea intra și așezările de la Varlaam (nr. cat. 737), Mihăilești (nr. cat. 444) și Roșu, groapa B (nr. cat. 611). Aprecierile asupra ceramicii de la Varlaam trebuie primate cu rezerve, deoarece aceleași vase și fragmente ceramice sunt atribuite când așezării de la Varlaam, când celei de la București-Ciurelu (compară ilustrația de la Schuster 1995, 53 urm cu Schuster 1997, fig 61-70 și cu Negru, Schuster 1997, 11 urm). Din așezarea de la Mihăilești nu poate fi reconstituită nici o formă, iar unitatea cronologică a materialelor ceramice din așezarea de la Roșu (care prezintă bune analogii cu Greci 1 și Braneț 4) este pusă în discuție de fragmentul ceramic dintr-o etapă evoluată Tei găsit în același context stratigrafic cu ceramica de tip Glina (Constantiniu, Panait1963, 317, pl. 7/1).

⁴³ În articolul publicat în *Apulum* 39, 2002, p. 107 urm (Băjenaru 2002), din vina autorului, cele două vase de

zări de la Schitu (La conac - nr. cat. 648 și Gaura Despei - nr. cat. 647) și Prundu (nr. cat. 572)⁴⁴. O primă caracteristică a acestor așezări este lipsa aproape completă a oricăror motive și combinații de decor incizate și o bogăție mai mare, comparativ cu grupa precedentă, a combinațiilor de motive imprimate sau a motivelor imprimate cu cele în relief. Din nivelurile 5-6 de la Branetș nu putem reconstitui un număr mare de vase de tip Glina; o relație certă a acestora cu nivelul 3 de la Odaia Turcului este dată de amforeta de tip G. IV.A (pl. 28/10; fig. 10/1). O formă caracteristică este tipul de vas reprezentat de variantele D. III, E. III, G. III, I. III (pl. 22/16; 27/15-17) care provin din așezările de mai sus. Aceeași observație putem face și în cazul variantei I. IV.B (pl. 29/10); Un exemplar provine de la București-Militari⁴⁵, altul, identic decorat (alveole pe buză, găuri-buton pe margine, brâu alveolat pe gât – combinația G10, pl. 33/13), din groapa A de la Roșu⁴⁶. Al treilea exemplar de acest gen provine de la București-Ciurelu⁴⁷. În această ultimă așezare întâlnim însă elemente caracteristice primei grupe discutate, respectiv tipul de vas D. I.B (pl. 24/12), prezent în nivelul 1 de la Odaia Turcului, și un fragment ceramic decorat cu perforații complete⁴⁸. În ceea ce privește așezarea de la București-Ciurelu, trebuie să ținem cont de faptul că săpăturile mai vechi au pus în evidență două straturi cu ceramică Glina⁴⁹.

Așezările de la Căscioarele-Cotul Cătălui și Prundu se remarcă prin combinațiile de brăuri crestate și alveolate, alveole pe buză și șiruri de găuri-buton sau șiruri de alveole pe corpul vasului (A7a-d, G3a-c, G8-G11, G25a-b – pl. 31/8-11; 33/3-5, 11-14; 34/5-6), combinații ce oferă imaginea unui decor mult mai bogat comparativ cu cel prezent în cadrul variantelor Runcuri și Greci, în condițiile în care brăurile în relief crestate sau alveolate și mai ales combinațiile lor cu șirurile de găuri-buton sunt apariții foarte rare în cadrul primelor două variante. O relație Căscioarele-Cotul Cătălui cu nivelul 3 de la Odaia Turcului este dată de prezența în ambele a vasului ilustrat la fig. 31/1⁵⁰. Elementele tipologice pe care le-am identificat ca fiind caracteristice acestei grupe (variantele Căscioarele) sunt:

Forme: pl. 22/19, 22; 24/8; 25/1-2, 5, 10; 26/13-14; 27/11; 28/4, 10-12; 29/10.

Decor: combinațiile de tip A1, A4-A5, A7a-d, D2, D5, G2, G3a-c, G8-G11, G24-G25a-b (pl. 31/1, 5-6, 8-11; 32/8, 11; 33/2-5, 11-14; 34/4-6).

O serie de forme ale variantei Căscioarele par a fi comune cu cele ale variantei Greci (F. I.B, G. I.B – pl. 25/8-9; vasul de tip D. II.B – pl. 27/9-10 și cel de tip H. II.B – pl. 26/13), însă ceea ce diferențiază cele două variante sunt combinațiile de decor. De asemenea trebuie văzut în ce măsură așezările de la Căscioarele-Cotul Cătălui și Prundu ar putea reprezenta o variantă regională a ceramicii de tip Glina, caracteristică doar pentru zona de lacuri Prundu-Greaca.

Probleme interesante ridică ceramica decorată cu găuri-buton descoperită la sud de Dunăre. Un ciob tipic Glina, decorat cu găuri-buton, s-a descoperit într-o groapă de la Turtucaia⁵¹ (fig. 84/2).

la fig. 3/1, 3 apar ca aparținând nivelului 2 de la Odaia Turcului; în realitate ele provin de la o adâncime corespunzătoare nivelului 3 al așezării (fig. 31/1-2).

⁴⁴ Din așezările de la Căscioarele-Cotul Cătălui (Basarab Nanu 1989, 37 urm), Prundu (Roman 1976, 26 urm) și Schitu-La Conac și Gaura Despei (Schuster 1997, 224 urm), nu putem reconstitui forme ceramice; de aici am avut în vedere doar combinațiile de elemente de decor.

⁴⁵ Negru, Schuster, Moise 2000, pl. 14/6.

⁴⁶ Constantiniu, Panait 1963, 307, fig. 6/3.

⁴⁷ Schuster 1997, pl. 62/2.

⁴⁸ Schuster 1997, fig. 101/4.

⁴⁹ Vezi rapoartele din revista Materiale (Morintz, Cantacuzino 1959, 631 urm; Morintz 1959, 764 urm; Morintz 1961, 658 urm).

⁵⁰ Exemplarul de la Căscioarele, inedit, este identic în ceea ce privește forma, decorul (apucătoarea în relief) și pasta (fină); el se află în depozitul Muzeului din Călărași și l-am putut vedea, împreună cu întreg materialul de la Cotul Cătălui, prin amabilitatea colegilor D. Basarab Nanu și M. Neagu.

⁵¹ Alexandrov ș.a. 1998, 7 urm.

Prin context, pe baza acestei descoperiri, se poate aborda discuția asupra fazei finale Glina. Din complexul amintit ne rețin atenția trei fragmente de castroane (fig. 84/1, 3-4), dintre care un bol cu buza rășfrântă către exterior, celelalte fiind castroane cu torți în bandă lată, ușor supraînălțate, ce pornesc de sub buză. Unul dintre castroane are marginea lobată. Analogii bune pentru această ceramică găsim în recente descoperiri de tip Militari-Câmpul Boja din București⁵² (nr. cat. 124B) (pl. 34B; fig. 84B). În aceste așezări observăm prezența unor forme mai evolute decât cele cunoscute de regulă în cultura Glina, alături de ele fiind și ceramică decorată cu găuri-buton. Castroanele descrise mai sus se apropie tipologic de cele găsite în stratul 4 de la Odaia Turcului (vezi în special D. I.B și F. I.B - pl. 34/15, 18), fără să avem însă repertoriul tipic de forme din acest strat. Este posibil ca în aceste așezări să avem documentată o fază finală Glina (variante Militari), elementele morfologice observate re-găsindu-se ulterior, într-o formă mult evoluată, în așezări de genul celei din stratul 4 de la Odaia Turcului.

Schița cronologică propusă mai sus este dependentă în primul rând de contextele stratigrafice, nu întotdeauna clare, din așezările menționate (vezi capitolul anterior). Este posibil ca multe dintre diferențele tipologice constatate între diversele descoperiri de tip Glina să fie rezultatul caracterului publicării materialului, astfel încât această încercare de ordonare cronologică ar putea reflecta mai degrabă stadiul de astăzi al cercetării. Ceea ce mi se pare însă evident, este faptul că nu există așezări de tip Glina identice din punct de vedere al conținutului ceramic, ci doar așezări cu anumite elemente tipologice comune. De aceea nu cred că evoluția acestui grup ceramic poate fi fixată în faze rigid construite, și că în realitate avem de-a face cu o evoluție liniară, cursivă de la o așezare la alta.

B. Ceramica de tip Odaia Turcului (pl. 35-38)

I. Istoricul cercetării. Termenul de "aspect" sau "grup" Odaia Turcului a fost introdus în literatura de specialitate de către Ersilia Tudor cu prilejul prezentării primelor rezultate ale cercetărilor din așezarea eponimă⁵³ (nr. cat 477B). Autoarea a constatat că ceramica nivelului superior al așezării (stratul 4 în lucrarea de față) cuprinde un repertoriu de forme și elemente de decor substanțial diferite atât de cele de tip Glina, pe care le suprapun stratigrafic, cât și de cele din cadrul altor grupe culturale învecinate. Din punct de vedere cronologic, acest tip de descoperiri a fost încadrat în intervalul dintre cultura Glina și începutul culturii Tei (faza Bungetu).

O încadrare cronologică și culturală mai clară a fost făcută la începutul anilor '80 de către Alexandru Vulpe⁵⁴. Constatând similitudinile tipologice dintre ceramica nivelului superior de la Odaia Turcului și cea din nivelul Ic4,1 de la Sărata Monteoru (nr. cat. 633A), Vulpe le atribuie aceleași grupe culturale, respectiv Odaia Turcului. Plecând de la descoperirile de la Năeni-Colarea (nr. cat. 465A1)⁵⁵, unde a apărut un material ceramic decorat cu benzi compuse din linii reliefate, încadrate de șiruri de impresiuni, Vulpe definește grupul Năeni (sau Năeni-Schneckenberg), care, pe lângă așezarea și necropola de la Colarea, cuprinde și descoperirile din nivelul Ic4,2 de la Sărata Monteoru, precum și ceramica similară din SE Transilvaniei, înglobată de Alfred Prox în cultura Schneckenberg⁵⁶. Totodată Vulpe critică stratigrafia de la Sărata Monteoru (ca de altfel și condițiile de descoperire ale materialelor din SE Transilvaniei) și consideră că situarea nivelurilor în pantă a determinat un

⁵² Negru, Schuster, Moise 2000, 22 urm, fig. 20-25. Așezarea de acest tip se află situată la câteva sute de metri distanță de cea cunoscută a culturii Glina. Se menționează că aici, ca și în cazul descoperirii de la Turtucaia, s-a găsit un singur fragment decorat cu găuri-buton, fără să se precizeze cu exactitate contextul stratigrafic al acestuia.

⁵³ Tudor 1982, 59 urm.

⁵⁴ Vulpe 1982, 489 urm; Vulpe 1983, 71 urm; Vulpe 1991, 105 urm.

⁵⁵ Vulpe, Drâmbocanu 1981, 171 urm.

⁵⁶ Prox 1941.

amestec de materiale Ic4,1-Ic4,2. Astfel, în opinia autorului citat, sfârșitul bronzului timpuriu din centrul și NE Munteniei este caracterizat de două grupe culturale aflate în succesiune cronologică (Odaia Turcului și Năeni-Schneckenberg, ultimul răspândit și în SE Transilvaniei), cu un rol important în formarea culturii Monteoru.

Publicarea în 1987 a nivelurilor timpurii (Ic4) din așezarea de la Sărata Monteoru a prilejuit Eugeniei Zaharia discuții ample asupra termenilor de Odaia Turcului, Năeni-Schneckenberg și Monteoru Ic4⁵⁷. Zaharia respinge atât critica lui Vulpe referitoare la stratigrafia de la Sărata Monteoru, cât și termenul de grup cultural Năeni-Schneckenberg. În același timp autoarea exprimă rezerve cu privire la încadrarea în aceeași grupă culturală a nivelului superior de la Odaia Turcului și a nivelului Ic4,1 de la Sărata Monteoru, considerând Ic4,1-Ic4,2 ca fiind primele etape ale culturii Monteoru, ce evoluează paralel și în strânsă legătură cu culturile Glina și Schneckenberg.

Date importante asupra problemei discutate au adus cercetările sistematice efectuate de Ion Motzoi- și Monica Șandor-Chicideanu în așezarea de pe Cetățuia 2 de la Năeni-Zănoaga (3 km vest de situl de la Colarea – nr. cat. 467A)⁵⁸. Cele patru niveluri identificate au fost încadrate în două etape cronologice (Zn.I-II), dintre care Zn.II corespunde nivelului Ic4,1 de la Sărata Monteoru, iar Zn.I are un conținut ceramic încă neidentificat în alte situri. În opinia autorilor, Zn.I reprezintă prima etapă din evoluția culturii Monteoru (Monteoru-Zănoaga)⁵⁹, cu similitudini în culturile Coțofeni și Cernavoda-Foltești.

Roman și Schuster încadrează grupul Odaia Turcului în etapa IIb a bronzului timpuriu, contemporan cu etapa târzie Glina (faza Ostrovul Corbului după periodizarea Roman)⁶⁰.

II. Clasificarea ceramicii. Spre deosebire de alte grupe ceramice ale bronzului timpuriu nord-dunărean, raportat la numărul total al așezărilor identificate, numărul săpăturilor sistematice în așezările de tip Odaia Turcului cu mai multe niveluri de locuire este mare. Deficitară în acest caz este publicarea rezultatelor cercetării. Raportul sumar privind cercetările de la Odaia Turcului este suplinit de cele 17 de planșe cu material ceramic din stratul 4 din lucrarea de față (fig. 32B-48). Din nivelul Ic4,1 de la Sărata Monteoru avem o planșă cu ceramică, două planșe pentru nivelul Ic4,2 și alte două planșe cu materiale nediferențiate stratigrafic (fig. 52-53A)⁶¹. De la Năeni-Zănoaga sunt publicate patru planșe cu ceramică, câte una pentru fiecare nivel în parte, care însumează 27 de vase sau fragmente ceramice⁶². În aceste condiții, baza discuției privind conținutul ceramic și analogiile pe care le au descoperirile de tip Odaia Turcului o constituie stratul 4 din așezarea eponimă.

A. Forme.

Cești (pl. 35/1-7). Seria cuprinde vasele de dimensiuni mici, din grupele de mărime A-C, rar D, categoriile I-III. Remarcăm ceștile cu o toartă supraînălțată, corp arcuit bitronconic și margine evazată (pl. 35/5-7); este greu de estimat ponderea lor în cadrul olăriei de tip Odaia Turcului, în condițiile în care reconstituirea vaselor este dificilă din cauza fragmentării, iar torțile supraînălțate sunt similare cu cele aplicate cănilor. Putem spune însă că ceștile și cănila cu una sau două torți supraînălțate sunt prezente frecvente și tipice în cadrul ceramicii fine de la Odaia Turcului. Alte câteva forme incluse aici pot fi văzute ca replici miniaturale ale diferitelor tipuri de castroane (pl. 35/1-4).

Căni, pahare, amforete (pl. 35/8-17). Sunt vase de asemenea de dimensiuni mici, mai rar mijlocii (grupele de mărime A-D), caracteristice categoriei IV.B. Tipică este cana cu corp arcuit bitronco-

⁵⁷ Zaharia 1987, 29 urm.

⁵⁸ Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 59 urm.

⁵⁹ Opinie exprimată și de Zaharia (1995, 190).

⁶⁰ Roman 1986, 31 urm; Schuster 1997, 82, 156.

⁶¹ Zaharia 1987.

⁶² Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001.

nic, margine evazată, fără torți (pl. 35/8, 12) sau cu una sau două torți supraînălțate (pl. 35/9, 13-15), cu fund profilat sau ascuțit (conic) (fig. 40/9-17; 41). Și amforetele sunt vase tipice pentru această grupă de descoperiri (pl. 35/16-17), cu gât înalt, margine evazată, corp scund bitronconic, fund profilat și două torți ușor supraînălțate ce pleacă din buză și se prind la baza gâtului (fig. 42/3-7).

Boluri, străchini, castroane (pl. 35B-36). Ca și în cazul grupei Glina, aceste vase reprezintă seria cea mai numeroasă din cadrul olăriei de tip Odaia Turcului. Sunt vase de dimensiuni mijlocii și mari (D-J), încadrabile în categoriile I și II. Sunt prezente aproape exclusiv vasele de tip B (deschise); doar fragmentul de la fig. 36/2 pare a fi de la un bol cu margine invazată. Și în cadrul acestei serii distingem câteva trăsături tipologice specifice doar ceramicii de tip Odaia Turcului.

O serie importantă și numeroasă o reprezintă vasele cu corp tronconic sau semisferic, cu buza lățită în exterior, interior, sau în ambele direcții sub forma literei T (pl. 35/21-23; 36/1, 12; fig. 32B-35/1-14). Pe buza astfel lățită, de regulă sunt aplicate nervuri în relief, butoni, apucători, sau torți. O a doua variantă bine documentată din punct de vedere numeric (și specifică tipologic grupului nostru de descoperiri) o reprezintă vasul arcuit bitronconic cu marginea răstrântă orizontală și două-patru torți în bandă lată, supraînălțate, prinse la baza gâtului (pl. 36/2-6; fig. 37-39). Alte tipuri de castroane se încadrează în olăria epocii, întâlnindu-se în mai multe grupe ceramice ale bronzului timpuriu (pl. 36/7-9, 11).

Amfore și vase-sac (pl. 37A). Sunt vase de dimensiuni mari (H-J), lucrate din pastă ceva mai grosieră, încadrabile în categoriile IV.A-B (fig. 43-45). Amforele (IV.A) au corp arcuit bitronconic, margine înaltă evazată, cu torți și apucători pe corp sau trase din buză; vasele-sac (IV.B) au marginea scurtă și torți pe gât. Sunt decorate de regulă cu creștături pe buză (ce formează imaginea unui brâu alveolat), asociate cu brâu alveolat plasat pe gât (fig. 43).

Ceramica de tip Odaia Turcului se individualizează, în primul rând, prin câteva forme specifice acestui gen de descoperiri. Este vorba de vasele din categoriile I-II cu buza în formă de T și dispunerea pe buză a torțitelor, apucătorilor și nervurilor (pl. 35/21-23; 36/1), precum și de vasele cu corp bitronconic și două-patru torți supraînălțate prinse la baza gâtului (pl. 36/2-6). La acestea din urmă se observă o clară demarcație între gât și corp, și între corp și partea inferioară a vasului; demarcația este adesea subliniată printr-un prag reliefat. Această trăsătură tipologică se întâlnește și la alte categorii de vase, de exemplu la ceștile (castroanele) de tip B. II.B (pl. 35/3; fig. 40/1-8), la amforete (pl. 35/16-17; fig. 42/3-7), dar și la amfore (pl. 37/1). O altă formă tipică acestui gen de descoperiri este cana (ceașca) cu una-două torți supraînălțate sau cu fund ascuțit (pl. 35/5-9, 12-15). Torțile reprezintă de asemenea un element tipologic important. Cele supraînălțate sunt frecvente; remarcăm prezența câtorva torți-melc (fig. 47/11-12) și a unora cu buton conic. Cele mai multe dintre tipurile de vase menționate sunt lucrate din pastă fină, au culoare cenușie-închisă sau neagră și sunt puternic lustruite astfel încât au căpătat un luciu aproape metalic.

B. Decor.

Decorul vaselor de tip Odaia Turcului s-a realizat prin trei tehnici principale:

Imprimare (I): 1a-c, 2b, 5a, c-d, 7 (pl. 37/5-12);

Incizie (II): 1a-b, 3a, 6a-b, 15, 27f (pl. 37/13-19);

Relief (III): 1a-b, 2a-c, 3a, c, 4a-c, 5, 11, 12 (pl. 38/1-13).

Combi-națiunile de elemente de decor ce se întâlnesc pe același vas se încadrează în următoarele grupe:

Grupa A – combinații de motive imprimate (pl. 38/14-15):

A1=șiruri paralele de impresiuni circulare (pl. 38/14);

A2=impresiuni circulare dispuse aleatoriu pe corpul vaselor (pl. 38/15).

Grupa B – combinații de motive incizate (pl. 38/16-18):

B1=linie în zig-zag mărginită de o linie incizată (pl. 38/16);

B2=șir de triunghiuri alterne, îmbucate, umplute cu puncte (pl. 38/17);

B3=bandă formată din linii paralele mărginită la partea inferioară de linii ce formează un triunghi (pl. 38/18).

Grupa D – combinații de motive în relief (pl. 38/19-28):

D1=benzi orizontale formate din nervuri subțiri paralele (pl. 38/19);

D2=brâuri alveolate multiple dispuse orizontal (pl. 38/20);

D3=brâuri alveolate dispuse atât orizontal cât și vertical (pl. 38/21);

D4a-b=brâuri crestate multiple dispuse vertical sau orizontal (pl. 38/22-23);

D5=grupe de proeminențe alungite (pl. 38/24);

D6=grupe de nervuri aplicate transversal pe buza vaselor (pl. 38/25);

D7a-b=grupe de nervuri verticale, simple sau crestate, aplicate pe corpul vaselor (pl. 38/26-27);

D8=proeminențe ascuțite (pl. 38/28); astfel de proeminențe se întâlnesc la baza gâtului sau formează un șir tras din marginea vasului (fig. 44/6).

Remarc de asemenea prezența decorului de tip IV.11 ce constă din proeminențe conice dispuse pe aproape toată suprafața vasului (pl. 38/12; fig. 47/13; 48/13-14).

Grupa E – combinații de motive imprimare cu motive incizate (pl. 39E):

E1a-b=șiruri orizontale paralele de impresiuni circulare, flancate sau care flanchează linii incizate (pl. 39/1-2);

E2=bandă formată din linii paralele incizate flancată de un șir de impresiuni circulare (pl. 39/3);

E3a-b=benzi de linii paralele incizate dispuse oblic, în unghi, și orizontal, flancate de șiruri de impresiuni circulare (pl. 39/4-5);

E4a-b=benzi de linii paralele incizate dispuse orizontal, flancate de șiruri de impresiuni circulare, asociate cu grupe de linii în zig-zag, uneori flancate de asemenea de șiruri de impresiuni circulare (pl. 39/6-7).

Grupa G – combinații de motive imprimare și în relief (pl. 39G):

G1a-d=șir de alveole sau crestături dispuse pe buza răsfrântă orizontal, asociate cu brâuri în relief simple, alveolate sau crestate (pl. 39/8-11);

G2a-d=șir de alveole sau crestături dispuse pe buza răsfrântă orizontal, asociate cu proeminențe în relief simple sau crestate dispuse orizontal (pl. 39/12-15);

G3a-b=șir de alveole sau crestături dispuse pe buza răsfrântă orizontal, asociate cu proeminențe în relief simple sau crestate dispuse vertical (pl. 39/16-17);

G4=șir de alveole ce formează butoni pe partea interioară a vasului (găuri-buton), în care se intercalează proeminențe în relief (pl. 39/18);

G5=bandă formată de nervuri subțiri în relief, paralele, flancată de șir de impresiuni alungite, de semicercuri concentrice realizate tot în relief, asociate cu un brâu în relief alveolat (pl. 39/19).

Grupa H – combinații de motive incizate și în relief (pl. 39H):

H1=bandă incizată umplută cu adâncituri, întreruptă de grupe de butoni circulari în relief (pl. 39/20);

H2=bandă formată din linii paralele incizate, orizontale, flancată de brâu în relief crestă (pl. 39/21).

Grupa J – combinații de motive imprimare, incizate și în relief (pl. 39J):

J1=bandă formată din linii paralele incizate, orizontale, flancată de șir de impresiuni triunghiulare, neregulate, și de grupe de nervuri subțiri în relief, verticale (pl. 39/22);

J2=bandă formată din linii paralele incizate, orizontale, flancată de șir de impresiuni circulare la partea inferioară și de brâu în relief alveolat la partea superioară (pl. 39/23).

Numărul fragmentelor ceramice decorate este mic. Aici trebuie avută în vedere proporția însemnată a vaselor lucrate din pastă de bună calitate care sunt de regulă nedecorate (în cel mai bun caz cu butoni conici sau nervuri în relief). Combinațiile de tip A1-A2 (pl. 38/14-15), B1-B3 (pl. 38/16-18), E1a-b (pl. 39/1-2), specifice tot ceramicii fine, sunt reprezentate de câte un singur exemplar. Ceva mai numeroase (probabil câteva zeci de exemplare) sunt combinațiile de tip D4a-b (pl. 38/22-23). Specifice pentru ceramica din pastă mai grosieră (amfore, vase-sac) sunt combinațiile G1a-d, G2a-d și G3a-b (pl. 39/8-17). Tipice pentru stratul 4 de la Odaia Turcului, ca și pentru nivelul Ic4,2 de la Sărata Monteoru, sunt decorul "de tip arici" (pl. 38/12; fig. 47/13; 48/13-14) și decorul de tip Năeni-Schneckenberg⁶³ (combinațiile B3, D1, E2, E3a-b, E4a-b, G5, H2, J1-J2 – pl. 38/18-19; 39/3-7, 19, 21-23; fig. 47/18-19; 48/1-6, 11; 52/6-9). În niciuna din cele două stațiuni numărul acestor fragmente ceramice nu depășește câteva zeci de exemplare. În ceea ce privește decorul de tip Năeni-Schneckenberg, el este realizat prin două tehnici distincte⁶⁴. Prima constă în linii late, adânc incizate, spațiul excizat dintre ele apărând sub forma unor nervuri în relief ("relief fals"), iar cea de-a doua în aplicarea de nervuri subțiri în relief, spațiul dintre ele apărând sub forma unor incizii late. Astfel, fragmentele ceramice de acest gen oferă o imagine aproape identică indiferent de tehnica prin care sunt decorate. Remarcăm faptul că pe fragmentul ceramic de la pl. 39/22 (fig. 48/5) s-au folosit ambele tehnici.

III. Răspândire și periodizare. Cele trei așezări discutate mai sus indică centrul și dealurile subcarpatice din NE Munteniei drept principala arie de răspândire a descoperirilor de tip Odaia Turcului (Harta 6). În bazinul mijlociu al Argeșului există alte câteva așezări ce pot fi atribuite acestui grup ceramic, identificate fie prin cercetări de suprafață (Dealul Frumos - nr. cat. 263⁶⁵, Ionești - nr. cat. 375⁶⁶), fie sondate dar neilustrate (Costeștii din Vale - nr. cat. 234⁶⁷, Băleni-Români - nr. cat. 33B⁶⁸). De asemenea, din zona Carpaților de Curbură mai pot fi citate descoperirile de la Năeni-Colarea⁶⁹ și Târcov⁷⁰ (nr. cat. 702).

Materiale ceramice de tip Odaia Turcului sunt cunoscute pe o arie geografică mai mare, însă din cauza condițiilor de descoperire sau a caracterului publicării nu se poate preciza în ce măsură avem documentate așezări propriu-zise, sau doar prezențe izolate („importuri”) ori elemente tipologice supraregionale⁷¹. O așezare de acest gen este menționată la Oltenița (nr. cat. 482), dar afirmația nu este însoțită de informații suplimentare⁷². În aceeași situație se află descoperirile de la Ostrovu

⁶³ Termenul de Năeni-Schneckenberg a fost folosit de Vulpe pentru a desemna grupul cultural amintit mai sus (Vulpe 1982, 489 urm; Vulpe 1983, 71 urm; Vulpe 1991, 105 urm.); în lucrarea de față el este utilizat pentru a indica o manieră de decor.

⁶⁴ Vezi discuția la Zaharia 1987, 36.

⁶⁵ Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 19.

⁶⁶ Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981, 35.

⁶⁷ Chicideanu 1980, 128 urm.

⁶⁸ Muscă 1986, 30-31.

⁶⁹ Vulpe, Drâmbocianu 1981, 171 urm.

⁷⁰ Andreescu 1992, 44-45.

⁷¹ La Greci apar o serie de fragmente ceramice cu bune analogii la Odaia Turcului care au fost atribuite nivelului 1 al așezării (fig. 50A). De asemenea, de la București-Fundeni sunt ilustrate fragmente ceramice de tip Năeni-Schneckenberg (fig. 50/6-7).

⁷² Schuster 1997, 125.

Corbului (sector A - nr. cat. 494B)⁷³. Din Oltenia poate fi citat fragmentul ceramic de la fig. 84D provenit de la Bârsești (nr. cat. 43) dintr-un context stratigrafic nesigur⁷⁴.

Descoperiri tipice Odaia Turcului provin în număr mare și din așezări situate în SE Transilvaniei, fiind încadrate în cultura Schneckenberg⁷⁵. Remarcăm, în primul rând, prezența în multe așezări a fragmentelor ceramice decorate în manieră Năeni-Schneckenberg. Nu știm însă în ce măsură ele au o pondere mai mare din punct de vedere numeric comparativ cu așezările de la sud de Carpați. Remarcăm de asemenea prezența cănilor (fig. 56B; 86/14)⁷⁶ și a castroanelor cu două torti. În cele mai multe din așezările din SE Transilvaniei, ceramica de tip Odaia Turcului a fost găsită împreună cu ceramică decorată cu găuri-buton de tip Glina și cu ceramică șnurată de tip Jigodin. Această asociere nu apare însă în vreun complex închis, condițiile de descoperire anulând practic valoarea cronologică a acestor amestecuri de materiale⁷⁷.

Ceramica din stratul 4 de la Odaia Turcului are analogii care merg până la identitate în ambele niveluri de la Sărata Monteoru. Posibilitatea ca în așezarea de la Odaia Turcului să avem, pentru stratul 4, o stratigrafie similară celei de la Sărata Monteoru (respectiv nivelurile 4a și 4b să corespundă nivelurilor Ic4,1-Ic4,2) rămâne deschisă, dar în stadiul actual nu reprezintă decât o ipoteză. Singura diferență dintre cele două niveluri de la Sărata Monteoru (Ic4,1 și Ic4,2), așa cum rezultă din puținul material publicat, este dată de apariția în cel de deasupra (Ic4,2) a fragmentelor ceramice de tip Năeni-Schneckenberg. La Odaia Turcului fragmente ceramice de tip Năeni-Schneckenberg apar în stratul 4, ceea ce paralelizează acest strat cu nivelul Ic4,2 de la Sărata Monteoru⁷⁸. Asemenea fragmente ceramice nu apar în nivelurile Zn.II de pe Cetățuia 2 de la Năeni-Zănoaga, ceea ce face probabilă plasarea lor la un orizont cronologic corespunzător nivelului Ic4,1 de la Sărata Monteoru. Prin urmare, atât stratigrafic cât și tipologic, în cadrul grupului Odaia Turcului se conturează trei etape: Zănoaga I (ilustrată deocamdată doar de descoperirile din nivelurile Ia-b de la Năeni-Zănoaga), faza Zănoaga II-Sărata Monteoru Ic4,1 în care este prezentă întreaga gamă a formelor ceramice ale grupului Odaia Turcului; faza Sărata Monteoru Ic4,2-Odaia Turcului 4 caracterizată de apariția decorului de tip Năeni-Schneckenberg)⁷⁹.

În stadiul actual al publicării materialului arheologic, ceramica din nivelurile Zănoaga Ib-IIb și Ic4,1-2 pare a fi similară celei din stratul 4 de la Odaia Turcului. O publicare detaliată a ceramicii ar putea releva însă diferențe semnificative între aceste așezări.

⁷³ Roman 1998, 17 urm.

⁷⁴ Petre-Govora 1995, 24-25, 29, 33 urm.

⁷⁵ Prox 1941; Bichir 1962, 87 urm.; Székely Zs. 1997.

⁷⁶ Asemenea vase provin și de la Cuciulata (Bichir 1962).

⁷⁷ Pentru critica descoperirilor de tip Schneckenberg vezi Vulpe 1991, 105 urm.

⁷⁸ Băjenaru 1998, 85 urm. Trebuie specificat că aceeași atribuire stratigrafică a fragmentelor ceramice de tip Năeni-Schneckenberg de la Odaia Turcului a fost sugerată de Zaharia 1987, 47.

⁷⁹ O schemă cronologică diferită a acestor descoperiri a fost propusă de Vulpe 1991, 111. În acest context trebuie precizat că numărul mic al fragmentelor ceramice decorate în manieră Năeni-Schneckenberg de la Sărata Monteoru și Odaia Turcului, pare a infirma existența unui grup cultural constituit numai din acest tip de ceramică.

C. Ceramica de tip Monteoru (pl. 40-44A)

I. Istoricul cercetării. Luând ca punct de plecare anul 1960, reținem afirmația lui Ion Nestor conform căreia cultura Monteoru s-a format pe un fond Glina III-Schneckenberg, anume desprinzându-se din faza inițială a acestui complex și asimilând elemente Cucuteni B, în zona cuprinsă între bazinul superior al Dâmboviței și bazinul superior al Buzăului⁸⁰. În 1966, Dumitru Berciu afirmă că Monteoru este rezultatul unei evoluții locale, pe fondul timpuriu al culturii Glina, la care a mai participat fondul Foltești, precum și o puternică componentă răsăriteană și una sudică reprezentată de cultura Cernavoda⁸¹. Sebastian Morintz a subliniat de asemenea rolul culturii Glina-Schneckenberg în apariția culturii Monteoru, dar a adus în discuție și descoperirile funerare în ciste descoperite în zona subcarpatică a județelor Dâmbovița și Argeș⁸².

Opiniile exprimate de Eugenia Zaharia⁸³, Ion Motzoi- și Monica Șandor-Chicideanu⁸⁴ au fost deja expuse în subcapitolul anterior. În 1995, Zaharia reafirmă că Monteoru s-a format în perioada timpurie a epocii bronzului, în aria și din fondul uman și cultural al perioadei de trecere la epoca bronzului, cu o importantă influență sudică (Cernavoda II, Foltești II, Râmnicelu, Cățelu, Coșereni, Zimnicea, Ezero)⁸⁵. Conform autoarei, prima fază Monteoru aparține bronzului timpuriu, etapa Ic4,1 fiind contemporană cu cultura Glina-Schneckenberg A, iar etapa Ic4,2 cu Glina-Schneckenberg B. În etapa Ic4,3, cultura Monteoru se răspândește din zona de formare (Subcarpații Buzăului) către sudul Moldovei.

Petre Roman include etapele Ic4,1-Ic4,2 în faza veche a culturii Monteoru, dar consideră că abia în etapa finală (Ic4,3) cultura Monteoru se cristalizează definitiv, ceea ce înseamnă că *“prima fază a culturii Monteoru se desfășoară în timpul etapelor IIb și III ale perioadei timpurii a epocii bronzului, ea fiind mai veche decât cristalizarea altor culturi ale bronzului clasic, cum sunt Verbicioara, Otomani, Wietenberg, Costișa”*⁸⁶. O părere diferită a exprimat Alexandru Vulpe (vezi discuția mai sus), care consideră că despre cultura Monteoru se poate vorbi numai odată cu etapa Ic4,3⁸⁷.

II. Clasificarea ceramicii. Singurele așezări de tip Monteoru Ic4,3-Ic3 din zona discutată, cercetate sistematic, sunt Sărata Monteoru (nr. cat. 633) și Cârломănești (nr. cat. 180), dintre care doar din prima avem material ceramic publicat (fig. 53B-55)⁸⁸.

A. Forme (pl. 40A; 42). Numărul formelor ce pot fi reconstituite este mic. Tipice sunt castroanele de tip F. I.B (pl. 40/2), cu corp globular, margine evazată și buza puternic răsfrântă, prezente în ambele stiluri - Ic4,3 și Ic3 (fig. 53/10-13; pl. 42/3). Trebuie menționate ceștile de tip II.B și amforetele de tip IV.B (pl. 40/6-7) cu gura albiată, marginea evazată și corp arcuit bitronconic, cu torți de cele mai multe ori supraînălțate (fig. 54/3-5, 7-8; 35/1-5); în cadrul stilului Ic3 aceste amforete capătă forme mai complexe cu torți specifice (pl. 42/8-11). Din categoria vaselor de dimensiuni mari face parte amfora de tip H. IV.A (stilul Ic4,3 - pl. 40/8). Merită de asemenea menționat un vas-askos zvelt,

⁸⁰ Nestor 1960, 102.

⁸¹ Berciu 1966, 185.

⁸² Morintz 1978, 101.

⁸³ Zaharia 1987.

⁸⁴ Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001.

⁸⁵ Zaharia 1995, 189.

⁸⁶ Roman 1986.

⁸⁷ Vulpe 1991.

⁸⁸ Materialul publicat de Zaharia 1987, 21 urm este insuficient pentru o imagine clară asupra a ceea ce înseamnă stilul Monteoru Ic4,3.

cu gura verticală⁸⁹. În cadrul stilului Ic3, pentru categoria vaselor mari se remarcă amforele cu corp etajat (pl. 42/14-15). De asemenea vasul-askos cu gura verticală se regăsește și în cadrul repertoriului Ic3 (pl. 42/13).

B. Decor.

Imprimare (I):

Stilul Ic4,3: 5b-c, 7 (pl. 40/9-11);

Stilul Ic3: 4a-b, 5a-b, 7, 8 (pl. 43/1-6).

Incizie (II): stilul Ic4,3: 1a-b, 6a-b, 24, 27f (pl. 40/12-17); identic și în cazul stilului Ic3 (pl. 43/7-12)

Relief (IV): stilul Ic4,3: 1a, 2b, 3a (pl. 40/18-20); identic și în cazul stilului Ic3 (pl. 43/13-15)

Combi-națiile formate exclusiv din motive imprimate sau în relief (**A, D**) sunt rare în cadrul ambelor stiluri și se compun din șiruri orizontale și verticale de creștături (A1a - pl. 41/1; A2 - pl. 43/17), mici impresiuni circulare (A1b - pl. 41/2) și alveole (A1 - pl. 43/16); brăuri în relief simple (D1 - pl. 41/4; 43/20) sau alveolate (D2 - pl. 41/5).

Pentru combinațiile realizate din motive incizate (**B**), remarcăm benzile formate din triunghiuri incizate umplute cu puncte pentru stilul Ic4,3 (B1 - pl. 40/3) și asocierile de linii simple, linii în zig-zag și cercuri concentrice pentru stilul Ic3 (B1 - 2-pl. 43/18-19).

Ceea ce individualizează decorul ambelor stiluri sunt combinațiile de motive incizate cu motive imprimate (**E**). Ele sunt formate din benzi de linii incizate orizontale, verticale și oblice flancate de șiruri de impresiuni (E1a-e - pl. 41/6-10; E1 - pl. 43/21), din benzi de linii sau triunghiuri umplute cu impresiuni (E2-4 - pl. 43/22-24); de asocieri ale acestora cu grupe de linii incizate în zig-zag (E2a-b - pl. 41/11-12; E6 - pl. 43/26)), de cercuri concentrice incizate mărginite sau umplute de impresiuni (E3 - pl. 41/13; E7-13 - pl. 43/27-33), sau din toate elementele descrise asociate pe același vas (E4 - pl. 41/14).

La fel de tipice sunt și combinațiile de mai sus asociate cu elemente de decor în relief (**J**) - butoni conici sau brăuri alveolate (J1-4 - pl. 41/17-20; J1-3 - pl. 44/7-9). Combi-națiile de motive incizate cu motive în relief (**H**) se întâlnesc numai pe ceramica stilului Ic3 și se compun din brăuri simple sau crestate cu linii în zig-zag și cercuri simple sau concentrice (H1-6 - pl. 44/1-6).

III. Răspândire și periodizare. Așezările Monteoru Ic4,3-Ic3 din catalogul lucrării se grupează în bazinul Buzăului (Harta 7), însă ceramică de acest tip se regăsește pe o arie geografică mai largă, ce cuprinde întreaga zonă exterioară a Subcarpaților de Curbură. De aici sunt menționate descoperiri Ic4,3 la Coroteni⁹⁰, Terchești⁹¹, Mănăstioara-Fitionești⁹², Vârteșcoiu⁹³, Satu Nou⁹⁴, toate în jud. Vrancea și Poiana, jud. Galați⁹⁵. Dintre acestea, cea mai consistentă pare a fi cea de la Coroteni, unde, prin cercetări de salvare, Victor Bobi a scos la lumină un grup format din 8 morminte de inhumăție și o așezare. Scheletele, chirците pe partea stângă, au fost depuse în gropi ovale placate cu pietre de râu și acoperite cu movile formate din același tip de pietre; la unele morminte, în locul pietrelor s-au folosit fragmente ceramice. În cadrul așezării s-au identificat mai multe complexe (construcții) și 7 vetre situate la adâncimi diferite, ceea ce ar putea indica mai multe niveluri de locuire. Ceramica din inventarul mormintelor, ca și cea din așezare, este similară din punct de vedere tipologic cu cea

⁸⁹ Zaharia 1987, 43, fig. 17/1.

⁹⁰ Bobi 1981, 47 urm; Bobi 1987, 17 urm; Bobi 1991, 17 urm; Bobi 1992, 31 urm; Bobi 1994, 37 urm.

⁹¹ Florescu 1966, 39 urm.

⁹² Florescu 1966, 39 urm.

⁹³ Bobi, Paragină 1991, 41 urm.

⁹⁴ Harțuche 1979a, 12.

⁹⁵ Vulpe R., Vulpe E. 1933.

atribuită nivelului Ic4,3 de la Sărata Monteoru. Se remarcă vasul-askos cu corp puternic arcuit și gura tăiată aproape vertical, ceașca cu gura albiată și două torți prinse sub marginea răsfrântă orizontal, amforeta cu aceleași caracteristici tipologice și castronul cu corp globular, gât scurt sau gât înalt tronconic, marginea puternic răsfrântă cu buza orientată în jos⁹⁶. Decorul constă din benzi formate din linii drepte sau în zig-zag flancate de șiruri de impresiuni circulare, cercuri concentrice flancate de același tip de impresiuni, sau șiruri paralele de impresiuni mici circulare⁹⁷.

Așezările de tip Monteoru Ic3 se răspândesc către nord, în Subcarpații Moldovei și bazinul Siretului, până la confluența acestuia cu râul Bistrița; sunt așezări consistente, cu mai multe niveluri de locuire și cu un inventar foarte bogat⁹⁸.

O primă problemă este în ce măsură stilul ceramic Ic4,3 indică o etapă cronologică distinctă din evoluția culturii Monteoru. O comparație tipologică cu ceramica de tip Ic3 de la Sărata Monteoru, care stratigrafic suprapune nivelul Ic4,3, indică:

- prezența vasului-askos (pl. 42/13), în aceeași formă și decorat în manieră identică, atât în depunerii atribuite stilului Ic4,3 cât și Ic3⁹⁹;
- cele două tipuri de castroane cu corp globular și margine puternic răsfrântă (pl. 40/2; 43/3) sunt prezente în ambele grupe de descoperiri¹⁰⁰;
- ceașca și amforeta cu gura albiată și două torți care pornesc din sau de sub buză (pl. 40/6-7; pl. 42/7-11) sunt de asemenea tipice atât pentru descoperiri Ic4,3 cât și Ic3¹⁰¹;
- decorul format din benzi incizate orizontale sau în zig-zag, cercuri concentrice incizate, toate flancate de șiruri de impresiuni mici rotunde, precum și șirurile de impresiuni, apare pe ceramica ambelor stiluri.
- comun este și decorul format din triunghiuri incizate umplute cu puncte¹⁰².

Ceramica Ic4,3 se diferențiază de cea Ic3 nu prin forme și elemente de decor distincte, ci mai degrabă prin *lipsa* unora care sunt tipice pentru ceramica Ic3. Cu alte cuvinte, Ic3 include aproape întreaga gamă de forme și decor Ic4,3, având în plus o serie de combinații ornamentale, fapt ce pune sub semnul întrebării existența unei etape (sau stil) Monteoru Ic4,3 cu trăsături tipologice distincte.

O a doua problemă este în ce măsură ceramica Ic4,3 reprezintă o continuare firească a celei din nivelurile Ic4,1-2, sau dacă diferențele dintre acestea justifică opinia după care ceramica din primele două niveluri de la Sărata Monteoru indică un grup sau grupuri culturale distincte (Odaia Turcului / Năeni-Schneckenberg). Comparația tipologică arată următoarele asemănări:

- amforeta de tip Ic4,3-Ic3 (pl. 40/7; 42/11) reprezintă o formă asemănătoare, derivată din amforetele de tip Odaia Turcului (pl. 35/16-17) (compară de asemenea fig. 55/1-3 cu fig. 42/3-7; 52/1, 4); ceea ce le diferențiază este decorul, modul de prindere și complexitatea torților;
- câteva vase de la Odaia Turcului (fig. 46/3; 47/1) arată tendința de răsfrângere în jos a marginii (buzei), element tipologic care va deveni frecvent în cadrul descoperirilor de tip Ic4,3-Ic3;
- vasele de la fig. 37/6; 38/1, incluse în cadrul castroanelor grupei Odaia Turcului, ar putea reprezenta prototipuri ale ceștilor Ic4, 3-Ic3 (pl. 40/6; 42/7, 9-10; fig. 54/4-5), diferențele tipologice dintre ele fiind însă semnificative;
- decorul constituit din triunghiuri umplute cu puncte apare pe un fragment ceramic de la Odaia Turcului (pl. 38/17), el regăsindu-se ulterior într-un număr mai mare în cadrul descoperirilor de stil Ic4,3-

⁹⁶ Bobi 1987, 32-38, fig. 7-13.

⁹⁷ Bobi 1987, 32-38, fig. 7-13.

⁹⁸ Florescu 1966.

⁹⁹ Compară Zaharia 1987, 43, fig. 17/1 cu Zaharia 1990a, 32, fig. 10/6, 7.

¹⁰⁰ Compară Zaharia 1987, 37, fig. 12/2, 11 cu Zaharia 1990a, 27, fig. 5/3; 8/2; 16/2.

¹⁰¹ Compară Zaharia 1987, 38, fig. 13/7; 14/8 cu Zaharia 1990, 29, fig. 7/1-2; 11/1; 19/2.

¹⁰² Pentru decor compară întreaga ilustrație a celor două articole de mai sus.

Ic3 (pl. 41/3; 43/24);

– decorul Ic4,3 format din benzi de linii incizate orizontale, flancate de impresiuni circulare, arată o bună relație cu decorul de tip Năeni-Schneckenberg¹⁰³;

– o serie de elemente comune se remarcă în cadrul cermicii grosiere, însă aceasta este prea puțin cunoscută în momentul de față pentru a putea permite aprecieri detaliate.

Apropierile tipologice între ceramica de tip Odaia Turcului și cea Monteoru Ic4,3-Ic3 sunt evidente. La fel de numeroase și de semnificative sunt însă diferențele dintre ele. În primul rând, din cadrul descoperirilor Ic4,3-Ic3 lipsește grupa vaselor cu buza lățită în formă de T și cu apucători sau torți pe buză, grupă care în stratul 4 de la Odaia Turcului este cea mai bine reprezentată din punct de vedere numeric (fig. 32B-35)¹⁰⁴. Lipsește de asemenea grupa ceștilor și cănilor cu una sau două torți supraînălțate și fund ascuțit, care, în cadrul ceramicii fine de la Odaia Turcului, ocupă locul doi ca număr de vase (fig. 40-41). Comparativ cu varietatea mare de forme ceramice din cadrul grupului Odaia Turcului, frapează numărul foarte mic al acestora în cadrul descoperirilor de tip Ic4,3-Ic3. În fine, decorul incizat joacă un rol minor pe ceramica de tip Odaia Turcului, fiind în schimb mult mai numeros și expresiv pe ceramica Ic4,3-Ic3. Dacă la acestea adăugăm diferențele de ordin chorologic, rămâne discutabil în ce măsură ceramica de tip Odaia Turcului reprezintă o etapă mai timpurie a culturii Monteoru.

Oricum, sigla Ic4,3 atribuită descoperirilor discutate în subcapitolul de față este improprie, sugerând apropieri tipologice cu ceramica nivelurilor Ic4,1-2. În realitate, ea se integrează în stilul Ic3.

D. Ceramica de tip Tei (pl. 44A-49A)

I. Istoricul cercetării. În anul 1933, făcând referire la momentul apariției culturii Tei, Ion Nestor preciza doar că aceasta înglobează cultura Glina III-Schneckenberg¹⁰⁵. Revenind asupra acestei probleme în anul 1960, același cercetător apreciază că “o serie de trăsături ale culturii Tei nu se pot explica prin substratul Glina III-Schneckenberg, unde ele lipsesc” și că “aria de formare a culturii Tei a cuprins și unele spații de la est și sud de Dunăre, unde ea a luat naștere pe un fond de caracter general Horodiștea-Foltești, contaminat însă acolo cu o tradiție neolitică târzie mai persistentă și cu un puternic curent de influențe sudice, greco-egeice, transmise în ultima etapă prin Macedonia”¹⁰⁶.

În anii 1960 și 1961 sunt descoperite pe teritoriul Bucureștiului primele stațiuni în care a fost documentată cea mai veche fază a culturii Tei cunoscută la acea dată, faza Tei-Cățelu (sau Tei I după periodizarea lui Valeriu Leahu)¹⁰⁷. În anul 1966, în monografia sa asupra culturii Tei, Leahu tratează pe larg problema originii și formării acestei culturi¹⁰⁸. Pe baza celor mai timpurii descoperiri de tip Tei, se precizează că aria de formare o reprezintă centrul Munteniei, mai exact bazinele inferioare ale Colentinei, Dâmboviței și Argeșului. Analizând ceramica fazei Tei I, Leahu surprinde două componente importante ce au stat la baza formării culturii Tei, culturile Foltești II și Glina, acestea nefiind însă su-

¹⁰³ Decorul de pe fragmentele ceramice de la fig. 52/6-9, atribuite nivelului Ic4,2 de la Sărata Monteoru, se apropie cel mai mult de exemplarele din nivelul următor; ținând cont de condițiile stratigrafice de la Sărata Monteoru este greu de spus dacă ele provin din nivelul Ic4,2 sau dacă aparțin depunerii de tip Ic4,3.

¹⁰⁴ Fragmente ceramice de la astfel de vase sunt ilustrate de la Poiana (Vulpe R., Vulpe E. 1933, 285, fig. 29/8; 30/2) unde există și ceramică Ic4,3-Ic3; castroane cu buza lățită sub formă de T sunt prezente în cadrul descoperirilor de tip Monteoru Ic2 din Moldova (de exemplu la Costișa, jud. Neamț), fără apucători și realizate într-o manieră diferită față de cele de la Odaia Turcului.

¹⁰⁵ Nestor 1933a, 103.

¹⁰⁶ Nestor 1960, 105.

¹⁰⁷ Este vorba de așezările de la București-Cățelu Nou (nr. cat. 108B - Leahu 1963, 23 urm; Leahu 1963b, 309 urm; Leahu 1965, 28 urm) și București-Străulești (nr. cat 130B - Constantiniu, Panait, Panait 1965, 141).

¹⁰⁸ Leahu 1966, 138 urm.

ficiente pentru a explica în mod satisfăcător geneza acestei culturi. Pentru decorul incizat incrustat cu o substanță albă prezent pe ceramica primei faze Tei, Leahu găsește cele mai apropiate analogii în mormântul 18 de la Brăilița, atribuit unei faze târzii a înmormântărilor cu ocră¹⁰⁹. Concluzionând, autorul citat precizează că *“procesul de formare a culturii Tei (...) a fost cu mult mai simplu și mai firesc decât s-a crezut până acum: substratul autohton de factură Foltești II sau Glina, dezvoltându-se ascendent, a preluat din mers elemente de cultură de la populațiile (triburile ocromanice) cu care au venit pe loc în contact, din această fuziune, printr-o sinteză creatoare, născându-se o cultură nouă”*¹¹⁰.

Importantă a fost descoperirea și cercetarea în anul 1973 a așezării de la Bungetu, jud. Dâmbovița (nr. cat. 144), unde Ion Motzoi-Chicideanu a surprins două niveluri de locuire. Cel superior, cu ceramică de tip Tei-Cățelu, suprapunea un nivel caracterizat de o ceramică cu trăsături arhaice în comparație cea din nivelul superior, reprezentând un aspect Tei mai vechi decât Tei-Cățelu¹¹¹. Remarcând, pe de-o parte, absența unei componente clare de factură Glina în structura ceramicii acestei faze, iar pe de altă parte prezența în număr mare a ceramicii decorată cu scrijelituri (de tip Besenstrich), Motzoi-Chicideanu concluzionează următoarele: *“Constituirea culturii Tei se pare că a avut loc (...) în Muntenia prin suprapunerea peste fondul autohton de tradiție Glina a unei componente de origine vestică, în cadrul unui proces mai larg, în care se integrează și constituirea culturii Wietenberg și, poate, și a culturii Verbicioara”*¹¹².

În ultima sa argumentare, Leahu reafirmă caracterul arhaic al fazei Tei I (=Tei-Cățelu) comparativ cu celelalte faze din evoluția culturii Tei, considerând nivelul mai vechi de la Bungetu drept o etapă (Ia) a fazei respective. Cu alte cuvinte, Leahu respinge existența fazei Bungetu ca cea mai veche fază cunoscută a culturii Tei, integrând descoperirile respective în mod organic în evoluția fazei Tei-Cățelu¹¹³.

II. Clasificarea ceramicii. Discuția asupra conținutului ceramic a ceea ce se consideră a fi primele etape din evoluția culturii Tei, se întemeiază pe descoperirile din trei așezări, cercetate și publicate în mod satisfăcător: București - Cățelu Nou (nr. cat. 108B), Bungetu (nr. cat. 144) și nivelul 2 de la Greci (nr. cat. 337B). Celelalte descoperiri de tip Tei sunt fie nepublicate, fie sunt mai mult sau mai puțin întâmplătoare.

A. Forme.

Cești, câni, amforete (pl. 44B). Este o serie numeroasă, bine conturată, cu vase încadrabile în grupele de mărime A-C, categoriile I-III. Cele mai multe sunt din tipul A (forme închise cu diametrul maxim mai mare decât diametrul gurii), cu corp pântecos bitronconic, margine (gât) înaltă, cu torți plasate sub buză sau supraînălțate (pl. 44/11-20). Cănila și paharele (categoria IV) sunt de ambele tipuri (A și B - pl. 44/24-27), cu sau fără torți.

Boluri, străchini și castroane (pl. 45). Constituie de asemenea o serie numeroasă, cu vase de mărimi medii și mari (majoritatea încadrabile în grupele de mărime E-I), în care tipurile I.A-II.A (cu margine invazată), spre deosebire de grupele ceramice precedente, sunt foarte bine reprezentate (pl. 45/1-9, 15). Tipurile I.B-II.B sunt reprezentate mai ales de boluri cu pereți arcuiți tronconic (pl. 45/10-14), dar și de exemplare cu corp arcuit bitronconic și margine evazată (pl. 45/16-17).

Amfore (pl. 46A). Sunt vase de dimensiuni medii și mari (F-J, categoria III), cu corp pântecos, arcuit bitronconic, gât înalt, uneori cu două torți pe umăr.

¹⁰⁹ Leahu 1966, 151.

¹¹⁰ Leahu 1966, 153.

¹¹¹ Chicideanu 1973, 27 urm; Chicideanu 1977, 225 urm; Chicideanu 1982, 101 urm.

¹¹² Chicideanu 1982, 105.

¹¹³ Leahu 1992, 62 urm.

Comparativ cu grupele ceramice deja prezentate, cea de tip Tei prezintă o serie de particularități care o individualizează destul clar. Se remarcă, în primul rând, procentul mai mare al vaselor de tip A (cu diametrul gurii mai mic decât diametrul maxim) față de vasele de tip B. Reamintesc că în cadrul ceramicii de tip Odaia Turcului sau Monteoru vasele de tip A sunt o apariție foarte rară. Categoria I, una dintre cele mai numeroase în cadrul altor grupe ceramice, este reprezentată doar de două variante, ambele aparținând tipului A. Remarcăm de asemenea numărul și varietatea mare a ceștilor cu o toartă (categoriile IIa, IIb, III), numărul mare de vase din categoria III, precum și slaba reprezentare a categoriei IV, în special a vaselor mari de provizii¹¹⁴.

B. Decor.

Imprimat (I): 1a-c, 4a, 5a, 7, 8, 10 (pl. 46/6-15);

Incizat (II): 1a-b, 3a-c, 4, 6a-b, 9a-b, 10, 11, 12, 13, 15, 17a-b, 18, 25, 27g (pl. 46/16-35);

Relief (IV): 1b, 2a-c, 3a-b, 4a-b (pl. 47/1-9).

Combinățiile motivelor decorative enumerate mai sus sunt următoarele:

Grupa A – combinații de motive imprimate (pl. 47/10-11):

A1=șiruri paralele de crestături scurte arcuite (pl. 47/10);

A2=șiruri paralele de mici impresiunii circulare (pl. 47/11).

Grupa B – combinații de motive incizate (pl. 47/12-28):

B1a-b=șiruri orizontale sau verticale de incizii scurte, neregulate (pl. 47/12-13);

B2=linie în zig-zag mărginită de linie incizată (pl. 47/14);

B3a-b=benzi de linii incizate umplute cu linii în zig-zag (pl. 47/15-16);

B4=benzi alterne umplute cu șiruri de incizii scurte, oblice și cu linii incizate (pl. 47/17);

B5=linie în zig-zag mărginită de linie incizată, asociate cu benzi verticale umplute cu incizii scurte (pl. 47/18);

B6=linii simple alterne cu linii în zig-zag, asociate cu decorul ramură de brad (pl. 47/19);

B7=benzi alterne umplute cu șiruri de incizii scurte, oblice și cu linii incizate asociate cu decorul ramură de brad (pl. 47/20);

B8=șiruri orizontale de incizii scurte, oblice, mărginite de câte o linie incizată, asociate cu linii în zig-zag (pl. 47/21);

B9=linii simple asociate cu linii în zig-zag și cu șiruri orizontale de împunsături succesive (pl. 47/22);

B10=benzi de linii incizate umplute cu linii în zig-zag, asociate cu bandă umplută cu crestături și cu linii verticale în zig-zag (pl. 47/23);

B11=bandă verticală umplută cu grupe de incizii oblice (pl. 47/24);

B12=bandă umplută cu triunghiuri duble cu vârful în sus și o linie mediană (pl. 47/25);

B13=grupe de linii orizontale mărginite de șir de triunghiuri cu vârful în jos, umplute cu șiruri oblice de împunsături succesive (pl. 47/26);

B14=linie în zig-zag mărginită de linie incizată, asociate cu grupe de două linii scurte arcuite, mărginite de incizii scurte (pl. 47/27);

B15=linii cu un capăt arcuit, mărginite de incizii scurte (pl. 47/28).

Grupa D – combinații de motive în relief (pl. 47/29-32):

D1=brâuri alveolate dispuse orizontal și oblic (pl. 47/29);

D2=grupe de mici butoni conici alterne cu proeminențe circulare de dimensiuni mai mari (pl. 47/30);

¹¹⁴ Prezența acestor tipuri de vase poate fi presupusă pe baza fragmentelor ceramice publicate. Ele sunt lucrate din pastă grosieră, categorie neglijată în publicarea materialelor de tip Tei.

D3=grupe de proeminențe verticale alungite plasate pe marginea vaselor (pl. 47/31);

D4=asociere de brâu alveolat cu proeminență circulară (pl. 47/32).

Grupa E – combinații de motive imprimare și incizate (pl. 47/33; 48);

E1=șir de impresiuni scurte mărginite de o linie incizată (pl. 48/1);

E2a-d=șiruri de diferite tipuri de impresiuni și creștături mărginite de linii incizate, asociate cu grupe de linii în zig-zag (pl. 48/2-5);

E3a-b=șiruri paralele și alterne de impresiuni mici triunghiulare, mărginite de linii simple sau linii în zig-zag (pl. 48/6-7);

E4a-b=șir de incizii unghiulare mărginite de impresiuni orizontale sau de benzi cu creștături verticale (pl. 48/8-9);

E5=șir de incizii sub formă de paranteze închise dispuse orizontal, mărginit de linii incizate și șiruri de impresiuni (pl. 48/10);

E6-7=șiruri de diferite tipuri de impresiuni, mărginite de linii incizate, linii în zig-zag sau șiruri de incizii scurte (pl. 48/11-12);

E8a-b=șiruri verticale de impresiuni care încadrează benzi din linii simple incizate sau benzi umplute cu linii în zig-zag (pl. 48/13-14);

E9=șir de incizii unghiulare prelungi mărginit de șir de impresiuni circulare (pl. 48/15);

E10=grupe de incizii unghiulare dublate de linii incizate, mărginite de șiruri de creștături (pl. 48/16);

E11=șiruri orizontale și verticale de impresiuni scurte, mărginite sau care încadrează linii simple incizate, asociate cu linii arcuite mărginite de incizii scurte (pl. 48/17);

E12-14=șiruri și grupe de diferite tipuri de impresiuni, asociate cu șiruri de incizii scurte, linii simple sau în zig-zag (pl. 48/18-20);

E15=șir de incizii oblice alterne, încadrat de șiruri de impresiuni, asociate cu ramura de brad (pl. 48/21);

E16=șiruri alterne formate din impresiuni, incizii și motivul ramură de brad (pl. 48/22);

E17=șir de impresiuni asociat cu șiruri de incizii scurte, de incizii frânte și de volute (pl. 48/23);

E18=benzi orizontale și verticale umplute cu creștături, asociate cu șir de incizii unghiulare și cercuri formate din incizii scurte (pl. 47/33).

Grupa G – combinații de motive imprimare și în relief (pl. 49/1-5):

G1=buză alveolată și proeminență circulară (pl. 49/1);

G2=buză alveolată și proeminențe alungite orizontal (pl. 49/2);

G3=șir de mici impresiuni circulare întrerupt de grupe de proeminențe circulare (pl. 49/3);

G4=șiruri de mici impresiuni triunghiulare alterne care încadrează un brâu în relief pe care se află același tip de impresiuni (pl. 49/4);

G5=brâu alveolat mărginit la partea inferioară de un șir de arcade umplute cu puncte (pl. 49/5).

Grupa H – combinații de motive incizate și în relief (pl. 49/6-8):

H1=șiruri de incizii scurte oblice, incizii unghiulare și linii simple, asociate cu proeminență circulară (pl. 49/6);

H2=benzi umplute cu incizii scurte, linii simple și șiruri de S-uri înălțuite, asociate cu proeminență circulară (pl. 49/7);

H3=brâuri alveolate dispuse pe margine, asociate cu decorul Besenstrich (pl. 49/8).

Grupa J – combinații de motive imprimare, incizate și în relief (pl. 49/9):

J1=șir de impresiuni triunghiulare, proeminență circulară din care pleacă trei linii incizate (pl. 49/9).

În ceea ce privește decorul, se observă marea bogăție a combinațiilor de motive incizate și a motivelor incizate cu cele imprimare (grupele B, E), combinații prezente de regulă pe ceramica fină. Trebuie subliniat de asemenea că toate motivele incizate (cu excepția II.15) și combinațiile lor sunt incrustate cu substanță albă. O altă caracteristică a decorului de tip Tei, este prezența în număr mare a striurilor (decor tip Besenstrich), asociate de regulă cu brăuri alveolate și aplicații în relief pe ceramica grosieră din toate nivelurile discutate.

III. Răspândire și periodizare. Toate punctele cu descoperiri de tip Tei sunt grupate în bazinul mijlociu și inferior al Argeșului (Harta 7). Fragmentele ceramice găsite în mantaua unui tumul din necropola hallstattiană de la Ferigile (jud. Vâlcea) (nr. cat. 293)¹¹⁵ sunt prea puține pentru a putea vorbi de o prezență Tei în acea zonă.

Problema discutată în literatura de specialitate este în ce măsură descoperirile din nivelul I de la Bungetu formează o fază distinctă (prima) în evoluția culturii Tei, sau ele se integrează în faza Tei-Cățelu așa cum a fost definită de Leahu. Răspunsul depinde de criteriile pe care le avem în vedere atunci când definim o „fază” a unei culturi și de gradul raportului dintre asemănările / deosebirile constatate între descoperirile discutate. Din punct de vedere tipologic, așa cum s-a remarcat deja¹¹⁶, ceramica nivelului I de la Bungetu prezintă o serie de trăsături arhaice comparativ cu cea din nivelul care îi succede (Bungetu II). Predomină combinațiile mai simple, în care motivele imprimate (impresiuni mici circulare sau triunghiulare) sunt prezente în număr mai mare, iar motivele incizate sunt compuse de regulă din linii simple sau de benzi umplute cu linii în zig-zag cu amplitudine mare (A1-A2, B3a-b, B5, B11, E2-E3, E9-E10)¹¹⁷. În nivelul Bungetu II, ca și în așezarea de la Cățelu Nou, predomină combinațiile de motive incizate și imprimate încadrate în benzi înguste (B7-B9, B16, E4-E5)¹¹⁸. Deși prezintă analogii cu ambele niveluri de la Bungetu, descoperirile de la Greci par mai apropiate din punct de vedere tipologic de Bungetu I¹¹⁹. Remarcăm faptul că șirurile de împunsături succesive, în formă tipică, apar la nivel Bungetu II-Cățelu, iar decorul “ramură de brad” îl găsim numai în așezarea de la Cățelu Nou.

Important este faptul că atât descoperirile de tip Tei-Bungetu, cât și cele de tip Tei-Cățelu, prin tipurile de forme și combinațiile de decor, ilustrează o etapă cronologică distinctă a epocii bronzului din bazinul Argeșului, ele individualizându-se destul de clar față de alte grupe ceramice mai mult sau mai puțin contemporane.

E. Descoperiri de tip Braneț (pl. 49B)

Prin acest termen am desemnat o serie de materiale ceramice de la Braneț (nr. cat. 77), a căror corespondență tipologică în cadrul grupelor culturale discutate este destul de vagă. Este vorba de formele și combinațiile de elemente de decor ilustrate la pl. 49B și la fig. 10/5-13; 11.

În ceea ce privește formele, avem cești din categoriile II.A și III (pl. 49/10, 12), un castron din categoria II.B (pl. 49/11) și alte două invazate, din categoriile I.A-II.A (pl. 49/13-14) și un vas-borcan de asemenea invazat, din categoria III (pl. 49/15). Atrag atenția și asupra bolului cu toartă dispusă pe margine de la fig. 11/1 și capacului de la fig. 11/5.

Majoritatea elementelor de decor sunt incizate: linii în zig-zag cu capete petrecute (pl. 49/16),

¹¹⁵ Chicideanu 1982, 102 (citată Vulpe 1967, pl. 14/32, 34).

¹¹⁶ Chicideanu 1982; Leahu 1992, 69.

¹¹⁷ În număr mic, unele dintre acestea sunt prezente și în Tei-Cățelu.

¹¹⁸ O descriere amănunțită a ceramici din fiecare nivel în parte și concluziile care se desprind, la Chicideanu 1982; Chicideanu 1977, 225 urm.

¹¹⁹ Chicideanu 1982, 101 urm.

benzi umplute cu incizii scurte (pl. 49/17), benzi umplute cu șiruri alterne de incizii scurte oblice, mărginite de același tip de incizii (pl. 49/18), șiruri paralele formate din incizii scurte orizontale (pl. 49/19), acestea asociate uneori cu grupe de linii incizate drepte sau arcuite, dispuse ordonat pe corpul vaselor (pl. 49/21)¹²⁰. Pe lângă forme și combinații ornamentale, fragmentele ceramice în discuție se diferențiază de cele de tip Glina și prin tehnica de lucru; majoritatea vaselor pe care le-am văzut în depozitul MNIR (în special bolurile de la fig. 9/4; 10/12; 11/2, și fragmentele ceramice de la fig. 10/6-8), sunt lucrate din pastă fină, cărămizie-roșie, cu mult nisip fin și mica, cu suprafețe fără slip dar bine netezite.

Analogii pentru aceste materiale avem în alte trei așezări situate în zona Bucureștiului, descoperirile fiind, în stadiul actual al cercetării, la fel de inconsistente ca și în cazul așezării de la Branet. Este vorba, în primul rând, de fragmentele ceramice ilustrate la fig. 50A, care provin de la Greci (nr. cat. 337), cele de la poziția 1-4 atribuite nivelului 1 (Glina), iar cel de la poziția 5 nivelului 2 (Tei-Bungetu). Se remarcă cele două fragmente ceramice decorate cu grupe de linii incizate regulate, arcuite, în acest caz flancate de șiruri de impresiuni (pl. 49/22; fig. 50/1-2). A doua așezare este cea de la București-Fundeni (nr. cat. 116), sondată de Dinu V. Rosetti în perioada interbelică, din care este publicat un material ceramic tipic Glina împreună cu două cești ce nu au corespondență tipologică în cadrul acestei culturi (fig. 50/9)¹²¹. Tot de la București-Fundeni, Ion Nestor publică în 1928 câteva fragmente ceramice, dintre care două cu un decor tipic Năeni-Schneckenberg, unul cu două benzi paralele incizate umplute cu linie în zig-zag și altul cu striuri neregulate pe corp (fig. 50/6-8)¹²².

Pentru aceste materiale, cele mai bune analogii le găsim în descoperirile de tip Tei-Bungetu și Tei-Cățelu¹²³. Remarc, în primul rând, prezența vaselor de tip A, ca și în cazul ceramicii Tei, vasul de tip I. I.A de la pl. 49/14 fiind identic cu varianta E. I.A din faza timpurie Tei (pl. 45/2). Ceștile de la pl. 49/10, 12 (fig. 11/4, 8), ca și cele de la București-Fundeni, își găsesc cele mai apropiate analogii tot în cadrul descoperirilor de tip Tei. Teșirea și tendința de lățire a buzei în cazul vaselor de la fig. 9/4; 11/3, se întâlnește și în așezarea de la Bungetu¹²⁴. În ceea ce privește decorul, liniile în zig-zag și benzile umplute cu incizii confirmă apropierea propusă, iar șirurile de incizii scurte orizontale de la pl. 49/19, 21 (fig. 11/6) ar putea reprezenta o formă arhaică a împunsăturilor successive prezente în faza Tei-Cățelu. Fragmentul ceramic cu decor format din benzi umplute cu linii în zig-zag găsit la București-Fundeni, ca și cele de la Glina, sunt aproape identice cu exemplarele din așezările de tip Tei, astfel încât nu este exclus ca aici să avem de fapt documentate locuiri Bungetu sau Cățelu.

Alte câteva tipuri de vase și elemente de decor își găsesc paralele bune în descoperirile de tip Odaia Turcului. Mă refer în primul rând la vasul de la fig. 11/1 cu toartă dispusă pe margine și la capacul de la fig. 11/5 (compară cu fig. 48/8). Două fragmente ceramice de la București-Fundeni sunt decorate în manieră Năeni-Schneckenberg (fig. 50/6-7), către aceeași arie culturală conducând și cele două vase de la Greci decorate cu grupe de linii incizate flancate de șiruri de impresiuni (fig. 50/1-2). Din stratul 4 de la Odaia Turcului provine un fragment ceramic decorat cu striuri dispuse regulat pe corp (fig. 47/10), fragmente decorate în același mod fiind prezente la Branet¹²⁵ și Greci¹²⁶.

Pentru multe dintre fragmentele ceramice ilustrate, contextul stratigrafic este neclar. Câteva de la Branet provin din nivelul 6 al așezării, adică din ceea ce Ulanici numea "nivelul remaniat"¹²⁷. Cele

¹²⁰ Tot aici intră și fragmentul ceramic decorat cu striuri regulate, publicat de Ulanici (1981, 24, fig. 4/7).

¹²¹ Morintz, Rosetti 1959, pl. 13/8-9.

¹²² Nestor 1928, 115, fig. 2/j; 121, fig. 5/8-9, 13, 15.

¹²³ Apropierea tipologice cu faza Tei-Cățelu au fost deja subliniate de Ulanici (1976, 59 urm).

¹²⁴ Chicideanu 1977, 231.

¹²⁵ Ulanici 1981, 24, fig. 4/7.

¹²⁶ O serie de analogii între ceramica din nivelurile de la Zănoaga și cea de la Branet au fost deja remarcate de Motzoi- și Șandor-Chicideanu 2001, 89.

¹²⁷ Cum arătam în capitolul precedent, existența unui „nivel remaniat” la suprafața așezării de la Branet nu se

de la București-Fundeni au fost atribuite locuirii de tip Glina, ca și majoritatea celor de la Greci, deși trebuie reamintit că aici nivelului Glina îi urmează un nivel cu materiale Tei-Bungetu. Asocierea descoperirilor de tip Branetș cu ceramică Glina nu poate fi probată în nici una din așezările menționate.

O separare a ceramicii între nivelurile Branetș 5-6 nu poate fi făcută deocamdată. În acest caz putem presupune că în ultimele două niveluri, pe lângă vechile procedee de ornamentare întâlnite în nivelurile 3-4 apar altele noi, care nu modifică însă din punct de vedere structural conținutul lor ceramic. Pe de altă parte, putem presupune că ceramica decorată cu găuri-buton din nivelurile 5-6 ar proveni de fapt numai din nivelul 5, în timp ce fragmentele ceramice evidențiate mai sus provin numai din nivelul 6. În stadiul actual al cercetării trebuie luate în calcul ambele ipoteze: fie aceste materiale sunt parte integrantă a nivelurilor de tip Glina, ceea ce înseamnă că în aceste așezări avem o etapă mai târzie Glina, contemporană cu descoperirile de tip Odaia Turcului și care conține elemente tipologice de legătură cu etapele timpurii Tei; fie ele reprezintă descoperiri ulterioare și fără legătură cu cultura Glina, răspândite în sudul Munteniei la o vreme corespunzătoare stratului 4 de la Odaia Turcului. În acest ultim caz trebuie să avem în vedere inconsistența tipologică și numerică a acestui gen descoperiri, inconsistență care, pe de altă parte, ar putea fi rezultatul caracterului cercetării și publicării.

Indiferent cum ar sta lucrurile, descoperirile de tip Branetș indică apropieri tipologice destul de bune cu ceramica etapelor timpurii Tei. Pe baza lor nu se poate vorbi de o fază mai veche ce se integrează în evoluția culturii Tei, însă conțin o serie de elemente care, într-o formă mult evoluată și diversificată, vor caracteriza așezările de tip Bungetu și Cățelu. Pe de altă parte, raportat la aria de răspândire a ceramicii de tip Tei, descoperirile de la Branetș, ca și cele de la Ferigile, susțin acea „componentă vestică” a acesteia, menționată de Motzoi-Chicideanu¹²⁸.

F. Ceramica de tip Verbicioara (pl. 50-54)

I. Istoricul cercetării. În primul studiu de sinteză asupra culturii Verbicioara, Dumitru Berciu nu discută în mod explicit problema originii acestei culturi, menționând numai că în Oltenia, prima fază Verbicioara (I) suprapune nemijlocit cultura Glina (stațiunea de la Verbicioara - nr. cat. 758)¹²⁹. Într-o altă lucrare publicată în anul 1966, Berciu afirmă că Verbicioara a luat naștere în Banat pe un fond Periam-Mokrin-Pančevo, de unde, gata formată, a pătruns în Oltenia¹³⁰, părere susținută de Sebastian Morintz¹³¹ și exprimată de Ion Nestor încă din anul 1960¹³². Pentru Nicola Tasić, faza timpurie a culturii Verbicioara are cele mai bune analogii în descoperirile de tip Vinkovci, susținând implicit apariția acesteia în Banat la un orizont cronologic timpuriu, corespunzător culturii Glina¹³³. În 1986, Petre Roman definește descoperirile de tip Gornea-Vodneac (=Orlești), „cărora le este caracteristică o ceramică ornamentată cu scrijelituri și, mai ales, prin impresiuni textile sub formă de fagure. În Oltenia, acestea suprapun așezările Glina ale etapei a II-a și preced, în cea mai mare parte sau în totalitate, cultura Verbicioara”¹³⁴.

justifică. Așa cum reiese din carnetele de săpătură, fragmente ceramice cu decor incizat (uneori incrustat cu alb) din nivelul respectiv au apărut în fiecare campanie, numărul lor fiind destul de mare. Singurele analogii pe care Ulanici le cunoștea la începutul anilor 70 pentru acest material erau în cultura Coțofeni. Așa se și explică de ce autorul a considerat că nivelul cel mai de sus este deranjat și conține materiale ceramice amestecate Glina și Coțofeni. În realitate, la nivelul cunoștințelor de astăzi, putem spune că ceramica incizată incrustată cu alb din nivelul 6 de la Branetș nu are nici o legătură cu cea de tip Coțofeni.

¹²⁸ Chicideanu 1982, 105.

¹²⁹ Berciu 1961, 149 urm.

¹³⁰ Berciu 1966, 178.

¹³¹ Morintz 1978, 22.

¹³² Nestor 1960, 106.

¹³³ Tasić 1984, 88-89.

¹³⁴ Roman 1986, 31.

Sporirea numărului și volumului cercetărilor de teren, au determinat schimbări în ceea ce privește concepția despre locul și modul în care a luat naștere cultura Verbicioara. Importante în acest sens sunt cercetările efectuate de Marin Nica la Locusteni și Cârcea-Viaduct, Gabriel Crăciunescu în jud. Mehedinți, precum și descoperirile mai mult sau mai puțin întâmplătoare ale lui Gh. Petre-Govora în nordul-estul Olteniei.

Pentru Petre-Govora, cultura Verbicioara se formează în Oltenia pe fondul a două variante culturale, Periam-Mokrin și Glina târzie, cu o participare substanțială a orizontului Gornea-Orlești¹³⁵. În opinia lui Crăciunescu, locul de formare al culturii Verbicioara este Oltenia, proces în care un rol determinant l-a avut orizontul cu ceramică striată de tip Gornea-Orlești, a cărui răspândire pe un spațiu vast a creat un fond cultural comun din care vor lua naștere culturile Verbicioara, Vatina, Periam-Pecica etc¹³⁶. Nica crede că în descoperirile de la Locusteni, Cârcea și Orodel se poate urmări întreaga evoluție culturală de la sfârșitul bronzului timpuriu până la formarea culturii Verbicioara¹³⁷. Astfel, în toate aceste așezări, este documentat orizontul cu ceramică striată de tip Gornea-Orlești, împărțit pe criterii tipologice în două etape de evoluție, urmat de o fază de tranziție către cultura Verbicioara, împărțită de asemenea în două etape. Această fază de tranziție a fost numită pre-Verbicioara și corespunde fazei Verbicioara I din periodizarea Berciu, apariția ei fiind strâns legată de evoluția locală a grupului Gornea-Orlești. Ea este urmată de prima fază Verbicioara propriu-zisă (Verbicioara II după Berciu), documentată în așezările de la Orodel, Cârcea-Hanuri, Mărăcine, Padea și, desigur, Verbicioara. Astfel, Nica reafirmă că geneza culturii Verbicioara are loc în Oltenia, contribuția cea mai importantă la acest proces revenind orizontului cu ceramică striată de tip Gornea-Orlești¹³⁸.

II. Clasificarea ceramicii. Termenii de “orizont Gornea-Orlești” și “fază Verbicioara I” înglobează un număr destul de mare de descoperiri a căror unitate tipologică și cronologică nu poate fi probată în stadiul actual al cercetării. Există trei zone relativ distincte cu acest gen de ceramică:

1. NE Olteniei, pusă în evidență de cercetările de teren efectuate de Petre-Govora, majoritatea fiind descoperiri întâmplătoare; material ceramic publicat ceva mai consistent provine de la Ocnele Mari-Zdup (nr. cat. 475), Ocnele Mari-Ștrand (nr. cat. 474B) și Orlești (nr. cat. 490);
2. Zona Porților de Fier și cursul mehedințean al Dunării, unde, prin cercetările lui Crăciunescu a fost identificat un număr mare de așezări, dintre care sondate și publicate sunt cele de la Bucura (nr. cat. 99), Dobra (nr. cat. 267B) și Rogova (nr. cat. 604);
3. Bazinul mijlociu și inferior al Jiului împreună cu valea Desnățuiului, unde, în afara așezării eponime, se înscriu cercetările publicate de Nica de la Locusteni (nr. cat. 408-410) și Cârcea (nr. cat. 176-177).

Planșele includ, în linii mari, principalele tipuri ceramice puse în legătură cu începutul culturii Verbicioara din toate aceste zone.

A. Forme.

Cești, căni, amforete (pl. 50A). Seria este numeroasă și variată din punct de vedere morfologic; am inclus aici vasele de dimensiuni mici (grupele de mărime A-C), categoriile II-IV. Tipice sunt cănila și amforetele cu corp globular sau arcuit bitronconic, gât înalt cilindric, una-două torți prinse sub margine sau trase din buză (pl. 50/12-21). Există câteva exemplare cu torți supraînălțate (pl. 50/9, 22), precum și o cană conică și fund ascuțit (pl. 50/11).

Boluri, castroane (pl. 50B-51/1-6). Câteva vase cu marginea retrasă se înscriu în tipul A (pl.

¹³⁵ Petre-Govora 1995, 45.

¹³⁶ Crăciunescu 1999b, 79 urm.

¹³⁷ Nica 1996, 18 urm.

¹³⁸ Nica 1996, 22.

50/24, 26); celelalte sunt boluri cu pereți arcuiți tronconic sau emisferice, uneori cu torți (pl. 50/27-28; 51/1-3). Cu torți ce pleacă de sub buză sunt prevăzute și câteva castroane cu corp arcuit bitronconic și margine evazată (pl. 51/4-5).

Amfore, vase-sac (pl. 51/7-9). Foarte puține exemplare au putut fi reconstituite. Ca și în celelalte cazuri, publicarea ceramicii de factură mai grosieră a fost neglijată; nu putem decât să constatăm prezența amforei cu corp globular, pântecos și margine evazată de tip H. III (pl. 51/7) și a vaselor mari, deschise, cu margine scurtă evazată, de tip IV.B (pl. 51/8).

Se remarcă, în primul rând, lipsa categoriei I din cadrul formelor prezentate. În categoria II, ca forme tipice relativ frecvente, menționez vasul de tip H. II.A (pl. 51/6) și D. II.B (pl. 51/4-5). De asemenea, atrage atenția grupa compactă de căni și amforete care caracterizează categoria IV (pl. 50/12-21).

B. Decor.

Imprimat (I): 5b-c, 7 (pl. 51/10-12);

Incizat (II): 1a, 2, 3a-b, 6a-b, 7, 8, 14, 15, 16a-c, 22-24, 26a, 27b-c (pl. 51/13-31);

Relief (IV): 1b, 2a-c, 3a, 4a, 7 (pl. 52/1-6).

Grupa A – combinații de motive imprimate (pl. 52/7):

A1=combinații de șiruri drepte și curbe de impresiuni rotunde (pl. 52/7).

Grupa B – combinații de motive incizate (pl. 52/8-26; 53/1-4):

B1a-c=combinații de striuri mai mult sau mai puțin regulate (pl. 52/8-10);

B2=grupe de linii incizate arcuite și întretăiate (pl. 52/11);

B3=combinații formate din benzi de linii drepte și linii vălurite (pl. 52/12);

B4=decor ramură de brad (pl. 52/13);

B5=grupe de linii dispuse ordonat, asociate cu șir de incizii scurte (pl. 52/14);

B6=benzi de linii ondulate (pl. 52/15);

B7=șiruri paralele de linii dispuse în zig-zag (pl. 52/16);

B8=benzi cu triunghiuri umplute cu linii a căror dispunere formează romburi cruțate (pl. 52/17);

B9=bandă hașurată mărginită de grupe de linii (pl. 52/18);

B10a-b=benzi formate din triunghiuri umplute cu linii (pl. 52/19-20);

B11=benzi paralele de triunghiuri umplute cu linii, separate de benzi înguste cu incizii oblice (pl. 52/21);

B12-13=combinații de șiruri de triunghiuri cu șiruri de incizii scurte dispuse oblic, încadrate în benzi sau mărginite de linii incizate (pl. 52/22-23);

B14-15=aceleași elemente de mai sus combinate cu bandă hașurată (pl. 52/24-25);

B16-17=diferite tipuri de benzi dispuse sub formă de ghirlandă, mărginite de șiruri de incizii scurte și de linii incizate (pl. 52/26; 53/1);

B18=șiruri paralele de linii care încadrează șir de romburi umplute cu incizii (pl. 53/2);

B19=bandă hașurată mărginită de grupe de linii incizate (pl. 53/3);

B20=bandă hașurată care se întretaie perpendicular cu bandă de romburi umplute cu linii, mărginite de șiruri paralele de incizii (pl. 53/24).

Grupa D – combinații de motive în relief (pl. 53/5-7):

D1a-b=brâuri alveolate sau crestate trase din buza vasului (pl. 53/5-6);

D2=brâuri crestate sau alveolate asociate cu grupuri de butoni (pastile) (pl. 53/7).

Grupa E – combinații de motive imprimare și incizate (pl. 53/8-14):

E1=cercuri concentrice incizate mărginite de șir de impresiuni alungite (pl. 53/8);

E2-3=șiruri de impresiuni mici rectangulare asociate cu grupe de linii drepte sau arcuite (pl. 53/9-10);

E4-6=diverse combinații realizate din șiruri orizontale de impresiuni circulare cu grupe de linii drepte, arcuite sau oblice (pl. 53/11-13);

E7=șir de triunghiuri și benzi de linii orizontale și verticale asociate cu șiruri de impresiuni oblice (pl. 53/14).

Grupa H – combinații de motive incizate și în relief (pl. 54/1-12):

H1=brâu crestat sau alveolat pe marginea vasului asociat cu striuri neregulate pe corp (pl. 54/1);

H2=brâu crestat sau alveolat pe marginea vasului asociat cu grupe de linii verticale (pl. 54/2);

H3=brâu crestat sau alveolat pe marginea vasului asociat cu grupe de incizii și butoni conici (pl. 54/3)

H4-5=grupe de linii întrerupte de butoni conici (pl. 54/4-5);

H6=brâu alveolat asociat cu linii incizate orizontale (pl. 54/6);

H7=brâu simplu asociat cu grupe de linii verticale (pl. 54/7);

H8=brâu crestat asociat cu grupe de linii verticale (pl. 54/8);

H9=brâu crestat asociat cu grupe de linii verticale, oblice și în zig-zag (pl. 54/9);

H10=brâu crestat asociat cu grupe de linii verticale, oblice, orizontale și butoni conici (pl. 54/10);

H11=motive realizate din linii orizontale, verticale și în zig-zag, întrerupte de butoni conici (pl. 54/11);

H12=proeminență alungită încadrată de linii mărginite de incizii scurte orizontale (pl. 54/12).

Grupa J – combinații de motive imprimare, incizate și în relief (pl. 54/13-14):

J1=șir de impresiuni alungite orizontal, linii incizate și butoni conici (pl. 54/13);

J2=șiruri paralele de mici impresiuni rectangulare întrerupte de proeminență în relief, asociate cu grupe de linii verticale (pl. 54/14).

În ceea ce privește decorul, predominante și tipice sunt motivele și combinațiile incizate. În cadrul lor se disting două grupe: prima include striuri mai mult sau mai puțin regulate, scrijelituri, decor textil și executat cu pieptenele, precum și grupe de linii regulate, drepte sau arcuite; a doua este formată din combinații de benzi incizate, grupe de linii în zig-zag, șiruri de triunghiuri și romburi, sau benzi hașurate.

III. Răspândire și periodizare. Nica afirmă că în așezările de la Orodul (nr. cat. 492), Locusteni (nr. cat. 408-410), Cârcea-Viaduct (nr. cat. 177) și Reșca (nr. cat. 598), nivelul Gornea-Orlești (cu două etape) este suprapus de două niveluri pre-Verbicioara și Verbicioara IA¹³⁹. La Orodul, materialul ceramic în discuție provine din descoperiri întâmplătoare și cercetări de suprafață¹⁴⁰. La Locusteni s-au identificat mai multe puncte cu astfel de descoperiri; cel mai bogat pare a fi cel din sectorul A-necropola romană, unde există un singur nivel Verbicioara gros de 0.30-0.40 m și câteva gropi¹⁴¹. În sectorul C a fost de asemenea identificat din punct de vedere stratigrafic doar un singur nivel gros de 0.25-0.35 m și o locuință adâncită¹⁴², situație similară cu cea din sectorul B unde ceramica de tip Verbicioara (neilustrată) provine dintr-un singur nivel¹⁴³. La Cârcea-Viaduct există un strat gros de

¹³⁹ Nica 1996, 19; Nica 1998, 151.

¹⁴⁰ Nica 1996, 19.

¹⁴¹ Nica 1980, 89 urm; Popilian 1980, 9 urm; Popilian, Nica, Tătulea 1980, 254.

¹⁴² Popilian, Nica, Tătulea 1980, 255 urm; Popilian, Nica, Tătulea 1979, 210.

¹⁴³ Popilian, Nica, Tătulea 1979, 207 urm.

0.50 m, o colibă și câteva gropi din care provin materiale arheologice Gornea-Orlești și din toate fazele culturii Verbicioara¹⁴⁴, iar la Reșca, ceramica (Gornea-Orlești și toate fazele Verbicioara) a fost găsită amestecată într-un strat roman¹⁴⁵. Astfel, datele de ordin stratigrafic din așezările de pe Jiu și Oltul inferior nu susțin fazele cronologice stabilite de Nica pentru evoluția orizontului Gornea-Orlești și Verbicioara timpurie. Întreaga construcție propusă se întemeiază doar pe analiza tipologică a materialului ceramic.

Evoluția cultural-cronologică din Oltenia în etapa post-Glina și apariția ceramicii de tip Verbicioara sunt neclare tocmai datorită lipsei unor așezări stratigrafiate și a unor complexe de locuire consistente. Singurul sit în care s-au observat mai multe niveluri este așezarea eponimă, însă rezultatele cercetării de aici au rămas în mare parte inedite.

Materialele ceramice Gornea-Orlești și Verbicioara din NE Olteniei provin aproape exclusiv din descoperiri întâmplătoare, astfel încât valoarea lor cronologică este nulă. Situația este ceva mai bună în zona Porților de Fier, unde locuirile de la Bucura (nr. cat. 99), Dobra (nr. cat 267B) și Rogova (nr. cat 604) par să indice etape unitare din punct de vedere tipologic și cronologic¹⁴⁶.

O comparație între materialele ceramice din cele trei zone menționate mai sus, indică o serie de elemente comune, dar și diferențe tipologice semnificative, pentru care este iarăși dificil de precizat dacă sunt reale, sau dacă reprezintă rezultatul caracterului cercetării și publicării materialului. Evidentă este gruparea cănilor și amforetelor din categoria IV (pl. 50/12-21) în așezările din bazinele Jiului și Oltului inferior (Locusteni, Verbicioara, Cârcea-Viaduct, Reșca și Orodol), ele nefiind prezente în celelalte două zone. Observația este valabilă în general pentru vasele de mici dimensiuni, categorie în care intră ceștile de tip A. II, B. II.A (pl. 50/1-2, 6, 22), precum și vasele din categoria III de la pl. 50/8-23. Excepție face ceașca de tip C. III (pl. 50/9) care provine din așezarea de la Rogova. În schimb, formele de tip H. II.A, C. II.B, D. II.B, H. III (pl. 50/27; 51/4-7), par a fi prezente doar în descoperirile din zona Porților de Fier. Această ultimă zonă se detașează mai clar de celelalte printr-o serie de motive și combinații de decor specifice. Este vorba de striurile dispuse în benzi ordonate (combinațiile de tip B1-3 - pl. 52/8-12), majoritare în așezările de la Bucura, Dobra, Rogova și, probabil, Breznița de Ocol (nr. cat. 97)¹⁴⁷, precum și în cadrul descoperirilor de la Ostrovul Corbului - sector B (nr. cat 495). În celelalte două zone acestea apar rar, mai numeroase fiind în schimb vasele decorate cu scrijelituri adânci neregulate.

Pe lângă aceste diferențe, există o serie de elemente tipologice comune. Remarc vasele decorate cu brâu alveolat sau crestă tras din buză sau plasat imediat sub buză, numeroase în toate așezările menționate (D1-2 - pl. 53/5-7). Ele sunt decorate fie cu scrijelituri neregulate (combinația H1 - pl. 54/1), fie cu grupe regulate de striuri (combinația H2-3 - pl. 54/2-3). Comune celor trei arii sunt combinația E2 - pl. 53/9, decorul cu impresiuni textile, diferite motive și combinații bogat incizate, compuse din grupe de linii, benzi cu triunghiuri, benzi hașurate etc.

Dacă plecăm de la premisa că așezarea de la Rogova ilustrează prima etapă a grupei Verbicioara, se pot desprinde o serie de observații utile în ceea ce privește evoluția ultimei etape a bronzului timpuriu și începutul celui mijlociu din Oltenia. Tipologic, ceramica de aici se caracterizează

¹⁴⁴ Nica, Tănăsescu 1999, 5 urm.

¹⁴⁵ Nica 1996; Nica 1998.

¹⁴⁶ La Bucura (Crăciunescu 1994a, 16-17; Crăciunescu 1996, 36-37; Crăciunescu 1999, 7 urm), există un singur nivel gros de 0.20 m și o locuință, cercetarea fiind însă extrem de limitată (sondaj de 12x2 m). La Dobra (Crăciunescu 1996, 37-38) situația stratigrafică este neclară, iar la Rogova (Crăciunescu 1999b, 80 urm) nu cunoaștem grosimea depunerii Verbicioara, însă au fost identificate șase locuințe și mai multe bordeie.

¹⁴⁷ Crăciunescu 1994, 31 (material neilustrat). Din această arie provine un singur fragment ceramic decorat cu scrijelituri neregulate, anume din așezarea de la Rogova (Crăciunescu 1999b, 83).

prin prezența vaselor cu brâu crestat tras din buză, decorate cu grupe verticale de linii incizate (combianția H2 - pl. 54/2). Se remarcă prezența pe corpul vaselor a brâurilor simple sau crestate, care separă registre ornamentale diferite, obținute prin diferite motive incizate, cel mai adesea benzi de linii regulate (combianția H10 - pl. 54/10). Importantă este grupa vaselor cu decor bogat incizat, compus din benzi hașurate, șiruri de triunghiuri și romburi umplute cu linii, ghirlande (combianțiile B10, B17-20 - pl. 52/19-20; 53/1-4), precum și cercurile concentrice incizate (combianția E1 - pl. 53/8). Există un singur fragment ceramic decorat cu scrijelituri neregulate, șapte fragmente cu decor textil, decorul realizat din mici impresiuni dispuse mai mult sau mai puțin regulat pe corpul vaselor fiind la fel de rar.

Prin tipurile de vase și combinații de decor, așezarea de la Dobra pare a fi contemporană cu cea de la Rogova. Se diferențiază însă prin prezența combinațiilor B1c, B2, B4, J2 (pl. 52/10-11, 13; 54/14) și printr-un număr mai mare al fragmentelor ceramice decorate cu linii neregulate de mici impresiuni circulare. O diferență importantă o reprezintă lipsa la Dobra a ceramicii decorate prin benzi hașurate și șiruri de triunghiuri și romburi umplute cu linii.

Prin decorul vaselor, așezarea de la Bucura se detașează de cele două prezentate mai sus. Aici predomină grupe de incizii care se întretaie (combianția B1a - pl. 52/8) sau care sunt dispuse neregulat, precum și inciziile regulate dese dispuse oblic, orizontal sau vertical (combianțiile B1b-c - pl. 52/9-10). Sigurul element clar de legătură cu ceramica de la Dobra și Rogova îl reprezintă vasele de tip I. II.B (pl. 51/9), cu buza răsfrântă și crestată, decorate într-un singur caz cu grupe verticale de linii regulate. În aceeași categorie cu așezarea de la Bucura ar putea intra și cea de la Breznița de Ocol. Descoperirile din sectorul B de la Ostrovul Corbului, prin combinațiile de tip B3 - pl. 52/12, B6 - pl. 52/15, H4 - pl. 54/4 și H8 - pl. 54/8, se apropie de așezarea de la Dobra.

Gura în formă de pâlnie, umăr proeminent, torți care pleacă de sub buză și se prind pe umăr, sunt trăsături tipologice care caracterizează ceramica de la Dobra și Rogova. Ele apar și în așezările de pe Jiu, dar în așezări atribuite fazei Verbicioara II (după periodizarea Nica = faza Verbicioara III după Berciu): Curmătura¹⁴⁸ (nr. cat. 258B), Padea¹⁴⁹ (nr. cat. 505), etc. În aceste așezări, ca și în cea de la Mărăcinele (nr. cat. 430), există și alte elemente de legătură cu descoperirile de la Rogova: banda hașurată, șirul de triunghiuri și ghirlanda¹⁵⁰; grupe verticale de linii incizate¹⁵¹ care uneori pleacă de sub un brâu în relief crestat dispus pe corp¹⁵²; buza lobată¹⁵³ etc. Apropiate tipologic sunt și descoperirile din șanțul de apărare de la Cârcea-Hanuri, de unde se ilustrează material ceramic decorat aproape exclusiv prin incizie (combianțiile B8-B15 - pl. 52/17-25; E7 - pl. 53/14; H12 - pl. 54/12). Ceea ce este rar sau lipsește din așezările discutate mai sus, comparativ cu Dobra și Rogova, sunt combinațiile de benzi de linii regulate, decorul textil și cel cu scrijelituri, precum și decorul format din mici impresiuni rotunde dispuse neregulat.

O structură tipologică diferită, ce probabil are și relevanță cronologică, este ilustrată de descoperirile de la Locusteni și Cârcea-Viaduct, de unde decorul bogat incizat lipsește complet. Termenul de Gornea-Orlești folosit pentru a denumi acest gen de materiale nu este adecvat. În primul rând, pentru că el implică o anumită uniformitate culturală pentru Oltenia și Banat la un orizont cronologic post-Glina, uniformitate infirmată de descoperirile de care dispunem în momentul de față. Până la apariția ceramicii bogat incizate (de tip Verbicioara), zona Porților de Fier pare a fi caracterizată de așezări precum cea de la Bucura și, probabil, de descoperiri cu bune analogii în ceramica de tip Bubanj-

¹⁴⁸ Nica 1998, 163, fig. 7/3-5.

¹⁴⁹ Nica 1998, 164, fig. 8/7.

¹⁵⁰ Nica 1998, 162, fig. 6/7; p. 163, fig. 7/1, 8; p. 164, fig. 8/6.

¹⁵¹ Nica 1998, fig. 8/10.

¹⁵² Nica 1998, fig. 6/4

¹⁵³ Nica 1998, fig. 7/5, 7; acest din urmă fragment ceramic de la Curmătura este identic cu cel de la Rogova ilustrat de Crăciunescu (1999b, 103, pl. 14/1).

Hum III (fig. 86/5-6). Pe Desnățui și în bazinul mijlociu al Jiului, caracteristice sunt descoperirile de tip Locusteni. Existența mai multor orizonturi cronologice, cu un conținut ceramic diferit, care conduc spre apariția ceramicii de tip Verbicioara, pare probabilă, însă ele nu pot fi identificate ca atare în lipsa unei așezări stratigrafiate.

Stadiul actual al cercetării privind cultura Verbicioara nu diferă în mod esențial de cel exprimat de Bernhard Hänsel în 1976, pentru care ceramica indică două etape care se diferențiază destul de clar, prima incluzând fazele I-III după Berciu¹⁵⁴.

G. Definirea grupelor ceramice din SE Transilvaniei (pl. 55-68)

I. Istoricul cercetării. Materialele ceramice reunite sub denumirile de “cultura Schneckenberg” și “cultura Jigodin” sunt considerate expresia clasică a bronzului timpuriu din bazinul superior al Oltului. Termenul de Schneckenberg a fost folosit de Julius Teutsch pentru a desemna o serie de vase și fragmente ceramice găsite pe Dealul Carierei, Dealul Melcilor și Dealul Sprenghei din Brașov (nr. cat. 81-83), precum și pe Dealul Popilor din Bod (nr. cat. 65), materiale care din punct de vedere tipologic se diferențiau de ceramica altor epoci din aceste așezări¹⁵⁵. Hermann Schroller discută pe larg descoperirile de tip Schneckenberg din SE Transilvaniei și include în cadrul acestei culturi un număr mult mai mare de așezări, situate atât în bazinul superior al Oltului, cât și pe Târnave și în bazinul mijlociu al Mureșului¹⁵⁶. În lucrarea sa monografică, Alfred Prox fixează mai clar atât conținutul ceramic al culturii Schneckenberg, cât și aria sa de răspândire, redusă, comparativ cu cea propusă de Schroller, la nouă așezări și mai multe morminte în cutii de piatră, toate situate în Țara Bârsei; totodată, Prox împarte materialul ceramic în trei faze de evoluție (A-C), stabilite pe criterii tipologice¹⁵⁷.

Cercetările postbelice întreprinse pe Dealul Sprenghei, așezare ce-i servise lui Prox pentru stabilirea conținutului fazei A, au relevat că aici există de fapt elemente caracteristice pentru toate cele trei faze, ceea ce a determinat-o pe Alexandrina Alexandrescu să se îndoiască de valabilitatea schemei cronologice propuse de Prox pentru cultura Schneckenberg¹⁵⁸. Pentru Gheorghe Bichir, cele două niveluri identificate la Cuciulata (nr. cat. 255) corespund fazelor A și B propuse de Prox, situația stratigrafică de aici confirmând succesiunea cronologică a acestora și infirmând existența fazei C¹⁵⁹, punct de vedere în general acceptat în literatura de specialitate.

Culturii Schneckenberg i-au fost atribuite și cele trei niveluri din așezarea de la Sf. Gheorghe-Örkö (nr. cat. 662A1)¹⁶⁰. În urma cercetărilor de la Zăbala (nr. cat. 775), Székely Zoltan consideră că Schneckenberg a avut o fază mai veche decât faza A, documentată de această descoperire, caracterizată de lipsa găurilor-buton și de prezența străchinilor cu gura în formă de pâlnie¹⁶¹.

Critica adusă de Alexandru Vulpe descoperirilor din SE Transilvaniei a fost deja prezentată mai sus¹⁶². Pentru Petre Roman, cultura Schneckenberg trebuie să rămână o noțiune separată, cu două faze (A și B) ilustrate de nivelurile din așezarea de la Cuciulata¹⁶³. Ea urmează orizontului cronologic reprezentat de așezarea de la Zăbala și se încheie, foarte probabil, cu o etapă Năeni (în sensul definit de Vulpe)¹⁶⁴.

¹⁵⁴ Hänsel 1976, 57 urm.

¹⁵⁵ Teutsch 1900, 189 urm.

¹⁵⁶ Schroller 1933, 63 urm, pl. 32/2.

¹⁵⁷ Prox 1941, 12 urm, pl. 1.

¹⁵⁸ Alexandrescu, Constantinescu 1959, 673.

¹⁵⁹ Bichir 1962, 87 urm.

¹⁶⁰ Székely Z. 1955a, 844.

¹⁶¹ Székely Z. 1970, 202-203.

¹⁶² Vulpe 1991.

¹⁶³ Roman 1986, 39 urm.

¹⁶⁴ Roman 1986, 41.

Pe baza săpăturilor de la Leliceni (nr. cat. 393), Roman definește grupul Jigodin, în care integrează și descoperirile mai vechi făcute de Székely Z. la Jigodin (nr. cat. 386)¹⁶⁵, și care se caracterizează, în primul rând, prin bogatul decor șnurat și combinațiile sale; Roman definește acest tip de descoperiri drept o variantă a culturii Schneckenberg B, răspândită pe înălțimile stâncoase din Depresiunea Ciucului. În 1986, Roman consideră Jigodin drept o manifestare culturală pe deplin constituită, răspândită în Bazinul Ciucului, Cheile Vârghișului și la E de Carpați, în Depresiunea Onești (așezarea de la Bogdănești), care evoluează la un nivel cronologic Schneckenberg B evoluat¹⁶⁶.

Săpăturile de la Zoltan (nr. cat. 777) au permis lui Valeriu Cavruc identificarea unei etape evoluată a bronzului timpuriu din SE Transilvaniei¹⁶⁷. Majoritatea ceramicii găsită în complexul 1 este decorată cu măturica (Besenstrich), iar câteva fragmente au decor textil, ceea ce l-a determinat pe autor să includă această descoperire în grupul Iernut definit de Horia Ciugudean pe baza unor descoperiri similare de pe Mureșul mijlociu¹⁶⁸. În cadrul complexului 1 a mai fost sesizat un nivel, care suprapune stratigrafic pe cel de bronzul timpuriu, și din care provine ceramică cu decor incizat, cu analogii în culturile Monteoru, Tei, Costișa și Wietenberg, nivel atribuit începutului bronzului mijlociu¹⁶⁹.

În monografia sa asupra bronzului timpuriu din jud. Covasna, Székely Zsolt integrează toate aceste descoperiri în sistemul cronologic elaborat de Roman, considerând orizontul Turia - Sânzieni - Zăbala drept începutul bronzului timpuriu în zonă, urmat de cultura Schneckenberg cu cele două etape A și B, apoi de grupul Iernut (Zoltan), descoperirile de tip Monteoru Ic3-Ciomortan fiind primele manifestări ale bronzului mijlociu din SE Transilvaniei¹⁷⁰.

Ceea ce lipsește în SE Transilvaniei este o așezare stratigrafiată, cu niveluri clare și complexe de locuire care să indice ansambluri unitare din punct de vedere tipologic și cronologic. Materialele ceramice pe care le avem la dispoziție par să acopere întreaga perioadă a bronzului timpuriu și începutul celui mijlociu din zonă, fără a avea la dispoziție criteriile de ordonare cronologică și de definire a grupelor ceramice. Noțiunile de Schneckenberg, Jigodin, Zăbala, sunt construcții strict tipologice, care conțin o serie de elemente comune, diferențele dintre ele fiind mai degrabă de ordin regional. Acesta este și motivul pentru care am considerat mai utilă prezentarea ceramicii pe zone geografice: Țara Bârsei și Bazinul Ciucului. Așezările de la Zăbala și Zoltan, cu elemente tipologice specifice, le-am prezentat separat. În fapt, cele două zone geografice corespund ariilor de răspândire pentru ceea ce a fost definit drept Schneckenberg și Jigodin.

II. Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei (pl. 55-61). Pentru ilustrarea ceramicii din Țara Bârsei avem la dispoziție descoperirile vechi din cele trei așezări de pe înălțimile stâncoase din Brașov (Dealul Melcilor, Dealul Sprenghei, Dealul Carierei), așezarea de la Cuciulata, precum și materialele găsite pe Cetatea Feldioarei (nr. cat. 290); tot aici am inclus și ceramica provenită din așezarea de la Sf. Gheorghe-Örkö. Toate aceste așezări au fost puse în legătură cu fazele A și B ale culturii Schneckenberg.

A. Forme.

Cești, pahare, căni (pl. 55). Seria vaselor de dimensiuni mici (grupele de mărime A-C) este foarte variată din punct de vedere morfologic; sunt prezente diferite tipuri de cești din categoriile II.B

¹⁶⁵ Roman, Pál, Csába 1973, 559 urm.

¹⁶⁶ Roman 1986, 41 urm.

¹⁶⁷ Cavruc 1997, 97 urm.

¹⁶⁸ Ciugudean 1996, 110 urm.

¹⁶⁹ Cavruc 1997.

¹⁷⁰ Székely Zs. 1997, 20 urm.

și III, între care remarcăm pe cele cu corp scund bitronconic, gât înalt și margine evazată, uneori cu o toartă trasă din buză (pl. 55/2-4), precum și cele cu corp tronconic și margine răsfrântă, cu sau fără toartă (pl. 55/6-7).

Similar celorlalte grupe ceramice, seria paharelor conține de regulă replici miniaturale ale vaselor de dimensiuni mai mari; este cazul exemplarelor de la pl. 55/10-13. Tot aici am inclus două vase (grupele de mărime E-F) a căror prezență pare a fi rară în cadrul repertoriului ceramic al epocii (pl. 55/14-15).

Cănille se înscriu în categoriile IV.A-B și sunt de regulă vase cu corp globular sau bitronconic, gât înalt, margine evazată și o toartă trasă din buză (pl. 55/16-20, 24-26). O grupă distinctă dar puțin numeroasă în stadiul actual al cunoștințelor o reprezintă cele cu fund ascuțit, toartă supraînălțată, limbă sau buton la toartă (pl. 55/21-23).

Boluri, străchini, castroane (pl. 56-57A). Este o serie cel puțin la fel de numeroasă și variată ca precedenta, în care tipul A (vase invazate) este reprezentat de un singur exemplar (pl. 56/1). Celelalte sunt vase cu corp arcuit tronconic și margine evazată (pl. 56/3-4); corp scund tronconic, gât înalt, margine evazată (pl. 56/7-10); corp arcuit tronconic sau globular, umăr retras, margine evazată (pl. 56/14-19; 57/1-3); corp globular, margine evazată torți trase din buză sau prinse sub marginea răsfrântă orizontal (pl. 57/7-8).

Vase-borcan, vase-sac (pl. 57B-58). Comparativ cu celelalte grupe ceramice, din Țara Bârsei se pot reconstitui un număr relativ mare de forme de acest gen, încadrabile în zona vaselor de dimensiuni medii și mari (E-J); ceea ce remarc este prezența slabă a amforelor cu torți (pl. 57/11). Vasele-borcan sunt fie pântecoase, cu corp globular, margine scurtă evazată (pl. 58/2-3), fie cu corp scund bitronconic, gât înalt arcuit, margine evazată (pl. 58/4-5). Majoritatea vaselor-sac se înscriu în grupa IV.B (pl. 58/7-8).

B. Decor.

Imprimat (I): 1a-c, 2a-b, 3, 4a, 5a-e, 7, 10 (pl. 59/1-14);

Incizat (II): 1a-b, 3a-b, 15, 17b, 22, 24-25, 26b (pl. 59/15-24);

Șnurat (III): 1, 6-7, 9 (pl. 59/25-28);

Relief (IV): 1a-b, 2a-b, 3a, 4a-b, 5, 9 (pl. 59/29-37).

Grupa A – combinații de motive imprimate (pl. 59B):

A1=șir de alveole sau creștături pe buză cu șir de găuri-buton pe margine (pl. 59/38);

A2=șir de alveole sau creștături pe buză cu șir de alveole pe corp (pl. 59/39);

A3a-b=șiruri paralele de creștături verticale sau oblice pe corp (pl. 59/40-41);

A4=șiruri paralele de impresiuni scurte, dese, oblice, care formează imaginea decorului șnurat (pl. 59/42);

A5=șiruri paralele de creștături semilunare (pl. 59/43);

A6=șiruri paralele de mici creștături de formă neregulată (pl. 59/44);

A7=șiruri paralele de impresiuni circulare (pl. 59/45).

Grupa B – combinații de motive incizate (pl. 60/1-13):

B1a-b=linii și grupe de linii paralele (pl. 60/1-2);

B2=grupe de linii verticale și orizontale (pl. 60/3);

B3=benzi paralele umplute cu incizii verticale (pl. 60/4);

B4=grupe de linii mărginite de șir de incizii scurte (pl. 60/5);

B5a-b=grupe de linii orizontale și oblice (pl. 60/6-7);

B6=grupă de linii orizontale mărginită de triunghiuri formate din mai multe linii paralele (pl. 60/8);

B7=bandă umplută cu linie ondulată / zig-zag (pl. 60/9);

B8=linii paralele orizontale mărginite de șir de arcade umplute cu puncte (pl. 60/10);
B9=bandă verticală cu romburi umplute cu puncte, spațiul dintre ele fiind de asemenea umplut cu puncte (pl. 60/11);
B10=cercuri concentrice incizate (pl. 60/12);
B11=benzi perpendiculare umplute cu grupe de linii oblice, mărginite de triunghiuri hașurate (pl. 60/13).

Grupa C – combinații de motive șnurate (pl. 60/14-16):

C1-2=benzi hașurate mărginite de linii sau grupe de linii orizontale (pl. 60/14-15);
C3=bandă hașurată și triunghiuri umplute cu linii oblice (pl. 60/16).

Grupa D – combinații de motive în relief (pl. 60/17-30):

D1=grupe formate din brâuri simple dispuse orizontal (pl. 60/17);
D2=brâuri alveolate orizontale (pl. 60/18);
D3=brâu crestat orizontal din care pleacă grupe de brâuri simple verticale, paralele (pl. 60/19);
D4=brâuri crestate arcuite, paralele (pl. 60/20);
D5=combinații de brâuri crestate orizontale și arcuite (pl. 60/21);
D6=grupă de doi butoni conici (pl. 60/22);
D7a-b=grupe de proeminențe alungite verticale (pl. 60/23-24);
D8a-b=grupe de nervuri verticale (pl. 60/25-26);
D9=proeminență-apucătoare de formă triunghiulară plasată pe marginea vasului (pl. 60/27);
D10=grupe de linii reliefate paralele, orizontale, mărginite de brâu crestat (pl. 60/28);
D11=arcadă formată din linii reliefate (pl. 60/29);
D12=șiruri de proeminențe dese (pl. 60/30).

Grupa E – combinații de motive imprimate și incizate (pl. 61/1-7):

E1=grupe de linii paralele orizontale cu șir de creștături mici, regulate (pl. 61/1);
E2a-b=grupe de linii paralele orizontale mărginite de șiruri de impresiuni circulare (pl. 61/2-3);
E3=combinații de grupe de linii paralele orizontale și verticale mărginite de impresiuni alungite (pl. 61/4);
E4=combinații de grupe de linii paralele orizontale și verticale mărginite de impresiuni alungite și arcade formate din linii incizate (pl. 61/5);
E5=grupe de linii paralele orizontale între care se află șir de arcade formate din linii paralele incizate, toate flancate de șiruri de impresiuni circulare (pl. 61/6);
E6=șir de impresiuni alungite / creștături și incizii neregulate (decor cu măturica) pe corpul vasului (pl. 61/7).

Grupa G – combinații de motive imprimate și în relief (pl. 61/8-23):

G1=șir de alveole sau creștături pe buză cu șir de găuri-buton și proeminență alungită orizontală (pl. 61/8);
G2a-b=șir de alveole întrerupt de proeminențe alungite verticale, uneori crestate (pl. 61/9-10);
G3=șir de creștături cu proeminență alungită orizontală, crestată (pl. 61/11);
G4=brâuri verticale crestate, cu capete arcuite, combinate cu șir de impresiuni alungite / creștături (pl. 61/12);
G5a-b=brâu alveolat cu șir de perforații complete pe margine (pl. 61/13-14);
G6a-b=brâu simplu sau crestat mărginit de șir de perforații complete (pl. 61/15-16);
G7=brâu crestat umplut cu perforații între creștături, întrerupt de proeminență în relief (pl. 61/17);
G8=șir de perforații, proeminență alungită vertical, alveolată și brâu crestat (pl. 61/18);

G9=șir de impresiuni pe margine, brâu crestat întrerupt de proeminență în relief, mărginit de șir de perforații (pl. 61/19);

G10=șir de perforații pe margine, șir de alveole cu prag, brâu alveolat (pl. 61/20);

G11=șir de perforații pe margine cu proeminență rectangulară în relief (pl. 61/21);

G12a-b=șiruri de perforații întrerupte de proeminențe alungite (pl. 61/22-23).

Grupa H – combinații de motive incizate și în relief (pl. 61/24):

H1=grupe de linii paralele orizontale și verticale cu proeminențe circulare în relief (pl. 61/24).

Grupa I – combinații de motive șnurate și în relief (pl. 61/25):

I1=grupă de linii paralele orizontale întreruptă de proeminență alungită (pl. 61/25).

Grupa J – combinații de motive inprimite, incizate și în relief (pl. 61/26):

E5=grupă de linii paralele orizontale mărginită de triunghi format din mai multe linii paralele, flancat de impresiuni alungite, proeminență în relief (pl. 61/26);

III. Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului (pl. 62-66A). Două așezări pot fi reținute din această zonă: Jigodin și Leliceni. În prima, cercetarea a avut un caracter restrâns, materialul ceramic rămânând în mare parte inedit, astfel încât clasificarea ceramicii pentru ceea ce a fost definit drept grupul Jigodin reprezintă de fapt clasificarea ceramicii din așezarea de la Leliceni.

A. Forme.

Cești, căni, pahare (pl. 62A-B). Seria ceștilor se compune din exemplare de mici dimensiuni (grupele de mărime B-C), replici fidele din punct de vedere morfologic ale străchinilor și castroanelor de dimensiuni mai mari; sunt vase din categoriile I.B-II.B cu corp tronconic (pl. 62/1-3), umăr retras și margine evazată (pl. 62/4-7), unele prevăzute cu câte o toartă trasă din buză (pl. 62/3-7). Majoritatea cănilor se încadrează în categoria IV.B; au corp bitronconic, gât înalt arcuit, margine evazată, cu sau fără toartă trasă din buză (pl. 62/9, 12-17).

Boluri, străchini, castroane (pl. 62C-63A). Sunt vase care acoperă aproape toată gama grupelor de mărime (C-J), numeroase și variate din punct de vedere morfologic. Ca și în cazul ceramicii din Țara Bârsei, un singur exemplar se încadrează în tipul A (pl. 62/18). Celelalte sunt vase deschise cu pereți tronconici (pl. 62/19, 20-22); pereți tronconici, gât înalt, margine evazată (pl. 62/21, 23; 63/1-6); corp scund tronconic, umăr retras, margine evazată (pl. 62/24-25); corp globular și margine evazată (pl. 63/7-9). Sunt prezente și castroane cu două torți trase din buză (pl. 63/10-11).

Amfore, vase-borcan, vase-sac (pl. 63B-64A). Seria cuprinde de regulă vase de dimensiuni mari (H-J), în care remarcăm amforele cu corp pântecos, margine dreaptă sau evazată și două torți pe pântec sau pe gât (pl. 63/12; 64/2-3); vasul-borcan cu corp globular și margine ușor evazată (pl. 64/1); vase-sac cu pereți ușor arcuiți și gura largă, ușor evazată (pl. 64/5-6).

B. Decor.

Imprimat (I): 1b-c, 3, 4b, 7 (pl. 64/7-11);

Incizat (II): 1b, 3b, 14, 24 (pl. 64/12-15);

Șnurat (III): 1-9 (pl. 64/16-24);

Relief (IV): 1a-b, 2a-c, 3a, 4b-c (pl. 65/1-8).

Grupa B – combinații de motive incizate (pl. 65/9):

B1=grupe de linii dispuse oblic și cercuri concentrice (pl. 65/9).

Grupa C – combinații de motive șnurate (pl. 65/10-16):

- C1=bandă verticală umplută cu linii frânte (pl. 65/10);
C2=șir de triunghiuri umplute cu linii oblice și bandă hașurată (pl. 65/11);
C3=bandă hașurată verticală mărginită de șiruri de triunghiuri umplute cu linii oblice (pl. 65/12);
C4=bandă hașurată verticală perpendiculară pe bandă umplută cu linii frânte și pe șir de triunghiuri umplute cu linii oblice (pl. 65/13);
C5=bandă hașurată orizontală din care pleacă perpendicular grupe de benzi hașurate (pl. 65/14);
C6=bandă umplută cu linii frânte și triunghiuri cu linii oblice, despărțite de bandă scurtă cu triunghiuri alterne umplute cu linii drepte (pl. 65/15);
C7=combinații de benzi hașurate orizontale și verticale și triunghiuri umplute cu linii oblice (pl. 65/16).

Grupa D – combinații de motive în relief (pl. 65/17-28):

- D1=grupe de butoni conici (pl. 65/17);
D2=grupe de proeminențe alungite verticale (pl. 65/18);
D3=brâuri simple orizontale, paralele (pl. 65/19);
D4a-b=brâuri crestate sau alveolate orizontale, paralele (pl. 65/20-21);
D5a-b=grupe de brâuri simple orizontale, paralele și brâu alveolat orizontal (pl. 65/22-23);
D6-7=brâuri simple paralele, orizontale, cu grupe de nervuri în relief, verticale (pl. 65/24-25);
D8=brâu alveolat sau crestă cu grupe de nervuri în relief, verticale (pl. 65/26);
D9-10=diverse combinații de brâuri simple, crestate sau alveolate, dispuse orizontal și vertical (pl. 65/27-28).

Grupa E – combinații de motive imprimate și incizate (pl. 66/1-3):

- E1=șir de creștături pe buză cu șir de incizii scurte oblice (pl. 66/1);
E2=șir de impresiuni alungite și rotunde, alterne, cu incizii neregulate pe corpul vaselor (pl. 66/2);
E3=grupe de linii paralele orizontale și verticale cu șir de impresiuni alungite (pl. 66/3).

Grupa F – combinații de motive imprimate și șnurate (pl. 66/4-5):

- F1-2=se compun din combinații de șiruri de impresiuni circulare care fie sunt mărginite de linii șnurate, fie mărginesc diferite tipuri de benzi hașurate (pl. 66/4-5).

Grupa G – combinații de motive imprimate și în relief (pl. 66/6):

- G1=șir de alveole alungite cu brâu în relief alveolat (pl. 66/6).

Grupa I – combinații de motive șnurate și în relief (pl. 66/7-9):

- I1-3=represents diverse combinații de linii șnurate paralele, benzi hașurate, șir de triunghiuri umplute cu linii oblice, triunghiurile fiind întrerupte de butoni conici în relief (pl. 66/7-9).

Grupa J – combinații din câte trei tipuri de motive (pl. 66/10-13):

- J1=grupă de linii incizate orizontale, paralele, flancată de șir de impresiuni alungite, proeminență circulară în relief din care pleacă grupe de linii incizate (pl. 66/10);
J2=grupă de linii paralele șnurate, flancată de șiruri de impresiuni circulare, grupă de butoni conici în relief (pl. 66/11);
J3=șir de triunghiuri simple șnurate, flancate de impresiuni circulare, întrerupte de grupe de butoni conici în relief (pl. 66/12);
J4=diferite tipuri de benzi hașurate, flancate de șir de impresiuni circulare, șir de triunghiuri demarcate de butoni conici în relief (pl. 66/13).

IV. Clasificarea ceramicii din așezarea de la Zăbala (pl. 66B-67A). Sondată în 1969-1970, așezarea de la Zăbala a format obiectul unui studiu ceva mai consistent abia în 1997¹⁷¹, prilej cu care s-a putut observa că ceramica de aici prezintă o serie de particularități ce o individualizează comparativ cu celelalte grupe ceramice din SE Transilvaniei.

A. Forme. Există un număr foarte mic de forme reconstituite în desen. Sunt prezente variantele B. II.B și H. II.B (pl. 66/15-16) cu corp tronconic, umăr retras și margine evazată, pare-se destul de numeroase la Zăbala, precum și varianta A. III cu corp bitronconic și gât cilindric (pl. 66/14).

B. Decor.

Grupa A – decor imprimat (I). Ca motive singulare pe vas sunt prezente tipurile 5b și 7 (pl. 66/17-18);

A1=șiruri paralele orizontale și verticale de impresiuni circulare (pl. 66/19);

A2=șiruri de creștături pe margine și pe corp (pl. 66/20);

A3=șiruri de impresiuni alungite pe buză și pe margine (pl. 66/21).

Grupa B – decor incizat (II). Remarcăm prezența motivelor 6a-b (pl. 66/23-24);

B1=șiruri paralele de incizii scurte oblice (pl. 66/22);

Grupa C – decor șnurat (III).

C1=grupă de linii paralele (pl. 66/25);

C2=linie în zig-zag (pl. 66/26).

Grupa D – decor în relief (IV). 2a-b, 5 (pl. 66/27; 67/1-2);

D1=brâuri crestate paralele pe marginea vasului (pl. 67/3);

D2=grupă de butoni conici (pl. 67/4);

D3=proeminență / apucătoare triunghiulară dublă (pl. 67/5).

Grupa E – combinații de motive imprimate și incizate (pl. 67/6-10):

E1=linie în zig-zag cu șir de creștături regulate (pl. 67/6);

E2=șir de incizii scurte pe buză cu șir de mici alveole pe margine (pl. 67/7);

E3=șiruri paralele de impresiuni ascuțite pe buză cu șir de incizii scurte verticale pe margine (pl. 67/8);

E4=șiruri paralele de incizii scurte și puncte pe buză cu șiruri de incizii verticale și impresiuni pe margine (pl. 67/9);

E5=linie în zig-zag incizată pe buză cu șir de impresiuni alungite pe margine (pl. 67/10).

Grupa G – combinații de motive imprimate și în relief (pl. 67/11-17):

G1=șir de creștături întrerupt de buton conic în relief (pl. 67/11);

G2=șir de impresiuni alungite întrerupt de proeminență orizontală (pl. 67/12);

G3=șir de impresiuni semilunare întrerupt de butoni conici în relief (pl. 67/13);

G4=șir de creștături neregulate cu brâu în relief crestă (pl. 67/14);

G5=șir de mici impresiuni pe margine sub care se află brâu în relief prevăzut cu creștături triunghiulare (pl. 67/15);

G6=șir de mici impresiuni pe margine sub care se află un brâu crestă (pl. 67/16);

¹⁷¹ Székely Zs. 1997, 25 urm, pl. 6-32.

G7=șir de impresiuni triunghiulare pe buză cu brâu în relief pe care se află două șiruri alterne de creștături (pl. 67/17).

Grupa H – combinații de motive incizate și în relief (pl. 67/18-19):

H1=șir de incizii scurte verticale pe marginea vasului cu proeminență rectangulară în relief (pl. 67/18);

H2=șir de incizii oblice și frânte pe buză cu brâu în relief creștat pe marginea vasului (pl. 67/19).

V. Clasificarea ceramicii din așezarea de la Zoltan (pl. 67B-68).

A. Forme. Din cele câteva forme ce pot fi reconstituite, rezultă că procentul vaselor închise (de tip A) este ridicat, aici intrând bolurile de la pl. 67/21, 24; amfora de la pl. 68/3 și vasele-borcan de la pl. 68/1, 3-5. Din categoria vaselor de tip B se pot reconstitui doar cele două boluri de la pl. 67/22-23.

B. Decor. Ca o particularitate a descoperirilor de la Zoltan, se remarcă prezența pe câteva vase a decorului canelat (pl. 68/14-15).

Grupa B – combinații de motive incizate (pl. 68/6-11):

B1=grupe de linii paralele orizontale și verticale (pl. 68/6);

B2=decorul ramură de brad (pl. 68/7);

B3=grupe de linii alterne cu șiruri de incizii scurte, verticale (pl. 68/8);

B4=benzi verticale umplute cu puncte incizate (pl. 68/9);

B5=șir de triunghiuri umplute cu puncte (pl. 68/10);

B6=șir de triunghiuri umplute cu linii oblice, mărginite de șir de puncte și cu vârfurile unite de șir ar-cuit de puncte (pl. 68/11).

Grupa C – combinații de motive șnurate (Pl. 68/12):

C1=grupă de linii paralele orizontale (pl. 68/12).

Grupa D – combinații de motive în relief (pl. 68/13):

D1=brâuri simple paralele, aplicate (pl. 68/13).

Grupa E – combinații de motive imprimate și incizate (pl. 68/16-22):

E1=linii paralele orizontale cu șir de creștături oblice (pl. 68/16);

E2=linii frânte paralele cu șir de impresiuni triunghiulare (pl. 68/17);

E3=șir de romburi umplute cu linii oblice, flancat de șiruri de creștături (pl. 68/18);

E4a-c=șir de creștături sau alveole pe margine cu incizii neregulate (decor cu măturica) (pl. 68/19-21);

E5=șir de incizii pe buză cu șir de creștături pe corp (pl. 68/22).

Grupa H – combinații de motive incizate și în relief (pl. 68/23-24):

H1=decor cu măturica asociat cu brâu alveolat pe marginea vasului (pl. 68/23);

H2=proeminență alungită, alveolată, cu decor tip ramură de brad (pl. 68/24).

VI. Răspândirea și periodizarea tipurilor ceramice. În cadrul ceramicii din SE Transilvaniei se remarcă raritatea vaselor de tip A din cadrul categoriilor I și II, numărul mare al cănilor bitronconice cu o toartă din cadrul categoriei IV și prezența semnificativă a decorului șnurat.

În așezările atribuite culturii Schneckenberg întâlnim mai multe categorii ceramice. Prima se

compune din elementele tipologice cu analogii care merg până la identitate în descoperirile de tip Glina de la sud de Carpați. O serie de forme ceramice sunt similare sau foarte apropiate din punct de vedere morfologic; observația este valabilă mai ales în ceea ce privește variantele din categoriile I-II: exemplarul Glina C. I.B de la Runcuri (pl. 24/9) este identic cu Schneckenberg A. I de la Ariușd (pl. 55/1); variantele D. I.B sunt prezente în ambele arii culturale (pl. 24/12; 27/1); Schneckenberg D. I.B (pl. 56/13) se apropie mult de varianta Glina E. I.B (pl. 25/4); de asemenea exemplarele Schneckenberg C. I.B (pl. 56/3, 5), D. I.B (pl. 56/12), C. II.B (pl. 56/14), E. II.B (pl. 56/11, 18), își găsesc bune paralele în așezările de tip Glina. Mai expresiv din acest punct de vedere este decorul. Cel realizat din găuri-buton (I.2a-b) este prezent în așezările de la Brașov-Dealul Melcilor, Bod, Cuciulata, Feldioara și Sf. Gheorghe-Örkö (Harta 5); identice sunt și combinațiile A1, A2 și G1 din Țara Bârsei (pl. 59/38-39; 61/8). Grupa de combinații G5-G12 (pl. 61/13-23), compuse din șir de perforații complete asociat cu motive în relief și uneori cu manșetă, este mult apropiată tipologic de combinațiile G16-G22 (pl. 33/23-27; 34/1-2). Merită menționat și un fragment decorat cu bandă hașurată incizată de tip Runcuri din așezarea de la Cuciulata¹⁷².

Toate acestea explică folosirea termenului de Glina III-Schneckenberg¹⁷³ și justifică ipoteza unei prezențe efective a culturii Glina în SE Transilvaniei¹⁷⁴. Cum subliniam mai sus, în stadiul actual al cunoștințelor, este greu de precizat caracterul și contextul descoperirilor de tip Glina din această zonă.

O altă grupă de descoperiri din așezările Schneckenberg își găsește cele mai bune paralele în materialele ceramice de tip Odaia Turcului. Formele Schneckenberg C. I.B - D. I.B (pl. 57/1-2), cămile cu fund ascuțit, cu limbă și buton la toartă (B. IV.B - pl. 55/21-23; fig. 56/6), varianta F. IV.B (pl. 55/15), sunt bune elemente de legătură între cele două tipuri de descoperiri. Decorul Năeni - Schneckenberg (realizat atât prin incizie, cât și prin benzi reliefate), combinațiile în care el apare, sunt de asemenea identice (compară Odaia Turcului B3, E2-E4, G5, H2, J1-J2 - pl. 38/18; 39/3-7, 19, 21-23 cu Schneckenberg B6, D10-D11, E2-E5, J1 - pl. 60/8, 28-29; 61/2-6, 26). Alte combinații comune se regăsesc în special pe ceramica grosieră (Odaia Turcului D2-D4, D7 - pl. 38/20-23, 26-27 și Schneckenberg D2, D4, D8a - pl. 60/18, 20, 25). Decorul de tip arici (IV) se găsește atât în cadrul așezărilor de tip Odaia Turcului, cât și la Cuciulata.

Combinațiile șnurate Schneckenberg C1-C3 (pl. 60/14-16) găsite la Brașov-Dealul Melcilor, Dealul Carierei, Dealul Sprengi, Hărman, Cuciulata, Feldioara, Ariușd și, în număr mai mare, la Sf. Gheorghe-Örkö, leagă aceste așezări de grupa Jigodin. Comune sunt de asemenea variantele Jigodin C. I.B (pl. 62/21, 23-25), grupa de căni bitronconice Jigodin B. IV.B (pl. 62/13-14) etc. Merită menționat faptul că majoritatea formelor publicate de la Feldioara (nr. cat. 290), își găsesc cele mai bune paralele în așezarea de la Lelicieni. De la Feldioara provine însă un singur fragment ceramic decorat cu șnurul. Aceasta ar putea reprezenta o diferență regională, însă trebuie avută în vedere posibilitatea ca în unul din cele trei niveluri din așezarea de la Lelicieni, decorul șnurat să joace un rol minor sau să lipsească complet.

Este greu de precizat în ce măsură materialul ceramic de la Zăbala este unitar din punct de vedere cronologic, datele stratigrafice fiind neclare. Ceea ce individualizează această descoperire sunt combinațiile de brâuri crestate cu șiruri de impresiuni pe marginea vasului și combinațiile imprimate sau incizate de pe buză. Cele trei forme reconstituite au însă bune analogii în așezările Schneckenberg și Jigodin.

Descoperirile din SE Transilvaniei acoperă întregul interval cronologic pe care îl discutăm în lucrarea de față, evoluția culturală părând a fi, în linii mari, similară celei din Muntenia. Noțiunea de "cul-

¹⁷² Bichir 1962, 102, 10/15

¹⁷³ Nestor 1960, 98 urm.

¹⁷⁴ Vulpe 1991, 105 urm.

tură Schneckenberg” include categorii diverse de materiale ceramice, care la sud de Carpați sunt în succesiune cronologică și între care nu există relații genetice evidente. Grupa Jigodin pare ceva mai unitară din punct de vedere tipologic, însă este posibilă, așa cum sugerează și situația stratigrafică de la Leliceni, o evoluție pe mai multe orizonturi cronologice a acestui gen de materiale și nu este exclus ca inventarul ceramic să sufere deosebiri semnificative de la un orizont la altul.

H. Cronologia relativă a grupelor ceramice

Termenul de *cultură arheologică* a iscat numeroase discuții¹⁷⁵. Ceea ce ridică semne de întrebare sunt criteriile folosite pentru a denumi un ansamblu de descoperiri arheologice drept cultură. Ideea general acceptată la noi este că termenul poate fi aplicat doar descoperirilor consistente, cu așezări numeroase, care ocupă o arie mare de răspândire. Descoperirile care ocupă o arie mai mică sunt de regulă numite *grupuri* sau *aspecte culturale*. Utilizând acest criteriu pentru descoperirile noastre, observăm că singura care poate primi numele de cultură este Glina. Dacă am utiliza drept criteriu de definiere amplasmentul și structura așezărilor, precum și caracterul construcțiilor găsite, ar trebui să admitem că, în epoca bronzului din Muntenia de exemplu, avem documentată o singură cultură. Alt criteriu ar fi prezența necropolelor alături de așezări, dar în acest caz niciuna dintre descoperirile evidențiate mai sus nu-l îndeplinește. Trebuie menționat că ariile culturale indicate de descoperirile funerare, de piesele de metal sau de alte tipuri de obiecte de piatră, os, lut, nu coincid cu cele stabilite pe baza răspândirii grupelor ceramice. Ceramica rămâne însă principalul criteriu de definiere, fiind probabil și cel mai expresiv din acest punct de vedere; în acest caz însă, cred că termenul de *grupe ceramice* pentru denumirea ansamblurilor noastre de descoperiri este preferabil celui de cultură și exprimă mult mai bine stadiul actual al cunoștințelor asupra descoperirilor respective. Cred că nici termenul de „cultură” nu este greșit atât timp cât el nu desemnează altceva decât un ansamblu, o asociere de tipuri ceramice.

Sucesiunea cronologică a grupelor ceramice prezentate este sugerată de datele de stratigrafie verticală de care dispunem în momentul de față. De multe ori se încearcă, prin analogii formale a căror valoare cronologică este greu de probat, argumentarea unor relații de contemporaneitate între specii ceramice pe care așezările stratigrafiate le arată a fi în succesiune cronologică. Printre argumentele folosite apar destul de frecvent noțiuni de genul: supraviețuirea fondului autohton, contemporaneitate în teritorii diferite, migrație etno-culturală, expansiune în etape, contracurențe culturale etc., adică noțiuni care de regulă introduc ipoteze istoricizante, a căror valoare este nulă. Ori asemenea speculații nu pot pune sub semnul întrebării o relație stratigrafică bine documentată, chiar în condițiile în care așezările multistratigrafiate din spațiul și epoca la care ne referim sunt puține, iar unele dintre ele ridică semne de întrebare.

Nivelurile de tip Glina de la Branet suprapun două niveluri (Branet 1-2) cu ceramică de tip Coțofeni II. La Ostrovul Corbului, un strat din care provin fragmente ceramice decorate cu găuri-buton suprapune o bogată așezare Coțofeni III¹⁷⁶. De asemenea, așezări Glina și Coțofeni III au existat în același teritoriu¹⁷⁷. Nu există ceramică Coțofeni în așezări Glina și nici ceramică tipică Glina în contexte Coțofeni; analogiile pe care decorul de tip Runcuri le are în mediul Coțofeni sunt vagi și nu au, în opinia mea, vreo valoare cronologică. Toate aceste date infirmă presupusa evoluție paralelă din-

¹⁷⁵ Vezi discuția recentă cu bibliografia la Vulpe 2001, 211 urm.

¹⁷⁶ Roman 1998, 17 urm.

¹⁷⁷ De exemplu în NE Olteniei (Petre-Govora 1995).

tre Glina și Coțofeni II-III¹⁷⁸. În Muntenia centrală situația este mai puțin clară; la București-Cățelu, stratul Glina suprapune un bordei cu ceramică de caracter Cernavoda II¹⁷⁹. Prin structură și inventar ceramic, cultura Glina se conectează la grupuri culturale post- Coțofeni / Baden / Kostolac. Astfel, apariția și evoluția ceramicii de tip Glina are loc la un orizont cronologic ulterior sfârșitului culturilor menționate.

Cum precizam mai sus, este greu de stabilit în momentul de față valoarea cronologică a celor patru variante tipologice pe care le-am identificat în cadrul ceramicii Glina. Ceva mai bine conturată din punct de vedere tipologic și cronologic este varianta Runcuri, caracterizată, în primul rând, de bogatul decor incizat incrustat cu alb. Atât prin forme cât și prin modul de ornamentare, ceramica incizată de tip Runcuri diferă de olăria caracteristică pentru cultura Glina, prezența ei datorându-se probabil unor contacte cu ariile învecinate.

Pentru Ersilia Tudor, ceramica de tip Runcuri din nivelul II de la Valea Calului apare ca urmare a contactelor cu culturile Coțofeni (faza III), Kostolac și Vučedol, iar cea din nivelul III de la Valea Calului, precum și cea de la Odaia Turcului, se datorează influențelor venite numai din ariile Kostolac și Vučedol¹⁸⁰. În opinia lui Roman, decorul ceramicii de tip Runcuri îmbină atât elemente de tip Coțofeni, cât și Jigodin și Kostolac, iar pe anumite fragmente ceramice influențele vučedoliene sunt foarte clare¹⁸¹. Vulpe leagă descoperirile de tip Runcuri de ceramica tipică pentru ceea ce a fost definită drept cultura Jigodin¹⁸².

Prin motivele decorative și prin modul de dispunere al ornamentelor, paralele foarte bune pentru cele mai multe dintre exemplarele noastre găsim în așezarea de la Lelicieni (nr. cat. 393) (fig. 80-83). Diferența constă în faptul că ceramica din așezările de tip Jigodin este decorată cu șnurul. Se remarcă benzile hașurate dispuse atât orizontal cât și vertical pe corpul vaselor, de cele mai multe ori flancate de șiruri de puncte sau linii. Pe lângă decorul de tip Runcuri și alte caracteristici ale ceramicii din așezarea de la Govora-Sat se regăsesc în cadrul ceramicii Jigodin. Este vorba de forma unor amfore (fig. 80/1, 7), de procedeul îngroșării marginilor vaselor (manșeta) (fig. 80/4-6, 10-12) și de prezența unor fragmente ceramice decorate cu mai multe brâuri în relief necrestate și paralele, element frecvent pe ceramica din estul Transilvaniei (fig. 80/3, 9). Combinațiile Glina B7-B10, E6-E10 (pl. 32/1-6, 22-26) sunt identice cu cele șnurate Jigodin (vezi în special C5 și F1 - pl. 65/14; 66/4). Astfel, decorul incizat din cadrul variantei Runcuri se explică prin contactele cu aria Jigodin, unde asemenea combinații sunt prezente într-un număr mult mai mare.

O altă grupă de combinații din cadrul variantei Runcuri indică relații strânse cu Țara Bârsei; este vorba despre vasele decorate cu șir de perforații complete asociate cu motive în relief (combinațiile Glina A10-A11, E2, G16-G22 - pl. 30/14-15; 31/11; 32/9-15 și Schneckenberg G5-G12-Pl. 53/14-24). Dacă la acestea adăugăm o serie de forme ceramice comune deja menționate mai sus, putem afirma că inventarul ceramic al variantei Runcuri prezintă cele mai apropiate afinități cu aria culturală din SE Transilvaniei. Ținând cont de poziția geografică a așezărilor de tip Runcuri (în special zona de dealuri a Munteniei și Olteniei), pare foarte probabil ca la acest orizont cronologic evoluția culturală de pe ambii versanți ai Carpaților să fie în linii mari identică.

Prin dispunerea șirurilor de impresiuni alungite care oferă imaginea unui decor șnurat, combinațiile Glina A13, E7 (pl. 31/17; 32/23) din așezarea de la Valea Calului se apropie cel mai mult de exemplarele transilvănene. Ținând cont de posibilele trei niveluri de la Valea Calului și de ceramica de la Bârsești (nr. cat. 43), este de așteptat prezența în nordul Munteniei și Olteniei a unui orizont cro-

¹⁷⁸ Roman 1986, 29 urm; Tudor 1982a, 94 urm; Schuster 1997, 86.

¹⁷⁹ Leahu 1965, 11 urm.

¹⁸⁰ Tudor 1982a.

¹⁸¹ Roman 1985, 293.

¹⁸² Vulpe 1988a, 212.

nologic, anterior celui reprezentat de găurile-buton, caracterizat de ceramică incizată de tip Runcuri asociată cu ceramică decorată cu combinații de șir de perforații complete și decor în relief și cu vase cu manșetă, dar fără decorul tipic format din gauri-buton.

Ceea ce am definit drept varianta Militari pare a încheia evoluția ceramicii Glina. Tipologic, se remarcă formele mai evoluat și apariția tortii supraînălțate. Un castron cu două torti de la Militari, atribuit de descoperitori culturii Tei IV, are bune analogii la la Leliceni (fig 84/7-8). Castroanele cu gura lobată și tortițe pe margine de la Turtucaia și Militari (fig. 84/1, 5) se apropie tipologic de unele exemple de la Leliceni¹⁸³ și Feldioara¹⁸⁴. Astfel, existența în SE Transilvaniei a unui orizont cronologic similar celui reprezentat de varianta Militari pare a fi indicat de o serie de materiale ceramice de la Leliceni și de cel puțin o parte a ceramicii de la Feldioara; este posibil ca la această dată decorul șnurat să-și fi pierdut mult din importanță și expresivitate.

Poziția cronologică a descoperirilor de tip Odaia Turcului poate fi judecată plecând tot de la datele stratigrafice furnizate de așezările cercetate. În așezarea eponimă, stratul 4 suprapune alte trei straturi care pot fi atribuite culturii Glina. O contemporaneitate Glina-Odaia Turcului în areale diferite mi se pare puțin probabilă¹⁸⁵. Fragmentele ceramice cu analogii în cadrul descoperirilor de tip Odaia Turcului găsite în sudul Munteniei, provin din contexte mai puțin clare. Așa cum subliniam mai sus, este posibil ca în această zonă, la o vreme corespunzătoare stratului 4 de la Odaia Turcului, să avem o serie de descoperiri, greu de definit în momentul de față. Este dificil de precizat ce corespunde grupului Odaia Turcului în Oltenia. Prin vasul de la fig. 86/4 se poate presupune o relație între Odaia Turcului și ceramica de tip Vecina Mala de la Ostrovu Corbului (fig. 86/5-6).

Prezența elementelor tipice Odaia Turcului este mult mai clară în SE Transilvaniei (vezi discuția mai sus). O apariție mai timpurie și implicit o existență mai îndelungată a decorului de tip Năeni-Schneckenberg în această zonă, așa cum presupune Roman¹⁸⁶, este posibilă dar nu poate fi probată. Combinațiile Schneckenberg B4-B5 (pl. 60/5-7), prezente în așezarea de la Feldioara, ar putea reprezenta forme de exprimare incipiente ale decorului respectiv. Tot aici merită menționat că o serie de elemente de decor din cadrul descoperirilor de tip Branet, inclusiv vasul de la pl. 49/15, se regăsesc printre materialele ceramice din așezarea de la Zoltan (pl. 68).

Deși nu există suprapuneri stratigrafice directe și clare, materialele Tei timpurii se înscriu într-o etapă cronologică ulterioară comparativ cu descoperirile de tip Odaia Turcului. Așezarea de la Bungetu se află într-o zonă în care sunt cunoscute mai multe așezări de tip Odaia Turcului, ceea ce teoretic exclude posibilitatea unei contemporaneități între cele două grupe ceramice. Deși prezintă unele elemente tipologice comune, ceramica Odaia Turcului nu are o relație evidentă cu cea Tei timpurie.

Apariția ceramicii Monteoru Ic4,3-Ic3 la același nivel cronologic cu cea de tip Tei¹⁸⁷ este sugere-

¹⁸³ Roman, Dodd-Oprișescu, Pál 1992, pl. 84/8.

¹⁸⁴ Medinceanu-Boroffka 2004, 182, fig. 16/8.

¹⁸⁵ Această contemporaneitate a fost presupusă de mai mulți cercetători (de exemplu Roman 1986, 31; Zaharia 1987, 43 urm.). O asemenea ipoteză mi se pare puțin plauzibilă dacă ținem cont de teritoriul comun de răspândire al celor două grupe ceramice și de faptul că din punct de vedere tipologic descoperirile de tip Odaia Turcului reprezintă un moment cronologic ulterior comparativ cu cele Glina. Fragmentul ceramic decorat cu găuri-buton executat din exterior către interior (manieră destul de rar întâlnită în cadrul ceramicii Glina) descoperit la baza depunerii la de la Năeni-Zănoaga (Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001 21, fig. 14/4 poate indica faptul că cultura Glina nu depășește din punct de vedere cronologic orizontul reprezentat de etapa Zănoaga Ia.

¹⁸⁶ Roman 1986, 40.

¹⁸⁷ Chicideanu 1982, 101 urm.

rată de anumite elemente tipologice comune. Este vorba, în primul rând de prezența în număr mare în cadrul ambelor categorii de descoperiri a ceramicii bogat incizate, după ce, în etapele anterioare, asemenea combinații sunt o raritate. Cel mai evident element de conectare îl reprezintă linia sau grupele de linii incizate în zig-zag, motiv frecvent pe ceramica ambelor grupe. O apariție simultană poate fi presupusă și pentru ceramica de tip Verbicioara. În așezarea de la Rogova combinațiile incizate sunt frecvente și, ca în cazul grupei Tei, se asociază cu ceramică cu decor striat. Ca motive remarcăm grupele de linii în zig-zag, precum și cel format din cercuri concentrice incizate de pe un fragment ceramic de la Rogova (pl. 53/8), motiv frecvent pe ceramica Monteoru Ic4,3-Ic3.

Un fragment tipic Tei timpuriu a fost găsit în așezarea de la Sf. Gheorghe-Örkö¹⁸⁸, de unde provin și fragmente cu decor Monteoru Ic3¹⁸⁹. Nu cred că se poate face o diferențiere cronologică între materialul ceramic cu decor striat și cel cu decor incizat de la Zoltan; este greu de explicat cum nivelul cu ceramică incizată se regăsește doar la partea superioară a unui complex folosit într-o perioadă anterioară. Este foarte probabil ca cele două specii ceramice să facă parte din aceeași grupă de descoperiri, care tipologic se apropie de materialele Tei timpurii: ponderea însemnată a ceramicii decorate cu măturica, fragmente ceramice pe care acest decor se asociază cu șiruri de impresiuni și alveole pe margine, sau cu brâuri crestate / alveolate, motivul "ramură de brad" etc. Decorul canelat apropie aceste materiale de descoperirile de tip Wietenberg, iar amfora de tip H. III (Pl. 68/2) se regăsește în descoperiri de tip Costișa¹⁹⁰.

Combi-nația șir de impresiuni / crestături – brâu crestă-t / alveolat pe marginea vasului (pl. 67/15-17) apropie tipologic unele materiale de la Zăbala de ceramica de tip Coțofeni. Altele însă, se leagă de etape mult mai evolute ale bronzului timpuriu. Dintre acestea menționez linia și grupele de linii în zig-zag, care apar ca motiv ornamental la un nivel cronologic corespunzător etapei Tei-Bungetu / Monteoru Ic4,3¹⁹¹. Oricum, până la o publicare mai detaliată a contextelor stratigrafice și a ceramicii de la Zăbala, atât unitatea cronologică a materialului, cât și datarea lui rămân incerte.

I. Concluzii

Singurele date concludente de stratigrafie verticală provin din centrul și NE Munteniei, anume din așezările de la Greci, Odaia Turcului, Năeni-Zănoaga, Sărata Monteoru și Bungetu, la care putem adăuga și pe cele de la Branet (situată pe dreapta Olteului inferior) și Ostrovu Corbului (din zona Porților de Fier). Indiferent de problemele și neclaritățile pe care le ridică fiecare dintre aceste situri, se poate afirma că depunerile de aici însumează un număr de 20 de niveluri cu materiale care se înscriu tipologic și cronologic în epoca pe care o discutăm. O analiză comparativă între toate aceste niveluri indică cca. 10 orizonturi cronologice de-a lungul cărora se poate urmări evoluția grupelor ceramice de tip Glina, Odaia Turcului, Tei-Bungetu / Cățelu și Monteoru Ic4,3-Ic3. Coroborând aceste date de stratigrafie și de structură a așezărilor prezentate în capitolul anterior, cu tipologia ceramicii din capitolul de față, am distins trei etape cronologice.

I. Corespunde descoperirilor de tip Glina și include nivelurile Greci 1, Odaia Turcului 1-3 și Branet 3-5; în opinia mea ea reprezintă etapa mijlocie (a II-a) a bronzului timpuriu din această zonă. Se ca-

¹⁸⁸ Leahu 1997, 123-124.

¹⁸⁹ Zaharia 1990, 33 urm.

¹⁹⁰ Cavruc 1997.

¹⁹¹ Ceramică decorată cu linii incizate în zig-zag a mai apărut în SE Transilvaniei la Turia și a fost atribuită culturii Coțofeni (Székely Zs. 1997, 124-125, pl. 3; 4/3). Din ce este publicat, nu se observă nici o legătură clară între ceramica de la Turia și cea de tip Coțofeni.

racterizează printr-un număr mare de situri răspândite relativ uniform în Muntenia centrală și Oltenia. Este o etapă în care, așa cum am mai spus, intensitatea de locuire a arealului poate fi urmărită pe orizontală, nu pe verticală, în condițiile în care așezările cu mai multe niveluri de locuire sunt o raritate. Resturile materiale (construcții, complexe de locuire) sunt de regulă inconsistente, ceea indică locuiri de scurtă durată. Se poate presupune astfel o mobilitate destul de accentuată a comunităților umane în anumite zone, de-a lungul cursurilor de apă. În ce măsură această presupusă mobilitate se leagă de o pondere ridicată a păstoritului este mai greu de spus, în lipsa unor analize arheozologice consistente. În ceea ce privește ceramica, predomină vasele de dimensiuni medii și mari. Seria străchinilor și castroanelor cu margine evazată este cea mai numeroasă, urmată de cea a amforelor, vaselor-borcan și sac. Remarc de asemenea raritatea ceștilor și cănilor cu toartă din repertoriul ceramic Glina. Decorul format din motive imprimate și în relief este predominant, cel incizat, de regulă incrustat cu substanță albă, fiind o raritate.

II. Corespunde descoperirilor de tip Odaia Turcului și include nivelurile Odaia Turcului 4, Năeni-Zănoaga Ia-IIb, Sărata Monteoru Ic4,1-2; reprezintă etapa a III-a a bronzului timpuriu. Comparativ cu etapa precedentă constatăm o reducere semnificativă a numărului siturilor, dar și o consistență ceva mai ridicată a complexelor de locuire. Cele mai multe dintre siturile săpate în aria Odaia Turcului indică mai multe niveluri de locuire și prezența podinilor de lut în cadrul construcțiilor de suprafață. Situația rămâne neclară în Oltenia; putem include aici descoperiri de tipul celor de la Locusteni și Ostrovu Corbului (sector B), posibil și Braneț, însă deocamdată sunt greu de definit. În ceea ce privește ceramica, dispăre acea aparentă unitate tipologică constatată pe o arie vastă din Muntenia și Oltenia (ceramica de tip Glina), concomitent cu o schimbare semnificativă a repertoriului formelor, cel puțin în ceea ce privește ceramica fină. Astfel, în cadrul grupei Odaia Turcului, o pondere semnificativă o au ceștile, cănile și amforetele de dimensiuni mici și medii, cu una-două torți, de regulă supraînălțate. Ceramica decorată are o pondere foarte mică în cadrul acestei etape. Aceleași caracteristici prezintă și repertoriul ceramic de la Locusteni (grupa cănilor și amforetelor cu una-două torți), însă în Oltenia este posibil ca în această etapă să apară ceramica decorată cu striuri și grupe de incizii regulate pe corpul vaselor, asociate cu șiruri de impresiuni.

III. Corespunde descoperirilor de tip Tei-Bungetu / Cățelu, Monteoru Ic4,3-Ic3 și include nivelurile Bungetu I-II și Sărata Monteoru Ic4,3-Ic3; reprezintă începutul epocii mijlocii a bronzului. Constatăm o ușoară creștere a numărului siturilor comparativ cu etapa precedentă, însă nu sunt modificări în ceea ce privește structura acestora. Niveluri și structuri de locuire bine puse în evidență, consistente, constatăm doar în cadrul grupei Monteoru Ic3, dar într-o arie situată la NE de zona discutată în lucrarea de față. În ceramică, principala diferență față de etapa precedentă o reprezintă apariția decorului bogat incizat.

Dincolo de raporturile cronologice ce pot fi stabilite între cele trei grupe de la începutul bronzului mijlociu din sudul României, ceramica lor indică o serie de apropieri și diferențe ce merită subliniate. În cadrul ceramicii Monteoru și Verbicioara predomină formele deschise, cu margine evazată, în timp ce în olăria Tei proporția vaselor închise (cu diametrul maxim mai mare decât diametrul gurii) este semnificativă. Comparativ cu Verbicioara și Tei, în aria Monteoru lipsește grupa ceștilor și cănilor cu o toartă; în schimb din aria Tei lipsește grupa amforetelor cu două torți, grupă prezentă atât în aria Monteoru cât și în cea Verbicioara. În ceea ce privește decorul, o primă diferență este lipsa ceramicii striate, decorate cu măturica din repertoriul Monteoru, aceasta fiind o prezență constantă și semnificativă în așezările din centrul Munteniei și Oltenia. Combinațiile de tip A, formate exclusiv din motive imprimate, aproape că lipsesc din toate cele trei arii discutate. Din cea Monteoru aproape că lipsesc inclusiv combinațiile de tip B, formate din motive incizate, care, în repertoriul Tei și mai ales Verbicioara sunt predominante. În Monteoru și Tei cele mai numeroase sunt combinațiile de tip E

(motive imprimate cu motive incizate), serie mai puțin evidentă în aria Verbicioara. Luate la un loc, constat o anumită apropiere între grupele Verbicioara și Tei; grupa Monteoru arată o altă tradiție ceramică, anume cea de tip Odaia Turcului.

Precizez că principalul criteriu de departajare cronologică și de includere a unei descoperiri într-una sau alta dintre etapele de mai sus este morfologia ceramicii. Se observă lesne că singura diferență clară dintre bronzul timpuriu și cel mijlociu este dată de apariția unor forme noi și mai ales de apariția unei ceramici bogat decorate cu motive incizate; acesta este începutul unei evoluții ce va caracteriza întreaga perioadă a bronzului mijlociu.

În Oltenia și SE Transilvaniei lipsesc datele de ordin stratigrafic și implicit criteriile clare de definire a grupelor ceramice. Tipologic constatăm existența unor materiale ceramice care au corespondențe în toate cele trei etape cronologice, ceea ce presupune un ritm de evoluție în linii mari similar cu cel din Muntenia.

DESCOPERIRILE FUNERARE

Așa cum menționam într-un capitol precedent, din spațiul pe care îl discutăm provin, până în prezent, 160 de descoperiri cu caracter funerar. Distribuția lor geografică arată o repartizare neuniformă în spațiu (Harta 8-9), cu o anumită concentrare în jumătatea estică. Numărul cel mai mare de descoperiri funerare provine din SE Transilvaniei și din zona subcarpatică a Munteniei dintre Argeș și Buzău. La vest de Dâmbovița, numărul mormintelor scade semnificativ. Constatăm de asemenea lipsa aproape totală a descoperirilor funerare în Podișul Getic. O grupare distinctă se observă în zona de câmpie dintre Jiu și Dunăre, fără a depăși către nord subunitatea de silvostepă a Câmpiei Române.

Am constatat o diversitate destul de mare a ritualului funerar pentru cele cca. 560 de morminte, ritual ce se compune dintr-o serie de elemente (construcții funerare, poziția defunctului etc.) cu largă răspândire în timp și spațiu, fără o relevanță cronologică și culturală evidentă. De aceea, în încercarea de stabilire a unor grupe funerare, trebuie să avem în vedere, în primul rând, elementele de inventar ceramic. Cum aminteam, asemenea inventar au numai 203 din totalul mormintelor, o bună parte a acestuia fiind neilustrată sau nespecifică. De aceea este necesară, mai întâi, o privire de ansamblu asupra practicilor funerare din spațiul nostru, pentru a vedea în ce măsură anumite asocieri ale elementelor de ritual pot determina individualizarea unor grupe funerare. Aici trebuie din nou să atrag atenția asupra faptului că un număr important de morminte au fost găsite întâmplător, mai mult sau mai puțin distruse, astfel încât informațiile din teren sunt adesea incomplete.

A. Clasificarea mormintelor după rit și tipul de amenajare funerară (Harta 10).

O primă distincție care poate fi făcută este aceea între mormintele plane și cele tumulare. Cum precizăm într-un capitol precedent, am constatat un număr aproximativ egal între cele două tipuri de descoperiri (cca. 289 de morminte plane și cca. 271 de morminte tumulare, cu variații datorate incertitudinilor ce planează asupra anumitor descoperiri). Dintre mormintele de inhumație, 227 sunt plane și 229 provin din tumuli. În cazul mormintelor de incinerație, cca. 31 sunt plane și 15 tumulare. Aici trebuie spus că două dintre cele mai întinse necropole plane din zonă (Brăilița - nr. cat. 91, cu 43 de morminte de inhumație și Gherăseni - nr. cat. 307, cu 26 de morminte, dintre care 24 de inhumație) ar putea reprezenta de fapt tumuli aplatizați. În cazul mormintelor în cutie de piatră, multe au fost descoperite întâmplător, fără observații de teren. Acolo unde s-au făcut astfel de observații (de exemplu Văleni-Dâmbovița - nr. cat. 746), s-a constatat că cutia de piatră era acoperită de o mică movilă de pământ, astfel încât este posibil ca mult mai multe dintre mormintele în ciste descoperite întâmplător și considerate plane să fi fost de fapt tumulare, în condițiile în care mantaua de pământ ce acoperă cista nu este de mari dimensiuni. Prezența unei mantale de pământ în aceste cazuri este de altfel firească în cazurile în care cistele erau construite la nivelul solului.

În ceea ce privește amenajarea funerară propriu-zisă, se pot distinge două mari grupe. Morminte la construcția cărora s-a folosit piatră (morminte în cistă, săpate în stâncă sau acoperite cu pietre) și morminte în groapă simplă, uneori amenajate cu material lemnos sau cu alte materiale perisabile. Se poate presupune că această distincție include și un criteriu geografic, în sensul că mormintele amenajate cu piatră se găsesc situate, de regulă, în zona submontană, acolo unde procurarea pietrei nu constituia o problemă. Trebuie avut însă în vedere că folosirea pietrei a fost ob-

servată și în zona de câmpie; cunoaștem morminte acoperite cu pietre în necropola de la Zimnicea (pe Dunăre - nr. cat. 776), precum și morminte în ciste de piatră la Gumelnița (nr. cat. 342) și Movila (nr. cat. 461). Pe de altă parte, tumulii de la Smeeni (nr. cat. 681) și Ploiești-Triaj (nr. cat. 549) se află în zone deloc depărtate de arealul submontan, dar piatra nu este folosită; există de asemenea câteva morminte fără amenajări din piatră și în zona submontană (Brașov, Zăbala etc.). Ca atare, folosirea pietrei la amenajarea funerară pare mai degrabă o alegere culturală, nu una condiționată de accesul la materia primă.

A.1. Morminte plane de inhumație în groapă simplă. Am inclus în această categorie mormintele formate din gropi ce nu indică alte tipuri de amenajări observabile prin cercetări de teren. Termenul de „groapă simplă” acoperă de fapt, în bună măsură, lipsa observațiilor și înregistrărilor din teren. 160 de morminte pot fi incluse aici, dintre care cca. 124 sunt parte a necropolelor din zona noastră (Zimnicea, Brăilița, Gherăseni și Lișcoteanca - nr. cat. 404), 25 fac parte din grupuri de morminte (Bordușani - nr. cat. 74, Grădiștea de Jos - nr. cat. 333, Crășani - nr. cat. 243, sau Reci - nr. cat. 597), restul fiind morminte izolate. Aici am inclus și parte din mormintele descoperite în cadrul așezărilor (București-Fundeni - nr. cat. 116A2, Zăbala - nr. cat. 775A2 etc).

Doar pentru 52 din cele 160 de morminte avem specificată forma gropii, 30 fiind gropi ovale (29 la Brăilița și cea a M.10 de la Râmnicelu - nr. cat. 583), 20 dreptunghiulare, eventual cu colțuri rotunjite (inclusiv la Brăilița). M.46 de la Brăilița avea groapa trapezoidală, iar M.104 de la Gherăseni avea groapa triunghiulară!

La 21 de morminte s-a constatat prezența ocrului roșu, în general pe oase, mai rar sub formă de bulgări sau „pat” de ocru. În ceea ce privește poziția defuncțiilor, ea este specificată (cu mai mare sau mai mică acuratețe) în 125 de cazuri. Cele mai multe schelete sunt chircite (51 pe partea dreaptă, 32 pe partea stângă), patru fiind chirciți pe spate (cu picioarele îndoite și căzute în lateral – trei la Brăilița și unul la Zimnicea); 16 schelete din necropolele de la Brăilița și Lișcoteanca și unul de la Gherăseni sunt depuse în decubit dorsal.

În ceea ce privește inventarul funerar, remarcăm în primul rând prezența scoicilor în două morminte (unul la Brăilița și unul la Zimnicea) și a oaselor neprelucrate de animal într-unul din mormintele de la Reci și în unul de la Brăilița. Alte 81 de morminte au inventar format din ceramică și diverse obiecte de metal, piatră și os, cele mai multe provenind din necropolele de la Brăilița și Zimnicea. În ceea ce privește încadrarea cronologică și culturală, cele mai multe dintre mormintele de la Brăilița, Gherăseni, Lișcoteanca, Bordușani, anume cele situate în zona estică a arealului discutat, au fost (și pot fi) atribuite primei etape a bronzului timpuriu din zonă, corespunzătoare grupelor Usatovo-Foltești și Cernavoda II; oricum, pare a fi vorba de un orizont cronologic anterior grupei Glina. Prin inventarul specific, necropola de la Zimnicea se detașează ca o grupă distinctă (vezi discuția mai jos).

A.2. Morminte tumulare de inhumație în groapă simplă sau cu capac de lemn. Numărul total al mormintelor de inhumație în tumuli, fără amenajări de piatră, este de 217. Deși pe Harta 9 am cartat tumulii în funcție de numărul celor cercetați sau observați în teren (izolați, grupuri sau necropole tumulare), acest lucru nu are relevanță; nu cred că există tumuli de acest gen izolați, ci grupări mai mari sau mai mici (pâlcuri) de tumuli răspândite în toată zona de silvostepă din sudul și sud-estul României. Cele mai importante descoperiri sunt tumulii de la Smeeni (nr. cat. 681), Baldovinești (nr. cat. 22), Ciulnița (nr. cat. 209), Coslogeni (nr. cat. 230), Gurbănești (nr. cat. 344) și Sultana (nr. cat. 694) în partea estică a arealului și pe Mostiștea; cei de la Ploiești-Triaj (nr. cat. 549) și Vitănești (nr. cat. 766), în centrul și sudul Munteniei; Basarabi (nr. cat. 29), Rast (nr. cat. 581) și Plenița (nr. cat. 548), în Oltenia sud-vestică.

Pentru 138 din cele 217 morminte nu există vreo specificație cu privire la construcția gropii; putem presupune că avem de-a face cu „gropi simple”, mai mult sau mai puțin dreptunghiulare. Cele

mai multe dintre acestea reprezintă înmormântări secundare în cadrul tumulilor respectivi. Avem însă și situații de câțiva tumuli de la Rast, Plenița, Basarabi, Ploiești, Gurbănești și Coslogeni în care nu se specifică construcția funerară a mormintelor primare.

Pentru 30 de cazuri se menționează forma dreptunghiulară (uneori cu colțuri rotunjite) sau ovală a gropilor. Trei astfel de gropi de la Gurbănești, două de la Plenița și câte una din tumulii de la Rast, Verbița, Giubega, Suharu și Vitănești sunt gropi primare ale tumulilor respectivi, restul fiind secundare.

Mormintele cu groapă cu cotlon (catacombă) apar în număr foarte mic în spațiul nostru, către limita estică. Există un număr de patru morminte plasate periferic în cadrul tumulului de la Smeeni și un tumul la Sudiți (nr. cat. 691) despre care nu avem nici un fel de informații.

44 de morminte tumulare de inhumație sunt cu groapă acoperită cu bârne de lemn (15 morminte în tumulul de la Smeeni, 11 în cei de la Sultana, 8 în movilele de la Gurbănești, câte două în tumulii de la Baldovinești, Ciulnița și Ploiești-Triaj, una în tumulul de la lanca (nr. cat. 370); doar trei morminte de acest tip avem la vest de Argeș: câte unul la Vitănești, Rast și Plenița. Pentru câte un mormânt de la Smeeni, Ploiești și Plenița se vorbește de gropi căptușite cu scânduri sau cu împletitură de nuiete.

22 din cele 44 sunt gropi simple acoperite cu bârne, 18 sunt gropi cu prag pe care se sprijineau bârnele (10 la Smeeni, 6 la Sultana și 2 la Gurbănești), iar 4 au prag dublu și două rânduri de bârne ce acopereau camera funerară (3 la Gurbănești și una în T.II de la Ciulnița). La Smeeni, pentru opt din cele 10 morminte cu prag nu s-au observat resturi de bârne; ele pot fi însă presupuse prin analogie cu celelalte descoperiri.

Dintre cele 15 morminte acoperite cu bârne de la Smeeni, 5 sunt în gropi simple (M.5, 12, 14, 17, 29), săpate sub nivelul solului antic, reprezentând primele morminte ale tumulului; peste fiecare dintre acestea, s-a ridicat inițial câte o mică movilă de pământ, toate fiind ulterior acoperite cu o singură manta¹. Celelalte 10 morminte cu prag, dintre care două sigur au fost acoperite cu bârne, sunt ulterioare primei grupe, gropile lor perforând prima manta²; și peste aceste morminte s-a ridicat câte o mică movilă de pământ. Din cei patru tumuli săpați de la Gurbănești, trei conțin morminte acoperite cu bârne³. În T.I, cercetat în 1936, s-au găsit două morminte cu groapa simplă peste care s-au pus bârne, ele constituind mormintele primare ale tumulului. În tumulul II, M.4 era depus într-o groapă cu prag dublu, ambele praguri fiind acoperite cu bârne. În tumulul III, două morminte sunt cu prag și bârne (M.11a-b) și două cu prag dublu și bârne (M.7, 9), ele fiind de asemenea săpate sub nivelul de călcare al solului antic. Pentru cele două morminte în groapă simplă acoperită cu bârne din T.II de la Ploiești-Triaj (M. 19, 21) nu cunoaștem poziția exactă în cadrul tumulului. Cele șase morminte principale din T.I de la Sultana erau cu prag, acoperite cu bârne și fiecare fusese acoperit cu câte o mică movilă înainte de ridicarea tumulului propriu-zis⁴. M.1 din T.III de la Vitănești⁵, M.1 din T.III de la Rast⁶ și M.1 din T.IV de la Plenița⁷ sunt toate în gropi simple acoperite cu bârne și reprezintă mormintele primare ale tumulilor respectivi.

Ca atare, acolo unde avem documentate toate cele trei tipuri de gropi acoperite cu bârne, se observă că cele mai timpurii sunt cele simple, urmate de cele cu unul sau două praguri. Interesant

¹ Simache, Teodorescu 1962.

² Simache, Teodorescu 1962.

³ Rosetti 1959.

⁴ Morintz, Ionescu 1968, 114 urm.

⁵ Leahu, Trohani 1986.

⁶ Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1951.

⁷ Berciu ș.a. 1952, 163 urm.

este și faptul că la Smeeni, toate gropile simple acoperite cu bârne conțin schelete așezate pe spate cu genunchii îndoiți, cele cu prag, ulterioare, având schelete chircite pe stânga⁸. Ușor diferită este situația în cazul tumulilor de la Gurbănești. Cele două morminte în groapă simplă cu bârne din T.I sunt întinși pe spate cu genunchii îndoiți; mormintele cu un prag și bârne (T.III/M.11a-b) au aceeași poziție, iar cele trei morminte cu prag dublu și bârne (T.II/M.4; T.III/M.7, 9) conțin schelete chircite pe dreapta⁹. Cele două morminte de la Ploiești-Triaj¹⁰ și cele șase din T.I de la Sultana¹¹ au defuncții de asemenea chirciți pe dreapta, iar mormintele de la Vitănești¹², Rast¹³ și Plenița¹⁴ au schelete întinse pe spate cu genunchii îndoiți.

Prin urmare, în ceea ce privește grupa mormintelor tumulare în gropi acoperite cu bârne, observăm că scheletele din gropile simple, cu excepția M.19, 21 de la Ploiești-Triaj, sunt întinse pe spate cu genunchii îndoiți, iar cele din gropile cu prag, cu excepția M.11a-b din T.III de la Gurbănești, sunt chircite. Atrag atenția că nu se pot face distincții cronologice pe criteriul poziției defuncțiilor, în M.2 din T.III de la Vitănești, găsindu-se două schelete, dintre care unul era chircit pe dreapta, celălalt întins pe spate cu genunchii îndoiți¹⁵.

De fapt, din totalul celor 217 de morminte ale categoriei discutate, cele mai multe (132) au schelete chircite lateral, 60 sunt întinse pe spate cu genunchii îndoiți și căzuți, doar nouă fiind în decubit dorsal; pentru restul nu cunoaștem poziția defuncțiilor. 114 conțin ocră roșu, iar în interiorul a patru morminte de la Gurbănești și a câte una de la Plenița și Verbița s-a găsit cenușă, cărbune sau chirpici; de asemenea, la alte două morminte de la Gurbănești s-a observat prezența varului (?) pe pereții gropilor. La 32 de morminte (dintre care 22 cu groapa acoperită cu bârne) s-au găsit resturi de la amenajări cu materiale organice (frunze, rogojini) sau textile a pereților gropilor, în special a fundului acestora.

Într-unul din mormintele de la Coslogeni s-a găsit un schelet de bovidu, oase de animale fiind prezente în alte nouă morminte ale grupei; ele sunt prezente în trei din cele patru morminte cu cotlon. Interesant este M.12 din T.III de la Gurbănești, format dintr-o groapă amenajată cu baldachin (?), în care s-au găsit păr de cămilă și semințe de cânepă¹⁶. În ceea ce privește inventarul, 157 sunt fără, celelalte 60 având ceramică și diferite obiecte de metal, piatră și os. Din punct de vedere cultural, majoritatea mormintelor sunt puse în legătură cu fenomenul Yamnaya; cele câteva cu cotlon se leagă de mormintele de tip Katakombnaya, unele din tumulul de la Baldovinești având elemente de inventar ce le leagă de grupa Mnogovalikovaya.

A.3. Morminte cu amenajări de piatră. Am inclus în această categorie toate cele 105 morminte din spațiul nostru la amenajarea cărora s-a folosit piatra, indiferent că sunt plane sau tumulare (distincție greu de făcut de altfel), de inhumație sau de incinerație. Există mai multe moduri în care piatra a fost inclusă în cadrul ritualului funerar, având documentate, în principal, morminte în cutii de piatră (ciste - 68), morminte cu groapa acoperită sau umplută cu pietre (24), morminte cu ringuri sau pe pat de piatră (3), sau morminte cu groapa săpată în stâncă (13)¹⁷.

⁸ Simache, Teodorescu 1962

⁹ Rosetti 1959

¹⁰ Comșa 1989

¹¹ Morintz, Ionescu 1968

¹² Leahu, Trohani 1986

¹³ Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1951

¹⁴ Berciu ș.a. 1952.

¹⁵ Leahu, Trohani 1986

¹⁶ Rosetti 1959

¹⁷ Despre problematica mormintelor în cistă vezi Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 3 urm; trebuie să ținem

Ca și în cazul tumulilor discutați mai sus, rar se întâlnesc morminte izolate în cutii de piatră; majoritatea fac parte din grupuri de morminte. Singurele necropole din zona discutată sunt cele de la Năeni-Colarea (nr. cat. 465A), cu cele 13 morminte cu groapa săpată în stâncă, și necropolele tumulare de la Brăduț (nr. cat. 90) și Milostea (nr. cat. 447), cu mențiunea că în aceasta din urmă nu s-a găsit niciun os uman. În celelalte două necropole întâlnim atât morminte de inhumație, cât și de incinerare, astfel încât o departajare cronologică sau culturală a mormintelor amenajate cu piatră pe criteriul ritului funerar nu are relevanță.

Pe datele avute la dispoziție în momentul de față, constatăm o preponderență a cistelor plane comparativ cu cele tumulare, precum și faptul că singurele morminte de incinerare tumulare sunt cele în cutii de piatră. Analizate în funcție de rit, 62% dintre acestea sunt de inhumație, 11% de incinerare, 2% sunt birituale, iar 6% sunt ciste goale.

Există mai multe moduri de construcție a cistei (cistă din șase plăci îmbinate, în unele cazuri plăcile având jgheaburi pe margini, cistă cu capac format din mai multe plăci, cistă fără placă pe fund, după cum există ciste depuse în groapă, depuse pe sol și acoperite cu o movilă de pământ, sau depuse în groapă și acoperite cu movilă de pământ). S-au constatat de asemenea anumite amenajări interioare, cum ar fi paturi de nisip, pietre, sau cenușă și cărbuni la cistele de incinerare, însă observații sistematice în acest sens lipsesc.

Din cele cca. 73 de morminte de inhumație amenajate cu piatră, doar pentru 21 avem date privind poziția scheletelor. 20 sunt chircite lateral, doar M.1 de la Homoricu (nr. cat. 363) fiind în decubit dorsal.

Se constată de asemenea că nici un mormânt în care s-a folosit piatră la amenajarea construcției funerare nu conține ocră; deși cele două tipuri de ritual apar împreună în cadrul aceleiași necropole (de exemplu Zimnicea – nr. cat. 776), ele nu se regăsesc în cadrul aceluiași mormânt¹⁸.

În concluzie, din punct de vedere al amenajării funerare, se conturează două mari grupe: morminte în cutii de piatră și morminte tumulare în groapă acoperită cu bârne. În ce măsură există o distincție cronologică între mormintele în groapă simplă cu bârne și cele cu prag și bârne, așa cum pare să indice situația de la Smeeni, este mai greu de spus. Se conturează însă o asociere ocră roșu - poziția întins pe spate cu genunchii îndoiți - groapă acoperită cu bârne, specifică mormintelor tumulare. Toate aceste asocieri arată, în primul rând, anumite preferințe pentru un ritual sau altul. Nu am discutat orientările inhumațiilor deoarece datele de care dispunem sunt prea vagi și incomplete pentru ca o astfel de analiză să aibă finalitate; pentru încadrarea cronologică și culturală a descoperirilor funerare este necesară o analiză a inventarului.

B. Clasificarea mormintelor după inventar.

Cunoașterea inventarului mormintelor este de asemenea dependentă de condițiile de descoperire. Din datele actuale, 310 de morminte sunt lipsite de inventar funerar. Din celelalte 250 de morminte, cca. 159 au inventar exclusiv ceramic, iar 44 au combinații de ceramică cu diverse obiecte de metal, piatră sau os. 22 au inventar exclusiv metalic; în alte două cazuri metalul se asociază cu obiecte de lut (faianță?) și os, dar niciodată cu piatră. 16 morminte au inventar format exclusiv din obiecte de piatră, 6 obiecte din os, asocierea piatră – os fiind observată într-un singur mormânt. Din punct de vedere al inventarului ceramic, se pot individualiza câteva grupe funerare.

cont, așa cum notau autorii (p. 15), că multe dintre aceste înmormântări au fost descoperite întâmplător, lipsind înregistrările sistematice, astfel încât asemenea analize trebuiesc făcute cu precauție.

¹⁸ Lipsa asocierii piatră-ocră roșu s-ar putea datora hazardului sau datelor incomplete din teren, în condițiile în care în spațiul nord-pontic de exemplu, mormintele cu amenajări de piatră și cu ocră roșu sunt frecvente.

1. Grupa de tip Zimnicea (fig. 58-60). Este reprezentată de cea mai mare necropolă plană din spațiul discutat, în care s-au găsit 51 de morminte de inhumație (nr. cat. 776)¹⁹. Dintre acestea, o bună parte au fost distruse de necropola getică aflată pe același loc. Din totalul mormintelor, 20 au fost găsite într-o stare relativ bună, împreună cu elementele de inventar; pentru alte 8 morminte s-au păstrat doar anumite părți ale inventarului, scheletele fiind distruse; 17 morminte aveau scheletele relativ bine păstrate dar nu au avut inventar funerar, iar 9 morminte au fost distruse aproape complet.

Din punct de vedere al amenajării funerare, cinci morminte au fost acoperite cu pat de pietre, restul fiind în groapă simplă. 27 sunt chirciți pe dreapta, 3 pe stânga, iar un schelet a fost depus pe spate cu genunchii îndoiți. Cinci morminte aveau ocru, iar orientarea principală este cu capul la S, cu diverse variații la SSV și SSE.

Elementul care individualizează necropola de la Zimnicea este inventarul. 21 de morminte au avut inventar exclusiv ceramic, dintre care M.5 este singurul cu două vase (fig. 58/7-8). 4 morminte au inventarul compus din ceramică și piese de metal, iar două au inventar format exclusiv din piese de metal.

Vasul cu cea mai mare frecvență (15 exemplare din totalul de 27) este vasul-askos (fig. 58/1-4, 7-8, 10, 13; 59/6; 60/4-5, 7, 10-12). Toate sunt de mici dimensiuni dar zvelte, cu gât înalt, corp globular și toartă supraînălțată; decorul, atunci când există, se află de regulă pe linia de demarcație dintre corp și gât și se compune din butoni sau grupe de câte doi butoni conici în relief, proeminențe crestate și șiruri de incizii scurte atât în zona menționată cât și pe margine. Cinci morminte (4, 9, 11, 30, 33-34) au avut diferite variante de amfore cu corp globular și gât cilindric (fig. 58/8, 12; 59/1; 60/3, 6), la care se adaugă și amforetele din M.8 și M.36 (fig. 58/9; 60/8). M.18 și M.22 aveau câte un castron tronconic cu marginea rășfrântă și gura ușor lobată (fig. 59/7-8). Trei morminte au avut câte o cană decorată cu șiruri de incizii scurte verticale pe buză și la baza gâtului (fig. 59/12-13; 60/9), cea din M.26 fiind prevăzută cu o toartă ușor supraînălțată.

Inventarul metalic se compune exclusiv din obiecte de podoabă: inele de buclă plurispiralice și semilunare de argint (fig. 58/5, 11, 18-22; 59/2-3, 9-11; 60/1-2), perle de argint (fig. 58/14-17), un pandantiv semilunar (fig. 59/5) și două plăci de centură (fig. 59/4), ambele din M.11.

Prin inventar ceramic, în aceeași grupă de descoperiri se încadrează M.13 de la Smeeni (nr. cat. 681) care conține un vas-askos asemănător celor de la Zimnicea (fig. 61D), precum și mormintele în cutii de piatră de la Mlăjet (nr. cat. 452, fig. 61B), Turia (nr. cat. 723, fig. 61A) și Sânzieni (nr. cat. 643, fig. 61C). Mormântul de la Smeeni face parte din grupa mormintelor tumulare cu groapă cu prag acoperită cu bârne; scheletul era chircit lax pe stânga, cu capul la N și avea urme de ocru roșu pe oase și un bulgăre în apropierea capului. Celelalte trei sunt morminte de inhumație în cutii de piatră, cu schelete chircite, cel de la Sânzieni cu capul probabil la NV, iar cel de la Turia cu capul la S. Dealtfel din Țara Bârsei, din descoperiri mai mult sau mai puțin întâmplătoare, dar cu caracter nefunerar, provin mai multe vase apropiate întru-câtva de cele Zimnicea (fig. 56/7; 6).

2. Grupa de tip Milostea. Am inclus în această grupă M.1 din T.II de la Milostea (nr. cat. 447) ce conținea un vas cu un bogat decor șnurat (fig. 63C). În aceeași categorie intră vasul din cutia de piatră din T.II de la Moacșa (nr. cat. 453, fig. 63B), precum și vasele din M.15, M.20, M.21 din T.II de la Ploiești-Triaș (nr. cat. 549, fig. 63D). Deși diferite ca mod de dispunere a decorului, toate aceste vase se apropie prin tehnica șnurată și prin prezența torțiilor sau apucătorilor perforate vertical. Aceleași elemente tipologice prezintă și vasele din M.3 și M.4 din Movila Presnei de la Gurbănești (fig. 63A).

¹⁹ Alexandrescu 1974, 79 urm; este probabil ca necropola să fi fost mai mare, însă nu s-a putut săpa din cauza faptului că era acoperită cu viță de vie.

Cu excepția celui de la Milostea, observăm că toate celelalte sunt morminte tumulare de inhumăție; la Milostea, atât tumulul cât și presupusul defunct au fost acoperiți cu manta de piatră de râu. Tumulul II de la Moacșa acoperea o cutie formată din patru lespezi de piatră în care s-a găsit un schelet chircit pe dreapta cu capul la V. Cele trei morminte de la Ploiești sunt cu ocră roșu, între care M.21 este în groapă acoperită cu bârne; M.15 și M.20 au schelete chircite moderat pe stânga, iar M.21 moderat pe dreapta; M.20 și M.21 au grămăjoară de ocră în zona capului. Ca inventar, M.15 și M.20 au mai avut câte un inel de buclă spiralat de argint. Cele două morminte de la Gurbănești au fost găsite la adâncime mică în cadrul tumulului, fiind în cea mai mare parte distruse.

3. Grupa de tip Schneckenberg. Include mormintele în cutii de piatră din SE Transilvaniei (Codlea - nr. cat. 212-214; Ghimbav - nr. cat. 312-313; Hălchiu - nr. cat. 350) ce au drept inventar căni cu corpul bitronconic și castroane tronconice cu una-două torți²⁰ (fig. 62E). Apropiate tipologic sunt și vasele din necropola tumulară de la Brăduț²¹ (nr. cat. 90).

Cele de la Codlea, Ghimbav și Hălchiu sunt morminte plane de inhumăție în cutii de piatră, probabil toate cu schelete chircite; se remarcă faptul că cele cu inventar sunt morminte colective. Cele de la Brăduț sunt morminte tumulare. T.8 este de inhumăție cu schelet chircit acoperit cu plăci de piatră, cu capul la SV, având drept inventar un castron decorat cu bandă de linii șnurate²². T.13 conține un mormânt de incinerăție în cutie de piatră.

4. Grupa de tip Muscel. A fost definită de Sebastian Morintz²³ și discutată pe larg de Ion Motzoi-Chicideanu și Gheorghe Olteanu (grupul Dâmbovița-Muscel)²⁴, care i-au atribuit mormintele în cutii de piatră din zona subcarpatică a Munteniei și a Subcarpaților de Curbură. Prin inventar, în această grupă se înscriu, în primul rând, mormintele găsite la Cetățeni (nr. cat. 191-192); Apa Sărată (nr. cat. 13, fig. 61E), Malu cu Flori (nr. cat. 419, fig. 62A), Văleni-Dâmbovița (nr. cat. 746); Homoricu (nr. cat. 363) și Vadu Săpat (nr. cat. 731). Forma caracteristică pentru cele mai multe dintre aceste morminte este cana bitronconică cu gât înalt și o toartă în bandă lată trasă din buză sau ușor supraînălțată (fig. 61/8, 10; 62/2); unele exemplare au în partea opusă torții o tortiță plasată la baza gâtului. Un element de asemenea caracteristic este prezența pumnalului triunghiular cu nervură mediană lată în trei morminte de la Apa Sărată, Malu cu Flori și Homoricu (fig. 61/7). Ca inventar metalic remarcăm și inelul de buclă de argint de la Văleni-Dâmbovița. La Cetățeni și Apa Sărată sunt prezente castroanele bitronconice (fig. 61/11), iar la Văleni-Dâmbovița cupa cu picior și proeminențe trase din buză²⁵, element tipologic ce pare a fi prezent și pe un vas de la Vadu Săpat.

Toate aceste morminte provin din cutii de piatră, M.2 de la Apa Sărată fiind de incinerăție; birituale par a fi și mormintele de la Vadu Săpat. Cel de la Văleni-Dâmbovița este tumular, cu scheletul chircit pe dreapta și capul la SSE.

Apropiate atât ca inventar, cât și ca tip de amenajare funerară, sunt mormintele găsite la Albești (nr. cat. 2, fig. 62B), Movila (nr. cat. 461, fig. 62C) și probabil Voinești (nr. cat. 772). Elementele de legătură sunt amforeta găsită în zona mormintelor de la Apa Sărată (fig. 61/12 – compară cu cea de la Movila - fig. 62/5) și proeminența trasă din buză pe vasul de la Albești (fig. 62/3).

Prin forma castroanelor și a cănilor bitronconice cu o toartă trasă din buză, mormintele din tumulii de la Verbița (nr. cat. 760, fig. 64) se apropie ca inventar de grupa Muscel²⁶. Sunt morminte de

²⁰ Prox 1941, pl. 26-27;

²¹ Székely Zs. 1997a, 50, fig. 5/1-2.

²² Székely Zs. 1997a, 50, fig. 5/2.

²³ Cf. Schuster 1997, 217 urm.

²⁴ Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000.

²⁵ Pentru inventarul mormântului de la Văleni-Dâmbovița vezi Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000.

²⁶ Roman 1986.

inhumație cu scheletele întinse pe spate și genunchii îndoiți, capul orientat N-NNE, care din punct de vedere al amenajării funerare se apropie de cele de tip Yamnaya.

5. Grupa de tip Năeni. Se compune din mormintele săpate în stâncă și acoperite cu capac de piatră de la Năeni-Colarea (nr. cat. 465, fig. 62D). Necropola este birituală, inhumății fiind în poziție chircită. Se remarcă numărul mare de morminte colective, cantitatea foarte mare de cochilii de melci din câteva morminte, iar ca inventar ceramic vasul-askos cu decor de tip Năeni-Schneckenberg din M.2 (fig. 62/10). În aceeași grupă ar putea fi încadrat și mormântul în cutie de piatră găsit întâmplător la Sf. Gheorghe-Örkö (nr. cat. 662A2), însă fragmentul ceramic ce se presupune a fi făcut parte din inventar²⁷ pare mai apropiat tipologic de descoperirile de tip Monteoru Ic4,3-Ic3. Un vas-askos identic cu cel de la Năeni provine tot de la Sf. Gheorghe-Örkö, dar din așezare²⁸

6. Grupa de tip Verbicioara. Se compune din mormintele de incinerăție în urnă găsite pe terasa Dunării la Gruia (nr. cat. 340), Tismana (nr. cat. 716), Desa (nr. cat. 265B) și Ghidici (nr. cat. 310), precum și din cele de la Nicolae Bălcescu (nr. cat. 470) și Verbicioara (nr. cat. 758B). Deși nu am evidențiat această grupă în cadrul amenajărilor funerare, este o grupă relativ unitară atât prin rit și ritual, cât și prin inventarul ceramic, cu bune analogii în descoperirile de tip Verbicioara din primele sale etape de evoluție²⁹. Cuprinde în momentul de față cca. 19 morminte, majoritatea de incinerăție în urnă, grupate în partea sud-vestică a Olteniei.

Observăm astfel că grupele unitare în ceea ce privește tipul de amenajare funerară asociat cu inventarul sunt o raritate. În cele mai multe cazuri se constată că același tip de amenajare prezintă combinații diferite de inventar, după cum elemente comune de inventar apar în cadrul unor amenajări funerare complet diferite.

C. Răspândire și cronologie.

Construcțiile și amenajările funerare din spațiul discutat se regăsesc, în forme similare sau apropiate, pe o arie geografică mult mai mare, din Urali până la Atlantic, precum și în Anatolia și Orientul Apropiat, într-un interval cronologic foarte larg. Pentru multe dintre ele, analogiile cele mai apropiate provin din spațiul nord-pontic. Tumuli cu mai multe mantale și înmormântări succesive, gropile simple sau cu prag acoperite cu bârne de lemn, căptușite cu lemn sau cu țesături și materii organice, morminte și tumuli înconjurată de șanțuri și ringuri de pietre, schelete în poziție chircită, prezența ocrului roșu, inclusiv morminte tumulare în ciste de piatră etc., sunt o prezență frecventă în spațiul dintre Carpați și Volga inferioară, într-un interval cronologic identic sau foarte apropiat de cel discutat.

Primele morminte tumulare din zona litoralului nord-pontic se leagă de ceea ce a fost definit drept grupul Suvorovo (bazinele inferioare ale Nistrului și Prutului, nordul Dobrogei), de descoperirile de tip Hvalinsk-Sredniy Stog și post-Mariupol de pe Niprul mijlociu și Volga inferioară, și de apariția grupei Maikop în Caucazul de Nord; toate acestea se situează la un orizont cronologic corespunzător culturilor Gumelnița - Karanovo VI și Cucuteni A³⁰. Fenomenul ia amploare într-o etapă

²⁷ Székely Zs. 1997, pl. 45/3.

²⁸ Székely Zs. 1997, pl. 52/1.

²⁹ Crăciunescu 1999a, 41 urm.

³⁰ Despre aceste descoperiri și relațiile lor cu Dunărea de Jos, vezi mai recent Dergačev 1986, 65 urm; Manzura, Sava 1994, 147 urm; Manzura 1994, 93 urm; Levițki, Manzura, Demčenko 1996, 59 urm; Govedarica, Kaiser 1996, 59 urm; Hänsel, Machnik 1998; Rezepkin 2000.

cronologică ulterioară, caracterizată de descoperiri Tripolye C2 și de primele morminte de tip Yamnaya în fosta arie Hvalinsk-Sredniy Stog³¹. Importantă pentru zona noastră este grupa Usatovo, caracterizată atât de morminte plane cât și de înmormântări tumulare; în cele mai multe cazuri, tumulii de tip Usatovo sunt înconjurați de șanțuri și de ringuri de pietre, defuncții fiind depuși chirchiți pe stânga în gropi simple, acoperite cu bârne de lemn sau plăci de piatră³².

Se consideră că răspândirea mormintelor de tip Yamnaya în această arie se petrece la un orizont cronologic post-Usatovo. Yamnaya reprezintă o modă funerară, ce într-un timp relativ scurt a cuprins o arie foarte vastă: întreg spațiul nord-pontic, regiunile extracarpatiche ale României³³, nordul și estul Bulgariei³⁴, Voievodina, Banat³⁵ și estul Ungariei³⁶.

Momentul apariției primilor tumuli de tip Yamnaya în SE Europei poate fi apreciat în funcție de situațiile stratigrafice surprinse în câteva cazuri. Astfel, movila I de la Glăvăneștii Vechi, tumulul de la Erbiceni și mormintele de la Stoicani suprapun așezări de tip Horodiștea-Foltești (Erbiceni)³⁷, adică așezări încadrabile în etapa Tripoliye C2. O situație similară s-a înregistrat la Smeeni, unde tumulul a fost ridicat peste o așezare Foltești-Cernavoda II³⁸. Un tumul de la Jabuka (Banatul sârbesc) suprapune o așezare Kostolac, care la rândul ei suprapune o așezare Baden³⁹.

O serie de morminte tumulare din această arie au drept inventar ceramică cu bune analogii în descoperirile de tip Coțofeni; este vorba, în primul rând de M.1, 4-5 din tumulul 1 de la Tărnavă⁴⁰ (Bulgaria) și de un mormânt de la Coslogeni⁴¹. Pe de altă parte, în mantaua și în humusul antic pe care s-a ridicat tumulul III din Poiana Pleniței (nr. cat. 548) s-au găsit fragmente ceramice de tip Coțofeni, situație similară cu cea de la Movila Barbului de la Rast (nr. cat. 581), ceea ce implică un raport de posterioritate a tumulilor față de așezările Coțofeni⁴². De asemenea, în mantaua tumulului de la Padej (Banatul sârbesc) s-au descoperit fragmente ceramice de tip Baden și Kostolac⁴³. Din toate aceste date rezultă că primele morminte tumulare Yamnaya din bazinul inferior Dunării se încadrează într-o etapă cronologică corespunzătoare în linii mari culturii Coțofeni și celei Kostolac la Dunărea mijlocie.

În vasta arie în care se răspândesc mormintele de tip Yamnaya s-a constatat, pe lângă o serie de elemente comune ale ritualului funerar, o mare varietate a tipurilor de amenajare funerară și a inventarelor. Aceasta implică existența unor variante regionale și a unor grupe cronologice pentru mormintele în discuție. Valentin Dergačev consideră că regiunea Odesei, Basarabia și estul Moldovei formează o astfel de zonă, în care distinge o variantă nistreană a mormintelor de tip Yamnaya, cu mai multe etape cronologice, urmată de varianta Bugeac⁴⁴. Încercările de ordonare cronologică a mormintelor de tip Yamnaya, plecând de la datele stratigrafice oferite de tumuli, asociate cu elemente de ritual și inventar funerar, sunt numeroase⁴⁵. Aplicarea unor astfel de scheme pe spații mai largi de-

³¹ Manzura, Sava 1994, 161 urm; Dergačev 1991; Häusler 1974; Häusler 1976.

³² Dergačev 1991

³³ M. Petrescu-Dîmbovița 1950, 110 urm; Zirra 1960, 97 urm; Dinu 1974, 261 urm; Morintz 1978, 86 urm; László 1983, 363 urm; Burtănescu 1996, 87 urm; morminte de tip Yamnaya sunt semnalate și în Transilvania (cf. Ciugudean 1996, 130).

³⁴ Panayotov 1989; Nikolova 1999, 369 urm.

³⁵ Srejović, Tasić 1987, în special articolele lui Girić (p. 71 urm) și Bukvić (p. 83 urm).

³⁶ Kalicz 1968, 15 urm; Ecsedy 1979.

³⁷ Dinu 1974, 264.

³⁸ Simache, Teodorescu 1962.

³⁹ Bukvić 1987, 85.

⁴⁰ Panayotov 1989, 87, fig. 37, 40, 42.

⁴¹ Material văzut prin amabilitatea colegului V. Cavruc.

⁴² Berciu ș.a. 1952, 164; Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1951, 275 urm.

⁴³ Girić 1987, 72, fig. de la p. 76.

⁴⁴ Dergačev 1986, 74 urm.

⁴⁵ Pentru zone mai apropiate, în afară de Dergačev 1986, vezi Zirra 1960, 97 urm; N. M. Smagli, I. T. Černija

vine însă problematică în condițiile mării diversități de expresie a fenomenului Yamnaya de care aminteam.

Pentru zona pe care o discut în lucrarea de față, remarc faptul că, dacă din punct de vedere al numărului tumulilor identificați pe teren, situația din SV Olteniei nu diferă cu mult față de cea din E Munteniei, lucrurile se schimbă în ceea ce privește numărul de înmormântări din fiecare tumul în parte. Tumulii de la Smeeni, Gurbănești și Ploiești-Triaj sunt formați din mai multe mantale succesive ce conțin zeci de morminte și care stratigrafic se înscriu în mai multe orizonturi cronologice; acest fapt îi apropie mai mult de descoperirile similare din Moldova și Bugeac. Mobilele din sudul Munteniei centrale (Vitănești) și din Oltenia conțin un număr mult mai mic de morminte, ceea ce indică faptul că fenomenul Yamnaya are aici o durată redusă comparativ cu estul Munteniei.

Cele mai bune înregistrări de teren provin de la Smeeni, unde autorii săpăturii au identificat mai multe grupe de înmormântări, care se disting atât din punct de vedere stratigrafic, cât și tipologic⁴⁶. Prima grupă cuprinde cele 5 morminte (5, 12, 14, 17 și 29) în groapă simplă acoperită cu bârne, cu schelete întinse pe spate cu genunchii îndoiți, fiecare mormânt fiind acoperit cu câte o movilă de pământ, înglobate apoi într-una singură. Din punct de vedere stratigrafic sunt cele mai vechi, ocupând o poziție centrală în cadrul tumulului⁴⁷. Cea de-a doua grupă se compune din cele 10 morminte cu groapă cu treaptă, probabil acoperite cu bârne, cu schelete chircite pe stânga; gropile lor perforază mantaua primei grupe. Dacă avem în vedere poziția în cadrul tumulului, tipul de amenajare funerară și poziția scheletului, la prima grupă de la Smeeni pot fi raportate cele două morminte din tumulul săpat în 1936 de la Gurbănești și mormintele principale din movila III de la Vitănești, movila III de la Rast și movila IV de la Plenița. Cele 6 morminte de la Sultana, deși principale în tumul, se apropie de grupa a doua de la Smeeni, ca și mormintele cu praguri și bârne din tumulii II și III de la Gurbănești. Prin tipul de amenajare (gropi simple cu bârne), M.19 și 21 din tumulul II de la Ploiești-Triaj se încadrează în prima grupă, însă prin poziția scheletelor și prin căptușirea cu lemn a gropii M.21, se apropie tot de grupa a doua.

O raportare a celor două grupe de la Smeeni la variantele stabilite de Dergačev pentru spațiul din NV Mării Negre, indică faptul că ambele grupe au analogii în fiecare dintre cele două variante, dar și elemente tipologice care le diferențiază. Vasul din M.12 de la Smeeni (prima grupă) este identic cu cel din T.3/M.14 de la Sărățeni (pe stânga Prutului mijlociu), atribuit variantei Bugeac a culturii Yamnaya⁴⁸. Un element de inventar comun atât mormintelor cu groapă simplă, cât și celor cu groapă cu treaptă sunt inelele de buclă simple sau spiralate, de aramă sau argint⁴⁹, obiecte de podoabă ce caracterizează mai ales varianta nistreană a mormintelor de tip Yamnaya din spațiul nord-vest pontic⁵⁰

kov 1970, 105 urm (cf. Comșa 1978, 361 urm); Dinu 1974, 261 urm; Morintz 1978, 97 urm; Jarovoj 1985; Comșa 1985, 155 urm; Comșa 1987, 376 urm; Burtănescu 1996, 87 urm.

⁴⁶ Simache, Teodorescu 1962, 273 urm.

⁴⁷ Simache, Teodorescu 1962, 274, fig. 1.

⁴⁸ Levițki, Manzura, Demcenko 1996, 87, fig. 30/2.

⁴⁹ Din aramă provin din T.II/M.2, T.III/M.7, M.9 de la Gurbănești (ultimele două au gropi cu prag), T.II/M.5, M.15 de la Ploiești, M.7 de la Smeeni și din tumulul de la Sultana (groapă cu prag); din argint provin din T.III/M.12 de la Gurbănești și T.IV/M.1 de la Plenița (groapă simplă acoperită cu bârne). Lista inelelor de buclă din argint din spațiul carpato-dunărean și a contextelor în care apar, la Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 55. La listă mai trebuie adăugate două descoperiri din N. Dobrogei: M.89 de la Chilia Veche, tumular, principal, în groapă simplă cu schelet pe spate cu genunchii îndoiți, cu ocră roșu, care avea ca inventar un inel de buclă „din aliaj alb” (Vasiliu 1995, 54, pl. 6/6); mormântul din Movila lui Crețu de la Sabangia, tumular, principal, în groapă acoperită cu bârne cu schelet pe spate cu genunchii îndoiți, cu ocră roșu, având inventar un inel de buclă din argint (Simion 2003, 20, fig. 6/9).

⁵⁰ Dergačev 1986

Deși la Smeeni s-a observat o departajare stratigrafică între cele două grupe stabilite pe baza tipului de amenajare funerară, ele pot fi încadrate în aceeași etapă cronologică, împreună cu cele mai multe dintre mormintele găsite în tumulii discutați mai sus. Ele își găsesc bune analogii în cadrul înmormântărilor de tip Yamnaya din SE Europei și spațiul nord-pontic. Din punct de vedere cronologic par să corespundă unei etape mai târzii Coțofeni și post-Coțofeni.

Prin vasul-askos din M.13 de la Smeeni (fig. 61D), dintr-un mormânt cu groapă cu prag, mormintele de tip Zimnicea par să se încadreze într-un orizont cronologic identic sau foarte apropiat de cel evidențiat mai sus. Relația cronologică cu mormintele de tip Yamnaya este întărită de prezența în ambele tipuri de descoperiri a inelelor de buclă de argint și de vasul-askos din T.I/M.9 de la Tărnavă⁵¹. Morminte identice celor de la Zimnicea au fost descoperite la sud de Dunăre la Batin⁵². Alte câteva descoperiri funerare indică bazinul Dunării de Jos drept principala arie de răspândire a elementelor de tip Zimnicea⁵³. Vase-askos de același gen apar și în câteva așezări din zonă. La sud de Dunăre le avem în așezarea de la Ezerovo⁵⁴ și în stratul IIB de la Dubene-Sarovka⁵⁵, iar pe malul de nord al Dunării la Celei în nivelurile 2a și 2c, vasul din acest din urmă nivel conținând și două inele de buclă din argint⁵⁶.

Vase asemănătoare celor încadrate în grupa Milostea provin în număr mare din zona Dobrogei. Este vorba de exemplarul dintr-un mormânt distrus de la Hârșova⁵⁷ și de vasele din tumulul de la Murighiol (Independența), decorate cu șnurul și cu apucători perforate vertical⁵⁸. Interesant este faptul că această movilă avea manta și ring de piatră, elemente care se regăsesc și în cazul tumulului II de la Milostea. În aceeași categorie ar putea intra și vasele din M.34 și M.144 de la Brăilița⁵⁹. Din T.II/M.1 de la Tărnavă provine un pahar decorat cu șnurul⁶⁰, exemplare mult mai numeroase fiind găsite în tumulii din spațiul nord-pontic⁶¹.

M.21 de din T.II de la Ploiești-Triaj este groapă acoperită cu bârne, iar M.15 și M.20 aveau ca inventar și câte un inel de buclă de argint, elemente care apropie mormintele de acest gen, din punct de vedere cultural, de grupele discutate mai sus. Ca structură, aceste morminte se încadrează în tipul Yamnaya, prezența vaselor șnurate fiind explicată prin contactele pe care „cultura Yamnaya” le are cu grupurile cu ceramică șnurată din vestul Ucrainei. Pahare șnurate de tipul celor discutate sunt de asemenea frecvente în mormintele șnurceramice din Europa Centrală⁶².

În ceea ce privește așezările, un fragment ceramic asemănător prin decor și apucătoare cu vasul de la Milostea, provine de la Ocnița (Vâlcea) dintr-un context considerat a fi Coțofeni III, iar un

⁵¹ Panayotov 1989, 88, fig. 48.

⁵² Nikolova 1999, 209 urm, fig. 9.3.1.

⁵³ Despre răspândirea și încadrarea cronologică a descoperirilor de tip Zimnicea, vezi Roman 1986, 35 și Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 23 urm, fig. 10.

⁵⁴ Tončeva 1981, 41 urm; Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, pl. 32-50; relațiile cu așezarea de la Ezerovo au mai fost evidențiate de Roman 1986, Nikolova 1999 și Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000. Din păcate, materialele recuperate de aici reprezintă un amestec din mai multe perioade ale bronzului timpuriu.

⁵⁵ Nikolova 1999, 202 urm, fig. 9.2.2/41.

⁵⁶ Nica 1982a, 15 urm, fig. 6/1-3; 7/2.

⁵⁷ Morintz 1978, 90, fig. 51/2.

⁵⁸ Simion 1991, 33 urm, pl. 5.

⁵⁹ Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992, pl. 51/2; 63/1.

⁶⁰ Panayotov 1989, 19, fig. 50.

⁶¹ Dergačev 1996, 45, fig. 9/1-3; pentru vase cu apucători perforate vertical vezi fig. 10.

⁶² Šebela 1999, pl. 185; 186/2, 5, 7-8.

altul din așezarea de la Foltești⁶³. De la sud de Dunăre remarcăm un vas de la Ezerovo⁶⁴.

Un vas identic cu cele din seria noastră provine dintr-o descoperire întâmplătoare de la Buj (pe Tisa superioară), care probabil făcea parte din inventarul unui mormânt⁶⁵. Pentru Nándor Kalicz, prezența vasului de la Buj se leagă de răspândirea mormintelor de tip Yamnaya în bazinul Tisei, analogii bune regăsindu-se în Podolia, Volânia, Bucovina și Ucraina⁶⁶.

Dacă facem abstracție de necropola tumulară de la Brăduț, mormintele încadrate în grupa Schneckenberg sunt unitare atât prin tipul de amenajare funerară, cât și prin inventar. Ele au fost puse în legătură cu cultura Schneckenberg din SE Transilvaniei⁶⁷. Tipologic, vasele din inventarul mormintelor de acest gen se apropie mai degrabă de ceramica găsită în așezarea de la Leliceni⁶⁸. Această încadrare este contrazisă de lipsa decorului șnurat tipic Jigodin de pe aceste vase, însă ele s-ar putea încadra în acea etapă evoluată a grupului Jigodin de care am discutat în capitoul precedent, în care decorul șnurat nu mai joacă un rol important în decorarea vaselor. Oricum, relația mormintelor din grupa Schneckenberg cu așezările bronzului timpuriu din SE Transilvaniei este asigurată, remarcând totodată identitatea decorului de pe un vas din M.1/1940 de la Codlea (fig. 62/12) și de pe un fragment ceramic din așezarea de tip Glina de la Nuci (nr. cat. 472)⁶⁹. Cănille bitronconice cu o toartă din aria Schneckenberg își găsesc cele mai bune analogii în exemplare similare atribuite descoperirilor de tip Somogyvár-Vinkovci⁷⁰ de la Dunărea mijlocie și șnurceramice din Europa Centrală⁷¹.

Prin tipul de amenajare funerară (cista), rit, ritual și dispunerea în spațiu a mormintelor (pâlcuri de câteva morminte), grupa Muscel din Subcarpații Munteniei pare strâns înrudită cu grupa Schneckenberg⁷². Prin inventar însă, există o serie de deosebiri; în primul rând constatăm un repertoriu mai bogat al formelor grupei Muscel și inventarul metalic al aceleiași grupe, care nu se regăsește în mormintele din SE Transilvaniei. Pentru Roman, mormintele pe care le-am încadrat în grupul Muscel reprezintă fie ultima fază a culturii Glina (Verbița - Ostrovul Corbului), fie cea mai veche fază a culturii Monteoru⁷³. De asemenea, Motzoi-Chicideanu argumentează pentru o apropiere tipologică cu „stilul monteorean timpuriu”⁷⁴.

Cea mai apropiată analogie o reprezintă tumulii de la Verbița (fig. 64), atât prin forma cănilor, cât și prin castronul cu corp bitronconic, gura evazată și două torți pe diametrul maxim găsit în zona mormintelor de la Apa Sărată (fig. 61/11). Poziția scheletelor și amenajarea funerară a mormintelor de la Verbița se încadrează mai degrabă în tipul Yamnaya, însă asemănările inventarului merg către Dunărea mijlocie, în tumulii de la Belotić și Bela Crkva⁷⁵. Castronul se apropie de unele exemplare

⁶³ Roman, Dodd-Oprîțescu, Pál 1992, pl. 22/15; 29/12. Pe baza acestui fragment, Berciu (1981, 13) încadrează tumulii de la Milostea în cultura Coțofeni; aceeași încadrare la Vulpe (2001, 232). Ciugudean (1996, 132) atribuie descoperirea de la Milostea etapei Govora Sat-Runcuri a culturii Glina.

⁶⁴ Roman, Dodd-Oprîțescu, Pál 1992, pl. 45/3.

⁶⁵ Kalicz 1968, 42, pl. 1/13. În zonă a mai fost săpat un tumul în care s-au găsit două morminte de tip Yamnaya.

⁶⁶ Kalicz 1968, 44.

⁶⁷ Prox 1941, 70 urm.

⁶⁸ Roman 1986, 41, ca ipoteză de lucru, încadrează în grupul Jigodin necropolele de la Brăduț și Ocland.

⁶⁹ Roman 1976, fig. 8/2.

⁷⁰ Bándi 1984, 125 urm, pl. 29/6; Kalicz-Schreiber 1989, fig. 4a/2; Schreiber-Kalicz, Kalicz 1999, 110, fig. 16/2-3, 7.

⁷¹ Šebela 1999, pl. 187/2, 4, 5.

⁷² Morintz, în Schuster 1997, 220 urm, care însă nu le încadrează în același grup de descoperiri (un scurt istoric al încadrării culturale și cronologice a grupului Muscel la Schuster 1987, 130).

⁷³ Roman 1986, 39

⁷⁴ Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000

⁷⁵ Relațiile Muscel - Verbița - Bela Crkva au fost deja puse în evidență (vezi printre alții Morintz 1978, Roman 1986, Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000).

găsite în așezări de tip Glina. Căni cu torți asimetrice, cum se găsesc în inventarele de la Apa Sărată⁷⁶ și Homoricu apar în ceea ce a fost definit drept grupul Roșia⁷⁷, în fapt descoperiri de caracter Makó în care asemenea vase sunt prezente⁷⁸. Forma lor (și a celorlalte de la Apa Sărată, Malu cu Flori, Verbița și Bela Crkva⁷⁹ – fig. 61/8, 10; 62/2) este comună descoperirilor de tip Glockenbecher-Csepel din zona Budapestei⁸⁰ și Somogyvár-Vinkovci⁸¹. Numărul cel mai mare de astfel de exemplare provine însă iarăși din Europa Centrală unde sunt încadrate în „cultura ceramicii șnurate”⁸².

Ceramica din mormintele de la Albești și Movila (fig. 62/B-C) are corespondențe identice în descoperirile de tip Odaia Turcului, ca și grupa mormintelor de la Năeni-Colarea, care prin decorul de tip Năeni-Schneckenberg se încadrează într-un orizont cronologic corespunzător stratului 4 de la Odaia Turcului - Monteoru Ic4,2 și a descoperirilor similare din Țara Bârsei. Aproximativ la aceeași vreme (sfârșitul bronzului timpuriu - începutul bronzului mijlociu) par să se plaseze și mormintele incluse în grupa Verbicioara, precum și cele câteva morminte cu catacombă din tumulul de la Smeeni, cu analogii în spațiul nord-pontic⁸³.

D. Concluzii

S-a constatat, plecând mai ales de la observații etnografice, că o comunitate / cultură nu este caracterizată de un singur tip de înmormântare, ci dimpotrivă, ritualul funerar variază în funcție de statutul, sexul, vârsta, în ultimă instanță de poziția socială a celui decedat⁸⁴. Este una din explicațiile pentru existența unor amenajări funerare asemănătoare cu inventare complet diferite și invers. Marea varietate a tipurilor funerare, cu largă răspândire în spațiu, puse în evidență pentru bronzul timpuriu din spațiul carpato-dunărean, și implicit grupele analizate mai sus, nu trebuie privite drept culturi / grupuri etnice aflate în permanentă deplasare⁸⁵. Aria tipurilor funerare nu se suprapune decât parțial și în cazuri rare cu cea a grupelor ceramice identificate prin așezări. Asta înseamnă mai degrabă că practicile funerare au legi proprii și o simbolică diferită.

Ca pondere și răspândire, am distins două tipuri principale de amenajări funerare: tumulii cu morminte de inhumație la care s-a folosit material lemnos, organic, și mormintele amenajate cu piatră, acestea din urmă putând fi plane sau tumulare, de inhumație, incineratie sau birituale⁸⁶. Ritul in-

⁷⁶ Schuster 1997, fig. 79/1.

⁷⁷ Emódi 1985, 123 urm; Roman 1986.

⁷⁸ Kalicz 1968, pl. 3/2-3.

⁷⁹ Garašanin, Garašanin 1958, 8, fig. 1/2.

⁸⁰ Kalicz-Schreiber, Kalicz 1999, 113, fig. 19/4, 7-8.

⁸¹ Kalicz-Schreiber 1989, 251, fig. 4a/4, 4b/3; argumente în aceeași direcție la Roman 1986 și Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000.

⁸² Šebela 1999, pl. 28/4; 34/2; 37/1, 3; 40/7; 41/2; 55/4; 58/4, 10; 66/5.

⁸³ Dergačev 1986, 88 urm.

⁸⁴ Ucko 1969, 270.

⁸⁵ Consecința unei atitudini rigide în interpretarea datelor arheologice cu caracter funerar, în sens migraționist, este pusă în evidență de Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, 20, nota 58; vezi de asemenea și critica de la p. 24, nota 97.

⁸⁶ Distincția nu trebuie privită strict din punct de vedere cultural, în sensul că prima categorie, cea a mormintelor tumulare cu lemn ar aparține unei „populații stepice”, intrusive, iar cea de-a doua, a mormintelor amenajate cu piatră, aparține unor grupe „culturale locale”. În spațiul nord-pontic există o sumedenie de morminte tumulare ce se înscriu în fenomenul Yamnaya și la care este folosită piatra în cadrul ritualului funerar. Această aparentă excludere lemn – piatră nu este atât de reală pe cât apare din analiza amenajărilor funerare din spațiul decupat în lucrarea de față. Cel mai bun exemplu în acest sens îl reprezintă Tumulul 5 de pe tronsonul autostrăzii Cernavoda - Medgidia, tumul pe care l-am săpat în 2010 împreună cu colegii Anca Popescu, Dorin

cinerăției este prezent în spațiul carpato-dunărean în cadrul grupurilor Baden și Coțofeni, însă nu trebuie neglijată aria Sofievka (pe Nipru) care, la un nivel cronologic apropiat (Tripolye C2), reprezintă unul dintre cele mai timpurii centre de incinerăție ale epocii bronzului⁸⁷.

Între cele două tipuri de amenajări funerare amintite nu pot fi făcute distincții nete culturale și cronologice; ambele au o mare răspândire în timp și spațiu⁸⁸. Ideea de tumul, cu diferitele sale elemente constructive (argilă, lemn, ringuri și manta de pietre, ciste), reprezintă un element cultural de origine nord-pontică și se înscrie în fenomenul mai larg al apariției unor structuri noi ce caracterizează epoca bronzului (și aici mă refer în special la structurile sociale). În ciuda unor descoperiri care sunt identice cu cele din spațiul nord-pontic, prezența acestor practici funerare în SE Europei nu trebuie văzută în mod necesar ca rezultatul unor migrații masive ale unei populații păstorești, războinică și indo-europene, care părăsește stepa și distruge înfloritoarea civilizație eneolitică carpato-balcanică⁸⁹. O caracteristică principală a epocii bronzului o reprezintă circulația mult mai intensă a oamenilor, ideilor și bunurilor culturale pe spații întinse, precum și o receptivitate mult mai mare a comunităților umane la inovații tehnice și culturale.

Inventarul mormintelor indică mai multe grupe funerare care, din punct de vedere al analogiilor, se orientează către arii culturale diverse, aceste diferențe având și anumite conotații cronologice. Grupa Zimnicea este specifică Dunării de Jos, având relații clare cu descoperirile de tip Yamnaya, cele două fenomene fiind în bună măsură contemporane. În același palier cronologic se înscrie și grupa Milostea, în fapt înmormântări de tip Yamnaya în care componenta dată de contactele cu grupele cu ceramică șnurată dintre Vistula și Nipru este vizibilă. „Cultura ceramicii șnurate” este prezentă în forme tipice până în Europa Centrală. Aceasta și bazinul mijlociu al Dunării sunt zonele în care găsim cele mai bune asemănări pentru grupele Schneckenberg și Muscel. O contemporaneitate între înmormântările de tip Zimnicea / Yamnaya / Milostea și cele de tip Muscel pare a fi sugerată de amenajările funerare și de inelul de argint de la Verbița, precum și de inelul de buclă din argint de la Văleni-Dâmbovița. Relevanța cronologică a acestor elemente este însă redusă. Asemănările ceramicii din grupa Muscel cu grupele ceramice de la Dunărea mijlocie și din bazinul Tisei (Makó, Somogyvár-Vinkovci, Glockenbecher-Csepel), și prin acestea mai departe, în cadrul grupelor șnurceramice din Europa Centrală, sugerează un orizont cronologic ulterior celui reprezentat de Zimnicea și Milostea. Ceramica șnurată din Europa Centrală are o evoluție lungă. Grupa Milostea are analogii în etapa mai timpurie a acesteia, în timp ce grupa Muscel se raportează la descoperiri considerate mai târzii, în care decorul șnurat ca atare nu mai reprezintă un element definitoriu. Este semnificativ faptul că în niciunul din cele 327 de morminte publicate de Lubomír Šebela din Moravia, paharul cu grupe de linii orizontale, șnurate, pe gât (Moacșa), nu se asociază cu cămilele de tip Verbița. În fine, mormintele de tip Odaia Turcului și grupele Năeni și Verbicioara indică un orizont cronologic corespunzător sfârșitului bronzului timpuriu și începutul bronzului mijlociu din spațiul carpato-dunărean.

Sârbu și Mihai Vasile, în cadrul programului de cercetări preventive. Astfel, am observat că groapa mormântului primar, săpată de la nivelul de călcare antic, a fost întâi acoperită cu un rând de bârne de lemn, peste care s-au așezat bolovani masivi de piatră nefasonată ce au format o movilă deasupra gropii. Întreaga construcție a fost apoi acoperită cu o manta de pământ, și aceasta înglobată ulterior într-una mai mare, ce acoperea mai multe înmormântări succesive. Pe de altă parte, este probabil ca mormântul primar din T.5 de la Medgidia, datat cu radiocarbon către 3100-3000 BC, să aparțină unui orizont cronologic anterior celui reprezentat de mormintele cu gropi cu prag de lemn. Afirmația se bazează pe prezența în același T.5 de la Medgidia a unui mormânt cu groapă cu prag acoperită de bârne de lemn, aflat în poziție secundară în cadrul tumulului, a cărui groapă a fost săpată de la nivelul ultimei mantale de pământ a tumulului.

⁸⁷ Kósko, Videiko 1995, 247 urm.

⁸⁸ Pentru problematica mormintelor în cistă, vezi Primas 1996, 121 urm, Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000, care leagă apariția acestor obiceiuri funerare în zona noastră de cultura amforelor sferice.

⁸⁹ Scenariul a fost construit, în principal, de către Vere Gordon Childe și, ulterior, Marija Gimbutas, și are și astăzi numeroși adepți.

PIESELE DE METAL

S-a remarcat pentru perioada de început a bronzului timpuriu o scădere a numărului de piese și a cantității de metal descoperite, în raport cu eneoliticul; totodată, această diminuare a descoperirilor de piese de metal nu reflectă în mod obligatoriu o restrângere a activității metalurgice, ci mai degrabă schimbarea atitudinii față de metal¹. Este în general acceptată ideea că cele mai multe dintre piesele de cupru, bronz, sau metale prețioase (mă refer în special la arme și podoabe), reprezintă obiecte cu valoare socială ridicată. Aceste piese probabil se transmit din generație în generație, fiind, pe de-o parte retopite când funcția lor socială încetează sau, pe de altă parte, depuse fie în morminte, fie în cadrul „depozitelor”. Este dificil de apreciat timpul scurs între momentul producerii piesei și cel al depunerii ei; unele sunt produse special pentru a fi depuse, altele se depun după o anumită perioadă de utilizare. Apare astfel destul de evident faptul că valoarea cronologică a obiectelor de metal este redusă. Momentul producerii pieselor poate fi determinat numai prin descoperirea formelor de turnare în contexte asigurate, după cum precizarea perioadei de folosire este dependentă de prezența pieselor în așezări. În fine, momentul depunerii poate fi aproximat prin structura depozitului sau a contextului funerar din care piesa face parte².

Prezența obiectelor de metal în așezări este rară; de regulă apar piese mărunte (sule, sârme etc) sau fragmente de piese. O gamă mult mai bogată provine din depuneri votive sau funerare. Putem astfel presupune că noi cunoaștem de fapt, din punct de vedere cantitativ și tipologic, doar acele piese care erau destinate depunerii. Tiparale găsite sunt rare și nu oferă o imagine coerentă asupra producției de metal a epocii; aceeași remarcă și în ceea ce privește instrumentele folosite la topirea și turnarea metalului (creuzetele și duzele de exemplu – fig. 76/14-15). Singurul sit ce poate fi adus în discuție atunci când discutăm despre centre de producție este cel de la Lelicieni (nr. cat 393), în care s-au găsit nouă fragmente de tipare pentru turnat topoare cu gaură de înmănușare transversală, pumnale cu placă la mâner și dălți³. Un tipar pentru topoare plate provine din așezarea de la Glina (nr. cat. 318 - context Glina)⁴, iar un altul, pentru topoare cu gaură de înmănușare transversală de tip Monteoru, de la Sărata Monteoru (nr. cat. 633B) din context Ic3⁵.

Din diferite contexte ale bronzului timpuriu și începutului bronzului mijlociu din zona pe care o discutăm, am adunat informații despre cca. 391 de piese de metal, dintre care cca. 111 provin din așezări, 106 din mediul funerar și 192 din depuneri (vezi discuția mai sus). Cât privește structura depunerilor, cca. 65 sunt depuneri de piese singulare, cca. 16 fiind constituite din două sau mai multe piese. Condițiile de descoperire și lipsa observațiilor din teren nu ne permite o analiză asupra tipuri-

¹ Vulpe 1997, 43-44.

² Din acest punct de vedere importante sunt două descoperiri de piese de metal în cadrul așezărilor. Este vorba de un fragment de seceră caracteristică depozitelor din bronzul târziu care în așezarea de la Feudvar (Serbia) a apărut într-un nivel databil în bronzul mijlociu (Hänsel, Medović 1995, 59 urm) și de un *Tüllenmeißel*, de asemenea prezent în număr mare în depozitele de la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului, care în așezarea de la Agios Mamas (Macedonia) a apărut într-un nivel databil în sec al XVI-lea (Bernhard Hänsel, comunicare la Universitatea din București, decembrie 2002).

³ Roman, Dodd-Oprișescu, Pál 1992, 157 urm.

⁴ Vulpe 1975, 62, nr. 321A, pl. 35/321A.

⁵ Tiparul este publicat de Ion Nestor (1960, 93, fig. 18) și Alexandru Vulpe (1964, 132 urm; 1970, 47, nr. 200, pl. 13/200, 200a), care afirmă că a fost găsit în stratul Monteoru IIb. Eugenia Zaharia (1990a, 44, fig. 28/22-22a) îl menționează, prin context, ca provenind din nivelurile Ic3.

lor de depunere în funcție de caracteristicile geomorfologice ale reliefului; se poate afirma că avem depuneri pe zone de relief înalte, joase (lunci) cât și depuneri în albia râurilor.

I. Clasificarea pieselor de metal

Am împărțit toate piesele de metal descoperite în trei mari categorii⁶: arme (topoare și pumnale), podoabe (brățări, colane, pandantive, inele de buclă, ace, perle, placă de centură, saltaleone), unelte (cuțite, dălți, seceri, sule). Din totalul pieselor, 181 intră în categoria armelor, 147 în cea a podoabelor și pieselor de port, 37 putând fi considerate unelte; cca. 26 de piese (între care cele 16 miniaturi din depozitul I de la Ostrovu Corbului - nr. cat. 501) sunt dificil de încadrat în vreuna din cele trei categorii.

A. Arme (fig. 61/7; 65/2; 66/1-3, 6; 67-72). În cadrul acestei categorii distingem trei grupe principale: topoare plate, topoare cu gaură de înmănușare transversală și pumnale, fiecare cu mai multe variante.

A.1. Topoare plate⁷ (fig. 65/2; 66/3; 71/3-4; 72/1-4). Această grupă cuprinde cca. 31 de piese încadrabile în mai multe variante:

A.1.a. Topoare plate simple.

Varianta Ostrovu Corbului; sunt topoare plate trapezoidale. Din zona noastră, tipic este cel din depozitul I de la Ostrovul Corbului (nr. cat. 501)⁸. În aceeași variantă ar putea fi încadrate și piesele miniaturale din cadrul depozitului, precum și cea de la Ariușd (nr. cat. 18)⁹. Apropiate tipologic sunt de asemenea piesele de la Prundu (nr. cat. 572), dintr-o așezare de tip Glina¹⁰, și cea găsită într-o peșteră de lângă Merești (nr. cat. 437), deosebite totuși de cea de la Ostrovu Corbului prin lățirea tăișului.

Varianta Petrești; sunt topoare plate aproximativ dreptunghiulare. Îmi sunt cunoscute trei exemplare, unul descoperit într-o peșteră la Petrești (nr. cat. 527), altul provenind de la suprafața unei așezări neolitice de la Fărcașu de Sus (nr. cat. 287, fig. 72/1), al treilea fiind găsit într-un mormânt de pe tell-ul de la Drăgănești-Olt¹¹. În aceeași variantă ar putea intra și miniatura găsită în așezarea de la Sf. Gheorghe-Örkö considerată a fi daltă¹².

Varianta Chirnogi; sunt topoare plate aproximativ dreptunghiulare cu tăișul lățit. Cunoaștem trei exemplare, toate din descoperiri izolate (Chirnogi - nr. cat. 198; Cetate - nr. cat. 190 și cel de lângă așezarea de la Aldeni - nr. cat. 5).

În categoria topoarelor plate simple trebuie încadrat și cel din depozitul de la Schitu (fig. 72/2), cu laturi arcuite concav, atribuit de Vulpe unui tip singular în zona noastră (*Doppelbeil*)¹³. E dificil de spus dacă toporul a avut tăișuri la ambele capete, în condițiile în care cele două piese ale depozitului au fost mutilate de către descoperitor¹⁴.

⁶ Aceste categorii nu trebuie văzute strict prin prisma funcționalității pieselor respective; deși nu este exclus, nu înseamnă că armele, de exemplu, au fost cu adevărat folosite în vreo luptă. Împărțirea propusă are în vedere, în primul rând, simbolistica pieselor respective, semnificația lor socială și de reprezentare.

⁷ Pentru clasificarea topoarelor, atât cele plate cât și cele cu gaură de înmănușare transversală, am folosit în principal tipologia propusă de Alexandru Vulpe (1970 și 1975).

⁸ Vulpe 1975, 60, nr. 273, pl. 33/273.

⁹ Székely Zs. 1997, pl. 91/9.

¹⁰ Șerbănescu, Trohani 1975, 530, nr. 4, fig. 2/6; Vulpe 1975, 61, nr. 307, pl. 34/307.

¹¹ Nica, Schuster, Zorzoliu 1995, 18, fig. 15/6.

¹² Székely Z. 1957, 157, fig. 9/3.

¹³ Vulpe 1975, 63, nr. 325, pl. 36/325.

¹⁴ Berciu 1956, 491 urm.

A.1.b. Topoare plate cu margini ridicate.

Varianta Glina; sunt topoare plate dreptunghiulare, mai rar cu laturile arcuite concav. Este reprezentată de un număr relativ mare de piese. Din cele 13 cunoscute, două provin din depozitul de la Râncăciiov (nr. cat. 588, fig. 71/3-4), șase sunt descoperiri izolate (Boișoara - nr. cat. 68; Gemeana-Brătulești - nr. cat. 306, fig. 72/4, cele două topoare găsite în zona așezării de tip Glina de la Cri-văț¹⁵ - nr. cat. 249 și cel descoperit tot întâmplător în zona așezării Glina de la Prundu - nr. cat. 572); șapte exemplare au fost găsite în așezări (vezi discuția mai jos).

Varianta Fundeni; o piesă provine dintr-o descoperire izolată de la Retevoiești (nr. cat. 599, fig. 72/3), din apropierea unei așezări de bronz târziu, alta din așezarea de la București-Fundeni (nr. cat. 116A1), din mediu Glina sau Tei; a treia piesă de acest gen este cea de la Ocnele Mari-Ștrand, publicată ca daltă¹⁶ (nr. cat. 474B).

Varianta Șincai este reprezentată prin patru exemplare, dintre care cele de la Araci (nr. cat. 15) și Vârghiș (nr. cat. 751) provin din descoperiri izolate, o piesă este cunoscută dintr-un mormânt din movila I de la Ploiești-Triaj (nr. cat. 549, fig. 65/2) și o alta din zona așezării de la Sânzieni (nr. cat. 644A).

Topoarele plate reprezintă piese cu antecedente tipologice în variantele eneolitice ale spațiului carpato-dunărean (Gumelnița, Sălcuța, Coteana, Cucuteni, Sălcea)¹⁷; totodată ele au o largă răspândire în timp și spațiu. Cele 31 de exemplare din zona discutată arată o diversitate destul de ridicată a contextelor de descoperire. 10 au fost găsite în așezări, 14 sunt descoperiri întâmplătoare singulare, patru sunt parte a unor depozite, asociate cu alte categorii de piese, două provenind din contexte funerare; trebuie de asemenea menționat că cinci din cele 14 descoperiri întâmplătoare sunt piese găsite în arealul unor așezări și ar putea fi puse în relație cu acestea (Aldeni, Crivăț-2, Prundu și Sânzieni).

Depozitul I de la Ostrovu Corbului poate fi conectat, cel mai probabil, cu descoperirile de tip Coțofeni sau Glina din zona respectivă. Piesa trapezoidală cu tăiș lățit de la Prundu este de regulă pusă în legătură cu așezarea Glina în zona căreia a fost descoperită. Similar din punct de vedere tipologic este și toporul de la Horodiștea, din nordul Moldovei, din context Horodiștea-Foltești¹⁸. Miniatura de la Ariușd a fost găsită, cel mai probabil în nivelurile eneolitice. Cele mai multe exemplare ale variantei Ostrovu Corbului provin din Transilvania, toate fiind descoperiri izolate, întâmplătoare¹⁹.

Un exemplar al variantei Petrești a fost găsit izolat la suprafața unei așezări neolitice, iar M.5 de la Drăgănești-Olt, ce conține un exemplar asemănător, face parte dintr-o necropolă ce nu poate fi încadrată cu exactitate din punct de vedere cultural; mormintele par a fi ulterioare locuirii de tip Sălcuța și anterioare așezării de tip Glina²⁰. Alte câteva piese ale acestei variante provin din Banat și Transilvania, toate fiind descoperiri întâmplătoare²¹.

Toporul de la Aldeni provine de la suprafața unei așezări Monteoru Ic3; relația acestei variante cu descoperiri de tip Monteoru este întărită de piesa din locuința 1 de la Coroteni (Vrancea), dintr-un context Ic4,3²². În cazul variantei Chirnogi apare destul de evident faptul că a fost produsă și utilizată vreme îndelungată. O primă grupă de piese se leagă de descoperiri ale bronzului timpuriu: Bocșa-

¹⁵ Vulpe 1975, 64, nr. 326, pl. 36/326; Șerbănescu, Trohani 1975, 531, nr. 6, fig. 2/3.

¹⁶ Petre-Govora 1995, 46, fig. 1/16.

¹⁷ Vulpe 1975, 55 urm.

¹⁸ Vulpe 1975, 61, nr. 299, pl. 34/299.

¹⁹ Vulpe 1975, 59-60.

²⁰ Nica, Schuster, Zorzolui 1995.

²¹ Vulpe 1975, 60-61.

²² Bobi 1992, 42, fig. 11/4.

Colțani în Banat (Coțofeni), un tipar din așezarea de la Glina din context Glina în Muntenia. A doua grupă este formată din piese care se leagă de contexte ale bronzului mijlociu: Aldeni și Coroteni (Monteoru), o piesă de la Cornești (probabil Vatina), tiparele de la Pecica (Mureș) și cele de la Sântion (Otomani II)²³.

Toate cele trei variante ale topoarelor plate simple au o răspândire largă în timp și spațiu. Exemple apropiate din punct de vedere tipologic găsim în spațiul nord-pontic, începând cu descoperiri de tip Tipolye C2 (orizont în care se înscrie și piesa de la Horodiștea)²⁴. Piese asemănătoare sunt prezente în număr mare în aria Kuro-Arax și Maikop²⁵, în mormintele de tip Yamnaya din nordul Mării Negre²⁶ și în descoperiri de tip Kemi-Oba din Crimeea²⁷. La sud de Dunăre, un topor plat încadrabil în varianta Ostrovu Corbului provine din orizontul 4 de la Ezero²⁸, piesa, în special varianta cu tăișul lățit, fiind prezentă și în spațiul egeean în contexte care indică un interval cronologic larg, din neoliticul târziu până în bronzul mijlociu²⁹. La Dunărea mijlocie apar în mediul Kostolac și în special Vučedol, unde avem și tipare pentru astfel de piese³⁰. Prin urmare, aperciez că toporul plat simplu, cu diferitele sale variante, este deja prezent în spațiul nostru la un nivel cronologic corespunzător grupelor Horodiștea - Foltești, fiind produs și utilizat inclusiv în bronzul mijlociu.

Topoarele plate cu margini ridicate apar de asemenea în mai multe variante. Pentru zona noastră se remarcă varianta Glina care cuprinde până în prezent 13 exemplare, răspândite exclusiv în Muntenia, Oltenia și SE Transilvaniei. Piese de la Prundu (nr. cat. 572) și Glina (nr. cat. 318) provin din contexte de tip Glina. Cele două exemplare de la Crivăț (nr. cat. 249) au fost găsite în zona așezării Glina, iar din contextul în care a fost găsită piesa de la Căzănești (nr. cat. 168) provin fragmente ceramice de tip Coțofeni și Glina. Piesa de la Verbicioara (nr. cat. 758B) se afla la limita dintre straturile Glina și Verbicioara, iar cele de la Sf. Gheorghe-Örkö (nr. cat. 662A) și Râșnov (nr. cat. 591) au fost puse în legătură cu descoperirile de tip Schneckenberg. În fine, piesa fragmentară de la Odaia Turcului (nr. cat. 477) a fost găsită în umplutura unei gropi care aparținea stratului 4. Din toate aceste date apare destul de evident faptul că asemenea piese sunt produse utilizate în sudul României la o vreme corespunzătoare culturii Glina.

Varianta Fundeni este prezentă în zona discutată prin trei exemplare, dintre care cel de la Fundeni (nr. cat. 116A) pare a fi asociat cu materiale ceramice de tip Glina, iar contextul celui de la Ocnele Mari (nr. cat. 474B) este caracterizat de ceramică de tip Gornea-Orlești. Piesa de la Retevoiești (nr. cat. 599) este o descoperire întâmplătoare, însă o altă piesă aproape identică provine din Transilvania, din așezarea de la Bretea Mureșană³¹. Mihai Rotea o pune în legătură cu locuirea de tip Coțofeni³², în timp ce Ioan Andrițoiu o atribuie grupului Șoimuș³³. Alte patru exemplare provin din descoperiri întâmplătoare din Transilvania³⁴. O piesă încadrabilă în aceeași variantă provine de la sud de Dunăre, din așezarea de la Dubene-Sarovka, dintr-un context BT II (ceramică incizată incrustată)³⁵.

²³ Pentru toate piesele menționate, vezi Vulpe 1975, 61-63.

²⁴ Este vorba de tipurile Usatovo și Sofievka (Dergačev 2002, 61, pl. 58/A27).

²⁵ Chernych 1992, 62, fig. 19/2, 8; 75, fig. 24/13; Rezepkin 2000, pl. 53/10-11.

²⁶ Dergačev 2002, pl. 17/S; Chernych 1992, 87, fig. 28/20-21; Nečitailo 1991, 32, fig. 5/4, care consideră acest tip de piesă ca fiind rezultatul unor influențe cauziene

²⁷ Nečitailo 1991, 89, fig. 29B/33.

²⁸ Georgiev ș.a. 1979, 175, fig. 109/b.

²⁹ Branigan 1974, 24, pl. 13/593-617.

³⁰ Durman 1983, T.4/1, T.9.

³¹ Rotea 1993, 72, pl. 6/17.

³² Rotea 1993, 66.

³³ Andrițoiu 1992, 77.

³⁴ Vulpe 1975, 65.

³⁵ Nikolova 1999, 299.

Nouă piese ale variantei Șincai provin din Transilvania, dintre care trei din SE Transilvaniei, toate fiind descoperiri întâmplătoare³⁶. Singurul exemplar dintre Carpați și Dunăre a fost găsit într-un mormânt din movila I de la Ploiești-Triaj (nr. cat. 549). Alte câteva piese sunt cunoscute din Bulgaria, între care una din orizontul 4 al așezării de la Ezero³⁷.

Din punct de vedere cronologic, toporul plat cu marginile ridicate pare să nu fie produs mai devreme de orizontul reprezentat de cultura Glina. Cel mai târziu context în care apare este depozitul de serie Cincu-Suseni de la Șpălnaca (jud. Alba)³⁸.

Toporul plat, în forma sa simplă, arhaică, se răspândește la începutul bronzului timpuriu pe zone întinse din Europa, în variante tipologice aproximativ similare. Într-un orizont cronologic ulterior, se observă o individualizare a acestor piese, atât din punct de vedere tipologic, cât și regional. Topoarele plate cu margini ridicate de la Retevoiești și Bretea Mureșană se aseamănă cu piesele din Europa Centrală și vestică atribuite tipurilor Salez și Griesheim³⁹, databile în perioada Reinecke A, care în zonele respective provin mai ales din depozite. În cadrul acestor depozite, ele se asociază de regulă cu coliere-bare și colane (*Ösenhalsring*), fiind interpretate ca lingouri, produse semifinite, o formă intermediară între minereul extras și produsul finit, menită să înlesnească transportul către centrele de turnare⁴⁰. Aceeași interpretare a fost dată topoarelor plate cu tăiș-avantai din aria Vučedol⁴¹. Analizele făcute de Majolie Lenerz-De Wilde, Rüdiger Krause și Ernst Pernicka pe sute de depozite cu sute de piese de acest gen, indică faptul că ele au mai degrabă o funcție premonetară⁴². Numărul și asocierile topoarelor plate din zona noastră nu permit asemenea interpretări.

A.2. Topoare cu gaura de înmănușare transversală (fig. 67-71/1-2; 72/8). Prin cele 130 de exemplare, grupa topoarelor cu gaură de înmănușare transversală este cea mai mare din punct de vedere numeric din cadrul categoriei armelor. Distribuția lor tipologică, după clasificarea propusă de Alexandru Vulpe⁴³, fiind următoarea:

Varianta Baniabic; din zona noastră cunoaștem un exemplar găsit izolat la Dănceu (nr. cat. 261). Piesa este decorată cu incizii pe muchia inferioară.

Varianta Corbasca este reprezentată de șase piese dintre care patru sunt componente ale depozitului I de la Ostrovu Corbului (nr. cat. 501), iar două provin din descoperiri izolate (?): Izvoarele (nr. cat. 379, fig. 67/2) și Olănești (nr. cat. 480).

Varianta Dumbrăvioara este cunoscută prin 13 exemplare, dintre care 8 sunt din descoperiri izolate, 3 din depozite și două din așezări; unul de la Sf. Gheorghe-Örkö (nr. cat. 662A) din context Schneckenberg, celălalt de la Blănoiu (nr. cat. 60) găsit întâmplător într-un context Glina. Este interesant faptul că exemplarele de la Sf. Gheorghe și Jimbor (nr. cat. 387) au manșonul fațetat, iar cele două exemplare din depozitul de la Merești (nr. cat. 438B) prezintă fațete din turnare pe tot corpul.

Varianta Izvoarele I; cele opt piese cunoscute provin exclusiv din descoperiri izolate și depozite.

Varianta Veselinovo I este reprezentată prin trei piese, dintre care una din depozitul de la Schitu (nr. cat. 652) și alta din zona așezării de la Crivăț (nr. cat. 249);

Varianta Osebiți; acestei variante îi poate fi atribuit toporul descoperit întâmplător la Cernă-

³⁶ Vulpe 1975, 66-67.

³⁷ Georgiev ș.a. 1979, fig. 109/a.

³⁸ Vulpe 1975, 67, nr. 347, pl. 38/347.

³⁹ Vezi în acest sens și Nikolova 1999, 301.

⁴⁰ De exemplu Stein 1976, 42.

⁴¹ Durman 1983, 79.

⁴² Lenerz-De Wilde 1995, 229 urm; Krause, Pernicka 1998, 219 urm.

⁴³ Vulpe 1970.

tești, în zona unei așezări Monteoru Ic3 (nr. cat. 188); în aceeași categorie ar putea fi încadrată și descoperirea izolată de la Bungetu (nr. cat. 145, fig. 70/2).

Varianta Izvoarele II cuprinde șapte piese din spațiul nostru, toate provenind din descoperiri izolate și din depozite.

Varianta Veselinovo II; îi aparțin cele 20 de piese din depozitul II de la Ostrovul Corbului (nr. cat. 500, fig. 69) și descoperirea izolată de la Orșova (nr. cat. 493).

Varianta Pătulele cuprinde nouă piese, șapte provenind din depuneri și două descoperite întâmplător în zona așezării de la Sânzieni (nr. cat. 644B).

Varianta Pădureni este cea mai numeroasă a grupei, cu 55 de exemplare; este însă o variantă eterogenă din punct de vedere tipologic. 30 de topoare provin din Muntenia (dintre care 26 din depozitul de la Sinaia – nr. cat. 672) și 25 din SE Transilvaniei, cca. jumătate fiind găsite în depozitul de la Pădureni (nr. cat. 508). Toate piesele sunt din depozite și descoperiri izolate.

Alte trei topoare sunt pierdute și nu mai pot fi încadrate din punct de vedere tipologic. Un tip deocamdată singular în spațiul nostru este cel cu ceafă cilindrică din depozitul de la Mihăilești-Tufa (nr. cat. 445), unde se asociază cu un topor de tip Izvoarele și cu două inele de buclă de aur⁴⁴. De la Gostinu (nr. cat. 326) provine un topor cu gaură de înmănușare transversală încadrat de Alexandru Vulpe într-un orizont cronologic corespunzător seriei Apa-Hajdúsámson⁴⁵.

Din totalul de 130 de topoare cu gaură de înmănușare din spațiul discutat, 82 provin din depozite, 46 din descoperiri izolate și doar două, amintite mai sus, pot fi puse în relație cu anumite așezări; ca atare, comparativ cu topoarele plate, distribuția pe contexte este mult mai unitară.

Toporul cu gaură de înmănușare transversală pare a fi principala inovație în ceea ce privește armele bronzului timpuriu, prin număr, varietate și contexte fiind de asemenea una dintre cele mai importante piese ale metalurgiei acestei perioade din spațiul carpato-dunărean⁴⁶.

Cele mai multe piese ale variantei Baniabic provin din Transilvania (depozitul de la Vâlcele - 32 de piese, plus alte cinci descoperiri izolate⁴⁷). Două au fost găsite în peștera Izbuclul Topliței, care, împreună cu ceramică atribuită culturii Nagyrev, par a face parte din inventarul unui mormânt⁴⁸. Din Moldova cunoaștem o singură piesă descoperită întâmplător la Rădeni (Neamț)⁴⁹, o alta provenind de undeva din Basarabia⁵⁰. Alte două au fost găsite întâmplător în Dobrogea (Mahmudia⁵¹ și Izvoarele⁵²), de la sud de Carpați singura piesă fiind cea de la Dănceu. Un număr relativ mare de astfel de topoare provin din zona Dunării mijlocii (Bela Crkva⁵³), din Slovacia (Dolny Píal, Madarsko și o localitate necunoscută din SV Slovaciei⁵⁴), Dalmația⁵⁵ și dintr-un punct necunoscut din Austria⁵⁶.

În afară de cele șase topoare de tip Corbasca din zona noastră, două provin din Moldova (Cor-

⁴⁴ Vulpe 1959.

⁴⁵ Vulpe 1998.

⁴⁶ Este relevantă din acest punct de vedere harta cu descoperirile de astfel de topoare și tipare databile în bronzul timpuriu din SE Europei, publicată de R. Schreiber-Kalicz și N. Kalicz (1999, 98), zona de maximă concentrare a acestora fiind cuprinsă între bazinul mijlociu al Dunării, coasta dalmată, nordul Greciei și sudul Bulgariei, litoralul vestic al Mării Negre și bazinul superior al Nistrului.

⁴⁷ Vulpe 1970, 27.

⁴⁸ Halasi, Emödi 1985, 232 urm.

⁴⁹ Dumitroaia 1985, 465 urm, fig. 4/a.

⁵⁰ Irimia 1998, 43, nota 6.

⁵¹ Vasiliu 1996, 27 urm.

⁵² Irimia 1998, 37 urm, fig. 2-3.

⁵³ Durman 1983, T.12/2.

⁵⁴ Vladár 1970, 5 urm, fig. 1-2; 3/4; 4/2.

⁵⁵ Žeravica 1993, 20, pl. 5/43-44.

⁵⁶ Mayer 1977, 19, pl. 4/36.

basca⁵⁷ și Osoi⁵⁸), două din Transilvania (Pianul de Jos și Călan⁵⁹), două de la Șarengard și unul de la Izbiște în NV Iugoslaviei⁶⁰, două de lângă Nitra în Slovacia⁶¹, unul din Muntenegru și două din Dalmația⁶² și unul dintr-o localitate necunoscută din Austria⁶³.

Cele mai multe exemplare ale variantei Dumbrăvioara provin din zona pe care o discutăm. În afară de cele trei piese publicate de Alexandru Vulpe (Cornești, Căprioara și Mura Mare⁶⁴), în Transilvania au mai fost găsite două: Sântimbru, cu manșon fațetat, și Pianul de Jos, pe raza unei așezări atribuite grupului Șoimuș⁶⁵. De asemenea, o piesă cu manșon fațetat provine din Moldova, din așezarea de la Răcătău, dintr-un context probabil Monteoru Ic3-Ic2⁶⁶.

Singurul exemplar din România de tip Izvoarele, care nu provine din zona noastră, este cel de la Oniceni (Neamț), piesă ce face parte din seria a doua, cu secțiune hexagonală⁶⁷. Durman atribuie aceleiași tip două topoare din Iugoslavia (Prilep și Laznica⁶⁸), alte două exemplare provenind din N. Greciei (depozitul de la Petralona și piesa de la Triadi⁶⁹).

Ambele serii ale tipului Veselinovo (I și II) se concentrează în sudul României, patru exemplare fiind găsite în Dobrogea⁷⁰. Varianta este de asemenea răspândită la sud de Dunăre⁷¹ până în Macedonia⁷². Toporul de la Crivăț se afla în zona așezării Glina de aici, iar un tipar pentru turnat asemenea piese provine din așezarea de la Cernavoda⁷³.

Toporul de tip Pătulele are o răspândire mai largă; pe lângă cele deja menționate, trei piese provin din Transilvania⁷⁴, câte una din Banat și Dobrogea⁷⁵, trei din Macedonia și unul din depozitul de la Thebai, ultimele patru fiind găsite în contexte EH II final-EH III⁷⁶.

Pentru Alexandru Vulpe, aceste variante de topoare cu gaură de înmănușare transversală se împart în două serii tipologice principale: cele cu secțiunea lamei pentagonală (Corbasca, Dumbrăvioara, Izvoarele I și Veselinovo I) și topoare cu secțiunea lamei hexagonală (Izvoarele II, Veselinovo II, Pătulele, Pădureni), care implică un procedeu de turnare mai elaborat, această împărțire tipologică putând avea și conotații cronologice⁷⁷. Din punct de vedere tipologic, cele mai arhaice piese sunt cele de tip Baniabic, Corbasca și Fajsz, atât prin secțiunea lamei, cât mai ales prin lipsa extensiei tubului de înmănușare⁷⁸. Prin depozitul de la Brno-Líšeň, dintr-un nivel cu fragmente ceramice

⁵⁷ Vulpe 1970, 30.

⁵⁸ Chirica, Tanasachi 1984, 90, fig. 9/5; Irimia 1998, 39.

⁵⁹ Vulpe 1970.

⁶⁰ Durman 1983, T.12/1, 4.

⁶¹ Vladár 1970, fig. 3/1-2.

⁶² Žeravica 1993, 21, pl. 5/45-47.

⁶³ Mayer 1977, 20, pl. 4/38.

⁶⁴ Vulpe 1970, 31.

⁶⁵ Ciugudean 1996, 123-124, pl. 78/11.

⁶⁶ Căpitanu 1976, 34, fig. 2/1.

⁶⁷ Vulpe 1970, 33.

⁶⁸ Durman 1983, 83, T.13/9; T.14/3.

⁶⁹ Maran 2001, 275 urm, fig. 1/1, 8.

⁷⁰ Vulpe 1970, 36.

⁷¹ Vulpe 1970, 36.

⁷² Maran 2001, 279.

⁷³ Vulpe 1970.

⁷⁴ Vulpe 1970, 38; Ciugudean 1996, 124, fig. 87/19.

⁷⁵ Vulpe 1970.

⁷⁶ Maran 2001.

⁷⁷ Vulpe 1988, 207 urm.

⁷⁸ Vulpe 1970, 26.

de tip Vučedol, care conținea două topoare de tip Fajsz⁷⁹, și prin câteva tipare din așezarea de la Zók-Várhegy, care probabil au folosit la turnarea aceluiași tip de topor⁸⁰, aceste variante se plasează la un orizont cronologic corespunzător culturii Vučedol.

Atât prin aria de răspândire, cât și prin cele două piese care provin din așezări (Blănoi și Sf. Gheorghe), topoarele de tip Dumbrăvioara se leagă de grupa Glina și de orizontul cronologic care îi corespunde⁸¹. Relația cu grupa Jigodin este dată de tiparele din așezarea de la Lelicieni (nr. cat. 393), ceea ce întărește legăturile Glina - Jigodin evidențiate deja prin ceramică. Prin formă, topoarele de tip Dumbrăvioara se aseamănă cu cele de tip Kozarac răspândite și prezente mai ales în contexte Vučedol⁸², relația fiind subliniată de procedeul fațetării manșonului sau a întregii piese prezent pe unele dintre exemplarele respective. Acest procedeu are o răspândire largă, întâlnindu-se frecvent la topoarele din piatră din aria grupelor șnurceramice din Europa Centrală și la topoarele de tip Eschollbrücken⁸³. Tipul Kozarac, și în special topoarele cu extensie a tubului de înmănușare, caracterizează un orizont cronologic corespunzător etapelor mai târzii ale culturii Vučedol (B2-C, Somogyvár-Vinkovci)⁸⁴, orizont în care se înscriu și piesele de tip Dumbrăvioara.

Prin contextele din nordul Greciei și Bulgaria, topoarele cu secțiunea lamei hexagonală se datează într-o etapă mai târzie a bronzului timpuriu (care în Egeea corespunde EH II final-EH III, adică a doua jumătate a mileniului III)⁸⁵.

Originea nord-caucaziană a exemplarelor arhaice (Baniabic, Corbasca) a fost deja evidențiată în lucrările de specialitate⁸⁶, apropierea tipologice cu piese din spațiul nord-pontic fiind evidente. Apariția timpurie a toporului cu gaură de înmănușare transversală în zona respectivă este probată de descoperirile de tipare și piese din etapa Novosvobodnaya a culturii Maikop⁸⁷ și de mormintele de metalurgiști, cu tipare, din cadrul grupei Yamnaya din zona Niprului⁸⁸. Un topor de tip Baniabic provine din kurganul I de la Novosvobodnaja⁸⁹, alte două fiind găsite în M.5 al kurganului 31 de la Klady⁹⁰. Cele trei piese au în comun decorul format din benzi de linii pe manșon sau pe partea superioară a lamei, decor similar cu cel de pe muchia inferioară a toporului de la Dănceu. Toate aceste descoperiri confirmă originea estică a pieselor arhaice din spațiul nostru (Baniabic, Corbasca), și indică o datare timpurie a lor, la un orizont cronologic care probabil corespunde culturii Coțofeni. În scurtă vreme, spațiul carpato-dunărean devine unul din principalele centre de producție a acestui tip de piesă, așa cum indică tiparele din așezările vučedoliene sau de la Lelicieni. Totodată apar variante elaborate ale toporului cu gaură de înmănușare transversală (Kozarac, Dumbrăvioara, Izvoarele, Veselinovo, Păturele, Pădureni).

⁷⁹ Novotná 1970, 28.

⁸⁰ Ecsedy 1983, 59 urm, pl. 13/1-2.

⁸¹ Vulpe 1988, 207 urm.

⁸² Žeravica 1993, 22 urm.

⁸³ Vulpe 2001a, 422-423; Maran 2001, 282, nota 62.

⁸⁴ Durman 1983; Ecsedy 1983.

⁸⁵ Maran 2001.

⁸⁶ De exemplu Nestor 1933a, 79; Vulpe 1970, 10; Vladár 1970, 5; Novotná 1970, 28; Mayer 1977, 21; o discuție amplă la Irimia 1998, 41 urm.

⁸⁷ Chernych 1992, 67 urm;

⁸⁸ Nečitalo 1991, 29 urm, consideră piesele din mormintele de tip Yamnaya din Ucraina drept rezultatul influențelor cauziene (fig. 4).

⁸⁹ Chernych 1992, 75, fig. 24/29.

⁹⁰ Rezekin 2000, pl. 54/7, 14; din același context provine și un topor asemănător celui cu ceafă cilindrică din depozitul de la Mihăilești-Tufa (pl. 54/13), piesă asupra căruia mi-a atras atenția Ion Motzoi-Chicidleanu.

A.3. Pumnale (fig. 61/7; 66/1-2, 6; 72/5-7). Cele 20 piese ce îmi sunt cunoscute pot fi împărțite în două tipuri principale: pumnale cu placă la mâner (9) și pumnale cu limbă la mâner (7); pentru patru exemplare nu cunosc tipul.

A.3.a. Pumnale cu placă la mâner:

*Varianta Căzănești*⁹¹; sunt lame triunghiulare simple, cu lama plată; din zonă cunosc un singur exemplar care provine din așezarea de la Căzănești (nr. cat. 168).

Varianta Braneț cuprinde pumnale triunghiulare cu lama plată și găuri pentru nit; cele două exemplare pe care le cunosc din spațiul nostru sunt de dimensiuni mici și provin din așezarea de la Braneț (fig. 66/6) și din nivelul 4 al așezării de la Odaia Turcului (fig. 66/2).

Varianta Leț cuprinde pumnalele cu lama triunghiulară, găuri pentru nit și secțiune rombică a lamei; cele două piese încadrabile aici provin din așezări (Căzănești - nr. cat. 168 și Leț - nr. cat. 399).

Varianta Crivăț include pumnalele cu lamă triunghiulară, găuri pentru nit și nervură mediană lată; din zona noastră cunoaștem patru exemplare din care trei provin din morminte în cistă de tip Muscel (fig. 61/7) și unul din zona așezării de la Crivăț (nr. cat. 249).

A.3.b. Pumnale cu limbă la mâner:

Varianta Yamnaya include pumnalele cu lama plată și limbă la mâner mai mult sau mai puțin îngustă; o piesă provine dintr-un mormânt de la Crăciunel (nr. cat. 242), una din nivelul 3 al așezării de la Odaia Turcului (fig. 66/1); în aceeași categorie intră și pumnalele de la Glina, din context Glina, (nr. cat. 318), precum și descoperirile întâmplătoare de la Coslogeni (nr. cat. 231), Grădiștea (nr. cat. 332) și Roseți (nr. cat. 608).

Varianta Sf. Gheorghe este reprezentată de o singură piesă a cărei lamă are secțiune rombică și care a fost pusă în legătură cu un mormânt în cistă de la Sf. Gheorghe (nr. cat. 662A2).

Pumnalul triunghiular cu placă la mâner este prezent în spațiul carpato-balcanic încă din epoca eneolitică⁹². Deși spațiul nord-pontic pare "refractor" la acest tip de piesă, constatăm că pentru începutul epocii bronzului grupa Usatovo reprezintă unul din principalele centre în care sunt produse și folosite astfel de pumnale⁹³. Altă arie în care pumnalul cu placă la mâner este frecvent încă din primele etape ale epocii bronzului este spațiul egeean⁹⁴, între cele două arii menționate existând de asemenea numeroase descoperiri.

Piesa inclusă în varianta Căzănești a fost găsită într-o așezare cu fragmente ceramice Coțofeni și Glina. Analogiile cele mai bune provin din spațiul egeean, unde se datează chiar la începutul bronzului timpuriu⁹⁵, piesa noastră putând fi legată mai degrabă de orizontul cronologic reprezentat de Coțofeni.

Cele două exemplare ale variantei Braneț se leagă de descoperiri de tip Glina (nivelul 4 de la Braneț) și Odaia Turcului (stratul 4 din așezarea eponimă). Un pumnal identic celor de la Braneț și Odaia Turcului provine din T.10/M.1 de la Belotic⁹⁶, a cărui datare la un nivel cronologic corespunzător Glinei pare foarte probabilă. Piese asemănătoare dar cu lama mai lungă provin din mediu Coțofeni

⁹¹ În lipsa unei lucrări generale cu privire la pumnalele preistorice din spațiul carpato-dunărean, variantele tipologice propuse aici (și implicit denumirea lor) au relevanță doar în cadrul strict al cărții de față; nu este vorba aici de a propune o tipologie valabilă pentru întreg spațiul în care se răspândesc acestea, spațiu mult mai mare decât bazinul Dunării de Jos.

⁹² Vajsov 1993, 103 urm.

⁹³ Dergačev 1991; Vajsov 1993, Dergačev 2002.

⁹⁴ Branigan 1974, 8 urm.

⁹⁵ Branigan 1974, pl. 2/102, 105.

⁹⁶ Garašanin, Garašanin 1958, 8, fig. 1/1.

(Bocșa Montană-Colțani⁹⁷ și Crăciunești⁹⁸). Corespunzătoare acestora din urmă sunt și exemplarele din aria egeeană databile la începutul epocii bronzului⁹⁹, astfel încât se poate spune că, în zona noastră, astfel de pumnalele cu placă apar la o vreme corespunzătoare culturii Coțofeni, continuând să fie folosite de-a lungul întregului bronz timpuriu. Varianta Leț, prin contextele de descoperire și prin aceleași analogii în cadrul culturii Coțofeni¹⁰⁰, suportă o datare similară cu precedentele.

Varianta Crivăț, prin nervura mediană lată, reprezintă un tip mai evoluat al pumnalului cu placă la mâner. În zona noastră, trei exemplare provin din morminte atribuite grupei Muscel și unul a fost găsit întâmplător în zona așezării Glina de la Crivăț. La un orizont cronologic corespunzător culturii Glina se plasează și tiparele pentru astfel de piese din așezarea de la Lelicieni (nr. cat. 393). Cele mai bune analogii pentru astfel de piese găsim de asemenea în spațiul egeean¹⁰¹.

Spre deosebire de pumnalul cu placă la mâner, cel cu limbă la mâner, prin număr și varietate tipologică, pare a avea drept zonă de origine spațiul nord-pontic, unde se cunosc în momentul de față câteva sute de exemplare. Cel mai timpuriu context din zona noastră în care apar astfel de piese este reprezentat de așezări de tip Coțofeni¹⁰² și de mormântul de tip Yamnaya de la Mihai Viteazu (jud. Constanța)¹⁰³, piese ce se înscriu în grupa tipologică 3 stabilită de Korenevskij¹⁰⁴ sau în varianta A după clasificarea lui Dergačev¹⁰⁵. Piesa din așezarea de la Glina prezintă analogii bune cu cea în așezarea de la Mereșeuca (Basarabia) găsită în context Tripolye B1-C1¹⁰⁶, ceea ce înseamnă că ar putea proveni din nivelurile gumelnițene ale tell-ului. Piese de la Odaia Turcului și Crăciunel par a se încadra în grupa tipologică 4 după Korenevskij sau varianta C după Dergačev. Ambele tipuri sunt contemporane, în spațiul nord-pontic fiind găsite în aceleași contexte, anume în morminte de tip Yamnaya¹⁰⁷. Producerea acestui tip de pumnal în aria carpato-balcanică este probată de tiparele din așezarea Vučedol de la Sarvaš¹⁰⁸. Asemenea piese apar și la sud de Dunăre, într-un mormânt de tip Yamnaya de la Yambol, în așezarea de la Ezero, precum și în spațiul egeean¹⁰⁹. Ele sunt înrudite și contemporane cu pumnalele care apar în număr mare în morminte de tip Glockenbecher din Europa Centrală și vestică.

Piesa de la Sf. Gheorghe este o variantă mai evoluată, apropiindu-se tipologic de piese care apar în așezări Costișa și Monteoru Ic3-Ic2 din Moldova¹¹⁰, ceea ce implică o datare mai târzie, deși observația pare a fi contrazisă de un tipar care provine de asemenea dintr-o așezare Vučedol de la Debelo brdo¹¹¹.

⁹⁷ Roman 1976a, pl. 8/28.

⁹⁸ Andrițoiu 1978, pl. 2/9. Ciugudean (1996, 124-125) nu exclude posibilitatea ca piesa să se asocieze cu materiale mai târzii (bronz timpuriu) găsite în peștera Șura de mijloc.

⁹⁹ Branigan 1974, pl. 2/98-99.

¹⁰⁰ Roman 1976a, pl. 8/24-25; Ciugudean 2000, 34, pl. 133/7-8.

¹⁰¹ Branigan 1974.

¹⁰² Roman 1976a, pl. 8/26.

¹⁰³ Irimia 1981, 355, fig. 2/2.

¹⁰⁴ Korenevskij 1978, fig. 6.

¹⁰⁵ Dergačev 2002, pl. 95.

¹⁰⁶ Dergačev 2002, p. 18, pl. 9/K.

¹⁰⁷ Tallgren 1926, 105; Häusler 1964, 70-71, fig. 2; Korenevskij 1978; Nečitalo 1991, 35-39, fig. 8, care de asemenea le consideră a fi de origine caucaziană; Chernych 1992, 83 urm; Primas 1996, 151 urm, fig. 7.7.

¹⁰⁸ Durman 1983, T.4/2-3.

¹⁰⁹ Georgiev ș.a. 1979, fig. 109; Branigan 1974, pl. 8/317-319, 321, 326; de la Poliochni, asemenea piese provin din context EH II.

¹¹⁰ Piese inedite în muzeele din Bacău și Piatra-Neamț.

¹¹¹ Durman 1983, T.5/3.

B. Podoabe și piese de port (fig. 58/5, 11, 14-22; 59/2-5, 9-11; 60/1-2; 62/6, 8; 64/4; 65/1, 3-6). Îmi sunt cunoscute cca. 147 de piese de podoabă a căror varietate tipologică este destul de mare.

Repartizate după tipul de piese, cele mai numeroase dintre podoabe sunt perlele și inelele, urmate de brățări, colane, pandantive și ace. Cele mai multe provin din morminte, observând totodată o pondere însemnată a colanelor și brățărilor în cadrul depozitelor.

B.1. Brățări; grupa cuprinde două variante principale:

B.1.a. cu capetele deschise; această variantă se compune din cinci exemplare sigure, dintre care una provine din depozitul de la Maglavit (nr. cat. 415), două din așezări (Brașov-Dealul Melcilor - nr. cat. 82 și Căzănești - nr. cat. 168) și două din morminte (una dintr-un mormânt în cistă de la Cetățeni - nr. cat. 191, și una din mormântul tumular de la Crăciunel - nr. cat. 242).

B.1.b. plurispiralice; din cele nouă exemplare, șase provin din depozitul de la Maglavit, două din depozitul de la Merești (nr. cat. 438) și una dintr-un mormânt de la Milostea (nr. cat. 447).

Alte șase brățări menționate în literatură sunt nedescrise și neilustrate; dintre ele, una a fost găsită la Rogova (nr. cat. 604), în mediu Verbicioara, alt exemplar provenind de la Sărata Monteoru (nr. cat. 633) din context Monteoru Ic4,2. Cca. jumătate din numărul brățărilor din spațiul discutat a fost găsită în depozite (Maglavit și Merești), alte cinci piese caracterizând diferite medii funerare ale epocii. Observăm de asemenea că cele două tipuri principale de brățări se asociază în cadrul depozitului de la Maglavit.

B.2. Colane; se cunosc 14 piese dintre care șase provin din depozitul de la Maglavit, șase din depozitul de la Predeal (nr. cat. 566), una dintr-un mormânt în cistă de la Cetățeni (nr. cat. 191) și o piesă fragmentară din așezarea de la Băleni Români (nr. cat 33).

B.3. Pandantive (fig. 59/5; 65/1, 3-6).

B.3.1. semilunar; cele două piese provin din necropola de la Zimnicea (fig. 59/5) și din nivelul 2 al așezării de la Greci (nr. cat. 337B).

B.3.2. ochelari; o singură piesă care provine dintr-unul din mormintele din movila I de la Ploiești-Triaj (fig. 65/5);

B.3.3. pandantive sau piese de colier (?) din tablă răsucită; șase exemplare provin din același context cu pandantivul-ochelari de mai sus, anume mormintele tumulare de la Ploiești-Triaj (fig. 65/1, 3-4, 6); o piesă de același tip este ilustrată din așezarea de la Brașov-Dealul Carierei¹¹².

B.4. Placă de centură. Cele două exemplare pe care le cunosc s-au găsit în M.11 al necropolei de la Zimnicea (fig. 59/4).

B.5. Saltaleone. Cunoaștem de asemenea doar o singură piesă, lucrată din aur, ce provine din mormântul în cistă de la Movila (fig. 62/6).

B.6. Inele de buclă. Am inclus în această categorie și inelele simple, astfel încât numărul pieselor de acest gen este de 46; pot fi împărțite în mai multe variante:

B.6.a. cu capete deschise sau apropiate (fig. 64/4);

B.6.b. cu capete petrecute (fig. 60/1);

B.6.c. spiralat (fig. 58/5, 11; 59/2-3, 9-11; 60/2);

B.6.d. semilunar, cu capete deschise sau petrecute (fig. 58/18-22; 62/8).

¹¹² Prox 1941, pl. 34/10.

Toate aceste variante sunt în linii mari contemporane, ele apărând fie împreună, fie în contexte similare. Multe dintre ele sunt lucrate din argint și sunt caracteristice pentru descoperiri funerare de tip Zimnicea și Yamnaya. Din aur a fost lucrată piesa spiralată din așezarea de la Brașov-Dealul Sprengi (nr. cat. 83) și inele de buclă din depozitul de la Mihăilești (nr. cat. 445). Mediile din care provin astfel de piese sunt diverse, observându-se o concentrare a lor în contexte funerare.

B.7. Ace. Se cunosc 10 exemplare:

B.7.1. cu cap rulat; un singur ac ce provine din mormântul de la Crăciunel (nr. cat. 243);

B.7.2. cu cap conic; două exemplare care provin din așezări din SE Transilvaniei;

B.7.3. cu cap rombic, din așezarea de la Brașov-Dealul Sprengi (nr. cat. 83);

B.7.4. cu cap lățit; din așezarea de la Cârloamești (nr. cat. 180) din mediul Monteoru Ic4,3-Ic3;

B.7.5. cipriot; dintr-unul din mormintele de la Verbicioara (nr. cat. 758B2).

B.8. Perle. Se cunosc cca. 46 de piese dintre care majoritatea provin din morminte (fig. 58/14-17), dar și din câteva așezări din SE Transilvaniei¹¹³.

C. Unelte (fig. 66/4-5, 7-8). Din spațiul nostru provin 37 de piese care pot fi încadrate în categoria uneltelor. Două sule par a face parte din contexte funerare (Cârna - nr. cat. 181 și Năeni - nr. cat. 465A2); toate celelalte 35 de unelte au fost găsite în așezări.

Cele mai multe sunt sule și dălți de diferite tipuri și dimensiuni, cu secțiuni rotunde sau rectangulare. Remarc exemplarul de la Odaia Turcului (fig. 66/5) din context Glina, cu un capăt ascuțit și cu celălalt lățit și cu margini ușor ridicate, capăt folosit probabil ca răzuitor sau daltă.

Din zona noastră provin trei seceri, dintre care una întregă de la Căzănești (nr. cat. 168) din context Coțofeni sau Glina, și două fragmentare din așezarea de la Odaia Turcului (fig. 66/4); ele se încadrează în varianta arhaică (Deva) după tipologia Petrescu-Dîmbovița¹¹⁴.

B. Structura depunerilor (Harta 11)

Am înregistrat în spațiul nostru, pentru epoca care ne interesează, un număr de aproximativ 81 de depuneri de piese de metal, dintre care 66 sunt depuneri singulare, 16 fiind de două sau mai multe piese. În cadrul depunerilor singulare, 46 sunt topoare cu gaură de înmănușare transversală, 14 sunt topoare plate și cinci pumnale, deci exclusiv piese încadrabile în categoria armelor. Depunerile cu mai multe piese conțin în total un număr de 82 de topoare cu gaură de înmănușare transversală, patru topoare plate, 12 colane, 10 brățări și două inele de buclă.

În ceea ce privește asocierile și structura depozitelor, distingem mai multe grupe. O primă grupă constă din depozite formate exclusiv dintr-un număr relativ mare de topoare cu gaură de înmănușare transversală. Pe de-o parte avem depozite cu topoare de același tip, turnate în același atelier, în cadrul aceleiași șarje; de regulă sunt topoare fără urme de folosire, care lasă impresia că au fost turnate special pentru a fi depuse. În această categorie intră depozitele de la Ostrovu Corbului II (nr. cat. 500) și Sinaia (nr. cat. 672). Pe de altă parte, există depozite formate din topoare de tipuri diferite, exemplul cel mai bun fiind cel de la Pădureni (nr. cat. 508). Deși 10 piese ale acestui depozit au fost atribuite tipului Pădureni, ele sunt diferite din punct de vedere al caracteristicilor tipologice; acest gen de depozite sunt constituite prin acumulare de piese turnate la momente cronologice diferite, în ateliere și probabil în medii culturale diferite. În acest caz, între momentul turnării unei piese și momentul depunerii ei alături de alte piese, poate trece o perioadă semnificativă de timp.

¹¹³ Prox 1941, pl. 34/1-2, 4, 7-10.

¹¹⁴ Petrescu-Dîmbovița 1878, 8 urm.

Cea de-a doua grupă o constituie depozitele formate exclusiv din topoare cu gaură de înmănușare transversală, numărul pieselor fiind însă mic. De regulă, topoarele care formează astfel de depozite aparțin unor tipuri diferite. Exemple sunt depozitele descoperite la Sânzieni (nr. 644), Arcuș (nr. cat. 16), sau Bolboși (nr. cat. 69). Asocierea unor topoare din bronzul timpuriu cu topoare mai evolute tipologic, și totodată mai târzii din punct de vedere cronologic (ca la Hărman de exemplu - nr. cat. 359), indică încă o dată faptul că topoarele cu gaură de înmănușare transversală reprezintă piese cu „viață lungă”, cu valoare socială ridicată, piese transmisibile din generație în generație, momentul depunerii putând fi mult ulterior momentului producerii. Observația este valabilă mai ales pentru topoarele încadrate în tipurile Pătulele și Pădureni, adică piese caracteristice pentru cea de-a doua jumătate a mileniului III BC în zona carpato-balcanică.

O a treia grupă este constituită din depozite în care topoarele cu gaură de înmănușare transversală se asociază cu alte categorii de piese. În primul depozit de la Ostrovu Corbului (nr. cat. 501), patru topoare de tip Corbasca au fost găsite într-un vas împreună cu un topor plat și 15 miniaturi de topoare plate. De la Schitu (nr. cat. 652) provine un depozit format dintr-un topor de tip Veselinovo, rupt, și un topor plat, iar de la Râncăciuv (nr. cat. 588) un depozit în care un topor de tip Izvoarele se asociază cu două topoare plate de tip Glina.

În două cazuri topoarele se asociază cu podoabe. Este vorba de depozitul din peștera 1200/9 din Cheile Vârghișului (nr. cat. 438) unde s-au găsit două topoare fațetate împreună cu două brățări plurispiralice, piesele fiind acoperite cu blocuri de calcar. Depozitul este format din două perechi identice de piese, topoarele fiind tipice pentru zona de sud-est a Transilvaniei, putând fi puse în legătură cu centrele metalurgice din aria Jigodin. În depozitul de la Mihăilești-Tufa (nr. cat. 445), un topor de tip Izvoarele, parțial rupt în zona manșonului, a fost găsit împreună cu un topor cu ceafa cilindrică și două inele de buclă de aur. Inelele de buclă aparțin unui tip ce ar putea data din bronzul mijlociu, ceea ce înseamnă că în cazul acestui topor avem iarăși de-a face cu o depunere mult ulterioară momentului producerii sale.

Două depozite sunt constituite exclusiv din piese de podoabă: Maglavit (nr. cat. 415), unde avem asocierea brățară – colan, și Predeal (nr. cat. 566), depozit format exclusiv din colane.

C. Concluzii

Ca și în cazul amenajărilor funerare, aria de răspândire a pieselor de metal nu se suprapune decât în cazuri excepționale cu ariile culturale identificate prin ceramică. Importanța lor cronologică este redusă, însă prin răspândire ele indică anumite relații și conexiuni pe arii mult mai mari.

Tipologic, înflorirea metalurgiei bronzului timpuriu din spațiul carpato-dunărean pare a fi tributară spațiului nord-pontic. Observăm însă că și în aria carpato-balcanică se dezvoltă centre metalurgice puternice, mai ales în cadrul ariei Vučedol. În zona noastră remarcăm așezarea de la Lelicieni care se înscrie în aceeași categorie, la o vreme similară cu cele vučedoliene. Plecând de la răspândirea armelor pe o arie largă, Chernych definește „spațiul metalurgic circumpontic”, care cuprinde Caucazul, stepile dintre Volga și Prut, bazinul carpatic și Dunărea de Jos, acesta fiind spațiul topoarelor, deosebit de spațiul pumnalelor (cu placă la mâner) care cuprinde Egeea, iar spre vest se întinde până la Apenini¹¹⁵. Așa cum a subliniat însă Maran, nu se poate vorbi de o diferențiere netă a ariilor geografice în funcție de tipul de piese care apar, atât topoarele cât și pumnalele întâlnindu-se în ambele zone¹¹⁶. Un tipar fragmentar de la Agios Mamas, din stratul de bronz timpuriu, avea pe o față formă de turnare pentru topor cu gaură de înmănușare transversală, iar pe cealaltă față formă

¹¹⁵ Chernych 1992, 54 urm, opinie susținută de Primas 1996, 152 urm.

¹¹⁶ Maran 2001, 279 urm.

de turnare pentru pumnale triunghiulare cu nituri și nervură mediană¹¹⁷, ceea ce indică faptul că ambele tipuri de piese se produceau în aceleași centre metalurgice. De asemenea, la Leliceni există tipare atât pentru topoare, cât și pentru pumnale. Aici este vorba mai degrabă funcția diferită a pieselor în cadrul comunităților respective, fapt ce se observă foarte bine și în spațiul nostru, unde topoarele și pumnalele au contexte diferite de descoperire.

¹¹⁷ Informație Bernhard Hänsel.

OBIECTELE DE PIATRĂ, OS ȘI LUT. PLASTICA ANTROPOMORFĂ ȘI ZOOMORFĂ

Pentru așezările în care cercetările arheologice au avut un caracter extins, obiectele la care facem referire în capitolul de față sunt o prezență obișnuită, însă atât gama tipologică cât și numărul acestora sunt reduse. Funcționalitatea fiecărui tip de piesă este dificil de stabilit. Ca și în cazul pieselor de metal, putem distinge mai multe categorii funcționale (unelte, podoabe, arme), demarcația dintre acestea nefiind una rigidă.

Cât privește contextul descoperirii, majoritatea lor provin din așezări. Ca inventar funerar cunoaștem câteva obiecte de piatră: un topor plat la Brăduț (nr. cat. 90) și un topor fragmentar cu gaură de înmănușare la Malu cu Flori (nr. cat. 419, fig. 74/9), ambele în morminte-cistă, o măciucă la Cetățeni - La Cruce (nr. cat. 192), de asemenea într-un mormânt-cistă, și unelte din silex în câteva morminte de la Gurbănești (nr. cat. 344), Jibert (nr. cat. 384), Năeni - Colarea (nr. cat. 465A2, fig. 62/9) și Zimnicea (nr. cat. 776). Din trei morminte de tip Yamnaya de la Smeeni (nr. cat. 681), Sultana (nr. cat. 694) și Ploiești – Triaj (nr. cat. 549) provin podoabe din dinți perforați, iar de la Năeni - Colarea o sulă de os. Merită de asemenea menționate descoperirile întâmplătoare de topoare cu gaură de înmănușare lucrate din piatră șlefuită (de exemplu Govora Băi, jud. Vâlcea¹, Butimanu, jud. Dâmbovița² etc.), care indică folosirea acestui tip de piesă în cadrul depunerilor.

A. Obiecte de piatră

În cadrul pieselor lucrate din piatră, o primă categorie o reprezintă uneltele din silex (răzuitoare, burine, gratoare, diferite lame și nuclee etc.) descoperite în aproape toate așezările cercetate³. Tot din silex se cunosc câteva topoare plate (fig. 73/6-7) și cuțite curbe (Krummesser). O grupă importantă o reprezintă vârfulurile de săgeată lucrate din silex, dintre care majoritatea au baza concavă (fig. 73/1-2; 4-5), un singur exemplar de la Lelicieni având peduncul de prindere la bază (fig. 73/3). Vârfulurile de săgeată din silex par a fi mai numeroase în așezările din SE Transilvaniei (Dealul Melcilor, Dealul Sprengi și Dealul Carierei pe teritoriul Brașovului⁴, Lelicieni⁵, Vârghiș⁶) decât în cele de la sud de Carpați, unde asemenea obiecte au apărut la Branet (fig. 73/1-2), Varlaam⁷, Crivăț⁸, Năeni - Zănoaga⁹ și Bungetu, piesa de aici având baza dreaptă și nervură mediană¹⁰.

Analogii pentru acest tip de piesă găsim atât în grupele bronzului timpuriu din Europa centrală și vestică, cât și în cele din spațiul nord-pontic, până în regiunea nord-caucaziană. Astfel, vârfulurile de săgeată cu baza concavă sunt o prezență frecventă în cadrul inventarelor așezărilor și mormintelor de tip Glockenbecher din întreaga Europă, ca și în cadrul grupelor șnurceramice din Europa centrală

¹ Petre-Govora 1995, 26-27, fig. 6/20; 7/6.

² Boroneanț, Boroneanț 1992, 91 urm.

³ Pentru acest tip de piese vezi pe larg la Păunescu 1970.

⁴ Prox 1941, pl. 30/1-7.

⁵ Roman, Dodd-Oprișescu, Pál 1992, pl. 76/3-6; 77/1-7.

⁶ Emödi 1981, 431, fig. 2/6.

⁷ Schuster 1997, 51.

⁸ Păunescu 1970, 203.

⁹ Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 86, fig. 19/12-13.

¹⁰ Chicideanu 1973, 27 urm.

și nordică¹¹. Pentru exemplarul cu peduncul analogii găsim tot în cadrul descoperirilor Glockenbecher¹². În ceea ce privește spațiul nord-pontic, exemplare asemănătoare cu cele ale noastre apar în cadrul descoperirilor de tip Sredny Stog (un exemplar cu peduncul la Alexandria¹³), ele fiind frecvente în culturile Mihailovka, Tripolye târzie și în mormintele de tip Yamnaya și Katakombnaya¹⁴.

Vârfurile de săgeată din silex sunt piese care se regăsesc pe un spațiu vast o lungă perioadă de timp¹⁵. Deosebirea dintre piesele noastre și cele din spațiile învecinate constă în contextele de descoperire; de la noi majoritatea provin din așezări, în timp ce în celelalte zone ele sunt mai frecvente în descoperirile funerare, ceea ce implică semnificații diferite ale piesei în cadrul comunităților respective. În spațiul nord-pontic, ele se asociază în cadrul inventarelor mormintelor de tip Yamnaya și Katakombnaya cu topoare plate din silex, care la noi provin de asemenea din așezări. Singurul element comun din acest punct de vedere îl reprezintă lamele din silex, care în ambele zone apar și în contexte funerare.

În cadrul obiectelor lucrate din piatră șlefuită, cuțitele curbe reprezintă o categorie numeroasă, ele fiind descoperite în aproape toate așezările cercetate, cu excepția celor de tip Tei (fig. 73/10-11; 74/10-11). Acest tip de piesă, a cărei funcție pare a fi cea de seceră, are o frecvență remarcabilă în spațiul carpato-dunărean, fiind folosit până în bronzul târziu¹⁶.

Topoarele plate (sau dălți) (fig. 73/9, 12-13) sunt mai frecvente în cadrul așezărilor de tip Glina și în cele din SE Transilvaniei. Ele reprezintă un tip de piesă care apare încă din neolitic, iar în epoca bronzului îl regăsim pe un spațiu foarte larg.

Topoarele de miner provin din câteva așezări și descoperiri izolate¹⁷ din Oltenia (fig. 74/5, 7); singura piesă din SE Transilvaniei s-a găsit la Bod (nr. cat. 65). Cele mai multe dintre exemplarele descoperite izolat au fost puse în legătură cu cultura Glina, iar cele mai bune analogii merg către Europa centrală, unde îl regăsim în contexte șnurceramice și Aunjetitz timpurii¹⁸.

Topoarele cu gaură de înmănușare (fig. 74/3, 6, 8-9) sunt apariții frecvente în toate grupele ceramice analizate. Din punct de vedere tipologic există o varietate destul de mare a acestora, însă pot fi distinse două mari tipuri, în funcție de modul de prelucrare a cefei: ceafă rectangulară și ceafă cilindrică¹⁹. Un al treilea tip este reprezentat deocamdată doar de piesa de la Schitu - Gaura Despei prevăzută cu două tășuri²⁰.

Măciucile lucrate din piatră sunt reprezentate de câteva exemplare, ceva mai numeroase în SE Transilvaniei (fig. 73/14) și în cadrul așezărilor de tip Tei (fig. 74/1, 4)²¹. Se pot distinge două tipuri principale: cele sferice cu baza ușor prelungită (fig. 74/1, 4) și cele pervăzute cu proeminențe (fig. 74/2). Cele mai bune analogii pentru ambele tipuri găsim în spațiul nord-pontic. Măciuci sferice apar în inventarele mormintelor Yamnaya și Katakombnaya²², iar măciuci cu proeminențe apar în cadrul ne-

¹¹ Schreiber-Kalicz 1984, 133 urm, pl. 11; Heyd 1998, 104-105, fig. 2, 3.

¹² De exemplu în așezarea de la Le Mourral, sudul Franței (Vaquer 1998, 21, fig. 3/2).

¹³ Klochko 1994, 169, fig. 1/8.

¹⁴ Klochko 1994, 165 urm; Dergačev 1986, 43, fig. 8; 58, fig. 13; 106, fig. 24.

¹⁵ Florescu 1991, fig. 163/3.

¹⁶ De exemplu în cultura Noua (Florescu 1991, fig. 160-161).

¹⁷ Petre-Govora 1995, 33.

¹⁸ Petre-Govora 1995, 33.

¹⁹ O altă tipologie a acestor piese a fost propusă de C. Schuster și M. Munteanu (1995, 79 urm), care disting șapte tipuri de topoare din piatră cu gaură de înmănușare.

²⁰ Schuster, Munteanu 1995, 82, fig. 1/a.

²¹ La acestea trebuie adăugate și exemplarele descoperite întâmplător în zona Butimanu, care au fost puse în legătură cu cultura Tei (Boroneanț, Boroneanț 1992).

²² O măciucă sferică dintr-un mormânt tumular de la Gostraya Moghila este ilustrată de A. M. Tallgren (1926,

cropolei de la Mariupol²³. În spațiul analizat de noi, singura piesă din context funerar provine dintr-un mormânt-cistă de la Cetățeni - La Cruce. Piese similare provin și din așezări situate la sud de Dunăre²⁴.

Între aceste tipuri nu pot fi făcute diferențe cronologice sau culturale, ele regăsindu-se pe spații largi în contexte care acoperă o lungă perioadă de timp. Printre piesele de la noi sunt câteva care rețin atenția. Este vorba de toporul fragmentar decorat de la Brașov - Dealul Melcilor²⁵; topoare de piatră decorate apar în mod frecvent în spațiul nord-pontic și nord-caucazian (topoarele de tip Ingul²⁶), cel mai adesea în contexte funerare de tip Katakombnaya. De același tip pare a fi și toporul fragmentar din mormântul-cistă de la Malu cu Flori (fig. 74/9), precum și piesa de la Lelicieni (fig. 74/3), cu câmp adâncit de-a lungul găurii de înmănușare; exemplare identice provin din aceeași arie, din morminte Katakombnaya²⁷.

Piese litice ce caracterizează bronzul timpuriu din spațiul discutat prezintă trăsături comune cu diferite arii geografice învecinate, putându-se observa o relație ceva mai clară cu zona nord-pontică. Această relație constă în prezența unor tipuri de piese asemănătoare în cele două arii, între care cele mai evidente sunt măciucile și topoarele cu gaură de înmănușare. Anumite observații în legătură cu contextele de descoperire ale acestor piese, ne permit să presupunem că ele au o anumită încărcătură simbolică și totodată o funcție socială ridicată. Descoperirile întâmplătoare arată că aceste obiecte se depuneau ca piese izolate. Diferența majoră față de spațiul nord-pontic o reprezintă contextele de descoperire. Astfel, doar două piese de la noi, câte una din fiecare tip, provin din descoperiri funerare. Aceasta ar putea însemna funcții diferite ale pieselor în cele două spații, sau, mai degrabă, o modalitate diferită de exprimare a aceleiași funcții.

B. Obiecte de os și corn

Cele mai frecvente apariții de obiecte lucrate din os și corn sunt uneltele, respectiv acele, sulele, împungătoarele și dălțițele (fig. 75/6-11). Cu excepția așezărilor de tip Tei, toate celelalte au furnizat astfel de piese. Tot în categoria uneltelor se încadrează și plantatoarele din corn (fig. 75/15). Armele de os sunt foarte rare, putând menționa măciuca (?) de la Rogova (fig. 75/12), pumnalul de la Sărata Monteoru din context Ic3²⁸ și, probabil, câteva vârfuri de săgeată.

Ca podoabe, menționăm colții perforați care au apărut în câteva așezări de tip Glina (fig. 75/1, 3), Schneckenberg²⁹, Jigodin (fig. 75/2), precum și la Năeni - Zănoaga³⁰. De asemenea, piese similare provin din câteva morminte de tip Yamnaya de la Smeeni, Sultana și Ploiești - Triaj. Prezența acestui gen de podoabe în spațiul nostru poate fi pusă în relație tot cu spațiul nord-pontic, unde colierele din colți perforați sunt mult mai frecvente în contextele funerare de tip Yamnaya³¹.

Tot în categoria podoabelor se înscrie și piesa de la fig. 75/13, care reprezintă fragmentul unui distanțier de colier, găsită la Sărata Monetoru în nivelul Ic4,2. Alte câteva piese de același tip, găsite

64, fig. 45/2); pentru inventarele Katakombnaya vezi Dergačev 1986, 105, fig. 24/12 și Klochko, Pustovalov 1994, 204, fig. 5/1-3.

²³ Klochko 1994, 170, fig. 2/1, 3.

²⁴ De exemplu Ezero (Georgiev ș.a. 1979, 147, fig. 88/B).

²⁵ Prox 1941, pl. 6/7; 35/4.

²⁶ Klochko, Pustovalov 1994, 198-199, fig. 1-2; Nečitalo 1991, 93, fig. 39.

²⁷ Pokrovskoe (Tallgren 1926, 54, fig. 68/2); Dergačev 1986, 105, fig. 24/10.

²⁸ Zaharia 1990a, fig. 11/8.

²⁹ Prox 1941, pl. 33/3-10; 34/14.

³⁰ Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 86, fig. 19/1-4.

³¹ Vezi de exemplu Dergačev 1986, 43, fig. 8/13-14; 58, fig. 13/7.

în contexte destul de clare în așezări din Moldova și Transilvania, indică un orizont cronologic corespunzător etapelor Monteoru Ic4,3-Ic3, fiind identice cu piese care apar în morminte de tip Nitra și Nitra - Aunjetitz din Europa centrală³². Pe lângă exemplarele discutate în studiul citat, doresc să atrag atenția asupra încă unui exemplar găsit la sud de Dunăre, în peștera Devetaki (fig. 85/1). Contextul stratigrafic al descoperirii nu este însă foarte clar; pe baza ceramicii publicate putem spune că există materiale databile la sfârșitul bronzului timpuriu și începutul celui mijlociu cu care acest distanțier se poate asocia³³. O piesă apropiată din punct de vedere tipologic, dar din aur, provine din stratul galben de la Poliochni (pe insula Lemnos)³⁴ (fig. 85/2).

În fine, o ultimă piesă de os ce merită a fi amintită este placa de os dreptunghiulară, cu profilul transversal arcuit și găurită în cele patru colțuri, găsită la Leliceni (fig. 75/14). Ca și cele de lut (vezi discuția mai jos), ea este tipică pentru mormintele Glockenbecher din Europa centrală și vestică³⁵.

C. Obiectele de lut

Piese lucrate din lut ars constituie o categorie ce apare în mod frecvent în așezările tuturor grupelor ceramice discutate, repertoriul lor tipologic fiind comun cu cel al spațiilor învecinate. Trebuie menționat că spre deosebire de categoriile discutate mai sus, nici o piesă din lut ars nu provine din contexte funerare.

Cele mai frecvente sunt fusaiiolele de diferite tipuri și dimensiuni, de la cele plate (fig. 76/1-2) la exemplare bitronconice (fig. 76/3-4) și tronconice (fig. 76/5-6), sau sferice (fig. 76/8). Remarcăm faptul că piesele tronconice cu câmp adâncit sunt specifice doar așezărilor din SE Transilvaniei (fig. 76/7), nici un exemplar de acest tip nefiind găsit la sud de Carpați. În aceeași serie se încadrează piesele alungite și perforate (mosoare ?) (Fig. 76/9-10), precum și cele cu perforație incompletă (fig. 77/7-12); acestea apar de regulă în contexte ale începutului bronzului mijlociu (Verbicioara, Monteoru).

Alte tipuri frecvente de piese de lut sunt greutatea (fig. 77/13-14), măregelele sferice sau alungite (fig. 76/12-13), roțițele de car cu butuc reliefat (fig. 77/1-5); în așezarea de tip Glina de la București - Militari a fost găsită și loitura carului (fig. 77/6). Lingurile de lut ars au o frecvență mare în așezările din bronzul timpuriu și mijlociu din spațiul carpato-dunărean (fig. 78/2-3). Aceeași observație poate fi făcută și în cazul topoarelor miniaturale, dintre care unele sunt decorate (fig. 78/4-11). Toate sunt prevăzute cu gaură transversală, ceea ce sugerează că ar fi putut fi purtate ca amulete. Este interesant faptul că ele imită mai degrabă exemplarele din rocă șlefuită decât pe cele din metal.

Un tip de piesă care atrage atenția este placa dreptunghiulară perforată (fig. 79/1-6), cele cca. 10 exemplare cunoscute provenind exclusiv din așezări de tip Glina și Jigodin. Ca și în cazul piesei de os discutate mai sus, ele ar putea fi considerate apărători de braț pentru arcași, găsindu-și cele mai bune analogii în mormintele de tip Glockenbecher³⁶.

O piesă deocamdată singulară în spațiul nostru este ancora de lut de la Leliceni (fig. 78/1), în cazul în care reconstituirea este corectă. Asemenea obiecte apar în mod frecvent în bronzul timpuriu anatolian; pe continent apar în Helladicul timpuriu (EH) II, cele mai multe exemplare fiind furnizate de contexte EH III³⁷. Mai aproape de spațiul nostru, piese similare provin din orizontul *Wohn-und Brandschicht* de la Argissa Magula (Thesalia)³⁸ și orizontul 22a de la Kastanas (Mace-

³² Popescu A. 2001.

³³ Mikov, Dzhambazov 1960, fig. 87/b.

³⁴ Bernabò Brea 1976, fig. 252/11.

³⁵ Schreiber-Kalicz 1984.

³⁶ Petre-Govora 1995, 33 urm.

³⁷ Caskey 1986, 19.

³⁸ Hanschmann, Milojčić 1976, pl. 51/37-42.

donia)³⁹, ambele fiind datate la sfârșitul bronzului timpuriu și începutul celui mijlociu. Mai frecvente sunt la sud de Balcani, în bazinul Mariței, unde au apărut de asemenea în contexte databile în etapa finală a bronzului timpuriu (de exemplu la Mihalich⁴⁰, sau Ezero în orizontul 7⁴¹). Prezența acestui tip de piesă în zonă se datorează contactelor și influențelor anatoliene ce se manifestă în a doua jumătate a mileniului al III-lea în Thesalia, Macedonia și Tracia și care la nord de Balcani sunt prezente în cadrul descoperirilor de tip Odaia Turcului.

D. Plastica antropomorfă

Comparativ cu neo-eneoliticul, în care reprezentările antropomorfe sunt frecvente și extrem de expresive, în bronzul timpuriu de la noi ele dispar aproape cu totul. Din spațiul nostru nu cunoaștem idoli antropomorfi, cu excepția unui obiect de lut de la Braneț care ar putea reda, foarte schematic, o siluetă umană⁴²; tot de la Braneț provine un obiect de lut ce redă un picior uman (fig. 79/7). Probabil în această perioadă există alte modalități de reprezentare și de redare a corpului uman; în acest context merită amintite amforetele din așezările de tip Verbicioara care redau siluete feminine (pl. 50/16-21).

E. Plastica zoomorfă

Reprezentările de animale sunt ceva mai numeroase, mai ales în așezările din SE Transilvaniei⁴³ (fig. 79/11-13, 15). Cele de la sud de Carpați sunt aproape identice cu cele de mai sus și provin exclusiv din așezări de tip Glina (fig. 79/9-10, 14, 16). Analogii pentru astfel de piese găsim, de exemplu, în mediu Hatvan⁴⁴ sau la sud de Dunăre⁴⁵.

³⁹ Aslanis 1985, pl. 83/4.

⁴⁰ Mikov 1948, 18, fig. 10.

⁴¹ Georgiev ș.a. 1979, 407, tabel 228.

⁴² Ulanici 1975, pl. 2/5.

⁴³ Prox 1941, pl. 11/1, 3-8, 10.

⁴⁴ Kalicz 1968, pl. 129/28.

⁴⁵ Mikov 1948, 19, fig. 11.

RELAȚII CU ALTE MEDII CULTURALE CRONOLOGIA ABSOLUTĂ

Răspândirea sceptorilor eneolitice de piatră, abstracte și zoomorfe, indică un areal ce se întinde de la Volga mijlocie la Balcani¹, areal ce cuprinde o mare diversitate culturală, dar care, începând cu intervalul cronologic reprezentat de etapa Cucuteni A, se caracterizează prin prezența câtorva elemente culturale comune, supraregionale. Numărul și importanța acestor elemente cresc substanțial în etapele ulterioare, fenomenul ieșind pregnant în evidență odată cu răspândirea mormintelor de tip Yamnaya. Acest gen de înmormântări este comun unui spațiu foarte mare, care, întâmplător sau nu, corespunde celui în care anterior se răspândiseră sceptorii de piatră. Este vorba, cred, de o intensificare a relațiilor, a circulației și a schimburilor de bunuri culturale și idei în cadrul acestui vast areal, petrecută la nivelul eneoliticului, ce are drept rezultat, pe de-o parte, apariția “primelor elemente stepice” în spațiul carpato-balcanic, iar pe de altă parte, în urma unui proces complex și de durată, apariția unor noi structuri de putere, sociale și religioase, probabil și economice, anume structurile epocii bronzului. Din această perspectivă, importanța factorului răsăritean în cadrul acestui proces trebuie reconsiderată. Ea se observă cel mai bine în practicile funerare și metalurgie, două domenii extrem de importante în cadrul comunităților preistorice, care, în ultimă instanță, reflectă structuri sociale, ideologice și religioase. De aceea, începutul epocii bronzului în spațiul carpato-balcanic trebuie legat de ceea ce se întâmplă în spațiul nord-pontic pe la jumătatea mileniului al IV-lea.

În ceea ce privește evoluția culturală în spațiul nord-pontic, apariția grupei Maikop în Caucazul de Nord și Kuban, a grupei Usatovo în NV Mării Negre și a primelor morminte de tip Yamnaya în zona dintre Volga și Nipru, au o importanță deosebită. Grupa Maikop se remarcă, în primul rând, prin inventarele mormintelor “princiare”, mai ales din etapa Novosvobodnaya, care conțin mii de piese lucrate din cupru, argint și aur². Unele dintre aceste piese se vor regăsi, în scurtă vreme, în spațiul carpato-balcanic (mă refer în primul rând la topoarele cu gaură de înmănușare transversală și la pumnalele cu limbă la mâner). În linii mari, odată cu etapa Tripolye C2 (Usatovo), înmormântările tumulare se răspândesc la Dunărea de Jos.

Datele radiocarbon obținute pentru mormintele de la Klady, indică un interval ce cuprinde mijlocul și a doua jumătate a mileniului IV³; aceste morminte caracterizează etapa mai târzie (Novosvobodnaya) a grupei Maikop. Un interval cronologic asemănător indică și datele disponibile pentru descoperirile de tip Tripolye C2 dintre Prut și Nipru⁴. Cele mai multe dintre acestea (16) se grupează în intervalul 3500-2800 BC, iar cinci probe de la Vilkhovets și Sandraki se datează în al doilea sfert al mileniului III. Trei date din așezarea de la Horodiștea, ce face parte din aria culturală Tripolye C2, se grupează de asemenea între 3300-2800 BC.

¹ Govedarica, Kaiser 1996, 60-61, fig. 1-2.

² Häusler 1964, 59 urm; Chernych 1992, 67 urm; Rezepkin 2000.

³ Rezepkin 2000, 21-22.

⁴ Sursele principale pentru datele radiocarbon prezentate și pentru intervalele cronologice propuse în capitolul de față sunt următoarele: România – 16 date radiocarbon – Roman 1976a; Ciugudean 1996; Roman, Némethi 1978; spațiul sud-dunărean, între Dunăre și Marea Egee – 85 date radiocarbon – Görsdorf, Bojadžiev 1996; Kuniholm ș.a. 1998; Nikolova 1999; bazinul mijlociu al Dunării și NV Peninsulei Balcanice – 46 date radiocarbon – Durman, Obelić 1989; Meier-Arendt 1992; Forenbaher 1993; Primas 1996; spațiul nord-vest pontic – 23 date radiocarbon – Wechler 1994; Kovalyukh, Videiko, Skripkin 1995; Mantu 1998; Videiko 1999. Dintre

În spațiul nostru, din punct de vedere cultural și cronologic, în acest interval se încadrează grupe ceramice precum Horodiștea-Foltești, Cernavoda III, Baden, Cernavoda II și Coțofeni. Probele de la Ostrovul Corbului și Băile Herculane arată faptul că stilul ceramic Coțofeni exista anterior datei de 3000 BC. Începutul culturii Coțofeni în cea de-a doua jumătate a mileniului IV este confirmat de datele existente pentru Baden și Kostolac, culturi cu o evoluție relativ sincronă cu cea a culturii Coțofeni. Astfel, apariția acestora poate fi plasată în jurul datei de 3600 BC (pentru Baden) și 3400 BC (pentru Kostolac)⁵. Sfârșitul culturii Coțofeni este indicat de probele de la Poiana Ampoiului și se plasează în jurul datei de 2800 BC⁶. Data este confirmată de cele pentru fazele finale Baden și Kostolac (2900/2800 respectiv 2800/2700 BC). În sudul Dunării, ceramică de tip Coțofeni este prezentă în NV Bulgariei, iar la sud de Balcani, în a doua jumătate a mileniului al IV-lea se datează primele niveluri de epoca bronzului din tell-urile din bazinul Mariței (Yunatsite, Ezero), unde ceramica de tip Coțofeni are o serie de corespondențe. Anumite relații tipologice pot fi de asemenea observate între ceramica Coțofeni și ceramica etapei Sitagroi IV (Macedonia), etapă care se datează între 3100-2900 BC⁷. Către vest, evoluția culturii Coțofeni este în linii mari similară celor Baden și Kostolac, iar raportat la cultura Vučedol, nu pare a depăși în timp etapa Vučedol B1⁸. Astfel intervalul 3500/3400-2800 BC pentru cultura Coțofeni pare cel mai probabil.

Datele pentru mormintele de tip Yamnaya de la Dunărea de Jos se încadrează într-un interval cuprins între 3000-2600 BC. El corespunde în linii mari cu datarea celor mai multe dintre mormintele de tip Yamnaya din spațiul nord-pontic, acolo fenomenul fiind ceva mai timpuriu și având o durată mai mare decât în spațiul nostru⁹. Această datare indică de asemenea o plasare a mormintelor de tip Yamnaya (și implicit de tip Zimnicea și Milostea) la un orizont cronologic care, pe de-o parte corespunde unei faze evaluate Coțofeni, iar pe de altă parte este ulterior acesteia, așa cum indică de altfel și datele de ordin stratigrafic. Pentru datarea descoperirilor de tip Zimnicea, importantă este data din nivelul 2a de la Corabia-Celei¹⁰, prin care obținem intervalul 2900-2600 BC. În același interval se înscriu majoritatea datelor de la Ezerovo și Kiten unde ceramica de la Zimnicea și Batin are bune analogii. Grupele șnurceramice din Europa Centrală în care găsim apropieri tipologice pentru paharele de tip Milostea se încadrează într-un interval cronologic larg, cuprins între 2750-2200 BC¹¹. Asemenea pahare caracterizează etapele mai timpurii. Faptul este susținut de inventarul unui mormânt (M.4) de la Złota (pe Vistula superioară), mormânt atribuit unei variante a culturii amforelor sferice, dar care conține un asemenea pahar¹². Prin proba radiocarbon prelevată din mormânt (GrN-9144: 4180±35) se obține intervalul 2800-2700 BC¹³. În concluzie, în ceea ce privește prezența mormintelor de tip Yamnaya, Zimnicea și Milostea în spațiul nostru, reținem intervalul 3000-2700 BC ca fiind cel mai probabil.

toate datele disponibile, au fost selectate acelea cu o marjă de eroare sub ±60 BP; cele cu marja de eroare mai mare oferă un interval cronologic mult prea larg pentru a fi utile discuției de față. Datele au fost calibrate cu programul OxCAL 3.3.

⁵ Forenbaher 1993, 246.

⁶ Băjenaru 1998a, 6 urm.

⁷ Este vorba, mai ales, de ceștile cu toartă supraînălțată (Sherratt 1986, 450, fig. 13.4/6-12; p. 456, fig. 13.10/9). Relațiile Coțofeni-Ezero A-Sitagroi IV-Dikili Tash IIIA au fost recent evidențiate de Ciugudean 2000, 56-57.

⁸ Tasić 1995, 69 cu bibliografia; o concluzie apropiată la Ciugudean 2000, 55.

⁹ Pentru datarea mormintelor de tip Yamnaya și Katakombnaya în spațiul nord-pontic, în afara celor citate mai sus, vezi studiile din volumul colectiv *The Foundations of Radiocarbon Chronology of Cultures between Vistula and Dnieper: 3150-1850 BC*, Baltic-Pontic Studies 7, 1999 și Kaiser 2001, 81 urm.

¹⁰ Nica 1982a.

¹¹ Müller 1999, 77 urm., cu lista datelor radiocarbon disponibile; Dresely, Müller 2001, 287 urm.

¹² Szmyt 2001, 60, fig. 21/7.

¹³ Szmyt 2001, 40, tabel 3, nr. 5.

Cel puțin o parte a ceramicii de la Zăbala își găsește cele mai bune analogii în așezările de tip Horodiștea-Foltești din Moldova. Dispunerea decorului format din grupe de linii pe buza vasului¹⁴ îl regăsim în așezarea de la Horodiștea¹⁵, iar fragmentele de vase cu brâuri duble în relief crestate dispuse pe marginea vasului¹⁶ apar într-o formă identică la Bogdănești (Bacău)¹⁷. Decor pe buză similar celui descris mai sus apare în așezarea de la Dubene-Sarovka, la sud de Balcani, în etapa IIB a așezării, care în linii mari corespunde nivelurilor 13-9 ale tell-ului de la Yunatsite¹⁸. Cele două date de la Dubene indică cca. 2650-2450 BC. Datele pentru nivelurile 13-9 de la Yunatsite indică un interval larg cuprins între 2850-2450 BC, ca și cele de la Plovdiv-Nebet Tepe.

Datele de ordin stratigrafic și structura materialului ceramic atribuit grupei Glina, arată faptul că aceasta se situează la un orizont cronologic post-Coțofeni¹⁹. Este de asemenea probabil ca ea să fie ulterioară și orizontului reprezentat de mormintele de tip Yamnaya, Zimnicea și Milostea, ținând cont de prezența acestora în aria de răspândire a culturii Glina. În lipsa unor schimburi ceramice și a unor analogii tipologice clare, este dificil de stabilit care sunt culturile contemporane Glinei în teritoriile imediat învecinate. Observăm de exemplu că un tip de vas publicat de Mihai Rotea de la Copăceni (jud. Cluj) este frecvent în așezările de tip Glina²⁰. O relație mai clară se poate face cu grupul Livezile din SV Transilvaniei, prin fragmentul ceramic decorat cu găuri-buton descoperit la Cetea (jud. Alba)²¹. Despre grupul Livezile putem afirma că exista cândva în intervalul 2880-2510 BC, proba de la Livezile-Baia având aproape 70% șanse să se situeze între 2790-2560 BC. Aceasta confirmă poziția cronologică a grupului Livezile care stratigrafic suprapune așezări de tip Coțofeni. Un alt punct de reper pentru datarea grupului Livezile îl reprezintă mormântul central de la Velika Gruda (pe coasta dalmată), care se datează, cel mai probabil între 2800-2700 BC²². Relația este dată de inelele de buclă din aur descoperite aici, ce au analogii foarte bune în T.3/M.1 de la Ampoița²³. Asemenea inele de buclă au fost găsite și pe insula Lefkas (Grecia), în morminte ce par să aparțină Heladicului timpuriu II²⁴. Sturt Manning plasează faza timpurie a Heladicului timpuriu II (EH II A) în intervalul 2700-2400 BC²⁵.

Decorul de tip Runcuri de pe ceramica Glina are cele mai bune paralele în așezarea de la Lelicieni, însă tehnica incrustației cu alb este larg răspândită în bronzul timpuriu din Balcani. La sud de Dunăre, așezări și niveluri în care ceramica incrustată cu alb este abundentă par să apară în jurul datei de 3000 BC și durează până către 2500/2450 BC²⁶. Cele încadrabile în etapa mai timpurie a acestui interval, au drept corespondent la nord de Dunăre așezările de tip Coțofeni, în care tehnica incrustației este de asemenea bine reprezentată. Tot prin ceramica incrustată, Glina poate fi conectată la grupele vučedoliene târzii de la Dunărea mijlocie și bazinul Tisei (Vučedol B2-C – Zók, Níyr-ség). Relația Glina-Jigodin-Vučedol C este argumentată, printre altele, de topoarele cu gaură de

¹⁴ Székely Zs. 1997, pl. 11/4-5.

¹⁵ Roman, Dodd-Oprișescu, Pál 1992, pl. 17/3-4, 6, 8; 18/3, 6, 8; 19/1, 4.

¹⁶ Székely Zs. 1997, pl. 12.

¹⁷ Florescu, Buzdugan 1972, 123, fig. 14/1, 10; 15/9; trebuie remarcat faptul că întreg materialul Foltești II de la Bogdănești are bune corespondențe în așezarea de la Zăbala.

¹⁸ Nikolova 1999, 205, fig. 9.2.3/2, 4.

¹⁹ Băjenaru, 1998a.

²⁰ Rotea 1993, pl. 11/1.

²¹ Ciugudean 1996, fig. 22/3.

²² Primas 1996, 39 urm.

²³ Ciugudean 1996, 127, fig. 31/8-9.

²⁴ Vezi discuția la Primas 1996, 76 urm și Ciugudean 1996, 127-128.

²⁵ Manning 1995, 170 urm, fig. 2.

²⁶ Nikolova 1999, 199 urm.

înmănușare transversală de tip Dumbrăvioara și Kozarac, similare tipologic, unele piese având comună fațetarea tubului de înmănușare sau a întregului corp. Două date de la Zók se plasează între 2900-2550 BC, iar alte două de la Ljubljana-Parti între 2700-2300 BC.

Tot prin decorul de tip Runcuri, Glina poate fi conectată la grupa Glockenbecher-Csepel (fig. 83). Un argument în favoarea unei contemporaneități, cel puțin parțiale, cu fenomenul Glockenbecher îl reprezintă acea categorie de obiecte din lut ars considerate a fi apărătoare de braț. Majoritatea exemplarelor din Europa Centrală provin din morminte Glockenbecher unde constituie o apariție frecventă²⁷. La noi, astfel de obiecte provin numai din contexte Glina și Jigodin (fig. 79/1-6). Datele pentru Glockenbecher acoperă o perioadă destul de lungă de timp, dar cele mai multe se grupează în jurul datei de 2500 BC, moment ce pare să corespundă și începutului grupei Somogyvár-Vinkovci.

Din toate aceste date rezultă că cel mai probabil interval pentru Glina este 2700-2400 BC. În cadrul acestuia se plasează și descoperirile de tip Jigodin, cât și, foarte probabil, mormintele din grupa Muscel.

Publicarea rezultatelor primelor cercetări de la Odaia Turcului a relevat o clară componentă sudică în cadrul ceramicii din stratul 4 al așezării, mai ales în ceea ce privește modul de realizare a torțiilor vaselor²⁸. Într-adevăr, numeroase trăsături tipologice ale descoperirilor de tip Odaia Turcului vădesc bune analogii în cadrul multor așezări din aria de la sud de Dunăre (fig. 84E; 85). Prezența lor în număr mare, după ce într-o etapă cronologică anterioară, în cadrul culturii Glina, ele lipsesc aproape cu totul, implică faptul că grupul Odaia Turcului a luat naștere în centrul și nord-estul Munteniei ca urmare a unor puternice influențe sudice. Mai mult, este pentru prima oară când putem vorbi de elemente clare de contact, la nivelul bronzului timpuriu, între cele două arii culturale, ceea ce ne permite o bună fixare cronologică a grupului Odaia Turcului în cadrul bronzului timpuriu din Balcani.

O primă grupă de descoperiri în care ceramica de tip Odaia Turcului își găsește bune corespondențe este cea din nivelurile de bronz timpuriu din *tell*-urile situate în Tracia²⁹. Deși, cu excepția celui de la Ezero³⁰, sunt puțin publicate, aceste *tell*-uri, prin densitatea și durata locuirii, precum și prin caracterul descoperirilor, indică un real centru de manifestare a bronzului timpuriu în Balcani, aflat într-un contact strâns cu vestul Anatoliei și cu o mare disponibilitate pentru transmiterea unor bunuri culturale pe spații mai largi. Raportat la stratigrafia de la Ezero, primele elemente tipice de legătură cu descoperirile de tip Odaia Turcului apar începând cu orizontul 7. Este vorba de tendința de lățire a buzei castroanelor³¹, de prezența torțiilor prevăzute cu buton conic în orizonturile 7-2 și a torțiilor melc în nivelurile 4-2³². Torți cu buton conic provin și din nivelurile 4-1 de la Nova Zagora³³, din nivelul 3 al *tell*-ului de la Dyadovo³⁴ etc. Două exemplare identice cu cel de la Odaia Turcului au fost recent publicate din așezarea de la Hotnitsa-Osmankin Dol, așezare datată în etapa a III-a a bronzului timpuriu din Bulgaria³⁵. Analogii foarte bune constatăm între paharele cu 1-2 torți din aria Odaia Turcului și cupele cu fund ascuțit prezente în număr mare în nivelurile 6-1 de la Yunatsite³⁶, în nivelul 4 de la

²⁷ Schreiber-Kalicz 1984, 141 urm, pl. 31/1.

²⁸ Tudor 1982, 59 urm.

²⁹ Mai recent Nikolova 1999; Leshtakov 1992, 5 urm.

³⁰ Georgiev ș.a. 1979.

³¹ Georgiev ș.a. 1979, 379, fig. 182.

³² Georgiev ș.a. 1979, 345, tabel 200, tipurile 3, 13. Un fragment de toartă cu buton conic și o toartă-melc au fost găsite în cursul campaniei din 1995 în stratul 4 de la Odaia Turcului. Torți melc se cunosc de asemenea din SE Transilvaniei de la Sf. Gheorghe-Örkö (Szekely Zs. 1997, pl. 46/5).

³³ Leshtakov 1992, 30, fig. 12/m.

³⁴ Leshtakov 1992, 45, fig. 20/k.

³⁵ Ilcheva 2000, 41, fig. 6/2, 8.

³⁶ Nikolova 1999a, 73, fig. 4.2/1-3.

Ognyanovo, la Manole³⁷ etc. (fig. 84E; 86/14-15).

Un foarte bun indicator cronologic între cele două arii îl reprezintă vasul cu tub. De la nord de Dunăre un fragment de la un astfel de exemplar provine din așezarea de la Năeni-Colarea (jud. Buzău), dintr-un context caracterizat de fragmente ceramice decorate în manieră Năeni-Schneckenberg³⁸ (fig. 85/12). Frecvența acestui tip de vas în cadrul așezărilor din S Bulgariei este deosebit de mare (există în momentul de față peste 40 de exemplare publicate). Deși diferite ca formă, aceste vase au în comun prezența tubului perforat pe corp. Prin contextele de descoperire, se poate afirma că aceste vase apar la un anumit moment cronologic și caracterizează o etapă evoluată a bronzului timpuriu, eventual și începutul celui mijlociu din această regiune. Astfel, vase cu tub provin din orizonturile 4-2 de la Ezero³⁹, nivelurile 4-1 de la Nova Zagora, Gulubovo 4-1, Dyadovo 4-1, Assara 3-1, Karanovo VIIb⁴⁰ etc. (fig. 85/9, 18) Toate aceste niveluri sunt în linii mari contemporane și se încadrează în faza a III-a sau în etapa Sveti Kirilovo a bronzului timpuriu din Bulgaria. Raportat la cronologia de la Ezero ne aflăm în faza B2. Acesta este contextul și intervalul cronologic în care ne apar asociate toate elementele tipologice de legătură între grupul Odaia Turcului și aria culturală din S Bulgariei⁴¹.

Analogii foarte bune și din contexte cronologice mai strânse decât cele discutate mai sus găsim de asemenea în Macedonia și Thessalia. Pentru exemplificare am ales trei elemente tipologice comune. Este vorba de castroanele cu buza teșită orizontal, de castroanele cu torți dispuse orizontal pe umăr și de vasul cu tub (fig. 85). În ceea ce privește Macedonia, contextul cronologic în care apar aceste trei elemente a fost judecat în funcție de contextele stratigrafice din așezările de la Kastanas, Agios Mamas, Kritsana, Saratsé și Axiochori, toate raportate la scala cronologică de la Kastanas după propunerile făcute de I. Aslanis⁴². Pentru buza teșită orizontal am plecat de la observația lui Heurtley conform căreia această manieră de tratare a marginii vaselor este rară până în orizontul cronologic reprezentat de așezarea 5 de la Kritsana⁴³. La Kastanas primele exemplare tipice apar în nivelul 24⁴⁴, fiind prezente în număr mare în nivelurile 23b-22a. Contextul stratigrafic din celelalte așezări nu infirmă acest interval cronologic. De asemenea, castroanele cu toarta dispusă orizontal pe umăr se concentrează în nivelurile 24-21. Cele 5 exemplare de vase cu tub de la Kastanas apar în nivelurile 23b, 22b-22a. Alte 4 exemplare din celelalte așezări acoperă perioada nivelurilor 23b-21 de la Kastanas. Din analiza efectuată rezultă că cele trei elemente tipologice își fac apariția într-o formă tipică la o vreme corespunzătoare nivelului 24 de la Kastanas. Asociate și în număr mare ele se concentrează în nivelurile 23b-22a.

Același tip de analiză poate fi făcută și pentru nivelurile de bronz timpuriu de la Argissa Magula⁴⁵ și Pevkakia Magula⁴⁶, pe baza acelorași elemente tipologice. Se observă că buza teșită orizontal și

³⁷ Detev 1963, 18, fig. 11/3.

³⁸ Vulpe, Drâmbocianu 1981. La p. 173, nota 9, se subliniază analogiile sudice pe care le are acest fragment ceramic. Din Transilvania provin două astfel de fragmente ceramice. Unul de la Meteș-Piatra Peșterii (jud. Alba) (Ciugudean 1996, fig. 46/8), însă ceramica cu care se asociază nu este concludentă pentru încadrarea culturală și cronologică, iar altul din SE Transilvaniei de la Cernat (Covasna) (Székely Zs. 2002), fără un context stratigrafic clar. Menționez că anumite apropieri tipologice ale grupului Odaia Turcului în Transilvania întâlnim în cadrul grupului Șoimuș (Andrițoiu 1992, pl. 8/4-7; 9/8).

³⁹ Georgiev ș.a. 1979. Unele vase au, pe lângă tub, forma unui bol cu buza teșită orizontal și tortițe dispuse pe buză, caracteristici tipologice frecvente în cadrul descoperirilor de tip Odaia Turcului.

⁴⁰ Vezi în special Katincharov 1974 și Leshtakov 1992.

⁴¹ Băjenaru 2003.

⁴² Aslanis 1985.

⁴³ Heurtley 1939, 75.

⁴⁴ Apropierile tipologice între castroanele de la Ezero (orizonturile 7-4) și din nivelul 24 de la Kastanas cu cele de la Năeni-Zănoaga au fost deja evidențiate de Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001, 85.

⁴⁵ Hanschmann, Milojić 1976.

⁴⁶ Christmann 1996.

castroanele cu toartă orizontală pe umăr apar de-a lungul mai multor orizonturi cronologice, însă în număr mare și în forme tipice se concentrează corespunzător fazelor 6-7 de la Pevkakia. Cel mai bun indicator cronologic rămâne vasul cu tub care apare în două exemplare, unul în faza 7 la Pevkakia (fig. 85/16) și celălalt în orizontul Graben 5B la Argissa, cele două niveluri fiind contemporane. În concluzie reținem faza 7 de la Pevkakia Magula drept *terminus post quem* pentru apariția combinată a celor trei elemente discutate.

Cu cât ne îndepărtăm de zona Dunării de Jos către sud, observăm că valoarea cronologică a elementelor tipologice discutate în studiul de față scade, în aria egeo-anatoliană ele regăsindu-se în aproape toate etapele de evoluție ale bronzului timpuriu⁴⁷. Din această regiune doresc să aduc în discuție alte două elemente de legătură cu grupul nostru de descoperiri din Muntenia și implicit cu culturi ale bronzului timpuriu din Europa Centrală. Riscul este destul de mare atunci când încercăm să stabilim analogii între două zone geografice relativ îndepărtate având la dispoziție foarte puține elemente de contact. Ele merită însă a fi amintite atât timp cât rolul lor se rezumă doar la a confirma o relație deja evidențiată pe baze mai solide. Este vorba, în primul rând, de câteva fragmente ceramice atribuite fazei 1 a așezării Lerna IV⁴⁸ (în Pelopones), decorate cu multiple proeminențe în relief ce acoperă aproape întreaga suprafață a vasului. Fragmente ceramice decorate în aceeași manieră provin, în număr relativ mare, din stratul 4 de la Odaia Turcului (fig. 48/13-14)⁴⁹. În al doilea rând, remarc o piesă fragmentară de aur din stratul galben de la Poliochni⁵⁰ (pe insula Lemnos) (fig. 85/2), care, din punct de vedere tipologic, se apropie de distanțierile din os (*Knochenschieber*) frecvente în mormintele de tip Nitra din Europa Centrală. O astfel de piesă din os fragmentară provine din nivelul Ic4,2 de la Sărata Monteoru⁵¹ (fig. 75/13).

Raportate la cronologia helladică, nivelurile 23b-22a de la Kastanas corespund fazei târzii EH II, tranziției EH II/III și începutului EH III⁵². Aceleași etape sunt acoperite și de către stratul galben de la Poliochni. Faza 7 de la Pevkakia se înscrie în etapa finală EH II, iar faza 1 a așezării Lerna IV marchează începutul EH III. Prin urmare, orizonturile cronologice în care putem încadra grupul Odaia Turcului sunt: EH II târziu - tranziția EH II/III - EH III de început. În termenii cronologiei absolute aceasta înseamnă intervalul 2400-2100 cal BC⁵³. Datele de care dispunem din Bulgaria confirmă acest interval cronologic pentru nivelurile de bronz timpuriu discutate mai sus⁵⁴.

În ceea ce privește această ultimă zonă, constatăm că în jurul datei de 2500 BC au loc schim-

⁴⁷ Observația este valabilă mai ales în ceea ce privește vestul Anatoliei (de exemplu Troia); pe continent situația diferă de la zonă la zonă. Remarcăm de asemenea frecvența foarte redusă a vasului cu tub în aria helladică în comparație cu Anatolia și cu zonele discutate mai sus.

⁴⁸ Rutter 1995, 255-257.

⁴⁹ Discuția pe larg despre acest tip de decor la Băjenaru 1996a, 313 urm. Din aria grupului Odaia Turcului, asemenea fragmente ceramice mai provin de la Năeni-Zănoaga (nivelurile IIa-IIb) și Sărata Monteoru (nivelul Ic4,1). Numărul lor este însă mult mai mare în așezări din nord-vestul României, în contexte încadrate în faza I a culturii Otomani și în zona bazinului mijlociu al Tisei, unde provin dintr-o fază dezvoltată a culturii Hatvan - faza Tiszaluc IIb-III4 - Hernádkak 2b în terminologia propusă de Emily Schalk (1992, 176 urm). Alte câteva fragmente ceramice din stratul 4 de la Odaia Turcului sunt lucrate în manieră Hatvan (fig. 44/6, 8).

⁵⁰ Bernabo Brea 1976, fig. 252/11.

⁵¹ Acest tip de piesă și implicațiile cronologice ale contextelor în care a fost găsită fac obiectul unui studiu foarte recent elaborat de către Anca Popescu (Popescu A. 2001). Pe lângă cele discutate în acest studiu doresc să atrag atenția asupra încă unui exemplar găsit la sud de Dunăre în peștera Devetaki (Mikov, Dzhambazov 1960) (fig. 85/1). Contextul stratigrafic al descoperirii nu este însă foarte clar. Pe baza ceramicii publicate putem spune că există materiale databile la sfârșitul bronzului timpuriu și începutul celui mijlociu din care acest distanțier ar putea face parte.

⁵² Pentru aceste sincronisme vezi Christmann 1996, 323 și Maran 1998, pl. 80-83.

⁵³ Manning 1995, 176 urm.

⁵⁴ Görsdorf, Bojadžiev 1996, 105 urm.; Nikolova 1999, 225 urm.

bări importante atât în ceea ce privește ceramica, cât și în structura așezărilor, schimbări datorate foarte probabil unor contacte directe cu zona de vest a Anatoliei⁵⁵. Este probabil ca grupul Odaia Turcului să reprezinte expresia nord-dunăreană a acestor evenimente petrecute la sud de Balcani.

Relațiile bronzului timpuriu nord-dunărean cu așezările menționate mai sus, de la sud de Balcani, Macedonia și Thessalia, sunt întărite de topoarele cu gaură de înmănușare transversală de tip Izvoarele, Veselinovo, Pătulele și Pădureni⁵⁶, a căror arie de răspândire se suprapune în linii mari cu cea evidențiată mai sus.

Castronul bitronconic cu prag la baza gâtului și cu marginea rășfrântă orizontal, prezent în număr mare în stratul 4 de la Odaia Turcului și la Sărata Monteoru, are paralele identice în exemplare ce provin de la Dunărea mijlocie unde sunt încadrate în grupa Bubanj-Hum III - Vecina Mala⁵⁷ (fig. 86/1, 3). De la Vecina Mala provine de asemenea un vas cu tub (fig. 86/9), iar de la Odaia Turcului un fragment ceramic care se apropie tipologic de ceștile cu două torți caracteristice pentru Bubanj Hum III (fig. 86/4), asemenea cești fiind prezente și la Ostrovul Corbului (fig. 86/5-6), precum și în nivelurile târzii de la Yunatsite (fig. 86/7). O dată radiocarbon pentru Bubanj Hum III indică intervalul 2700-2250 BC.

În fine, o serie de analogii în ceea ce privește unele forme ceramice de tip Odaia Turcului găsim în grupa Edineț (pe stânga Prutului superior)⁵⁸. Valentin Dergačev plasează acest grup de descoperiri la sfârșitul bronzului timpuriu, apropiindu-l din punct de vedere tipologic de grupa Hatvan din NE Ungariei⁵⁹.

O dată radiocarbon de la Sărata Monteoru, dintr-un context Ic3, se plasează între 2200-1900 BC. Prin corelații tipologice și stratigrafice, apariția culturilor "clasice" ale bronzului mijlociu (Tei, Monteoru, Verbicioara) are loc aproximativ în același orizont cronologic care, în date absolute, se plasează între 2200-2000 BC⁶⁰, la o vreme corespunzătoare etapei Reinecke A1 din Europa Centrală.

⁵⁵ Vezi discuția amplă la Leshtakov 1996, 239 urm. Este remarcabilă apariția în număr mare a elementelor de sorginte anatoliană în ultima etapă de evoluție a bronzului timpuriu de la sud de Balcani. Astfel, întâlnim nu numai influențe (de exemplu chiar vasul cu tub) ci și importuri (de exemplu ulcioarele de tip troian găsite la Assara). Interesant este faptul că ulciorul troian apare în aceeași perioadă (faza 7) la Pevkakia (Chistmann 1996, fig. 78/5).

⁵⁶ Maran 2001, 275 urm.

⁵⁷ Grčki-Stanimirov 1996.

⁵⁸ Dergačev 1986, 111 urm, în special fig. 27/12, 15-16; Dergačev 1994, 129 urm, fig. 7/11, 13-14, 21.

⁵⁹ Dergačev 1994, 137.

⁶⁰ Vezi discuția pe larg la Vulpe 1996, 33 urm.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu 1974:** A. D. Alexandrescu, *La nécropole du bronze ancien de Zimnicea (dép. de Teleorman)*, Dacia N.S. 18, 1974, 79-93.
- Alexandrescu, Constantinescu 1959:** A. D. Alexandrescu, N. Constantinescu, *Săpăturile de salvare de pe Dealul Șprengi*, Materiale 6, 1959, 667-678.
- Alexandrescu, Pop, Marcu 1973:** A. D. Alexandrescu, I. Pop, M. Marcu, *Raport asupra săpăturilor de la Hărman, jud. Brașov (1961-1970)*, Materiale 10, 1973, 231-259.
- Alexandrescu, Pop 1989:** A. D. Alexandrescu, I. Pop, *Cetățuia dacică de la Teliu (jud. Brașov)*, Cumidava 14, 1989, 10-40.
- Alexandrov 1998:** S. Alexandrov, *Pottery from the End of the Early Bronze Age in West Bulgaria*, in M. Stefanovich, H. Todorova, H. Hauptmann (eds.), *In the Steps of James Harvey Gaul*, vol. I, Sofia, 1998, 223-233.
- Alexandrov ș.a. 1998:** S. Alexandrov ș.a., *Trial excavations of a Bronze Age site near Tutrakan, north-east Bulgaria*, Archaeologia Bulgarica 2, 1998, 3, 7-30.
- Andreescu 1992:** R. Andreescu, *Sondajul arheologic efectuat la Târcov-Vf. Dâlma, jud. Buzău*, CAMNI 9, 1992, 44-45.
- Andreescu ș.a. 2002:** R. Andreescu ș.a., *Măgura*, CCA 2001, București, 2002, 195.
- Andrieșescu 1916:** I. Andrieșescu, *Asupra epocii de bronz în România. 1. Un depou de bronz la Sinaia. 2. Obiectele de bronz dela Predeal*, București, 1916.
- Andrieșescu 1925:** I. Andrieșescu, *Nouvelles contributions sur l'Âge du bronze en Roumanie*, Dacia 2, 1925, 345-384.
- Andrițoiu 1978:** I. Andrițoiu, *Descoperiri arheologice la Crăciunești (com. Băița, jud. Hunedoara)*, Apulum 16, 1978, 55-71.
- Andrițoiu 1992:** I. Andrițoiu, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului*, BiblThracologica 2, București, 1992.
- Aslanis 1985:** I. Aslanis, *Kastanas. Die frühbronzezeitlichen Funde und Befunde*, PAS 4, Berlin, 1985.
- Babeș 1994:** M. Babeș, *Cârlomănești*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, București, 1994, 313-314.
- Babeș, Constantinescu 1981:** M. Babeș, M. Constantinescu, *Cercetările arheologice de la Cârlomănești*, Mousaios 3, 1981, 25-27.
- Babeș ș.a. 2002:** M. Babeș ș.a., *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău*, CCA 2001, București, 2002, 98.
- Babeș ș.a. 2003:** M. Babeș ș.a., *Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău*, CCA 2002, București, 2003, 81-82.
- Baltag, Boroffka 1996:** Gh. Baltag, N. Boroffka, *Materiale arheologice preistorice de la Albești, jud. Mureș*, SCIVA 47, 4, 1996, 375-393.
- Bándi 1984:** G. Bándi, *Die Somogyvár-Kultur*, în N. Tasić (ed.), *Kulturen der Frühbronzezeit das Karpatenbeckens und Nordbalkans*, Beograd, 1984, 125-132.

- Barnea 1989:** A. Barnea, *Cronica cercetărilor arheologice efectuate în anii 1981-1988 de IAB*, SCIVA 40, 3, 1989, 295-313.
- Basarab Nanu 1989:** D. Basarab-Nanu, *Cercetările arheologice de la Căscioarele-Cotul Cătăluului, jud. Călărași*, CCDJ 5-7, 1988-1989, 37-54.
- Băjenaru 1996:** R. Băjenaru, *Odaia Turcului, jud. Dâmbovița*, CCA 1995, Brăila, 1996, 82-83.
- Băjenaru 1996a:** R. Băjenaru, *Un tip de decor specific bronzului timpuriu*, SCIVA 47, 3, 1996, 311-323.
- Băjenaru 1998:** R. Băjenaru, *The Schneckenberg-type pottery from Odaia Turcului*, în H. Ciugudean, F. Gogâln (ed.), *The Early and Middle Bronze Age in the Carpathian Basin*, BibIMu-seiApulensis 8, Alba Iulia, 1998, 85-88.
- Băjenaru 1998a:** R. Băjenaru, *Discuții privind cronologia absolută a culturii Glina*, SCIVA 49, 1, 1998, 3-22.
- Băjenaru 2002:** R. Băjenaru, *Date noi privind cronologia bronzului timpuriu în jumătatea sudică a României*, Apulum 39, 2002, 107-143.
- Băjenaru 2003:** R. Băjenaru, *Die Siedlung von Odaia Turcului und die südlichen Beziehungen der norddonauländischen Frühbronzezeit*, PZ 78, 2, 2003, 140-155.
- Berciu 1934:** D. Berciu, *Materiale pentru preistoria Olteniei II. Civilizația de tip Glina III*, InstArhOlteană, Memoriul 21, Craiova, 1934, 1-9.
- Berciu 1934a:** D. Berciu, *Materiale pentru preistoria Olteniei III. Morminte tumulare în Oltenia*, InstArhOlteană, Memoriul 22, Craiova, 1934, 1-27.
- Berciu 1935:** D. Berciu, *Săpăturile arheologice de la Tangâru (1934)-raport preliminar*, BMJV 1, 1935, 1-56.
- Berciu 1937:** D. Berciu, *Prime considerațiuni supra neoliticului din valea Dunării inferioare în legătură cu descoperirile din jud. Vlașca*, BMJV 2, 1937, 31-105.
- Berciu 1937a:** D. Berciu, *Colecția de antichități "Gh. Georgescu" Corabia. Cercetări și săpături arheologice*, Caracal, 1937.
- Berciu 1937b:** D. Berciu, *Depozitul de cupru de la Ostrovul-Corbului*, ArhOlteniei 16, 1937, 306-314.
- Berciu 1939:** D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939.
- Berciu 1942:** D. Berciu, *Unelte de cupru și bronz de origine transilvană: securi de tip Baniabic*, Apulum 1, 1939-1942 (1942), 1-23.
- Berciu 1956:** D. Berciu, *Cercetări și descoperiri arheologice în regiunea București*, Materiale 2, 1956, 491-562.
- Berciu 1959:** D. Berciu, *Săpăturile arheologice de la Tangâru (r. Giurgiu, reg. București)*, Materiale 5, 1959, 143-154.
- Berciu 1959a:** D. Berciu, *Săpăturile de la Tangâru și Petru Rareș (r. Giurgiu, reg. București)*, Materiale 6, 1959, 137-144.
- Berciu 1961:** D. Berciu, *Die Verbicioara-Kultur. Vorbericht über eine neue, in Rumänien entdeckte bronzezeitliche Kultur*, Dacia N.S. 5, 1961, 123-161.
- Berciu 1961a:** D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961.
- Berciu 1961b:** D. Berciu, *Câteva probleme le culturii Verbicioara*, SCIV 12, 2, 1961, 227-240.
- Berciu 1964:** D. Berciu, *Quelques données préliminaires concernant la civilisation de Cernavoda*, SlovArcheológia 12, 1, 1964, 269-280.

- Berciu 1966:** D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966.
- Berciu 1966a:** D. Berciu, *Rezultatele primelor săpături de la Crivăț, (1965) (r. Oltenița)*, SCIV 17, 3, 1966, 529-535.
- Berciu 1981:** D. Berciu, *Buridava dacica*, București, 1981.
- Berciu 1994:** D. Berciu, *Balta Verde*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, București, 1994, 155.
- Berciu ș.a. 1950:** D. Berciu ș.a., *Șantierul de la Balta-Verde*, SCIV 1, 1, 1950, 109-113.
- Berciu ș.a. 1950a:** D. Berciu ș.a., *Șantierul arheologic de la Verbicioara-Dolj*, SCIV 1, 1, 1950, 103-107.
- Berciu ș.a. 1951:** D. Berciu ș.a., *Șantierul arheologic Verbicioara-Dolj*, SCIV 2, 1, 1951, 229-245.
- Berciu ș.a. 1952:** D. Berciu ș.a., *Șantierul Verbicioara*, SCIV 3, 1952, 141-189.
- Berciu, Morintz, Maximilian 1957:** D. Berciu, S. Morintz, I. Maximilian, *Șantierul arheologic Verbicioara (reg. Craiova, r. Plenița)*, Materiale 3, 1957, 179-187.
- Berciu, Butoiu 1961:** D. Berciu, M. Butoiu, *Cercetări arheologice în orașul Slatina și în împrejurimi*, Materiale 7, 1961, 139-143.
- Berciu, Morintz, Roman 1973:** D. Berciu, S. Morintz, P. Roman, *Cultura Cernavoda II. Așezarea din sectorul b de la Cernavoda*, SCIV 24, 3, 1973, 373-405.
- Berciu, Roman 1984:** D. Berciu, P. Roman, *Mormintele tumulare de la Verbița (jud. Dolj)*, Thraco-Dacica 5, 1984, 15-21.
- Berciu ș.a. 1984:** D. Berciu ș.a., *Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică (II)*, Thraco-Dacica 5, 1984, 177-186.
- Bernabò Brea 1976:** L. Bernabò Brea, *Poliochni: Città preistorica nell'isola di Lemnos*, II, 2, Roma, 1976.
- Bichir mss:** Gh. Bichir, *Date noi cu privire la mormintele cu ocră din Oltenia*, manuscris în arhiva IAB, 1-18.
- Bichir 1958:** Gh. Bichir, *Un mormânt cu ocră la Cârna*, SCIV 9, 1, 1958, 101-112.
- Bichir 1959:** Gh. Bichir, *Cercetări arheologice pe terasa dreaptă a râului Colentina*, Materiale 6, 1959, 817-824.
- Bichir 1961:** Gh. Bichir, *Săpăturile de salvare de la Cuciulata (r. Rupea, reg. Stalin)*, Materiale 7, 1961, 351-359.
- Bichir 1962:** Gh. Bichir, *Beitrag zur Kenntnis der frühen Bronzezeit im südöstlichen Transsilvanien und in der Moldau (im Lichte der Grabungen von Cuciulata und Mândrișca)*, Dacia N.S. 6, 1962, 87-114.
- Bichir 1962a:** Gh. Bichir, *Săpăturile de salvare de la Cuciulata (r. Rupea, reg. Brașov)*, Materiale 8, 1962, 284-290.
- Bichir 1964:** Gh. Bichir, *Autour du problème des plus anciens modèles de chariots découverts en Roumanie*, Dacia N.S. 8, 1964, 67-86.
- Bichir 1969:** Gh. Bichir, *Așezări dacice în Țara Oltului*, StComSibiu 14, 1969, 123-154.
- Bichir 1983:** Gh. Bichir, *Cercetări arheologice la Udeni, jud. Teleorman*, MuzNațional 7, 1983, 31-61.
- Bichir 1994:** Gh. Bichir, *Căzănești*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, București, 1994, 273.

- Bichir 1994a:** Gh. Bichir, *Cireaşov*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, București, 1994, 304.
- Bichir 1994b:** Gh. Bichir, *Craiova*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, București, 1994, 369.
- Bichir 1996:** Gh. Bichir, *Dumitrești*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României II (D-L)*, București, 1996, 93.
- Bichir 2000:** Gh. Bichir, *Mărunței*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României III (M-Q)*, București, 2000, 39.
- Bichir, Popescu E. 1968:** Gh. Bichir, Eugenia Popescu, *Cercetările arheologice de la Mătăsaru și contribuția lor la cunoașterea culturii materiale a dacilor liberi*, StComPitești 1, 1968, 81-96.
- Bichir, Popescu E. 1970:** Gh. Bichir, Eugenia Popescu, *Săpăturile arheologice de la Mătăsaru, jud. Dâmbovița (Cmpaniile 1962-1968)*, Materiale 9, 1970, 271-279.
- Binder 1972:** P. Binder, *Date geografico-istorice referitoare la pasurile și plaiurile transcarpatice din județul Covasna*, Aluta 5, 1972, 271-282.
- Bobi 1981:** V. Bobi, *Descoperiri arheologice din epoca bronzului în județul Vrancea*, VranceaStCom 4, 1981, 47-77.
- Bobi 1987:** V. Bobi, *Cercetări arheologice în necropola din epoca bronzului – cultura Monteoru Ic4 de la Coroteni – Vrancea*, VranceaStCom 5-7, 1982-1984 (1987), 17-38.
- Bobi 1991:** V. Bobi, *Așezarea din epoca bronzului – cultura Monteoru I C4, de la Coroteni – Vrancea*, VranceaStCom 8-10, 1991, 17-39.
- Bobi 1992:** V. Bobi, *Cercetările cu caracter de salvare de la Coroteni, jud. Vrancea*, Materiale 17, 1, 1992, 31-50.
- Bobi 1994:** V. Bobi, *Etapele timpurii și târzii ale culturii Monteoru din zona de curbură a Carpaților în lumina noilor descoperiri arheologice*, Mousaios 4, 1, 1994, 37-63.
- Bobi, Paragină 1991:** V. Bobi, A. Paragină, *Șantierul arheologic de la Vârteșcoiu – Cercetările din anii 1986-1988*, VranceaStCom 8-10, 1991, 41-68.
- Bogdanović 1986:** M. Bogdanović, *Ljuljaci, naselje protovatinske i vatinske kulture*, Kragujevac, 1986.
- Boroffka 1994:** N. G. O. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, UPA 19 (vol. I-II), Bonn, 1994.
- Boroneanț 1981:** V. Boroneanț, *Cercetările arheologice privind cultura Tei de la Chitila-Cărămidărie*, CAB 3, 1981, 195-225.
- Boroneanț 1992:** V. Boroneanț, *Date noi privind aspectul cultural Chitila-Fermă de la începutul primei epoci a fierului*, CAB 4, 1992, 109-117.
- Boroneanț 2000:** V. Boroneanț, *Chitila Fermă. Studiu monografic. 1. Istoricul cercetărilor*, București-MatIstMuz 14, 2000, 49-54.
- Boroneanț 2001:** V. Boroneanț, *Cercetările arheologice de salvare de la Cotroceni*, București-MatIstMuz 15, 2001, 12-18.
- Boroneanț, Boroneanț 1992:** C. și V. Boroneanț, *Considerații asupra topoarelor "sceptre" din piatră, epoca bronzului, pe baza descoperirilor de la Butimanu*, CAB 4, 1992, 91-108.
- Boroneanț, Sandu 1996:** V. Boroneanț, V. Sandu, *București-Lacul Dâmbovița*, CCA 1982-1992, Brăila, 1996, 20.
- Branigan 1974:** K. Branigan, *Aegean Metalwork of the Early and Middle Bronze Age*, Oxford, 1974.

- Budoiaș 1982:** C. Budoiaș, *Mărturii arheologice descoperite în comuna Boișoara*, StVâlcene 5, 1982, 25-27.
- Bukvić 1987:** L. Bukvić, *Die ältesten Hügelbestattungen im südlichen Banat*, în D. Srejović, N. Tasić (eds.), *Hügelbestattung in der Karpaten-Donau-Balkan-Zone während der äneolithischen Periode*, Beograd, 1987, 83-85.
- Burtănescu 1996:** F. Burtănescu, *Considerații asupra unor morminte tumulare de pe teritoriul Moldovei (Perioada de tranziție – Bronz timpuriu)*, Thraco-Dacica 17, 1996, 87-116.
- Butoi 1999:** M. Butoi, *Descoperiri arheologice în județul Olt*, Slatina 1999.
- Buzdugan, Trohani 1992:** C. Buzdugan, G. Trohani, *Cercetările arheologice de la Sibiciu de Sus - județul Buzău*, CAMNI 9, 1992, 39-43.
- Calotoiu 1996:** Gh. Calotoiu, *Bălești, jud. Gorj*, CCA 1995, Brăila, 1996, 7.
- Calotoiu 2001:** Gh. Calotoiu, *Vârtopu, com. Ciuperceni, jud. Gorj*, CCA 2000, București, 2001, 267-268.
- Calotoiu 2002:** Gh. Calotoiu, *Vârtopu, com. Ciuperceni, jud. Gorj*, CCA 2001, București, 2002, 329-330.
- Calotoiu 2003:** Gh. Calotoiu, *Cercetări arheologice din bronzul timpuriu în necropola tumulară de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni, județul Gorj*, Litua 9, 2003, 5-25.
- Calotoiu 2003a:** Gh. Calotoiu, *Cercetări arheologice din epoca bronzului timpuriu în necropola tumulară de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni, județul Gorj*, Drobeta 13, 2003, 28-47.
- Calotoiu, Mocioi, Marinoiu 1987:** Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu, *Mărturii arheologice în Gorj*, Tg. Jiu, 1987.
- Calotoiu, Hortopan, Mărgineanu 2003:** Gh. Calotoiu, D. Hortopan, M. Mărgineanu, *Vârtopu, com. Ciuperceni, jud. Gorj*, CCA 2002, București, 2003, 336-337.
- Cantacuzino, Bălan 1968:** Gh. Cantacuzino, C. Bălan, *Date noi pe marginea cercetărilor istorico-arheologice de la Mânăstirea Cătălui*, RevMuzeelor 5, 6, 1968, 547-552.
- Cantacuzino, Morintz 1968:** Gh. Cantacuzino, S. Morintz, *Descoperirile arheologice de la Cernica și importanța lor pentru cunoașterea vechilor culturi din țara noastră*, BucureștiMatIstMuz 6, 1968, 7-26.
- Cantacuzino, Trohani 1979:** Gh. Cantacuzino, G. Trohani, *Săpăturile arheologice de la Cătălui-Căscioarele, jud. Ilfov*, CAMNI 3, 1979, 261-328.
- Caskey 1986:** J. L. Caskey, *Did the Early Bronze Age End?*, în G. Cadogan (ed.), *The End of the Early Bronze Age in the Aegean*, Cincinnati Classical Studies N.S. 6, Leiden, 1986, 9-30.
- Cavruc 1997:** V. Cavruc, *The final stage of the Early Bronze Age in South-Eastern of Transylvania (in the light of new excavations at Zoltan)*, Thraco-Dacica 18, 1997, 97-133.
- Cavruc 1999:** V. Cavruc, *Considerații privind situația etnoculturală în sud-estul Transilvaniei în epoca bronzului mijlociu*, Angustia 4, 1999, 13-41.
- Cavruc 2000:** V. Cavruc, *Noi cercetări în așezarea Păuleni (1999-2000). Raport preliminar. Prezentare generală*, Angustia 5, 2000, 93-102.
- Cavruc 2001:** V. Cavruc, *Legături între Moldova și S-E Transilvaniei în bronzul mijlociu*, în V. Cavruc, Gh. Dumitroaia (coord.), *Cultura Costișa în contextul epocii bronzului din România*, Piatra-Neamț, 2001, 55-75.
- Cavruc 2003:** V. Cavruc, *The Bronze Age Settlement at Zoltan*, în V. Cavruc (ed.), *New Archaeological Discoveries in South-Eastern Transylvania*, Covasna, 2003, 32-36.

- Cavruc 2003a:** V. Cavruc, *The prehistoric site from Păuleni-Ciomortan*, în V. Cavruc (ed.), *New Archaeological Discoveries in South-Eastern Transylvania*, Covasna, 2003, 43-49.
- Cavruc, Neagu 1995:** V. Cavruc, M. Neagu, *Date noi privind stratigrafia Grădiștei Coslogeni*, CCDJ 13-14, 1995, 71-80.
- Cavruc, Neagu 1995a:** V. Cavruc, M. Neagu, *Grădiștea-Coslogeni, jud. Călărași*, CCA 1994, Cluj-Napoca, 1995, 38.
- Cavruc, Cavruc 1997:** V. Cavruc, G. Cavruc, *Așezarea din epoca bronzului timpuriu de la Zoltan*, Angustia 2, 1997, 157-172.
- Cavruc, Dumitroaia 2000:** V. Cavruc, Gh. Dumitroaia, *Descoperirile aparținând aspectului cultural Ciomortan de la Păuleni (campaniile 1999-2000)*, Angustia 5, 2000, 131-154.
- Cavruc ș.a. 2000:** V. Cavruc ș.a., *Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni, jud. Harghita*, CCA 1999, București, 2000, 103-104.
- Cavruc ș.a. 2001:** V. Cavruc ș.a., *Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni, jud. Harghita*, CCA 2000, București, 2001, 245-247.
- Cavruc, Buzea, Lazarovici 2002:** V. Cavruc, D. Buzea, Gh. Lazarovici, *Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita*, CCA 2001, București, 2002, 306-309.
- Cavruc, Buzea 2002:** V. Cavruc, D. Buzea, *Noi cercetări privind epoca bronzului în așezarea Păuleni (Ciomortan). Campaniile din anii 2001-2002. Raport preliminar*, Angustia 7, 2002, 41-88.
- Cavruc, Buzea 2003:** V. Cavruc, D. Buzea, *Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita*, CCA 2002, București, 2003, 314-316.
- Căpitanu 1976:** V. Căpitanu, *Noi descoperiri de topoare din aramă și bronz în județul Bacău*, Carpica, 8, 1976, 31-36.
- Chernych 1992:** E. N. Chernych, *Ancient Metallurgy in the USSR. The Early Metal Age*, Cambridge, 1992.
- Chicideanu 1972:** I. Chicideanu, *Cercetări arheologice de teren*, Scripta Valachica 4, 1972, 390-391.
- Chicideanu 1973:** I. Chicideanu, *Săpăturile de salvare de la Bungetu de Sus (Brătești, comuna Văcărești)*, Chronica Valachica 5, 1973, 27-41.
- Chicideanu 1973a:** I. Chicideanu, *Două topoare de aramă descoperite la Brătești*, SCIV 24, 3, 1973, 521-525.
- Chicideanu 1977:** I. Chicideanu, *Date noi privind începutul culturii Tei (săpăturile de la Brătești-Bungetu)*, SCIVA 28, 2, 1977, 225-238.
- Chicideanu 1980:** I. Chicideanu, *Săpăturile arheologice de la Costeștii din Vale, jud. Dâmbovița*, Materiale 14, 1980, 127-128.
- Chicideanu 1982:** I. Chicideanu, *Unele probleme privind începutul culturii Tei*, Thraco-Dacica 3, 1982, 101-106.
- Chicideanu, Gherghe 1983:** I. Chicideanu, P. Gherghe, *Săpăturile arheologice de la Călugăreni, jud. Gorj*, Materiale 15 (Brașov), 1983, 103-107.
- Chirica, Tanasachi 1984:** V. Chirica, M. Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, Iași, 1984.
- Chirică, Popovici-Baltă 1970:** V. Chirică, R. Popovici-Baltă, *Cercetări arheologice de suprafață la sud de București*, Materiale 10, 1970, 353-366.
- Christmann 1996:** E. Christmann, *Die deutschen Ausgrabungen auf der Pevkakia-Magula in Thesalien II. Die frühe Bronzezeit*, Bonn, 1996.

- Cioflan 1990:** T. Cioflan, *Săpăturile arheologice de salvare de la Slănic, com. Aninoasa, jud. Argeș, StComCurtea de Argeș* 3, 1990, 22-25.
- Cioflan, Antipa 1992:** T. Cioflan, V. Antipa, *Cercetările de suprafață de la Bălteni, com. Tigveni, jud. Argeș, StComCurtea de Argeș* 4, 1992, 11-13.
- Cioflan, Maschio 2000:** T. Cioflan, R. Maschio, *Săpăturile arheologice de salvare de la Șerbănești, județul Argeș, Argessis* 9, 2000, 7-14.
- Ciugudean 1996:** H. Ciugudean, *Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei*, București, 1996.
- Ciugudean 2000:** H. Ciugudean, *Eneoliticul final în Transilvania și Banat: cultura Coțofeni*, Timișoara, 2000.
- Comșa 1954:** E. Comșa, *Cercetări arheologice în preajma lacului Greaca*, SCIV 5, 3-4, 1954, 585-593.
- Comșa 1955:** E. Comșa, *Săpături de salvare și cercetări de suprafață în regiunea București*, SCIV 6, 3-4, 1955, 413-445.
- Comșa 1970:** E. Comșa, *Unele date referitoare la cultura Coțofeni în sud-estul Transilvaniei*, Cumidava 4, 1970, 3-16.
- Comșa 1978:** E. Comșa, *Unele probleme privind populațiile de stepă din nord-vestul Mării Negre, din perioada eneolitică până la începutul epocii bronzului*, SCIVA, 28, 3, 1978, 353-363.
- Comșa 1985:** E. Comșa, *Mormintele cu ocră de la Holboca*, Thraco-Dacica 6, 1985, 145-160.
- Comșa 1987:** E. Comșa, *Mormintele cu ocră din movila I de la Glăvăneștii Vechi*, SCIVA 38, 4, 1987, 367-387.
- Comșa 1989:** E. Comșa, *Mormintele cu ocră din movila II-1943 de la Ploiești Triaj*, Thraco-Dacica 10, 1989, 181-188.
- Comșa, Georgescu 1981:** E. Comșa, V. Georgescu, *Cetățuia geto-dacă de pe dealul Movila, de la Gura Vitioarei*, SCIVA 32, 2, 1981, 271-282.
- Constantinescu 1960:** N. Constantinescu, *Noi observații în legătură cu stratul prefeudal de la Târgșor*, SCIV 11, 1, 1960, 167-175.
- Constantinescu 1995:** E. M. Constantinescu, *Gherăseni, jud. Buzău*, CCA 1994, Cluj-Napoca, 1995, 34-35.
- Constantinescu 1996:** E. M. Constantinescu, *Gherăseni, jud. Buzău*, CCA 1995, Brăila, 1996, 48-49.
- Constantinescu 1997:** E. M. Constantinescu, *Gherăseni, jud. Buzău*, CCA 1996, București, 1997, 20-21.
- Constantinescu, Grigoraș, Matei 2000:** E. M. Constantinescu, L. Grigoraș, S. Matei, *Gherăseni, în Buzău. Mică enciclopedie istorică*, Buzău, 2000, 43-44.
- Constantiniu, Panait 1963:** M. Constantiniu, P. I. Panait, *O așezare din epoca bronzului la Roșu*, CAB 1, 1963, 301-334.
- Constantiniu, Panait, Panait 1965:** M. Constantiniu, P. I. Panait, I. C. Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești*, CAB 2, 1965, 75-237.
- Costea 1970:** F. Costea, *Săpăturile arheologice efectuate de Muzeul Județean Brașov în anul 1970. Șantierul arheologic de la Râșnov-Cetate*, Cumidava 4, 1970, 637-638.
- Costea 1971:** F. Costea, *Sondajul arheologic de la Feldioara-Brașov (1970)*, Cumidava 5, 1971, 25-44.

- Costea 1971a:** F. Costea, *O nouă descoperire arheologică la Râșnov*, Cumidava 5, 1971, 737-742.
- Costea 1973:** F. Costea, *O nouă descoperire arheologică în Țara Bârsei: așezarea daco-romană de la Râșnov-Blocuri*, Cumidava 6, 1973, 17-20.
- Costea 1973a:** F. Costea, *Notă informativă privind săpăturile arheologice efectuate în zona Râșnovului în anii 1972-1973. Râșnov-Cetate*, Cumidava 7, 1973, 279-280.
- Costea 1975:** F. Costea, *Săpăturile arheologice de la Râșnov-Blocuri (1973-1974)*, Cumidava 8, 1974-1975, 65-84.
- Costea 1989:** F. Costea, *Săpăturile arheologice de la Cincșor și Voila (campaniile 1987-1988)*, Cumidava 14, 1989, 491-519.
- Costea 1994:** F. Costea, *Sondajul arheologic de la Felmer, com. Șoarș, jud Brașov*, Cumidava 15-19, 1990-1994, 316-325.
- Costea 1995:** F. Costea, *Repertoriul arheologic al județului Brașov (1)*, Brașov, 1995.
- Costea 1996:** F. Costea, *Repertoriul arheologic al județului Brașov (2)*, Brașov, 1996.
- Costea, Ciupea 1980:** F. Costea, I. Ciupea, *Noi descoperiri arheologice în Țara Făgărașului*, Cumidava 12, 1, 1979-1980, 17-22.
- Costea, Ștefănescu 1980:** F. Costea, R. Ștefănescu, *Cercetări perieghetice în județul Brașov (1978)*, Cumidava 12, 1, 1979-1980, 383-391.
- Costea, Dragotă, Frătean 1996:** F. Costea, Gh. Dragotă, I. Frătean, *Sondajul de salvare de la Becclean, jud. Brașov (1987)*, Cumidava 20, 1996, 5-16.
- Crăciunescu 1982:** G. Crăciunescu, *Noi puncte din epoca bronzului pe harta arheologică a județului Mehedinți*, Drobeta 5, 1982, 193-200.
- Crăciunescu 1994:** G. Crăciunescu, *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice de la Breznița de Ocol*, DrobetaBulșt 1, 1, 1994, 31.
- Crăciunescu 1994a:** G. Crăciunescu, *Cercetări arheologice în perimetrul satului Nicolae Bălcescu. Contribuții la geneza culturii Verbicioara*, DrobetaBulșt 1, 2, 1994, 16-19.
- Crăciunescu 1995:** G. Crăciunescu, *Orevița Mare (jud. Mehedinți)*, CCA 1994, Cluj-Napoca, 1995, 65.
- Crăciunescu 1996:** G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, Drobeta 7, 1996, 35-48.
- Crăciunescu 1997:** G. Crăciunescu, *Orevița Mare (jud. Mehedinți)*, CCA 1983-1992, București, 1997, 56.
- Crăciunescu 1998:** G. Crăciunescu, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube à l'est des Portes de Fer*, în C. Schuster (ed.), *Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores*, București, 1998, 115-138.
- Crăciunescu 1998a:** G. Crăciunescu, *Obiecte de metal din colecția arheologică a Muzeului Regiunii Porților de Fier*, Thraco-Dacica 19, 1998, 145-151.
- Crăciunescu 1998b:** G. Crăciunescu, *Aria de formare și răspândire a culturii Verbicioara*, Analele Banatului S.N. 6, 1998, 171-182.
- Crăciunescu 1999:** G. Crăciunescu, *Cercetări arheologice în satul Bucura*, Drobeta 9, 1999, 7-24.
- Crăciunescu 1999a:** G. Crăciunescu, *Rit și ritual funerar în cadrul culturii Verbicioara*, Drobeta 9, 1999, 41-49.
- Crăciunescu 1999b:** G. Crăciunescu, *Contributions à l'étude de la culture Verbicioara. La station archéologique de Rogova (dép. de Mehedinți)*, Thraco-Dacica 20, 1999, 79-108.

- Crăciunescu 2000:** G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara la Rogova, jud. Mehedinți*, Drobeta 10, 2000, 9-64.
- Crăciunescu 2001:** G. Crăciunescu, *Rogova, jud. Mehedinți*, CCA 2000, București, 2001, 207.
- Crăciunescu 2002:** G. Crăciunescu, *Stațiunea din epoca bronzului de la Dobra, județul Mehedinți*, Drobeta 11-12, 2002, 78-104.
- Crăciunescu 2002a:** G. Crăciunescu, *Rogova, jud. Mehedinți*, CCA 2001, București, 2002, 250.
- Crăciunescu 2003:** G. Crăciunescu, *Descoperiri arheologice în zona localității Orevița Mare, jud. Mehedinți*, Drobeta 13, 2003, 55-102.
- Crăciunescu 2003a:** G. Crăciunescu, *Rogova, jud. Mehedinți*, CCA 2002, București, 2003, 252-253.
- Culică 1975:** V. Culică, *Contribuții la cunoașterea epocii bronzului în județul Ialomița*, SCIVA 26, 4, 1975, 521-527.
- Davidescu, Vulpe 1968:** M. Davidescu, Alexandru Vulpe, *Un nou depozit de topoare de la Ostrovul Corbului*, SCIV 19, 3, 1968, 505-511.
- Dénes, Szabó 1998:** Dénes I., Szabó G. V., *Der frühbronzezeitliche Bronzedepotfund aus der Höhle 1200/9 in der Enge des Vargyas-Baches (Cheile Vârghișului) in Südost-Siebenbürgen*, în H. Ciugudean, F. Gogâltan (eds.), *The Early and Middle Bronze Age in the Crpathian Basin*, BiblMuseiApulensis 8, Alba Iulia, 1998, 89-110.
- Dergačev 1986:** V. Dergačev, *Moldavija i sosednie teritorii v epohu bronzy*, Chișinău, 1986.
- Dergačev 1991:** V. Dergačev, *Bestattungkomplexe der späten Tripolje-Kultur*, Bonn, 1991.
- Dergačev 1994:** V. Dergačev, *Epoca bronzului. Perioada timpurie*, Thraco-Dacica 15, 1994, 121-140.
- Dergačev 2002:** V. Dergačev, *Die äneolithischen und bronzezeitlichen Metallfunde aus Moldavien*, PBF XX, 9, Stuttgart, 2002.
- Detev 1963:** P. Detev, *Stratigrafiya na selishnrite moghili v Yuzhna Balgarya*, Godishnik Plovdiv 5, 1963, 5-25.
- Diaconescu 1975:** P. Diaconescu, *Cercetări arheologice de teren*, Bibliotheca Valachica 7, 1975, 409-410.
- Diaconescu, Mihăescu 1977:** P. Diaconescu, G. Mihăescu, *Cercetări arheologice de teren în bazinele mijlocii al râului Dâmbovița*, 1977, Valachica 9, 1977, 167-178.
- Diaconescu, Diaconescu, Tuță 1981:** P. Diaconescu, M. Diaconescu, C. Tuță, *Cercetări de teren în bazinele superioare al Neajlovului, jud. Dâmbovița*, Valachica 12-13, 1980-1981, 31-54.
- Diaconu 1973:** Gh. Diaconu, *Despre descoperirile arheologice de la Gherăseni-Buzău*, StCerclstBuzoiană, 1973, 7-13.
- Diaconu 1977:** Gh. Diaconu, *Așezarea și necropola de la Gherăseni-Buzău. (Noi dovezi despre continuitatea populației autohtone de la Dunărea de Jos)*, SCIVA 28, 3, 1977, 431-457.
- Dinu 1974:** M. Dinu, *Le problème des tombes à ocre dans les régions orientales de la Roumanie*, Preistoria Alpina 10, 1974, p. 261-275.
- Dolinescu-Ferche 1974:** S. Dolinescu-Ferche, *Așezări din sec. III și VI e. n. în SV Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, București, 1974.
- Diaconu 2000:** Gh. Diaconu, *Mogoșani*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României III (M-Q)*, București, 2000, 92.

- Dresely, Müller 2001:** V. Dresely, J. Müller, *Die absolutchronologische Datierung der Schnurkeramik im Tauber- und im Mittel- und Saale-Gebiet*, în J. Czebreszuk, J. Müller (eds.), *Die absolute Chronologie in Mitteleuropa 3000-2000 v.Chr.*, Poznań - Bamberg - Rahden/Westf., 2001, 287-318.
- Dumitrache 1979:** M. Dumitrache, *Materiale ceramice din cetatea țărănească din com. Hărman, jud. Brașov*, CAMNI 3, 1979, 409-420.
- Dumitrescu 1944:** VI. Dumitrescu, *Dare de seamă asupra cercetărilor și săpăturilor întreprinse în anul 1942*, RaportMNA 1942-1943 (1944), 38-43.
- Dumitrescu 1944a:** VI. Dumitrescu, *Dare de seamă asupra cercetărilor și săpăturilor din anul 1943*, RaportMNA 1942-1943 (1944), 84-87.
- Dumitrescu 1960:** VI. Dumitrescu, *La plus ancienne tombe à incinération trouvée sur le territoire de la R. P. Roumaine et autres découvertes apparentées de la même région*, Dacia N.S. 4, 1960, 69-88.
- Dumitrescu 1968:** VI. Dumitrescu, *La nécropole tumulaire de premier Âge du Fer de Basarabi (dép. de Dolj, Olténie)*, Dacia N.S. 12, 1968, 177-260.
- Dumitrescu 1994:** VI. Dumitrescu, *Basarabi (jud. Dolj)*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, București, 1994, 49-50.
- Dumitrescu 1996:** VI. Dumitrescu, *Hunia (jud. Dolj)*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României II (D-L)*, București, 1996, 244.
- Dumitroaia 1985:** Gh. Dumitroaia, *Obiecte de aramă și bronz descoperite pe teritoriul județului Neamț*, Memoria Antiquitatis 9-11, 1977-1979 (1985), 465-481.
- Dupoi, Preda 1977:** V. Dupoi, Fl. Preda, *Câteva rezultate preliminare ale cercetărilor arheologice de la Gruia Dării-com. Pietroasele, jud. Buzău*, AUB 26, 1977, 5-12.
- Dupoi, Sîrbu 2001:** V. Dupoi, V. Sîrbu, *Pietroasele-Gruia Dării. Incinta dacică fortificată (I)*, Buzău, 2001.
- Durman 1983:** A. Durman, *Metalurgija vučedolskog kulturnog kompleksa*, Opuscula Archaeologica 8, 1983, 1-87.
- Durman, Obelić 1989:** A. Durman, B. Obelić, *Radiocarbon Dating of the Vučedol Complex*, Radiocarbon 31, 1989, 1003-1009.
- Ecsedy 1979:** I. Ecsedy, *The People of the Pit-Grave Kurgans in Eastern Hungary*, Budapesta, 1979.
- Ecsedy 1983:** I. Ecsedy, *Ásatások Zók-Várhegyen (1977-1982) (Előzetes Jelentés)*, JPMÉ 27, 1982 (1983), 59-105.
- Emödi 1981:** Emödi J., *Descoperiri arheologice din peșterile din Cheile Vârghișului*, Aluta 12-13, 1980-1981, 429-431.
- Emödi 1985:** I. Emödi, *Asupra începutului epocii bronzului în Bihor*, Thraco-Dacica 6, 1985, 123-144.
- Florescu 1991:** A. C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole*, CCDJ 9 / BiblThracologica 1, Călărași, 1991.
- Florescu 1966:** M. Florescu, *Contribuții la cunoașterea etapelor timpurii ale culturii Monteoru în Moldova*, ArhMoldovei 4, 1966, 39-118.
- Florescu, Buzdugan 1972:** M. Florescu, C. Buzdugan, *Așezarea din epoca bronzului de la Bogdănești. Raport amplu asupra cercetărilor arheologice efectuate în anii 1959-1962*, ArhMoldovei 7, 1972, 103-205.
- Forenbaher 1993:** S. Forenbaher, *Radiocarbon dates and absolute chronology of the central European Early Bronze Age*, Antiquity 67, 1993, 218-256.

- Galbenu, Miulescu 1969:** D. Galbenu, I. Miulescu, *Periegheză în jurul comunei Pădina Mare, StCercCraiova*, 1969, 135-141.
- Garašanin, Garašanin 1958:** M. Garašanin, D. Garašanin, *O problemu ranog bronzanog doba u zapadnoj Srbiji i Bosni*, Glasnik Sarajevo 1958, 5-19.
- Georgiev ș.a. 1979:** G. Georgiev, N. Merpert, R. Katincharov, D. Dimitrov, *Ezero, rannobronzovoto selishte*, Sofia, 1979.
- Ghelmez 1976:** A. V. Ghelmez, *Toporul de bronz de la Berbești (Vâlcea)*, Buridava 2, 1976, 35-36.
- Gheorghiu ș.a. 1954:** Al. Gheorghiu ș.a., *Raport preliminar asupra cercetărilor de paleontologie umană de la Baia de Fier*, Probleme de Antropologie 1, 1954, 73-86.
- Gherghe 2001:** P. Gherghe, *Repertoriul informațiilor și descoperirilor arheologice din Oltenia. Epoca Latène*, Craiova, 2001.
- Gherghe, Nica, Ridiche 2002:** P. Gherghe, M. Nica, F. Ridiche, *Desa*, CCA 2001, București, 2002, 121-123.
- Girić 1987:** M. Girić, *Die Erforschung der äneolitischen Hügelgräber im nördlichen Banat*, în D. Srejić, N. Tasić (eds.), *Hügelbestattung in der Karpaten-Donau-Balkan-Zone während der äneolithischen Periode*, Beograd, 1987, 71-76.
- Glodariu 1996:** I. Glodariu, *Felmer*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României II (D-L)*, București, 1996, 130.
- Glodariu, Costea, Ciupea 1980:** I. Glodariu, F. Costea, I. Ciupea, *Comana de Jos. Așezările de epocă dacică și prefeudală*, Cluj-Napoca, 1980.
- Glodariu, Costea 1983:** I. Glodariu, F. Costea, *Așezarea dacică de la Șercaia (jud. Brașov)*, Cumidava 13/2, 1983, 9-41.
- Gogâltan 1999:** F. Gogâltan, *Bronzul timpuriu și mijlociu în Banatul românesc și pe cursul inferior al Mureșului. Cronologia și descoperirile de metal*, Timișoara, 1999.
- Görsdorf, Bojadžiev 1996:** J. Görsdorf, J. Bojadžiev, *Zur absoluten Chronologie der bulgarischen Urgeschichte*, Eurasia Antiqua 2, 1996, 105-173.
- Govedarica, Kaiser 1996:** B. Govedarica, E. Kaiser, *Die äneolitischen abstrakten und zoomorphen Steinzepter Südost- und Osteuropas*, Eurasia Antiqua 2, 1996, 59-103.
- Grčki-Stanimirov 1996:** S. Grčki-Stanimirov, *Pančevo - "Donja varoa" – Horizont der ersten siedlungen der frühen Bronzezeit im südlichen Banat*, în N. Tasić (ed.), *The Yugoslav Danube Basin and the Neighbouring Regions in the 2nd Millenium B.C.*, Belgrade-Vršac, 1996, 69-80.
- Halasi, Emödi 1985:** G. Halasi, I. Emödi, *Descoperire arheologică în peștera Izbucul Topliței*, SCIVA, 36, 3, 1985, 232-234.
- Hanschmann, Miložčić 1976:** E. Hanschmann, Vl. Miložčić, *Die deutschen Ausgrabungen auf der Argissa-Magula in Thessalien. III. Die frühe und beginnende mittlere Bronzezeit*, Bonn, 1976.
- Hänsel 1976:** B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Halstattzeit an der unteren Donau*, Bonn, 1976.
- Hänsel, Medović 1995:** B. Hänsel, P. Medović, *Seit wann gibt es Zungensicheln?*, în B. Schmid-Sikimić, Ph. Della Casa (eds.), *Trans Europam. Beiträge zur Bronze- Eisenzeit zwischen Atlantik und Altai. Festschrift für Margarita Primas*, Bonn, 1995, 59-67.
- Hänsel, Machnik 1998:** B. Hänsel, J. Machnik (eds.), *Das Karpatenbecken und die osteuropäische Steppe*, PAS 12, Rahden/Westf., 1998.
- Harțuche 1973:** N. Harțuche, *Contribuții la cunoașterea epocii bronzului în județul Brăila*, SCIV 24, 1, 1973, 15-25.

- Harțuche 1979:** N. Harțuche, *Probleme privind bronzul timpuriu și mijlociu în nord-estul Munteniei, sud-estul Moldovei și Dobrogea*, Danubius 8-9, 1979, 67-92.
- Harțuche 1979a:** N. Harțuche, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Vrancea*, Vrancea-StCom 2, 1979, 9-15.
- Harțuche 1980:** N. Harțuche, *Complexul cultural Cernavoda I de la Râmnicelu-județul Brăila*, Istros 1, 1980, 33-91.
- Harțuche 1980a:** N. Harțuche, *Preliminarii la repertoriul arheologic al județului Brăila*, Istros 1, 1980, 281-354.
- Harțuche 1980b:** N. Harțuche, *Cronica descoperirilor arheologice din județul Brăila în perioada 1968-1978*, Istros 1, 1980, 355-368.
- Harțuche 1987:** N. Harțuche, *Cercetările arheologice de la Lișcoteanca. I. Așezarea "Movila Olaru-lui" (1970-1976)*, Istros 5, 1987, 7-90.
- Harțuche 2002:** N. Harțuche, *Complexul arheologic Brăilița*, BiblThracologica 35, București, 2002.
- Harțuche, Anastasiu 1968:** N. Harțuche, F. Anastasiu, *Brăilița. Așezări și cimitire omenești datând din epoca neolitică până în pragul orânduirii feudale*, Brăila, 1968.
- Harțuche, Anastasiu 1971:** N. Harțuche, F. Anastasiu, *Contribuții la problema înmormântărilor cu ocră de pe teritoriul Republicii Socialiste România în lumina ultimelor cercetări*, SCȘMuzistorie 1, 1964, București, 1971, 127-150.
- Harțuchi 1959:** N. Harțuchi, *Săpăturile arheologice de la Brăilița (r. Brăila, reg. Galați)*, Materiale 5, 1959, 221-230.
- Harțuchi, Dragomir 1957:** N. Harțuchi, I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Brăilița (reg. Galați, r. Brăila)*, Materiale 3, 1957, 129-147.
- Häusler 1964:** A. Häusler, *Innenverzierte Steinkammergrab der Krim*, Jahr. Mitteldt. Vorgesch. (Halle) 48, 1964, 59-82.
- Häusler 1974:** A. Häusler, *Die Gräber der älteren Ockergrabkultur zwischen Ural und Dnepr*, Berlin, 1974.
- Häusler 1976:** A. Häusler, *Die Gräber der älteren Ockergrabkultur zwischen Dnepr und Karpaten*, Berlin, 1976.
- Heurtley 1939:** W. A. Heurtley, *Prehistoric Macedonia*, Cambridge 1939.
- Heyd 1998:** V. Heyd, *Die Glockenbecherkultur in Süddeutschland – Zum Stand der Forschung einer Regionalprovinz entlang der Donau*, în M. Benz, S. van Willigen (eds.), *Some New Approaches to the Bell Beaker „Phenomenon”. Lost Paradise...?*, BAR IS 690, Oxford, 1998, 87-106.
- Hiller, Nikolov 1997:** S. Hiller, V. Nikolov, *Karanovo. Die Ausgrabungen im Südsektor 1984-1992*, 1, Salzburg / Sofia 1997.
- Horedt 1968:** K. Horedt, *Die Kupferzeit in Transsilvanien*, Apulum 7, 1968, 103-116.
- Ilcheva 2000:** V. Ilcheva, *An Early Bronze Age III Settlement at Hotnitsa-Ostmankin Dol, Veliko Tutново District*, în L. Nikolova (ed.), *Analyzing the Bronze Age*, RPRP 2, Karlovo, 2000, 33-42.
- Ionașcu ș.a. 1953:** I. Ionașcu ș.a., *Șantierul arheologic București. Săpăturile arheologice din sectorul Radu Vodă*, StReferate 1, 1953, 409-460.
- Ionete 1985:** L. I. Ionete, *Fișa monografică a comunei Lungești, județul Vâlcea*, StVâlcene 7, 1985, 237-246.

- Iosifaru, Iosifaru 1996:** M. Iosifaru, G. Iosifaru, *Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea*, CCA 1995, Brăila, 1996, 97.
- Irimia 1981:** M. Irimia, *Observații privind epoca bronzului în Dobrogea în lumina unor cercetări recente*, SCIVA 32, 3, 1981, 347-369.
- Irimia 1998:** M. Irimia, *Unele considerații privind topoarele de tipul Baniabic în lumina descoperirii de la Izvoarele (jud. Constanța)*, Pontica 31, 1998, 37-48.
- Jarovoj 1985:** E. V. Jarovoj, *Drevneisie scotovodčeskie plemena Jugozapada SSSR*, Chișinău, 1985.
- Junghans, Sangmeister, Schröder 1968:** S. Junghans, E. Sangmeister, M. Schröder, *Kupfer und Bronze in der frühen Metallzeit Europas*, Berlin, 1968.
- Kaiser 2001:** E. Kaiser, *Neue Radiocarbonatierungen für Gräber der Gruben- und Katakombengrabkultur im Steppengebiet der Ukraine*, în J. Czebreszuk, J. Müller (eds.), *Die absolute Chronologie in Mitteleuropa 3000-2000 v.Chr.*, Poznań - Bamberg - Rahden/Westf., 2001, 81-102.
- Kalicz 1968:** N. Kalicz, *Die Frühbronzezeit in Nordost-Ungarn*, Budapesta, 1968.
- Kalicz-Schreiber 1989:** R. Kalicz-Schreiber, *Die älteste Bronzezeit in Nordwestungarn und ihre Beziehungen*, în M. Buchvaldek, E. Pleslová-Štiková (eds.), *Das Äneolithikum und die früheste Bronzezeit (C14 3000-2000 b.c.) in Mitteleuropa: kulturelle und chronologische Beziehungen*, Praehistorica 15, Praga, 1989, 249-259.
- Katincharov 1974:** R. Katincharov, *Periodizatsiya i harakteristika na kulturata prez bronzovata epoha v Yuzhna Balgariya*, Arheologiya Sofia 16, 1, 1974, p. 1-24.
- Klochko 1994:** V. Klochko, *The Weaponry of the Pastoral societies in the context of the Weaponry of the Steppe – Forest – steppe Communities: 5000-2350 BC.*, în *Nomadism and Pastoralism in the Circle of Baltic-Pontic Early Agrarian Cultures: 5000-1650 BC*, Baltic-Pontic Studies 2, Poznan, 1994, 167-195.
- Klochko, Pustovalov 1994:** V. Klochko, S. Pustovalov, *The Warfare of the Northern Pontic Steppe – Forest-steppe Pastoral Societies: 2750-2000 BC (Catacomb culture)*, în *Nomadism and Pastoralism in the Circle of Baltic-Pontic Early Agrarian Cultures: 5000-1650 BC*, Baltic-Pontic Studies 2, Poznan, 1994, 196-215.
- Korenevskij 1978:** S. I. Korenevskij, *O metallicheskih nojah yamnoy, poltavkinskoy i katakombnoy kulytur*, SovArheologiya 2, 1978, 33-48.
- Kóska, Videiko 1995:** A. Kóska, M. Y. Videiko, *Origins of Neolithic-Eneolithic Cremation Rites in Europe and Sofievka Type Rituals*, în A. Kóska (ed.), *Cemeteries of the Sofievka Type: 2950-2750 BC*, Baltic-Pontic Studies 3, Poznań, 1995, 247-258.
- Kovalyukh, Videiko, Skripkin 1995:** N. Kovalyukh, M. Y. Videiko, V. Skripkin, *Chronology of Sofievka type Cemeteries: archaeological and isotopic one*, în A. Kóska (ed.), *Cemeteries of the Sofievka Type: 2950-2750 BC*, Baltic-Pontic Studies 3, Poznań, 1995, 135-140.
- Krause, Pernicka 1998:** R. Krause, E. Pernicka, *The Function of Ingot Torques and their Relation with Early Bronze Age Copper Trade*, în C. Mordant, M. Pernot, V. Rychner (eds.), *L'Atelier du bronzier en Europe du XX au VIII siècle a.n.è*, Actès du colloque international Bronze '96, Neuchâtel et Dijon, Tome II: *Du minerai au métal, du métal à l'objet*, Paris, 1998, 219-226.
- Kuniholm ș.a. 1998:** I. P. Kuniholm, B. Kromer, S. L. Tarter, C. B. Griggs, *An Early Bronze Age Settlement at Sozopol, near Burgas, Bulgaria*, în M. Stefanovich, H. Todorova, H. Hauptmann, *In the Steps of James Harvey Gaul*, Vol. I., *James Harvey Gaul. In Memoriam*, Sofia, 1998, 399-409.
- László 1911:** László Ferencz, *Háromszék vármegyei praemykenaei jellegű telepek*, Dolgozatok 2, 1, 1911, 175-259.

- László 1914:** László Ferencz, *Ásatások az erődsdi őstelepen*, Dolgozatok 5, 2, 1914, 279-417.
- László 1983:** A. László, *Asupra începuturilor penetrației spre vest a populației tumulilor cu morminte în groapă. Observații pe marginea unei cărți recente*, Analele Institutului de Istorie și Arheologie "A. D. Xenopol" 20, 1983, p. 363-370.
- Leahu 1963:** V. Leahu, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Cățelu Nou*, CAB 1, 1963, 15-47.
- Leahu 1963a:** V. Leahu, *Săpăturile arheologice de salvare de la Giulești-Sârbi*, CAB 1, 1963, 179-270.
- Leahu 1963b:** V. Leahu, *O fază veche a culturii Tei descoperită la Cățelu Nou*, SCIV 14, 2, 1963, 309-321.
- Leahu 1965:** V. Leahu, *Săpăturile arheologice de la Cățelu Nou*, CAB 2, 1965, 11-74.
- Leahu 1965a:** V. Leahu, *Considerații cu privire la faza a doua a culturii Tei, în lumina noilor săpături arheologice de la Băneasa*, București MatIstMuz 2, 1965, 3-16.
- Leahu 1966:** V. Leahu, *Cultura Tei*, București, 1966.
- Leahu 1966a:** V. Leahu, *Aperçu de la périodisation de l'évolution de la civilisation de Tei*, Dacia N.S. 10, 1966, 191-208.
- Leahu 1966b:** V. Leahu, *Date noi cu privire la faza Tei III în lumina ultimelor săpături arheologice*, SCIV 17, 1, 1966, 3-18.
- Leahu 1992:** V. Leahu, *Date și considerații noi cu privire la periodizarea evoluției culturii Tei*, CAMNI 9, 1992, 62-72.
- Leahu 1997:** V. Leahu, *Cultura Tei în sud-estul Transilvaniei*, Angustia 2, 1997, 123-129.
- Leahu 2003:** V. Leahu, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, BiblThracologica 37, București, 2003.
- Leahu ș.a. 1979:** V. Leahu ș.a., *Raport asupra cercetărilor arheologice din anul 1978 ale M.I.R.S.R. în cadrul șantierului național Turnu Măgurele*, Materiale 13, 1979, 411-412.
- Leahu, Trohani 1976:** V. Leahu, G. Trohani, *Sondajul arheologic de la Surlari*, CAMNI 2, 1976, 73-85.
- Leahu, Trohani 1979:** V. Leahu, G. Trohani, *Săpăturile arheologice de la Vitănești, jud. Teleorman*, CAMNI 3, 1979, 127-141.
- Leahu, Trohani 1986:** V. Leahu, G. Trohani, *Săpăturile arheologice efectuate în 1983 la Vitănești, jud. Teleorman*, CAMNI 8, 1986, 21-26.
- Lenerz-de Wilde 1995:** M. Lenerz-de Wilde, *Prähistorische Zahlungsmittel in der Kupfer- und der Bronzezeit Mitteleuropas*, Fundberichte aus Baden-Württemberg 20, 1995, 229-347.
- Leshtakov 1992:** K. Leshtakov, *Izledvaniya varhu bronzovata epoha v Trakiya. I. Sravnitelna stratigrafiya na selishnite moghili ot rannata bronzova epoha v Yugoiztochna Balgariya*, Godishnik Sofiskiia Univ. "Kliment Okhridski", Istoricheski Fak. 84/85, 1992 (1999), 5-119.
- Leshtakov 1996:** K. Leshtakov, *Trade Centers from Early Bronze Age III and Middle Bronze Age in Upper Thrace*, în L. Nikolova (ed.), *Early Bronze Age Settlement Patterns in the Balkans*, RPRP 1, 2-3, Sofia, 1996 (1997), 239-287.
- Levițki, Manzura, Demcenko 1996:** O. Levițki, I. Manzura, T. Demcenko, *Necropola tumulară de la Sărățeni*, BiblThracologica 17, București, 1996.
- Lupu 2001:** E. Lupu, *Berca (jud. Buzău)*, CCA 2000, București, 2001, 37.
- Lupu 2002:** E. Lupu, *Berca (jud. Buzău)*, CCA 2001, București, 2002, 56-58.

- Mandache 1981:** C. Mandache, *Cronica săpăturilor arheologice 1975-1980*, CAB 3, 1981, 289-292.
- Manea 2003:** C. Manea, *Locuirile sitului arheologic de la Rogova, județul Mehedinți*, Drobeta 13, 2003, 48-54.
- Manning 1995:** S. Maning, *The Absolute Chronology of the Aegean Early Bronze Age. Radiocarbon and History*, Sheffield, 1995.
- Mantu 1998:** C.-M. Mantu, *Cultura Cucuteni. Evoluție, cronologie, legături*, Piatra-Neamț, 1998.
- Manzura 1994:** I. Manzura, *Culturi eneolitice în zona de stepă*, Thraco-Dacica 15, 1994, 93-101.
- Manzura, Sava 1994:** I. Manzura, E. Sava, *Interacțiuni „est-vest” reflectate în culturile eneolitice și ale epocii bronzului din zona de nord-vest a Mării Negre (Schiță cultural-istorică)*, Memoria Antiquitatis 19, 1994, 143-192.
- Maran 1998:** J. Maran, *Kulturwandel auf dem griechischen Festland und den Kykladen im späten 3. Jahrtausend v. Chr.*, UPA 53, Bonn, 1998
- Maran 2001:** J. Maran, *Der Depotfund von Petralona (Nordgriechenland) und der Symbolgehalt von Waffen in der ersten Hälfte des 3. Jahrtausends v. Chr. zwischen Karpatenbecken und Ägäis*, în R. M. Boehmer, J. Maran (eds.), *Lux Orientis. Archäologie zwischen Asien und Europa. Festschrift für Harald Hauptmann zum 65. Geburtstag*, Rahden/Westf., 2001, 275-284.
- Marinescu-Bîlcu, Matei, Rența 1995:** S. Marinescu-Bîlcu, Gh. Matei, E. Rența, *Ciulnița (jud. Ialomița)*, CCA 1994, Cluj-Napoca, 1995, 21-23.
- Marinescu-Bîlcu ș.a. 1996:** S. Marinescu-Bîlcu ș.a., *Ciulnița, jud. Ialomița*, CCA 1995, Brăila, 1996, 33-34.
- Marinoiu ș.a. 2003:** V. Marinoiu ș.a., *Bumbești-Jiu, jud. Gorj*, CCA 2002, București, 2003, 70-71.
- Mateescu 1959:** C. N. Mateescu, *Săpături arheologice la Vădastra (r. Corabia, reg. Craiova)*, Materiale 5, 1959, 61-74.
- Mateescu 1971:** C. N. Mateescu, *Centenarul săpăturilor arheologice de la Vădastra*, SCIV 22, 4, 1971, 643-650.
- Mateescu 1971a:** C. N. Mateescu, *Noi săpături arheologice la Vădastra*, SCȘMuzIstorie 1, 1964, București, 1971, 52-69.
- Mayer 1977:** E. F. Mayer, *Die Äxte und Beile in Österreich*, PBF, IX, 9, München, 1977.
- Medinceanu-Boroffka 2004:** R. Medinceanu-Boroffka, *Epoca bronzului / Bronzezeit*, în A. Ioniță ș.a., *Feldioara-Marienburg. Archäologische Beiträge zur Geschichte des Burzenlandes / Contribuții arheologice la istoria Țării Bârsei*, Berlin, 2002, 11-15.
- Meier-Arendt 1992:** W. Meier-Arendt (ed.), *Bronzezeit in Ungarn. Forschungen in Tell-Siedlungen an Donau und Theiss*, Frankfurt am Main, 1992.
- Mikov 1948:** V. Mikov, *Predistoricheskoto selishte do s. Mihalich, Svilengradsko*, Raskopki i Prouchvaniya 1, 1948, 7-25.
- Mikov, Dzhabazov 1960:** V. Mikov, N. Dzhabazov, *Devetashkata peshtera*, Sofia, 1960
- Miu 1997:** F. Miu, *Cronica cercetărilor arheologice București (1990-1996)*, BucureștiMatIstMuz 12, 1997, 349-356.
- Morintz 1959:** S. Morintz, *Șantierul arheologic București. II. Săpăturile de pe Dealul Ciurel*, Materiale 6, 1959, 764-771.
- Morintz 1961:** S. Morintz, *Șantierul arheologic București. I. Săpăturile de pe Dealul Ciurel*, Materiale 7, 1961, 658-663.

- Morintz 1978:** S. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii I. Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic*, București, 1978.
- Morintz, Cantacuzino 1953:** S. Morintz, Gh. Cantacuzino, *Șantierul arheologic București. Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă. a. Dealul Mihai Vodă (Arhivele Statului)*, StReferate 1, 1953, 322-409.
- Morintz, Cantacuzino 1959:** S. Morintz, Gh. Cantacuzino, *Șantierul arheologic București. I. Sectorul Dealul Ciurel*, Materiale 5, 1959, 631-636.
- Morintz, Rosetti 1959:** S. Morintz, D.V. Rosetti, *Bucureștii de odinioară*, București, 1959.
- Morintz, Ionescu 1968:** S. Morintz, B. Ionescu, *Cercetări arheologice în împrejurimile orașului Oltenița (1958-1967)*, SCIV 19, 1, 1968, 95-128.
- Morintz, Roman 1968:** S. Morintz, P. Roman, *Aspekte der Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau*, Dacia N.S. 12, 1968, 45-128.
- Morintz, Roman 1969:** S. Morintz, P. Roman, *Über die Chronologie der Übergangszeit vom Äneolithikum zur Bronzezeit in Rumänien*, Dacia N.S. 13, 1969, 61-71.
- Morintz, Roman 1994:** S. Morintz, P. Roman, *bronz, epoca*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, București, 1994, 211-215.
- Moscalu 1968:** E. Moscalu, *Așezarea dacică de la Cozia Veche (jud. Vâlcea)*, SCIV 19, 4, 1968, 629-642.
- Moscalu 1979:** E. Moscalu, *Sondaje și cercetări de suprafață*, CAMNI 3, 1979, 385-400.
- Moscalu, Beda 1979:** E. Moscalu, C. Beda, *Noi cetăți traco-getice*, CAMNI 3, 1979, 361-373.
- Motzoi-Chicideanu 1995:** I. Motzoi-Chicideanu, *Năeni, jud. Buzău*, CCA 1994, Cluj-Napoca, 1995, 80.
- Motzoi-Chicideanu 2003:** I. Motzoi-Chicideanu, *Câteva observații asupra culturii Monteoru*, Mousaios 8, 2003, 37-59.
- Motzoi-Chicideanu 2003a:** I. Motzoi-Chicideanu, *Observations concerning the Bronze Age Cult-Object from Sărata Monteoru-Poiana Scorușului*, în C. Kacsó (ed.), *Bronzezeitliche Kulturerscheinungen im karpatischen Raum. Die Beziehungen zu den benachbarten Gebieten. Ehrensymposium für Alexandru Vulpe zum 70. Geburtstag*, Bibliotheca Marmatia 2, Baia Mare, 2003, 361-378.
- Motzoi-Chicideanu, Olteanu 2000:** I. Motzoi-Chicideanu, Gh. Olteanu, *Un mormânt în cistă din piatră descoperit la Văleni-Dâmbovița*, SCIVA 51, 1-2, 2000, 3-70.
- Motzoi-Chicideanu, Șandor-Chicideanu 2001:** I. Motzoi-Chicideanu, M. Șandor-Chicideanu, *Cercetările arheologice de la Năeni-Zănoaga (jud. Buzău). Campaniile 1982-1986, 1988-1993 și 1996*, Materiale S.N. 1, 1999 (2001), 59-97.
- Motzoi-Chicideanu ș.a. 2001:** I. Motzoi-Chicideanu ș.a., *Năeni, com. Năeni, jud. Buzău*, CCA 2000, București, 2001, 157-159.
- Motzoi-Chicideanu ș.a. 2002:** I. Motzoi-Chicideanu ș.a., *Năeni, com. Năeni, jud. Buzău*, CCA 2001, București, 2002, 213-216.
- Motzoi-Chicideanu ș.a. 2002a:** I. Motzoi-Chicideanu ș.a., *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj*, CCA 2001, București, 2002, 240-242.
- Motzoi-Chicideanu, Constantinescu 2003:** I. Motzoi-Chicideanu, M. Constantinescu, *Pietricica, com. Lapoș, jud. Prahova*, CCA 2002, București, 2003, 231-232.
- Motzoi-Chicideanu ș.a. 2003a:** I. Motzoi-Chicideanu ș.a., *Plosca, com. Bistreț, jud. Dolj*, CCA 2002, București, 2003, 241-243.

- Müller 1999:** J. Müller, *Zur absoluten Chronologie der mitteldeutschen Schnurkeramik*, Archäol.Nachrichtenbl. 4, 1, 1999, 77-88.
- Muscă 1979:** T. Muscă, *Contribuții privind metalurgia bronzului pe teritoriul Munteniei (I). Piese preistorice de bronz descoperite în județul Dâmbovița*, Valachica 10-11, 1978-1979, 115-122.
- Muscă 1980:** T. Muscă, *Repertoriul descoperirilor din orânduirea comunei primitive în estul Transilvaniei (partea I)*, Cumidava 12/1, 1979-1980, 7-15.
- Muscă 1986:** T. Muscă, *Unele considerații privind locuirile aparținând bronzului timpuriu de la Băleni-Români (jud. Dâmbovița)*, SympThracologica 4, 1986, 30-31.
- Muscă 1996:** T. Muscă, *Locuințe de la începutul epocii bronzului descoperite la Băleni (jud. Dâmbovița)*, în M. Cărciumaru, M. Diaconescu (eds.), *Lucrările simpozionului de arheologie*, Târgoviște, 1996, 79-80.
- Muscă 1998:** T. Muscă, *Gorgota, com. Răzvad, jud. Dâmbovița*, CCA 1997, Călărași, 1998, 23.
- Muscă 2001:** T. Muscă, *Gorgota, com. Răzvad, jud. Dâmbovița*, CCA 2000, București, 2001, 93.
- Nania 1965:** I. Nania, *Două depozite de unelte neolitice descoperite în raionul Costești (regiunea Argeș)*, SCIV 16, 2, 1965, 311-321.
- Nania 1969:** I. Nania, *O importantă descoperire din perioada feudalismului timpuriu la Bârlogu, com. Negrăși, jud. Argeș*, StComPitești 2, 1969, 117-132.
- Neagu 1992:** M. Neagu, *Noi aspecte ale înmormântărilor cu ocră în sud-estul Munteniei în lumina descoperirilor arheologice de la Piscu Crăsani, Istros 6*, 1992, 7-9, 329-331.
- Neagu, Parnic, Pandrea 2000:** M. Neagu, V. Parnic, S. Pandrea, *Grădiștea (com. Grădiștea), jud. Călărași*, CCA 1999, București, 2000, 42.
- Neagu ș.a. 2001:** M. Neagu ș.a., *Grădiștea (com. Grădiștea), jud. Călărași*, CCA 2000, București, 2001, 95-96.
- Neagu, Parnic 2002:** M. Neagu, V. Parnic, *Grădiștea Coslogeni (Roseți), com. Roseți, jud. Călărași*, CCA 2001, București, 2002, 148-149.
- Neagu, Parnic, Pandrea 2003:** M. Neagu, V. Parnic, S. Pandrea, *Roseți (Grădiștea Coslogeni), com. Roseți, jud. Călărași*, CCA 2002, București, 2003, 253-254.
- Nečitailo 1991:** A. L. Nečitailo, *Svjazi naselenija stepnoi Ukrainy i severnogo Kavkaza v epohu bronzy*, Kiev, 1991
- Negru 1994:** M. Negru, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj. Cercetări arheologice de suprafață în bazinul inferior al Jiului, ArhOlteniei S.N. 9*, 1994, 61-81.
- Negru 1995:** M. Negru, *București-Ciurel*, CCA 1994, Cluj-Napoca, 1995, 15.
- Negru 1995a:** M. Negru, *București-Canalul Roșu*, CCA 1994, Cluj-Napoca, 1995, 15-16.
- Negru 1998:** M. Negru, *București-Ciurel*, CCA 1997, Călărași, 1998, 10.
- Negru 2002:** M. Negru, *București-Militari Câmpul Boja*, CCA 2001, București, 2002, 75.
- Negru, Schuster 1997:** M. Negru, C. Schuster, *O locuință din epoca bronzului descoperită la București-Ciurel (1994)*, BucureștiMatIstMuz 12, 1997, 11-17.
- Negru, Schuster, Moise 2000:** M. Negru, C. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000.
- Nestor 1928:** I. Nestor, *Zur Chronologie der rumänischen Steinkupferzeit*, PZ 19, 3-4, 1928, 110-143.

- Nestor 1933:** I. Nestor, *Fouilles de Glina*, Dacia 3-4, 1927-1932 (1933), 226-252.
- Nestor 1933a:** I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, BerRGK 22, 1932 (1933), 11-181.
- Nestor 1944a:** I. Nestor, *Raport asupra cercetărilor și săpăturilor de salvare făcute la Ploiești-Triaj și Brazi între 21 Octombrie și 7 Noembrie 1942*, RaportMNA 1942-1943, 1944, 29-31.
- Nestor 1944b:** I. Nestor, *Raport asupra săpăturilor și cercetărilor arheologice din campania anului 1943*, RaportMNA 1942-1943, 1944, 55-57.
- Nestor 1960:** I. Nestor, *Începuturile societății gentilice patriarhale și ale destrămării orânduirii comunei primitive. Epoca bronzului*, în *Istoria României I*, București, 1960, 90-113.
- Nestor ș.a. 1950:** I. Nestor ș.a., *Așezările din epoca barbariei. Lucrările de pe șantierul dela Sărata-Monteoru - jud. Buzău*, SCIV 1, 1, 1950, 53-56.
- Nestor ș.a. 1953:** I. Nestor ș.a., *Șantierul Sărata Monteoru*, SCIV 4, 1-2, 1953, 69-89.
- Nestor, Zaharia 1955:** I. Nestor, E. Zaharia, *Șantierul arheologic Sărata-Monteoru (1954) (r. Buzău, reg. Ploiești)*, SCIV 6, 3-4, 1955, 497-513.
- Nestor, Zaharia 1959:** I. Nestor, E. Zaharia, *Sondajele de la Dridu (r. Urziceni, reg. Ploiești)*, Materiale 5, 1959, 547-553.
- Nestor, Zaharia 1959a:** I. Nestor, E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu*, Materiale 6, 1959, 593-603.
- Nica 1972:** M. Nica, *Cercetări arheologice de suprafață pe valea Tesluiului*, Contribuții istorice 1, Craiova, 1972, 200-218.
- Nica 1980:** M. Nica, *Contributions à la connaissance de la civilisation de Verbicioara en Olténie*, Actes du IIe Congrès International de Thracologie I, București, 1980, 89-93.
- Nica 1982:** M. Nica, *Noi descoperiri de tip Verbicioara în Oltenia*, Thraco-Dacica 3, 1982, 107-117.
- Nica 1982a:** M. Nica, *Locuirea preistorică de la Sucidava-Celei din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului*, OlteniaStCom 4, 1982, 15-38.
- Nica 1989:** M. Nica, *Noi descoperiri ale epocii bronzului în Oltenia*, SympThracologica 7, 1989, 252-253.
- Nica 1994:** M. Nica, *Date noi cu privire la cronologia și periodizarea grupului cultural Gârla Mare, pe baza descoperirilor din așezarea și necropola de la Ghidici, punctul "Balta Țarova"*, în P. Roman, M. Alexianu (eds.), *Relations Thraco-Illyro-Helléniques. Actes du XIVe Symposium National de Thracologie (à participation internationale). Băile Herculane (14-19 septembre 1992)*, București, 1994, 178-206
- Nica 1996:** M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, Drobeta 7, 1996, 18-34.
- Nica 1997:** M. Nica, *Date noi cu privire la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului pe teritoriul Olteniei*, în G. Simion (ed.), *Prima epocă a fierului la gurile Dunării și în zonele circum-pontice*, Tulcea, 1997, 19-41.
- Nica 1998:** M. Nica, *La genèse, l'évolution et les relations chronologiques et culturelles des cultures Verbicioara et Gârla Mare dans la contexte des civilisations de l'âge du bronze de l'Europe centrale et du Sud-Est*, în *The Thracian World at the Crossroads of Civilizations II*, București, 1998, 151-180.
- Nica, Câșlaru 1981:** M. Nica, C. Câșlaru, *Complexul cuptoarelor eneolitice de copt pâine de la Curmătura, jud. Dolj*, OlteniaStCom 3, 1981, 9-16.
- Nica, Ciucă 1986:** M. Nica, I. Ciucă, *Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Piatra-Olt*, ArhOlteniei S.N. 5, 1986, 61-76.

- Nica, Ciucă 1989:** M. Nica, I. Ciucă, *Așezările neolitice de la Piatra-Sat (jud. Olt)*, ArhOlteniei S.N. 6, 1989, 17-41.
- Nica, Floroiu, Zorzoliu 1994:** M. Nica, Z. Floroiu, T. Zorzoliu, *Tell-ul eneolitic gumelnițean de la Drăgănești-Olt, punctul Corboaica*, SCIVA 45, 1, 1994, 41-59.
- Nica, Schuster, Zorzoliu 1995:** M. Nica, C. Schuster, T. Zorzoliu, *Cercetările arheologice în tell-ul gumelnițeano-sălcuțean de la Drăgănești-Olt, -punctul "Corboaica"- campaniile din anii 1993-1994*, CAANT 1, 1995, 9-45.
- Nica, Tănăsescu 1999:** M. Nica, B. Tănăsescu, *Câteva date despre sistemul de protecție și apărare al așezărilor preistorice de la Cârcea, "Hanuri" și "Viaduct"*, OlteniaStCom 11, 1999, 5-17.
- Nica ș.a. 2001:** M. Nica ș.a., *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Cârcea, punctul "Hanuri" – campania 2000*, OlteniaStCom 13, 2001, 7-32.
- Nica ș.a. 2001a:** M. Nica ș.a., *Cârcea-Hanuri, jud. Dolj*, CCA 2000, București, 2001, 65.
- Nicolae 1985:** E. Nicolae, *Notă asupra descoperirii monedare din anul 1958 din Furculești, orașul Videle, jud. Teleorman*, SCIVA 36, 3, 1985, 258-260.
- Nicolăescu-Plopșor 1922:** C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Noi urme de așezări preistorice în preajma Bucureștilor*, CronNumArheologică 2, 1922, 3-7.
- Nicolăescu-Plopșor 1923:** C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Oltenia preistorică. Însemnări mărunte. II. Un ornament neolitic*, ArhOlteniei 2, 1923, 295-300.
- Nicolăescu-Plopșor 1923a:** C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Măgura Mare din Pădurea Poienii, Plenița-Dolj*, Oltenia I, 2, fasc. 6, 1923, 84.
- Nicolăescu-Plopșor 1923b:** C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Măgura din via lui Ion St. Bârțan, Plenița-Dolj*, Oltenia I, 2, fasc. 6, 1923, 85.
- Nicolăescu-Plopșor 1932:** C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Un mormânt scitic la Suharu-Dolj*, InstArhOlteană. Memoriul 7, Craiova, 1932, 3-7.
- Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1951:** C. S. Nicolăescu-Plopșor ș.a., *Raport asupra activității șantierului arheologic Rast-Dolj. II. Cimitirul tumular de pe islazul comunelor Rast și Seaca de Câmp*, SCIV 2, 1, 1951, 275-277.
- Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1953:** C. S. Nicolăescu-Plopșor ș.a., *Date preliminare asupra rezultatelor paleantropologice dela "Peștera Muierilor", Baia de Fier, r. Novaci, reg. Craiova*, SCIV 4, 1-2, 1953, 195-209.
- Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1957:** C. S. Nicolăescu-Plopșor ș.a., *Șantierul arheologic Baia de Fier (reg. Craiova, r. Novaci)*, Materiale 3, 1957, 13-27.
- Nicolăescu-Plopșor, Pop 1959:** C. S. Nicolăescu-Plopșor, I. Pop, *Cercetările și săpăturile paleolitice de la Cremenea și împrejurimi (com. Sita Buzăului, Codlea; reg. Stalin)*, Materiale 6, 1959, 51-56.
- Nicolăescu-Plopșor, Păunescu, Pop 1962:** C. S. Nicolăescu-Plopșor, A. Păunescu, I. Pop, *Săpăturile din peștera Gura Cheii-Râșnov*, Materiale 8, 1962, 113-121.
- Nikolova 1999:** L. Nikolova, *The Balkans in Later Prehistory*, BAR IS 791, Oxford, 1999.
- Nikolova 1999a:** L. Nikolova, *The Yunatsite culture. Periodization, chronology and synchronization*, în K. Leshtakov (ed.), RPRP 2-3, Sofia, 1999 (2000), 34-97
- Novotná 1970:** M. Novotná, *Die Äxte und Beile in der Slowakei*, PBF, IX, 3, München, 1970.
- Oancea 1976:** A. Oancea, *Unele observații cu privire la fazele finale ale culturii Monteoru în lumina cercetărilor de la Cârlomanești, județul Buzău*, CAMNI 2, 1976, 191-237.

- Oancea 1979:** A. Oancea, *Raport preliminar privind săpăturile arheologice de la Petrișoru, com. Racovițeni, jud. Buzău*, CAMNI 3, 1979, 39-42.
- Oancea 1979a:** A. Oancea, *Raport preliminar privind cercetările de la Pietroasa Mică, jud. Buzău*, CAMNI 3, 1979, 53-57.
- Oancea 1981:** A. Oancea, *Raport preliminar privind campania arheologică din 1979 de la Petrișoru, com. Racovițeni, jud. Buzău*, CAMNI 4, 1981, 41-44.
- Oancea, Drâmbocianu 1976:** A. Oancea, V. Drâmbocianu, *Două topoare descoperite în județul Buzău*, SCIVA 27, 4, 1976, 565-566.
- Oancea, Drâmbocianu 1977:** A. Oancea, V. Drâmbocianu, *Noi descoperiri din epoca bronzului în jud. Buzău. Observații asupra cronologiei culturii Monteoru*, SCIVA 28, 4, 1977, 509-529.
- Oancea, Drâmbocianu 1978:** A. Oancea, V. Drâmbocianu, *Contacte între cultura Monteoru și grupuri de populații nord-pontice, în lumina descoperirilor din județul Buzău*, Mousaios 2, 1978, 3-9.
- Olteanu 2002:** G. Olteanu, *Repertoriul arheologic al județului Dâmbovița I (A-M)*, Târgoviște, 2002.
- Olteanu, Cârstina, Căprăroiu 2002:** Gh. Olteanu, O. Cârstina, D. Căprăroiu, *Repertoriul arheologic al județului Dâmbovița II (N-V)*, Târgoviște, 2002.
- Palincaș 1997:** N. Palincaș, *Scurtă prezentare a săpăturilor din sectorul Σ al așezării de la Popești (jud. Giurgiu). Campaniile 1988-1993*, CAMNI 10, 1997, 173-192.
- Palincaș 2000:** N. Palincaș, *Un topor de bronz găsit în București și câteva observații cu privire la tipul Pădureni*, BMJG S.N. 5-6, 1999-2000, 263-269.
- Păunescu 1970:** A. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970.
- Panait 1963:** P. I. Panait, *Sectorul Alba*, în M. Constantiniu, P. I. Panait, *Șantierul arheologic Bucureștii Noi*, CAB 1, 1963, 104-124.
- Panait 1963a:** P. I. Panait, *Observații arheologice pe șantierele de construcții din Capitală. Sondajul arheologic de pe Dealul Patriarhiei*, CAB 1, 1963, 166-170.
- Panait 1969:** P. I. Panait, *Însemnări arheologice pe șantierele de construcții din București (II)*, BucureștiMatIstMuz 7, 1969, 29-39.
- Panait, Sandu-Cuculea 2001:** P. I. Panait, V. Sandu-Cuculea, *București-Străulești*, CCA 2000, București, 2001, 49.
- Panayotov 1989:** I. Panayotov, *Yamnata kultura v balgarskite zemi*, Sofia, 1989.
- Pál, Kovács 1967:** Pál J., Kovács D., *Perieghetză arheologică în bazinul Ciucului*, StMatTg.Mureș 2, 1967, 43-52.
- Petre 1976:** Gh. I. Petre, *Noi descoperiri de topoare de aramă în județul Vâlcea*, SCIVA 27, 2, 1976, 261-265.
- Petre-Govora 1967:** Gh. I. Petre (Govora), *Ceramica decorată prin împunsături succesive, din r. Rm. Vâlcea*, SCIV 18, 4, 1967, p. 645-653.
- Petre-Govora 1968:** Gh. Petre-Govora, *Topoare-ciocan de minerit din epoca bronzului descoperite în nordul Olteniei*, SCIV 19, 2, 1968, 279-281.
- Petre-Govora 1970:** Gh. Petre-Govora, *Contribuții la cunoașterea culturii Coțofeni în nord-estul Olteniei*, SCIV 21, 3, 1970, 481-487.
- Petre-Govora 1970a:** Gh. Petre-Govora, *Descoperiri arheologice din epoca fierului în jud. Vâlcea*, Materiale 9, 1970, 467-489.

- Petre-Govora 1971:** Gh. Petre-Govora, *Necropola și așezarea din epoca fierului de la Gătejești*, SCIV 22, 4, 1971, 557-565.
- Petre-Govora 1976:** Gh. Petre-Govora, *Aspecte ale începutului epocii bronzului în nord-estul Olteniei*, Buridava 2, 1976, 7-33.
- Petre-Govora 1982:** Gh. Petre-Govora, *Vâlcea, vatră de viațuire multumilenară a patriei noastre*, StVâlcene 5, 1982, 9-17.
- Petre-Govora 1982a:** Gh. Petre-Govora, *Noi descoperiri aparținând culturii Coțofeni în nord-estul Olteniei*, Buridava 4, 1982, 9-26.
- Petre-Govora 1983:** Gh. Petre-Govora, *Noi topoare de aramă din nord-estul Olteniei (II)*, SCIVA 34, 3, 1983, 287-289.
- Petre-Govora 1983a:** Gh. Petre-Govora, *Un orizont hallstattian timpuriu în nord-estul Olteniei*, Thraco-Dacica 4, 1983, 85-95.
- Petre-Govora 1985:** Gh. Petre-Govora, *Apărătoare de braț în mediul culturii Glina*, SCIVA 36, 4, 1985, 346-350.
- Petre-Govora 1986:** Gh. Petre-Govora, *Asupra problemelor culturii Glina în nord-estul Olteniei*, Thraco-Dacica 7, 1986, 151-166.
- Petre-Govora 1988:** Gh. Petre-Govora, *Descoperiri arheologice din Oltenia privind epoca timpurie a bronzului*, Thraco-Dacica 9, 1988, 137-147.
- Petre-Govora 1995:** Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea, 1995.
- Petrescu-Dîmbovița 1944:** M. Petrescu-Dîmbovița, *Raport asupra săpăturilor dela Glina, jud. Ilfov, 1943*, RaportMNA, București, 1944, 65-71.
- Petrescu-Dîmbovița 1950:** M. Petrescu-Dîmbovița, *Date noi asupra înmormântărilor cu ocră în Moldova*, SCIV 1, 2, 1950, 110-125.
- Petrescu-Dîmbovița 1974:** M. Petrescu-Dîmbovița, *La civilisation Glina III-Schneckenberg à la lumière de nouvelles recherches*, Preistoria Alpina 10, 1974, 277-289.
- Petrescu-Dîmbovița 1977:** M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977.
- Petrescu-Dîmbovița 1978:** M. Petrescu-Dîmbovița, *Die Sichel in Rumänien mit Corpus der jung- und spätbronzezeitlichen Horte Rumäniens*, PBF XVIII, 1, München, 1978.
- Petrescu-Dîmbovița 1994:** M. Petrescu-Dîmbovița, *Ciolănești*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, 1994, 302.
- Petrescu-Dîmbovița 1996:** M. Petrescu-Dîmbovița, *Glina*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României II (D-L)*, 1996, 195.
- Petrescu-Sava, Nestor 1940:** Gh. Petrescu-Sava, I. Nestor, *Două localități preistorice pe Teleajen: cetățuia dela Homorâci și movila dela Gura-Vitioarei (jud. Prahova)*, RPAN 2-4, 1940, 71-88.
- Poenaru-Bordea 2000:** Gh. Poenru-Bordea, *Pitești*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României III (M-Q)*, București, 2000, 324.
- Popa, Ștefănescu 1980:** R. Popa, R. Ștefănescu, *Șantierul arheologic Ungra, jud. Brașov*, Materiale 14, 1980 (Tulcea), 496-503.
- Popescu 1944:** Dorin Popescu, *Die frühe und mittlere Bronzezeit in Siebenbürgen*, București, 1944.
- Popescu 1962:** Dorin Popescu, *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1961*, SCIV 13, 1, 1962, 201-215.

- Popescu 1963:** Dorin Popescu, *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1962*, SCIV 14, 2, 1963, 451-466.
- Popescu 1968:** Dorin Popescu, *Săpăturile arheologice din RSR în 1967*, SCIV 19, 4, 1968, 677-698.
- Popescu 1968a:** Dorin Popescu, *Les fouilles archeologiques dans la RSR en 1967*, Dacia N.S. 12, 1968, 421-459.
- Popescu 1969:** Dorin Popescu, *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1968*, SCIV 20, 3, 1969, 471-501.
- Popescu, Rosetti 1959:** Dorin Popescu, D. V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Retevoiești (r. Curtea de Argeș, reg. Pitești)*, Materiale 6, 1959, 703-717.
- Popescu ș.a. 1961:** Dorin Popescu ș.a., *Șantierul arheologic Târgșor (r. și reg. Ploiești)*, Materiale 7, 1961, 631-644.
- Popescu A. 2001:** A. Popescu, *Bone accessory of a Bronze Age necklace*, Dacia N.S. 43-45, 1999-2001, 17-30.
- Popescu E., Vulpe 1966:** Eugenia Popescu, Alexandru Vulpe, *Necropola tumulară de la Milostea*, RevMuzeelor 3, 2, 1966, 148-155.
- Popilian 1980:** Gh. Popilian, *Necropola daco-romană de la Locusteni*, Craiova, 1980.
- Popilian, Nica, Tătulea 1979:** Gh. Popilian, M. Nica, C. M. Tătulea, *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Locusteni, [județul Dolj]*, Materiale 13, 1979, 207-213.
- Popilian, Nica, Tătulea 1980:** Gh. Popilian, M. Nica, C. M. Tătulea, *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Locusteni, jud. Dolj*, Materiale 14, 1980 (Tulcea), 254-260.
- Popovici, Coșuleț, Bem 1996:** D. Popovici, S. Coșuleț, C. Bem, *Bod-“Priesterhügel”, jud. Brașov*, CCA 1995, Brăila, 1996, 11.
- Preda 1986:** C. Preda, *Geto-dacii din bazinul Oltului inferior. Dava de la Sprâncenata*, București, 1986.
- Primas 1996:** M. Primas, *Velika Gruda I. Hügelgräber des frühen 3.Jahrtausends v.Chr. im Adria-gebiet: Velika Gruda, Mala Gruda und ihr Kontext*, UPA 32, Bonn, 1996.
- Prox 1940:** A. Prox, *Die Tei Kultur im Burzeland*, MBSM 4, 1940, 86-101.
- Prox 1941:** A. Prox, *Die Schneckenbergkultur*, Brașov, 1941.
- Rep ovasna 1998:** V. Cavruc (ed.), *Repertoriul arheologic al județului Covasna*, Sf. Gheorghe, 1998.
- RepHarghita 2000:** V. Cavruc (ed.), *Repertoriul arheologic al județului Harghita*, Sf. Gheorghe, 2000.
- Rezepkin 2000:** A. D. Rezepkin, *Das frühbronzezeitliche Gräberfeld von Klady und die Majkop-Kultur in Nordwestkaukasien*, Rhaden/Wesf., 2000.
- Ridiche 2000:** F. Ridiche, *Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (Partea I)*, OlteniaStCom 12, 2000, 41-73.
- Ridiche 2001:** F. Ridiche, *Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (Partea II)*, OlteniaStCom 13, 2001, p. 33-63.
- Roman 1966:** P. Roman, *Un nou aspect cultural de la începutul epocii bronzului (complexul de la Dobrotești)*, SCIV 17, 3, 1966, 445-471.
- Roman 1976:** P. Roman, *Die Glina III-Kultur*, PZ 51, 1, 1976, 26-42.
- Roman 1976a:** P. Roman, *Cultura Coțofeni*, București, 1976.

- Roman 1985:** P. Roman, *Cercetări la Govora Sat-“Runcuri” în 1977*, SCIVA 36, 4, 1985, 279-297.
- Roman 1985a:** P. Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului “tracic” în Oltenia*, Thraco-Dacica 6, 1985, 116-122.
- Roman 1986:** P. Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului pe teritoriul României*, SCIVA 37, 1, 1986, 29-55.
- Roman 1987:** P. Roman, *Despre istoricul cercetărilor și stratigrafia unor așezări din Ostrovul Corbului*, SCIVA 38, 4, 1987, 335-365.
- Roman 1988:** P. Roman, *Așezările epocii bronzului de la Ostrovul Corbului (județul Mehedinți)*, SympThracologica 6, 1988, 40-43.
- Roman 1992:** P. Roman, *Kulturelle Interferenzen wiederspiegelt in den Funden aus Ostrovul Corbului*, SymThracologica 9, 1992, XXI-XXIV.
- Roman 1996:** P. Roman, *Ostrovul Corbului. Istoricul cercetării. Săpăturile arheologice și stratigrafie*, I/1, București, 1996.
- Roman 1998:** P. Roman, *Aufzeichnungen aus den Grabungsheften zu den Forschungen in den brobezeitlichen Ansiedlung von Ostrovul Corbului und Ostrovul Moldova Veche*, în C. Schuster (ed.), *Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores*, București, 1998, 17-31.
- Roman 2000:** P. Roman, *Măgurele*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României III (M-Q)*, București, 2000, 35.
- Roman, Pál, Csába 1973:** P. Roman, Pál János, Csába Horvath, *Cultura Jigodin. O cultură cu ceramică șnurată în estul Transilvaniei*, SCIV 24, 4, 1973, 559-574.
- Roman, Némethi 1978:** P. Roman, I. Némethi, *Cultura Baden în România*, București, 1978.
- Roman, Dodd-Oprițescu, Pál 1992:** P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál János, *Beiträge zur Problematik der schnurverzierten Keramik Südosteuropas*, Mainz am Rhein, 1992.
- Rosetti 1929:** D. V. Rosetti, *Din preistoria Bucureștilor*, CronNumArheologică 89-94, 1929, 3-16.
- Rosetti 1932:** D. V. Rosetti, *Câteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor. Asupra tehnicei, tipologiei și cronologiei lor*, București, 1932.
- Rosetti 1934:** D. V. Rosetti, *Săpăturile de la Vidra*, PMMB 1, 1934, 6-59.
- Rosetti 1935:** D. V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Snagov*, PMMB 2, 1935, 5-52.
- Rosetti 1935a:** D. V. Rosetti, *Tombes à incineration de l'âge du fer et de l'époque romaine dans la région de Bucarest. Tombe du premier âge du fer trouvé à Ciurel*, PMMB 2, 1935, 53-57.
- Rosetti 1936:** D. V. Rosetti, *Din preistoria Bucureștilor I. Civilizația tip București – Die bukarester Kultur*, București, 1936.
- Rosetti 1959:** D. V. Rosetti, *Movilele funerare de la Gurbănești (r. Lehliu, reg. București)*, Materiale 6, 1959, 791-816.
- Rosetti 1972:** D. V. Rosetti, *Importanța cercetărilor arheologice Bucureștene din perioada 1923-1948*, BucureștiMatIstMuz 9, 1972, 51-56.
- Rosetti 1975:** D. V. Rosetti, *Cetățeni Argeș. Istoricul cercetărilor arheologice*, CAMNI 1, 1975, 261-289.
- Roska 1914:** Roska Márton, *A zsinegdíszes agyagművesség nyomai Magyarországon*, Dolgozatok 5, 2, 1914, 418-436.
- Roska 1925:** Roska Márton, *Sunt monumente megalitice în Ardeal?*, ArhOlteniei 4, 1925, 45-47.

- Roska 1942:** Roska Márton, *Erdély régészeti repertóriumja I. őskor*, Cluj, 1942.
- Rotea 1993:** M. Rotea, *Contribuții privind Bronzul timpuriu în centrul Transilvaniei*, *Thraco-Dacica* 14, 1993, 65-86.
- Rutter 1995:** J. B. Rutter, *Lerna, a Preclassical Site in the Argolid III. The Pottery of Lerna IV*, New Jersey, 1995.
- Sandu 1992:** V. Sandu, *Cercetări arheologice în zona Lunca-Bârzești*, *CAB* 4, 1992, 163-195.
- Sandu 1992a:** V. Sandu, *Cercetările arheologice de suprafață din nordul Sectorului Agricol Ilfov*, *CAB* 4, 1992, 289-323.
- Sârbu 2000:** D. Sârbu, *Berca*, în E.-M. Constantinescu (coord.), *Buzău. Mică enciclopedie istorică*, Buzău, 2000, 23.
- Sârbu 2000a:** D. Sârbu, *Pârscov*, în E.-M. Constantinescu (coord.), *Buzău. Mică enciclopedie istorică*, Buzău, 2000, 64-65.
- Schalk 1992:** E. Schalk, *Das Gräberfeld von Hernádkak. Studien zum Beginn der Frühbronzezeit in nordöstlichen Karpatenbecken*, *UPA* 9, Bonn, 1992.
- Schreiber-Kalicz 1984:** R. Schreiber-Kalicz, *Komplex der Nagyrév-Kultur*, în N. Tasić (ed.), *Kulturen der Frühbronzezeit das Karpatenbeckens und Nordbalkans*, Beograd, 1984, 133-190.
- Schreiber-Kalicz, Kalicz 1999:** R. Schreiber-Kalicz, N. Kalicz, *A Somogyvár-Vinkovci kultúra és harangedény-Csepel-csoport Budapest kora bronzkorában*, *Savaria* 24, 3, 1998-1999, 83-114.
- Schroller 1930:** H. Schroller, *Schnurkeramik in Siebenbürgen*, *Brandenburgia* 39, 1930, 72-75.
- Schroller 1933:** H. Schroller, *Die Stein- und Kupferzeit Siebenbürgens*, Berlin, 1933.
- Schuster 1989:** C. Schuster, *Așezări din epoca bronzului pe cursul inferior al Argeșului*, *SympThracologica* 7, 1989, 236-237.
- Schuster 1992:** C. Schuster, *Așezări Glina pe cursul inferior al Argeșului și Valea Câlniștei (I). Mihăilești-Tufa*, *Thraco-Dacica* 13, 1992, 35-41.
- Schuster 1996:** C. Schuster, *Considerații privind așezările culturii Glina*, *Drobeta* 7, 1996, 12-16.
- Schuster 1996a:** C. Schuster, *Considerații cu privire la unele vetre de foc din Bronzul timpuriu și mijlociu*, *Istorie și tradiție în spațiul românesc* 3, Sibiu, 1996, 101-107.
- Schuster 1997:** C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare*, *BiblThracologica* 20, București, 1997.
- Schuster 2001:** C. Schuster, *Erwägungen zum Ende der Frühbronzezeit im Bukarester Raum*, *Annales Valahia* 2-3, 2000-2001, 128-139.
- Schuster, Munteanu 1995:** C. Schuster, M. Munteanu, *Considerații privind unele topoare din epoca bronzului, găsite la sud de Carpați*, *Memoria Antiquitatis* 20, 1995, 79-84.
- Schuster, Nica 1995:** C. Schuster, M. Nica, *Săpăturile de salvare de la Morărești, județul Dolj (1993)*, *CAANT* 1, 1995, 114-122.
- Schuster, Popa 1995:** C. Schuster, T. Popa, *Cercetări privind epoca bronzului în județul Giurgiu*, *BMJG S.N.* 1, 1, 1995, 20-54.
- Schuster, Popa 1995a:** C. Schuster, T. Popa, *Raport preliminar privind săpăturile de la Mogoșești, județul Giurgiu*, *CAANT* 1, 1995, 147-156.
- Schuster, Popa 2000:** C. Schuster, T. Popa, *Mogoșești. Studiu monografic*, Giurgiu, 2000.

- Schuster ș.a. 2003:** C. Schuster ș.a., *Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu*, CCA 2002, București, 2003, 198-199.
- Šebela 1999:** L. Šebela, *The Corded Ware Culture in Moravia*, Brno, 1999.
- Sherratt 1986:** A. Sherratt, *The pottery of Phases IV and V. The Early Bronze Age*, în C. Renfrew, M. Gimbutas, E. S. Elster (eds.), *Excavations at Sitragoi*, Los Angeles, 1986, 429-476.
- Simache, Teodorescu 1962:** N. I. Simache, V. Teodorescu, *Săpăturile arheologice de salvare de la Smeieni (r. Buzău, reg. Ploiești)*, Materiale 8, 1962, 273-282.
- Simion 1991:** G. Simion, *O nouă cultură de la începutul epocii bronzului pe teritoriul istro-pontic*, Peuce 10, 1991, 33-39.
- Simion 2003:** G. Simion, *Culturi antice în zona gurilor Dunării I. Preistorie și protoistorie*, Cluj-Napoca, 2003.
- Sîrbu 1980:** V. Sîrbu, *Cercetările arheologice de la Cireșu (jud. Brăila). Așezarea Gumelnița și descoperirile postneolitice*, Istros 1, 1980, 19-31.
- Sîrbu, Damian 1992:** V. Sîrbu, P. Damian, *O așezare de la începutul culturii Tei descoperită la Căscioarele, județul Călărași*, Istros 6, 1992, 11-16, 335-342.
- Solymossy 1895:** E. Solymossy, *Az oklándi kunhalmkról (Udvarhely m.)*, ArchÉrt 11, 1895, 417-419.
- Srejović, Tasić 1987:** D. Srejović, N. Tasić (eds.), *Hügelbestattung in der Karpaten-Donau-Balkan-Zone während der äneolithischen Periode*, Beograd, 1987.
- Stein 1976:** F. Stein, *Bronzezeitliche Hortfunde in Süddeutschland*, Bonn, 1976.
- Stoia 1981:** A. Stoia, *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1980)*, Dacia N.S. 25, 1981, 363-379.
- Stoica 1969:** O. Stoica, *Descoperiri arheologice în satul Damian*, StCercCraiova, 1969, 143-153.
- Szabó, Dénes 1998:** Szabó V. G., Dénes I., *A délkelet-erdélyi Vargyas-patak szorosának 1200/9, számú barlangjában talált kora bronzkori depólelet*, Acta 1998/1, 123-138.
- Székely Z. 1953:** Székely Zoltan, *Cercetări arheologice în Regiunea Stalin și Regiunea Autonomă Maghiară*, Din activitatea științifică a Muzeului Raional Mediaș 2, 1953, 5-35.
- Székely Z. 1955:** Székely Zoltan, *Date referitoare asupra epocii bronzului în Regiunea Autonomă Maghiară*, AlmanahMuzRegSf.Gheorghe, 1955, 48-54.
- Székely Z. 1955a:** Székely Zoltan, *Contribuție la cronologia epocii bronzului în Transilvania*, SCIV 6, 3-4, 1955, 843-863.
- Székely Z. 1955b:** Székely Zoltan, *Raport despre cercetările arheologice executate de Muzeul Regional din Sf. Gheorghe între anii 1945-1953*, AlmanahMuzRegSf. Gheorghe, 1955, 7-47.
- Székely Z. 1957:** Székely Zoltan, *Cercetările și săpăturile de salvare executate de Muzeul regional din Sf. Gheorghe în anul 1955*, Materiale 3, 1957, 150-159.
- Székely Z. 1959:** Székely Zoltan, *Cercetări arheologice la Sf. Gheorghe, Gémvára-Avasalja (Ceta-tea Cocorului)*, Materiale 5, 1959, 709-722.
- Székely Z. 1962:** Székely Zoltan, *Sondajele executate de Muzeul Regional din Sf. Gheorghe*, Materiale 8, 1962, 325-340.
- Székely Z. 1967:** Székely Zoltan, *Noi descoperiri de unelte de aramă și de bronz din Transilvania*, SCIV 18, 2, 1967, 327-332.
- Székely Z. 1968:** Székely Zoltan, *Contribuții la problema începutului epocii bronzului în sud-estul Trnsilvaniei*, SCIV 19, 3, 1968, 423-428.

- Székely Z. 1970:** Székely Zoltan, *Contribuție la cunoașterea prelucrării metalelor la începutul epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, SCIV 21, 2, 1970, 201-208.
- Székely Z. 1970a:** Székely Zoltan, *Săpăturile executate de Muzeul din Sf. Gheorghe (1959-1966)*, Materiale 9, 1970, 297-315.
- Székely Z. 1970b:** Székely Zoltan, *Cultura Ciomortan*, Aluta 1, 1970, 71-87.
- Székely Z. 1971:** Székely Zoltan, *Contribuții la cunoașterea epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, SCIV 22, 3, 1971, 387-400.
- Székely Z. 1973:** Székely Zoltan, *Așezările de la Vârful cu Stejari (Miercurea Ciuc, jud. Harghita) și de la Piatra de Veghe (Sf. Gheorghe, jud. Covasna)*, StComSf.Gheorghe, 1973, 125-151.
- Székely Z. 1973a:** Székely Zoltan, *Săpăturile executate de Muzeul din Sf. Gheorghe (1967-1970)*, Materiale 10, 1973, 219-224.
- Székely Z. 1977:** Székely Zoltan, *Contribuții la dezvoltarea culturii Ariușd*, Aluta 8-9, 1976-1977, 11-18.
- Székely Z. 1983:** Székely Zoltan, *Așezarea din epoca bronzului de la Sânzieni (jud. Covasna)*, Aluta 14-15, 1983, 49-61.
- Székely Z. 1999:** Székely Zoltan, *Așezarea culturii Schneckenberg de la Ariușd, jud. Covasna*, Augustia 4, 1999, 9-12.
- Székely Zs. 1980:** Székely Zsolt, *Date noi privind ritul de înmormântare al culturii Schneckenberg în județul Covasna*, Aluta 10-11, 1978-1979 (1980), 39-46.
- Székely Zs. 1980a:** Székely Zsolt, *Considerații arheologice privind așezarea din epoca bronzului de la Peteni, jud. Covasna*, Materiale 14, 1980, 129-133.
- Székely Zs. 1983:** Székely Zsolt, *O descoperire din epoca bronzului de la Sfântu Gheorghe (jud. Covasna)*, Aluta 14-15, 1983, 43-47.
- Székely Zs. 1983a:** Székely Zsolt, *Contribuții la dezvoltarea culturii Schneckenberg în județul Covasna*, Aluta 14-15, 1983, 61-67.
- Székely Zs. 1995:** Székely Zsolt, *Șantierul arheologic Brăduț, județul Covasna-zona tumulilor*, CAANT 1, 1995, 106-113.
- Székely Zs. 1997:** Székely Zsolt, *Perioada timpurie și începutul celei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, BiblThracologica 21, București, 1997.
- Székely Zs. 1997a:** Székely Zsolt, *Necropola tumulară de la Brăduț, județul Covasna. Rezultatele săpăturilor din anii 1995-1996*, CAANT 2, 1997, 41-53.
- Székely Zs. 1998:** Székely Zsolt, *Brăduț*, CCA 1997, Călărași, 1998, p. 9-10.
- Székely Zs. 1998a:** Székely Zsolt, *A bardoci kora bronzkori halomsíros temető*, Acta 1998-1, 139-156.
- Székely Zs. 2002:** Székely Zsolt, *Albiș, com. Cernat, jud. Covasna*, CCA 2001, București, 2002, 38-39.
- Székely Zs. 2003:** Székely Zsolt, *The Tumular Necropolis from Brăduț*, în V. Cavruc (ed.), *New Archaeological Discoveries in South-Eastern Transylvania*, Covasna, 2003, 18-19.
- Székely Zs., Bordi 2000:** Székely Zsolt, Bordi Lorand Zs., *Albiș, com. Cernat, jud. Covasna*, CCA 1999, București, 2000, 13-14.
- Szmyt 2001:** M. Szmyt, *The Absolute (Radiocarbon) Chronology of the Central and Eastern Groups of the Globular Amphora Culture*, în J. Czebreszuk, J. Müller (eds.), *Die absolute Chronologie in Mitteleuropa 3000-2000 v.Chr.*, Poznań - Bamberg - Rahden/Westf., 2001, 25-80.

- Șandor-Chicideanu 2003:** M. Șandor-Chicideanu, *Cultura Žuto-Brdo – Gârla Mare. Contribuții la cunoașterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară* (vol. I-II), Cluj-Napoca, 2003.
- Șerbănescu 1996:** D. Șerbănescu, *Chirnogi (jud. Călărași)*, CCA 1983-1992, Brăila, 1996, 33.
- Șerbănescu, Trohani 1975:** D. Șerbănescu, G. Trohani, *Obiecte din cupru și bronz descoperite în județul Ilfov*, SCIVA 26, 4, 1975, 529-539.
- Șerbănescu, Trohani 1978:** D. Șerbănescu, G. Trohani, *Cercetări arheologice pe valea Mostiștei, Ilfov-file de istorie*, 1978, 17-42.
- Ștefan 1938:** Gh. Ștefan, *Fouilles de Băești-Aldeni (dép. De Buzău)*, Dacia 5-6, 1935-1936 (1938), 139-149.
- Tallgren 1926:** A. M. Tallgren, *La Pontide préscythique après l'introduction des métaux*, ESA II, Helsinki, 1926.
- Tasić 1984:** N. Tasić, *Die Verbicioara-Kultur*, în N. Tasić (ed.), *Kulturen der Frühbronzezeit das Karpatenbeckens und Nordbalkans*, Beograd, 1984, 83-92.
- Tasić 1995:** N. Tasić, *Eneolithic Cultures of Central and West Balkans*, Belgrad, 1995.
- Tătulea 1984:** C. M. Tătulea, *Așezarea geto-dacică fortificată de la Bâzdâna, jud. Dolj. Considerații preliminare*, Thraco-Dacica 5, 1984, 92-110.
- Teodorescu 1974:** V. Teodorescu, *Monumente din istoria județului Prahova. Cele mai vechi izvoare, în Prahova-tradiții de luptă și înfăptuiri socialiste*, Ploiești, 1974, 9-23.
- Teodorescu 1994:** V. Teodorescu, *Boldești*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României I (A-C)*, București, 1994, 193.
- Teodorescu 1996:** V. Teodorescu, *Homoriciu*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României II (D-L)*, București, 1996, 240.
- Teodorescu 2000:** V. Teodorescu, *Ploiești*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României III (M-Q)*, 2000, 328.
- Teodorescu, Peneș 1984:** V. Teodorescu, M. Peneș, *Matricea de incidență a siturilor arheologice de la Budureasca (Budureasca 1-Budureasca 31), jud. Prahova*, AnuarPrahovaStCerc 1, 1984, 11-29.
- Teodorescu ș.a. 1999:** V. Teodorescu ș.a., *Budureasca. Străveche și statornică vatră de civilizație la originile poporului român. Cercetările arheologice din anul 1983 privind complexele stră-românești de tip Ipotești-Cândești (sec. V-VII e.n.)*, Mousaios 5, 1999, 91-117.
- Teutsch 1900:** J. Teutsch, *Prähistorische Funde aus dem Burzenlande*, MAGW 30, 1900, 189-202.
- Teutsch 1937:** J. Teutsch, *Ein Ockergrab in Kronstadt*, MBSM 2, 14, 1937, 88-89.
- Tončeva 1981:** G. Tončeva, *Un habitat lacustre de l'Âge du Bronze ancien dans les environs de la ville de Varna (Ézérovo II)*, Dacia N.S. 25, 1981, 41-62.
- Trohani 1982:** G. Trohani, *Săpăturile arheologice din com. Valea Argovei, jud. Călărași*, CAMNI 5, 1982, 59-63.
- Trohani 1997:** G. Trohani, *Așezarea de la Popești, jud. Giurgiu. Campaniile 1988-1991, secțiunea II. Raport preliminar*, CAMNI 10, 1997, 193-229.
- Trohani, Oancea 1976:** G. Trohani, A. Oancea, *Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Vânătorii Mici, județul Ilfov*, CAMNI 2, 1976, 19-32.
- Trohani, Oancea 1981:** G. Trohani, A. Oancea, *Cercetări arheologice pe valea Glavaciocului*, CAMNI 4, 1981, 240-252.

- Trohani, Zorzoliu 1983:** G. Trohani, T. Zorzoliu, *O necropolă din sec. al IV-lea e.n. descoperită la Drăgănești-Olt*, CAMNI 6, 1983, 209-223.
- Trohani, Andreescu 1992:** G. Trohani, R. Andreescu, *Cercetările arheologice din punctul "Piatra cu Lilieci" din satul Târcov, comuna Pârscov, județul Buzău*, CAMNI 9, 1992, 46-51.
- Tudor 1972:** E. Tudor, *Săpătura de salvare din comuna Văcărești, județul Dâmbovița-1971*, Scripta Valachica 4, 1972, 93-107.
- Tudor 1982:** E. Tudor, *Neue Angaben zur frühen Bronzezeit in Südrumänien*, Dacia N.S. 26, 1982, 59-75.
- Tudor 1982a:** E. Tudor, *Cu privire la unele sincronisme culturale în perioada timpurie a Bronzului românesc*, Thraco-Dacica 3, 1982, 94-100.
- Tudor 1983:** E. Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud. Dâmbovița)*, Materiale 15, 1983, 108-111.
- Tudor 1987:** E. Tudor, *Cercetările arheologice făcute la Valea Calului județul Argeș*, StComCurtea de Argeș 2, 1987, 3-9.
- Tudor, Chicideanu 1977:** E. Tudor, I. Chicideanu, *Săpăturile arheologice de la Brăteștii de Sus, județul Dâmbovița*, Valachica 9, 1977, 119-151.
- Turcu 1976:** M. Turcu, *Cercetări arheologice la Dudești*, Carpica 8, 1976, 41-48.
- Turcu 1980:** M. Turcu, *Sondajul de la Militari "Câmpul Boja"*, Materiale 14, 1980, 121-123.
- Turcu 1981:** M. Turcu, *Cercetări arheologice la Militari-Câmpul Boja*, CAB 3, 1981, 226-235.
- Turcu 1985:** M. Turcu, *Itinerarii arheologice în Muntenia*, București, 1985.
- Turcu 1992:** M. Turcu, *Descoperiri arheologice la Militari-Câmpul Boja (București). Secolele II-III și VI e.n.*, CAB 4, 1992, 37-56.
- Turcu 1992a:** M. Turcu, *Cercetări arheologice la Militari-Câmpul Boja, București*, Materiale 17, 1, 1992, 145-148.
- Turcu, Lancuzov 1979:** M. Turcu, V. Lancuzov, *Cercetări de salvare la Militari-Câmpul Boja [Campania 1978]. Raport preliminar*, Materiale 13, 1979, 77-78.
- Turcu, Ciuceanu 1992:** M. Turcu, R. Ciuceanu, *Săpături arheologice pe Dealul Văcărești*, CAB 4, 1992, 196-204.
- Ucko 1969:** P. Ucko, *Ethnography and archaeological interpretation of funerary remains*, World Archaeology 1, 2, 1969, 262-280.
- Ulanici 1975:** A. Ulanici, *Săpăturile de la Braneț, jud. Olt*, CAMNI 1, 1975, 45-76.
- Ulanici 1976:** A. Ulanici, *Noi cercetări arheologice la Braneț*, CAMNI 2, 1976, 33-72.
- Ulanici 1978:** A. Ulanici, *Date noi privind epoca bronzului în lumina săpăturilor arheologice de la Greci, jud. Ilfov*, Ilfov-File de Istorie, 1978, 81-83.
- Ulanici 1979:** A. Ulanici, *Săpăturile arheologice efectuate la Braneț în anul 1976*, CAMNI 3, 1979, 27-38.
- Ulanici 1979a:** A. Ulanici, *Noi cercetări arheologice la Greci, jud. Ilfov*, CAMNI 3, 1979, 9-26.
- Ulanici 1981:** A. Ulanici, *Cercetările arheologice din anul 1979 de la Braneț, jud. Olt*, CAMNI 4, 1981, 20-29.
- Ulanici 1982:** A. Ulanici, *Săpăturile de la Valea Iașului, jud. Argeș*, CAMNI 5, 1982, 37-42.
- Ulanici 1983:** A. Ulanici, *Săpăturile efectuate la Braneț, în așezarea Glina*, CAMNI 6, 1983, 23-29.

- Ulanici 1984:** A. Ulanici, *Săpăturile arheologice de la Săndulița, com. Sărulești, jud. Călărași*, CAMNI 7, 1984, 113-116.
- Ulanici, Trohani 1975:** A. Ulanici, G. Trohani, *Săpăturile de la Greci, com. Grădiștea, jud. Ilfov*, CAMNI 1, 1975, 77-100.
- Vaquer 1998:** J. Vaquer, *Le Mourral, Trèbes (Aude). A fortified languedocian Late Neolithic site reoccupied by Bell Beakers*, în M. Benz, S. van Willigen (eds.), *Some New Approaches to the Bell Beaker „Phenomenon”. Lost Paradise...?*, BAR IS 690, Oxford, 1998, 15-21.
- Vasiliev, Seres 1967:** V. Vasiliev, A. Seres, *Materiale arheologice de pe teritoriul comunei Crizbav*, ActaMN 4, 1967, 425-429.
- Vasiliu 1995:** I. Vasiliu, *Cercetări arheologice în Delta Dunării. Mormintele cu ocră de la Chilia Veche*, Peuce 11, 1995, 49-87.
- Vasiliu 1996:** I. Vasiliu, *Un nou topor de bronz cu tub de înmănușare transversal din nordul Dobrogei*, Peuce 12, 1996, 27-30.
- Vajsov 1993:** I. Vajsov, *Die frühesten Metalldolche Südost- und Mitteleuropas*, PZ 68, 1, 1993, 103-145.
- Videiko 1999:** M. Y. Videiko, *Radiocarbon Dating Chronology of the Late Tripolye culture*, în *The Foundations of the Radiocarbon Chronology of Cultures between the Vistula and Dnieper: 3150-1850 BC*, Baltic-Pontic Studies 9, Poznań, 1999, 34-71.
- Vladár 1970:** J. Vladár, *K otázke chronologického postavenia medených sekeriek s jedným ostrím*, Študijné Zvesti, 18, 1970, 5-18.
- Vulpe 1959:** Alexandru Vulpe, *Depozitul de la Tufa și topoarele cu ceafa cilindrică*, SCIV 10, 2, 1959, 265-276.
- Vulpe 1962:** Alexandru Vulpe, *Sălașul hallstattian de la Novaci (r. Drăgănești-Vlașca, reg. București)*, Materiale 8, 1962, 359-368.
- Vulpe 1964:** Alexandru Vulpe, *Les phases de la civilisation de Tei à la lumière des fouilles de Novaci*, Dacia N.S. 8, 1964, 319-329.
- Vulpe 1964a:** Alexandru Vulpe, *Cu privire la unele topoare de aramă și bronz din Moldova*, ArhMoldovei 2-3, 1964, 127-141.
- Vulpe 1967:** Alexandru Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile. Monografie arheologică*, București, 1967.
- Vulpe 1968:** Alexandru Vulpe, *Recenzie la Valeriu Leahu, Cultura Tei (1966)*, SCIV 19, 2, 1968, 371-372.
- Vulpe 1970:** Alexandru Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien I*, PBF IX, 2, München, 1970.
- Vulpe 1975:** Alexandru Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien II*, PBF IX, 5, München, 1975.
- Vulpe 1979:** Alexandru Vulpe, *Puncte de vedere privind istoria Daciei preromane*, Revista Istorică 32, 12, 1979, 2261-2284.
- Vulpe 1982:** Alexandru Vulpe, *Zur Frühbronzezeit in Mittelrumänien*, în *Studien zur Bronzezeit. Festschrift für Wilhelm Albert v. Brunn*, Mainz/Rhein, 1982, 489-498.
- Vulpe 1983:** Alexandru Vulpe, *Pe marginea unor noi descoperiri din bronzul timpuriu*, SCIVA 34, 1, 1983, 71-75.
- Vulpe 1988:** A. Vulpe, *Varia archaeologica (II). Depozitul de topoare de la Râncăciiov-Argeș*, Thraco-Dacica 9, 1988, 207-210.
- Vulpe 1988a:** Alexandru Vulpe, *Varia archaeologica (II). Cu privire la topoarele de aramă de tip Dumbrăvioara*, Thraco-Dacica 9, 1988, 210-212.

- Vulpe 1991:** Alexandru Vulpe, *Neue Beiträge zur Chronologie und kulturellen Gliederung der Frühbronzezeit im unteren Donaugebiet*, *Starinar* 40-41, 1989-1990 (1991), 105-111.
- Vulpe 1996:** Alexandru Vulpe, *Spațiul egeo-anatolian și Europa sud-estică în lumina unei revizuri a cronologiei epocii bronzului*, *ARMȘIA* 4, 21, 1996, 33-47.
- Vulpe 1997:** Alexandru Vulpe, *Considerații privind începutul și definirea perioadei timpurii a epocii bronzului în România*, în M. Ciho, V. Nistor, D. Zaharia (eds.), *Timpul istoriei I. Memorie și patrimoniu. In honorem emeritae Ligiae Bârzu*, București, 1997, 37-50.
- Vulpe 1997a:** Alexandru Vulpe, *Săpăturile de la Popești. Prezentarea campaniilor 1988-1993*, *CAMNI* 10, 1997, 163-172.
- Vulpe 1998:** A. Vulpe, *Toporul de bronz de la Gostinu (județul Giurgiu)*, *BMJG S.N.* 2-4, 1996-1998 (1998), 123-128.
- Vulpe 2001:** Alexandru Vulpe, *Epoca metalelor*, în *Istoria Românilor I*, București, 2001, 211-294.
- Vulpe 2001a:** Alexandru Vulpe, *Considerations upon the Beginning and the Evolution of the Early Bronze Age in Romania*, în R. M. Boehmer, J. Maran (eds.), *Lux Orientis. Archäologie zwischen Asien und Europa. Festschrift für Harald Hauptmann zum 65. Geburtstag*, Rahden/Westf., 2001, 419-426.
- Vulpe, Veselovschi-Bușilă 1967:** Alexandru Vulpe, V. Veselovschi-Bușilă, *Date noi privind periodizarea culturii Tei și cunoașterea culturii Basarabi (Săpăturile de la Novaci, 1961)*, *SCIV* 18, 1, 1967, 83-112.
- Vulpe, Drâmbocianu 1981:** Alexandru Vulpe, Vasile Drâmbocianu, *Cercetări arheologice în raza comunei Năeni (Buzău)*, *SCIVA* 32, 2, 1981, 171-193.
- Vulpe, Gheorghită 1981:** Alexandru Vulpe, M. Gheorghită, *Șantierul arheologic Popești-Mihăilești, jud. Giurgiu. Raport preliminar asupra rezultatelor din campaniile anilor 1978-1979*, *CAMNI* 4, 1981, 58-65.
- Vulpe, Gheorghită 1986:** Alexandru Vulpe, M. Gheorghită, *Săpăturile arheologice din stațiunea getică de la Popești, com. Mihăilești, jud. Giurgiu, 1980-1981 și 1983*, *CAMNI* 8, 1986, 43-51.
- Vulpe R. 1957:** Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești (reg. București, r. Mihăilești)*, *Materiale* 3, 1957, 227-246.
- Vulpe R. 1959:** Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești (r. Mihăilești, reg. București)*, *Materiale* 5, 1959, 339-349.
- Vulpe R. 1959a:** Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești (r. Domnești, reg. București)*, *Materiale* 6, 1959, 307-324.
- Vulpe R. 1961:** Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești*, *Materiale* 7, 1961, 321-338.
- Vulpe R. 1962:** Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești (r. Drăgănești-Vlașca, reg. București)*, *Materiale* 8, 1962, 457-461.
- Vulpe R., Vulpe E. 1933:** Radu Vulpe, Ecaterina Vulpe, *Les fouilles de Poiana*, *Dacia* 3-4, 1927-1932 (1933), 253-351.
- Vulpe R. ș.a. 1955:** Radu Vulpe ș.a., *Șantierul arheologic Popești - raport preliminar*, *SCIV* 6, 1-2, 1955, 239-269.
- Wechler 1994:** K. P. Wechler, *Zur Chronologie der Tripol'e-Cucuteni-Kultur aufgrund von 14C-Datierungen*, *Zeitschrift für Archäologie* 28, 1994, 7-21.
- Zaharia 1967:** E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu*, București, 1967.
- Zaharia 1973:** E. Zaharia, *Date preliminare despre rezultatele săpăturilor de la Ariușd 1968-1973*, *StComSf.Gheorghe*, 1973, 26-35.

- Zaharia 1973a:** E. Zaharia, *Stațiunea arheologică de la Sărata Monteoru*, StCercIstBuzoiană, Buzău, 1973, 17-29.
- Zaharia 1987:** E. Zaharia, *La culture Monteoru. L'étape des débuts à la lumière des fouilles de Sărata Monteoru*, Dacia N.S. 31, 1987, p. 21-49.
- Zaharia 1990:** E. Zaharia, *Descoperiri ale culturii Monteoru în sud-estul Transilvaniei*, Thraco-Dacia 11, 1990, 33-37.
- Zaharia 1990a:** E. Zaharia, *La culture Monteoru. Sa deuxième étape de développement à la lumière des fouilles de Sărata Monteoru (dép. De Buzău)*, Dacia N.S. 34, 1990, p. 23-51.
- Zaharia 1995:** E. Zaharia, *Cultura Monteoru*, în C. Stoica, M. Rotea, N. Boroffka (eds.), *Comori ale epocii bronzului din România / Treasures of the Bronze Age in Romania*, București, 1995, 188-205.
- Zaharia 2000:** E. Zaharia, *Monteoru*, în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României III (M-Q)*, București, 2000, 102-104.
- Zaharia, Alexandrescu 1951:** E. Zaharia, A. D. Alexandrescu, *Săpăturile arheologice dela Sărata-Monteoru, în campania anului 1950*, SCIV 2, 1, 1951, 159-168.
- Zaharia, Bârză 2001:** E. Zaharia, L. Bârză, *Sărata Monteoru. Săpăturile arheologice din Poiana Scorușului din 1952 și 1954*, Materiale S.N. 1, 1999 (2001), 41-58.
- Zănescu 1992:** I. Zănescu, *Cronica cercetărilor arheologice (1981-1989)*, CAB 4, 1992, 363-371.
- Žeravica 1993:** Z. Žeravica, *Äxte und Beile aus Dalmatien und anderen Teilen Kroatiens, Montenegro, Bosnien und Herzegowina*, PBF IX, 18, Stuttgart, 1993.
- Zirra 1960:** V. Zirra, *Kultura pogrebenij s ohroy v zakarpatskih oblastjah RNR*, MIA (Chișinău), 1960, 97-127.
- Zirra, Tudor 1953:** Vlad Zirra, M. Tudor, *Șantierul arheologic București. B. Săpăturile arheologice din sectorul Giulești*, StReferate 1, 1953, 303-321.
- Zirra, Pop 1995:** Vlad V. Zirra, D. Pop, *Săpăturile de la Bâzdâna-Calopăr, "La Cetate", jud. Dolj – campania 1993*, ArhOlteniei S.N. 10, 1995, 13-27.
- Zirra, Pop, Oanță 1996:** Vlad V. Zirra, D. Pop, S. Oanță, *Șantierul Bâzdâna, comuna Calopăr, punctul "La Cetate", județul Dolj, campania 1994*, ArhOlteniei S.N. 11, 1996, 5-20.

BREVIERI

Acta	Acta, Muzeul Național Secuiesc, Sf. Gheorghe
ActaMN	Acta Musei Napocensis, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
AlmanahMuzRegSf.Gheorghe	Almanahul Muzeului Sf. Gheorghe, Tg. Mureș, 1955
Aluta	Aluta, Muzeul Sf. Gheorghe
Analele Banatului S.N.	Analele Banatului (Serie Noua), Muzeul Banatului, Timișoara
Angustia	Angustia, Muzeul Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe
Annales Valahia	Annales d'Université „Valahia” Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire, Târgoviște
AnuarPrahovaStCerc	Anuarul Prahova. Studii și Cercetări, Muzeul Județean Prahova, Ploiești
Apulum	Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia
Archaeologia Bulgarica	Archaeologia Bulgarica, Sofia
Archäol.Nachrichtenbl	Archäologisches Nachrichtenblatt, Präsidium der Deutschen Verbände für Altertumsforschung, Berlin
ArchÉrt	Archaeologiai Értésítő, Akadémiai Kiadó, Budapest
Arheologia Sofia	Arheologia, Arheologicheski Institut i Muzey, Sofia
Argessis	Argessis. Studii și Comunicări, Muzeul Județean Argeș, Pitești
ArhMoldovei	Arheologia Moldovei, Iași
ArhOlteniei (S.N.)	Arhivele Olteniei (Serie Nouă), Craiova
ARMSȘIA	Academia Română. Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologie, București
AUB	Analele Universității București, seria Istorie
BAR IS	British Archaeological Reports (International Series), Oxford
BerRGK	Bericht der Römisch-Germanischen Kommission, Frankfurt am Main
Bibliotheca Valachica	Bibliotheca Valachica, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște
BiblMuseiApulensis	Bibliotheca Musei Apulensis, Alba Iulia
BiblThracologica	Bibliotheca Thracologica, București

BMJG (S.N.)	Buletinul Muzeului Județean Giurgiu (Serie Nouă), Giurgiu
BMJV	Buletinul Muzeului Județean Vlașca, București
BucureștiMatIstMuz	București. Materiale de Istorie și Muzeografie, Muzeul Municipiului București
Buridava	Buridava. Studii și Materiale, Muzeul Județean Vâlcea, Rm. Vâlcea
CAANT	Cercetări arheologice în aria nord-tracă, Institutul Român de Tracologie, București
CAB	Cercetări arheologice în București, Muzeul Municipiului București
CAMNI	Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București
Carpica	Carpica, Muzeul Județean Bacău
CCA	Cronica Cercetărilor Arheologice, București
CCDJ	Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Muzeul Județean Călărași
Chronica Valachica	Chronica Valachica, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște
CronNumArheologică	Cronica Numismatică și Arheologică, București
Cumidava	Cumidava, Muzeul Județean Brașov
Dacia	Dacia. Recherches et découvertes archeologiques en Roumanie, Bucharest
Dacia N.S.	Dacia. Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, Nouvelle Série, Bucharest
Danubius	Danubius, Muzeul Județean Galați
Dolgozatok	Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából, Kolozsvár (Cluj-Napoca)
Drobeta	Drobeta, Muzeul Județean Mehedinți, Drobeta Turnu Severin
DrobetaBulȘt	Drobeta. Buletin Științific, Muzeul Județean Mehedinți, Drobeta Turnu Severin
ESA	Eurasia Septentrionalis Antiqua, Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki
Eurasia Antiqua	Eurasia Antiqua. Zeitschrift für Archäologie Eurasiens, Berlin
Glasnik Sarajevo	Glasnik Zemaljskog Muzeja u Sarajevu
Godishnik Plovdiv	Godishnik na narodniya arheologhicheski muzey, Plovdiv

Ilfov-file de istorie	Ilfov-file de istorie, Muzeul Județean Ilfov, București
InstArhOlteană	Memoriile Institutului de Arheologie Olteană, Craiova
Istros	Istros, Muzeul Județean Brăila
Jahr. Mitteldt. Vorgesch. (Halle)	Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte, Halle
JPMÉ	A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, Pécs
Litua	Litua, Muzeul Județean Gorj, Târgu Jiu
MAGW	Mittheilungen den Anthropologischen Gesellschaft in Wien, Viena
Materiale (S.N.)	Materiale și cercetări arheologice, București (Serie Nouă)
MBSM	Mitteilungen des Burzeland Sachsichen Museums, Brașov
Memoria Antiquitatis	Memoria Antiquitatis, Muzeul Județean Neamț, Piatra-Neamț
MIA (Chișinău)	Materialy i Issledovanija po Arheologii (Chișinău)
Mousaios	Mousaios, Muzeul Județean Buzău
MuzNațional	Muzeul Național, Muzeul Național de Istorie a României, București
Oltenia	Oltenia, Craiova
OlteniaStCom	Oltenia. Studii și Comunicări, Muzeul Olteniei, Craiova
Opuscula Archaeologica	Opuscula Archaeologica, Arheološki zavod Filozofskog fakulteta, Zagreb
PAS	Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, Berlin
PBF	Prähistorische Bronzefunde, München / Stuttgart
Peuce (S.N.)	Peuce (Serie Nouă). Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
PMMB	Publicațiile Muzeului Municipiului București
Pontica	Pontica, Anuarul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța
Preistoria Alpina	Preistoria Alpina, Museo delle Scienze, Trento
Probleme de Antropologie	Probleme de Antropologie, Institutul de Antropologie „Francisc Reiner”, București
PZ	Prähistorische Zeitschrift, Berlin / New York
Radiocarbon	Radiocarbon, Department of Geosciences, University of Arizona, Tucson

RaportMNA	Raport asupra activității științifice a Muzeului Național de Antichități, București
Raskopki i Prouchvaniya	Raskopki i Prouchvaniya, Arheologhicheski Institut i Muzey, Sofia
RepCovasna	Repertoriul arheologic al județului Covasna, Sf. Gheorghe, 1998
RepHarghita	Repertoriul arheologic al județului Harghita, Sf. Gheorghe, 2000
RevMuzeelor	Revista Muzeelor, București
RPAN	Revista de preistorie și antichități naționale, Universitatea București
RPRP	Reports of Prehistoric Research Projects, Prehistory Foundation, Sofia / Karlovo
Savaria	Savaria. A Vas Megyei Múzeumok Értesítője, Vas
SCIV(A)	Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie), București
Scripta Valachica	Scripta Valachica, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște
SCȘMuzIstorie	Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor de istorie, București
SlovArcheológia	Slovenská Archeológia, Nitra
SovArheologiya	Sovetskaya Arheologiya, Moscova
Starinar	Starinar, Arheološki institut, Belgrad
StCercCraiova	Studii și Cercetări, Craiova
StCercIstBuzoiană	Studii și cercetări de istorie buzoiană, Muzeul Județean Buzău
StComCurtea de Argeș	Studii și Comunicări, Muzeul Municipal Curtea de Argeș
StComPitești	Studii și Comunicări, Muzeul Județean Argeș, Pitești
StComSf.Gheorghe	Studii și Comunicări, Muzeul Sf. Gheorghe
StComSibiu	Studii și Comunicări, Muzeul Brukenthal, Sibiu
StMatTg.Mureș	Studii și Materiale, Muzeul Județean Mureș, Tg. Mureș
StReferate	Studii și referate privind istoria României, București
Študijné Zvesti	Študijné Zvesti, Archeologický ústav SAV, Nitra
StVâlcene	Studii Vâlcene, Muzeul Județean Vâlcea, Rm. Vâlcea

SympThracologica	Symposia Thracologica, București
Thraco-Dacica	Thraco-Dacica, București
UPA	Universitätsforschungen zur Prähistorische Archäologie, Bonn
Valachica	Valachica, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște
VranceaStCom	Vrancea. Studii și Comunicări, Focșani
World Archaeology	World Archaeology, Londra (Routledge)

SUMMARY

FOREWORD (2013)

This paper is a faithful reproduction of the PhD thesis with the same title, defended in March 2004 at the History Faculty of The University of Bucharest. Conceived, elaborated and structured in the second half of the 90s it largely follows the so-called “cultural-historical” tradition which has been constantly contested and treated with irony over the last years in the frame of the Romanian archaeological literature.

From the moment in which this paper was finalized (July 2003) until today, I intended to publish my work several times, but each time I considered that certain necessary additions and reformulations needed to be made, so that in the end the geographic area of study was significantly expanded and new ways of approaching some issues came up. Considering my interest for all sites which can be designated by the term “settlements”, I believe that a reconsideration of the theme from another perspective and with a discourse oriented towards the identification of settlement patterns, of the reasons for occupying the space and of their integration into the landscape, is more than necessary. This “belief” is not materialized within this paper because on the one hand I realized that is not an easy task to readjust something that was planned using different coordinates. On the other hand, any proposed examples would have speculative character, due to the lack of systematic sets of archaeozoological, palynological and archaeobotanical analyses from the sites taken into consideration within this paper. In fact such interpretations, without an actual background, would be no different than the ones proposed by the “cultural-historical tradition”.

That is why I consider adequate the publication of this paper in a similar structure to its 2003 form. Naturally, the text was revised and the documentary base upgraded to 2003 level. From among a series of corrections and additional notes which were completely necessary, the main difference between the 2003 thesis and the present paper relies in the inclusion in the discussion of the space between Mostiștea and the Danube. This area brings new information regarding the funerary discoveries and metal objects, since the settlements for this period are missing. For this reason, this area was not initially included in the thesis. As it can be seen below, the main thesis theme was constituted by the settlements. Funerary discoveries and metal items were only discussed generally.

Most of the adjustments are the result of all observations and suggestions made by the committee members, prof. dr. Attila László, prof. dr. Mircea Babeș, conf. dr. Mihai Irimia and by the thesis supervisor, acad. Alexandru Vulpe.

The information level within the present paper is the 2003 one, both in terms of field research and bibliography. Of course, significant works regarding our interest appeared in the last ten years. Archaeological excavations also enriched annually the informational level of the respective sites. For instance, the catalogue of discoveries (at 2013 level) includes a number of 827 sites, comparing with a number of 779 sites registered in 2003. In addition to all these we mention the information obtained within the last ten years in the already known sites.

This additional knowledge represents, however, only a quantitative collection of data, which can only make small changes to the below mentioned statistics, but cannot change the entire image and proportions. There is no mention about any archaeological situation in the last 10 years which could modify in any way the conclusions expressed in 2003. This is another reason why I allowed my-

self the publication of a text elaborated 10 years ago. There are, nevertheless, many affirmations or interpretations which should be a little changed today, but, in most cases, I chose to keep the text in its 2003 "limits".

Different parts of the paper were already published, in various forms, over the last 10 years. Discussions regarding the relations with other cultural areas were raised since 2003. A fragment from the chapter referring to terminology and periodization issues was published in 2010 within a volume dedicated to professor Attila László. The chapter regarding metal items is briefly discussed within this paper. Additional information on the matter can be found in several later studies, which have as main subject the metal items discovered at OdaiaTurcului settlement, tanged daggers from the Danube-Carpathian space or, more recent, Gostinu shaft-hole axe (see footnotes no. 3-5, p. 16).

INTRODUCTION

An overview of the entire Early Bronze Age in Romania shows us about 15-20 terms used by specialists in designating as many cultures or cultural groups. If we take into consideration also those numerous geographical areas which didn't show, until today, any Early Bronze Age discoveries, the number is quite high and it expresses on the one hand the research's character (which did not always find the best solutions in expressing archaeological realities) and on the other hand, an objective situation, specific for this period. This reality comes in contrast with the previous situation (the Eneolithic period) and the next one also (the Middle Bronze Age period) and can be characterized by the emergence of ceramic groups reduced in time and space and not nearly as spectacular if we consider their findings. There are a small number of sure stratigraphic relations between them, but certain cultural delimitations cannot be made, because a large number of elements are common for a wide space in this chronologic phase.

My intention was, firstly, that this paper would be a classic relative and absolute chronology work. In its elaboration I started with the firm belief that any proposal regarding the chronological attribution of this period's discoveries is a simple speculation without a serious analysis made on the ceramic materials found in its characteristic habitation levels or contexts. Knowing too well the fact that a simple chronology paper is not satisfying in terms of actual research trends, I considered this phase a first step, necessary for the elaboration of more complex studies in the future. However, a series of considerations regarding the way of living, resources, social structures, etc., were made, all of them as a result of the settlements' disposal analysis, their internal structure and of the burial customs and metal items depositions analyses.

Although "the end of Early Bronze Age" is used in the title, the chronologic frame which I intend to discuss includes the entire Glina culture's evolution, as well as the immediately following phase, until the emergence of the "classic" Bronze Age cultures, namely Verbicioara, Tei and Monteoru, including what is considered to be their first evolution phase. Due to recent fieldwork undertaken in the last decades, this last phase can be today better outlined, as a distinct chronological segment with its own cultural characteristics.

Geographically, by "the space between the Carpathians and the Danube" I referred initially to Glina culture's distribution area, which is today known as Oltenia and Western and Central Wallachia. Widening the chronological frame of the paper, it led also to another space of interest. I therefore observed that Early Bronze Age phenomena from South of the Carpathians have almost identical correspondences in Burzenland and Ciuc Depression (south-eastern Transylvania). Along prehistory, the south-eastern part of Transylvania was usually better connected with the extra-Carpathian regions, especially with Wallachia and Central Moldavia, than it was with the rest of the Transylvanian

parts. In this respect it is more than enough to mention Neolithic cultures such as Boian or Precucuteni – Cucuteni, or Bronze Age cultures such as Glina, Tei or Monteoru. These cultures are wide-spread on both sides of the Carpathian range. In this way, this area was naturally included in the present paper.

As I already mentioned, after the thesis' finalization in 2003, I introduced in the analysed area the eastern part of Wallachia, namely the one between Mostiștea River and the Danube. As a result, the western part of the discussed area is represented by Cerna Gap. The eastern limit is represented by the Danube course between Călărași and Galați. The southern limit of the space is given by the Danube, from the place where Cerna flows, at Călărași. The Southern Carpathians range between the Iron Gates area and the Olt Defile represent the northern geographical limit of the discussed space, together with Olt River basin in south-eastern Transylvania. In the eastern part of the area, the northern limit superimposes the actual Râmnic and Siret rivers.

In prehistory, river-courses were of great importance. In most of the cases, a dependency of human communities for the water courses could be observed. The hydrographical network of a certain region offered most of the livelihood and ensured also communication routes, necessary in the exchange of goods and ideas. The expansion of a certain cultural trend, technological innovation or the local movement of a community was made, in prehistory, along a water course. In favour of our statement we mention a few classic examples: the Nile, Tigris, Euphrates or the Danube. We took into consideration, for our research, mainly the Jiu, Olt, Argeș, Ialomița and Buzău basins. All these courses represent a northwest-southeast orientated hydrographical network which connects diversified relief areas.

The number of archaeological surveys, as well as the number of studies regarding Early Bronze Age in Romania considerably increased recently. Despite this fact, this period's cultural-chronologic evolution, especially for the southern half, remains unclear. First of all, the available ceramic material shows a certain lack of expressivity regarding the decoration technique. While ceramic materials discovered at the south of the Danube and in Transylvania allow better analogies with distant areas (for example Aegean or Middle Danube basin), the analogies that can be made with Early Bronze Age ceramics at the Lower Danube are few and insignificant. Comparing with the previous period (Eneolithic), in the Early Bronze Age we notice the disappearance of *tell* settlements, with several well individualized habitation levels, and the emergence of short-term settlements, generally poor in findings. Funerary discoveries are also rare (my referral is especially to the cemeteries) and hard to be chronologically or culturally attributed. What strikes at a first sight is the epoch's cultural diversity. In this respect is sufficient to mention Zăbala "culture" which is, for the moment, represented by a single settlement, the one at Zăbala (Covasna). Given this conditions, any attempt at a chronological attribution of the archaeological material must start with this data offered by the few multi-stratified existing settlements.

A clear separation regarding the research, the archaeological material stratigraphic context and the results publication must be made within the almost 800 sites and discoveries. The paper's aim is to corroborate and put in order all discoveries which can be included in the discussed time-frame, to outline the quality of information used and to establish the main relevant elements that can lead to a functional chronology. Although the period extends more than 800 years, it is characterized by discoveries that have common structural features. This is why my attempt will focus firstly on those elements which make this epoch unique and specific.

GEOGRAPHIC FRAME AND NATURAL ENVIRONMENT

In the space delimited in the previous chapter, from the lower areas of Danube's meadow until Southern Carpathian heights of over 2000 meters, we notice all relief forms known in Romania. The unity of the area is, however, given by its hydrographical network.

From the geographic point of view, the southern part of Romania was divided in several relief categories. We thus observe that the discussed territory shows a relief which comes down gradually from North to South, better noticed in the eastern half than in the western one. It is a moderately irregular and fragmented landscape, crossed by several main water courses orientated Northwest - Southeast, with numerous tributary streams. In prehistory, the main habitation points were placed on those different terraces, ridges and heights seen along these streams. This area is a typical forest and forest-steppe habitat with a continental climate. East of the Mostiștea an arid area starts, a difference which can be noticed in the archaeological findings also.

Water courses represent, simultaneously, the main communication routes between the Danube and the Carpathian area. East-West communication directions are represented by Danube Valley, on the one hand, and on the other hand, by Subcarpathian depression ridges (high routes). Connections with the inner Carpathian space were made through several passes, from among which the most important are Buzău pass, Teleajen pass and Rucăr-Bran pass. The curvature area is constituted by a complex of depressions which led to the formation of lower heights, easily accessible, such as the Buzău – Teleajen wagon route which started from Prejmer, followed Buzău Valley towards Tabla Buții, and from there lowered until Teleajen Valley. The importance of this route is supported by the fact that, in the Middle Age period, Tabla Buții became a main custom point between Transylvania and Wallachia. Besides the main routes there are several paths that cross the mountains which were frequently used in the past. From Întorsura Buzăului depression to Wallachia six paths are known, and another path connects Zăbala with Vrancea area.

The circulation through all these routes was intense, which explains why the curvature area appears, in many prehistoric phases, as a unitary cultural area on both sides of the Carpathian range.

PERIODIZATION AND TERMINOLOGY ISSUES

This chapter's text was separately published in 2010 (see footnote no. 3, p.16). Taking into consideration the analogies which the discussed ceramic materials have at the south of the Danube, the author considers possible an alignment, in general terms, of the north Danubian chronologic system with the Thrace and Helladic area one.

As a work hypothesis, the following chronologic frame could be taken into consideration. Cernavoda III - Boleráz, Cernavoda II - Foltești II, Baden, Coțofeni cultures and most of the flat or tumular graves which appear throughout Moldova, Dobrudja and eastern Wallachia correspond to the Early Helladic I (about 3500-2700 BC). Early Helladic II (about 2700-2400 BC) can be considered in parallel relation with Glina culture, Jigodin, Bogdănești, Livezile and Roșia groups as well as with the late Vučedol findings such as Makó and Nyírség from Banat, Crișana and Maramureș, without any exact contemporary status between all these mentioned groups. OdaiaTurcului - Monteoru Ic4 findings, together with Năeni-Schneckenberg or Schneckenberg B and Gornea type discoveries, eventually with Șoimuș group as well as those from Otomani settlements which are previous to the exact Otomani culture discoveries, can be included in Early Helladic III (2400-2100 BC).

Furthermore, the beginning of the Middle Bronze Age must be placed towards the end of this

time-frame within the Danube-Carpathian space. We notice the preponderance of funerary discoveries during all these chronological phases in Moldavia, Dobrudja and eastern Wallachia areas.

This paper's subject is the discussion about all cultural groups which can be dated to the 2nd and 3rd chronological phases of the Early Bronze Age, from South of Romania.

CATALOGUE OF DISCOVERIES

The discoveries' catalogue was conceived so that it could offer a minimum of the information necessary for a critical view over a certain discovery. All data included in the catalogue comes mostly from the archaeological literature, but I also used a series of unpublished data, given by my colleagues, to whom I wish to thank, once more.

The localities included in this repertory are alphabetically ordered. After analysing the Early Bronze Age discoveries from the discussed space I realised that their cultural attribution is not certain in all cases. More exactly, the discovery's inclusion in one cultural group or another was noted as "discovery attributed to the culture...", respecting, most of the time, what was proposed by the discovery's author.

In Tei culture's case I didn't specify the phase, but the catalogue includes only Bungetu and Cățelu Nou type discoveries. Also, regarding Verbicioara culture I only selected those discoveries which can be included in the 1st phase. In Monteoru's case, only the findings belonging to Ic4,1-Ic4,3 and Ic3 styles were discussed. Funerary discoveries, like the metal items, are harder to be culturally or chronologically integrated. That is the reason why I chose to include in the catalogue all Early Bronze Age discoveries, even if some may step out the chronological limits of our interest.

Considering those settlements with successive chronological discoveries, but which can be included in the discussed time-frame, after the site's general presentation (see the standard model below), each chronological phase is marked with **A.**, **B.**, etc. Funerary discoveries presentation is made according to the same standard model proposed for settlements. I therefore considered useful the presentation within the catalogue of each grave, as much as the publication allowed me to do. As regards the metal items depositions, the standard structure sheet makes reference also to the inventory, character of discovery and the bibliography.

The standard model for each discovery is the following: **1.** The localization of the specific point where the discovery was made; **2.** Type of discovery, relief form; fortification system, dimensions and the actual state of the site; **3.** The research character and period (field research, random discovery, excavations, systematic excavations); **4.** Stratigraphy; **5.** Habitation complexes (houses / hearths, pit-houses, pits, other complexes); **6.** Metal objects (in settlements and graves case); **7.** Clay objects; **8.** Bone objects; **9.** Stone objects; **10.** Figurines / clay representations; **11.** The museum / institution where the archaeological material is held; **12.** Bibliography; **13.** Observations. The model for each grave consists of: **a.** Typological classification of the tomb, preservation state, stratigraphy; **b.** Description of the funerary construction; **c.** Skeletal position; **d.** Orientation; **e.** Inventory. All information which could contribute to a statistical analysis was also written with italics and underlined.

CURRENT STATE OF RESEARCH

The 779 catalogue's entries represent 844 types of discoveries which can be attributed to the Early Bronze Age and to the beginning of the Middle Bronze Age in the discussed area. These discoveries imply a large volume of extremely diverse information which is, in many cases, uncertain and contradictory. This chapter's aim is to outline the quality of the information available at present, by an analysis of the research type, of the number of sites for each group of discoveries and by a discussion regarding the character of publications.

From among all discoveries, 563 are settlements (with 609 cultural types of discoveries), 160 are funerary discoveries (with a minimum of 560 graves) and 75 are metal items depositions (hoards and isolated objects). The total number of metal items, together with the ones discovered in settlements, is about 391 (chart 1).

Settlements

Considering the research types, 47% of the information regarding the settlements comes from surveys and accidental discoveries, 30% from more or less extensive excavations and 6% from systematic investigation. For 17% of the settlements, the research type is unknown (chart 2). The cultural attribution of the 609 settlements can be summarized as follows: 345 of the sites are considered as belonging to Glina culture, 18 to Jigodin, 79 to Schneckenberg, 13 may be of Odaia Turcului / Monteoru Ic4,1-2 type, 28 may belong to the Gornea-Orlești group, 31 to Monteoru Ic4,3-Ic3, 19 to Tei, 5 are of Costișa / Ciomortan type. Three cultures are represented by a single settlement for each case (Militari-Câmpul Boja, Zăbala, Vecina Mala), and 10 sites have uncertain cultural attribution (chart 3).

What is to be noted, firstly, is the large number of Glina settlements (a total of 57%), compared to other cultures. In this respect we also must note that the cultural attributions made within the archaeological literature do not follow the same criteria. For example, if we consider knob-holes decoration as a solid element for a site's cultural attribution to the Glina culture, we see that only 97 of the 345 settlements follow this criterion. For the rest of 248 settlements, this decoration technique is not illustrated and not even mentioned. In other cases, there are some mentions which are common for all Bronze Age cultures (pebble tempered pottery, striations decorated fragments or relief bands with finger imprints). The same situation can be observed in the case of the south-eastern Transylvania settlements, where sites containing similar ceramic materials are attributed to different cultures (Schneckenberg or Jigodin), by the county in which the site is located. A similar unclear distinction may also be observed between Gornea-Orlești and early Verbicioara findings.

The number of excavated and published settlements is reduced. In Glina culture's case only 20 can be mentioned in this respect, out of 345. For south-east Transylvania, only six settlements out of 97, both for Jigodin and Schneckenberg cultures, for Odaia Turcului / Monteoru Ic4,1-2 three out of 13, for Monteoru Ic4,3-Ic3 one of 31 settlements, for Tei culture only three out of 14, for Costișa / Ciomortan one, and for Gornea-Orlești none. That means no more than 40 settlements out of 609 (less than 8%).

Funerary discoveries

From among 160 funerary findings, 71 are known through excavations (13 are rescue excavations), 51 are accidental discoveries, 10 come from surveys and for 28 of them we have no information regarding the type of research (chart 12). Concluding, for 56% of the discoveries, the quality of information is questionable. After the type of discovery, there are 51 isolated flat graves, 34 groups

of flat graves, 9 flat necropolises, 27 isolated tumuli, 11 groups of tumuli and 14 tumular necropolises (chart 13). There are also 9 graves discovered within settlements, without having a certain relation with the settlement's findings. Concluding, tumular discoveries represent 36%. This classification is, however, relative. A part of the cemeteries which were mentioned as flat (for example, Brăilița - cat. no. 91B, or Gherăseni - cat. no. 307) are, most probably, barrows. Also, a large number of the tumuli which were considered "isolated", are in fact parts of wider tumular necropolises. In the same respect, we must take into consideration that three of the tumular necropolises were only surveyed.

As I already mentioned, in 160 points with funerary discoveries at least 560 graves were found, from among which 456 are inhumations, 46 are cremations, 3 are biritual and for 55 there is no information regarding the funerary rite (chart 14). As a general feature for this period we can notice the preference for inhumation. There is an equal proportion between flat inhumation graves (227) and tumular inhumation graves (229), while from among 46 cremation graves, only a third are barrows (15).

Metal artefacts

In the present state of research there are about 391 metal items and 18 moulds which can be dated to the Early and Middle Bronze Age, in our space of interest. Regarding their context of discovery, 111 items come from settlements, 106 from graves and 192 from depositions (126 from hoards and 66 from isolated depositions) (chart 18). This situation is relative because for a certain number of items, as Aldeni flat axe (cat. no. 5) or Crivăț items (cat. no. 249), it is hard to mention the exact context of discovery (settlements or singular discoveries, eventually hoard, in Crivăț case). Classified by functionality, 181 are weapons, 147 are clothing accessories and jewels, 37 are tools, 18 are moulds, 16 are bars/ingots (?) and 10 items have unknown functionality (chart 19).

The weaponry consists of 130 shaft-hole axes, 31 flat axes and 20 daggers. 23 weapons were found in settlements, 7 in funerary contexts (from among which 6 are daggers) and 151 items come from depositions (from among which 64 are singular finds) (chart 20). Jewellery and clothing accessories category is more typologically varied, and consists of 10 needles, 21 bracelets, 14 *Ösenhalsrings*, 4 rings, 42 lock-rings (from among which 10 are of silver and 3 of gold), 46 beads of different types, 6 pendants, 2 belts (?) which were discovered within Zimnicea cemetery, a gold saltaleon and an item which cannot be determined. Considering their context of discovery, 29 were found within settlements, 93 in graves and 25 in hoards (especially bracelets and *Ösenhalsrings*) (chart 21). Tools consists of 3 knives, 3 sickles, 11 chisels, 19 prickers and a socketed axe (?). 35 of these come from settlements and only 2 from funerary contexts. 17 moulds out of 18 have known functionality, as it can be specified for which type of objects they were made. 5 shaft-hole axe moulds were found at Leliceni (cat. no. 393), in Jigodin cultural area, and a bivalve one at Sărata Monteoru (cat. no. 633B), in Monteoru Ic3 context. Two dagger moulds and another two probably chisel moulds were discovered also at Leliceni. The flat axe mould from Glina found in Glina context (cat. no. 318) must also be mentioned, together with the knife mould from Sf. Gheorghe found in Schneckenberg context (nr. cat. 662A)

Conclusions

What is firstly to be said is that the research results' publication is poor. The only monographic publication was made for Leliceni site (Harghita County). The other systematic researches or excavations do not have more than a report, in which the information and the published materials are insufficient. With few exceptions, in multi-stratified sites cases the ceramic material was not published by habitation layers. After a general view, I realized that only 7% of the total amount of data is useful information (meaning that the archaeological material is properly published) in settlements' case and 15% in the case of funerary discoveries.

SETTLEMENTS STRUCTURE AND THE STRATIGRAPHY OF THE RELEVANT SITES

My interest in this chapter was to discuss the classification of all sites by their topographic position and by their stratigraphy, the fortification systems and to outline the constructions types. All these aspects which regard the internal structure of settlements can give significant information about the habitation dynamics and ultimately about the specific way of living in the respective area in a certain period of time. Beside the settlement's structure and lasting, stratigraphy offers the main indication for the succession of habitation levels over the time. That is why in the second part of this chapter I presented the stratigraphy available for 9 sites which are important from this point of view. The sites were closely selected by their excavation volume, relevant stratigraphy and publication quality. It is also important to note that these sites uniformly cover both the period and the space of our interest.

SETTLEMENTS STRUCTURE

Classification of settlements by topography

Considered altogether, from a total number of 563 settlements, we notice that 182 are placed on terrace ridges and on high terraces which border the water courses and 85 are placed on hills and hill ridges, while only 19 are placed on low terraces and 7 in meadows. 22 sites are mentioned on Eneolithic tells (or heights within meadows), 6 are mentioned in caves and 11 on other relief forms. There is however a large number of settlements for which there are no mentions about their topographic location - 232 (chart 23). A closer look clearly reveals the preference, within the epoch, for high relief areas, which is perfectly normal taking into consideration that low areas could have been often flooded.

All data presented above has relative value since, in many cases, the cultural attribution is questionable. If we regard only those settlements with several well evidenced habitation levels and with typical materials specific to a certain culture, we remain only with 10% of the total amount of settlements (62 out of 609 – see also the discussion below, in the settlements stratigraphy section). The distribution of the 62 settlements on cultural groups and relief forms is expressed in table 1.

Thus, regarding Glina culture, 32 out of 34 settlements are located on heights (terrace ridges, high terraces and hills), the other two being on former Eneolithic tells (meadow heights). The five OdaiaTurcului settlements are located on terrace ridges and hills, as well as the five Ic4,3-Ic3 Monteoru ones. In Tei culture's case, half of the settlements (2 out of 4) are located in low relief areas (low terrace or meadow). In what regards Verbicioara culture, one out of 7 settlements can be found on a low terrace, 2 are located on meadow heights, and the other four are placed on high relief forms. At last, the 7 settlements from the Upper Olt basin (4 Schneckenberg and one Zăbala, one Jigodin and one Costișa) are located exclusively on hills and hill ridges. In such context we must mention Zoltan settlement (cat. no 777), (which was not included in the table) which is located on a hilltop along Olt River course.

For our area of interest we can note a certain difference between Early Bronze Age settlements and the Middle Bronze ones. 37 out of 39 Glina and OdaiaTurcului settlements are located on high relief forms; only two Glina settlements are placed in lower areas, on previous Eneolithic tells. Three out of 11 Tei and Verbicioara settlements are located on low terraces or in meadows, and another two are places in meadow heights. Therefore, we can assume a slight tendency of inhabiting lower areas at the beginning of the Middle Bronze Age. Exceptions are the five Ic4,3-Ic3 Monteoru settlements which are all placed on high relief forms. If we take into consideration their distribution space, namely the sub Carpathian area, this fact appears as normal.

We do not have certain data regarding the settlements' dimensions. Considering their topographic emplacement it is hard to believe that they were larger than 1 hectare. In terrace ridges' case it was observed that the habitation intensity is higher towards their end (see, for example București-Ciurelu - cat. no. 109 and Popești-Nucet - cat. no.560).

Arrangement works for artificial terraces on the hills' slopes were noticed in the case of 3 settlements: Valea Calului - cat. no. 733, Sărata Monteoru - cat.no. 633, Cetățuia 2 from Năeni-Zănoaga - cat. no. 467

Classification of settlements by stratigraphy

There is no stratigraphy data for 390 settlements, 15 are destroyed and in 39 settlements the ceramic material is mixed with materials from other periods. In 38 settlements Early Bronze Age and Middle Bronze Age pottery is scarce. Only in 56 settlements a level dated in the epoch of our interest was documented and in 25 settlements were observed several habitation layers (chart 25). In 70 settlements out of 81 with one or several layers, typical pottery was discovered, which can be attributed to the discussed cultures, from among which 23 have several habitation levels. Their distribution by ceramic groups is evidenced in table 2.

It is hard to tell to what extent all this data is relevant, considering the constancy degree for each ceramic group, because they are incomplete and unclear in most of the cases. What is to be noticed is that for Glina culture, settlements with one or several levels represent 12% of the total number of settlements. In Odaia Turcului, Tei and Monteoru cases, the percentage increases to 40, which could indicate a change within human communities' way of living in the period between the end of the Early Bronze Age and the beginning of the Middle Bronze Age, compared to previous periods. For Upper Olt basin area we notice a low percent (about 6%) for the entire period of our interest.

Fortification systems

The only settlement with ditch and wall is Odaia Turcului (cat. no. 477). Both fortification elements are placed on the northern side of the settlement, closing the accessible area from the terrace. The fortification system has a slightly curved shape, with the arched part towards the settlement. The wall has a medium width at the base of 12 m and a height of about 1 m. Today it is unnoticeable at the surface. The wall's higher part was probably removed from antiquity (fig. 14/1). It is composed of yellowish clay, sometimes brown, in the central part, very well flattened. It was observed that its slopes were bordered with stones in certain areas. The fortification continues towards north with the ditch which is V shaped and has an 8 m width at the surface and a maximum depth of 2.25 m (fig. 14/1-2).

For another two Wallachia settlements we have data about the existence of an Early Bronze Age fortification. 90 m from the top of the terrace ridge at Crivăț (cat. no. 248), in an area where its width narrows, an 80 m long, U shaped defensive ditch was identified. The ditch's width at the upper part is of 4.40 m, and at the lower part of 2 m. An Early Bronze Age ditch was also mentioned at Orbeasca de Sus (cat. no. 487).

In Oltenia we know only 2 defensive ditches, at Cârcea-Hanuri (cat. no. 176) and Locusteni (cat. no. 409). The ditch identified at Cârcea-Hanuri is 14 m wide in the upper part, 4-6.5 m in the lower part and has a depth of over 3 m. It has been considered that this ditch has also a wooden palisade, because on its bottom, a 0.40-1.00 m ash and adobe layer was found. Locusteni ditch has a circular shape, with a width of 2.80 at its upper part and 1.40 m. at its lower part. Its depth is of about 1.00 m.

The only fortification beyond the Carpathians was identified at Zăbala (cat. no. 775A) and consists of a 3 m wide and 1.00 m. deep ditch.

Odaia Turcului fortification, as well as Crivăț and Orbeasca de Sus ditches can be related with Glina culture. The two ditches from Oltenia were attributed to an early Verbicioara phase, and Zăbala ditch to Zăbala culture.

Constructions

We have more or less satisfactory data for about 129 such constructions in the researched settlements. Their distribution by culture indicated that most of them are encountered in Glina cultural area (76 out of 21 settlements, to which we may add those from Glina settlement). From among the Odaia Turcului settlements we have information about 13 constructions (to which we add those from Năeni-Zănoaga and Sărata Monteoru where the number is not specified). 16 surface constructions are mentioned in 6 Verbicioara and Gornea-Orlești settlements (12 only from Rogova settlement - cat. no. 604). From 5 Tei settlements we are aware of 10 constructions, and from Monteoru area of 3 constructions from 2 settlements, to which we must add those from Sărata Monteoru. In respect to Southeast Transylvania, traces of 3 constructions were observed at Lelicieni (cat. no. 393), in Jigodin cultural area, 4 come from 3 Schneckenberg settlements (one with questionable cultural attribution) and other 3 are mentioned at Păuleni-Ciuc settlement (cat. no. 511) and related to Costișa / Ciomortan cultural area (chart 26). The majority of these constructions are associated with hearths of different shapes and dimensions, most of them being constructed directly on the ground.

We know, until present, a number of 50 pit-houses, from among which 35 are from 20 Glina settlements, 5 are attributed to Verbicioara culture (all at Rogova), 4 assigned to the Tei culture (from 2 settlements), 2 from Odaia Turcului and one attributed to the Monteoru culture. In Transylvania 3 pit-houses from Schneckenberg settlements are mentioned, but their cultural attribution is also questionable (Beclean - cat. no. 45 and Cincșor - cat. no. 201).

Most of the surface constructions represent adobe, burnt materials and ceramic fragments agglomerations, together with animal bones. Until now, *in situ* traces of walls have not been found, and post holes were only noticed in exceptional cases, so that their dimensions or shape can be only approximated. On the basis of these mentioned agglomerations it has been considered that these constructions have a rectangular form with dimensions which vary between 5 and 35 m². Many such constructions are associated with hearths built directly on the ground. Hypotheses regarding a certain disposal plan within the settlement are excluded, as this is an impossible task. Usually the excavations only revealed 2 or 3 such constructions in each settlement.

Exceptions exist at Odaia Turcului, where 25 surface constructions were researched and at Branet, where 14 such constructions were excavated. As a general characteristic of the settlements from Odaia Turcului we notice the presence of yellow clay floors within all habitation layers. As noticed in a case from the 3rd level, and from all cases from the 4th level, hearths were constructed over a gravel-“bed”.

Conclusions

A preference for high places is clearly noticed. This does not mean only that those human communities avoided flooding areas, because the settlements are located especially on those ridges or terraces which have abrupt slopes and are inaccessible. In other words, dominant relief forms were of interest.

Fortifications are few and have a simple structure. These structures' function must be rather understood as social than as defensive, as those terrace ridges such the ones from Odaia Turcului, Crivăț or Orbeasca de Sus were better naturally defended, through their natural form.

An interesting case can be seen at Odaia Turcului and Crivăț, where the Glina type settlements

are both fortified, have three habitation levels and clay-floor houses. Glina settlements with 3 levels are also known at Glina, Braneeţ and probably at Valea Calului, and with 2 levels at Bucureşti-Ciurelu, Morteni, Valea Iaşului and Ostrovul Corbului. Most of the other settlements indicate a rather short-term habitation.

The same character is to be found in all other cultural groups' settlements. Small sized settlements with inconsistent constructions indicate a typical Bronze Age way of living in the space between the Carpathians and the Danube. It is likely that these human communities were reduced in number but had quite high mobility in certain micro-zones, especially along a water-course. This situation is similar with the one from inside the Carpathians' arch (Wietenberg cultural area). A totally different situation appears in Tisa basin, Crişana and Banat (Otomani and Periam-Pecica cultural areas): the emergence of tells as stable settlements, with a certain habitation continuity and with considerable structures.

I cannot help noticing the association between stable settlements from this area and the emergence of large necropolises. The relation between settlements and necropolises is obvious, while at the south of the Carpathians there is no such situation. In the south Balkan area tell type settlements continue to function in the period to which we refer.

It is hard to establish to which extent the settlements type from our space is the result of a predominant pastoral economy. What is to be mentioned is that the settlements' structure does not differ from a relief form to another. For example, Glina settlements located in Danube terrace have the same aspect, construction types and habitation intensity as the ones located on the sub Carpathian hills. We can say that in certain small areas a "swarming" behaviour of the human communities can be noticed. In this territory the habitation intensity must be searched horizontally not vertically.

In the areas where systematic research was undertaken (Argeş, Dâmboviţa and Colentina Lower basins and Olt's middle course) it has been observed that Early Bronze Age settlements appear every 2 km along the terraces. We are referring to settlements without any substantial consistency. It can be stated that a North-South or South-North oriented habitation dynamic existed along the main water courses which cross the space between the Carpathians and the Danube.

THE STRATIGRAPHY OF THE RELEVANT SITES

Available stratigraphic data is incomplete and unequal as value, most of it being questionable from the cultural attribution point of view. A first conclusion is that in all these settlements the materials are mixed within the levels. The issue is to which extent this situation affects the ceramic content of the levels. In this situation seem to be the settlements' group from Transylvania, where the natural conditions prevent a good preservation of the sites.

A second aspect regards publications. Except for Lelicieni settlement, all other sites are deficient in this respect. For Ostrovul Corbului, Năeni-Zănoaga and Sărata Monteoru (largely) we do not know the ceramic content of the levels. In such conditions, a stratigraphy analysis between the discussed settlements cannot be made. A typological connection between the different layers of the settlements is the only thing that can be done in this respect. To what extent this could imply a contemporaneity is hard to tell, firstly because the material is unpublished and secondly because in all these layers we find a series of common forms and decoration techniques with reduced chronological value. The materials' mixture, which is inevitable in a multi-stratified settlement, can also lead to wrong conclusions.

GENERAL CLASSIFICATION OF CERAMICS WARE AND THE DEFINITION OF CERAMIC GROUPS

GENERAL CLASSIFICATION OF POTTERY (pl. 1-21)

There is no generally accepted typology and terminology regarding this issue in the archaeological literature. All terms used in describing vessels usually have a different meaning that varies from author to author. For this reason I consider appropriate the establishment of a general classification for the ceramic ware found in all settlements that have been included in the catalogue of discoveries, regardless of their cultural designation or the chronologic frame in which they have been included. This will firstly allow an overview of the Early Bronze Age ceramic ware and will highlight its main characteristics. Secondly, this general classification will also allow the identification of not only those specific typological features common for this period, but also of elements distinctive for certain chronological phases or cultural groups.

I would also want to point out the fact that the following classification is not a typology. Making a typology only makes sense when we consider an exact number of artefacts that come from closed features which are relevant for certain chronological segments (such as a necropolis' grave goods, or all inventories from a construction belonging to the same habitation level, etc.). This classification attempts to achieve only an ordering of a ceramic material whose contexts and discovery conditions are diverse, on the basis of dimensions and proportions.

General classification of pottery shapes (pl. 1-19)

The sample that I worked with consists of over 500 complete vessels or fragments from whole vessels. This number is sufficient in order to be able to express some conclusions. It appears quite obvious that, in prehistory, pots were made after certain proportions according to the vessel's function and destination. This is the reason for which I established the ceramic types in accordance with the numeric ratio between the various constituent parts of the vessel. After taking into consideration the rim diameter, the maximum diameter, the minimum diameter and the height, I therefore identified four main ceramic form categories, as follows:

- I** – vessels with the rim diameter larger than its double height;
- II** – vessels with the rim diameter larger than its height, but smaller or equal to its double height;
- III** – vessels with the rim diameter smaller or equal to their height but with the maximum diameter larger or equal to the height; this also implies that the maximum diameter is always larger or equal to the rim's diameter.
- IV** – vessels which have both their rim diameter and the maximum diameter smaller than their height.

Another classification of vessels should be made considering their dimensions, as there are vessels which measure only a few centimetres and others that measure tens of centimetres. Although morphologically they can be included in the same category, it is obvious that their function was different. I therefore established 10 dimensional groups in which all available vessels were included (A-J – pl. 1-19). Using such criteria, we can easily distinguish the diverse categories of vessels: the ones used for serving, for cooking, for carrying or transportation, for storage etc.

Using strictly these numeric ratios between the different component parts of the vessels, we observe some cases in which almost identical pots (morphologically point of view) can be placed in different dimensional groups due to differences of only 1 or 2 cm. Moreover, several such differences are due to the fact that, in many cases, certain dimensions are approximate (especially the vessel's height). For this reason, such classification criteria should not be rigidly applied, without taking into

account both the vessel's size and morphology.

Otherwise, the four main categories expressed above are coherent to a very large extent. It can be noted for example, that most vessels may be included in the 1st and 2nd categories. The observation is especially applicable with regard to C-G groups. Considering the other dimensional groups (A-B, H-J), the number of vessels belonging to the 3rd and 4th categories tends to equal the one of the 1st and 2nd categories.

The large number of vessels from the 1st and 2nd categories indicated a certain preference, in those times, for wide pots with large mouths. Within the 1st category, B type vessels (with the rim diameter larger than the maximum diameter) are a majority. In the 2nd category the B type is also more frequent. In fact, the 1st and 2nd categories include similar forms which in some cases are identical, the only difference being that in the 1st category there are flat vessels, with larger rim width. Although less varied than the previous two, the 3rd category is well distinguished in relation with the other categories, by having an important position within large vessels. Unlike the first two categories, A type is more frequent within the 4th category than B type which is, in fact, a natural situation if we consider those vessels' morphology. Regarding the dimensional groups, we notice on the one hand the existence of specific forms for a single group (especially in the case of A-B groups). Starting with the C group we observe a large number of forms which are repeating from one group to another.

A large number of small and medium-size vessels as well as those from 1st and 2nd categories can be noticed compared to the number of large size vessels from the 3rd and 4th categories. It is generally believed that the vessels mentioned last were used for storing or for exchanging. The reduced quantity of this kind of vessels compared with those used for "cooking" or "serving", could indicate a pronounced dynamics of human communities and settlements. This also confirms the conclusions drawn from the settlements' structure analysis. On the other hand, when issuing such hypothesis we must take into consideration two aspects: we have no guarantee that the lot on which we have worked on is statistically representative, as usually small size decorated fine vessels are preferred for publication, to the detriment of large sized coarse paste vessels. Moreover, the exact function that pottery might have had within the respective communities and settlements is hard to state.

General classification of ceramic decoration techniques and motifs (pl. 20-21)

On the subject of ceramic ornamentation four main techniques can be identified: impression, incision, cord decoration and relief decoration.

On the analysed vessels several such combined techniques are quite frequent. What is to be noticed is that the combination between incision-cord decoration cannot be seen on the same vessel. Decoration techniques and motifs vary from vessel to vessel by paste or type. The most frequent impressed (I. 1, 3-5) and relief motifs (IV. 1-2, 4-5) can therefore be seen on coarse paste large size vessels, while incised and corded motifs appear on fine paste vessels. Of course, these observations do not represent a strict rule.

THE DEFINITION OF CERAMIC GROUPS

The chronological succession of the presented ceramic groups is suggested by stratigraphic data available at this moment. Attempts of relating items without certain chronological value are often encountered in order to prove a contemporary position between ceramic types which are in chronological succession within stratified settlements. Among the arguments used there are some notions that appear rather frequent, such as: the survival of the autochthonous background, contemporaneity in different territories, ethno-cultural migration, gradual expansion, cultural counter currents, etc. These concepts usually introduce historical hypotheses without value. Such assumptions cannot

make ourselves wonder about a well-documented stratigraphic situation, even if multi-stratified settlements belonging to the discussed space and epoch are few and some of them are even uncertain.

The only concluding stratigraphic data comes from central and north-eastern Wallachia, namely from Greci, OdaiaTurcului, Năeni-Zănoaga, Sărata Monteoru and Bungetu settlements, together with those from Braneț (placed on the right side of the Lower Olt River) and Ostrovu Corbului (from Iron Gates area). Regardless of all problems and lack of certain data raised by each of these sites, it can be generally concluded that the depositional levels consist of 20 layers with materials which can be typologically and chronologically included in the discussed period. A comparative analysis between all these levels indicates approximately 10 chronological horizons over which one can follow the evolution of certain ceramic groups such as Glina, OdaiaTurcului, Tei-Bungetu / Cățelu and Monteoru Ic4,3-Ic3.

Corroborating the stratigraphic data and settlements' structure information presented in the previous chapter with the ceramic types included in the present chapter, I identified three main chronologic stages.

I. Corresponds to Glina type discoveries and includes Greci 1, OdaiaTurcului 1-3 and Braneț 3-5 levels. My personal opinion is that this is the middle phase (2nd) of the Early Bronze Age in this area and it is characterized by a large number of sites relatively uniformly spread in Central Wallachia and Oltenia. In this phase the habitation intensity is horizontal and not vertical. Multi-stratified settlements are a rarity. The material remains (habitation structures or other constructions) are inconsistent, a fact which indicated short-term habitation. A pronounced mobility of human communities in certain areas, for example along water courses can be assumed. The lack of consistent archaeozoological analyses prevents us to state if this supposed mobility of the Early Bronze Age human communities may be related to pastoral activities. Regarding the ceramic ware, large and medium size vessels prevail. Flared edge bowls series is the most numerous one, followed by amphorae, jars and bag-shaped pots. The rarity of Glina type cups and jugs with handle must be also mentioned. Impressed and relief motifs are the most common, while incised decorations, usually incrustations with white substance, are very rare.

II. Corresponds with OdaiaTurcului type discoveries and includes OdaiaTurcului 4, Năeni-Zănoaga Ia-IIb, Sărata Monteoru Ic4,1-2 levels; represents the 3rd Early Bronze Age stage. Compared to the previous period, what is to be noticed is a significant decrease of sites, but also an increasing number of habitation structures. Most of the excavated sites belonging to the OdaiaTurcului area show several habitation levels and the presence of clay floors within the surface constructions. In Oltenia, the situation remains uncertain; Discoveries such as those from Locusteni or Ostrovu Corbului (B sector), possibly Braneț ("level 6") too, could be included in this category but in the current state of research they are hard to be defined. Regarding ceramic ware, disappears that typological unity observed over large areas from Wallachia and Oltenia in the previous stage (Glina type pottery). This can be related to a significant change in the forms' repertory, at least on the subject of fine pottery. Therefore, within OdaiaTurcului ceramic group, cups, jugs and small or medium sized amphorae with one or two usually raised handles are representative. Decorated vessels are found in reduced number within this group. The same characteristics are available for Locusteni ceramic ware (jugs and one or two handles amphorae). In Oltenia, *Besenstrich* and regular groups of incisions decorations is possible to have appeared in this phase, associated with rows of impressions.

III. Corresponds to Tei-Bungetu / Cățelu, Monteoru Ic4,3-Ic3 discoveries, and includes Bungetu I-II and Sărata Monteoru Ic4,3-Ic3 levels; represents the beginning of the Middle Bronze Age. Compared to the previous phase, we notice a slight increase in the sites' number, without any transformations regarding their structure. The main difference regarding ceramic production is the emergence of incised decorations. Beyond the chronological relations that can be established between the three ceramic groups from the beginning of the Middle Bronze Age in Southern Romania (Monteoru, Tei and

Verbicioara), their ceramic ware indicate several differences and similitude which must be outlined. Within Monteoru and Verbicioara pottery, opened flared forms prevail, while in Tei pottery case there are more vessels that have their maximum diameter larger than their rim diameter. Compared to Verbicioara and Tei, in the Monteoru area one handle cups or jugs group is missing; from Tei area two handle amphorae group is missing instead, which in both Monteoru and Verbicioara areas is present. A first difference regarding the pottery decoration is the lack of *Besenstrich* pottery from Monteoru materials, this being a constant and significant presence within Central Wallachia and Oltenia settlements. The combinations formed exclusively by impressed motifs (A) are almost missing from all three discussed areas. B type combinations with incised motifs are relatively missing from Monteoru but numerous within Tei and especially Verbicioara pottery. Most common in Monteoru and Tei groups are E type combinations set (impressed motifs with incised motifs), which in Verbicioara area is less obvious. After a general review, I observe a certain relation between Verbicioara and Tei groups; Monteoru group shows a different ceramic tradition, namely Odaia Turcului type one.

I must specify that the pottery morphology is the main criterion for the chronological distinction and for the inclusion in one or another of the above mentioned phases. What is easily noticed is that the main difference between Early Bronze Age and Middle Bronze Age is given by the emergence of new ceramic forms, on the one hand, and on the other hand, by the emergence of rich incised motifs decoration. This marks the beginning of a development which will characterize the entire Middle Bronze Age period.

In Oltenia and South-eastern Transylvania stratigraphic data is missing, and together with it any certain possibility to define the ceramic groups. Typologically, we notice that the ceramic materials have correspondences in all of the three chronological phases, which could suggest a rhythm of evolution approximately similar with the one in Wallachia.

FUNERARY DISCOVERIES

Classification of graves by rite and funerary construction type (Map 10)

Two main groups can be distinguished. Stone-built graves (cist graves, rock cut graves or graves covered with stones) and simple pit graves which were sometimes built up with wooden or other perishable materials. It can be easily assumed that this distinction also includes a geographic criterion, as the stone built graves are usually located in sub-mountainous area, where finding stones was not a problem. Having expressed this, we should not forget about the fact that stone-built graves were found in plain areas, as well. Graves covered with stones were found at Zimnicea (on the Danube, cat. no. 776) and cists were noticed at Gumelnița (cat. no. 342) and Movila (cat. no. 461). On the other hand, Smeeni (cat. no. 681) and Ploiești-Triaj (cat. no. 549) tumuli are placed not far from sub-mountainous area and don't have stones; there are also few graves without stones in sub-mountainous area (Brașov, Zăbala etc.). As can be seen, stone usage in funerary constructions seems rather a cultural choice than one conditioned by the access to resources.

Classification of graves by inventory

The existence of grave goods is in close connection with the circumstances of discovery. Among actual data, 310 graves have no inventories. From among the other 250 graves, about 159 have exclusively ceramic inventories, 44 have ceramic materials associated with metal, stone or bone objects, 22 have exclusively metal inventory, in 2 cases metal items are associated with bone and clay ob-

jects but never with stone. 16 graves have exclusively stone objects inventories, 6 have bone objects. The association stone-bone material was observed in only one grave. Considering the ceramic ware found within these graves, a few funerary groups could be identified: Zimnicea, Milostea, Schneckenberg, Muscel, Năeni, Verbicioara.

Spreading area and chronology

Funerary constructions from the discussed space are found in similar forms on a much larger geographical area, from the Urals to the Atlantic, as well as in Anatolia and the Middle East. For most of them, the closest analogies can be found in the North Pontic area. Mounds with several mantle layers and successive burials, simple or step pits covered with wood or organic textures lined wooden beams, tombs and tumuli surrounded by ditches and stone rings, crouched burials, red ochre's presence within graves, cist grave under tumuli, etc., are a frequent presence throughout the space between the Carpathians and Lower Volga, within an identical or very close chronologic interval to the discussed one.

First tumuli from North-West Pontic area are related to what was defined as Suvorovo group (Lower Dniester and Prut basins, Northern Dobrudja), to Hvalinsk-Sredniy Stog and post-Mariupol type discoveries from Middle Dniester and Lower Volga, and to the emergence of Maikop group in North Caucasus. All these are placed in a chronologic horizon which corresponds to Gumelnița - Karanovo VI and Cucuteni A cultures. The phenomenon expands in a later chronological phase which is characterized by Tripolye C2 discoveries and by the first Yamnaya graves, in the previous Hvalinsk-Sredniy Stog area. For our concern, important is Usatovo group, characterized by flat graves and also tumuli burials. In most of the cases, Usatovo type tumuli are surrounded by ditches and stone rings, and the deceased are buried crouched, in simple pits covered by wooden beams or stone blocks. It is believed that Yamnaya type graves spread in this area in a post-Usatovo phase.

Yamnaya represents a funerary trend which in a relatively short period of time extended over a very large geographical space: all North Pontic space, Romania's extra-Carpathian areas, North and East Bulgaria, Vojvodina, Banat and East Hungary. The moment when first Yamnaya tumuli appeared can be estimated taking into account few stratigraphic situations. Glăvăneștii Vechi mound, Erbiceni tumulus and Stoicani graves superimpose Horodiștea-Foltești (Erbiceni) type settlements, i.e. settlements which can be included in Tripolye C2 phase. A similar situation is encountered at Smeeni, where the tumulus was raised over a Foltești-Cernavoda II settlement. A tumulus from Jabuka (in Serbian Banat) superimposes a Kostolac settlement, which also comes over a Baden settlement.

A series of tumuli burials from this area have ceramic materials with analogies in Coțofeni type discoveries as grave goods. We refer firstly to 1st, 4th and 5th graves from Tărnavă (Bulgaria) tumulus no. 1 and to a grave from Coslogeni tumulus. On the other hand, Coțofeni type ceramic fragments were found in Poiana Pleniței (cat. no. 548) 3rd tumulus's mantle and in the layer that represents the ancient ground over which the mound was built. The same situation can be noticed at Rast (cat. no. 581), which suggests these tumuli's subsequent relation towards Coțofeni settlements. Further, in Padej (Serbian Banat) tumulus' mantle Baden and Kostolac ceramic fragments were found. Corroborating all this information it can be easily seen that the first Yamnaya barrow graves from the Lower Danube Basin chronologically correspond largely with Coțofeni and Kostolac cultures at the Middle Danube Basin.

Throughout this large area in which Yamnaya burials are spread, a large variety of funerary arrangements types and inventories was observed, together with several common funerary ritual elements. This implies the existence of local versions and of certain chronological groups for the discussed burials. Attempts of chronological ordering the Yamnaya burials are numerous. All approaches

start from stratigraphic data offered by tumuli, in association with ritual and funerary inventory elements. Using such scheme when referring to wide geographical areas becomes problematic, because Yamnaya phenomenon's main characteristic is the diversity of expression, which I already mentioned above.

Judging after an askos vessel found in the 13th grave from Smeeni, Zimnicea type graves seem to fit in an identical or very close chronological horizon as the above mentioned one. The chronological relation with Yamnaya burials is strengthened by the presence in both type of discoveries of silver lock rings and of the askos from T.I/M.9 at Tărnava. Identical burials with the ones from Zimnicea were discovered at Batin, South of the Danube. If we take into consideration other few funerary discoveries, Lower Danube Basin appears as the main spreading area for Zimnicea type elements. Askoi vessels of the same type also appear in a few settlements in this area. South of the Danube, we notice them in Ezerovo settlement and in II B level from Dubene-Sarovka, and North of the Danube, at Celei in 2a and 2c levels. The vessel from this last level also contained two lock rings.

Vessels similar to those considered as belonging to Milostea group, come in large number from Dobrudja. We are referring to an item discovered in a destroyed grave from Hârșova and to the corded vessels from Murighiol (Independența) tumulus, with vertical perforated handles. What is to be noted is that this barrow had stone mantle and ring, same elements which can be observed in Milostea 2nd tumulus' case. In the same category could also be included the vessels from Brăilița found in graves no. 34 and 144. A corded cup found at Tărnava in grave no. 1 from the 2nd tumulus also must be mentioned, even though more items of the sort were discovered in North Pontic area's barrows.

T. II's 21st grave from Ploiești-Triaj was a pit covered with beams and graves nos. 15 and 20 had silver lock rings as inventories. Such graves are, therefore, considered very close, culturally, to the above discussed groups. From their structural point of view, these graves are included in Yamnaya group. The presence of corded ware pottery can be explained by "Yamnaya culture's" contacts with corded ware groups from western Ukraine. Corded cups of the above discussed type are also frequent in *Schnurkeramik* graves from Central Europe.

Regarding the settlements, ceramic fragments, similar in their decoration and handles with Milostea vessel, were found at Ocnița (Vâlcea), in a context attributed to Coțofeni III, and at Foltești. From South of the Danube we notice a vessel from Ezerovo.

A similar vessel with our series, probably a grave's inventory part, comes from a random discovery from Buj (on Upper Tisa). According to Nándor Kalicz, Buj vessel's presence is related to Yamnaya burials distribution in Tisa basin. Good analogies can be found in Podolia, Volhynia, Bukovina and Ukraine.

The graves which have been attributed to Schneckenberg group have been related to Schneckenberg culture from Southeast Transylvania although, typologically, the vessels that constitute these graves' inventories are rather closer to Jigodin pottery shapes. This assumption is contradicted by the lack of Jigodin type corded decoration on these vessels, although they could be attributed to an evolved phase of Jigodin group, in which the cord was less used in vessels' decoration. Biconical cups with one handle from Schneckenberg area have their best analogies in similar items attributed to Somogyvár-Vinkovci findings from Middle Danube, and in Corded Ware discoveries from Central Europe.

Muscel group from Wallachia sub Carpathians seems closely related to the Schneckenberg group, considering the funerary structure (cist), rite, ritual and the space distribution of the graves (groups of few graves). By their inventories, however, there are a series of differences. First of all, we notice an enriched repertory of ceramic forms and metal items for Muscel group, which cannot be found within South-eastern Transylvania burials. In Petre Roman's opinion, all graves which I included in Muscel group represent either the last Glina culture chronological phase (Verbița – Ostrovul Corbului), or the earliest Monteoru culture phase. Ion Motzoi-Chicideanu also argues for a typological closeness with "early Monteoru style".

Considering their skeletal positions and funerary structure, Verbița graves (fig. 64) could be rather included in Yamnaya type, although inventory associations lead to Middle Danube, more exactly to Belotić-Bela Crkva tumuli. The bowl is similar to some items found in Glina settlements. Asymmetric handle jugs, as the ones from Apa Sărată and Homorâciu, can be noticed within what was defined as Roșia group, which actually represents Makó type discoveries in which such vessels appear. These vessels' shape (and those from Apa Sărată, Malu cu Flori, Verbița and Bela Crkva – fig. 61/8, 10; 62/2) is common for Glockenbecher-Csepel findings from Budapest and Somogyvár-Vinkovci areas. However, the highest number of such discoveries is in Central Europe, where these findings are defined as Corded Ware culture.

Ceramic materials from Albești and Movila (fig. 62/B-C) graves have identical correspondences with Odaia Turcului discoveries, as well as with the ceramic materials found in Năeni-Colarea group of graves. The latter can be included, by their Năeni-Schneckenberg decoration type, in a chronological horizon corresponding to Odaia Turcului 4th level – Monteoru Ic4,2 and with *Burzenland* similar discoveries. Burials included in Verbicioara group, as well as the few catacomb graves from Smeeni barrow, which have analogies in the North Pontic space, seem to belong approximately to the same period of time (end of the Early Bronze Age – start of the Middle Bronze Age).

Conclusions

After density and spreading area, I distinguished two main types of funerary structures: barrows with inhumation graves in which wooden and organic materials have been used, and stone built graves. Stone built graves could have been flat or tumular, inhumations, cremations or biritual. Cremations rite is noticed within Carpathian-Danubian area in Baden and Coțofeni groups, but also in Sofievka (on Dnieper) which, at a close chronological period (Tripolye C2), represents one of the earliest Bronze Age cremation centres.

Certain cultural and chronological differences between the two types of funerary structures cannot be made; both have a large chronological and geographical frame. The idea of barrow, with its various constituent elements (earth, wood, stone rings, stone mantle, cists), is, in essence, a North Pontic cultural element which can be integrated in the wider phenomenon of the emergence of new structures that are characteristic for the Bronze Age (my referral is especial to the social structures). Except for some discoveries that are identical with the North-Pontic area ones, the presence, in South-Eastern Europe, of such funerary practice, must not be regarded as the result of significant migration of a pastoral population of Indo-European warriors, who leaves the steppe and destroys the flourishing Eneolithic civilization from the Carpatho-Balkan area. An intensified circulation of people, ideas and cultural goods over wide areas, as well as a greater receptivity of human communities to technical and cultural innovations, represent a main characteristic of the Bronze Age period.

Graves' inventories show several funerary groups which, according to analogies, are oriented towards diverse cultural areas with different chronologic connotations. Zimnicea group is specific for the Lower Danube area, having certain connections with Yamnaya findings, as the two phenomena are, largely, contemporaneous. The findings attributed to the Milostea group, which are, in fact, Yamnaya type burials with corded ware pottery from the area between Vistula and Dnieper, may be included in the same chronological frame. "Corded ware culture" is widespread down to Central Europe areas. In Middle Danube basin we also find many analogies for Schneckenberg and Muscel groups. A certain contemporaneity between Zimnicea / Yamnaya / Milostea types burials and the ones of Muscel type is suggested by the funerary structures and by the silver lock ring from Verbița, as well as by the silver lock ring from Văleni-Dâmbovița. The chronological relevance of these elements is, however, reduced. The resemblances of Muscel group pottery with Middle Danube and Tisa basin's ceramic groups and through these, to a larger extent, with Central Europe Corded ware groups, sug-

gests a later chronologic phase than the one which is represented by Zimnicea and Milostea groups. Central European Corded ware has a long evolution. Milostea group has analogies with an earlier phase, while Muscel group can be related to later discoveries, for which cord decorations are no longer a defining element. Finally, Năeni and Verbicioara groups indicate a chronologic frame which can be attributed to the end of the Early Bronze Age and the beginning of the Middle Bronze Age within the Danube – Carpathian area.

METAL ARTEFACTS

A certain decrease of the number of metal items, together with a reduced metal quantity of the findings, compared to the Eneolithic period, was noticed for the beginning of the Early Bronze Age. Still, this situation does not necessarily reflect a reduced metallurgical activity, but rather a changing attitude towards metal. The idea according to which most copper, bronze or precious metals (I'm referring especially to weaponry and jewellery) represent objects with high social significance, is generally accepted. These objects were, most probably, passed from one generation to another. When their social function ceased, some of them could have been melted again, or placed in hoards or in graves. The interval of time between the moment of an object's production and its deposition is hard to estimate. Some items were made especially with the intention of deposition, as others were deposited after a certain period of use. It appears, therefore, that metal items have reduced chronological value. Only the discovery of a mould in a certain context could give clues regarding the moment when a metal object was produced, in the same way that the establishing of the period in which the object was used is related to the presence of such objects within settlements. Conclusively, the moment when an object is deposited can be relatively assumed by the hoard's structure or by the funerary context in which the respective item was found.

The presence of metal items within settlements is rare. Usually, only small objects such as awls or wires, or fragments from bigger items are found in settlements. A large number comes from funerary or votive depositions. We can actually agree with the fact that we know, typologically and quantitative, only those items which had the purpose to be buried. Only few moulds were found and they don't give a coherent image upon the period's metal ware production. The same situation can be noticed for those objects used in metallurgical activity (fig. 76/14-15). The only site that may be mentioned in discussing metal ware production centres is Leliceni (cat. no. 393). At Leliceni, nine moulds fragments for casting shaft-hole axes, hilt-plate daggers and chisels were found.

From various Early and Middle Bronze Age contexts within the discussed area I gathered information for about 391 metal items, from among which about 111 come from settlements, 106 have funerary contexts and 192 come from depositions. As for the depositions' structure, about 65 are singular item depositions and about 16 are constituted of two or more than two items. The lack of observations, that should have been done in the field, and the discovery conditions prevent us from making an analysis of the deposition types by the terrain's geomorphologic features. What can be said is that we have depositions on high places, as well as on low areas (meadows) and on riverbeds.

STONE, BONE AND CLAY ARTEFACTS. CLAY FIGURINES

The objects to which we refer in this chapter are a usual presence within settlements in which extended excavations were undertaken. Even so, both their typological range and number are reduced. It is hard to establish every item's functionality. As in the case of metal items, we can largely differentiate several functional categories (tools, jewellery, weapons).

As for the context of discovery, most of these objects come from settlements. A few stone items were found in funerary contexts: flat and shaft-hole axes at Brăduț (cat. no. 90), Malu cu Flori (cat. no. 419, fig. 74/9), Bordei Verde (cat. no. 73) and Ciulnița (cat. no. 209), a mace at Cetățeni - La Cruce (cat. no. 192), an arrowhead and a *krummesser* at Baldovinești (cat. no. 22), a buckle at Brăilița (cat. no. 91A) and some flint tools in several graves at Gurbănești (cat. no. 344), Jibert (cat. no. 384), Năeni - Colarea (cat. no. 465A2, fig. 62/9) and Zimnicea (cat. no. 776) etc. A bone pricker was found at Năeni - Colarea, and several perforated tooth ornaments were found in three Yamnaya graves from Smeeni (cat. no. 681), Sultana (cat. no. 694) and Ploiești - Triaj (cat. no. 549). Random discoveries of polished stone shaft-hole axes from Govora Băi, Vâlcea County, Butimanu, Dâmbovița County etc., must also be mentioned, because they indicate the use of such item within depositions.

STONE OBJECTS

Certain observations with regard to these items' contexts of discovery allow us to assume that they have both a specific symbolic meaning and a high social function. Early Bronze Age flint items which appear in the discussed space show common features with various surrounding geographical areas. Clearer connections in this respect can be noticed with the North Pontic space. This relation consists in the presence of similar types of objects in both areas, from among which the most relevant are the maces and shaft-hole axes. Random discoveries show that these objects were deposited as isolated items. The main difference towards the North-Pontic space is represented by the contexts of discoveries. To such a degree, very few discoveries from our space come from funerary contexts. This situation could indicate that the items might have had different functions, or better, that the same function had different expressions.

BONE AND HORN OBJECTS

Most frequent bone and horn objects are tools, namely needles, awls and chisels (fig. 75/6-11). Except for Tei settlements, such items were found in all other settlements. Bone weapons are very rare. We can only mention a dagger from Monteoru Ic3 context at Sărata Monteoru and several arrowheads.

As adornments we mention perforated tooth ornaments discovered in several Glina (fig. 75/1, 3), Schneckenberg, Jigodin (fig. 75/2) settlements, as well as at Năeni - Zănoaga. Similar objects come from several Yamnaya graves from Smeeni, Sultana and Ploiești - Triaj. The presence of this type of ornaments in our space can be related to the North-Pontic area, where perforated fangs necklaces are frequent in funerary Yamnaya contexts.

A necklace spacer represented in fig. 75/13 can be placed in the same category, and it was found in Ic4,2 level at Sărata Monteoru. Other similar items of this type, which have been found in clear contexts in Moldavia and Transylvania settlements, show a chronological frame that can be placed in correspondence with Monteoru Ic4,3-Ic3 phases, being identical with items which appear in Central Europe Nitra and Nitra - Aunjetitz type graves.

CLAY OBJECTS

Burnt clay objects represent a category of items which are frequent within settlements of all discussed ceramic groups, their typological repertory being common with the one from nearby areas. What is to be mentioned is that unlike the above discussed categories, no clay item was found in funerary context.

A type of object that draws attention is the rectangular perforated plate (fig. 79/1-6). All about 10 items that we know come exclusively from Glina and Jigodin settlements and could be interpreted as archers armguards, since they have best analogies in Glockenbecher type graves.

Leliceni clay anchor (fig. 78/1) is, for our space, a unique discovery so far, if we assume that the reconstitution is fair. Such objects appear frequently in Anatolian Early Bronze Age. Throughout the continent they appear in Early Helladic II, most items being in Early Helladic III contexts. Closer to our space, similar items can be found in *Wohn-und Brandschicht* horizon from Argissa Magula (Thessaly) and in 22nd horizon from Kastanas (Macedonia), both being dated at the end of the Early Bronze Age and the beginning of the Middle Bronze Age. More frequent are in Maritsa basin, South of the Balkans, in later Early Bronze Age contexts, for example at Mihalich, or in 7th horizon from Ezero. The presence of such objects throughout the mentioned areas is due to the Anatolian contacts and influences from the 2nd half of the 3rd millennium B.C. in Thessaly, Macedonia and Thrace. These influences enter in the north Balkan area through OdaiaTurcului findings.

ANTHROPOMORPHIC CLAY REPRESENTATIONS

Compared with the Eneolithic period, when anthropomorphic representations were frequent and extremely expressive, these objects almost disappeared during the Early Bronze Age in the discussed space. In our space, except for a single item from Branet, which could suggest a human form, there are no anthropomorphic figurines. There is another clay object also from Branet that resembles a human foot (fig. 79/7). Most probably, for this period of time in the respective space, there were other methods for representing the human body. In this context small amphorae from Verbicioara settlements which are feminine figure depictions need to be mentioned (pl. 50/16-21).

ZOOMORPHIC CLAY REPRESENTATIONS

Animal representations are more numerous than the anthropomorphic ones, especially in the South-Eastern Transylvania settlements (fig. 79/11-13, 15). The ones South of the Carpathians are almost identical to the ones found in Transylvania and come exclusively from Glina settlements (fig. 79/9-10, 14, 16). Analogies for such items can be found, for example, in Hatvan area or South of the Danube.

CONNECTIONS WITH OTHER CULTURAL AREAS. ABSOLUTE CHRONOLOGY

Eneolithic stone sceptres' spreading, both abstract and zoomorphic, indicates an area that extends from Middle Volga basin until the Balkans, of an extremely wide cultural diversity. Starting with the chronologic phase represented by Cucuteni A, this space can be characterized by the presence of few common over regional cultural features. The number and importance of these elements are substantially increasing in the next chronological phases, when the phenomenon comes out in strong evidence together with the spreading of the Yamnaya burials. This type of burials is largely encoun-

tered over a space in which, coincidence or not, stone sceptres were spread, in a previous chronological phase. This phenomenon is actually, I think, an intensification of connections, of circulation and of exchange of goods and ideas throughout this large space, during the Eneolithic period which, on the one hand led to the emergence of “first steppe elements” within the Carpathian - Balkan space, and on the other hand, after a prolonged and complex process, led to the emergence of new social, religious, most likely economic as well, power structures, namely Bronze Age’s structures. From this point of view, the importance of the eastern factor within this process must be reconsidered. Clues for a better reinterpretation of this phenomenon need to be searched in both burial customs and metallurgy, two extremely important fields within prehistoric communities, in which the above mentioned transformation can be seen best. Ultimately, these fields reflect social, ideological and religious structures. That is the reason why the beginning of the Early Bronze Age in the Carpathian – Balkan space must be related to what was happening in the North Pontic space around the middle of the 4th millennium BC.

Regarding cultural development in the North Pontic area, the emergence of Maikop group in Kuban and North Caucasus, of Usatovo group in North-western Black Sea areas and of first Yamnaya graves between Volga and Dnieper Rivers, is of great importance. Maikop group distinguishes, firstly through “princely tombs” inventories, especially those from Novosvobodnaya phase, which contains thousands of copper, gold and silver items. Some of these items will shortly appear within Carpathian - Balkan area. I refer mostly to shaft-hole axes and to tanged daggers. Barrows start to spread broadly at the Lower Danube during Tripolye C2 (Usatovo) phase.

Radiocarbon data obtained for Klady graves indicate a chronological frame which includes the middle and the 2nd half of the 4th millennium. These burials are characteristic for Novosvobodnaya, the later Maikop group’s phase. A similar chronologic interval is also indicated by available data of Tripolye C2 type discoveries from between the Prut and Dniester. Most of them are included in the interval between 3500-2800 BC, and five samples from Vilkhovets and Sandraki are dated in the 2nd quarter of the 3rd millennium. Three data from Horodiștea settlement, which is part of Tripolye C2 cultural area are dated also in 3300-2800 BC interval.

From the cultural and chronological point of view, in the space we are concerned with, in this timeframe, ceramic groups such as Horodiștea-Foltești, Cernavoda III, Baden, Cernavoda II and Coțofeni can be included. Ostrovul Corbului and Băile Herculane samples show that the ceramic of Coțofeni style existed before 3000 BC. The beginning of the Coțofeni culture in the second half of the 4th millennium is also confirmed by data from Baden and Kostolac areas, which were considered synchronous cultures with Coțofeni. Considering the above mentioned, the emergence of these groups could be established around 3600 BC (for Baden) and 3400 BC (for Kostolac). The end of Coțofeni culture is indicated by Poiana Ampoiului data and is placed around 2800 BC, this being confirmed by the four Baden and Kostolac late phases (2900/2800 respective 2800/2700 BC). On the lower Danube, Coțofeni pottery appears in North-western Bulgaria, and has correspondences in first Bronze Age levels from Yunatsite and Ezero tells which are dated in the 2nd half of the 4th millennium BC. Certain typological common elements between Coțofeni and Sitagroi IV phase (dated between 3100-2900 BC) can also be noticed. Towards western areas, Coțofeni culture’s evolution is, widely, similar with Baden and Kostolac ones. Regarding Vučedol culture, it does not seem to exceed in time Vučedol B1 phase. Taking all these into consideration, 3500/3400-2800 BC time-frame is, most probably, the best chronological attribution for Coțofeni culture.

Data for Yamnaya burials at the Lower Danube can be included in 3000-2600 BC interval, which largely corresponds with most Yamnaya graves datings from North-Pontic area, where this phenomenon is slightly earlier and longer lasting, comparing with our space.

This chronological framing also indicates that Yamnaya graves (and implicitly Zimnicea and Milostea type graves) could, on the one hand, correspond to an evolved later Coțofeni phase, and

on the other hand, could correspond to a subsequent chronologic horizon, fact indicated by stratigraphic data, as well. In order to better date Zimnicea type discoveries, a data from Corabia-Celei 2b level through which we obtain 2900-2600 BC interval is important. Data from Ezerovo and Kiten, where Zimnicea and Batin pottery has good analogies, can be included in the same time-frame. Corded ware groups from Central Europe, in which we find typological connections for Milostea cups, are dated between 2750-2200 BC. Such cups are characteristic for earlier phases. This fact is also sustained by grave no. 4 from Złota (on Upper Vistula) inventory. This grave was attributed to Globular Amphora Culture and contains a recipient of the above mentioned type. The radiocarbon data taken from this grave shows a 2800-2700 BC interval. Concluding, we must refer to 3000-2700 BC as the most probable time frame for Yamnaya, Zimnicea and Milostea burials.

Stratigraphy data and ceramic material structure attributed to Glina group show that this is dated in a chronological phase which is subsequent to Coțofeni. It is also possible for this group to be later than Yamnaya, Zimnicea and Milostea burials, considering their presence within Glina culture's spreading area. In the absence of clear typological analogies and ceramic exchanges, it is hard to tell which Glina's contemporaneous cultures are. We notice, for instance, that a type of vessel from Copăceni (Cluj County) is frequently discovered in Glina settlements. A clearer relation can be made with Livezile group from South-eastern Transylvania, through a ceramic fragment found at Cetea (Alba County), which has been decorated with knob-holes. What is to be said about Livezile group is that it can be placed around 2790-2560 BC, considering the data from Livezile-Baia. This data confirms the chronological position of Livezile group, which stratigraphic superimposes Coțofeni settlements. Another mark for dating Livezile group is represented by the main grave from Velika Gruda (on the Dalmatian coast) which is very probable dated between 2800-2700 BC. The relation is indicated by the gold lock rings discovered here, which have great analogies in 3rd barrow's 1st grave from Ampoița. Such lock rings were also found in Lefkas (Greece), in graves which have been dated in Early Helladic IIA, in absolute chronology terms, about 2700-2400 BC.

Runcuri type decoration which appears on Glina pottery has its best parallels in Leliceni settlement, but white incrustations decoration technique is widespread throughout Balkan Early Bronze Age. Settlements and levels in which white incrustations appear in abundance seem to be placed south of the Danube between 3000 BC and 2500/2450 BC. The ones which are earlier than this time sequence have as a northern correspondent Coțofeni type settlements, where the incrustation technique is well represented. Through incrustations as well, Glina pottery can be related to Vučedol B2-C and Zók, Níyrség. The Glina - Jigodin - Vučedol C relation is argued, among others, by Dumbrăvioara and Kozarac shaft hole axes. Two data from Zók can be placed within 2900-2550 BC interval, and another two from Ljubljana-Parti between 2700-2300 BC.

Glina culture can be related to the Glockenbecher-Csepel (fig. 83) group also by its Runcuri type decoration. A reason for at least a partial contemporaneous existence with Glockenbecher phenomenon is indicated by that burnt clay category of objects which have been considered armguards. Most Central Europe items come from Glockenbecher graves where they are a consistent presence. In our area, such objects appear only in Glina and Jigodin contexts (fig. 79/1-6). Glockenbecher data cover a large period of time, but most of them indicate 2500 BC, moment which seems to correspond with Somogyvár-Vinkovci group.

From all this data it is clear that the most probable time-frame for Glina culture is placed between 2700-2400 BC. We can include also in here Jigodin type discoveries, and very likely, Muscel group graves.

For a better view over the final phase of the Early Bronze Age and OdaiaTurcului findings, see Băjenaru 2003. OdaiaTurcului pottery has an obvious southern component which can be noticed in Thrace and northern Greece tell settlements, on the basis on which it can be dated in the 2400-2100 BC frame.

LISTA ILUSTRĂȚIEI / LIST OF ILLUSTRATIONS

A. Tabele / Tables

Tabel 1 – Distribuția așezărilor tipice după forma de relief (p. 139);
Table 1 – Distribution of typical settlements by relief forms (p. 139);

Tabel 2 – Distribuția așezărilor tipice după stratigrafie (p. 140);
Table 2 – Distribution of typical settlements by stratigraphy (p. 140);

B. Grafice / Charts

Grafic 1 – Principalele tipuri de descoperiri (p. 125);
Chart 1 – The main types of discoveries (p. 125);

Grafic 2 – Caracterul cercetării așezărilor (p. 125);
Chart 2 – The research character of settlements (p. 125);

Grafic 3 – Atribuirea culturală a așezărilor (p. 126);
Chart 3 – The cultural attribution of the settlements (p. 126);

Grafic 4 – Caracterul cercetării așezărilor atribuite Glina (p. 126);
Chart 4 – The research character of Glina settlements (p. 126);

Grafic 5 – Caracterul cercetării așezărilor atribuite Jigodin (p. 127);
Chart 5 – The research character of Jigodin settlements (p. 127);

Grafic 6 – Caracterul cercetării așezărilor atribuite Schneckenberg (p. 127);
Chart 6 – The research character of Schneckenberg settlements (p. 127);

Grafic 7 – Caracterul cercetării așezărilor atribuite Odaia Turcului (p. 128);
Chart 7 – The research character of Odaia Turcului settlements (p. 128);

Grafic 8 – Caracterul cercetării așezărilor atribuite Gornea-Orlești (p. 128);
Chart 8 – The research character of Gornea-Orlești settlements (p. 128);

Grafic 9 – Caracterul cercetării așezărilor atribuite Monteoru (p. 129);
Chart 9 – The research character of Monteoru settlements (p. 129);

Grafic 10 – Caracterul cercetării așezărilor atribuite Verbicioara (p. 129);
Chart 10 – The research character of Verbicioara settlements (p. 129);

Grafic 11 – Caracterul cercetării așezărilor atribuite Tei (p. 130);
Chart 11 – The research character of Tei settlements (p. 130);

Grafic 12 – Caracterul cercetării descoperirilor funerare (p. 130);
Chart 12 – The research character of funerary discoveries (p. 130);

- Grafic 13 – Tipuri de descoperiri funerare (p. 131);
Chart 13 – Funerary discoveries types (p. 131);
- Grafic 14 – Distribuția mormintelor după ritul funerar (p. 131);
Chart 14 – The distribution of graves by funerary rite (p. 131);
- Grafic 15 – Principalele tipuri de amenajări funerare (p. 132);
Chart 15 – The main types of funerary constructions (p. 132);
- Grafic 16 – Atribuirea culturală a mormintelor (p. 132);
Chart 16 – The cultural attribution of the graves (p. 132);
- Grafic 17 – Tipuri de inventar funerar (p. 133);
Chart 17 – Types of funerary inventories (p. 133);
- Grafic 18 – Mediul de descoperire al pieselor de metal (p. 133);
Chart 18 – The contexts of discovery for metal artefacts (p. 133);
- Grafic 19 – Distribuția pieselor de metal după funcționalitate (p. 134);
Chart 19 – The distribution of metal artefacts by functionality (p. 134);
- Grafic 20 – Mediul de descoperire al armelor de metal (p. 134);
Chart 20 – The contexts of discovery for metal weapons (p. 134);
- Grafic 21 – Mediul de descoperire al podoabelor de metal (p. 135);
Chart 21 – The contexts of discovery for metal jewels (p. 135);
- Grafic 22 – Mediul de descoperire al uneltelor de metal (p. 135);
Chart 22 – The contexts of discovery for metal tools (p. 135);
- Grafic 23 – Distribuția așezărilor după forma de relief (p. 137);
Chart 23 – The distribution of settlements by landscape shapes (p. 137);
- Grafic 24 – Distribuția după forma de relief a așezărilor atribuite Glina (p. 138);
Chart 24 – Glina attributed settlements' distribution by landscape shapes (p. 138);
- Grafic 25 – Distribuția așezărilor după stratigrafie (p. 140);
Chart 25 – The distribution of settlements by stratigraphy (p. 140);
- Grafic 26 – Repartizarea pe culturi a construcțiilor de suprafață (p. 141);
Chart 26 – Surface constructions' distribution by cultures (p. 141);
- Grafic 27 – Repartizarea pe culturi a bordeielor (p. 141);
Chart 27 – Pit-houses' distribution by cultures (p. 141);

C. Figuri / Figures

Fig. A - Secțiune transversală prin așezarea Glina de la Braneț. Profilul ideal obținut prin dispunerea pe adâncimi a complexelor descoperite (p. 149)

Fig. A - Transversal section through Glina settlements from Braneț. Ideal profile obtained by arranging on depths the discovered complexes (p. 149)

Fig. 1 - Braneț. Planul general al săpăturilor (reconstituire după informațiile lui A. Ulanici)

- Fig. 1 - Bran-eș. General plan of excavations (reconstruction by information provided by A. Ulanici)
- Fig. 2 - Bran-eș. A: planul și profilul SV al S.III; B: planul și profilul NE al S.V
 Fig. 2 - Bran-eș. A: Plan and SW profile of trench III; B: plan and NE profile of trench V
- Fig. 3 - Bran-eș, nivelul 3. 1-11: ceramică (1-7, 9-10 după A. Ulanici)
 Fig. 3 - Bran-eș, level 3. 1-11: pottery (1-7, 9-10 after A. Ulanici)
- Fig. 4 - Bran-eș, nivelul 3. 1-15: ceramică (1-3, 5-6, 10, 12, 15 după A. Ulanici)
 Fig. 4 - Bran-eș, level 3. 1-15: pottery (1-3, 5-6, 10, 12, 15 after A. Ulanici)
- Fig. 5 - Bran-eș. A: nivelul 3; B: nivelul 4. 1-9: ceramică (1-6, 9 după A. Ulanici)
 Fig. 5 - Bran-eș. A: level 3; B: level 4. 1-9: pottery (1-6, 9 after A. Ulanici)
- Fig. 6 - Bran-eș, nivelul 4. 1-10: ceramică (1-7, 9 după A. Ulanici)
 Fig. 6 - Bran-eș, level 4. 1-10: pottery (1-7, 9 after A. Ulanici)
- Fig. 7 - Bran-eș, nivelul 4. 1-12: ceramică (5-6, 10-12 după A. Ulanici)
 Fig. 7 - Bran-eș, level 4. 1-12: pottery (5-6, 10-12 after A. Ulanici)
- Fig. 8 - Bran-eș, nivelul 4. 1-15: ceramică (3-5 după A. Ulanici)
 Fig. 8 - Bran-eș, level 4. 1-15: pottery (3-5 after A. Ulanici)
- Fig. 9 - Bran-eș, nivelurile 5-6. 1-13: ceramică (1-3, 7-10 după A. Ulanici)
 Fig. 9 - Bran-eș, 5-6 levels. 1-13: pottery (1-3, 7-10 after A. Ulanici)
- Fig. 10 - Bran-eș. A: nivelurile 5-6; B: fără context stratigrafic precizat. 1-13: ceramică (4, 9-13 după A. Ulanici)
 Fig. 10 - Bran-eș. A: 5-6 levels; B: without mentioned stratigraphic context 1-13: pottery (4, 9-13 after A. Ulanici)
- Fig. 11 - Bran-eș, fără context stratigrafic precizat. 1-9: ceramică (după A. Ulanici)
 Fig. 11 - Bran-eș, without mentioned stratigraphic context. 1-9: pottery (after A. Ulanici)
- Fig. 12 - Odaia Turcului. Planul general al săpăturilor
 Fig. 12 - Odaia Turcului. General plan of excavations
- Fig. 13 - Odaia Turcului. 1: profil sud S.XIII; 2: profil nord S.XIII (după A. Vulpe)
 Fig. 13 - Odaia Turcului. 1: Southern profile of trench XIII; 2: Northern profile of trench XIII (after A. Vulpe)
- Fig. 14 - Odaia Turcului. 1: profil vest S.IV; 2: profilul șanțului de apărare din S.II (după E. Tudor)
 Fig. 14 - Odaia Turcului. 1: western profile of trench IV; 2: defensive ditch's profile in trench II (after E. Tudor)
- Fig. 15 - Odaia Turcului, nivelul 1. Complexele de locuire
 Fig. 15 - Odaia Turcului, 1st level. Habitation structures
- Fig. 16 - Odaia Turcului, nivelul 2. Complexele de locuire
 Fig. 16 - Odaia Turcului, 2nd level. Habitation complexes
- Fig. 17 - Odaia Turcului, nivelul 3. Complexele de locuire
 Fig. 17 - Odaia Turcului, 3rd level. Habitation complexes

- Fig. 18 - Odaia Turcului, nivelul 4a. Complexele de locuire
 Fig. 18 - Odaia Turcului, 4a level. Habitation complexes
- Fig. 19 - Odaia Turcului, nivelul 4b. Complexele de locuire
 Fig. 19 - Odaia Turcului, 4b level. Habitation complexes
- Fig. 20 - Odaia Turcului, nivelul 1. 1-7: ceramică din L.12
 Fig. 20 - Odaia Turcului, 1st level. 1-7: pottery from L.12
- Fig. 21 - Odaia Turcului, nivelul 1. 1-7: ceramică. A: din L.9; B: de sub podina L.2
 Fig. 21 - Odaia Turcului, 1st level. 1-7: pottery. A: pottery from L.9; B: pottery from under L.2 floor
- Fig. 22 - Odaia Turcului, nivelul 1. 1-7: ceramică din L.7
 Fig. 22 - Odaia Turcului, 1st level. 1-7: pottery from L.7
- Fig. 23 - Odaia Turcului, nivelul 1. 1-11: ceramică. A: din L. adâncită; B: din strat
 Fig. 23 - Odaia Turcului, 1st level. 1-11: pottery. A: pottery from the deepened house; B: pottery from level
- Fig. 24 - Odaia Turcului, nivelul 2. 1-8: ceramică din L.6
 Fig. 24 - Odaia Turcului, 2nd level. 1-8: pottery from L.6
- Fig. 25 - Odaia Turcului, nivelul 2. 1-9: ceramică. A: din B.1; B: din strat
 Fig. 25 - Odaia Turcului, 2nd level. 1-9: pottery. A: pottery from B.1; B: pottery from level
- Fig. 26 - Odaia Turcului, nivelul 2. 1-5: ceramică. A: din B.1; B: din L.11; C: din L.2
 Fig. 26 - Odaia Turcului, 2nd level. 1-5: pottery. A: pottery from B.1; B: pottery from L.11; C: pottery from L.2
- Fig. 27 - Odaia Turcului, nivelul 2. 1-6: ceramică din strat
 Fig. 27 - Odaia Turcului, 2nd level. 1-6: pottery from level
- Fig. 28 - Odaia Turcului, nivelul 3. 1-9: ceramică din L.4
 Fig. 28 - Odaia Turcului, 3rd level. 1-9: pottery from L.4
- Fig. 29 - Odaia Turcului, nivelul 3. 1-6: ceramică din L.10a
 Fig. 29 - Odaia Turcului, 3rd level. 1-6: pottery from L.10a
- Fig. 30 - Odaia Turcului, nivelul 3. 1-11: ceramică din L.8
 Fig. 30 - Odaia Turcului, 3rd level. 1-11: pottery from L.8
- Fig. 31 - Odaia Turcului, nivelul 3. 1-6: ceramică din strat
 Fig. 31 - Odaia Turcului, 3rd level. 1-6: pottery from level
- Fig. 32 - Odaia Turcului. A: nivelul 3, ceramică din strat; B: ceramică din nivelul 4
 Fig. 32 - Odaia Turcului. A: 3rd level pottery; B: 4th level pottery
- Fig. 33 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-6: ceramică
 Fig. 33 - Odaia Turcului, 4th level. 1-6: pottery
- Fig. 34 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-7: ceramică
 Fig. 34 - Odaia Turcului, 4th level. 1-7: pottery
- Fig. 35 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-15: ceramică (6, 11-12, 14 după E. Tudor)

- Fig. 35 - Odaia Turcului, 4th level. 1-15: pottery (6, 11-12, 14 after E. Tudor)
- Fig. 36 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-8: ceramică (2, 3, 8 după E. Tudor)
Fig. 36 - Odaia Turcului, 4th level. 1-8: pottery (2, 3, 8 after E. Tudor)
- Fig. 37 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-7: ceramică (4, 6 după E. Tudor)
Fig. 37 - Odaia Turcului, 4th level. 1-7: pottery (4, 6 after E. Tudor)
- Fig. 38 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-6: ceramică
Fig. 38 - Odaia Turcului, 4th level. 1-6: pottery
- Fig. 39 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-8: ceramică
Fig. 39 - Odaia Turcului, 4th level. 1-8: pottery
- Fig. 40 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-17: ceramică
Fig. 40 - Odaia Turcului, 4th level. 1-17: pottery
- Fig. 41 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-18: ceramică (6, 11 după E. Tudor)
Fig. 41 - Odaia Turcului, 4th level. 1-18: pottery (6, 11 after E. Tudor)
- Fig. 42 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-10: ceramică
Fig. 42 - Odaia Turcului, 4th level. 1-10: pottery
- Fig. 43 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-6: ceramică
Fig. 43 - Odaia Turcului, 4th level. 1-6: pottery
- Fig. 44 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-9: ceramică (3-5 după E. Tudor)
Fig. 44 - Odaia Turcului, 4th level. 1-9: pottery (3-5 after E. Tudor)
- Fig. 45 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-8: ceramică
Fig. 45 - Odaia Turcului, 4th level. 1-8: pottery
- Fig. 46 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-15: ceramică
Fig. 46 - Odaia Turcului, 4th level. 1-15: pottery
- Fig. 47 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-19: ceramică (10-11, 13-14, 16 după E. Tudor)
Fig. 47 - Odaia Turcului, 4th level. 1-19: pottery (10-11, 13-14, 16 after E. Tudor)
- Fig. 48 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-14: ceramică (7, 9-10, 13 după E. Tudor)
Fig. 48 - Odaia Turcului, 4th level. 1-14: pottery (7, 9-10, 13 after E. Tudor)
- Fig. 49 - Greci, nivelul 1. 1-8: ceramică (după A. Ulanici, G. Trohani; scări diferite)
Fig. 49 - Greci, 1st level. 1-8: pottery (after A. Ulanici, G. Trohani; different scales)
- Fig. 50 - A: Greci (după A. Ulanici, G. Trohani); B: București-Fundeni (6-8 după I. Nestor, 9 după D. V. Rosetti); C: Glina (după I. Nestor). 1-10: ceramică (B-C: scări diferite)
Fig. 50 - A: Greci (after A. Ulanici, G. Trohani); B: București-Fundeni (6-8 after I. Nestor, 9 after D. V. Rosetti); C: Glina (after I. Nestor). 1-10: pottery (B-C: different scales)
- Fig. 51 - Sărata Monteoru, profile (1954). 1: teren arabil; 2: M.IIb; 3: M.IIa; 4: M.I; 5: M.Ia+b; 6: M.Ia; 7: M.Ib; 8: M.Ic; 9: M.Ic1; 10: M.Ic2; 11: M.Ic3; 12: M.Ic4; 13: Cucuteni B; 14: steril; 15: pământ săpat; 16: pietre; 17: chirpici; 18: argilă; 19: podină; 20: arsură; 21: vatră; 22: cenușă; 23: nisip (după E. Zaharia)
Fig. 51 - Sărata Monteoru, profiles (1954). 1: arable terrain; 2: M.IIb; 3: M.IIa; 4: M.I; 5: M.Ia+b; 6: M.Ia;

7: M.lb; 8: M.lc; 9: M.lc1; 10: M.lc2; 11: M.lc3; 12: M.lc4; 13: Cucuteni B; 14: sterile ground; 15: excavated earth; 16: stones; 17: adobe; 18: clay; 19: floor; 20: burn; 21: hearth; 22: ash; 23: sand (after E. Zaharia)

Fig. 52 - Sărata Monteoru. 1-15: ceramică. A: nivelul Ic4,1; B: nivelul Ic4,2; C: nivelurile Ic4,1-Ic4,2 (după E. Zaharia; fără scară)

Fig. 52 - Sărata Monteoru. 1-15: pottery. A: Ic4,1 level; B: Ic4,2 level; C: Ic4,1-Ic4,2 levels (after E. Zaharia; without scale)

Fig. 53 - Sărata Monteoru. 1-17: ceramică. A: nivelul Ic4; B: nivelul Ic4,3 (după E. Zaharia; fără scară)

Fig. 53 - Sărata Monteoru. 1-17: pottery. A: Ic4 level; B: Ic4,3 level (after E. Zaharia; without scale)

Fig. 54 - Sărata Monteoru. 1-8: ceramică din nivelul Ic4,3 (după E. Zaharia; fără scară)

Fig. 54 - Sărata Monteoru. 1-8: Ic4,3 level pottery (after E. Zaharia; without scale)

Fig. 55 - Sărata Monteoru. 1-12: ceramică din nivelul Ic4,3 (după E. Zaharia; fără scară)

Fig. 55 - Sărata Monteoru. 1-12: Ic4,3 level pottery (after E. Zaharia; without scale)

Fig. 56 - A: Braşov-Dealul Melcilor; B: Hărman-Käsberg; C: Hărman-Livadă. 1-7: ceramică

Fig. 56 - A: Braşov-Dealul Melcilor; B: Hărman-Käsberg; C: Hărman-Livadă. 1-7: pottery

Fig. 57 - A: Braşov-Dealul Carierei; B: Hărman. 1-6: ceramică

Fig. 57 - A: Braşov-Dealul Carierei; B: Hărman. 1-6: pottery

Fig. 58 - Zimnicea, inventarul M.1-5, 7-9, 16. 1-4, 6-10, 12-13: ceramică; 5, 11, 14-22: metal (după A. D. Alexandrescu)

Fig. 58 - Zimnicea, inventory of M.1-5, 7-9, 16. 1-4, 6-10, 12-13: pottery; 5, 11, 14-22: metal (after A. D. Alexandrescu)

Fig. 59 - Zimnicea, inventarul M.11, 17-18, 20, 22-23, 26. 1, 6-8, 12-13: ceramică; 2-5, 9-11: metal (după A. D. Alexandrescu)

Fig. 59 - Zimnicea, inventory of M.11, 17-18, 20, 22-23, 26. 1, 6-8, 12-13: pottery; 2-5, 9-11: metal (after A. D. Alexandrescu)

Fig. 60 - Zimnicea, inventarul M.24, 30-31, 33-34, 36, 43, 48-49, 51-52, 54. 3-12: ceramică; 1-2: metal (după A. D. Alexandrescu)

Fig. 60 - Zimnicea, inventory of M.24, 30-31, 33-34, 36, 43, 48-49, 51-52, 54. 3-12: pottery; 1-2: metal (after A. D. Alexandrescu)

Fig. 61 - A: inventarul mormântului de la Turia; B: inventarul mormântului de la Mlăjet; C: inventarul mormântului de la Sânzieni; D: vas din M.13 de la Smeeni; E: piese din inventarul mormintelor de la Apa Sărată (7-8: M.1, 9-10: M.2, 11-12: din zona mormintelor). 1-6, 8-12: ceramică; 7: metal (A, C după Székely Zs.; B după P. Roman; D după N. Simache, V. Teodorescu-desen după foto-; E: după C. Schuster; A-D: scări diferite)

Fig. 61 - A: Turia grave inventory; B: Mlăjet grave inventory; C: Sânzieni grave inventory; D: vessel from M.13 at Smeeni; E: items from Apa Sărată graves inventories (7-8: M.1, 9-10: M.2, 11-12: from graves area). 1-6, 8-12: pottery; 7: metal items (A, C after Székely Zs.; B after P. Roman; D after N. Simache, V. Teodorescu-drawing after photo-; E: after C. Schuster; A-D: different scales)

Fig. 62 - A: inventarul mormântului de la Malu cu Flori; B: ceramică din tumulul de la Albeşti; C: inventarul mormântului de la Movila; D: piese din inventarul M.8 de la Năeni-Colarea; E: vase

din mormintele de la Codlea și Ghimbav. 2-5, 7, 10-13: ceramică; 1: piatră; 9: silex; 6, 8: metal (A-B după C. Schuster; C după E. Zaharia; D după A. Vulpe; A-C: scări diferite)

Fig. 62 - A: Malu cu Flori grave inventory; B: pottery from Albești tumulus; C: Movila grave inventory; D: items from M.8 inventory from Năeni-Colarea; E: vessels from Codlea and Ghimbav graves. 2-5, 7, 10-13: pottery; 1: stone; 9: flint; 6, 8: metal (A-B after C. Schuster; C after E. Zaharia; D after A. Vulpe; A-C: different scales)

Fig. 63 - A: vase din mormintele T.2 (3) de la Gurbănești; B: vas din T.2 de la Moacșa; C: vas din M.1 / T.2 de la Milostea; D: vase din mormintele T.2 de la Ploiești-Triaj. 1-6: ceramică (A după D. V. Rosetti; B: după Székely Zs.; C după E. Popescu, A. Vulpe; D după E. Comșa; scări diferite)

Fig. 63 - A: vessels from T.2 (3) graves from Gurbănești; B: T.2 vessel from Moacșa; C: M.1 / T.2 vessel from Milostea; D: vessels from T.2 graves from Ploiești-Triaj. 1-6: pottery (A after D. V. Rosetti; B after Székely Zs.; C after E. Popescu, A. Vulpe; D after E. Comșa; different scales)

Fig. 64 - Verbița. A: inventarul M.1 / T.I; B: inventarul M.1 / T.II; C: inventarul M.1 / T.III. 1-3, 5: ceramică; 4: metal (după D. Berciu, P. Roman; scări diferite)

Fig. 64 - Verbița. A: M.1 / T.I inventory; B: M.1 / T.II inventory; C: M.1 / T.III inventory. 1-3, 5: pottery; 4: metal (after D. Berciu, P. Roman; different scales)

Fig. 65 - Ploiești-Triaj, T.I. A: M.2; B: M.4a; C: M.3. 1-6: metal (după S. Junghans, E. Sangmeister, M. Schröder)

Fig. 65 - Ploiești-Triaj, T.I. A: M.2; B: M.4a; C: M.3. 1-6: metal (after S. Junghans, E. Sangmeister, M. Schröder)

Fig. 66 - Piese de metal. A: din așezarea de la Odaia Turcului (2 după E. Tudor); B: din așezarea de la Branet (după A. Ulanici)

Fig. 66 - Metal items. A: Odaia Turcului metal items (2 after E. Tudor); B: Branet metal items (after A. Ulanici)

Fig. 67 - Piese de metal. 1-2: Izvoarele (?); 3: Găujani; descoperiri izolate

Fig. 67 - Metal items. 1-2: Izvoarele (?); 3: Găujani; isolated discoveries

Fig. 68 - Piese de metal. A: Berbești, descoperire izolată; B: Bolboși, depozit (?)

Fig. 68 - Metal items. A: Berbești, isolated discovery; B: Bolboși, hoard (?)

Fig. 69 - Piese de metal din depozitul de la Ostrovu Corbului (II)

Fig. 69 - Metal items from Ostrovu Corbului hoard (II)

Fig. 70 - Piese de metal. 1: Ciovârnișani; 2: Bungetu; 3: Coslogeni; descoperiri izolate

Fig. 70 - Metal items. 1: Ciovârnișani; 2: Bungetu; 3: Coslogeni; isolated discoveries

Fig. 71 - Piese de metal. A: Mircea Vodă, descoperire izolată; B: Râncăciov, depozit

Fig. 71 - Metal items. A: Mircea Vodă, isolated discovery; B: Râncăciov, hoard

Fig. 72 - Piese de metal. 1: Fărcașu de Sus; 2: Schitu; 3: Retevoești; 4: Gemenea-Brătulești; 5: Grădiștea; 6: Coslogeni; 7: Roseți; 8: „Ploiești”; 1, 3-8: descoperiri izolate, 2: din depozit

Fig. 73 - Obiecte de silex și piatră. 1-2: Branet; 3-4, 7, 13-14: Lelicieni; 5: Brașov-Dealul Melcilor; 6: București-Ciurelu; 8: Govora Sat-Runcuri; 9, 11-12: Năeni-Colarea; 10: Sf. Gheorghe-Örkö. 1-14: așezare (1-2 după A. Ulanici; 3-4, 7, 13-14 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 5 după A. Prox; 6 după C. Schuster; 8 după P. Roman; 9, 11-12 după A. Vulpe; 10 după Székely Zs.; scări diferite)

- Fig. 73 - Flint and stone items. 1-2: Branet; 3-4, 7, 13-14: Leliceni; 5: Braşov-Dealul Melcilor; 6: Bucureşti-Ciurelu; 8: Govora Sat-Runcuri; 9, 11-12: Năeni-Colarea; 10: Sf. Gheorghe-Örkö. 1-14: settlement (1-2 after A. Ulanici; 3-4, 7, 13-14 after P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 5 after A. Prox; 6 after C. Schuster; 8 after P. Roman; 9, 11-12 after A. Vulpe; 10 after Székely Zs.; different scales)
- Fig. 74 - Obiecte de piatră. 1: Surlari; 2, 5: Verbicioara; 3, 10: Leliceni; 4: Bucureşti-Căţelu Nou; 6: Cuciulata; 7: Branet; 8: Văcăreşti; 9: Malu cu Flori; 11: Rogova. 1-8, 10-11: aşezare; 9: mormânt (1, 4 după V. Leahu; 2, 5 după D. Berciu; 3, 10 după P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 6 după Gh. Bichir; 7 după A. Ulanici; 8 după E. Tudor; 9 după C. Schuster; 11 după G. Crăciunescu; scări diferite)
- Fig. 74 - Stone objects. 1: Surlari; 2, 5: Verbicioara; 3, 10: Leliceni; 4: Bucureşti-Căţelu Nou; 6: Cuciulata; 7: Branet; 8: Văcăreşti; 9: Malu cu Flori; 11: Rogova. 1-8, 10-11: settlement; 9: grave (1, 4 after V. Leahu; 2, 5 after D. Berciu; 3, 10 after P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 6 after Gh. Bichir; 7 after A. Ulanici; 8 after E. Tudor; 9 after C. Schuster; 11 after G. Crăciunescu; different scales)
- Fig. 75 - Obiecte de os şi corn. 1, 11, 15: Mihăileşti; 2, 6, 14: Leliceni; 3: Branet; 4-5, 7-9, 12: Rogova; 10: Govora Sat-Runcuri; 13: Sărata Monteoru. 1-15: aşezare (1, 11, 15 după C. Schuster; 2, 6, 14 după P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 3 după A. Ulanici; 4-5, 7-9, 12 după G. Crăciunescu; 10 după P. Roman; 13 după E. Zaharia; scări diferite)
- Fig. 75 - Bone and horn objects. 1, 11, 15: Mihăileşti; 2, 6, 14: Leliceni; 3: Branet; 4-5, 7-9, 12: Rogova; 10: Govora Sat-Runcuri; 13: Sărata Monteoru. 1-15: settlement (1, 11, 15 after C. Schuster; 2, 6, 14 after P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 3 after A. Ulanici; 4-5, 7-9, 12 after G. Crăciunescu; 10 after P. Roman; 13 after E. Zaharia; different scales)
- Fig. 76 - Obiecte de lut. 1, 5: Odaia Turcului; 2-4: Branet; 6: Mihăileşti; 7: Leliceni; 8: Greci; 9: Zoltan; 10-11, 13-14: Rogova; 12: Bucureşti-Militari; 15: Cârcea-Hanuri. 1-15: aşezare (1, 5 după E. Tudor; 2-4, 8 după A. Ulanici; 6 după C. Schuster; 7 după P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 9: după V. Cavruc; 10-11, 13-14 după G. Crăciunescu; 12 după M. Turcu; 15 după M. Nica; scări diferite)
- Fig. 76 - Clay objects. 1, 5: Odaia Turcului; 2-4: Branet; 6: Mihăileşti; 7: Leliceni; 8: Greci; 9: Zoltan; 10-11, 13-14: Rogova; 12: Bucureşti-Militari; 15: Cârcea-Hanuri. 1-15: settlement (1, 5 after E. Tudor; 2-4, 8 after A. Ulanici; 6 after C. Schuster; 7 after P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 9: after V. Cavruc; 10-11, 13-14 after G. Crăciunescu; 12 after M. Turcu; 15 after M. Nica; different scales)
- Fig. 77 - Obiecte de lut. 1-2: Branet; 3: Greci; 4, 9: Leliceni; 5, 13: Odaia Turcului; 6: Bucureşti-Militari; 7-8: Rogova; 10, 12: Orleşti; 11: Cârломăneşti; 14: Govora Sat-Runcuri. 1-14: aşezare (1-3 după A. Ulanici; 4, 9 după P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 5, 13 după E. Tudor; 6 după M. Negru, C. Schuster; 7-8 după G. Crăciunescu; 10, 12 după Gh. Petre-Govora; 11 după A. Oancea, V. Drâmbocianu; 14 după P. Roman; scări diferite)
- Fig. 77 - Clay objects. 1-2: Branet; 3: Greci; 4, 9: Leliceni; 5, 13: Odaia Turcului; 6: Bucureşti-Militari; 7-8: Rogova; 10, 12: Orleşti; 11: Cârломăneşti; 14: Govora Sat-Runcuri. 1-14: settlement (1-3 after A. Ulanici; 4, 9 after P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, Pál J.; 5, 13 after E. Tudor; 6 after M. Negru, C. Schuster; 7-8 after G. Crăciunescu; 10, 12 after Gh. Petre-Govora; 11 after A. Oancea, V. Drâmbocianu; 14 after P. Roman; different scales)
- Fig. 78 - Obiecte de lut. 1, 11: Leliceni; 2: Odaia Turcului; 3: Văcăreşti; 4: Bucureşti-Fundeni; 5, 7: Zăbala; 6: Bucureşti-Ciurelu; 8: Sf. Gheorghe-Örkö; 9: Branet; 10: Zoltan. 1-11: aşezare (1, 11

- după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 2-3 după E. Tudor; 4 după D. V. Rosetti; 5, 7-8 după Székely Zs.; 6 după S. Morintz; 9 după A. Ulanici; 10 după V. Cavruc; scări diferite)
- Fig. 78 - Clay objects. 1, 11: Leliceni; 2: Odaia Turcului; 3: Văcărești; 4: București-Fundeni; 5, 7: Zăbala; 6: București-Ciurelu; 8: Sf. Gheorghe-Örkö; 9: Branet; 10: Zoltan. 1-11: settlement (1, 11 after P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 2-3 after E. Tudor; 4 after D. V. Rosetti; 5, 7-8 after Székely Zs.; 6 after S. Morintz; 9 after A. Ulanici; 10 after V. Cavruc; different scales)
- Fig. 79 - Obiecte și plastică de lut. 1-3: Bârsești; 4, 14: Văcărești; 5, 8: Leliceni; 6, 10: Odaia Turcului; 7: Branet; 9: Schitu-La Conac; 11-13: Zăbala; 15: Zoltan; 16: București-Fundeni. 1-16: așezare (1-3 după Gh. Petre-Govora; 4, 6, 10, 14 după E. Tudor; 5, 8 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 7 după A. Ulanici; 9 după C. Schuster; 11-13 după Székely Zs.; 15 după V. Cavruc; 16 după D. V. Rosetti; scări diferite)
- Fig. 79 - Clay objects and representations. 1-3: Bârsești; 4, 14: Văcărești; 5, 8: Leliceni; 6, 10: Odaia Turcului; 7: Branet; 9: Schitu-La Conac; 11-13: Zăbala; 15: Zoltan; 16: București-Fundeni. 1-16: settlement (1-3 after Gh. Petre-Govora; 4, 6, 10, 14 after E. Tudor; 5, 8 after P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 7 after A. Ulanici; 9 after C. Schuster; 11-13 after Székely Zs.; 15 after V. Cavruc; 16 after D. V. Rosetti; different scales)
- Fig. 80 - Comparație între decorul incizat de tip Runcuri și cel șnurat de tip Jigodin. 1-6: Govora Sat-Runcuri; 7-12: Leliceni (1-2 după Gh. Petre-Govora; 3-6 după P. Roman; 7-12 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-12: ceramică (scări diferite)
- Fig. 80 - Comparison between the incised Runcuri type decoration and the corded Jigodin type. 1-6: Govora Sat-Runcuri; 7-12: Leliceni (1-2 after Gh. Petre-Govora; 3-6 after P. Roman; 7-12 after P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-12: pottery (different scales)
- Fig. 81 - Comparație între decorul incizat de tip Runcuri și cel șnurat de tip Jigodin. 1-6: Govora Sat-Runcuri; 7-10: Leliceni (1-2 după Gh. Petre-Govora; 3-6 după P. Roman; 7-10 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-10: ceramică (scări diferite)
- Fig. 81 - Comparison between the incised Runcuri type decoration and the corded Jigodin type. 1-6: Govora Sat-Runcuri; 7-10: Leliceni (1-2 after Gh. Petre-Govora; 3-6 after P. Roman; 7-10 after P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-10: pottery (different scales)
- Fig. 82 - Comparație între decorul incizat de tip Runcuri și cel șnurat de tip Jigodin. 1-3: Govora Sat-Runcuri; 4-6: Leliceni; 7: Valea Calului; 8: Bogdănești (1-2 după Gh. Petre-Govora; 3 după P. Roman; 4-6, 8 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 7 după E. Tudor). 1-8: ceramică (scări diferite)
- Fig. 82 - Comparison between the incised Runcuri type decoration and the corded Jigodin type. 1-3: Govora Sat-Runcuri; 4-6: Leliceni; 7: Valea Calului; 8: Bogdănești (1-2 after Gh. Petre-Govora; 3 after P. Roman; 4-6, 8 after P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 7 after E. Tudor). 1-8: pottery (different scales)
- Fig. 83 - Comparație între decorul incizat de tip Runcuri, cel șnurat de tip Jigodin și cel de tip Glockenbecher. 1-4: Govora Sat-Runcuri; 5-7: Odaia Turcului; 8-9: Budapest-Csepel; 10: Bogdănești; 11: Leliceni (1 după Gh. Petre-Govora; 2-4 după P. Roman; 5 după E. Tudor; 8-9 după R. Schreiber-Kalicz; 10-11 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-11: ceramică (scări diferite)
- Fig. 83 - Comparison between the incised Runcuri type decoration, the corded Jigodin type and the Glockenbecher type. 1-4: Govora Sat-Runcuri; 5-7: Odaia Turcului; 8-9: Budapest-Csepel; 10: Bogdănești; 11: Leliceni (1 after Gh. Petre-Govora; 2-4 after P. Roman; 5 after E. Tudor; 8-9 after R. Schreiber-Kalicz; 10-11 after P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-11: pottery (different scales)

Fig. 84 - A: Tutrakan (după S. Alexandrov ș.a.); B: București-Militari (după M. Negru, C. Schuster); C: Leliceni (după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.); D: Bârsești (după Gh. Petre-Govora); E: Yunatsite (12, după R. Katincharov) și Odaia Turcului (13). 1-13 ceramică (scări diferite)

Fig. 84 - A: Tutrakan (after S. Alexandrov ș.a.); B: București-Militari (after M. Negru, C. Schuster); C: Leliceni (after P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.); D: Bârsești (after Gh. Petre-Govora); E: Yunatsite (12, after R. Katincharov) and Odaia Turcului (13). 1-13 pottery (different scales)

Fig. 85 - 1: Devetaki; 2: Poliochni; 3, 7, 14: Odaia Turcului; 4, 8, 10, 15: Kastanas; 5-6, 13: Argissa Magula; 9: Karanovo; 11: Năeni-Zănoaga; 12: Năeni-Colarea; 16: Pevkakia Magula; 17: Saratsé; 18: Nova Zagora; 19: Axiochori (1 după V. Mikov, N. Dzhambazov; 2 după L. Bernabobrea; 4, 8, 10, 15, 19 după I. Aslanis; 5-6, 13, 17 după E. Hanschmann, V. Miložčić; 9 după S. Hiller, B. Nikolov; 11 după I. Motzoi- și M. Șandor Chicideanu, cu modificările autorului; 12 după A. Vulpe, V. Drâmbocianu; 16 după E. Christmann; 18 după K. Leshtakov). 1: os; 2: aur; 3-19: ceramică (scări diferite)

Fig. 85 - 1: Devetaki; 2: Poliochni; 3, 7, 14: Odaia Turcului; 4, 8, 10, 15: Kastanas; 5-6, 13: Argissa Magula; 9: Karanovo; 11: Năeni-Zănoaga; 12: Năeni-Colarea; 16: Pevkakia Magula; 17: Saratsé; 18: Nova Zagora; 19: Axiochori (1 after V. Mikov, N. Dzhambazov; 2 after L. Bernabobrea; 4, 8, 10, 15, 19 after I. Aslanis; 5-6, 13, 17 after E. Hanschmann, V. Miložčić; 9 after S. Hiller, B. Nikolov; 11 after I. Motzoi- and M. Șandor Chicideanu, with the author's modifications; 12 after A. Vulpe, V. Drâmbocianu; 16 after E. Christmann; 18 after K. Leshtakov). 1: bone; 2: gold; 3-19: pottery (different scales)

Fig. 86 - 1-2: Pančevo-Donja varoš; 3-4: Odaia Turcului; 5-6: Ostrovu Corbului; 7: Yunatsite; 8-9: Vecina Mala; 10-12: Ljuljaci; 13: Veselinovo; 14: Hărman; 15: Zgalevo (1-2 după S. Grčki-Stanimirov; 4 după E. Tudor; 5-6 după P. Roman; 7 după V. Mikov; 8-9 după N. Stojić; 10-12 după M. Bogdanović; 13 după K. Leshtakov; 14 după A. Prox; 15 după R. Katincharov). 1-15 ceramică (scări diferite)

Fig. 86 - 1-2: Pančevo-Donja varoš; 3-4: Odaia Turcului; 5-6: Ostrovu Corbului; 7: Yunatsite; 8-9: Vecina Mala; 10-12: Ljuljaci; 13: Veselinovo; 14: Hărman; 15: Zgalevo (1-2 after S. Grčki-Stanimirov; 4 after E. Tudor; 5-6 after P. Roman; 7 after V. Mikov; 8-9 after N. Stojić; 10-12 after M. Bogdanović; 13 after K. Leshtakov; 14 after A. Prox; 15 after R. Katincharov). 1-15 pottery (different scales)

D. Planșe / Plates

Pl. 1 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime A; B: grupa de mărime B

Pl. 1 – General classification of pottery shapes. A: A size group; B: B size group

Pl. 2 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime B

Pl. 2 – General classification of pottery shapes. B size group

Pl. 3 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime C

Pl. 3 – General classification of pottery shapes. C size group

Pl. 4 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime C; B: grupa de mărime D

Pl. 4 – General classification of pottery shapes. A: C size group; B: D size group

Pl. 5 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime D

Pl. 5 – General classification of pottery shapes. D size group

- Pl. 6 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime D; B: grupa de mărime E
Pl. 6 – General classification of pottery shapes. A: D size; B: E size group
- Pl. 7 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime E
Pl. 7 – General classification of pottery shapes. E size group
- Pl. 8 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime E
Pl. 8 – General classification of pottery shapes. E size group
- Pl. 9 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime F
Pl. 9 – General classification of pottery shapes. F size group
- Pl. 10 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime F; B: grupa de mărime G
Pl. 10 – General classification of pottery shapes. A: F size group; B: G size group
- Pl. 11 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime G
Pl. 11 – General classification of pottery shapes. G size group
- Pl. 12 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime G; B: grupa de mărime H
Pl. 12 – General classification of pottery shapes. A: G size group; B: H size group
- Pl. 13 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime H
Pl. 13 – General classification of pottery shapes. H size group
- Pl. 14 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime H
Pl. 14 – General classification of pottery shapes. H size group
- Pl. 15 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime I
Pl. 15 – General classification of pottery shapes. I size group
- Pl. 16 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime I
Pl. 16 – General classification of pottery shapes. I size group
- Pl. 17 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime I; B: grupa de mărime J
Pl. 17 – General classification of pottery shapes. A: I size group; B: J size group
- Pl. 18 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime J
Pl. 18 – General classification of pottery shapes. J size group
- Pl. 19 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime J
Pl. 19 – General classification of pottery shapes. J size group
- Pl. 20 – Clasificarea generală a tehnicilor și principalelor motive ale decorului ceramic
Pl. 20 – General classification of main ceramic decoration technique and motifs
- Pl. 21 – Clasificarea generală a tehnicilor și principalelor motive ale decorului ceramic
Pl. 21 – General classification of main ceramic decoration technique and motifs
- Pl. 22 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. A: cești; B: căni, cupe și pahare
Pl. 22 – General classification of Glina type pottery. A: cups; B: mugs and cups
- Pl. 23 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Boluri
Pl. 23 – General classification of Glina type pottery. Bowls

- Pl. 24 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Străchini și castroane
Pl. 24 – Classification of Glina type pottery. Bowls
- Pl. 25 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Străchini și castroane
Pl. 25 – Classification of Glina type pottery. Bowls
- Pl. 26 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Străchini și castroane
Pl. 26 – Classification of Glina type pottery. Bowls
- Pl. 27 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. A: străchini și castroane; B: vase-borcan
Pl. 27 – Classification of Glina type pottery. A: bowls; B: jar vessels
- Pl. 28 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Ulcioare, amfore și amforete
Pl. 28 – Classification of Glina type pottery. Jugs, amphorae and small amphorae
- Pl. 29 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Vase-sac
Pl. 29 – Classification of Glina type pottery. Bag-shaped vessels
- Pl. 30 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Principalele tehnici și motive ale decorului ceramic
Pl. 30 – Classification of Glina type pottery. Main decoration techniques and motifs
- Pl. 31 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Principalele combinații ale elementelor de decor (A, B)
Pl. 31 – Classification of Glina type pottery. Main decoration elements combinations (A, B)
- Pl. 32 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Principalele combinații ale elementelor de decor (B, D, E)
Pl. 32 – Classification of Glina type pottery. Main decoration elements combinations (B, D, E)
- Pl. 33 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Principalele combinații ale elementelor de decor (G)
Pl. 33 – Classification of Glina type pottery. Main decoration elements combinations (G)
- Pl. 34 – A: clasificarea ceramicii de tip Glina. Principalele combinații ale elementelor de decor (G, H, J); B: formele ceramice din așezarea de la Militari-Câmpul Boja (setor C)
Pl. 34 – A: classification of Glina type pottery. Main decoration elements combinations (G, H, J); B: ceramic forms from Militari-Câmpul Boja settlement (C sector)
- Pl. 35 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. A: cești, căni, pahare, amforete; B: boluri
Pl. 35 – Classification of Odaia Turcului / M. Ic4,1-2 type pottery. A: cups, mugs, small amphorae; B: bowls
- Pl. 36 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. Străchini și castroane
Pl. 36 – Classification of Odaia Turcului / M. Ic4,1-2 type pottery. Bowls
- Pl. 37 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. A: amfore și vase-sac; B: Principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I, II)
Pl. 37 – Classification of Odaia Turcului / M. Ic4,1-2 type pottery. A: amphorae and bag-vessels; B: Main decoration techniques and motifs (I, II)
- Pl. 38 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. A: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (IV); B: principalele combinații ale elementelor de decor (A, B, D)
Pl. 38 – Classification of Odaia Turcului / M. Ic4,1-2 type pottery. A: Main decoration techniques and motifs (IV); B: main decoration elements combinations (A, B, D)

- Pl. 39 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. Principalele combinații ale elementelor de decor (E, G, H, J)
- Pl. 39 – Classification of Odaia Turcului / M. Ic4,1-2 type pottery. Main decoration elements combinations (E, G, H, J)
- Pl. 40 – Ceramică de tip Monteoru Ic4,3. A: forme ceramice (fără scară); B: tehnici și motive ale decorului ceramic
- Pl. 40 – Monteoru Ic4,3 type pottery. A: ceramic forms (without scale); B: ceramic decoration techniques and motifs
- Pl. 41 – Ceramică de tip Monteoru Ic4,3. Principalele combinații ale elementelor de decor (A, B, D, E, G, H, J)
- Pl. 41 – Monteoru Ic4,3 type pottery. Main decoration elements combinations (A, B, D, E, G, H, J)
- Pl. 42 – Forme ceramice de tip Monteoru Ic3 (fără scară)
- Pl. 42 – Monteoru Ic3 pottery shapes (without scale)
- Pl. 43 – Ceramică de tip Monteoru Ic3. A: tehnici și motive ale decorului ceramic; B: principalele combinații ale elementelor de decor (A, B, D, E)
- Pl. 43 – Monteoru Ic3 type pottery. A: ceramic decoration techniques and motifs; B: main decoration elements combinations (A, B, D, E)
- Pl. 44 – A: ceramică de tip Monteoru Ic3; principalele combinații ale elementelor de decor (H, J). B: clasificarea ceramicii de tip Tei; cești, căni, pahare, amforete
- Pl. 44 – A: Monteoru Ic3 type pottery; main decoration elements combinations (H, J). B: classification of Tei type pottery; cups, mugs, small amphorae
- Pl. 45 – Clasificarea ceramicii de tip Tei. Boluri, străchini și castroane
- Pl. 45 – Classification of Tei type pottery. Bowls
- Pl. 46 – Clasificarea ceramicii de tip Tei. A: amfore. B: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I, II)
- Pl. 46 – Classification of Tei type pottery. A: amphorae. B: main ceramic decoration techniques and motifs (I, II)
- Pl. 47 – Clasificarea ceramicii de tip Tei. Principalele combinații ale elementelor de decor (A, B, D, E)
- Pl. 47 – Classification of Tei type pottery. Main combinations of decoration elements (A, B, D, E)
- Pl. 48 – Clasificarea ceramicii de tip Tei. Principalele combinații ale elementelor de decor (E)
- Pl. 48 – Classification of Tei type pottery. Main combinations of decoration elements (E)
- Pl. 49 – A: clasificarea ceramicii de tip Tei; principalele combinații ale elementelor de decor (G, H, J). B: forme ceramice și combinații ale elementelor de decor din „nivelul 6” de la Braneț (10-21) și nivelul 1 de la Greci (22)
- Pl. 49 – A: Classification of Tei type pottery; main combinations of decoration elements (G, H, J). B: ceramic forms and decoration elements combinations from “level 6” from Braneț (10-21) and level 1 from Greci (22)
- Pl. 50 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. A: cești, căni, pahare, amforete; B: boluri
- Pl. 50 – Classification of Verbicioara type pottery. A: cups, mugs, small amphorae; B: bowls

- Pl. 51 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. A: boluri, castroane, amfore, vase-sac; B: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I, II)
- Pl. 51 – Classification of Verbicioara type pottery. A: bowls, amphorae, bag-vessels; B: main ceramic decoration techniques and motifs (I, II)
- Pl. 52 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. A: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (IV); B: principalele combinații ale elementelor de decor (A, B)
- Pl. 52 – Classification of Verbicioara type pottery. A: main ceramic decoration techniques and motifs (IV); B: main combinations of decoration elements (A, B)
- Pl. 53 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. Principalele combinații ale elementelor de decor (B, D, E)
- Pl. 53 – Classification of Verbicioara type pottery. Main combinations of decoration elements (B, D, E)
- Pl. 54 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. Principalele combinații ale elementelor de decor (H, J)
- Pl. 54 – Classification of Verbicioara type pottery. Main combinations of decoration elements (H, J)
- Pl. 55 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. A: cești; B: pahare, cupe; C: căni, vase-askos
- Pl. 55 – Classification of pottery from Burzenland. A: cups; B: cups; C: mugs, askos-vessels
- Pl. 56 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. Boluri, străchini și castroane
- Pl. 56 – Classification of pottery from Burzenland. Bowls
- Pl. 57 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. A: străchini și castroane; B: ulcioare, amfore și vase-borcan
- Pl. 57 – Classification of pottery from Burzenland. A: bowls; B: jugs, amphorae and jar vessels
- Pl. 58 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. Vase-borcan și vase-sac
- Pl. 58 – Classification of pottery from Burzenland. Jar-vessels and bag-vessels
- Pl. 59 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. A: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I-IV); B: principalele combinații ale elementelor de decor (A)
- Pl. 59 – Classification of pottery from Burzenland. A: main ceramic decoration techniques and motifs (I-IV); B: main combinations of decoration elements (A)
- Pl. 60 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. Principalele combinații ale elementelor de decor (B, C, D)
- Pl. 60 – Classification of pottery from Burzenland. Main combinations of decoration elements (B, C, D)
- Pl. 61 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. Principalele combinații ale elementelor de decor (E, G, H, I, J)
- Pl. 61 – Classification of Burzenland pottery. Main combinations of decoration elements (E, G, H, I, J)
- Pl. 62 – Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului. A: cești; B: pahare, căni, vas-askos; C: boluri și străchini
- Pl. 62 – Classification of pottery from Ciuc Basin. A: cups; B: cups, askos vessel; C: bowls
- Pl. 63 – Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului. A: străchini și castroane; B: amforă

- Pl. 63 – Classification of pottery from Ciuc Basin. A: bowls; B: amphora
- Pl. 64 – Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului. A: vase-borcan, amfore, vase-sac; B: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I-III)
- Pl. 64 – Classification of pottery from Ciuc Basin. A: jar-vessels, amphorae, bag-vessels; B: main ceramic decoration techniques and motifs (I-III)
- Pl. 65 – Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului. A: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (IV); B: principalele combinații ale elementelor de decor (B, C, D)
- Pl. 65 – Classification of pottery from Ciuc Basin. A: main ceramic decoration techniques and motifs (IV); B: main combinations of decoration elements (B, C, D)
- Pl. 66 – A: clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului; principalele combinații ale elementelor de decor (E, F, G, I, J). B: forme ceramice și combinații ale elementelor de decor din așezarea de la Zăbala
- Pl. 66 – A: classification of pottery from Ciuc Basin; main combinations of decoration elements (E, F, G, I, J). B: ceramic forms and combinations of decoration elements from Zăbala settlement
- Pl. 67 – A: combinații ale elementelor de decor din așezarea de la Zăbala. B: forme ceramice din așezarea de la Zoltan
- Pl. 67 – A: decoration elements combinations from Zăbala settlement. B: ceramic forms from Zoltan settlement
- Pl. 68 – Forme ceramice și combinații ale elementelor de decor din așezarea de la Zoltan
- Pl. 68 – Ceramic forms and combinations of decoration elements from Zoltan settlement

E. Hărți / Maps

- Harta 1 – Harta generală a descoperirilor (A-C)
- Map 1 – General map of discoveries (A-C)
- Harta 2 – Harta generală a descoperirilor (D-O)
- Map 2 – General map of discoveries (D-O)
- Harta 3 – Harta generală a descoperirilor (P-Z)
- Map 3 – General map of discoveries (P-Z)
- Harta 4 – Răspândirea așezărilor atribuite culturii Glina
- Map 4 – The distribution settlements attributed to Glina culture
- Harta 5 – Răspândirea așezărilor cu ceramică decorată cu găuri-buton. a: așezări de tip Glina; b: ceramică cu găuri-buton în medii culturale învecinate
- Map 5 – The distribution of settlements with knob-holes decorated pottery; a: Glina type settlements; b: Knob-holes decorated pottery from surrounding cultural areas
- Harta 6 – Răspândirea descoperirilor (așezări) atribuite Odaia Turcului, Gornea-Orlești, Schneckenberg și Jigodin
- Map 6 – The distribution of discoveries (settlements) attributed to OdaiaTurcului, Gornea-Orlești, Schneckenberg and Jigodin groups
- Harta 7 – Răspândirea descoperirilor (așezări) atribuite Monteoru Ic4,3-Ic3, Tei, Verbicioara și Costișa / Ciomortan

Map 7 – The distribution of discoveries (settlements) attributed to Monteoru Ic4,3-Ic3, Tei, Verbicioara and Costișa / Ciomortan groups

Harta 8 – Răspândirea descoperirilor funerare plane

Map 8 – The distribution of flat graves

Harta 9 – Răspândirea descoperirilor funerare tumulare

Map 9 – The distribution of burial mounds

Harta 10 – Distribuția descoperirilor funerare după tipul de amenajare. a: morminte tumulare de tip Yamnaya; b: morminte amenajate cu piatră (plane și tumulare)

Map 10 – The distribution of funerary discoveries by construction types. a: Yamnaya barrows; b: stone-built graves (plain and tumular)

Harta 11 – Distribuția depunerilor de piese de metal. a: piese singulare; b: depozite

Map 11 – The distribution of metal items depositions. a: isolated items; b: hoards

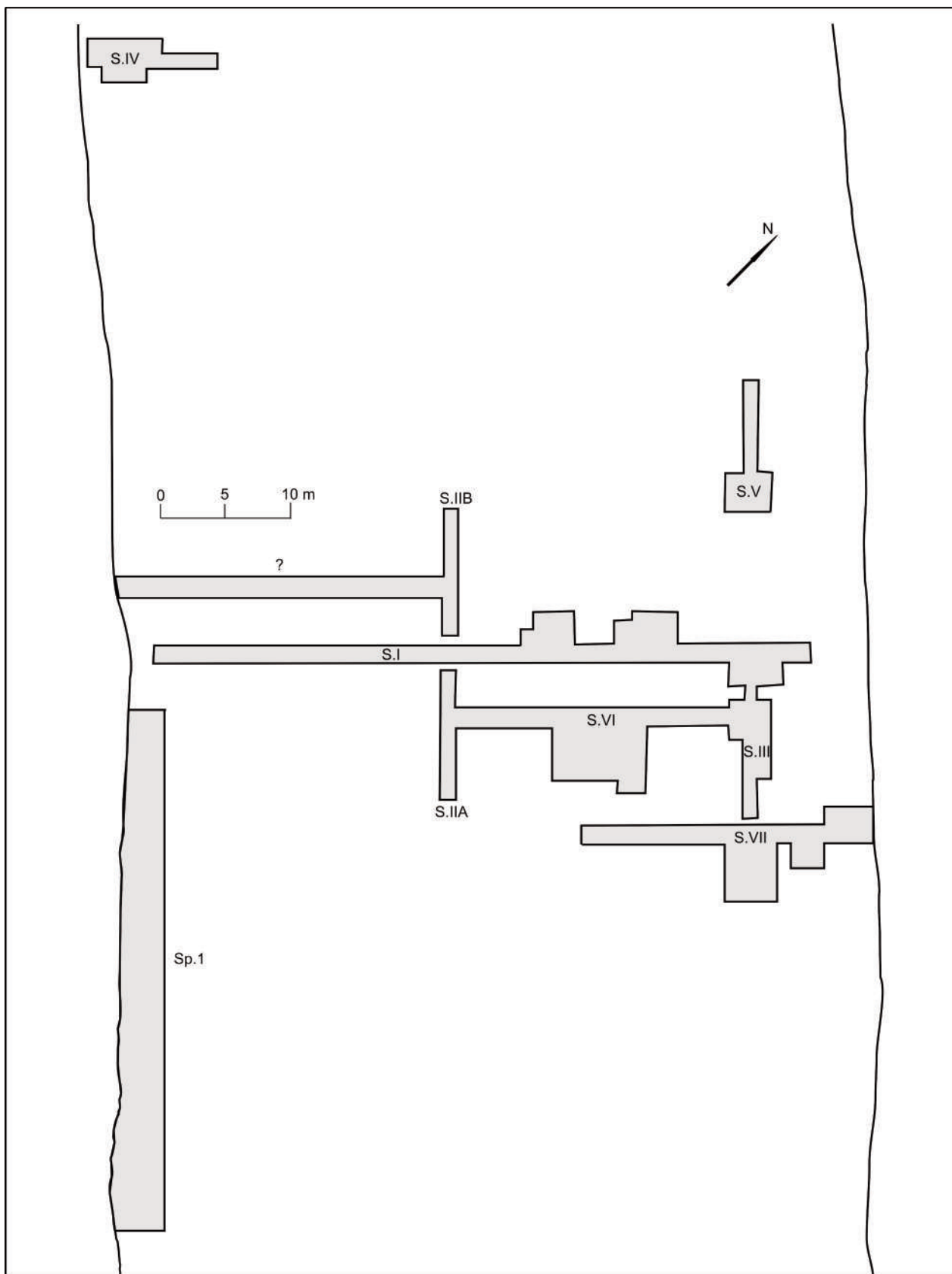

Fig. 1. Braneț. Planul general al săpăturilor (reconstituire după informațiile lui A. Ulanici)

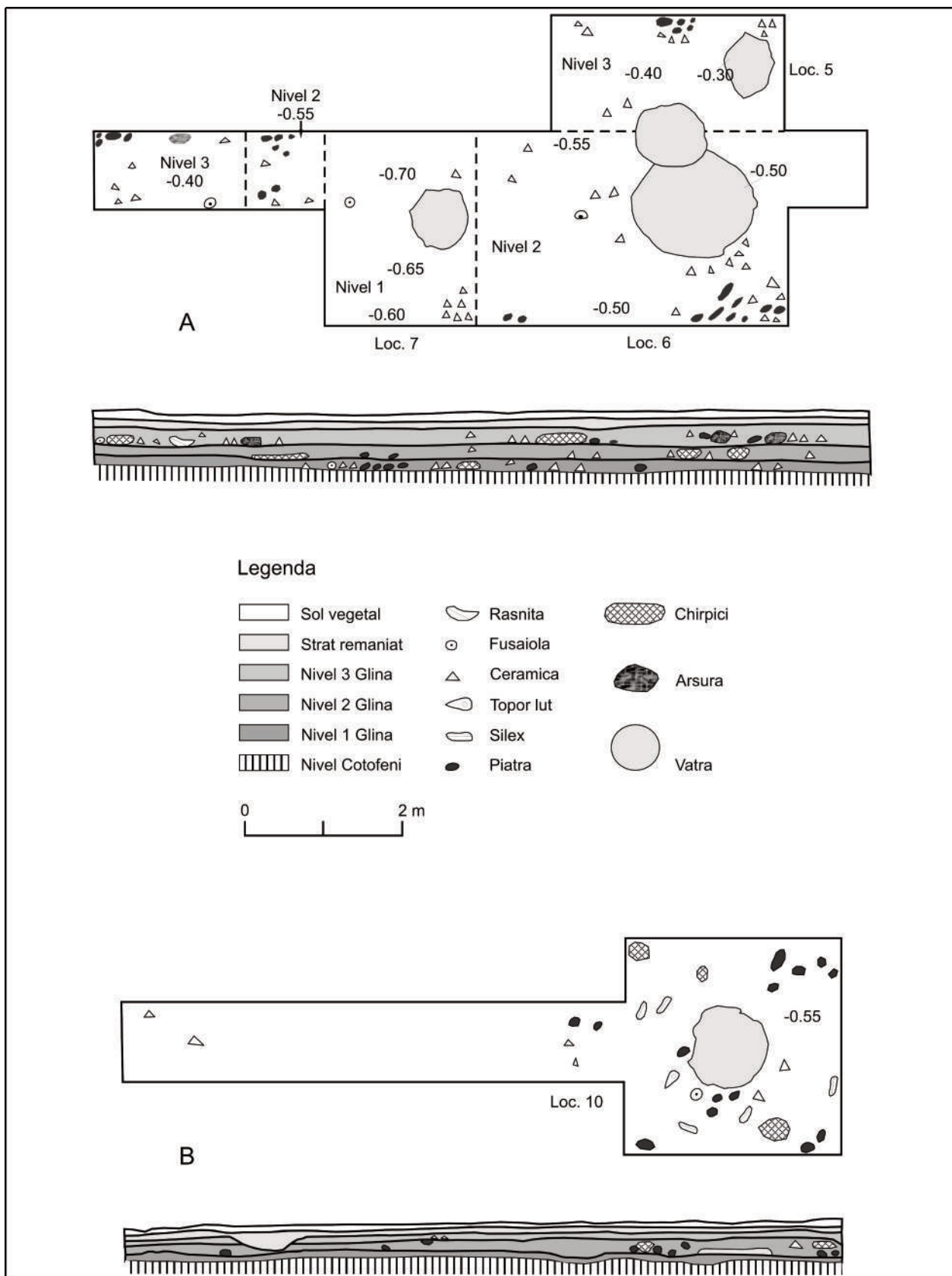

Fig. 2 - Braneț. A: planul și profilul SV al S.III; B: planul și profilul NE al S.V

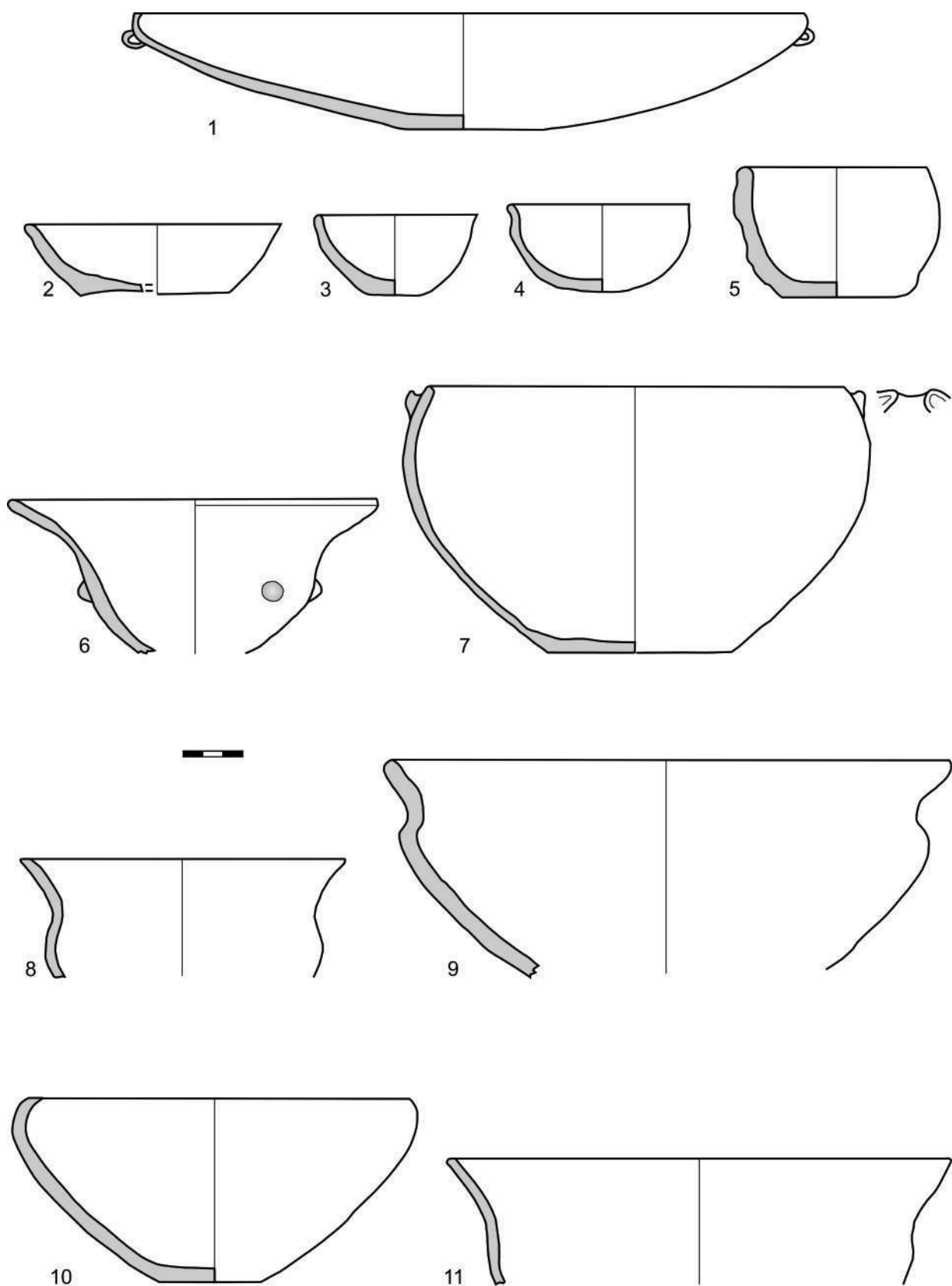

Fig. 3 - Branet, nivelul 3. 1-11: ceramică (1-7, 9-10 după A. Ulanici)

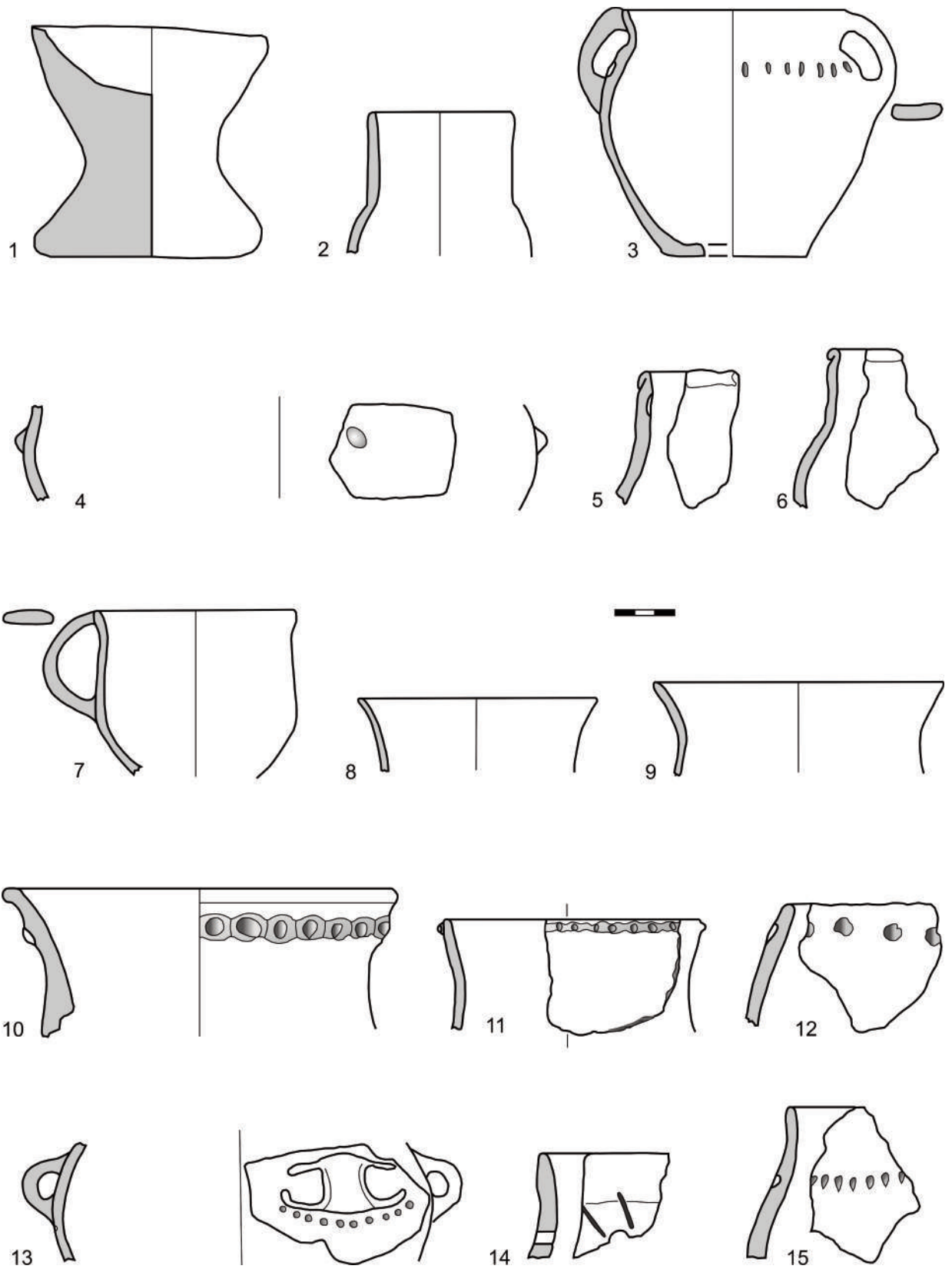

Fig. 4 - Bran, nivelul 3. 1-15: ceramică (1-3, 5-6, 10, 12, 15 după A. Ulanici)

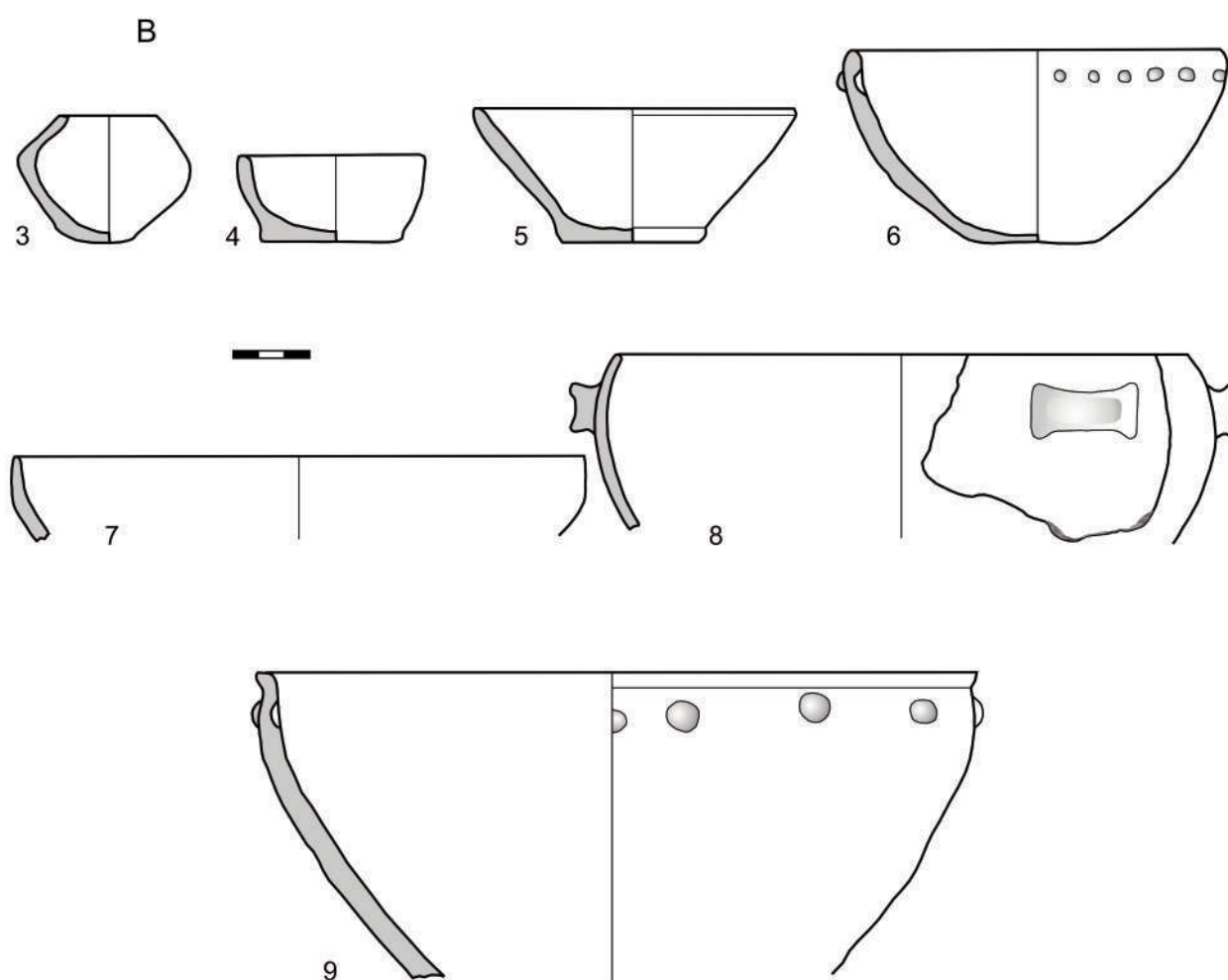
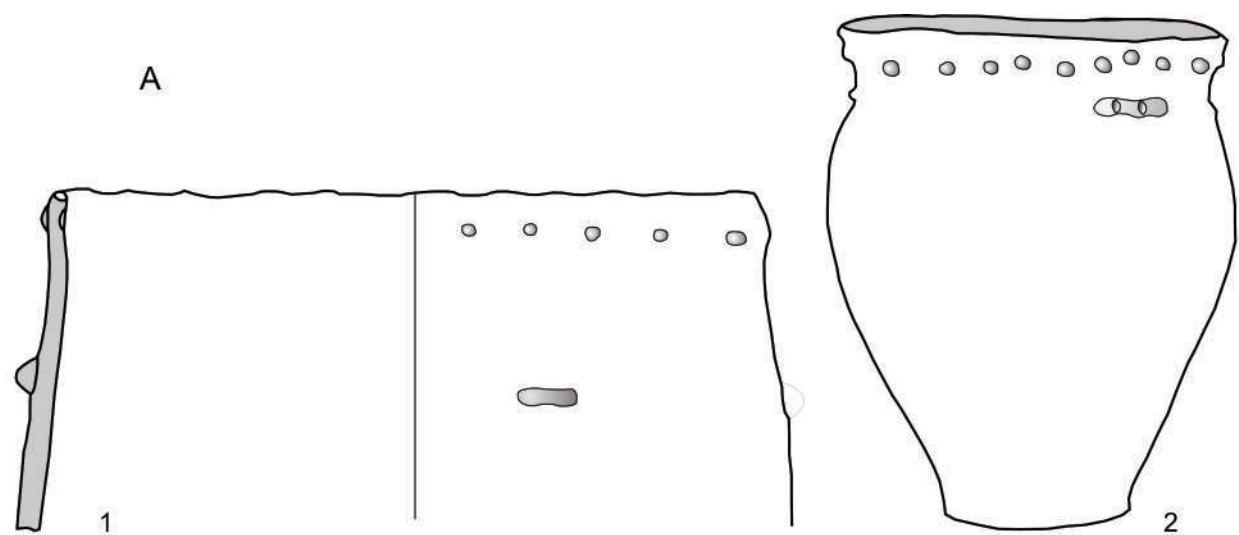

Fig. 5 - Braneț. A: nivelul 3; B: nivelul 4. 1-9: ceramică (1-6, 9 după A. Ulanici)

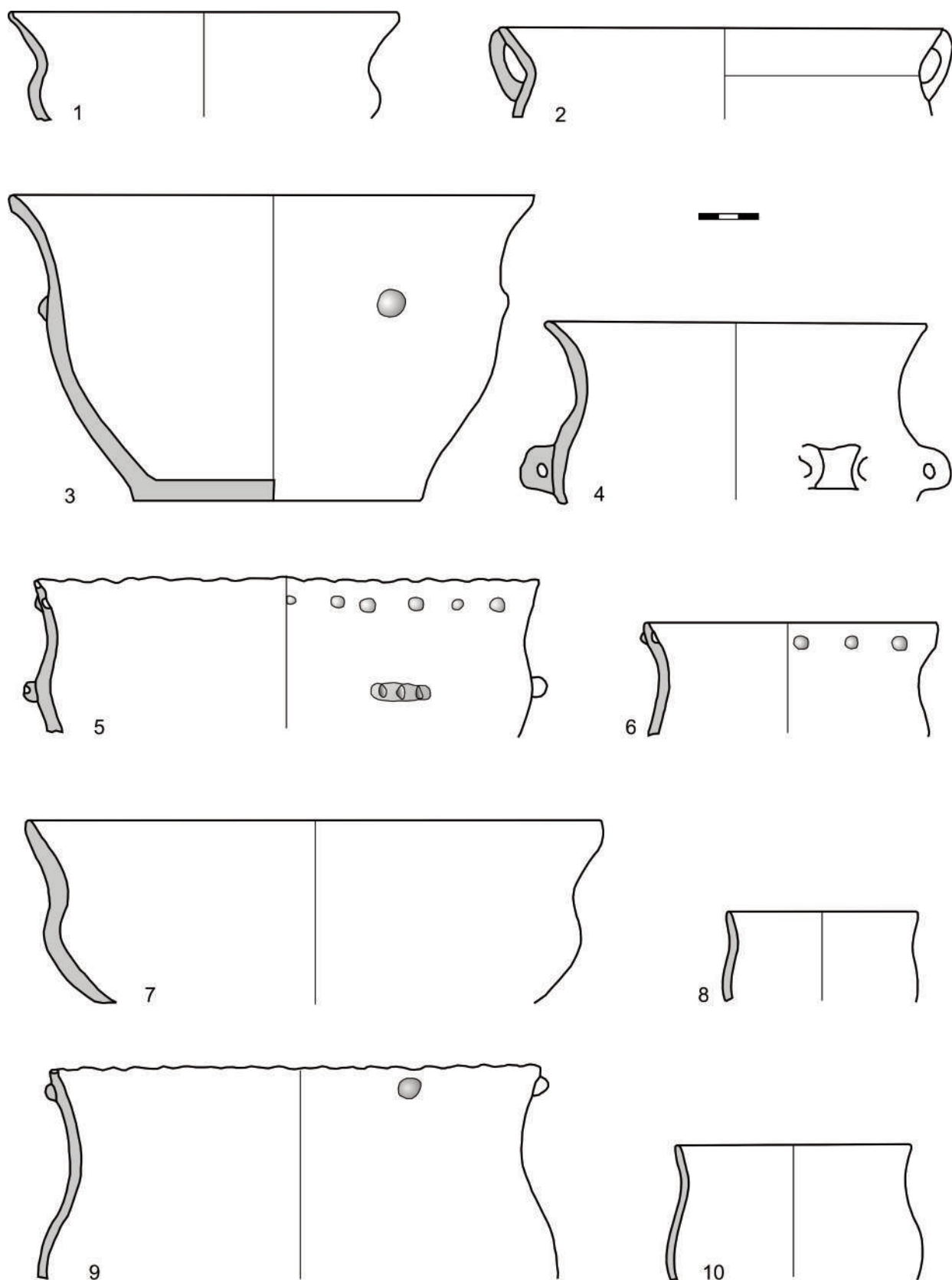

Fig. 6 - Branș, nivelul 4. 1-10: ceramică (1-7, 9 după A. Ulanici)

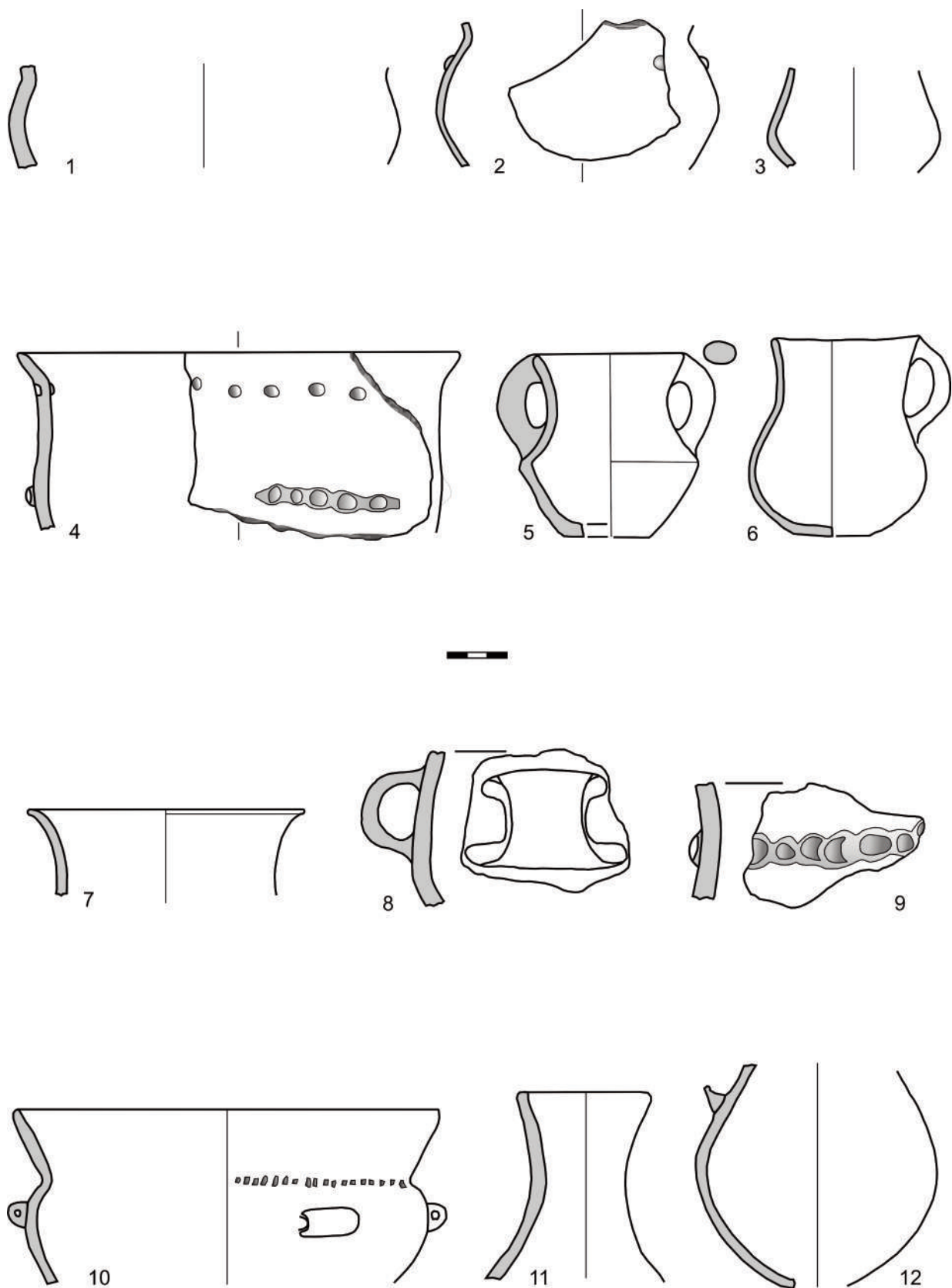

Fig. 7 - Braneț, nivelul 4. 1-12: ceramică (5-6, 10-12 după A. Ulanici)

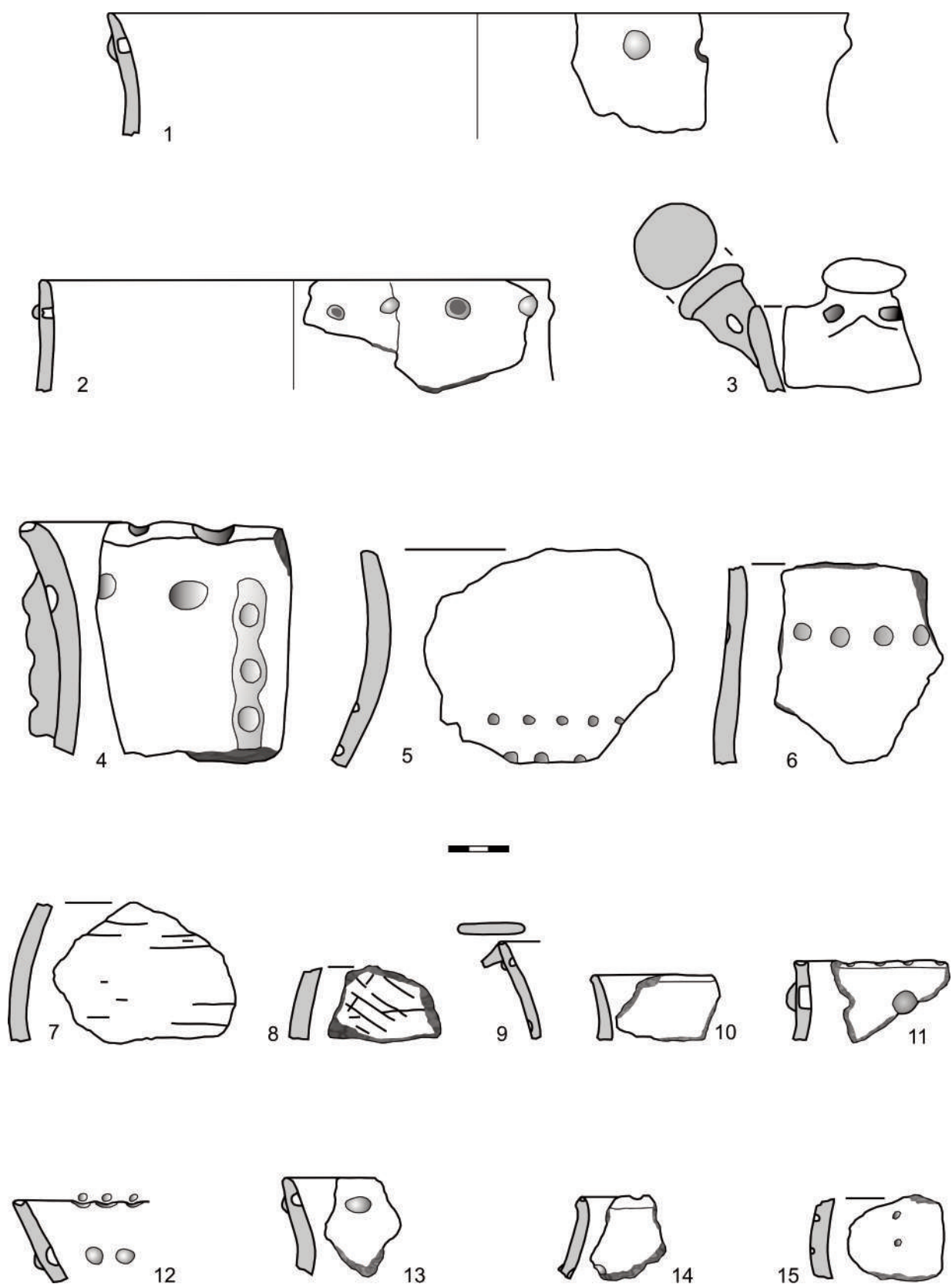

Fig. 8 - Branș, nivelul 4. 1-15: ceramică (3-5 după A. Ulanici)

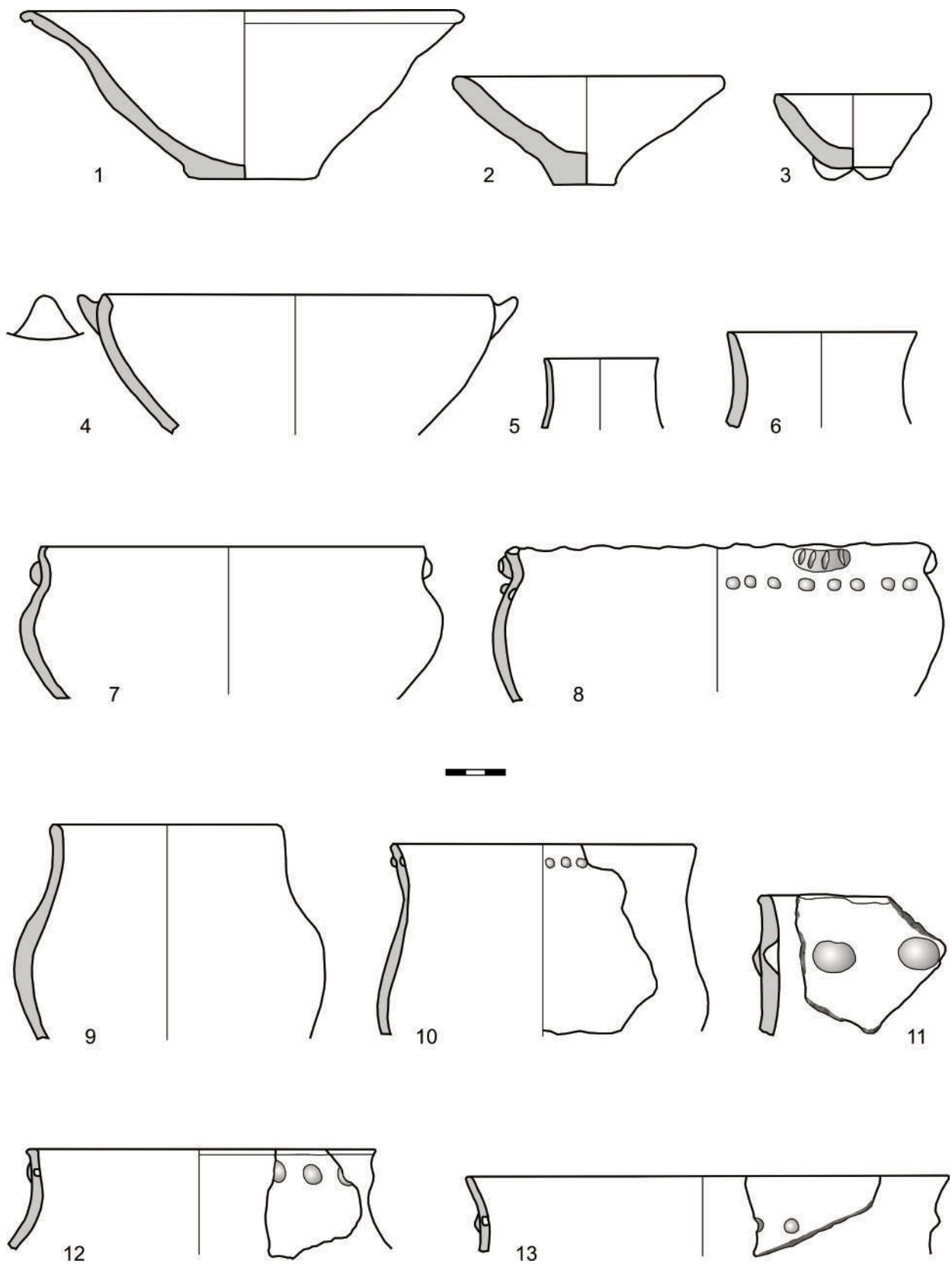

Fig. 9 - Branet, nivelurile 5-6. 1-13: ceramică (1-3, 7-10 după A. Ulanici)

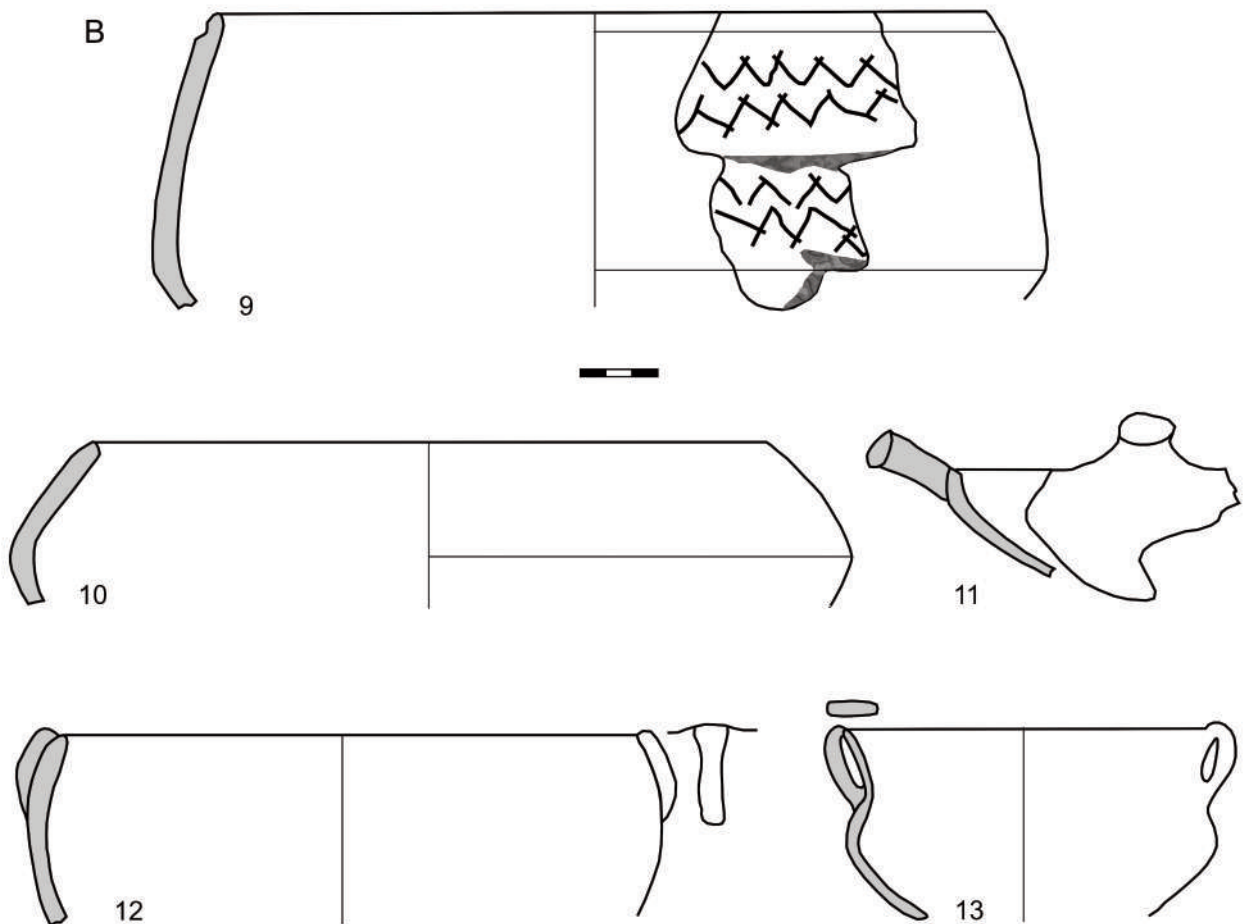
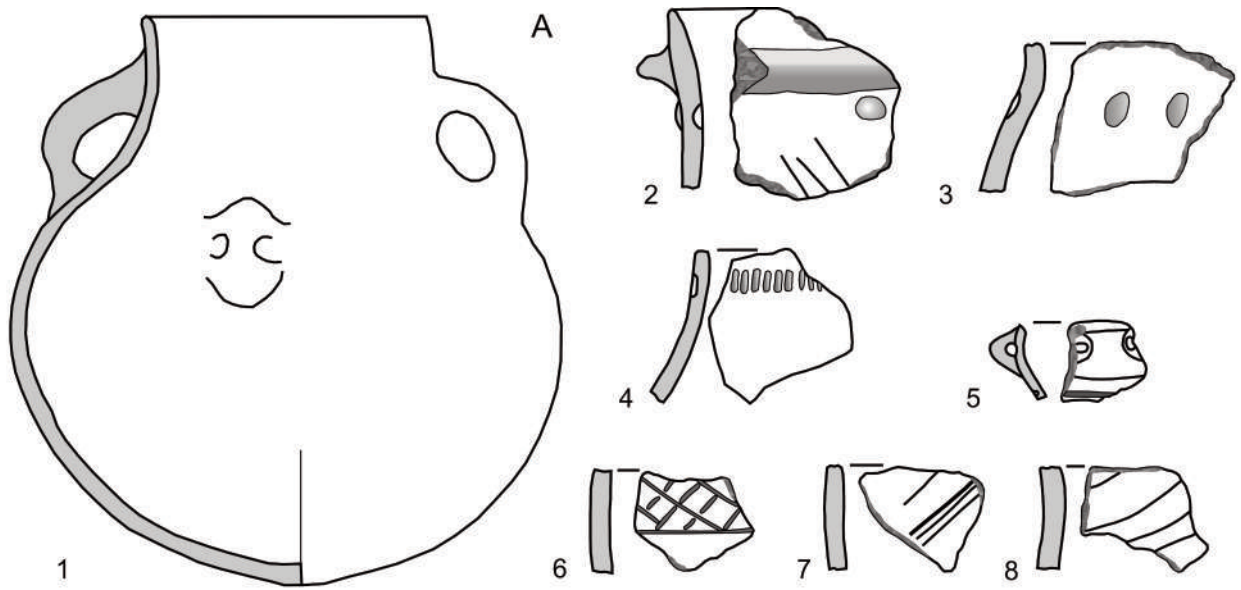

Fig. 10 - Branet. A: nivelurile 5-6; B: fără context stratigrafic precizat
1-13: ceramică (4, 9-13 după A. Ulanici)

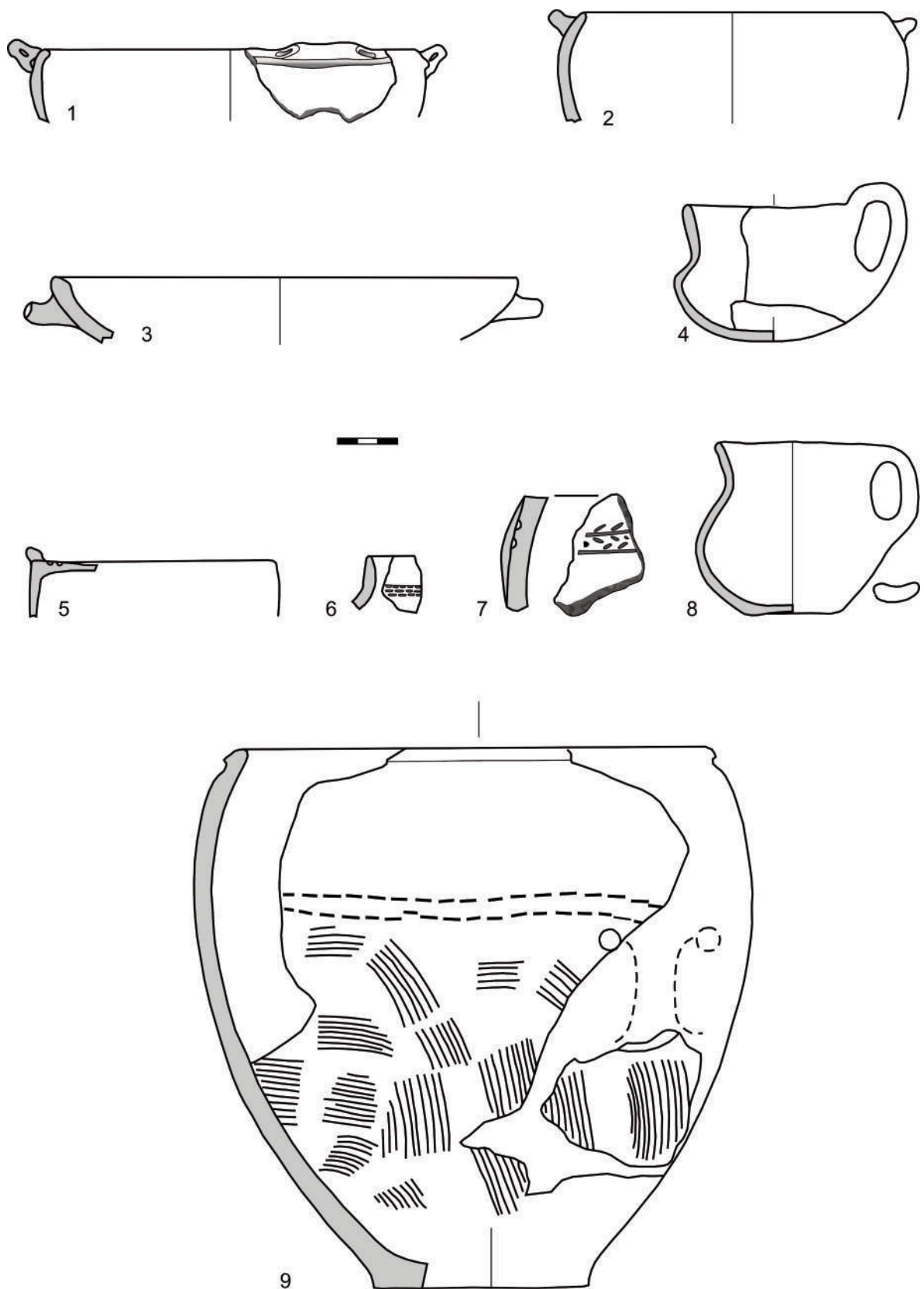

Fig. 11 - Braneț, fără context stratigrafic precizat. 1-9: ceramică (după A. Ulanici)

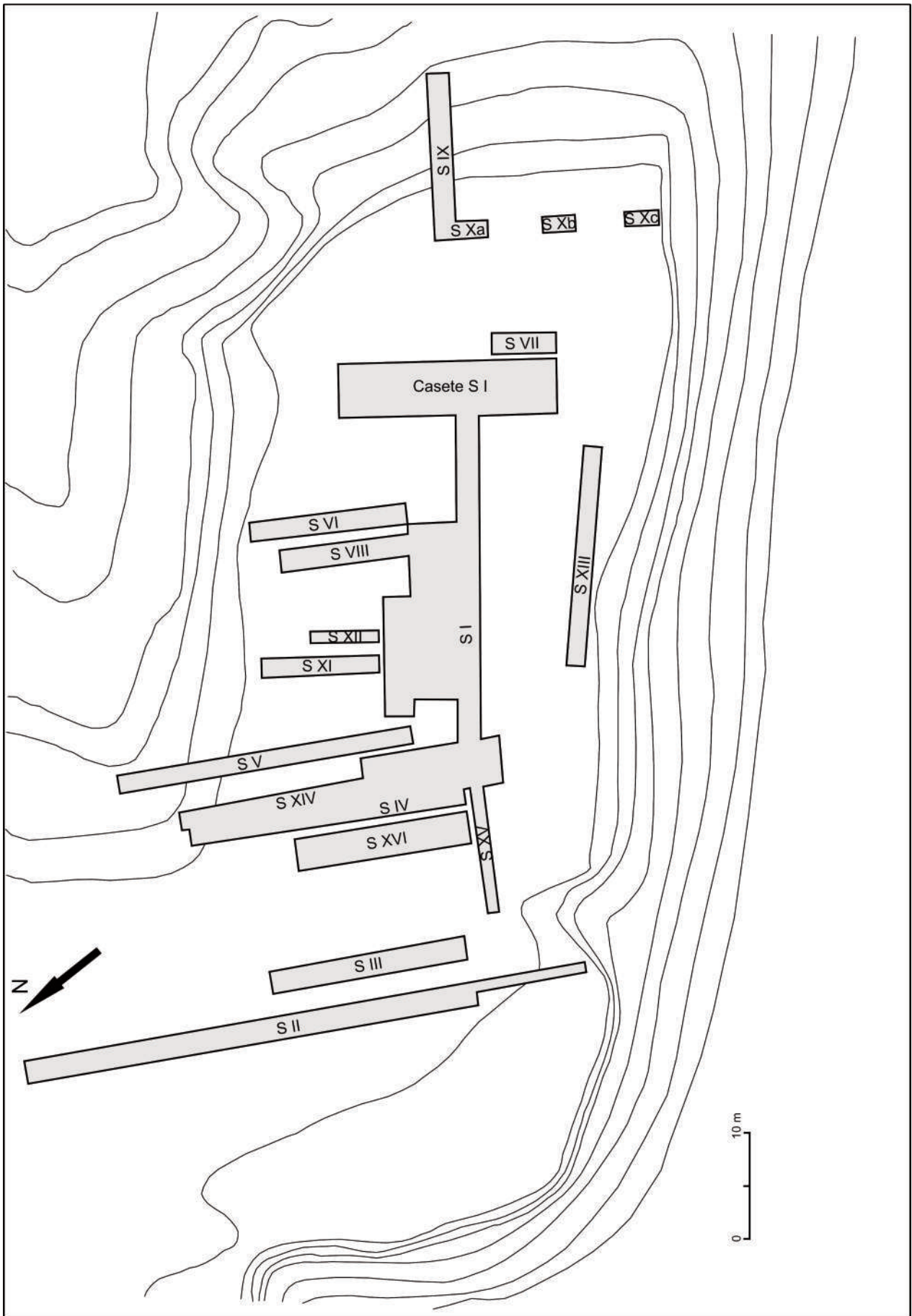

Fig 12 - Odaia Turcului. Planul general al săpăturilor

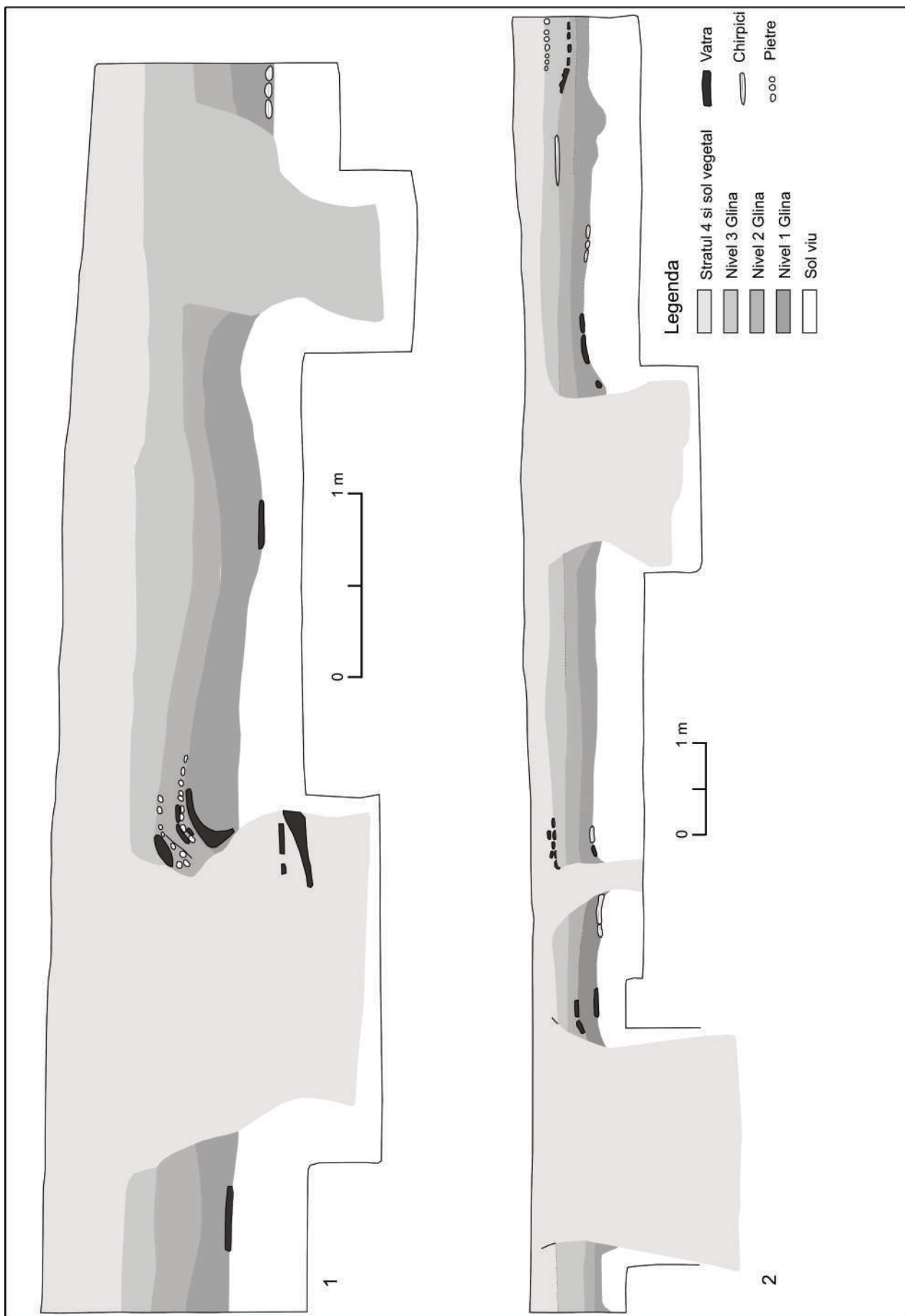

Fig. 13 - Odaia Turcului. 1: profil sud S.XIII; 2: profil nord S.XIII (după A. Vulpe)

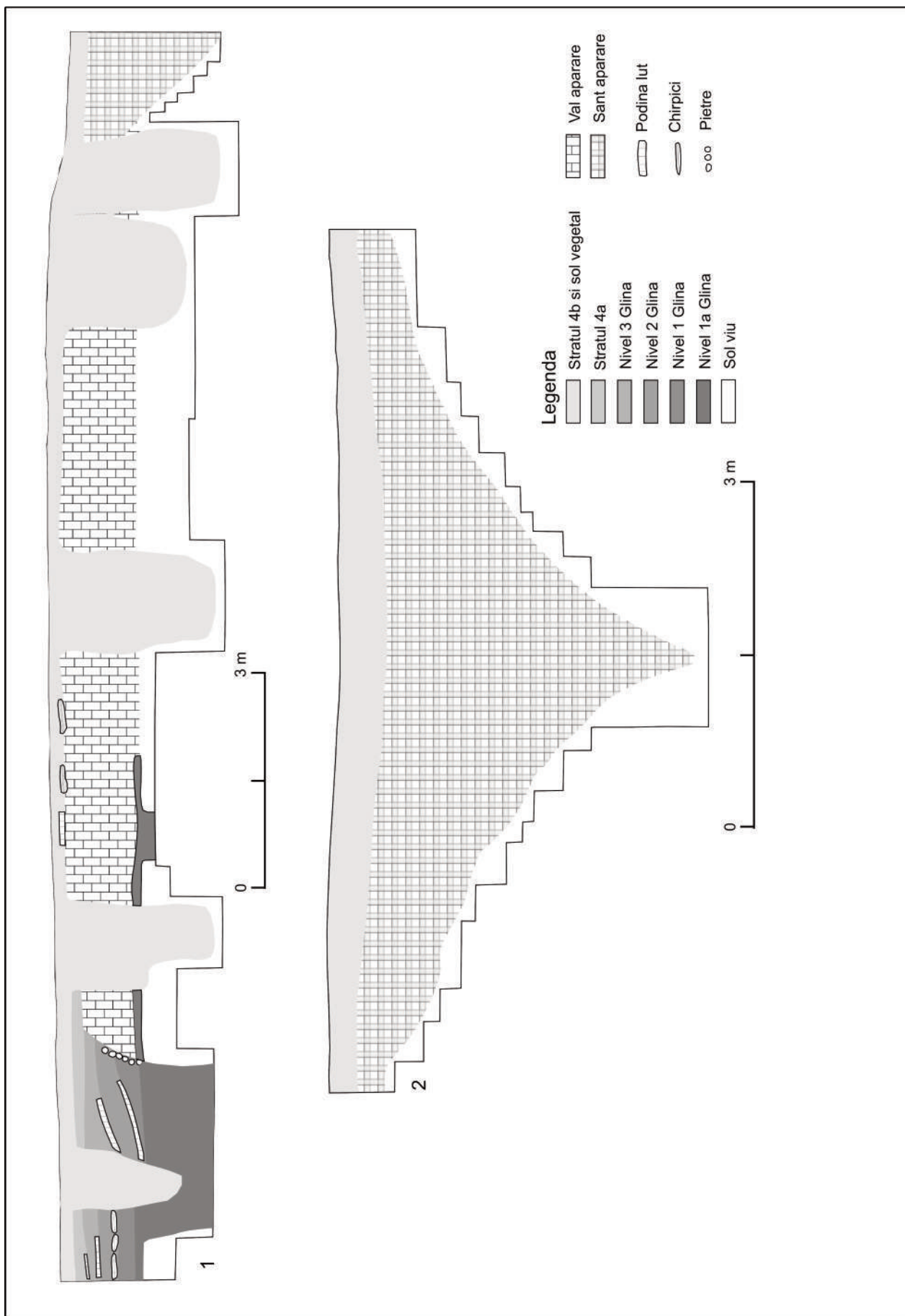

Fig. 14 - Odaia Turcului. 1: profil vest S.IV; 2: profilul șanțului de apărare din S.II (după E. Tudor)

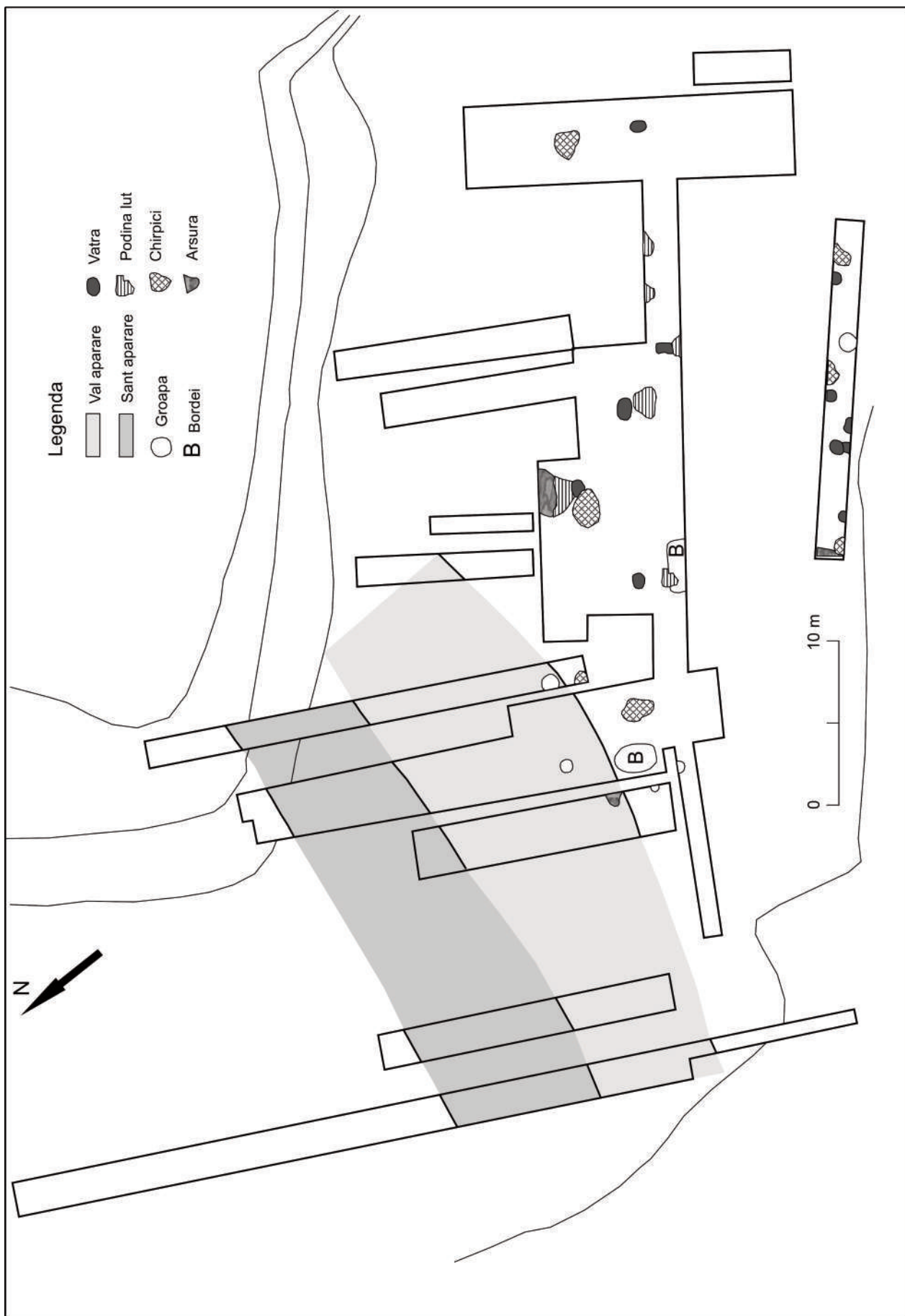

Fig. 15 - Odaia Turcului, nivelul 1. Complexele de locuire

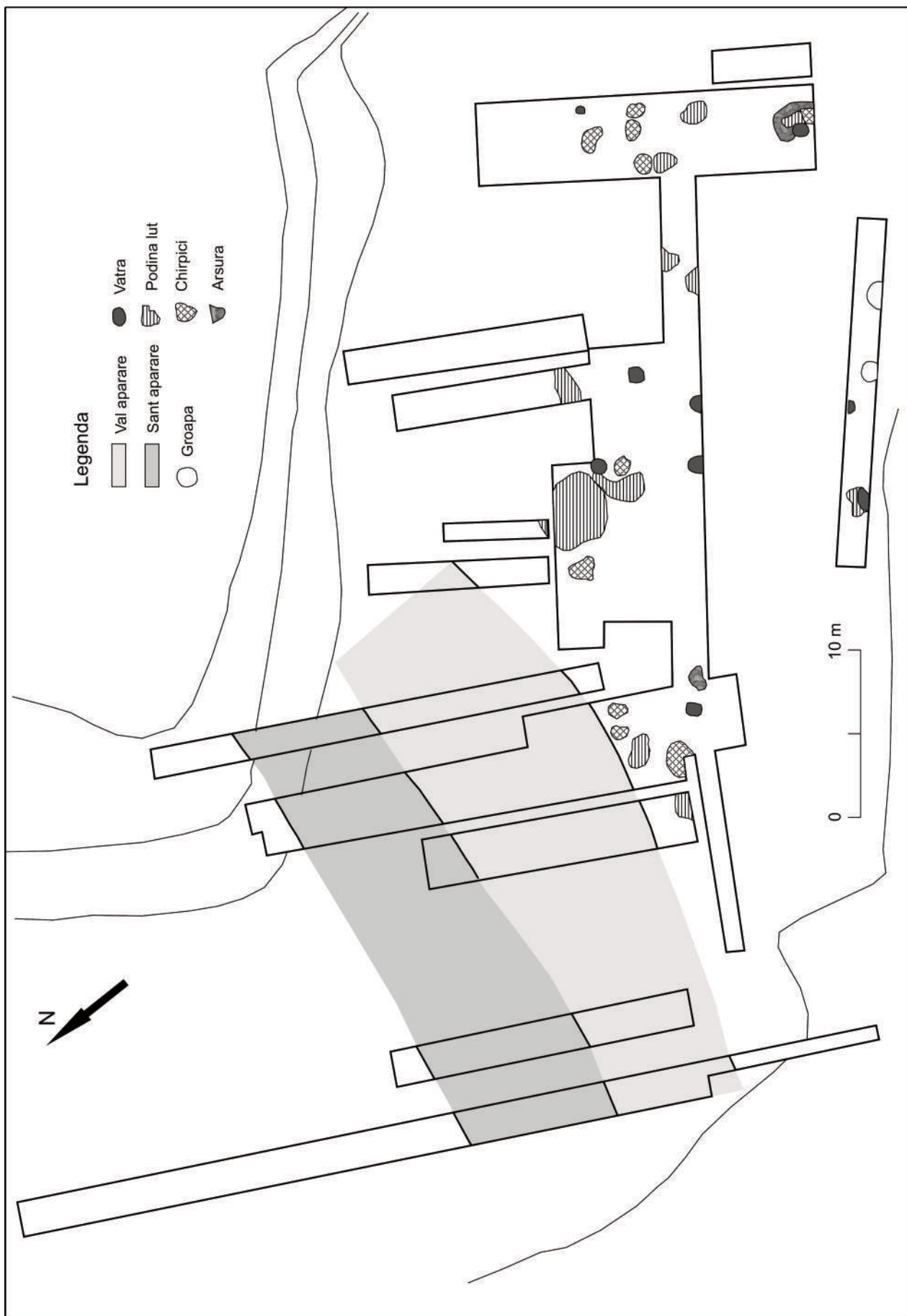

Fig. 16 - Odaia Turcului, nivelul 2. Complexele de locuire

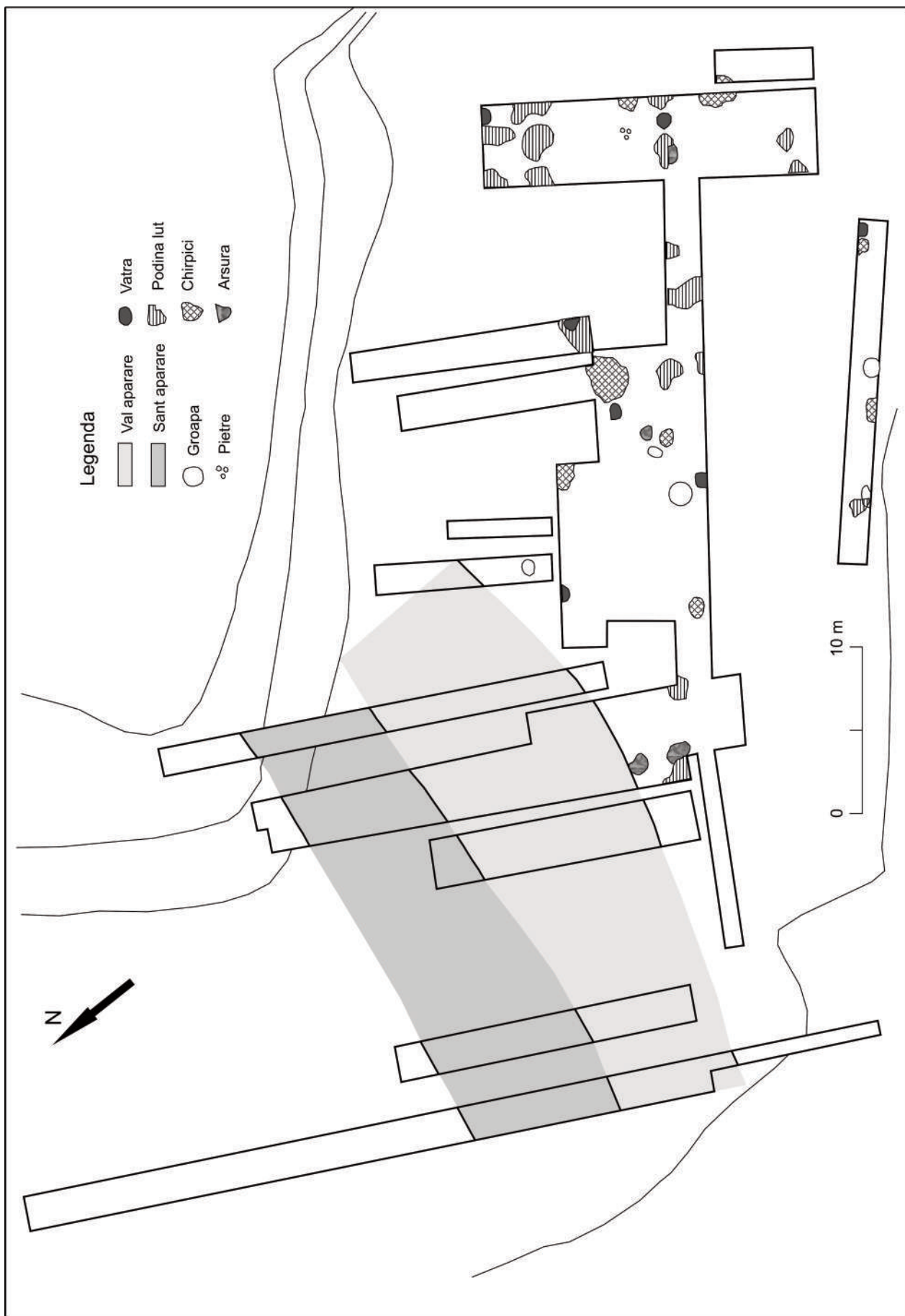

Fig. 17 - Odaia Turcului, nivelul 3. Complexele de locuire

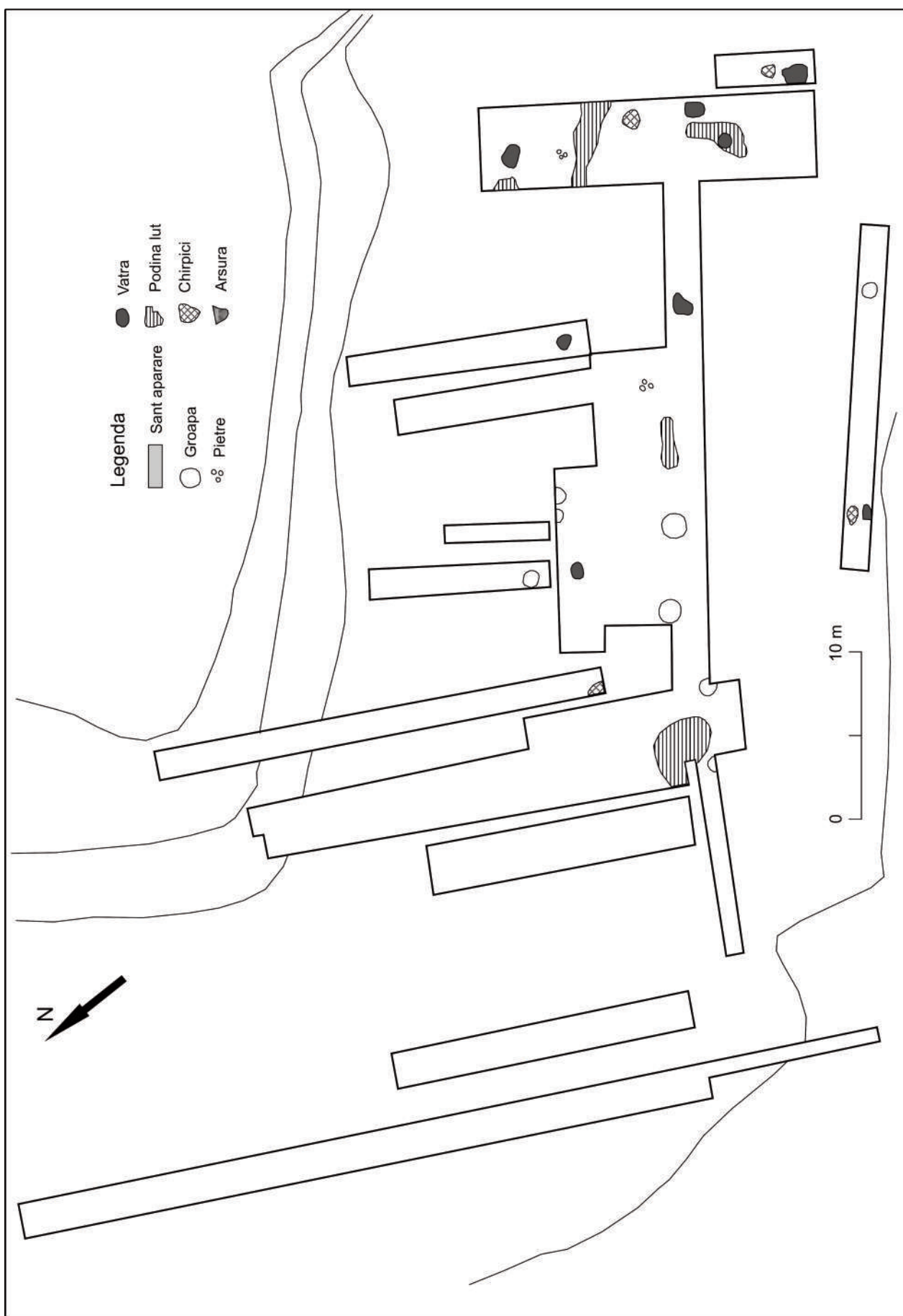

Fig. 18 - Odaia Turcului, nivelul 4a. Complexele de locuire

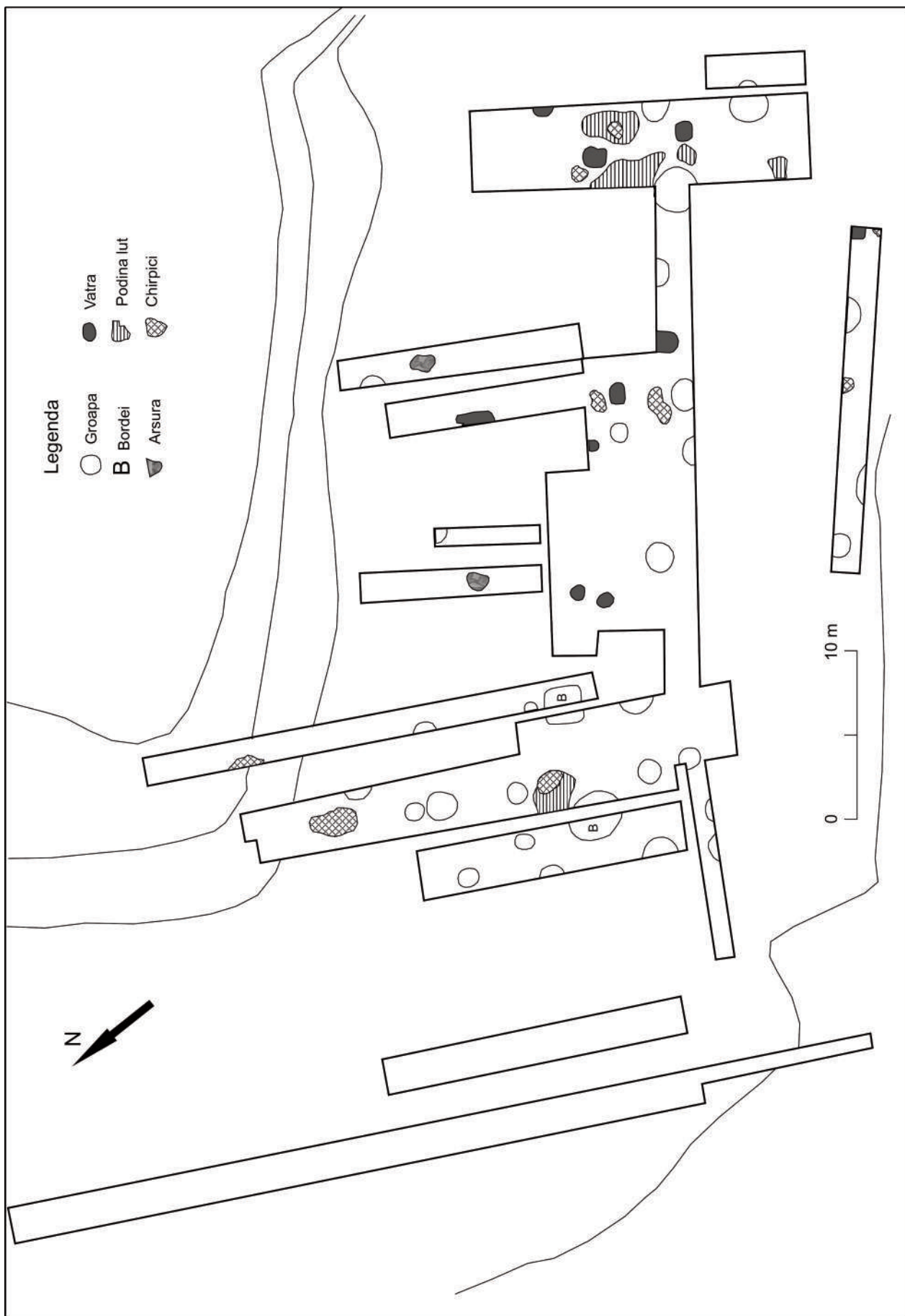

Fig. 19 - Odaia Turcului, nivelul 4b. Complexele de locuire

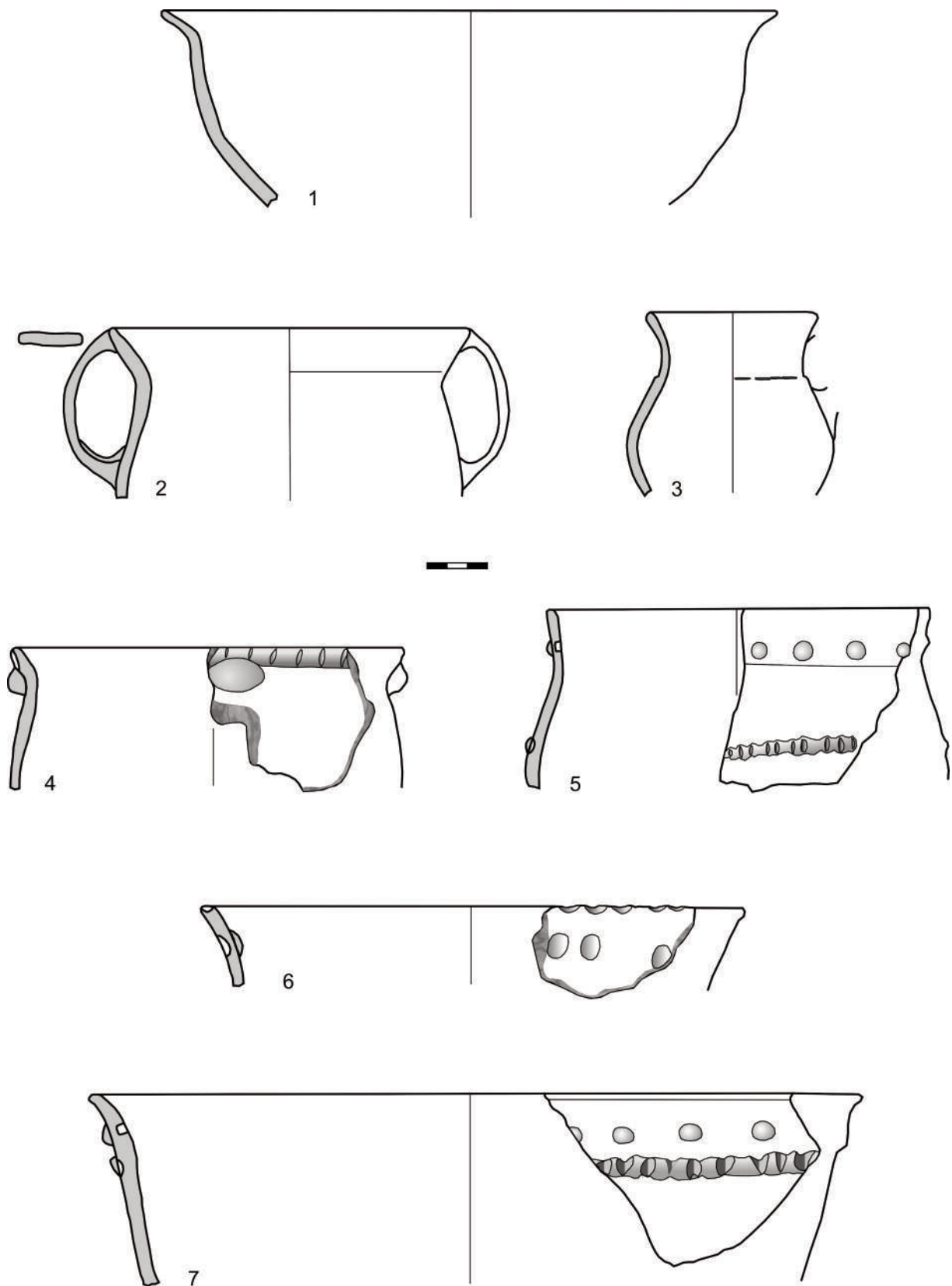

Fig. 20 - Odaia Turcului, nivelul 1. 1-7: ceramică din. L.12

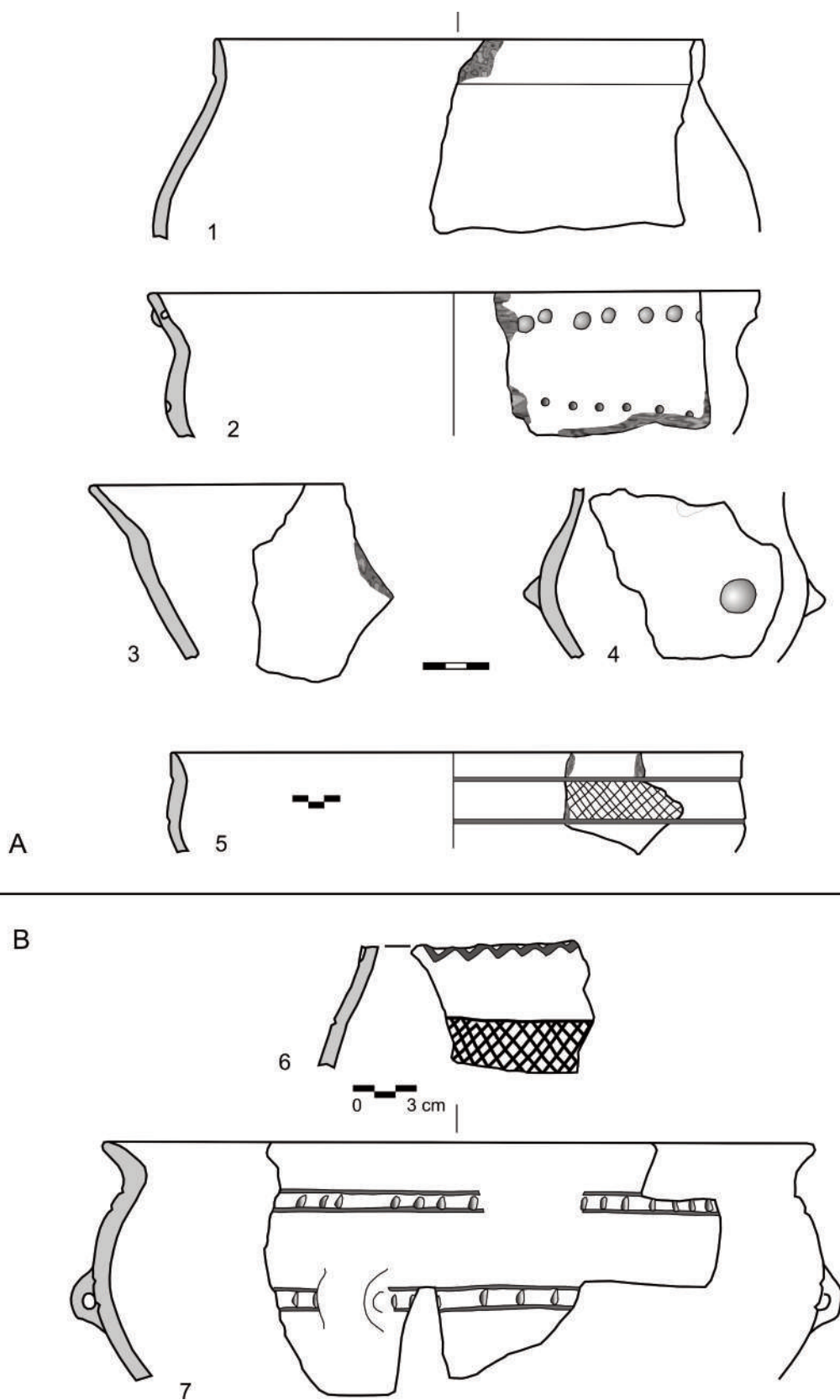

Fig. 21 - Odaia Turcului, nivelul 1. 1-7: ceramică. A: din L.9; B: de sub podina L.2

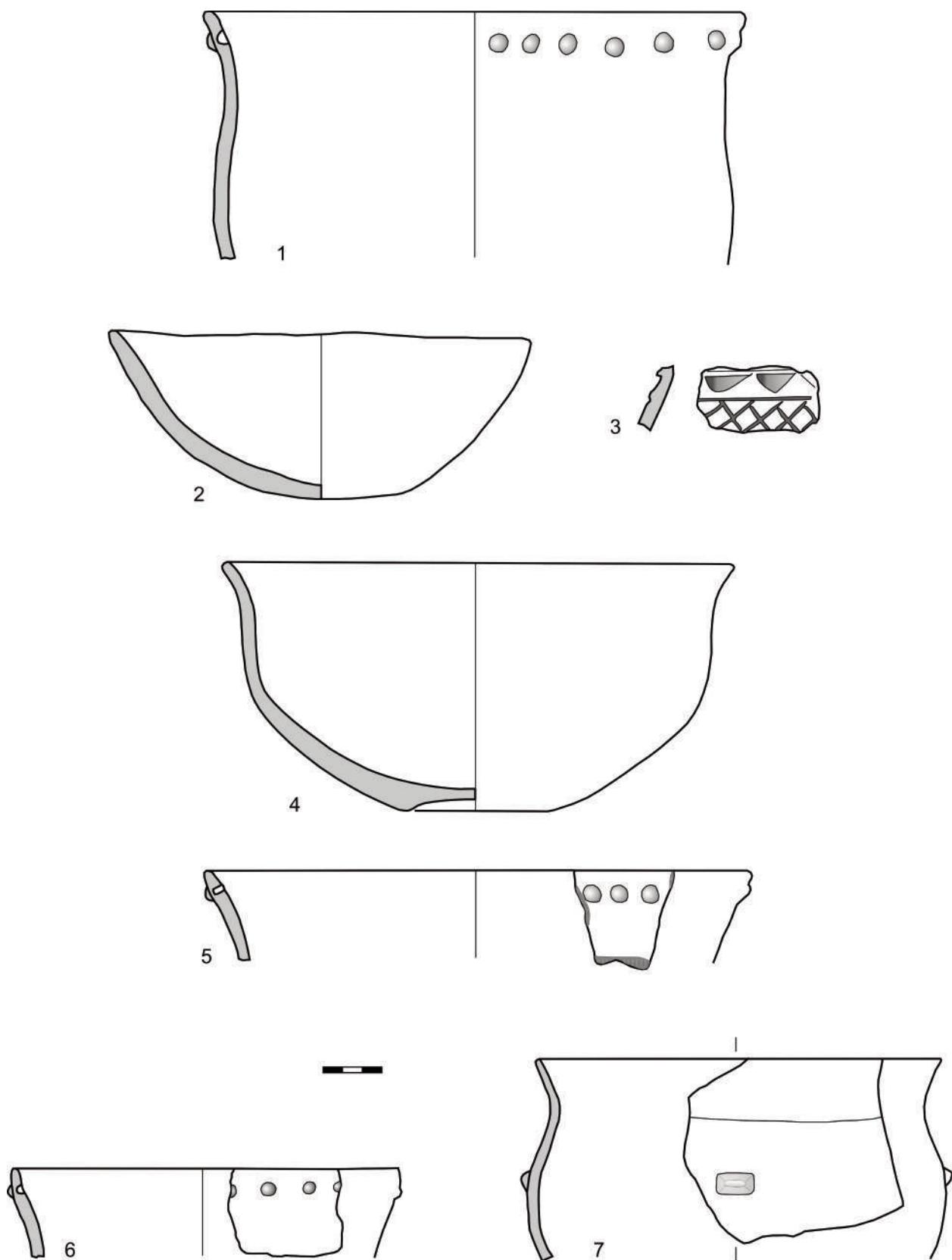

Fig. 22 - Odaia Turcului, nivelul 1. 1-7: ceramică din L.7

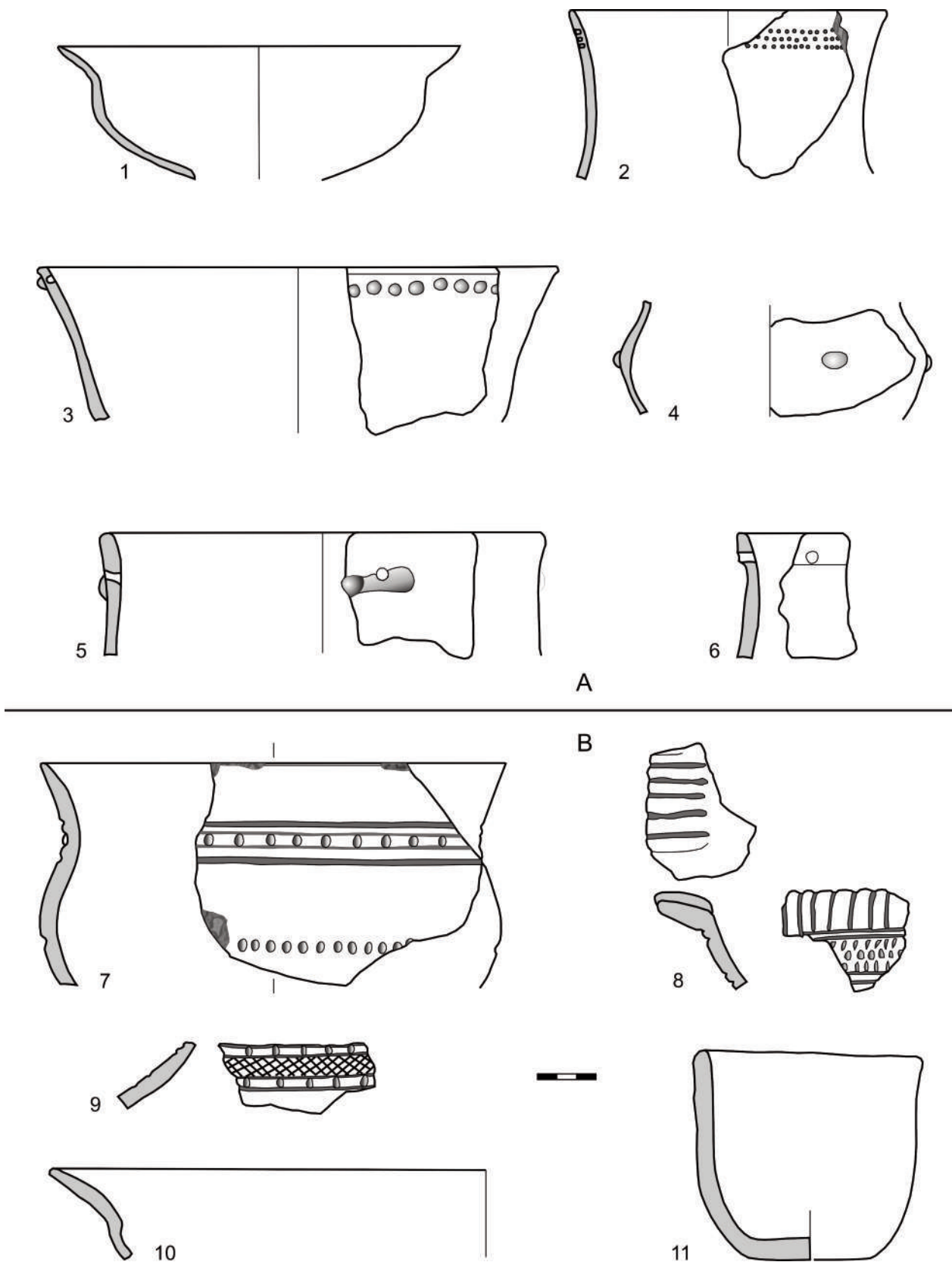

Fig. 23 - Odaia Turcului, nivelul 1. 1-11: ceramică. A: din L. adâncită; B: din strat

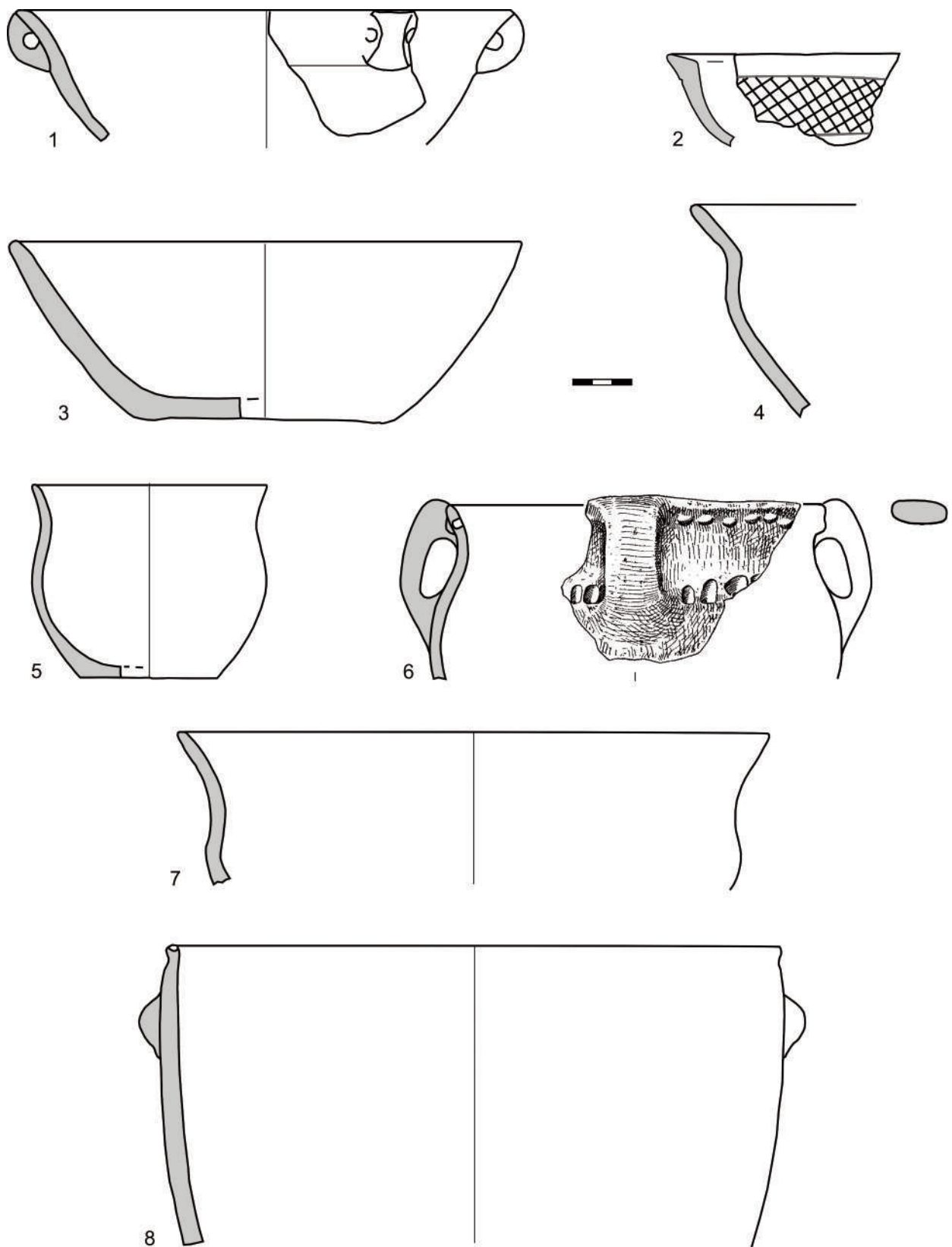

Fig. 24 - Odaia Turcului, nivelul 2. 1-8: ceramică din L.6

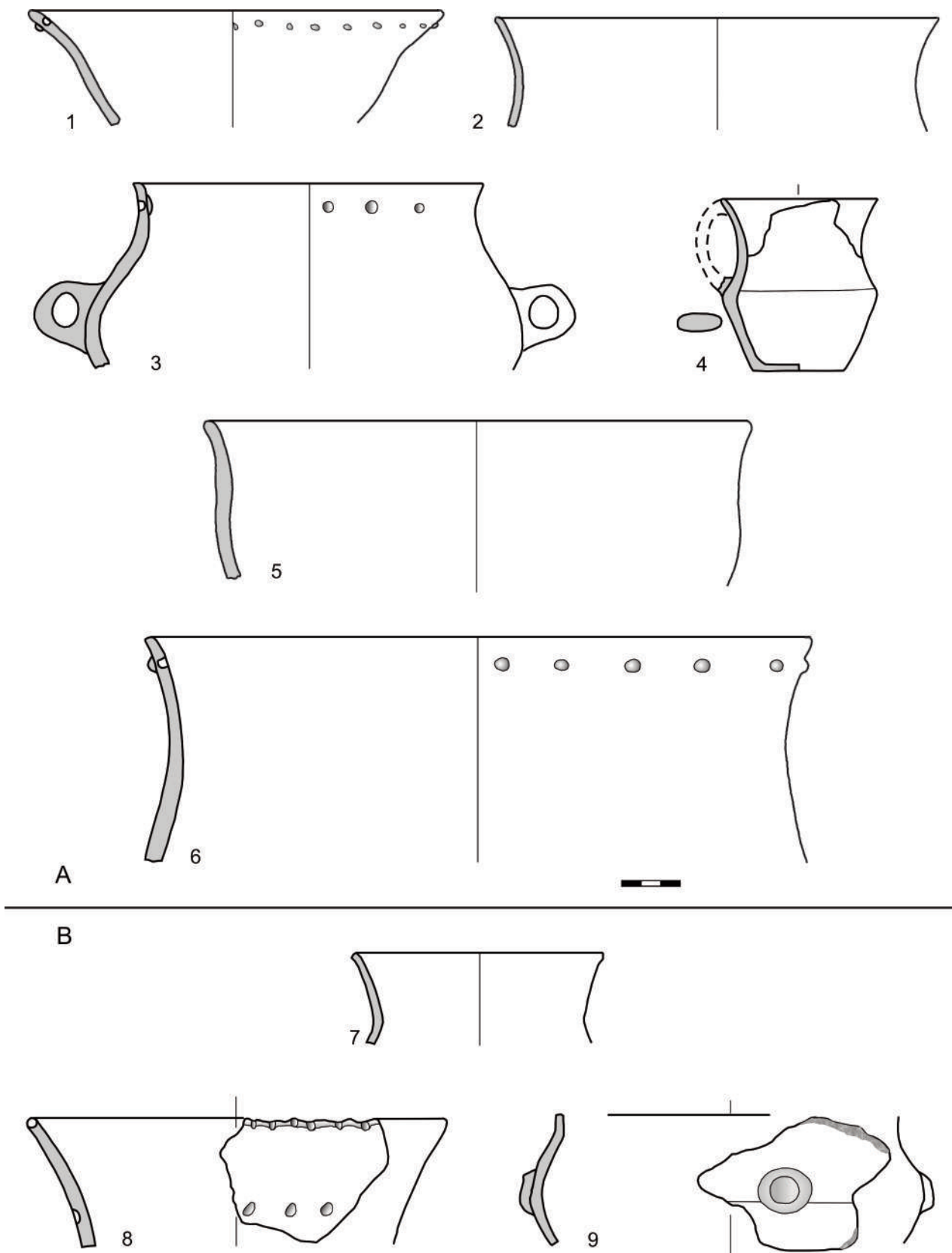

Fig. 25 - Odaia Turcului, nivelul 2. 1-9: ceramică. A: din B.1; B: din strat

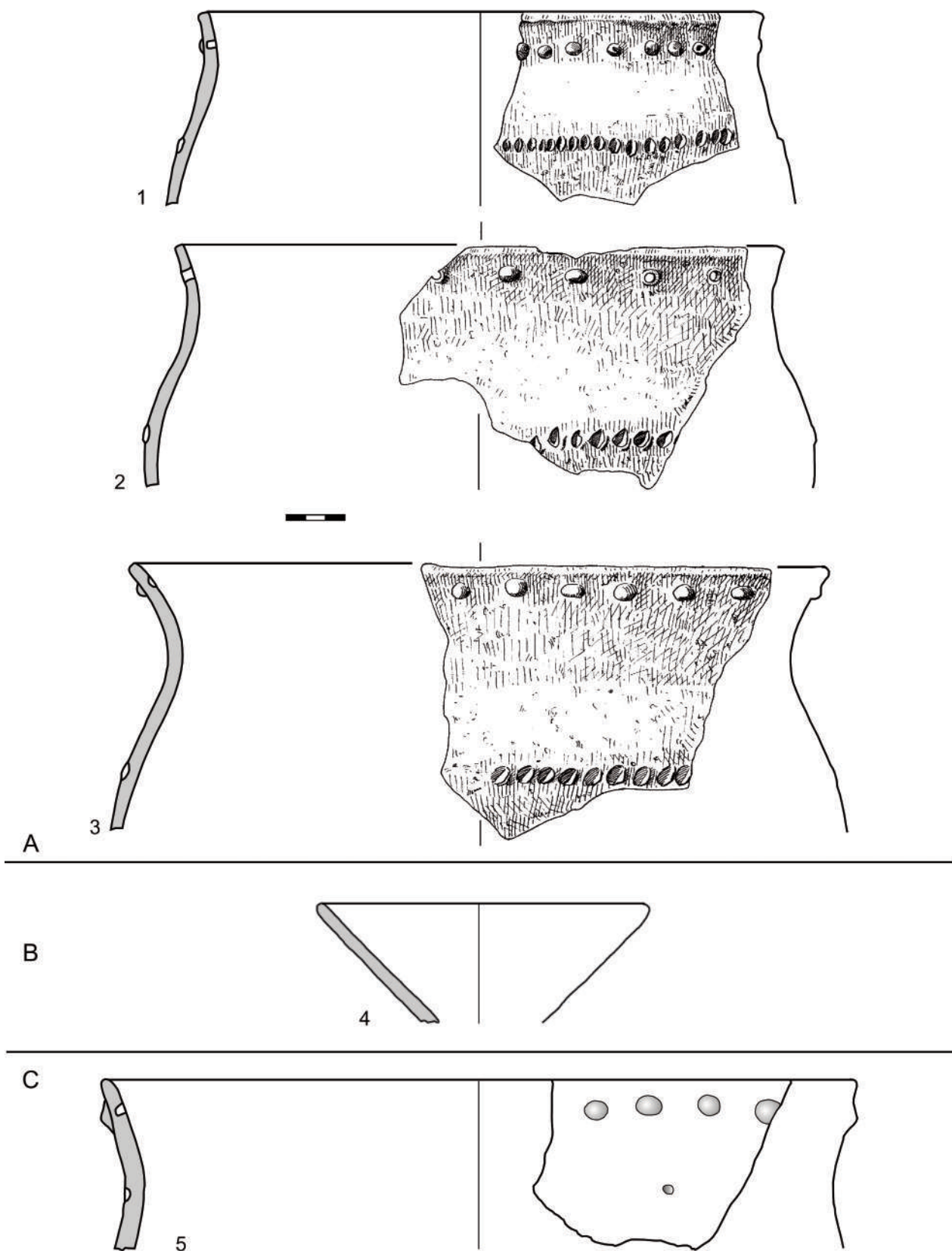

Fig. 26 - Odaia Turcului, nivelul 2. 1-5: ceramică. A: din B.1; B: din L.11; C: din L.2

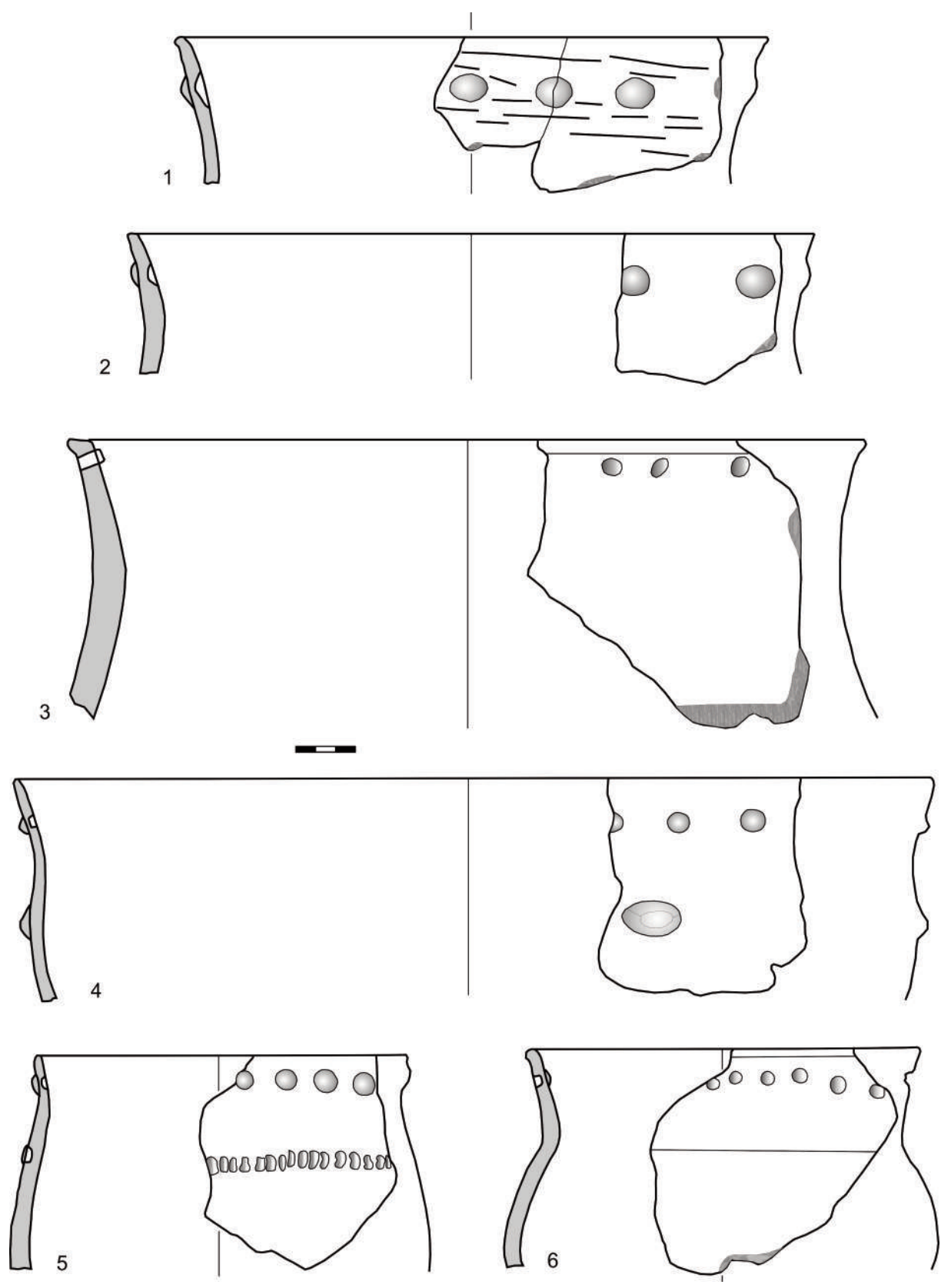

Fig. 27 - Odaia Turcului, nivelul 2. 1-6: ceramică din strat

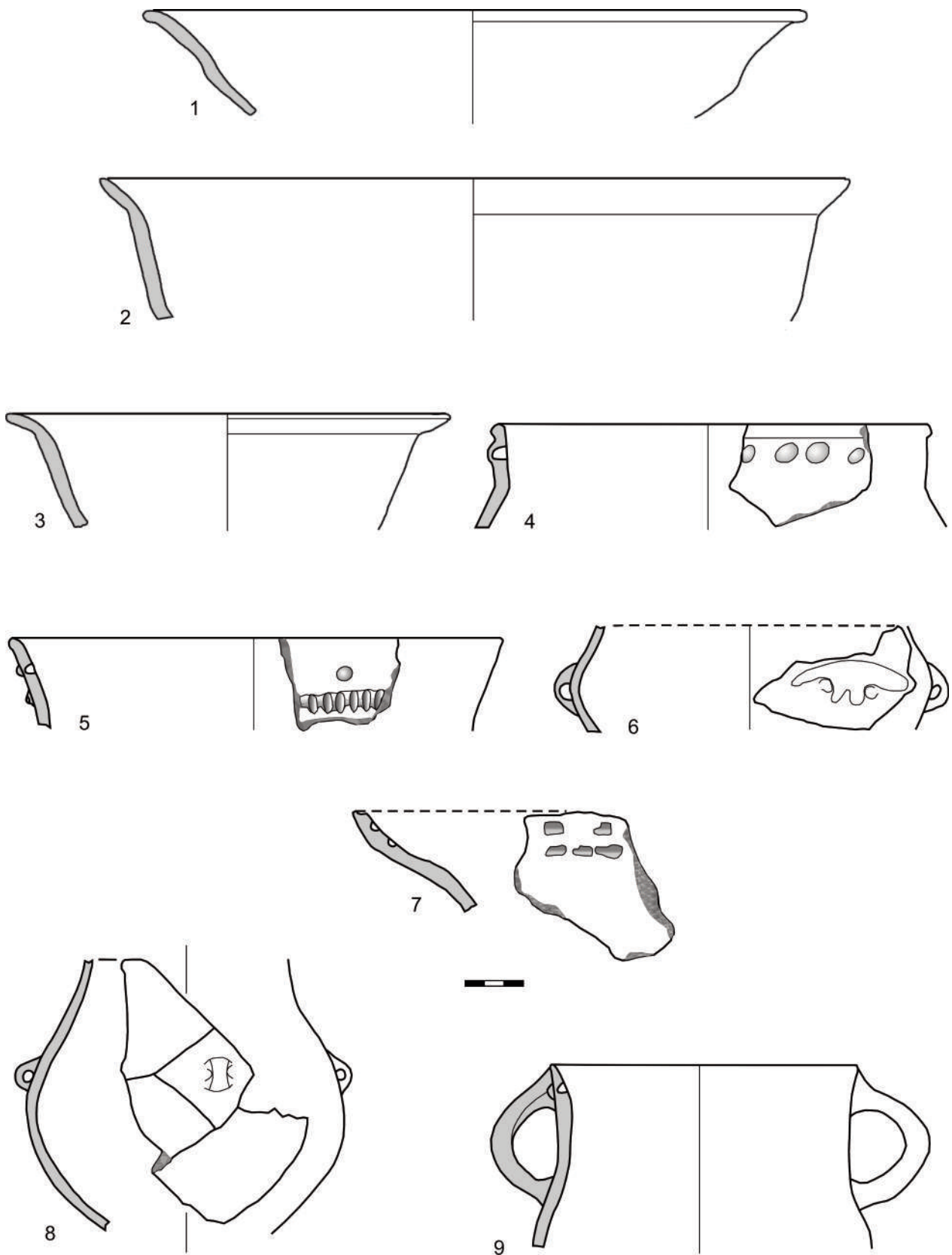

Fig. 28 - Odaia Turcului, nivelul 3. 1-9: ceramică din L.4

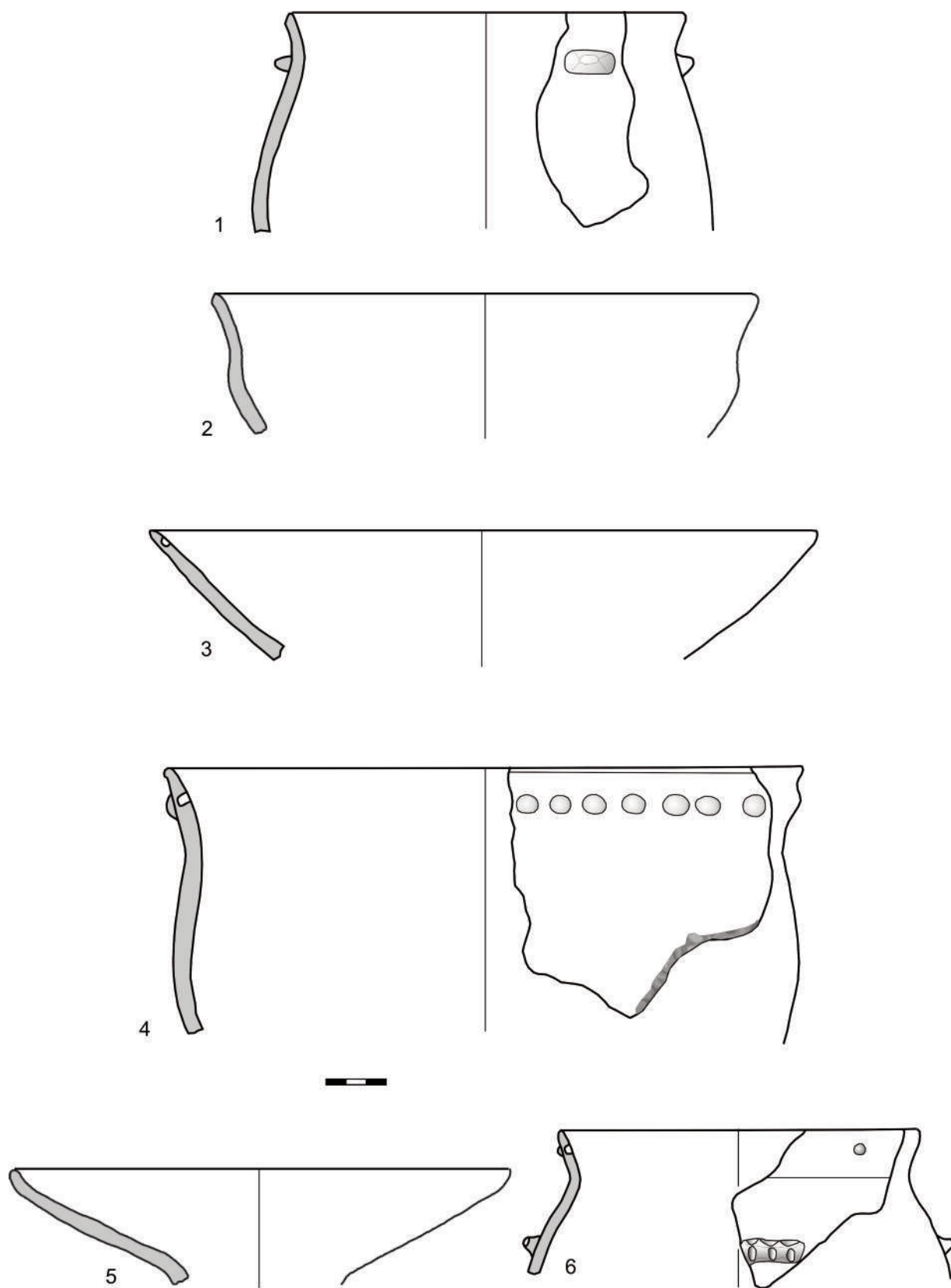

Fig. 29 - Odaia Turcului, nivelul 3. 1-6: ceramică din L.10a

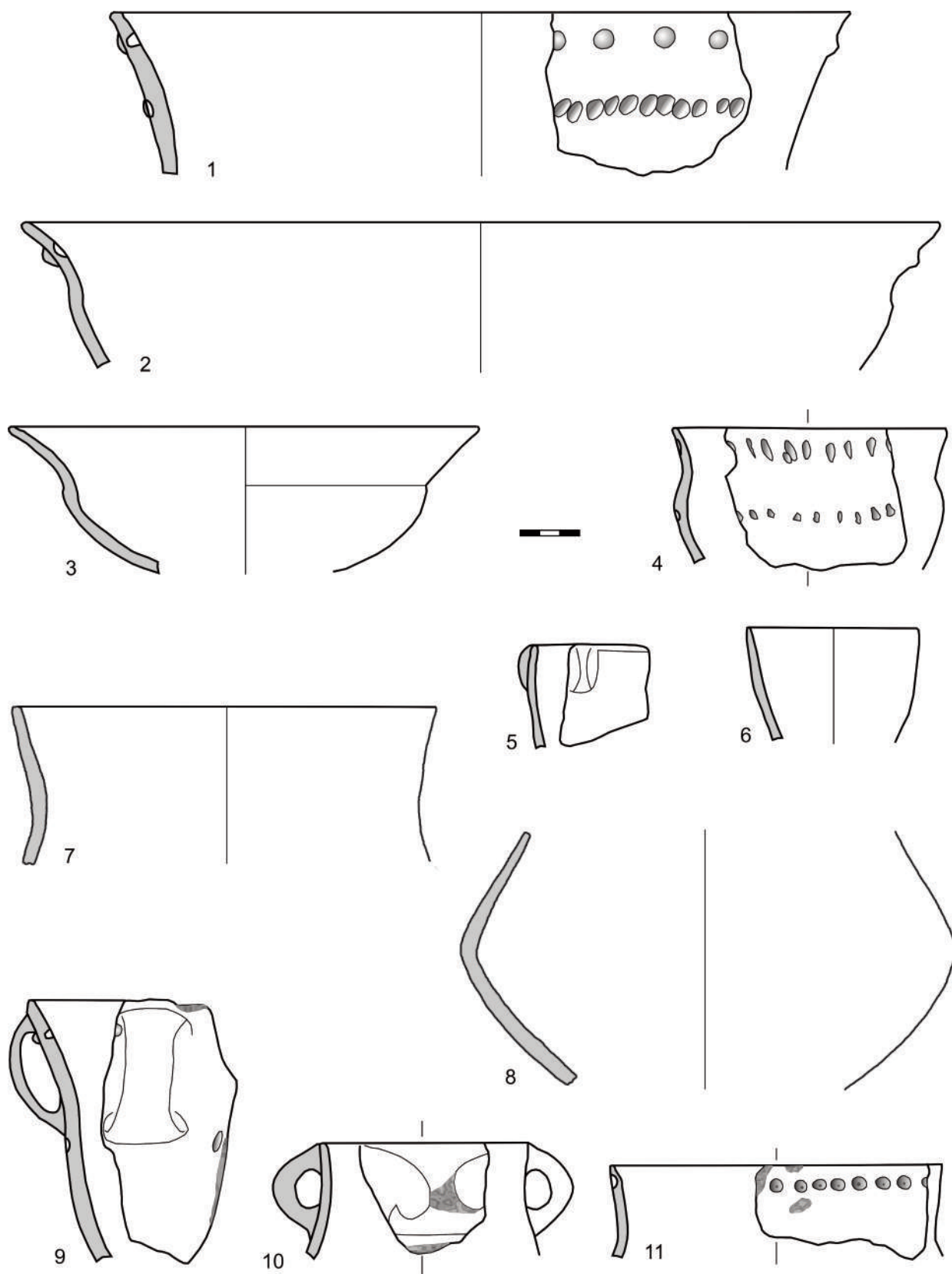

Fig. 30 - Odaia Turcului, nivelul 3. 1-11: ceramică din L.8

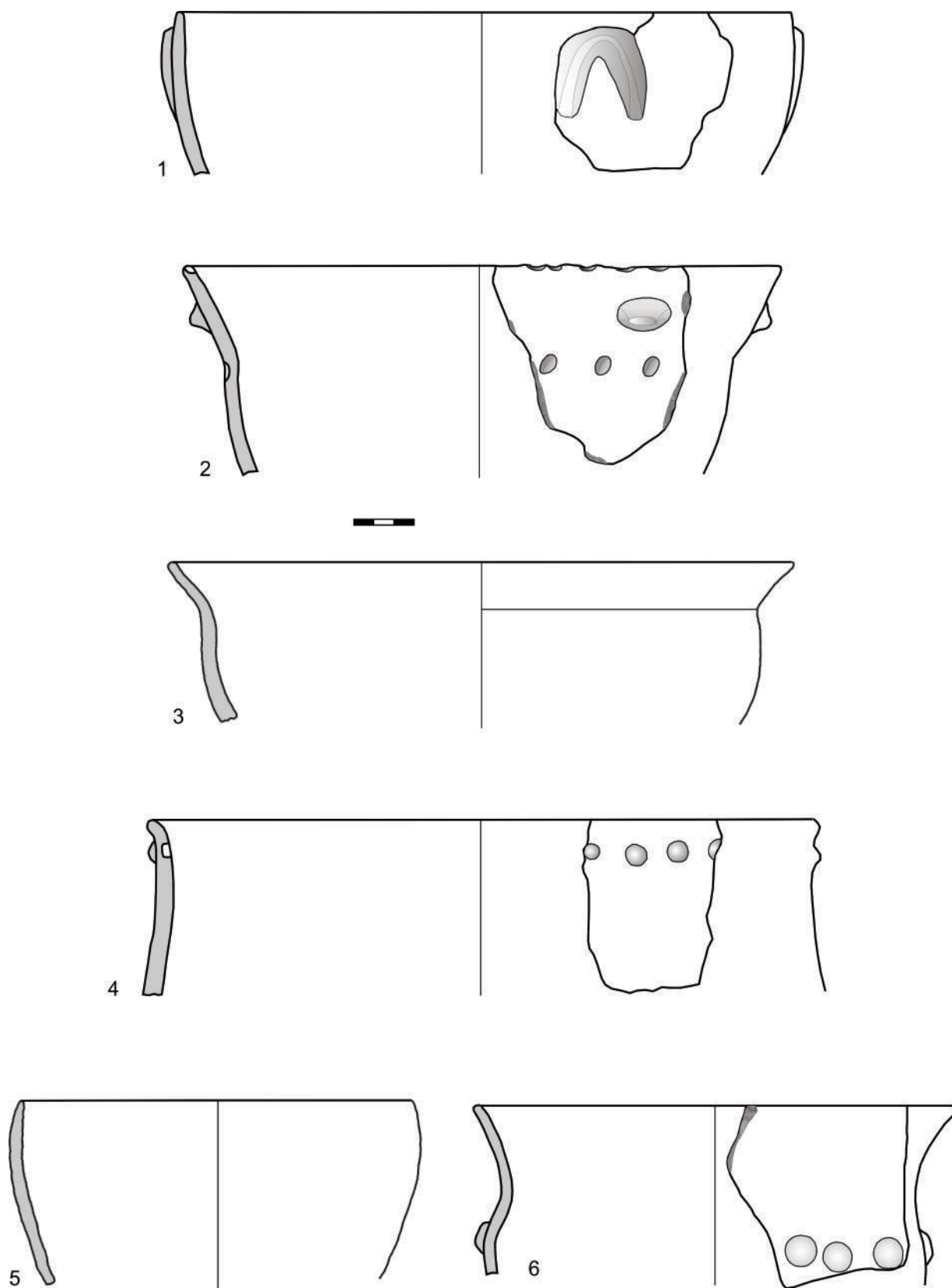

Fig. 31 - Odaia Turcului, nivelul 3. 1-6: ceramică din strat

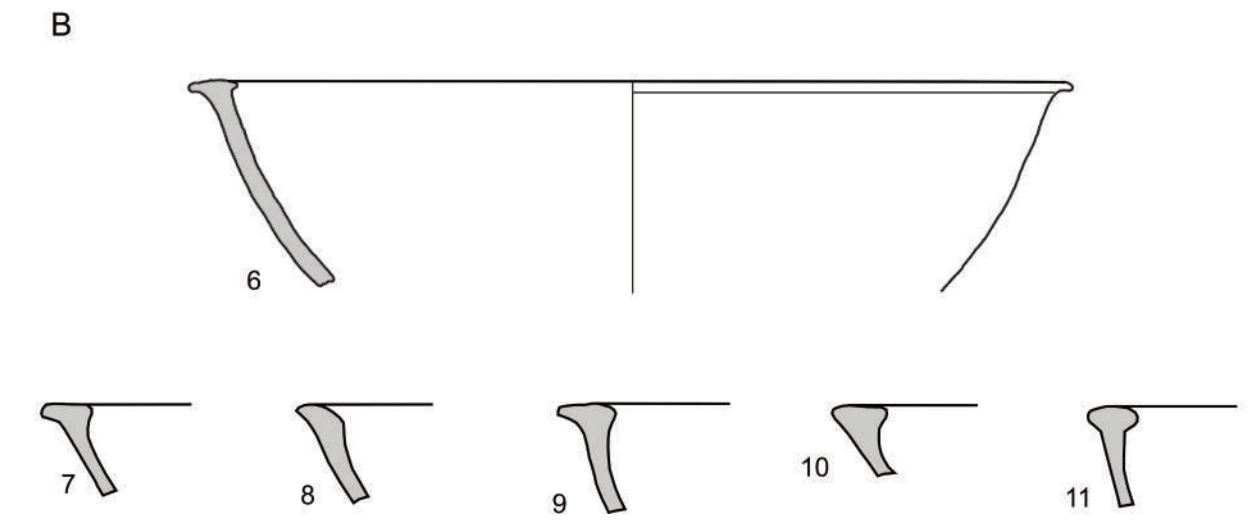
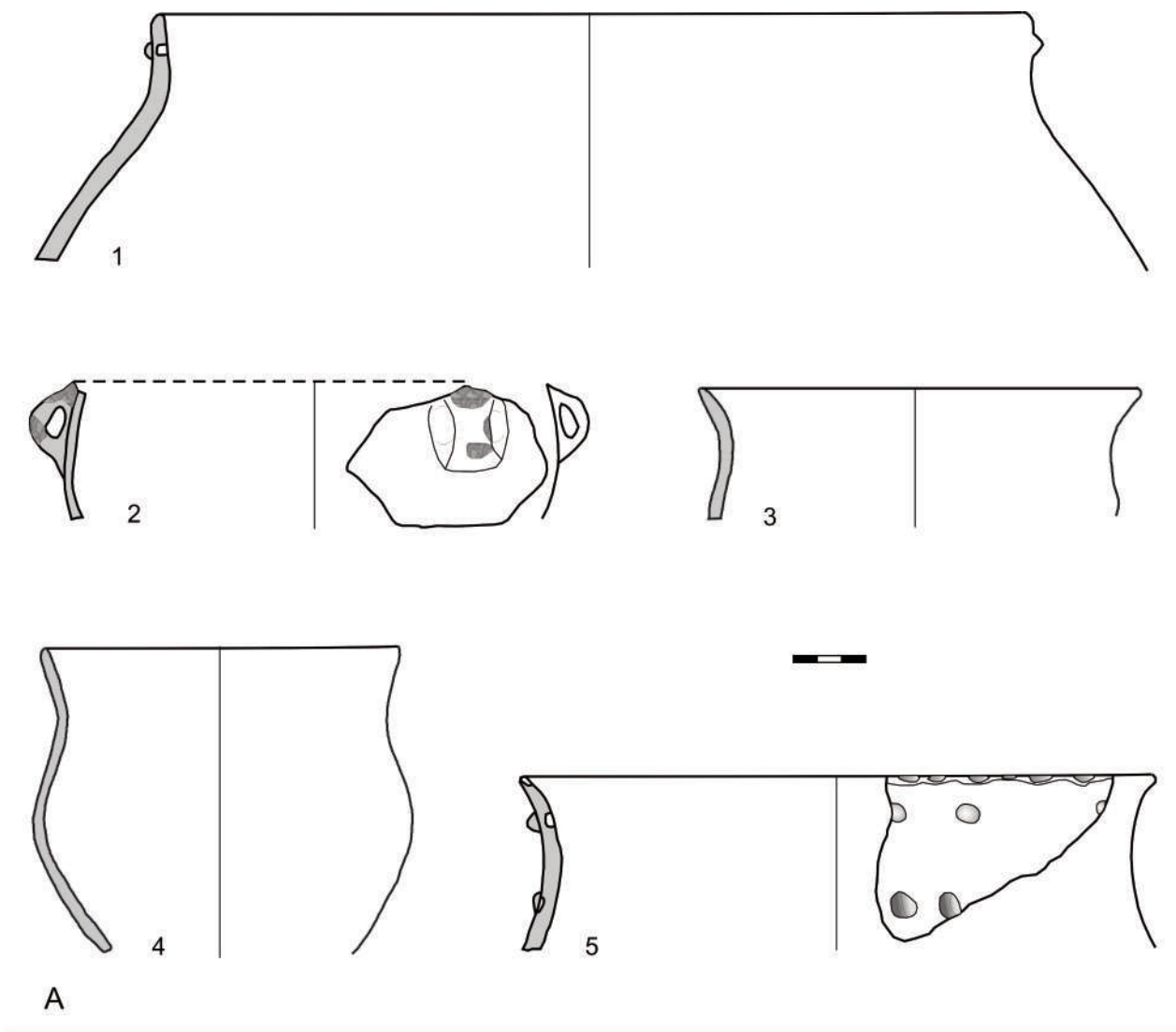

Fig. 32 - Odaia Turcului. A: nivelul 3, ceramică din strat; B: ceramică din nivelul 4

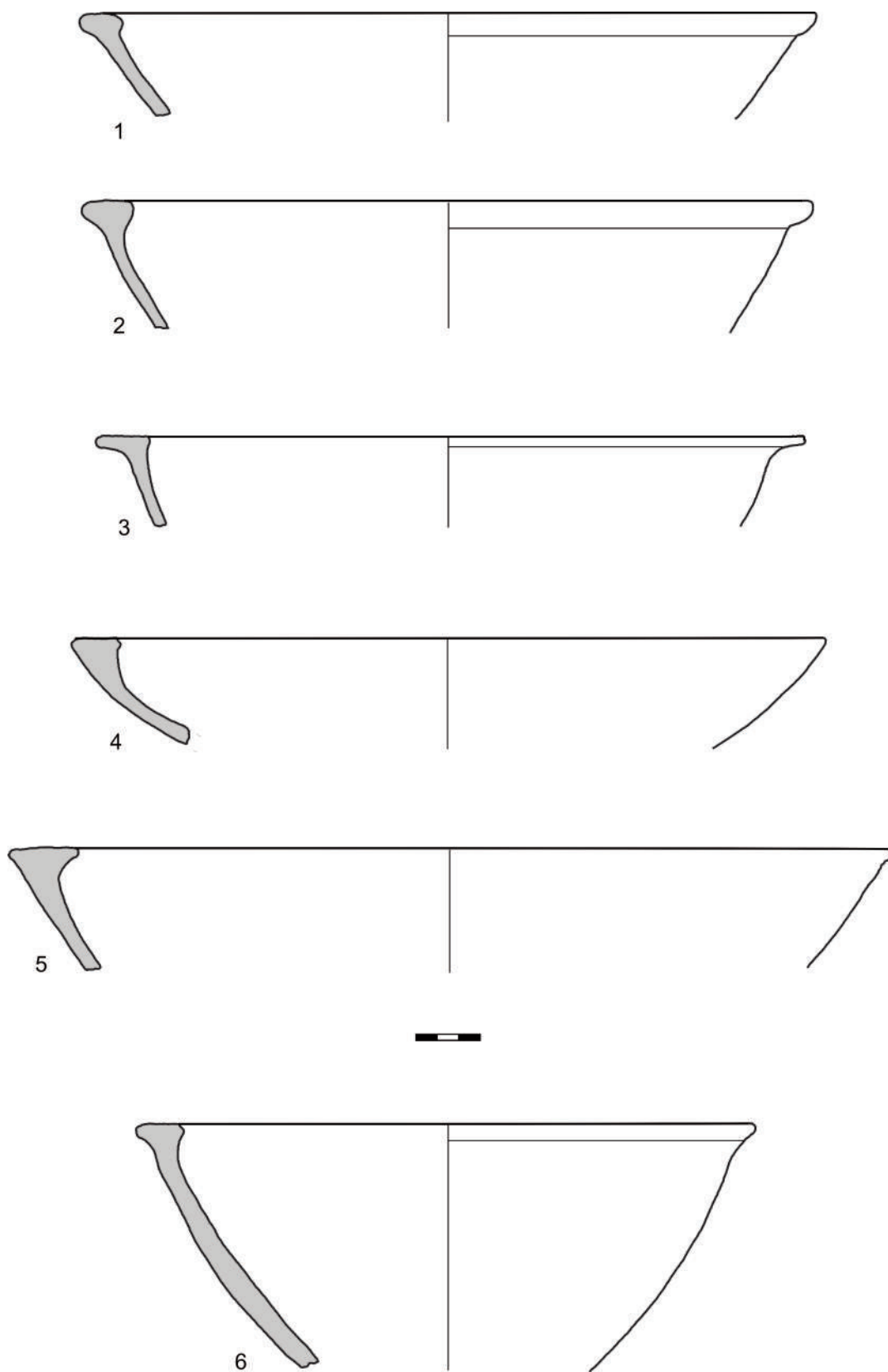

Fig. 33 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-6: ceramică

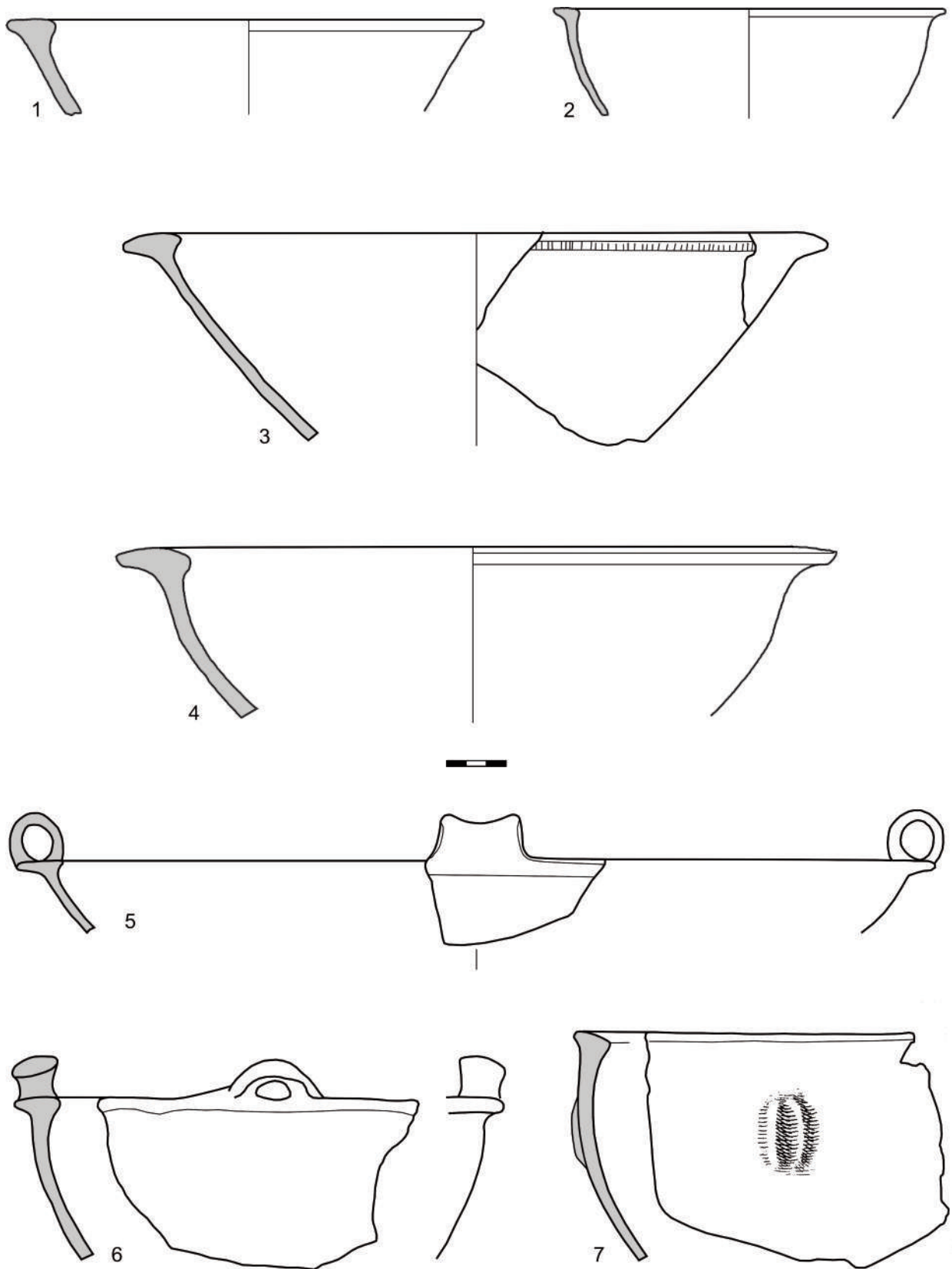

Fig. 34 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-7: ceramică

Fig. 35 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-15: ceramică (6, 11-12, 14 după E. Tudor)

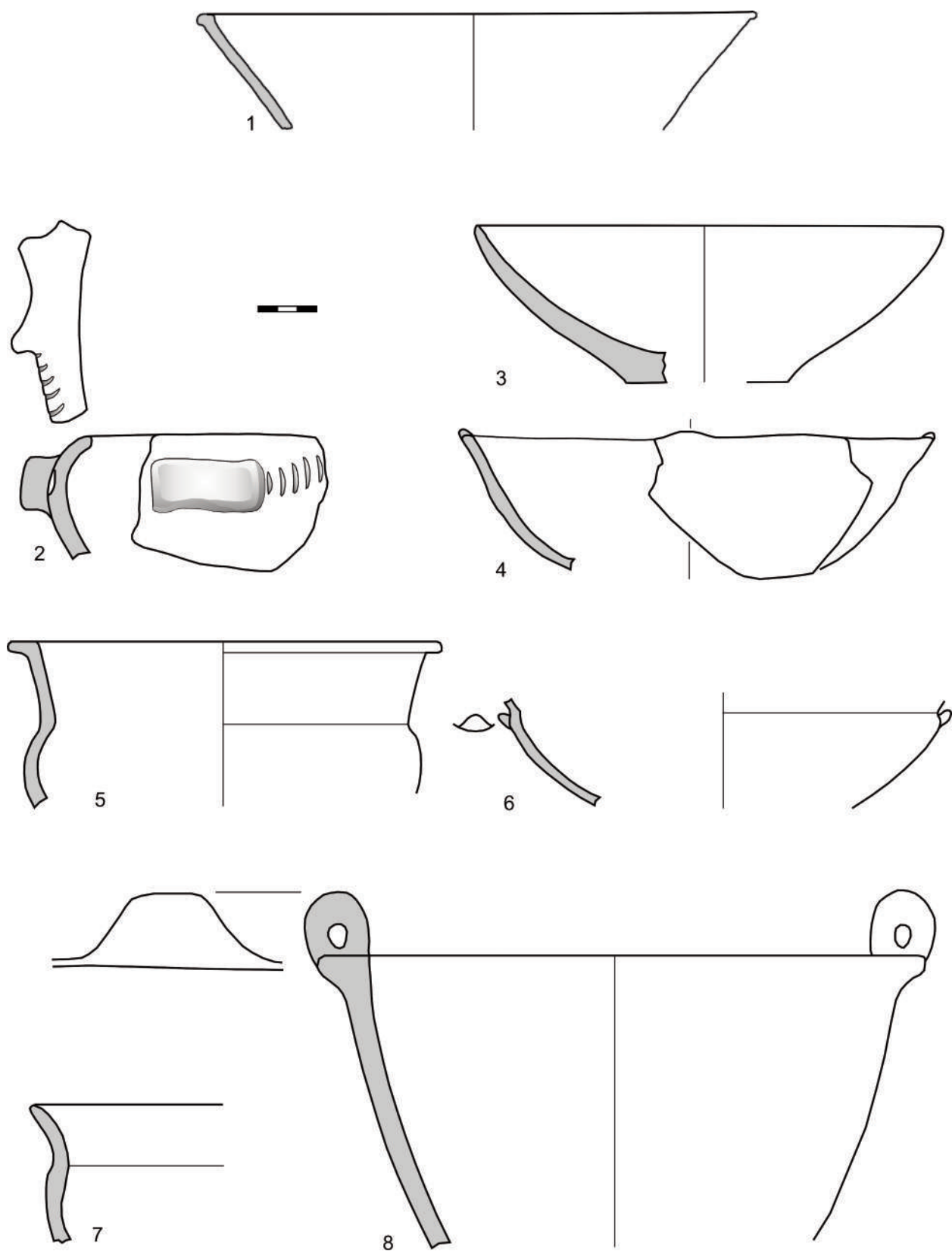

Fig. 36 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-8: ceramică (2, 3, 8 după E. Tudor)

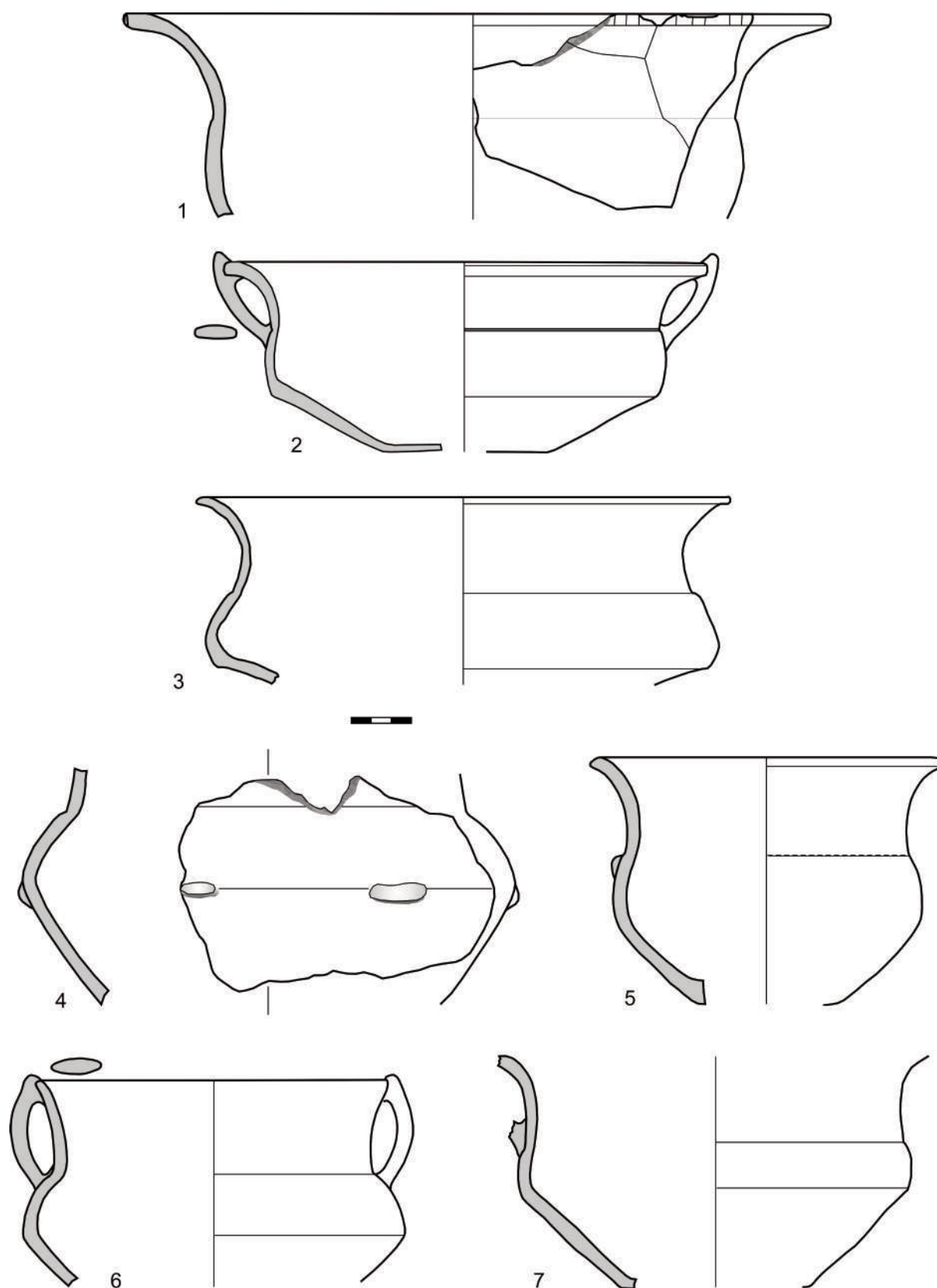

Fig. 37 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-7: ceramică (4, 6 după E. Tudor)

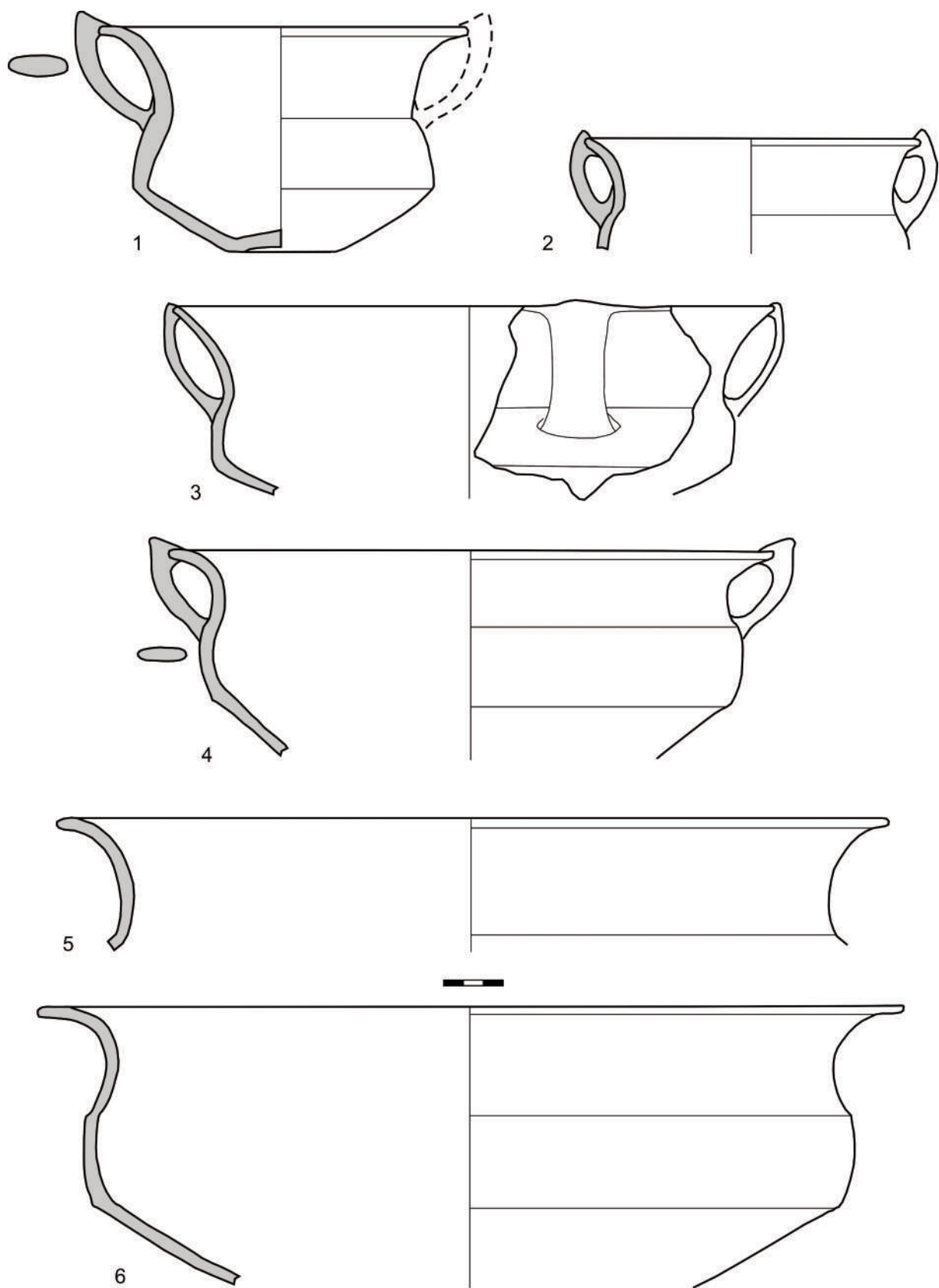

Fig. 38 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-6: ceramică

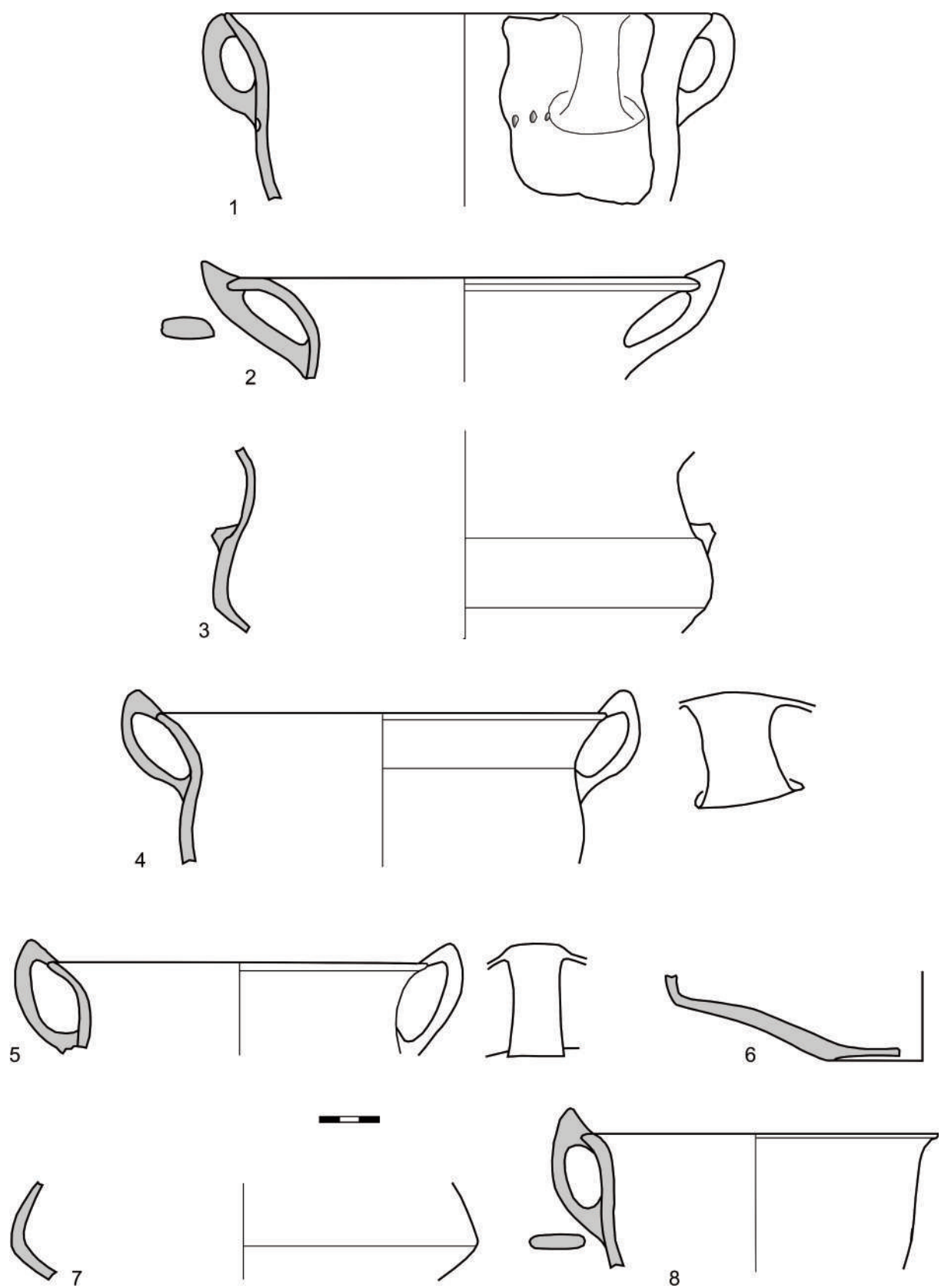

Fig. 39 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-8: ceramică

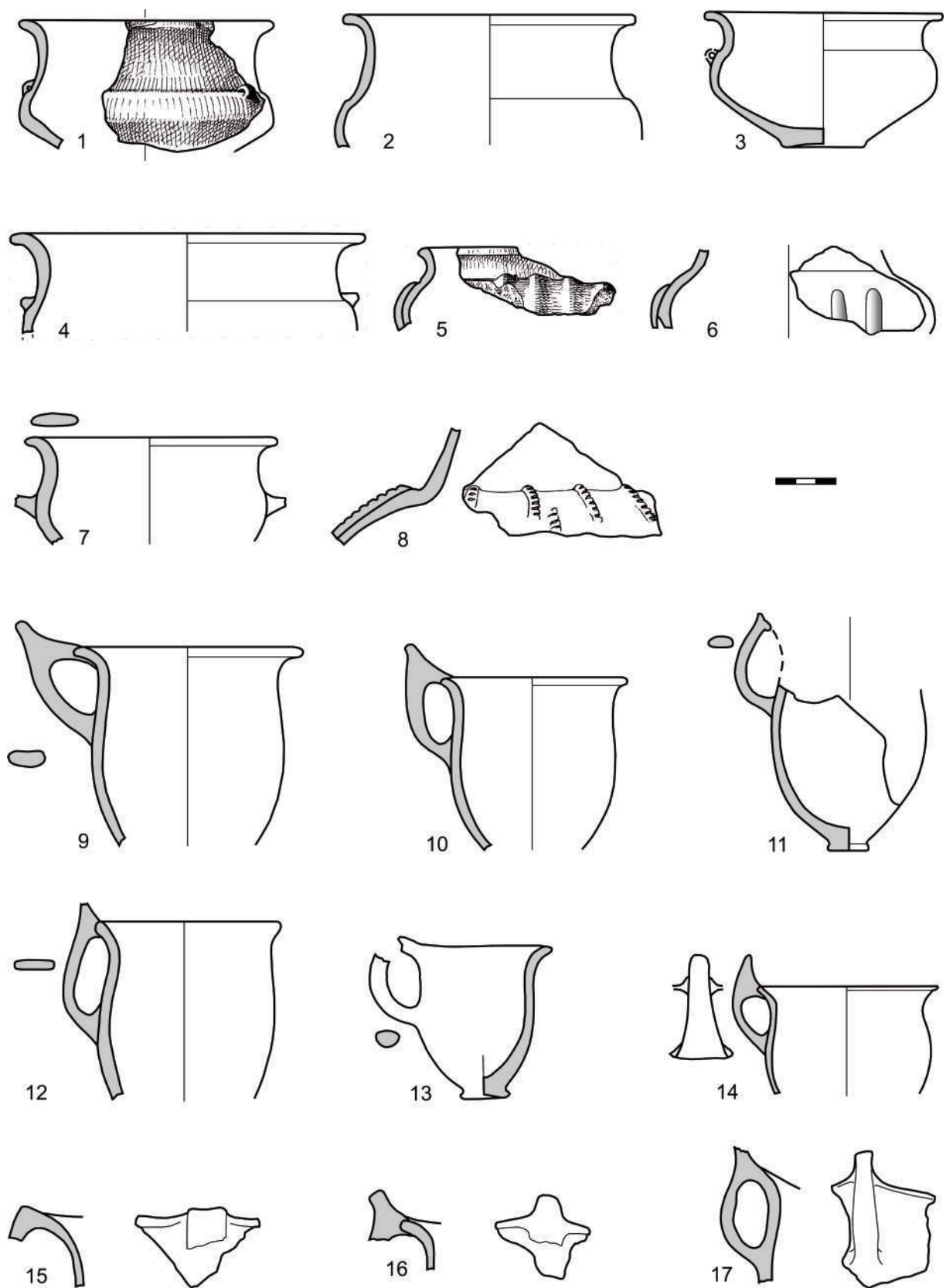

Fig. 40 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-17: ceramică

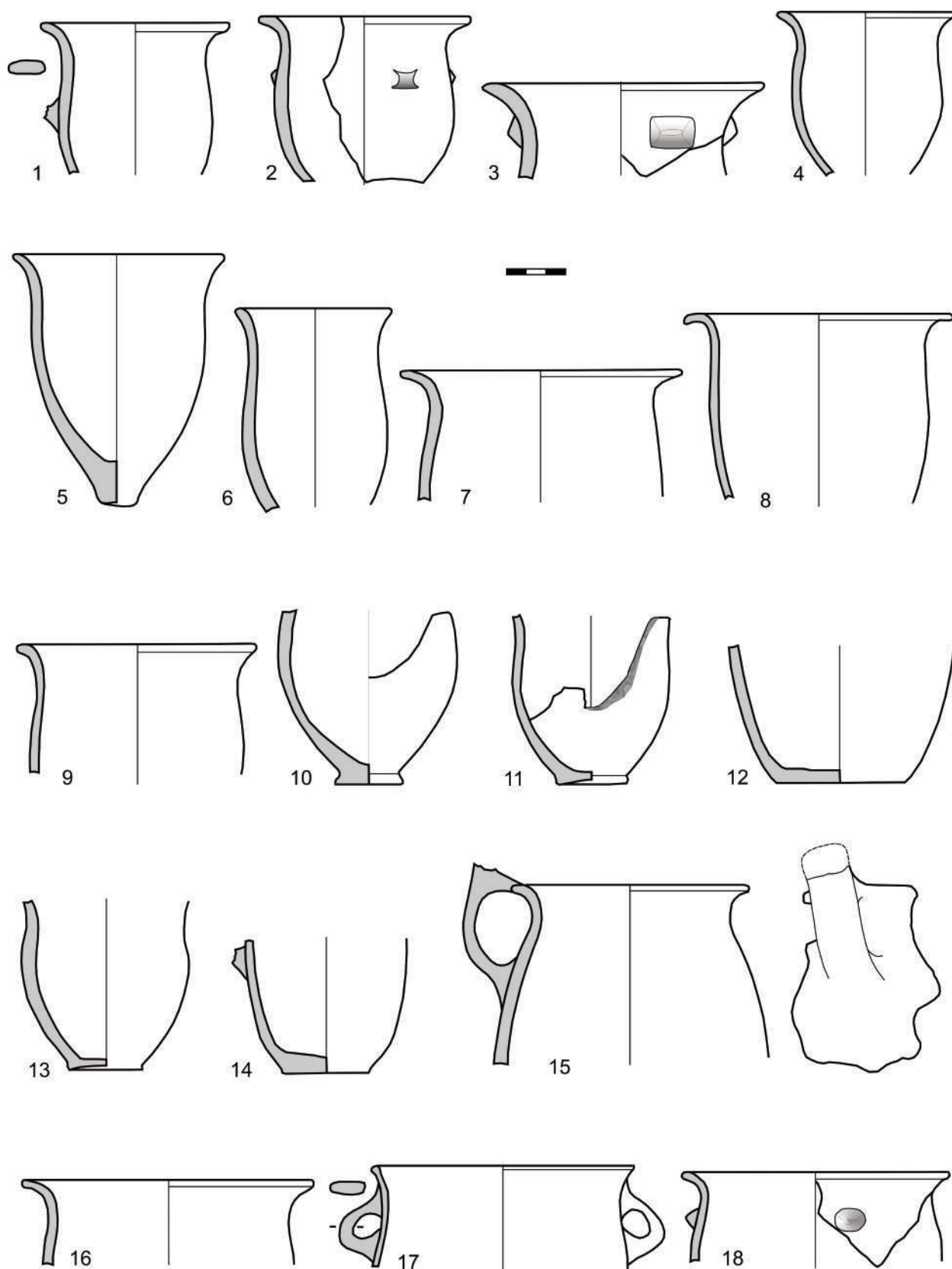

Fig. 41 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-18: ceramică (6, 11 după E. Tudor)

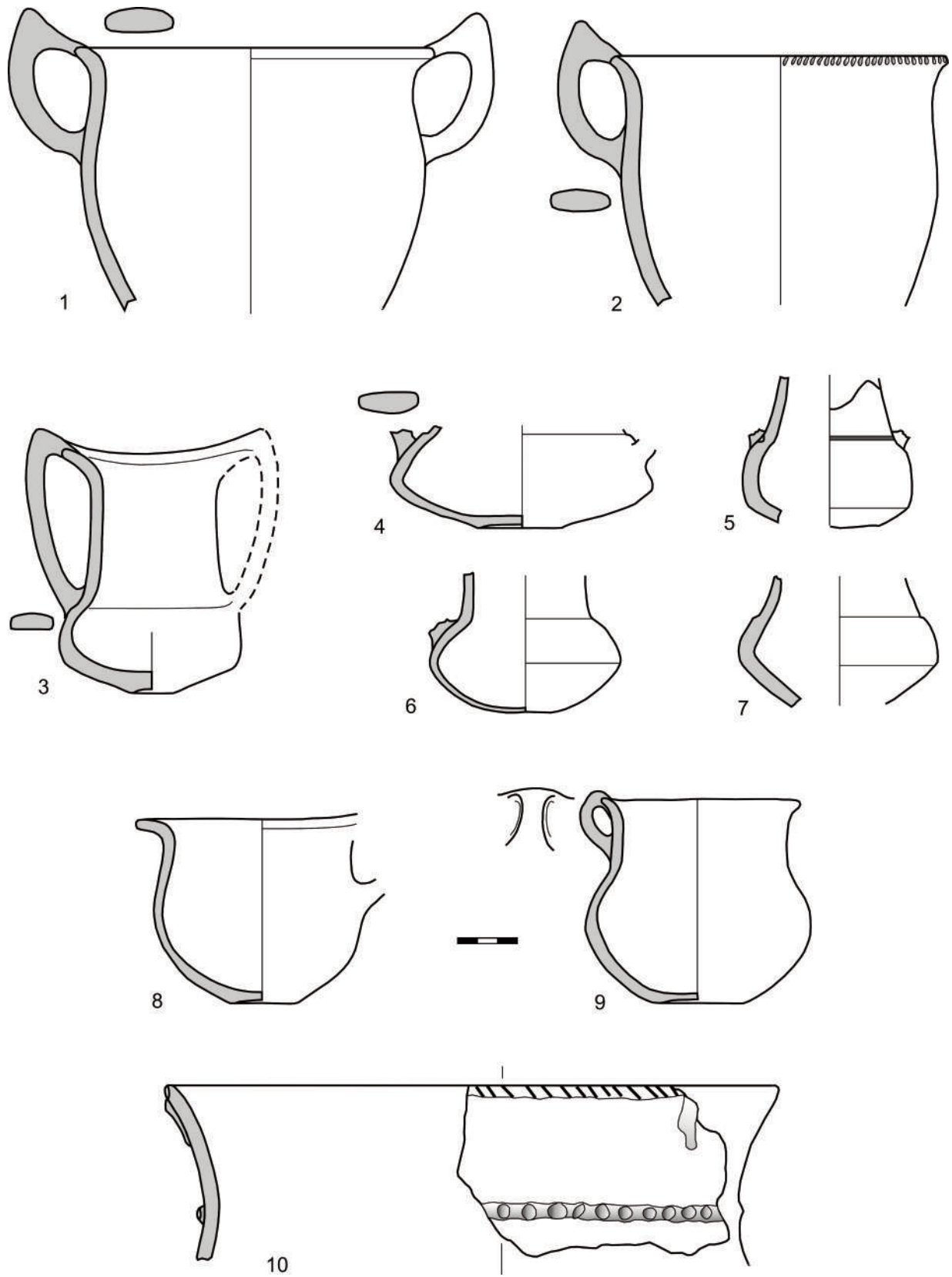

Fig. 42 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-10: ceramică

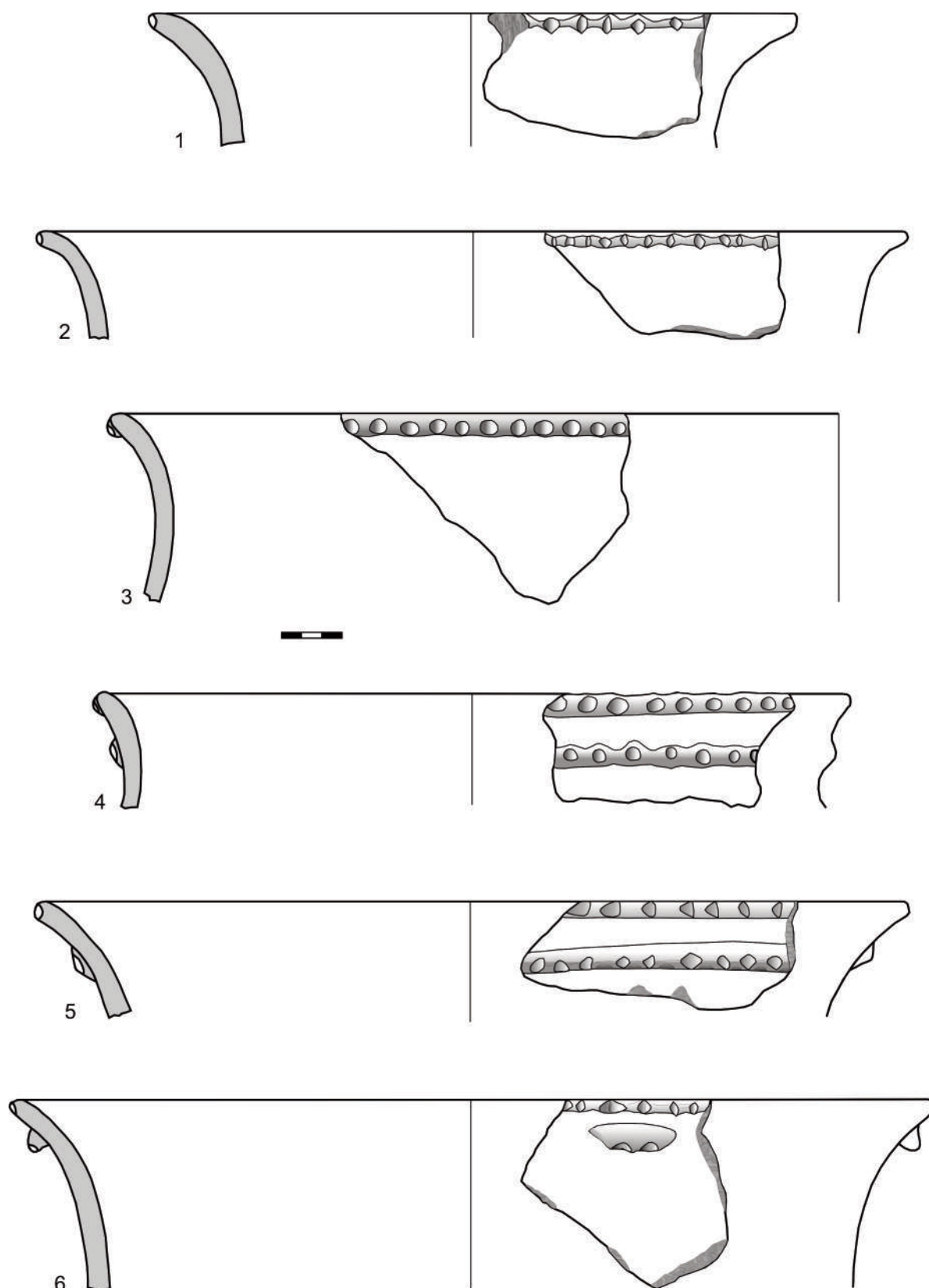

Fig. 43 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-6: ceramică

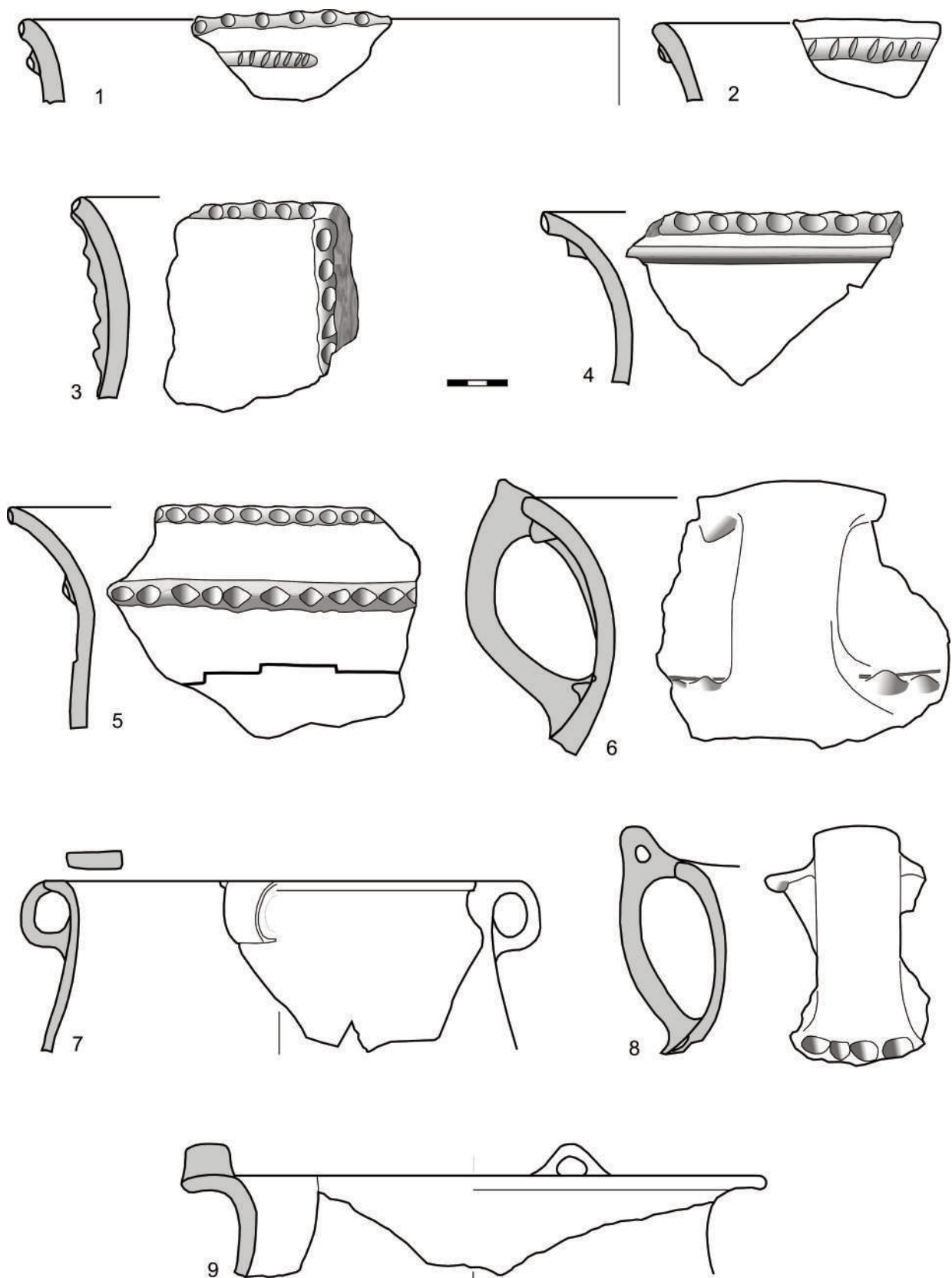

Fig. 44 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-9: ceramică (3-5 după E. Tudor)

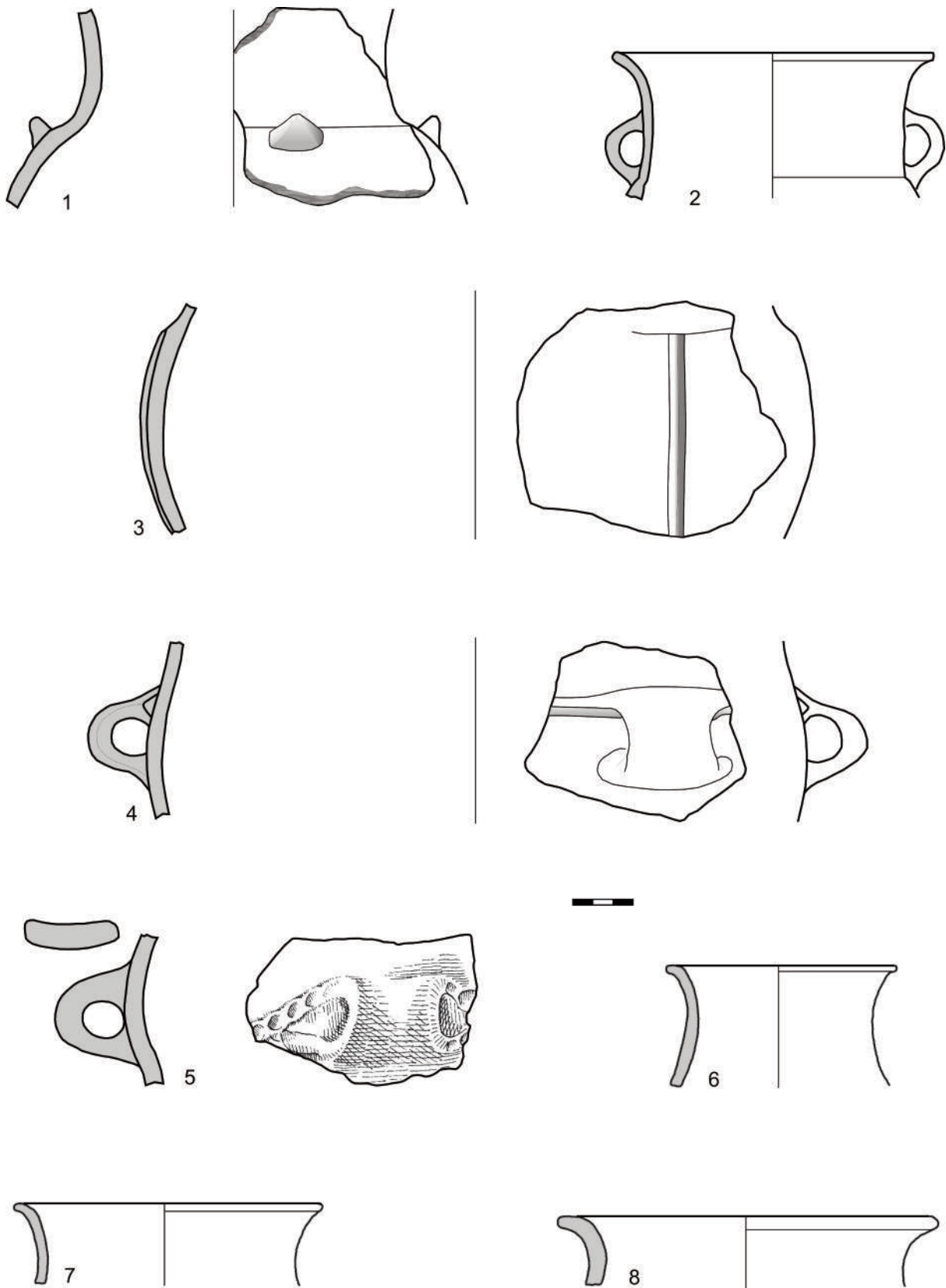

Fig. 45 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-8: ceramică

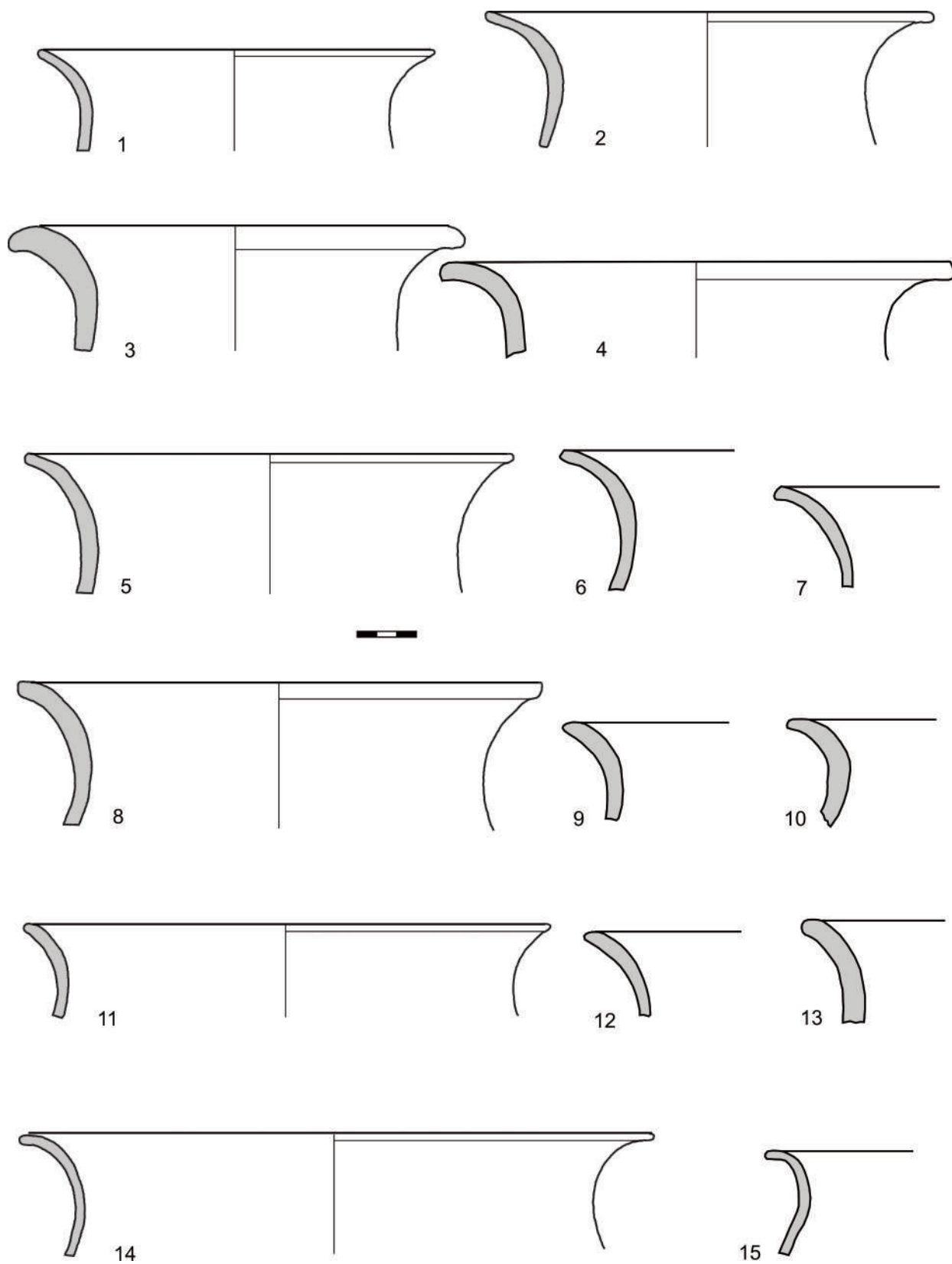

Fig. 46 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-15: ceramică

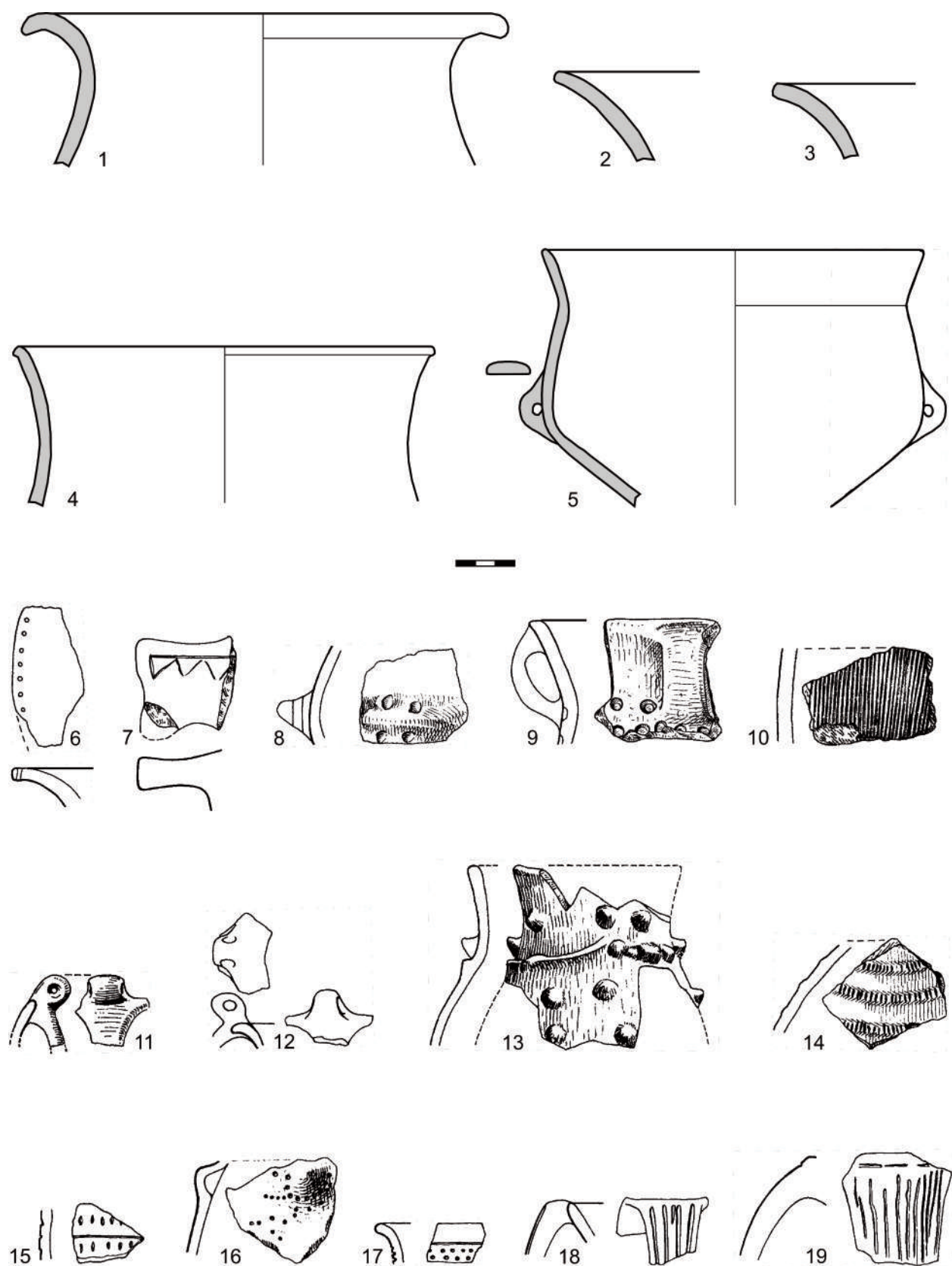

Fig. 47 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-19: ceramică (10-11, 13-14, 16 după E. Tudor)

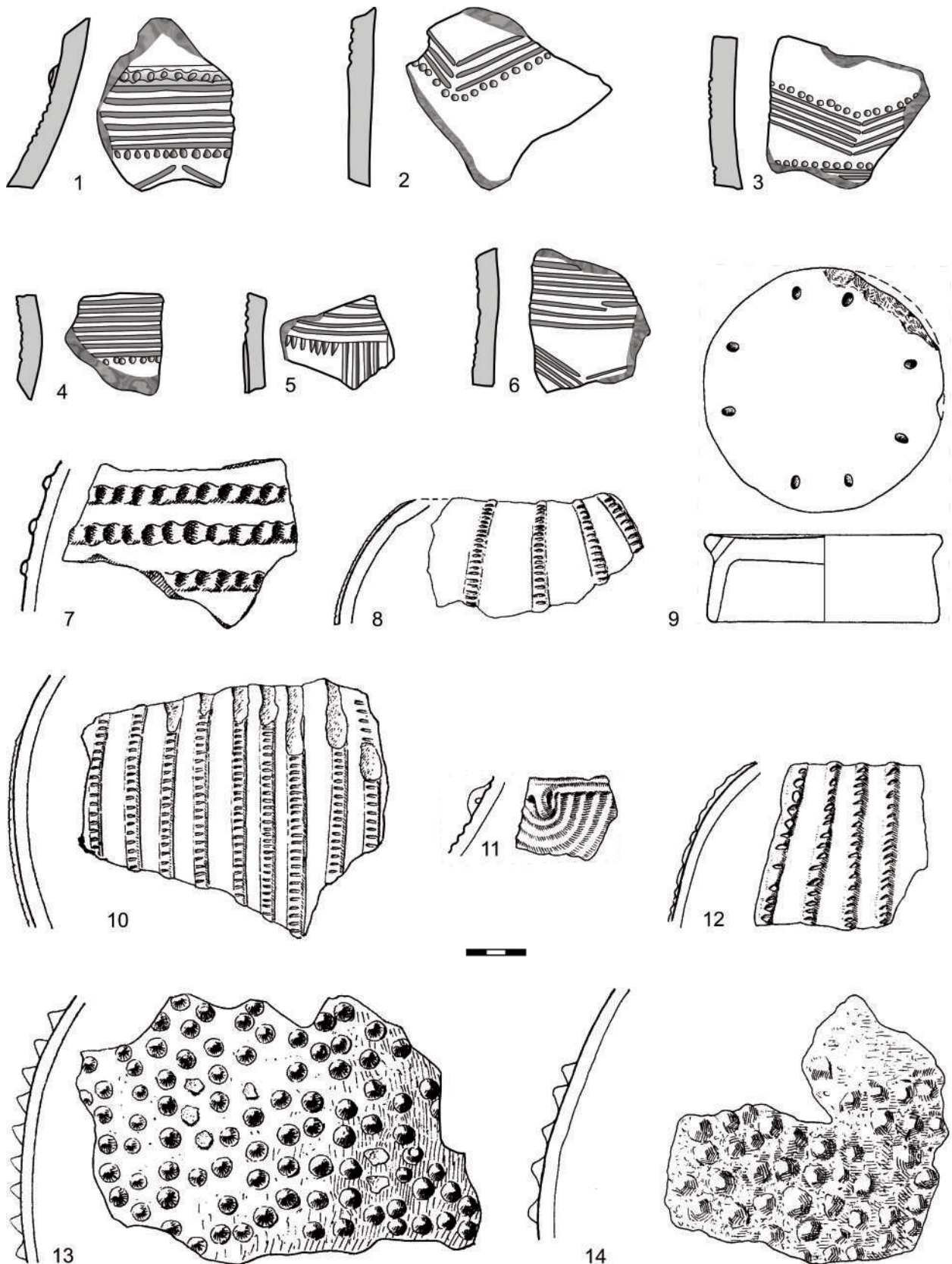

Fig. 48 - Odaia Turcului, nivelul 4. 1-14: ceramică (7, 9-10, 13 după E. Tudor)

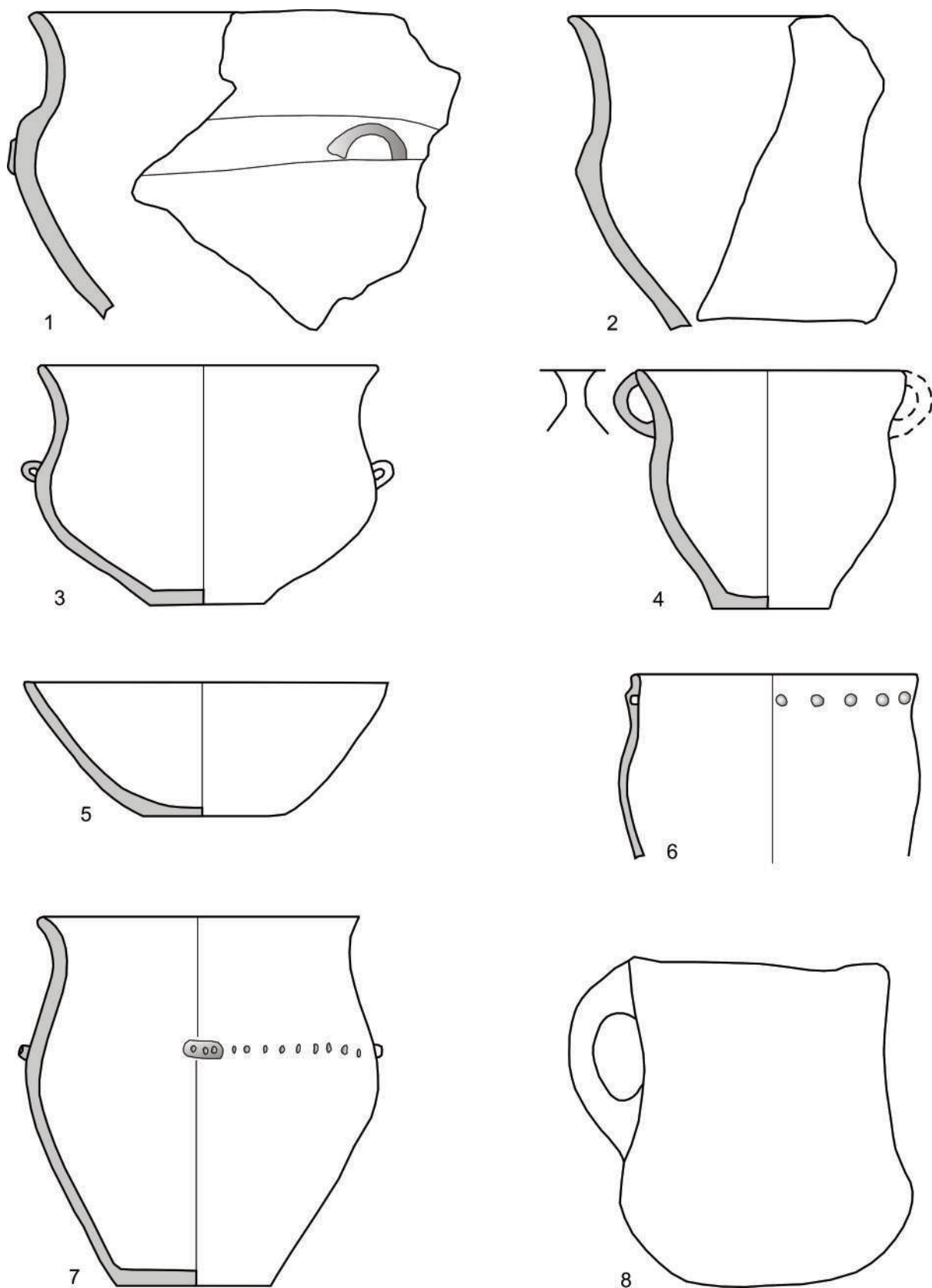

Fig. 49 - Greci, nivelul 1. 1-8: ceramică (după A. Ulanici, G. Trohani; scări diferite)

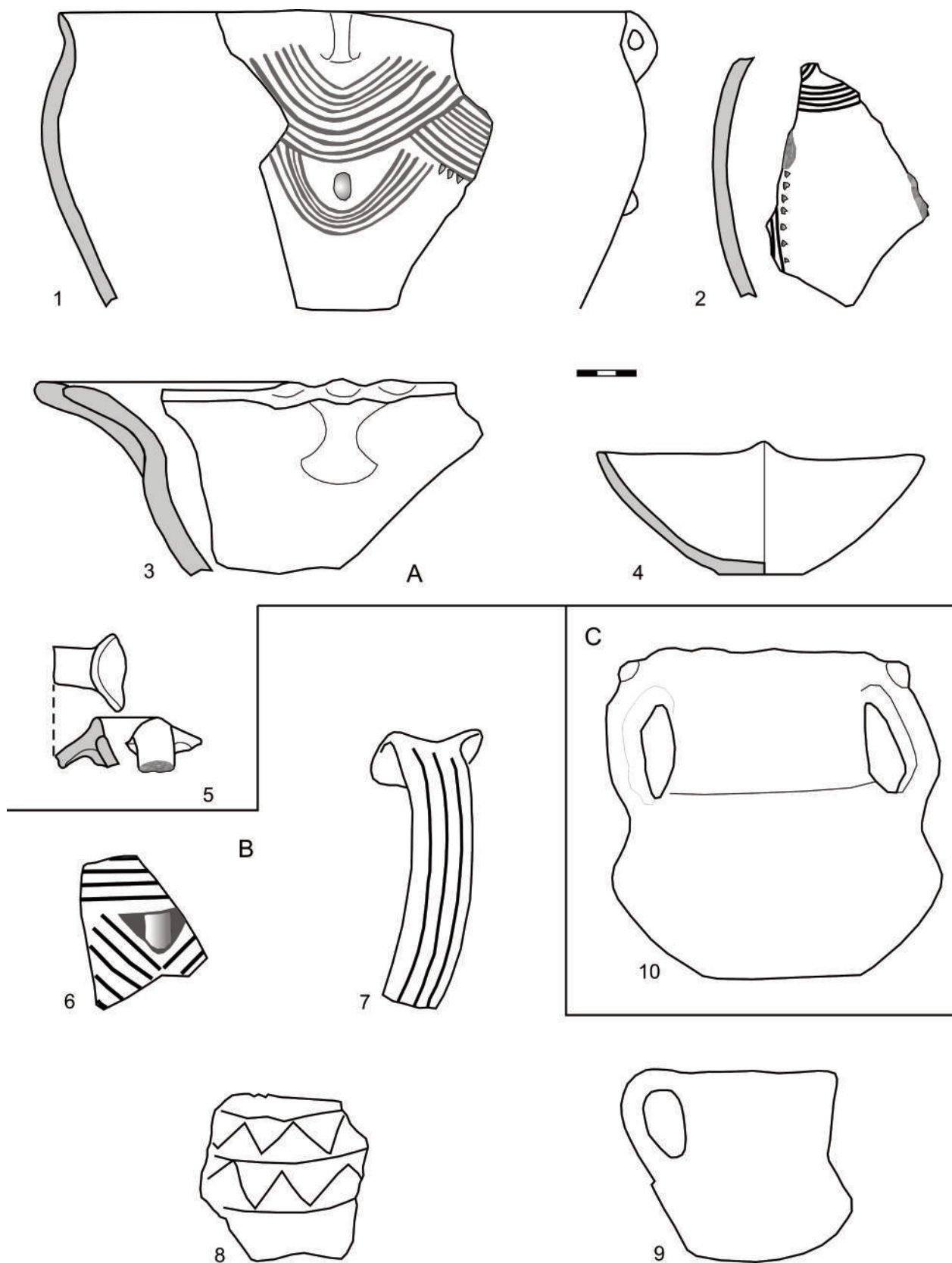

Fig. 50 - A: Greci (după A. Ulanici, G. Trohani); B: București-Fundeni (6-8 după I. Nestor, 9 după D. V. Rosetti); C: Glina (după I. Nestor). 1-10: ceramică (B-C: scări diferite)

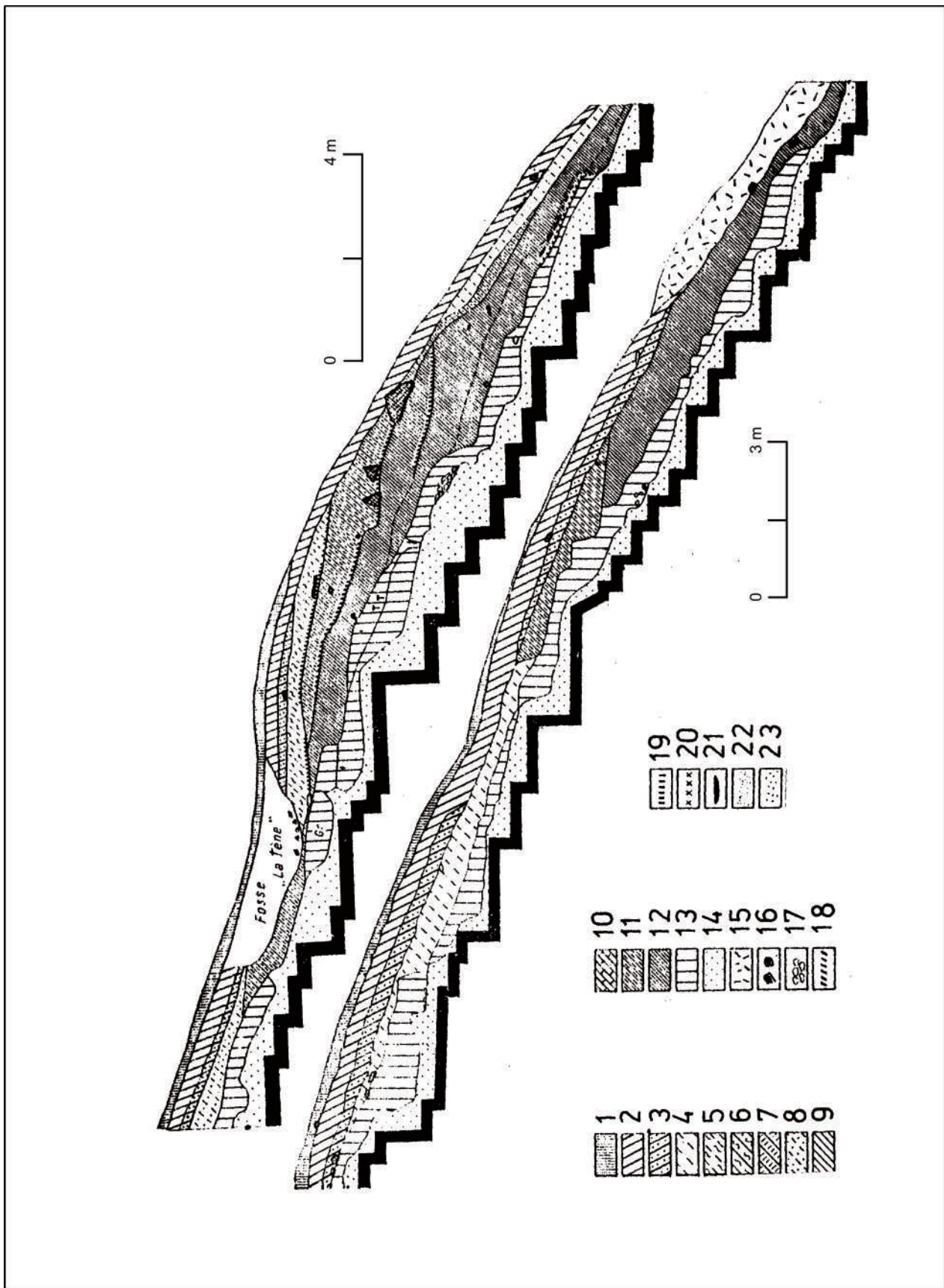

Fig. 51 - Sărata Monteoru, profile (1954). 1: teren arabil; 2: M.IIb; 3: M.IIa; 4: M.I; 5: M.Ia+b; 6: M.Ia; 7: M.Ib; 8: M.Ic; 9: M.Ic1; 10: M.Ic2; 11: M.Ic3; 12: M.Ic4; 13: Cucuteni B; 14: steril; 15: pământ săpat; 16: pietre; 17: chirpici; 18: argilă; 19: podină; 20: arsură; 21: vatră; 22: cenușă; 23: nisip (după E. Zaharia)

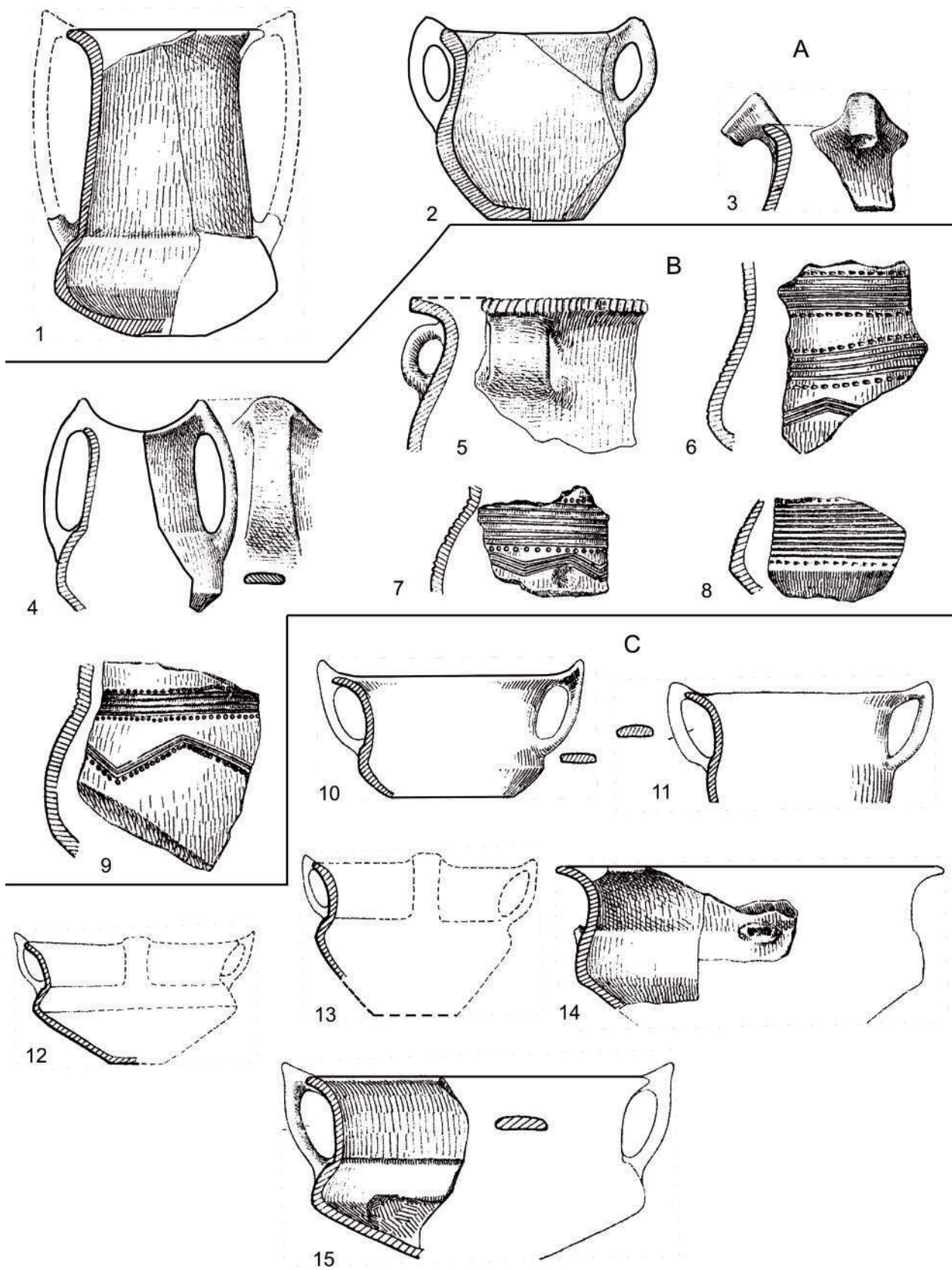

Fig. 52 - Sărata Monteoru. 1-15: ceramică. A: nivelul Ic4,1; B: nivelul Ic4,2; C: nivelurile Ic4,1-Ic4,2 (după E. Zaharia; fără scară)

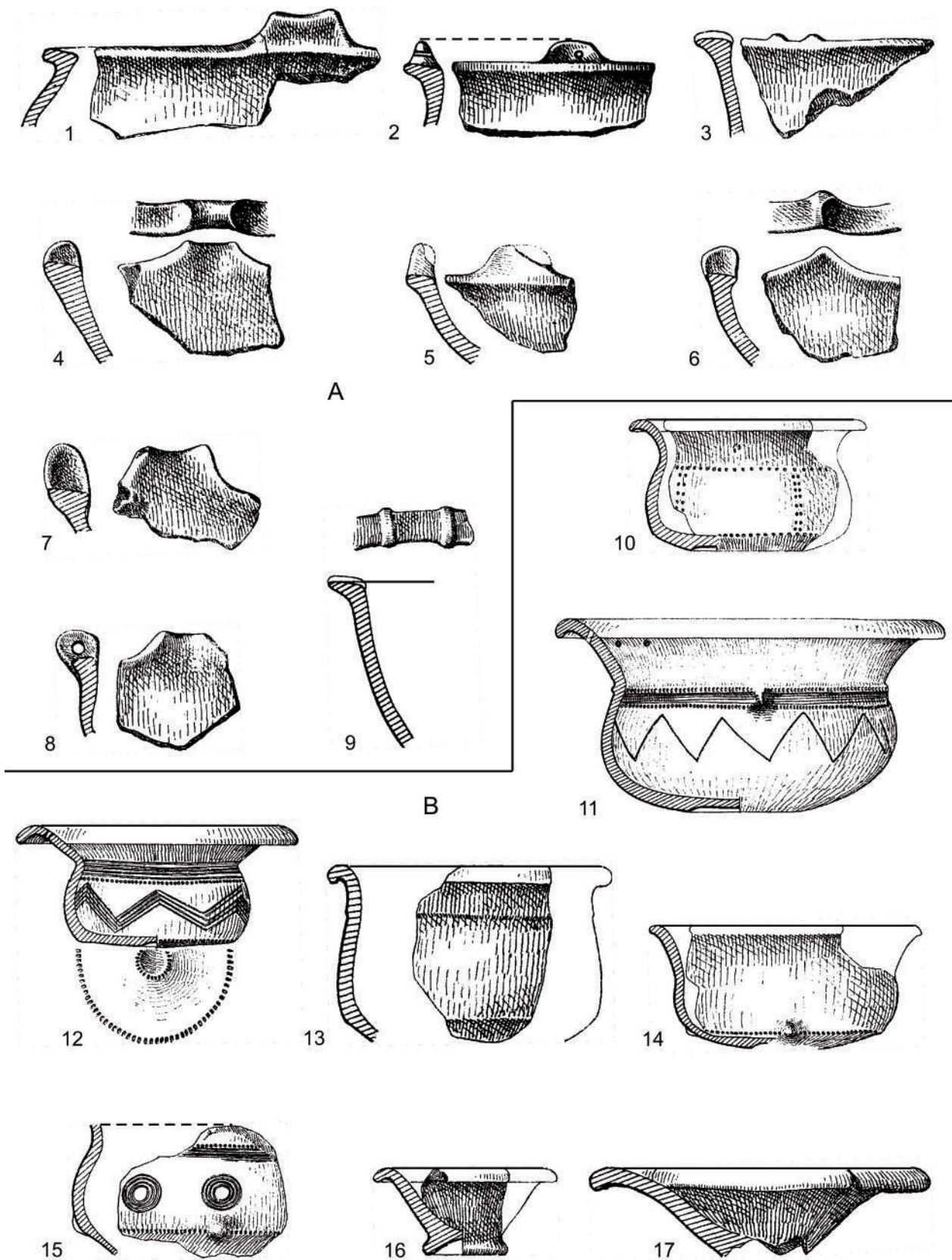

Fig. 53 - Sărata Monteoru. 1-17: ceramică. A: nivelul Ic4; B: nivelul Ic4,3 (după E. Zaharia; fără scară)

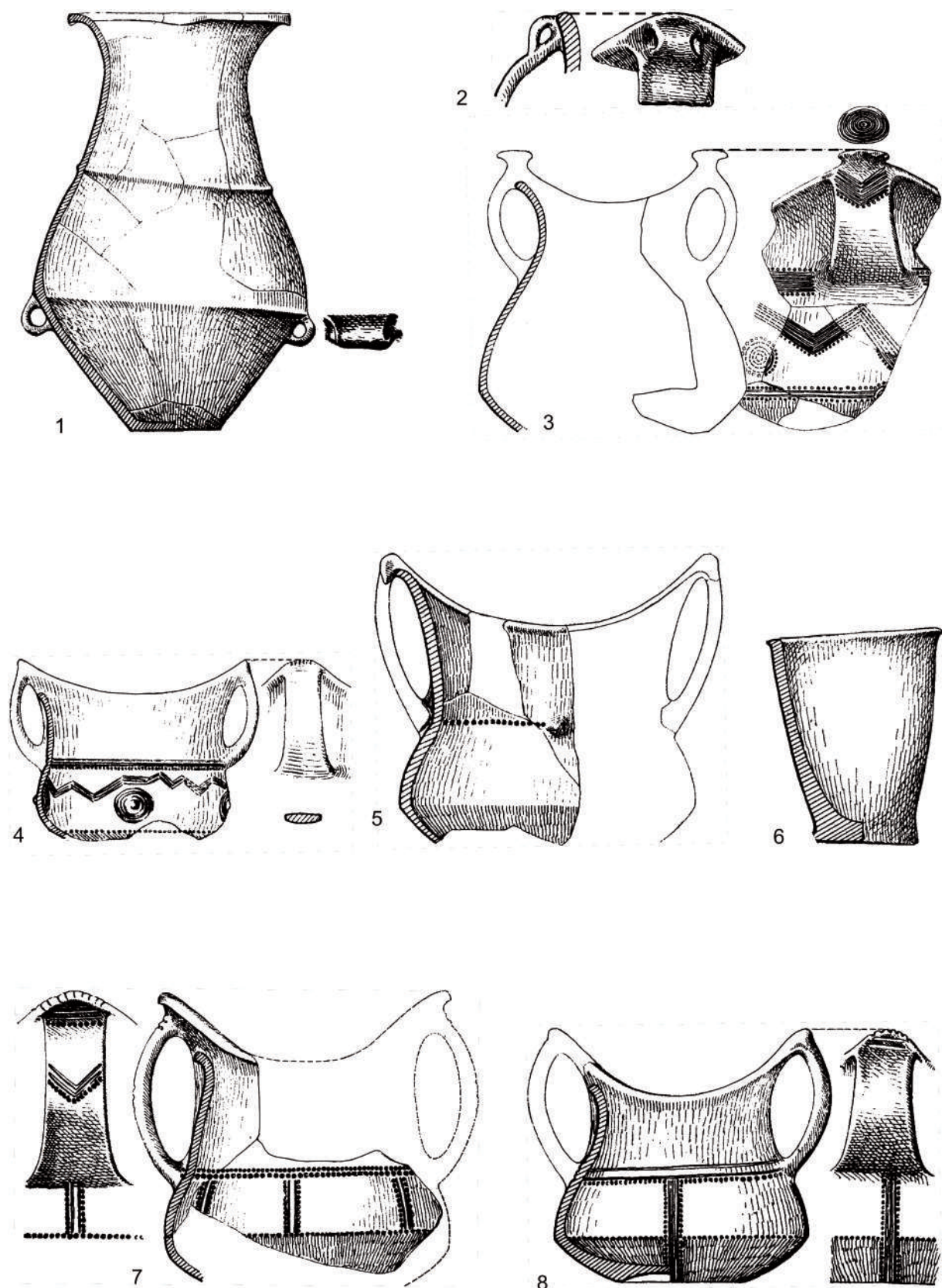

Fig. 54 - Sărata Monteoru. 1-8: ceramică din nivelul Ic4,3 (după E. Zaharia; fără scară)

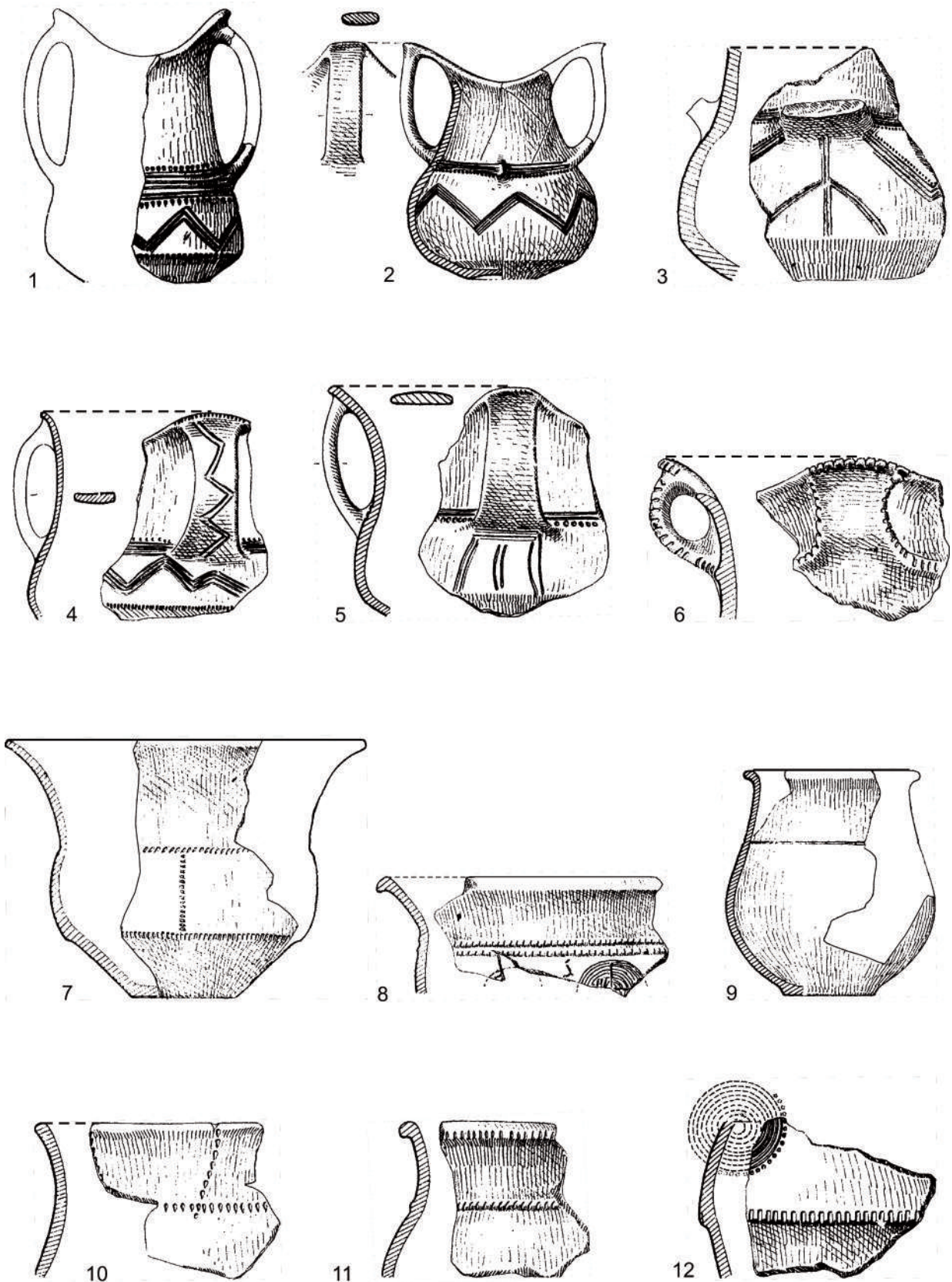

Fig. 55 - Sărata Monteoru. 1-12: ceramică din nivelul Ic4,3 (după E. Zaharia; fără scară)

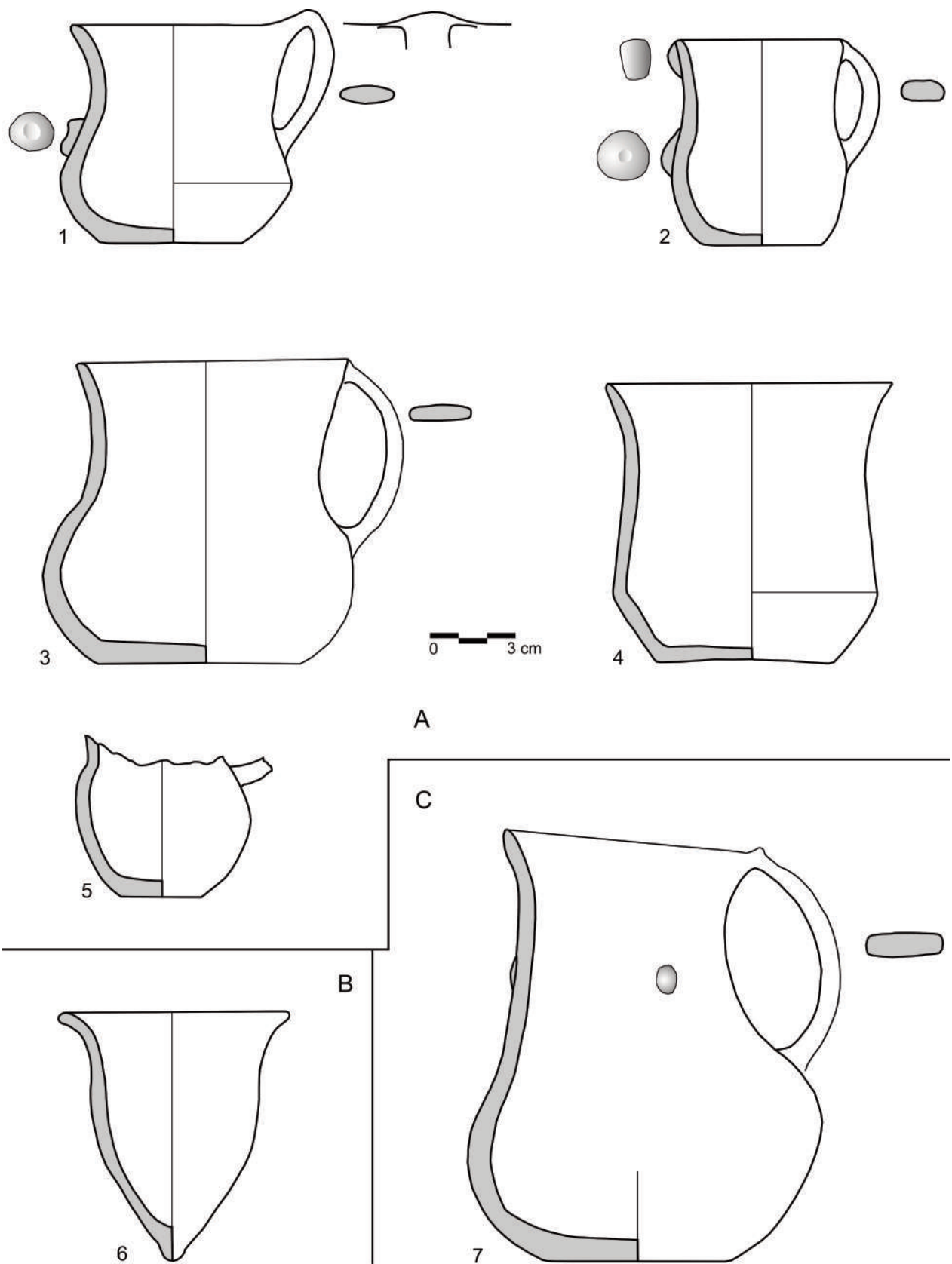

Fig. 56 - A: Braşov-Dealul Melcilor; B: Hărman-Käsberg; C: Hărman-Livadă. 1-7: ceramică

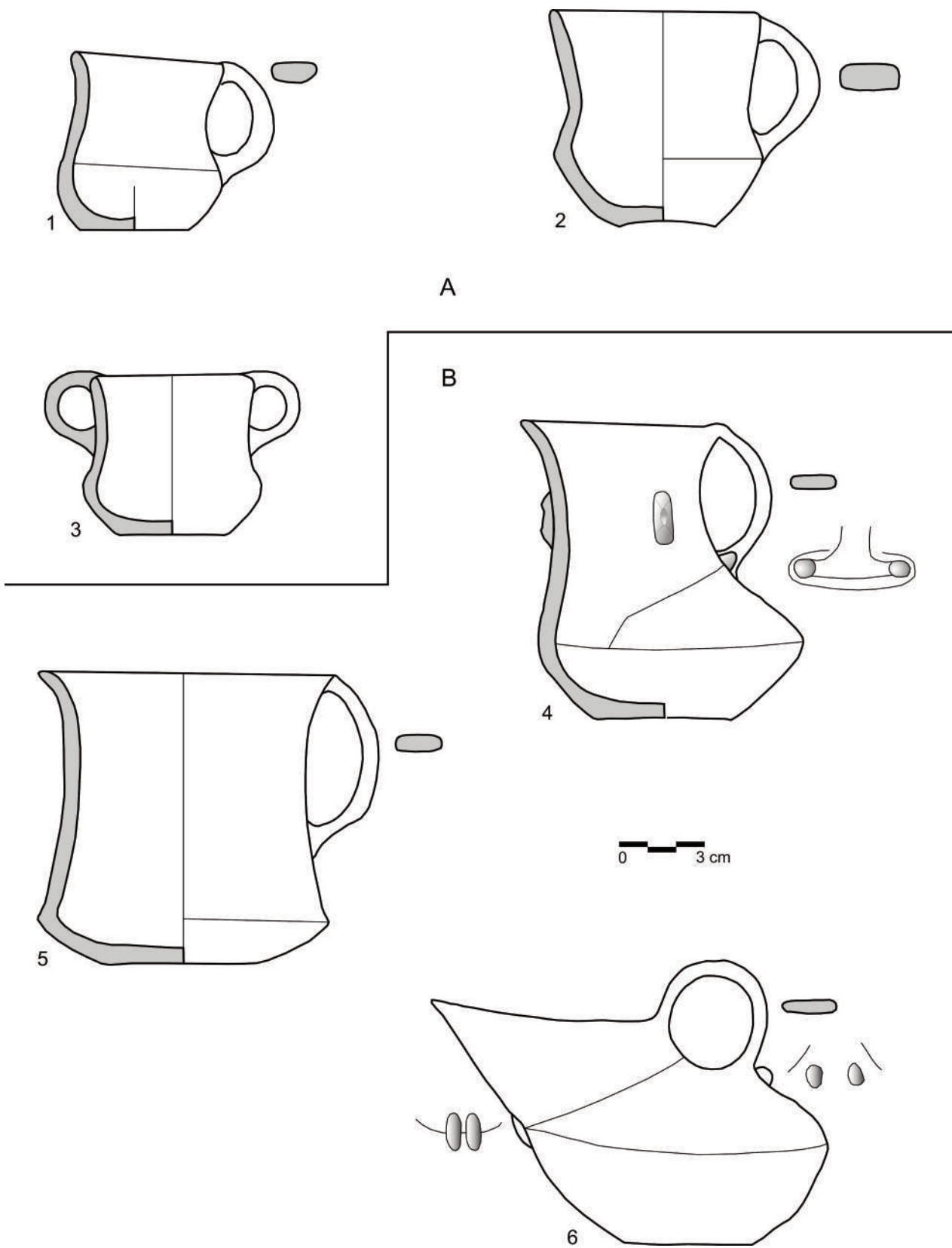

Fig. 57 - A: Braşov-Dealul Carierei; B: Hărman. 1-6: ceramică

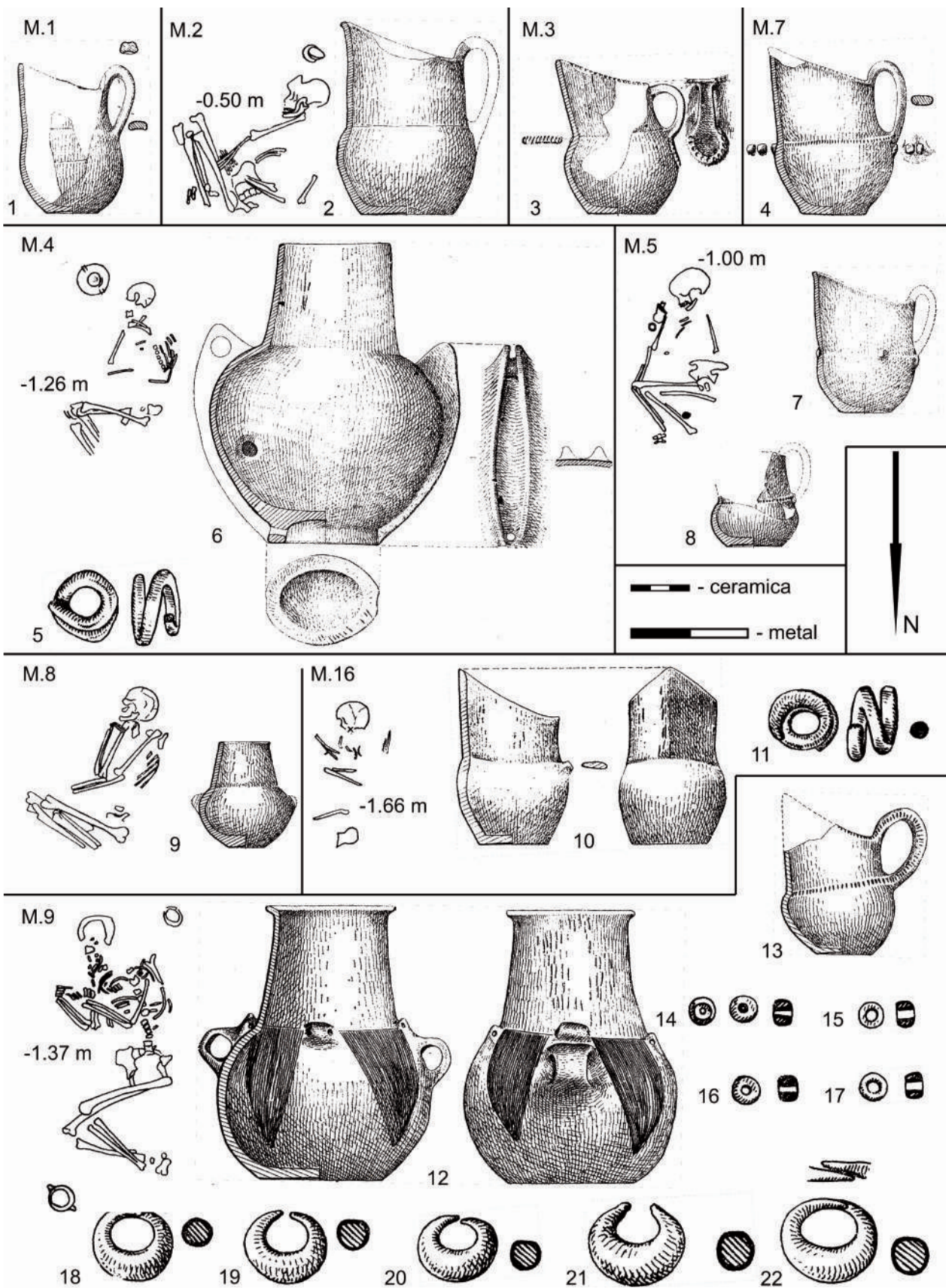

Fig. 58 - Zimnicea, inventarul M.1-5, 7-9, 16. 1-4, 6-10, 12-13: ceramică; 5, 11, 14-22: metal (după A. D. Alexandrescu)

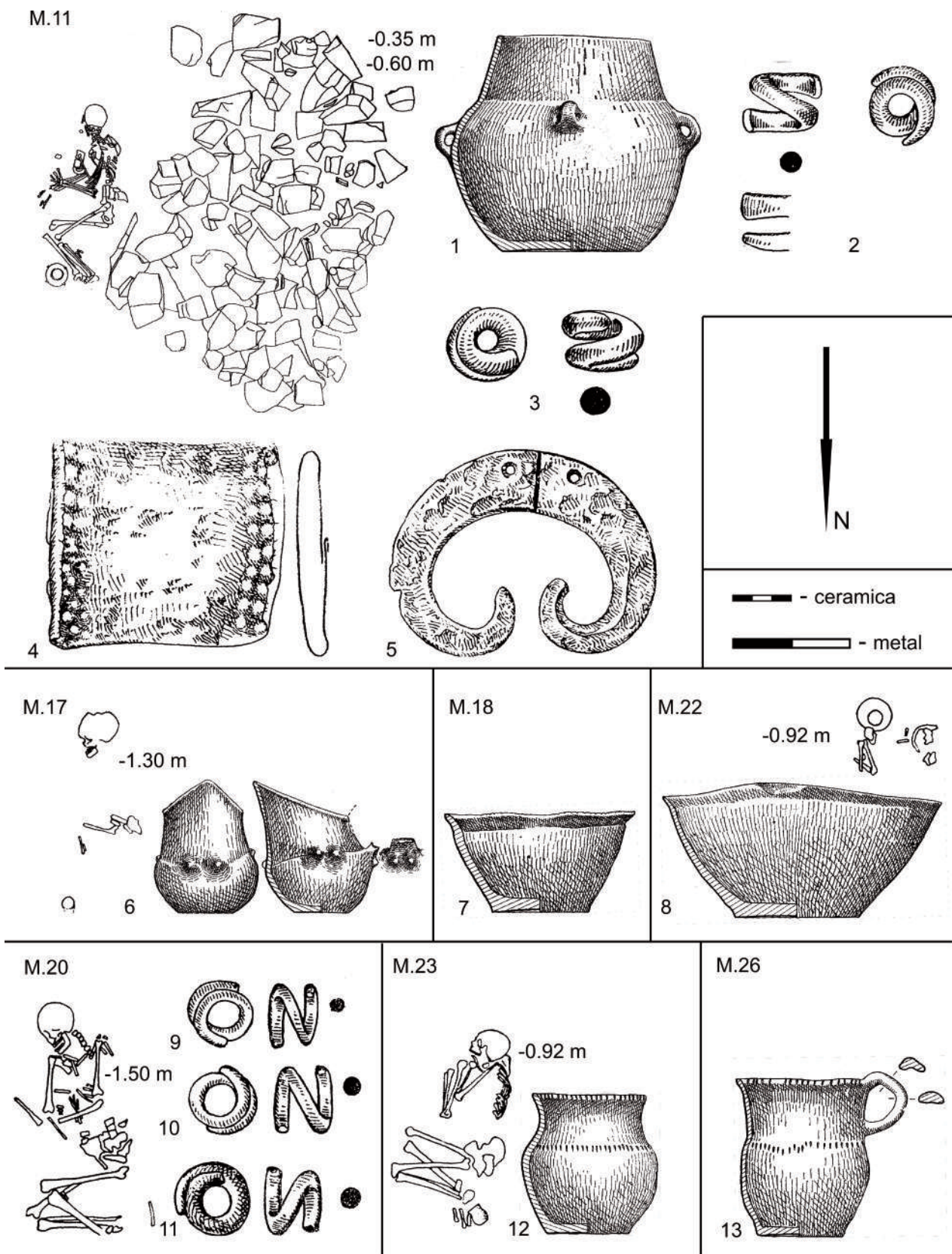

Fig. 59 - Zimnicea, inventarul M.11, 17-18, 20, 22-23, 26. 1, 6-8, 12-13: ceramică; 2-5, 9-11: metal (după A. D. Alexandrescu)

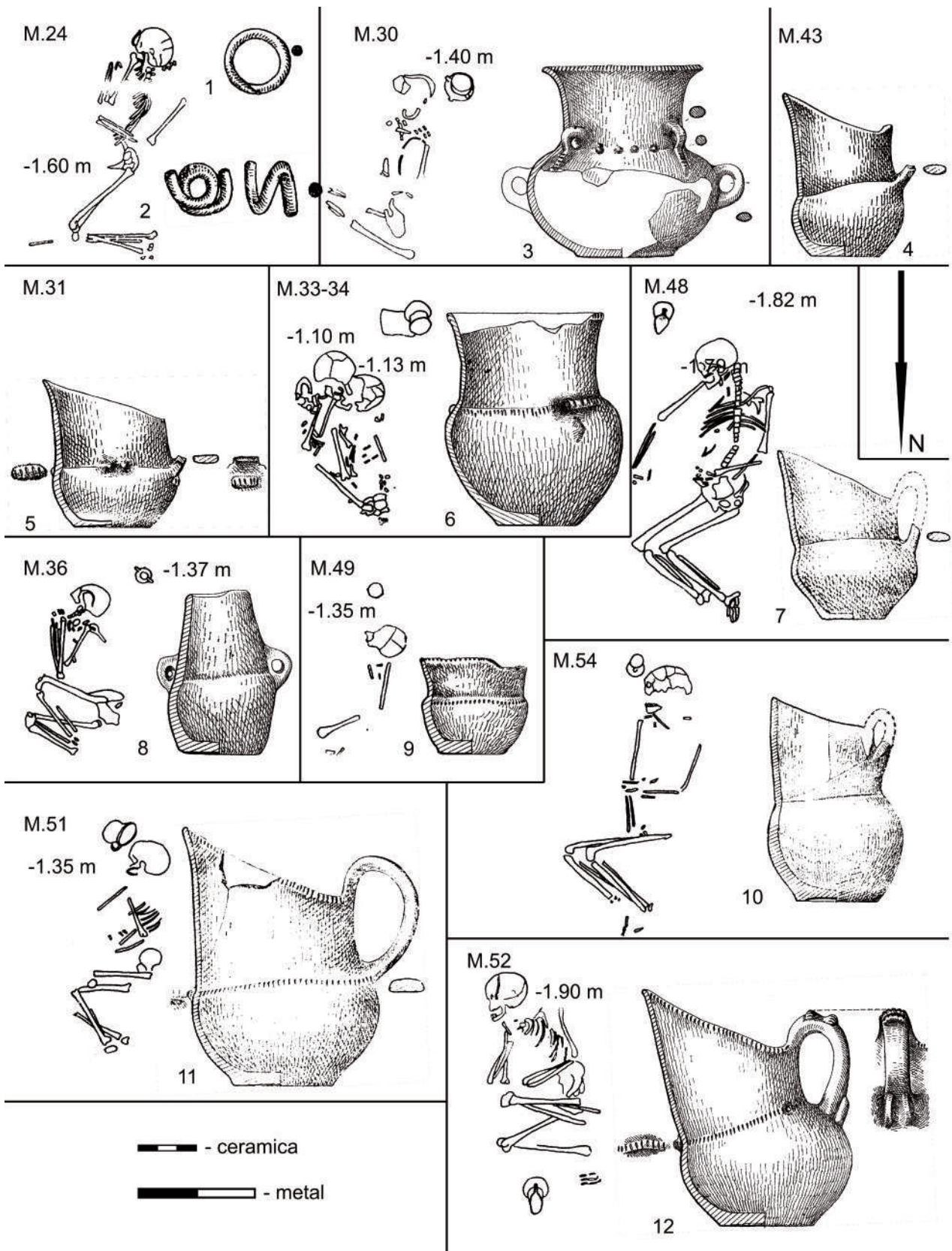

Fig. 60 - Zimnicea, inventarul M.24, 30-31, 33-34, 36, 43, 48-49, 51-52, 54. 3-12: ceramică; 1-2: metal (după A. D. Alexandrescu)

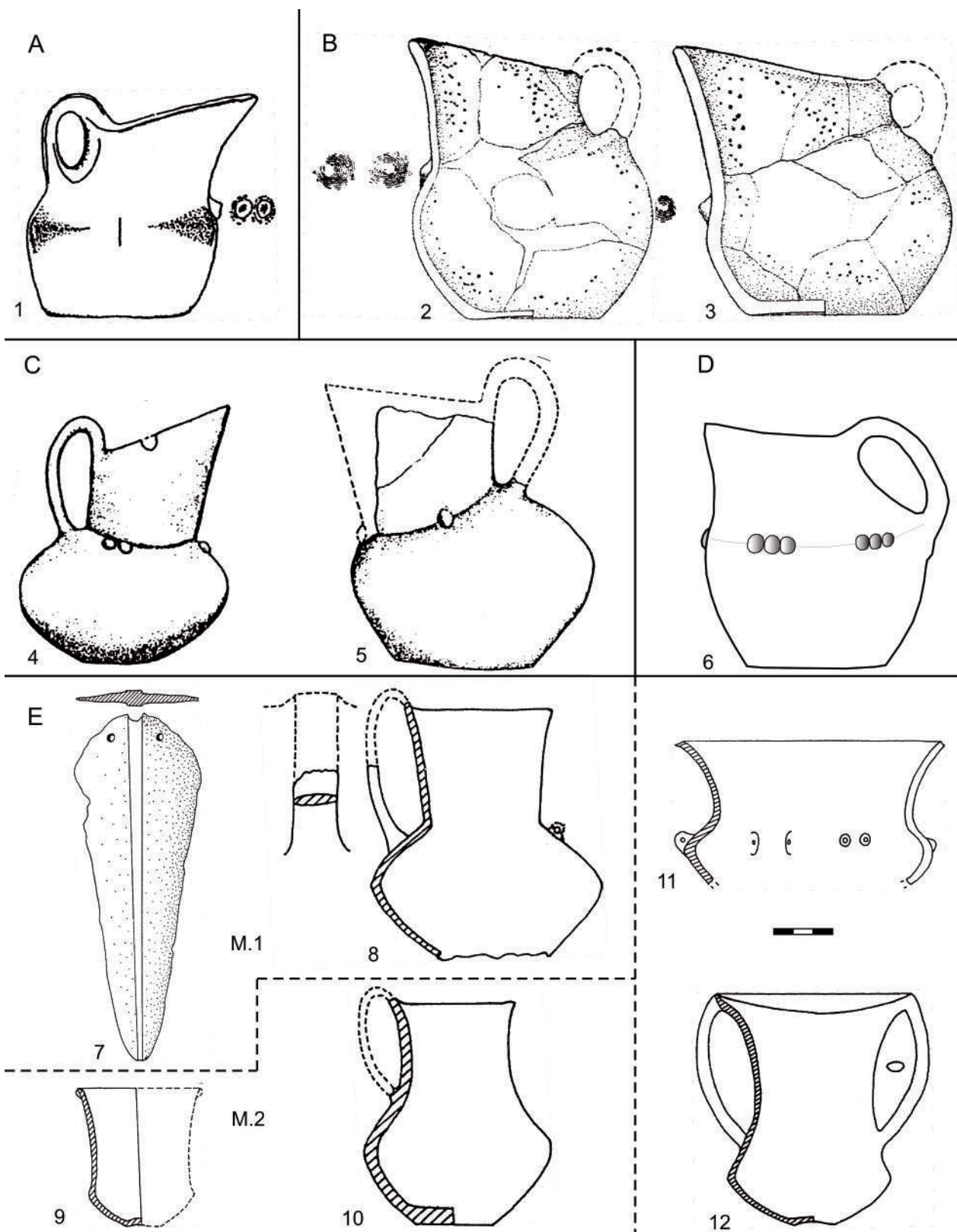

Fig. 61 - A: inventarul mormântului de la Turia; B: inventarul mormântului de la Mlăjeț; C: inventarul mormântului de la Sânzieni; D: vas din M.13 de la Smeeni; E: piese din inventarul mormintelor de la Apa Sărată (7-8: M.1, 9-10: M.2, 11-12: din zona mormintelor). 1-6, 8-12: ceramică; 7: metal (A, C după Székely Zs.; B după P. Roman; D după N. Simache, V. Teodorescu-desen după foto-; E: după C. Schuster; A-D: scări diferite)

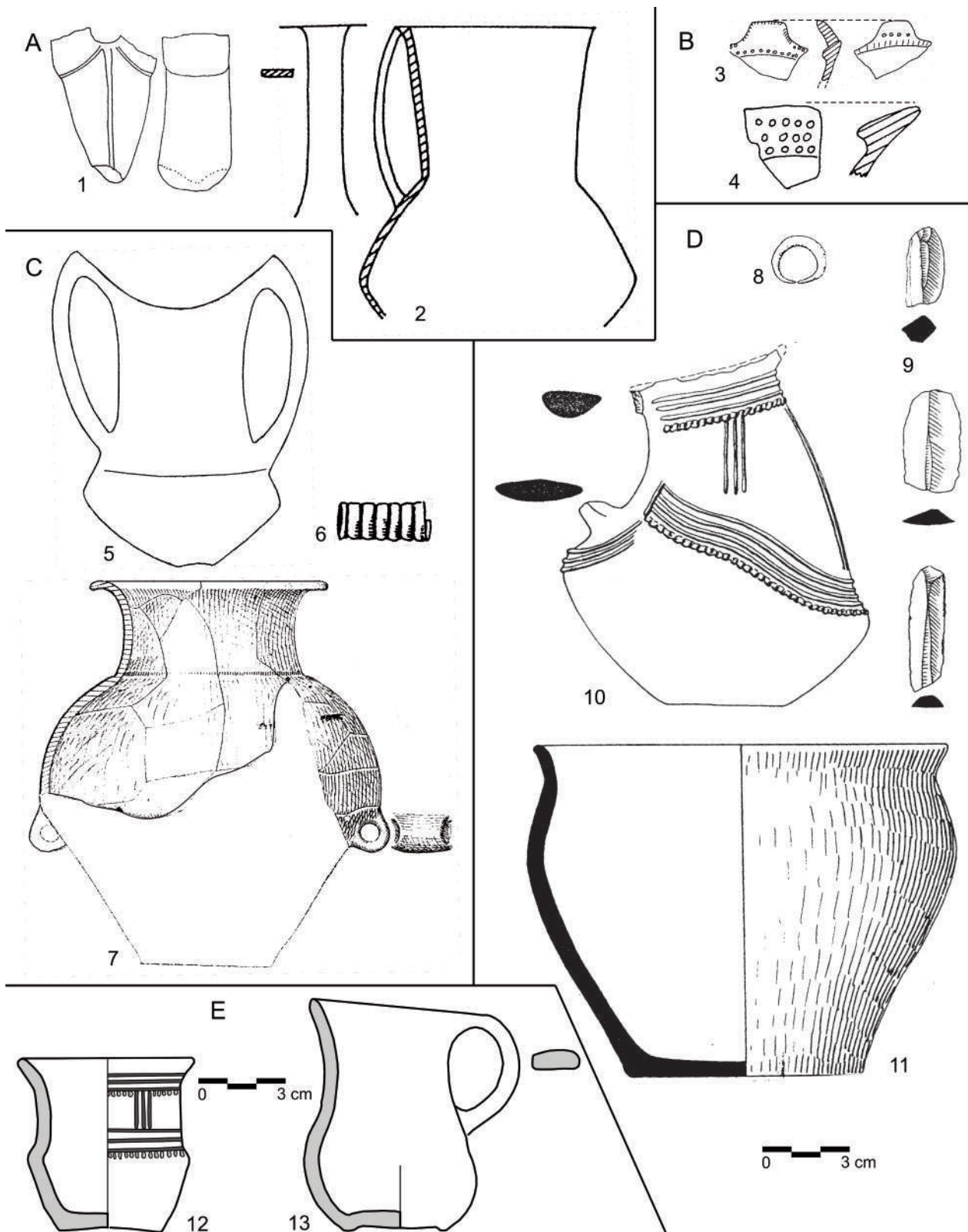

Fig. 62 - A: inventarul mormântului de la Malu cu Flori; B: ceramică din tumulul de la Albești; C: inventarul mormântului de la Movila; D: piese din inventarul M.8 de la Năeni-Colarea; E: vase din mormintele de la Codlea și Ghimbav. 2-5, 7, 10-13: ceramică; 1: piatră; 9: silex; 6, 8: metal (A-B după C. Schuster; C după E. Zaharia; D după A. Vulpe; A-C: scări diferite)

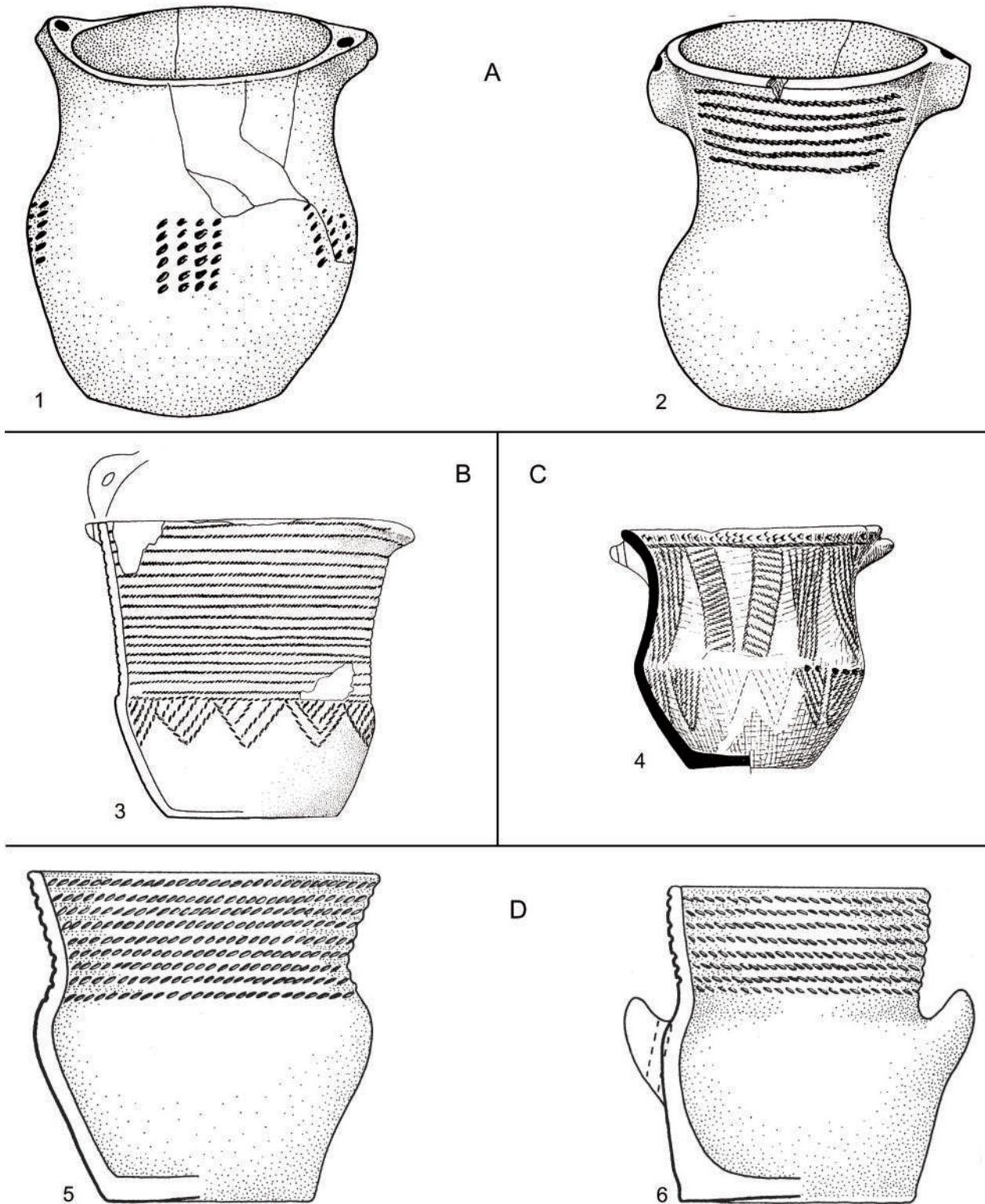

Fig. 63 - A: vase din mormintele T.2 (3) de la Gurbănești; B: vas din T.2 de la Moacșa; C: vas din M.1 / T.2 de la Milostea; D: vase din mormintele T.2 de la Ploiești-Triaj. 1-6: ceramică (A după D. V. Rosetti; B: după Székely Zs.; C după E. Popescu, A.Vulpe; D după E. Comșa; scări diferite)

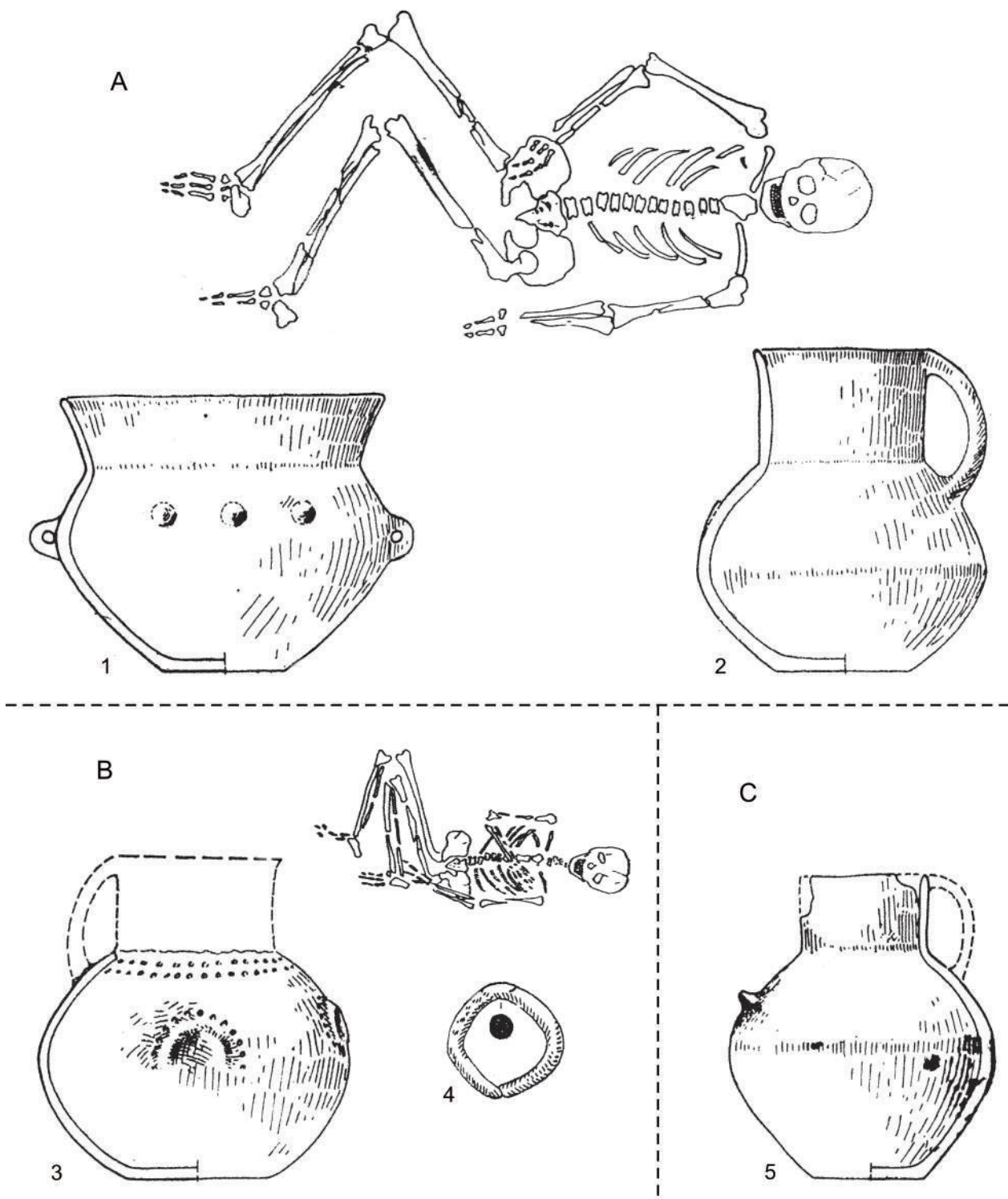

Fig. 64 - Verbița. A: inventarul M.1 / T.I; B: inventarul M.1 / T.II; C: inventarul M.1 / T.III. 1-3, 5: ceramică; 4: metal (după D. Berciu, P. Roman; scări diferite)

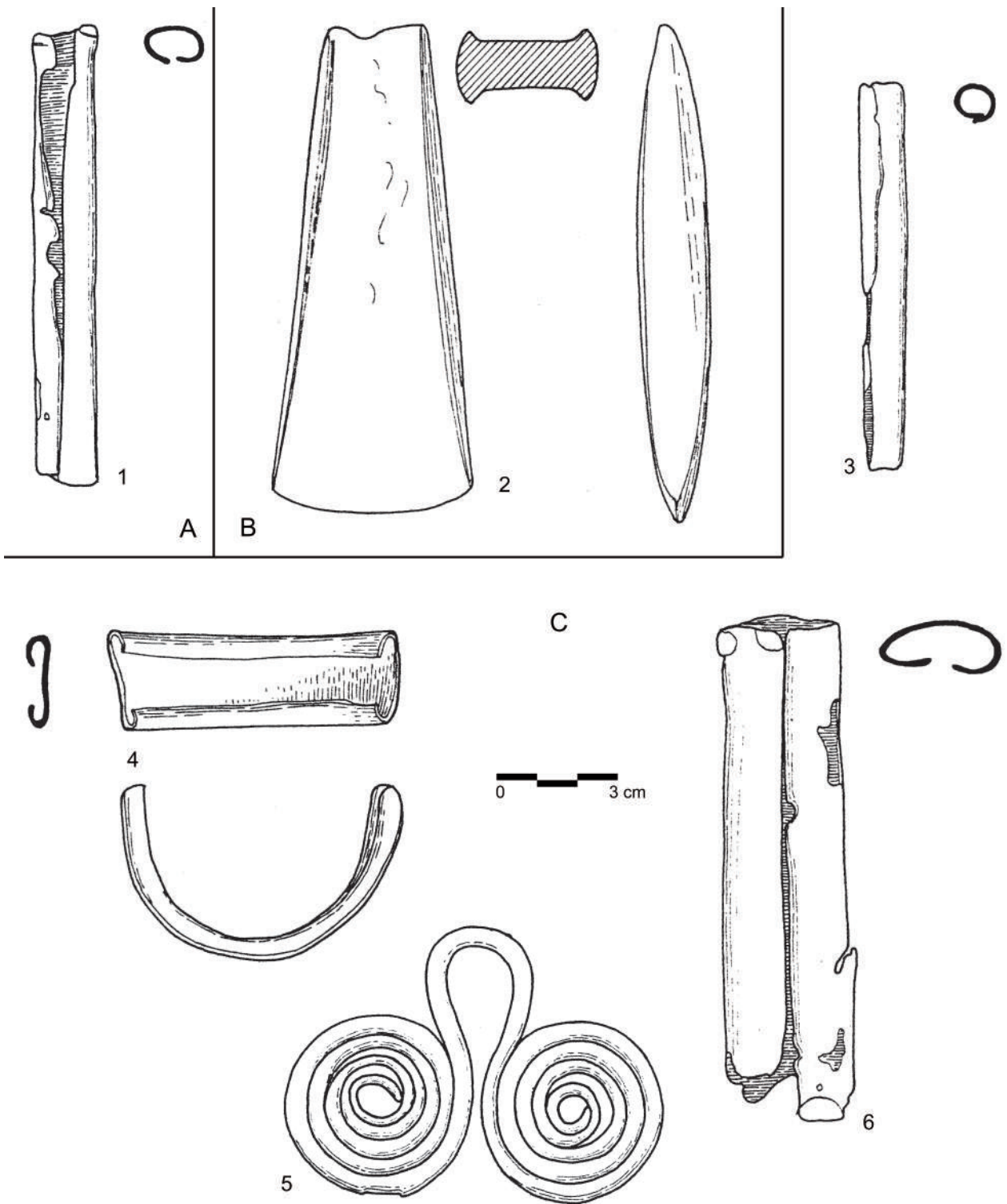

Fig. 65 - Ploiești-Triaj, T.I. A: M.2; B: M.4a; C: M.3. 1-6: metal (după S. Junghans, E. Sangmeister, M. Schröder)

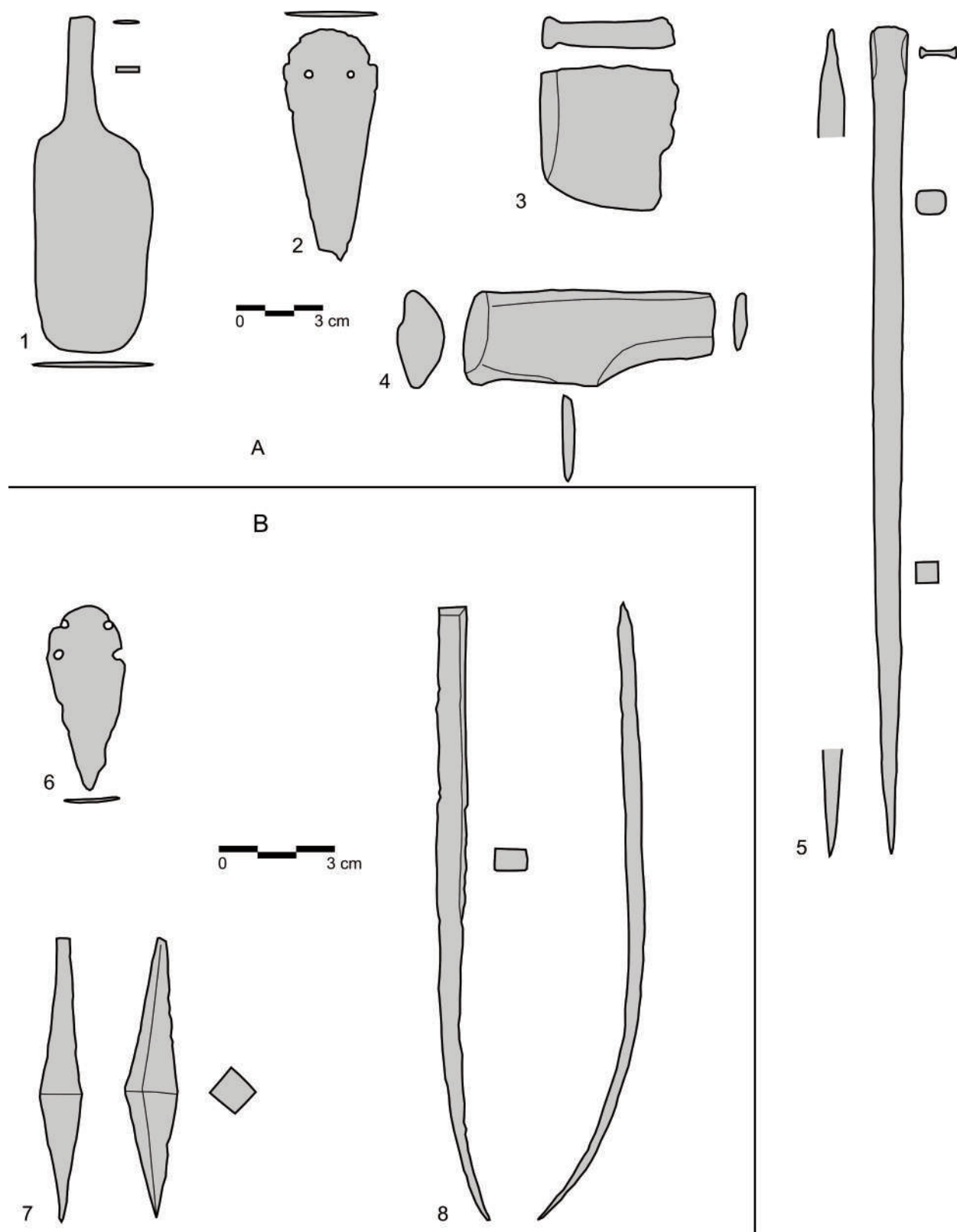

Fig. 66 - Piese de metal. A: din așezarea de la Odaia Turcului (2 după E. Tudor); B: din așezarea de la Braneț (după A. Ulanici)

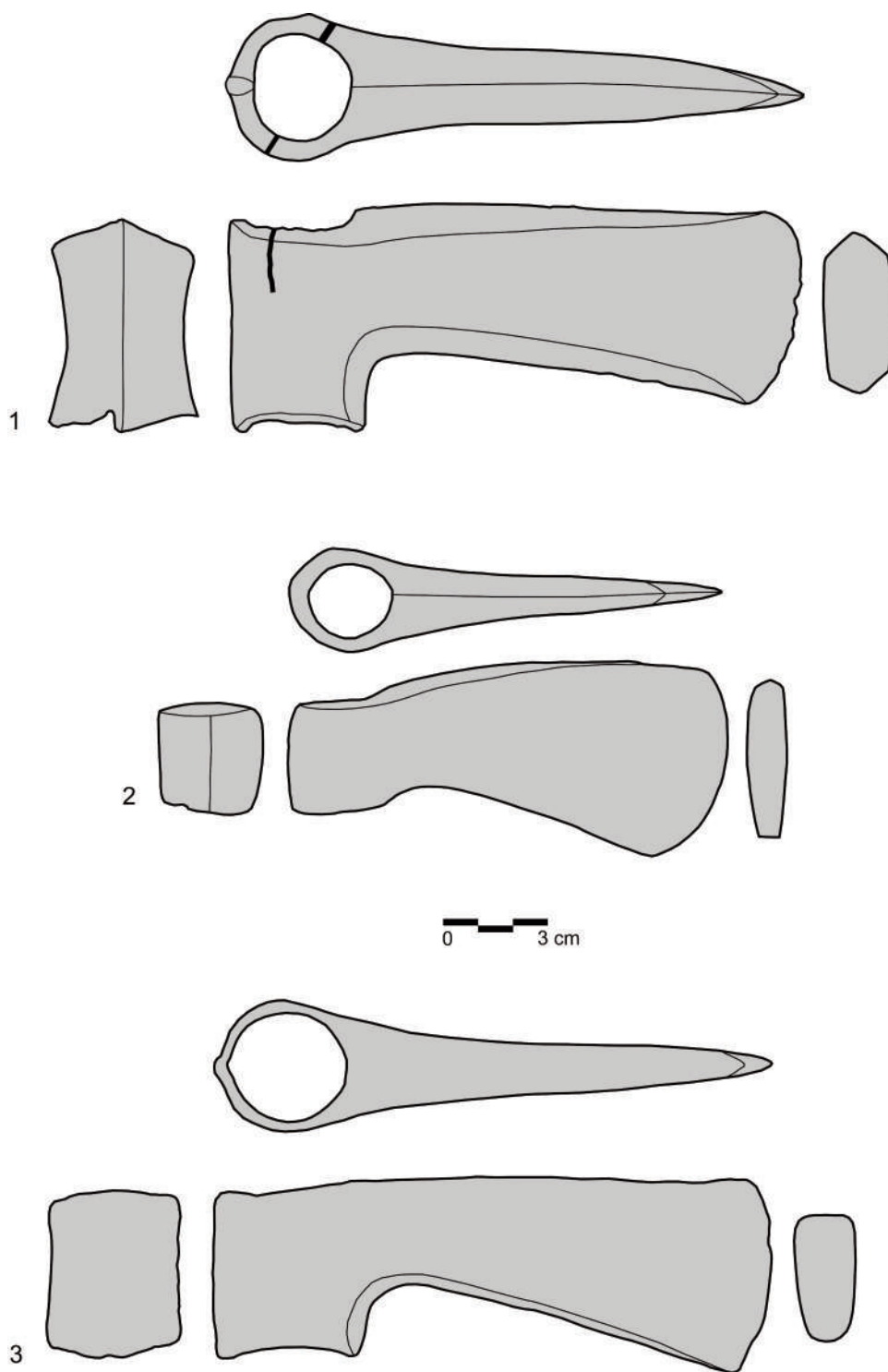
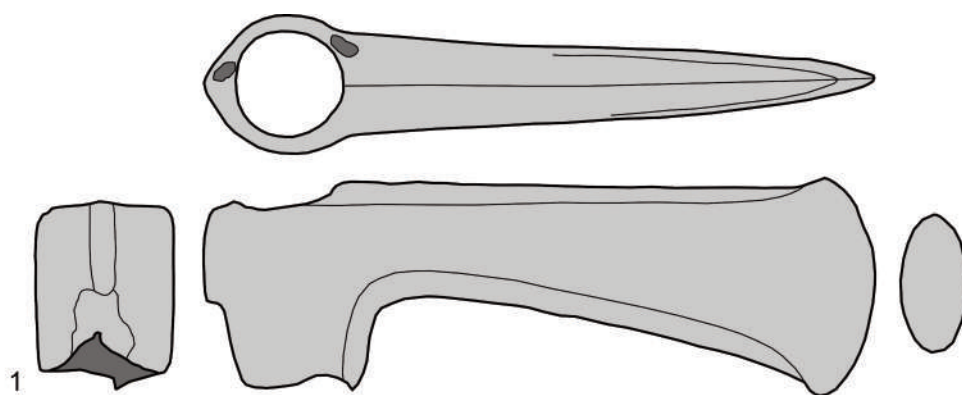

Fig. 67 - Piese de metal. 1-2: Izvoarele (?); 3: Găujani; descoperiri izolate

A

B

0 3 cm

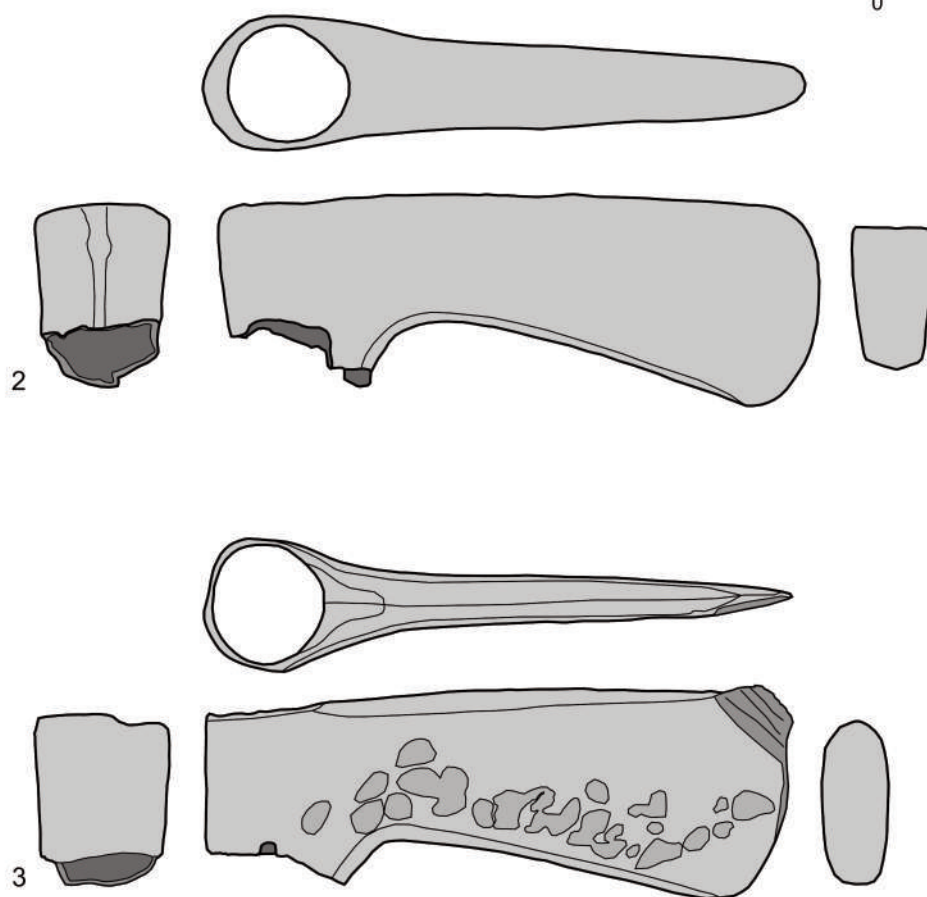

Fig. 68 - Piese de metal. A: Berbești, descoperire izolată; B: Bolboși, depozit

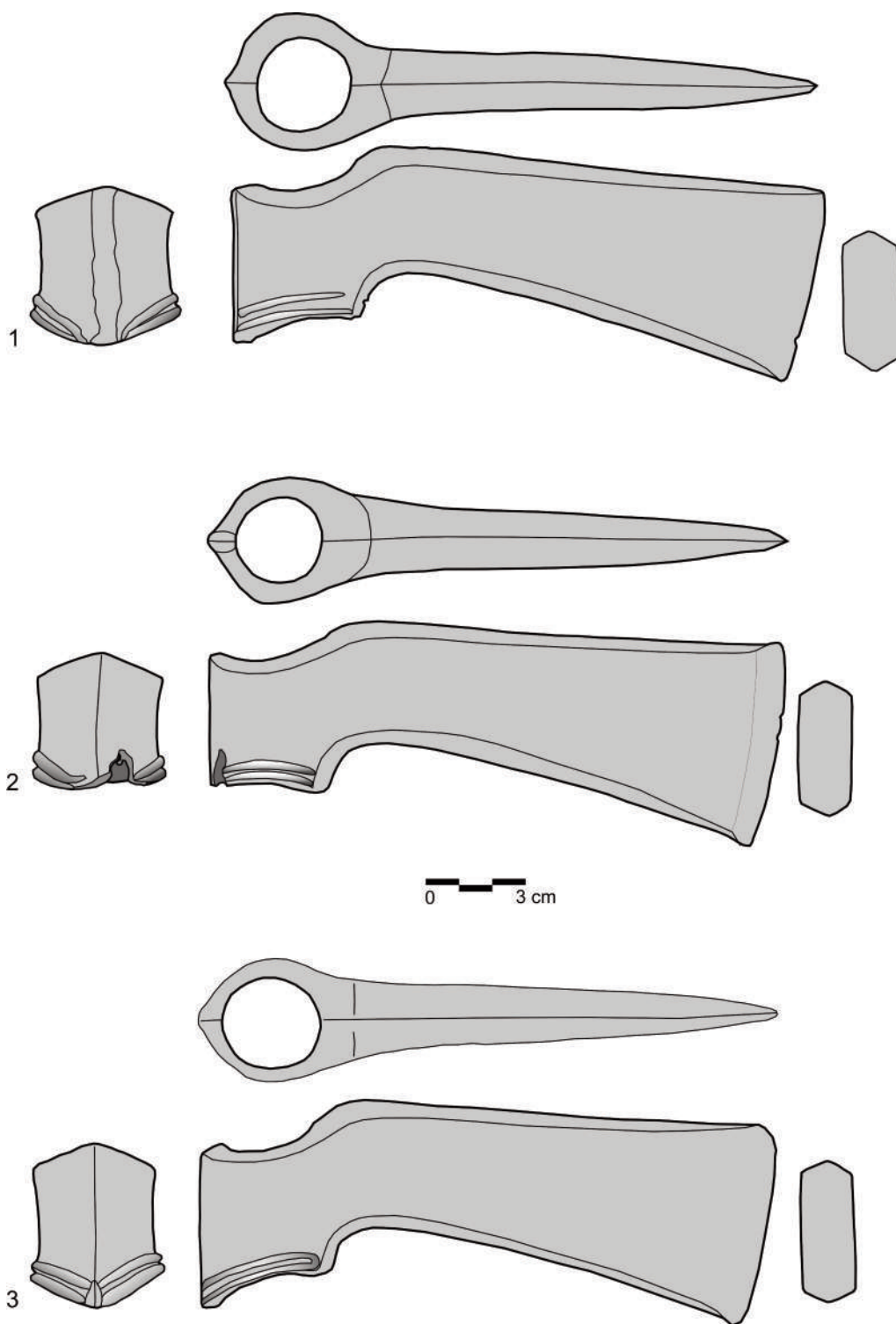

Fig. 69 - Piese de metal din depozitul de la Ostrovu Corbului (II)

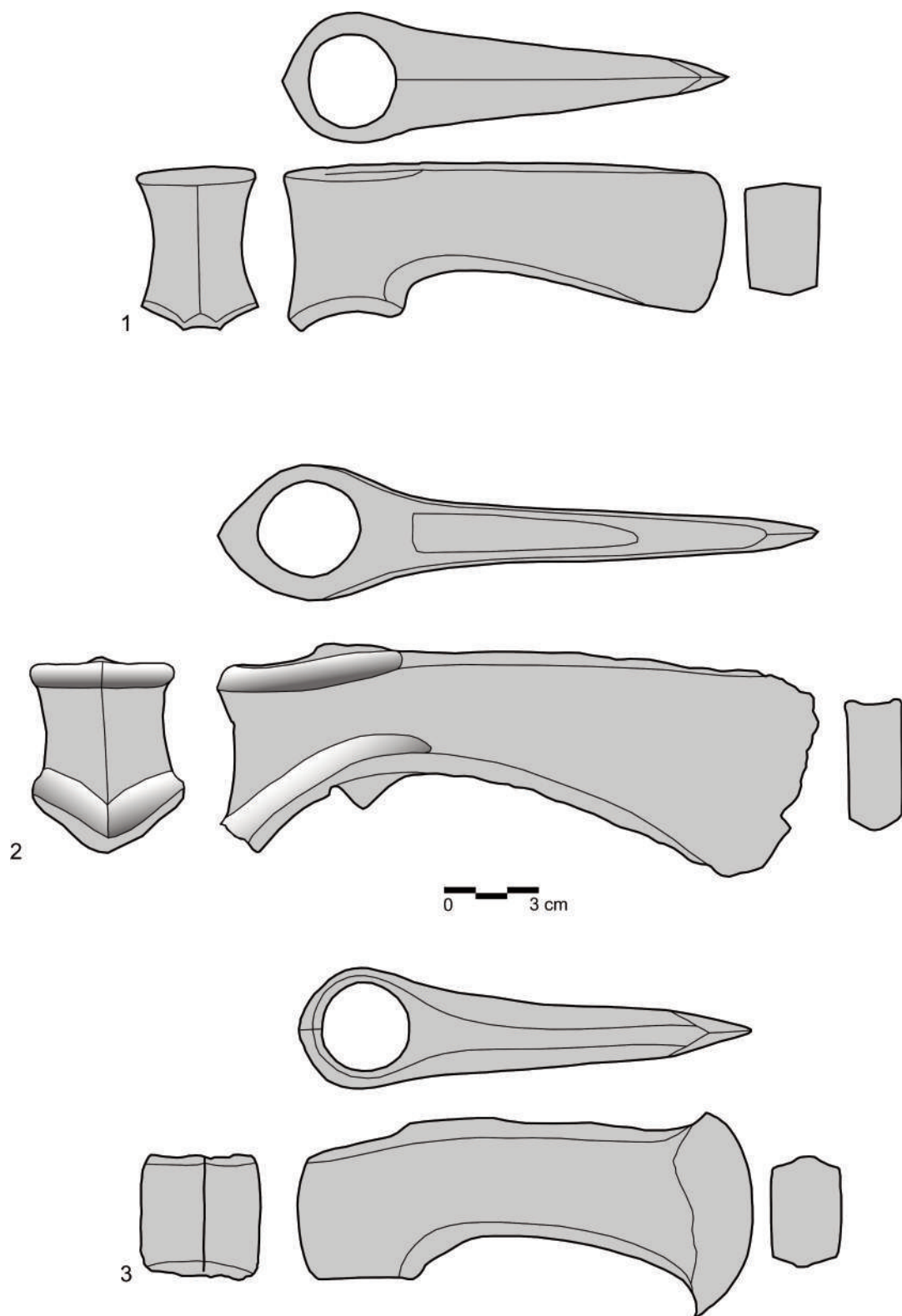

Fig. 70 - Piese de metal. 1: Ciovârnișani; 2: Bungetu; 3: Coslogeni; descoperiri izolate

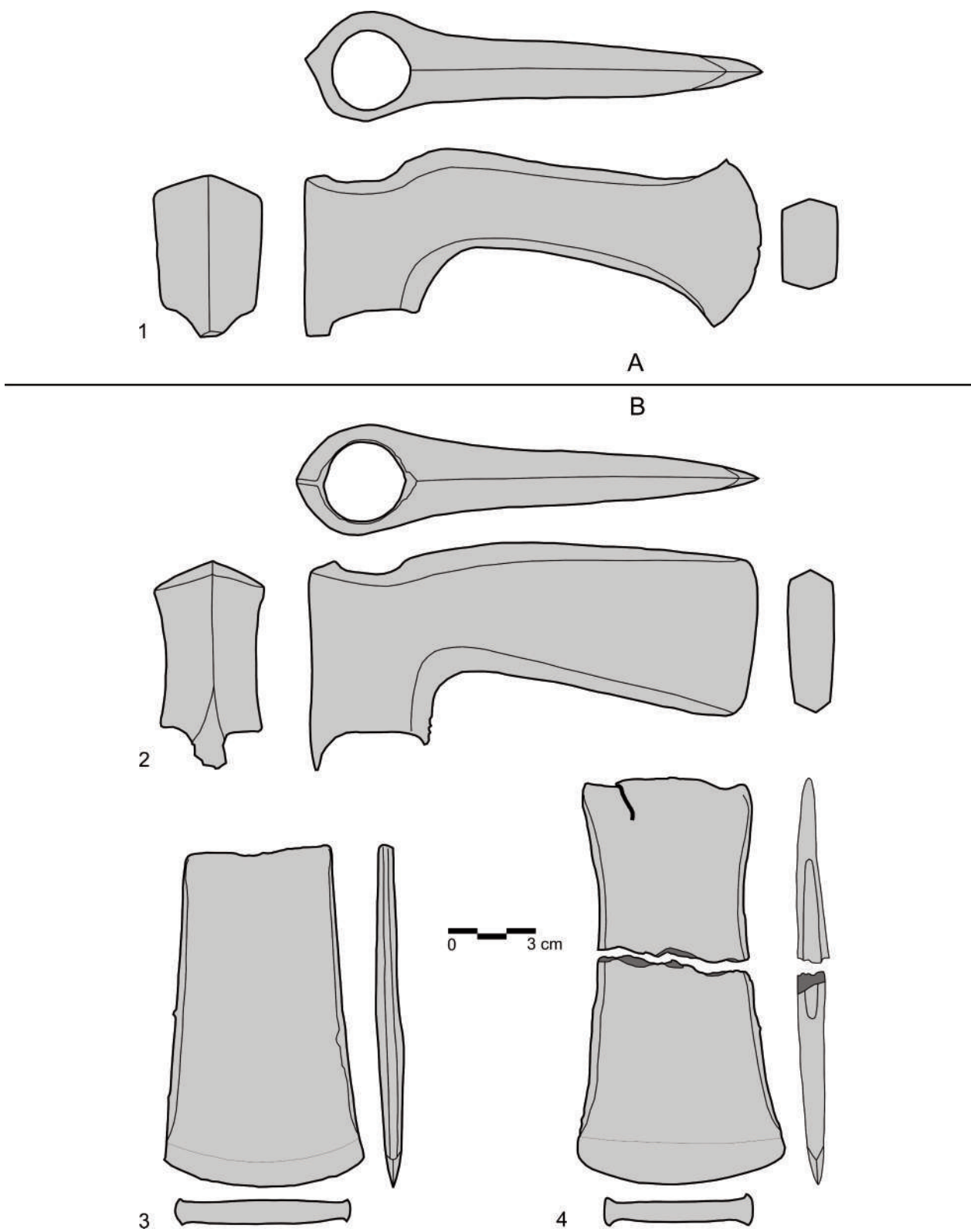

Fig. 71 - Piese de metal. A: Mircea Vodă, descoperire izolată; B: Râncăciov, depozit

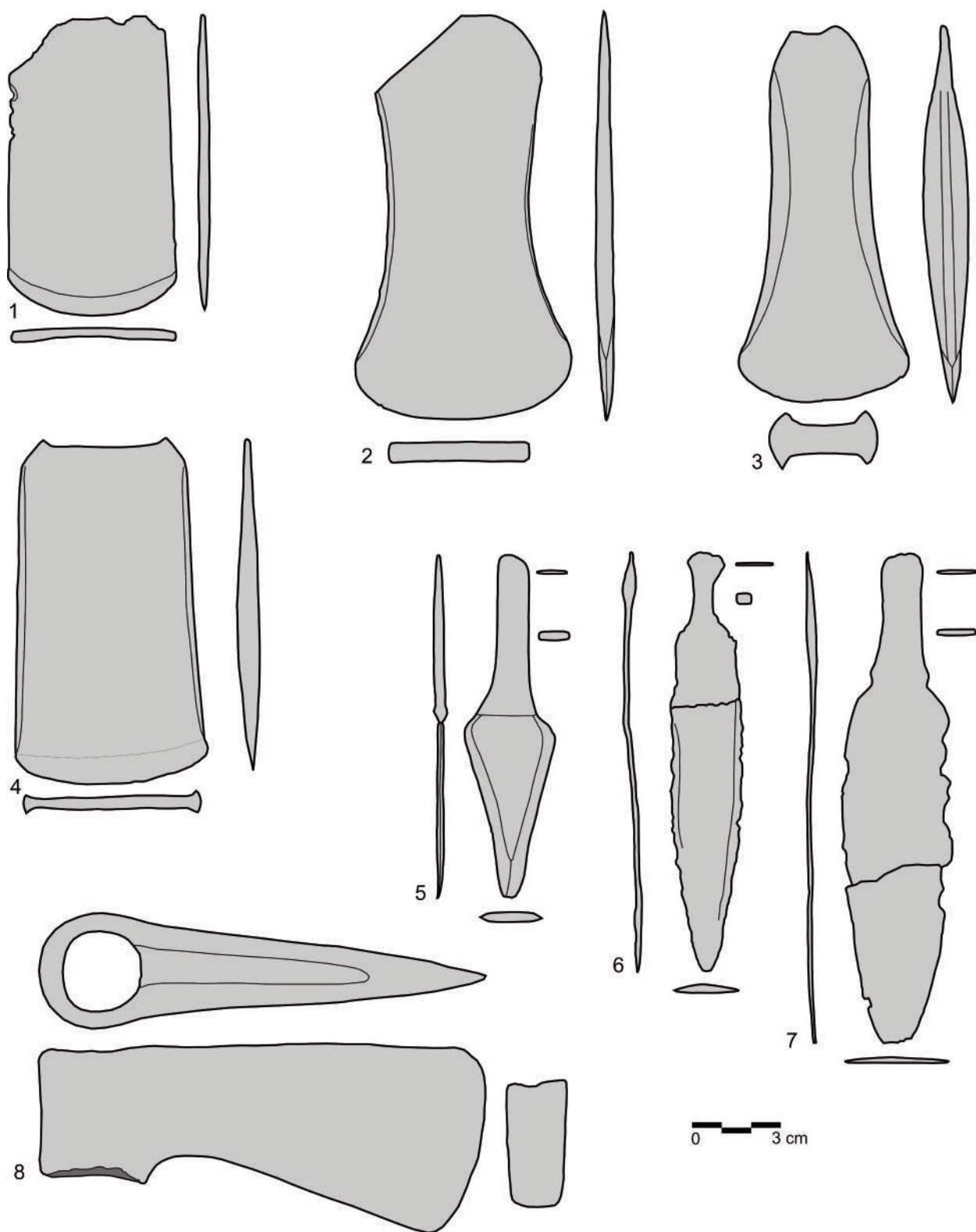

Fig. 72 - Piese de metal. 1: Fărcașu de Sus; 2: Schitu; 3: Retevoești; 4: Gemenea-Brătulești; 5: Grădiștea; 6: Coslogeni; 7: Roseți; 8: „Ploiești”; 1, 3-8: descoperiri izolate, 2: din depozit

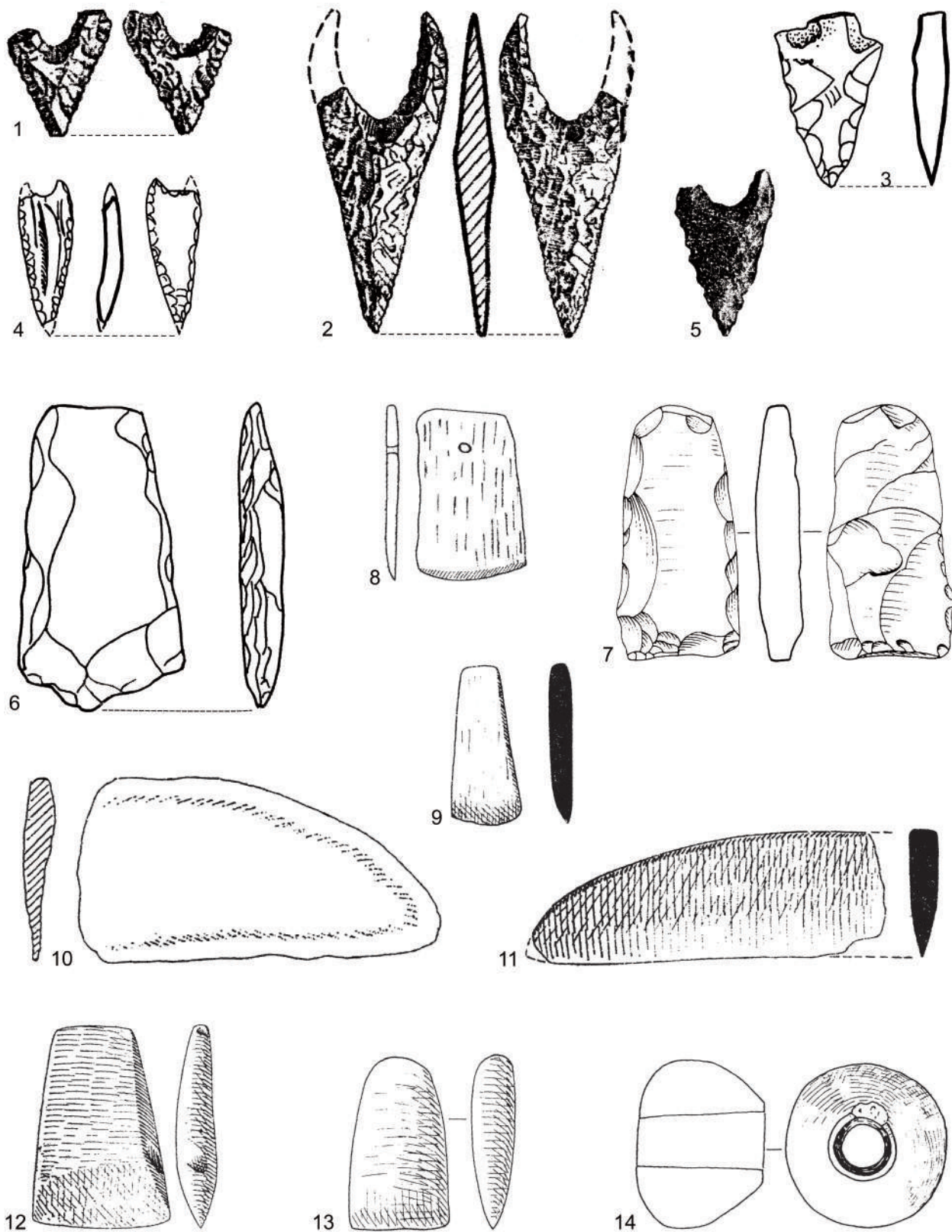

Fig. 73 - Obiecte de silex și piatră. 1-2: Branet; 3-4, 7, 13-14: Leliceni; 5: Brașov-Dealul Melcilor; 6: București-Ciurelu; 8: Govora Sat-Runcuri; 9, 11-12: Năeni-Colarea; 10: Sf. Gheorghe-Örkö. 1-14: așezare (1-2 după A. Ulanici; 3-4, 7, 13-14 după P. Roman, A. Dodd-Oprîtescu, Pál J.; 5 după A. Prox; 6 după C. Schuster; 8 după P. Roman; 9, 11-12 după A. Vulpe; 10 după Székely Zs.; scări diferite)

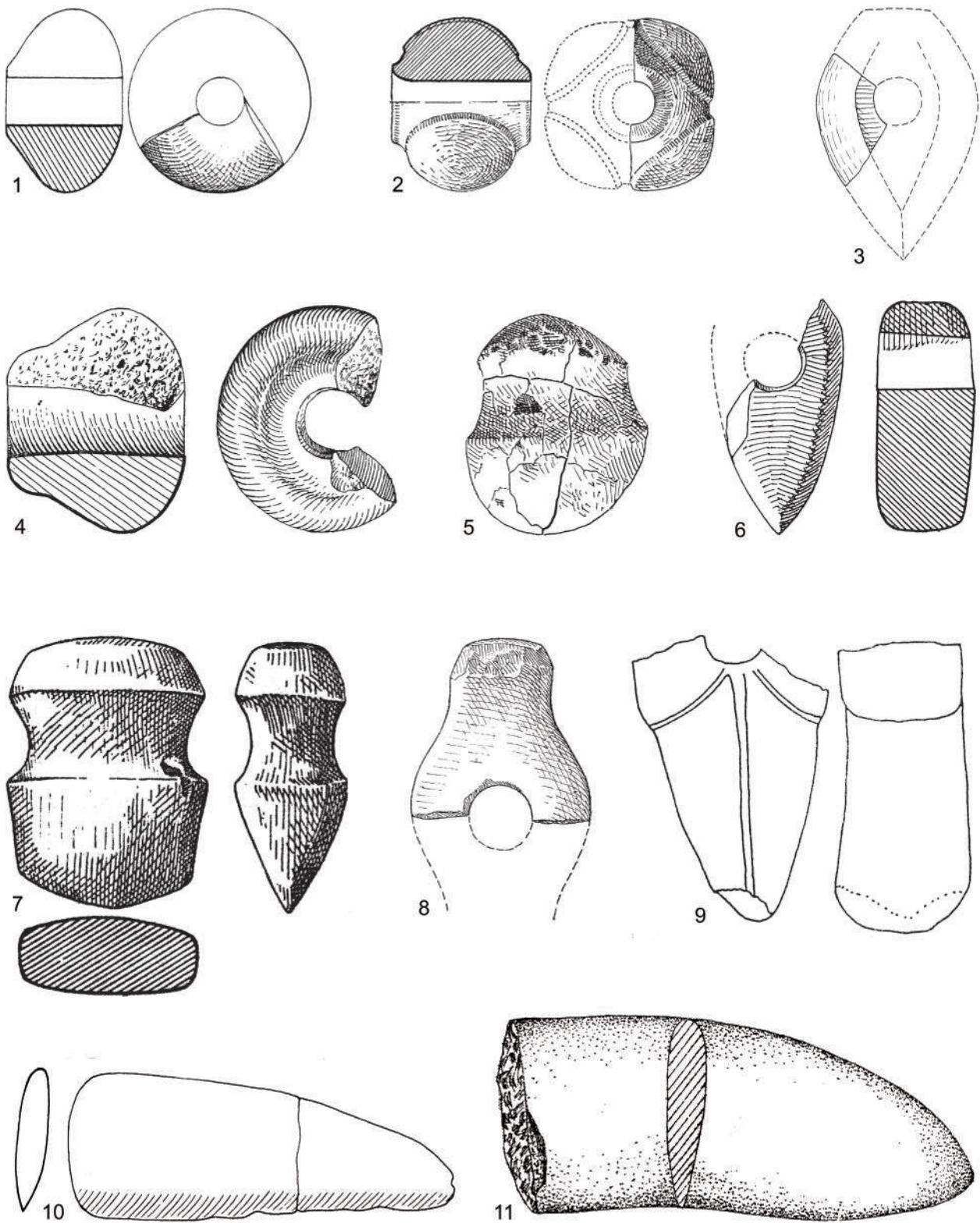

Fig. 74 - Obiecte de piatră. 1: Surlari; 2, 5: Verbicioara; 3, 10: Lelicieni; 4: București-Cățelu Nou; 6: Cuciulata; 7: Branet; 8: Văcărești; 9: Malu cu Flori; 11: Rogova. 1-8, 10-11: așezare; 9: mormânt (1, 4 după V. Leahu; 2, 5 după D. Berciu; 3, 10 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 6 după Gh. Bichir; 7 după A. Ulanici; 8 după E. Tudor; 9 după C. Schuster; 11 după G. Crăciunescu; scări diferite)

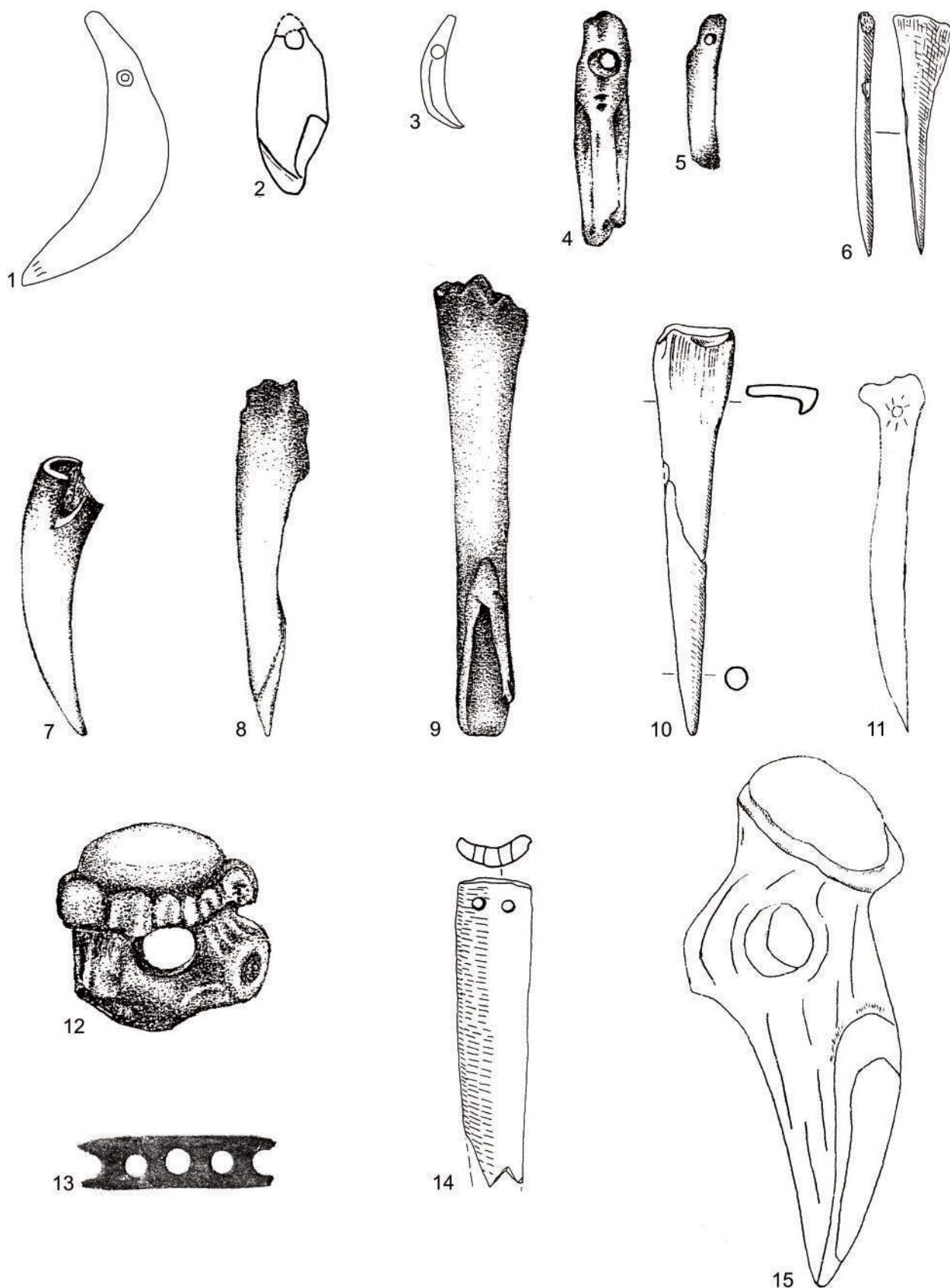

Fig. 75 - Obiecte de os și corn. 1, 11, 15: Mihăilești; 2, 6, 14: Leliceni; 3: Branet; 4-5, 7-9, 12: Rogova; 10: Govora Sat-Runcuri; 13: Sărata Monteoru. 1-15: așezare (1, 11, 15 după C. Schuster; 2, 6, 14 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 3 după A. Ulanici; 4-5, 7-9, 12 după G. Crăciunescu; 10 după P. Roman; 13 după E. Zaharia; scări diferite)

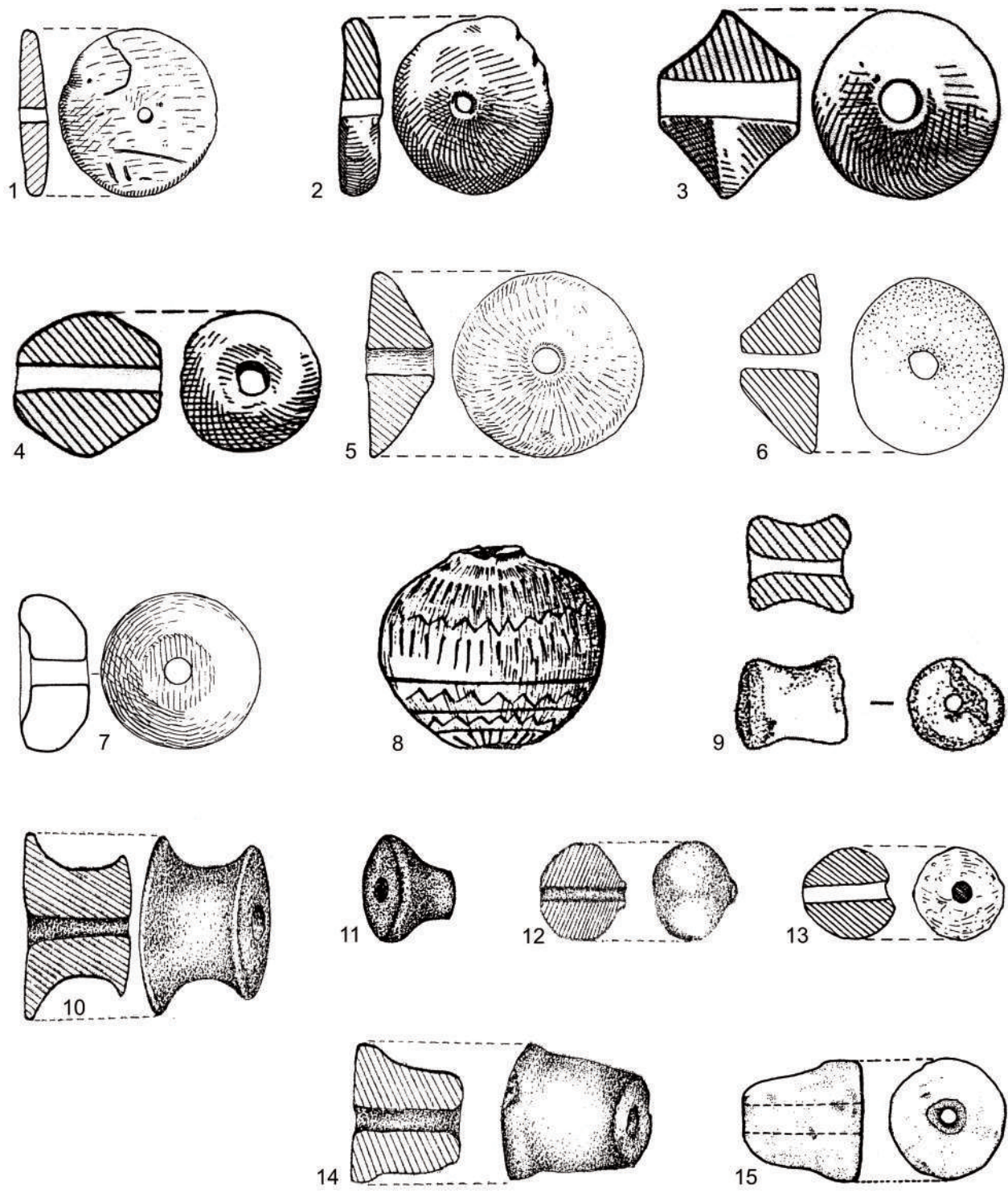

Fig. 76 - Obiecte de lut. 1, 5: Odaia Turcului; 2-4: Branet; 6: Mihăilești; 7: Lelicieni; 8: Greci; 9: Zoltan; 10-11, 13-14: Rogova; 12: București-Militari; 15: Cârcea-Hanuri. 1-15: așezare (1, 5 după E. Tudor; 2-4, 8 după A. Ulanici; 6 după C. Schuster; 7 după P. Roman, A. Dodd-Oprîțescu, Pál J.; 9: după V. Cavruc; 10-11, 13-14 după G. Crăciunescu; 12 după M. Turcu; 15 după M. Nica; scări diferite)

Fig. 77 - Obiecte de lut. 1-2: Branet; 3: Greci; 4, 9: Leliceni; 5, 13: Odaia Turcului; 6: București-Militari; 7-8: Rogova; 10, 12: Orlești; 11: Cârlomănești; 14: Govora Sat-Runcuri. 1-14: așezare (1-3 după A. Ulanici; 4, 9 după P. Roman, A. Dodd-Oprîțescu, Pál J.; 5, 13 după E. Tudor; 6 după M. Negru, C. Schuster; 7-8 după G. Crăciunescu; 10, 12 după Gh. Petre-Govora; 11 după A. Oancea, V. Drâmbocianu; 14 după P. Roman; scări diferite)

Fig. 78 - Obiecte de lut. 1, 11: Leliceni; 2: Odaia Turcului; 3: Văcărești; 4: București-Fundeni; 5, 7: Zăbala; 6: București-Ciurelu; 8: Sf. Gheorghe-Örkö; 9: Branet; 10: Zoltan. 1-11: așezare (1, 11 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 2-3 după E. Tudor; 4 după D. V. Rosetti; 5, 7-8 după Székely Zs.; 6 după S. Morintz; 9 după A. Ulanici; 10 după V. Cavruc; scări diferite)

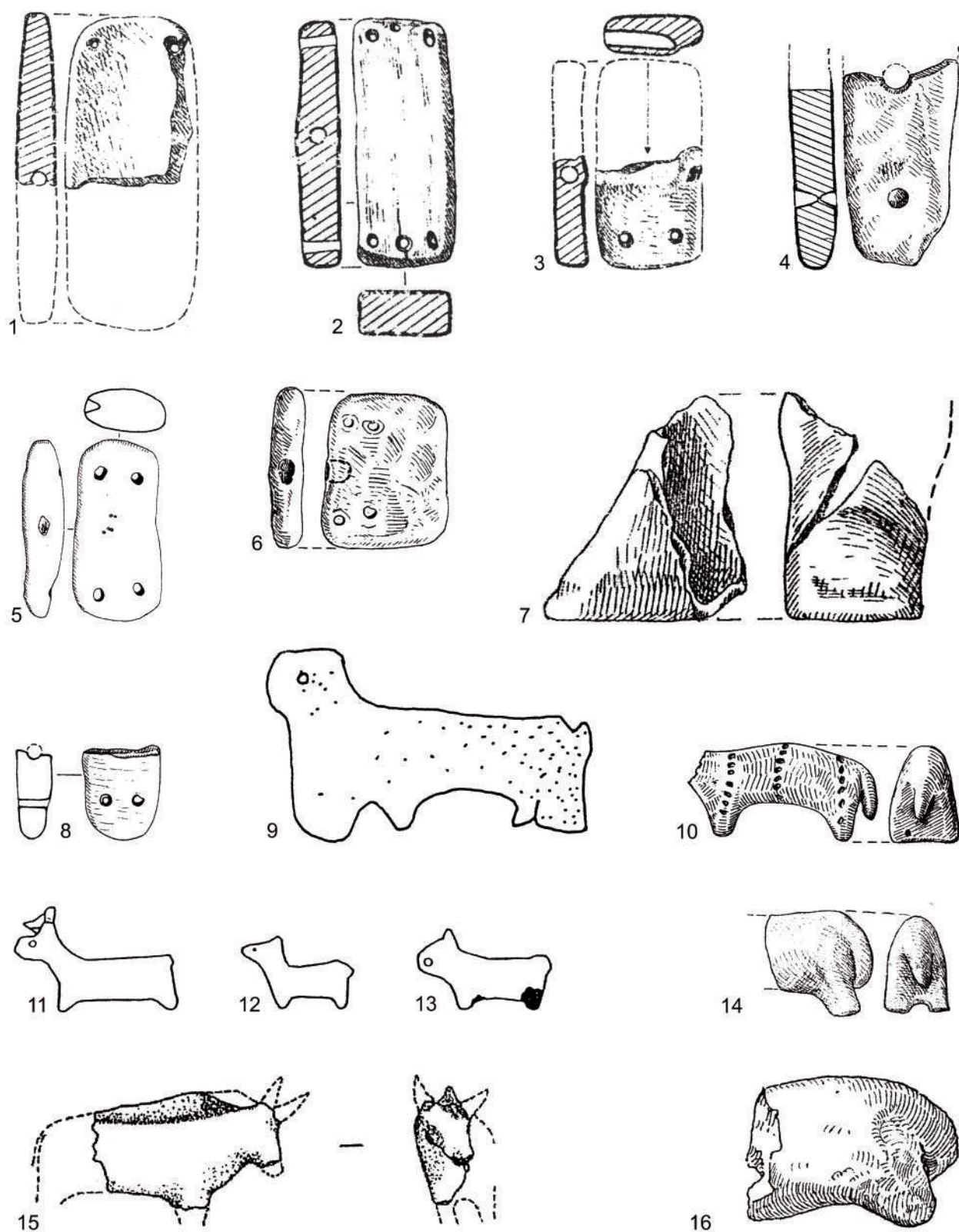
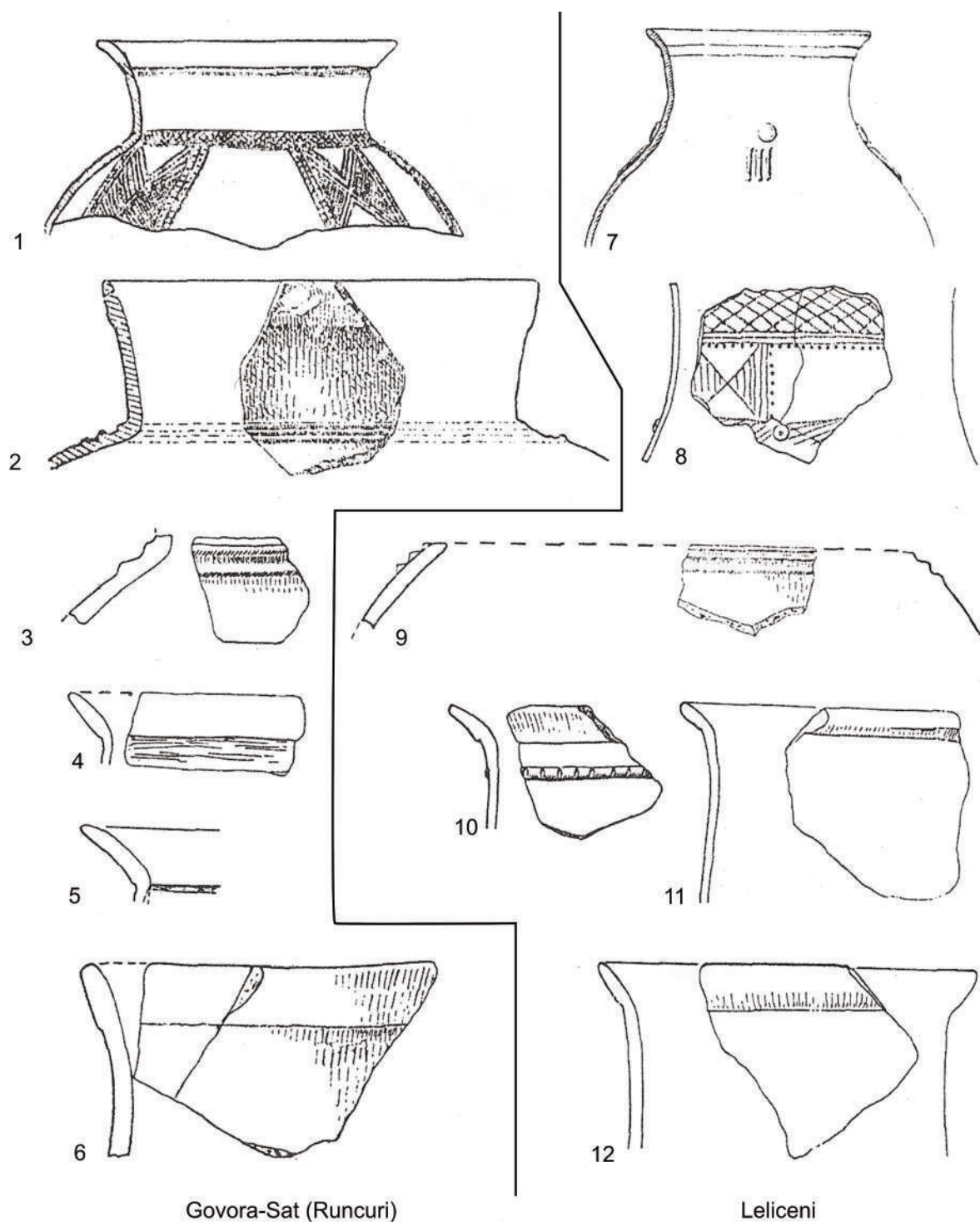

Fig. 79 - Obiecte și plastică de lut. 1-3: Bârsești; 4, 14: Văcărești; 5, 8: Leliceni; 6, 10: Odaia Turcului; 7: Branet; 9: Schitu-La Conac; 11-13: Zăbala; 15: Zoltan; 16: București-Fundeni. 1-16: așezare (1-3 după Gh. Petre-Govora; 4, 6, 10, 14 după E. Tudor; 5, 8 după P. Roman, A. Dodd-Oprîțescu, Pál J.; 7 după A. Ulanici; 9 după C. Schuster; 11-13 după Székely Zs.; 15 după V. Cavruc; 16 după D. V. Rosetti; scări diferite)

Govora-Sat (Runcuri)

Leliceni

Fig. 80 - Comparație între decorul incizat de tip Runcuri și cel șnurat de tip Jigodin. 1-6: Govora Sat-Runcuri; 7-12: Leliceni (1-2 după Gh. Petre-Govora; 3-6 după P. Roman; 7-12 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-12: ceramică (scări diferite)

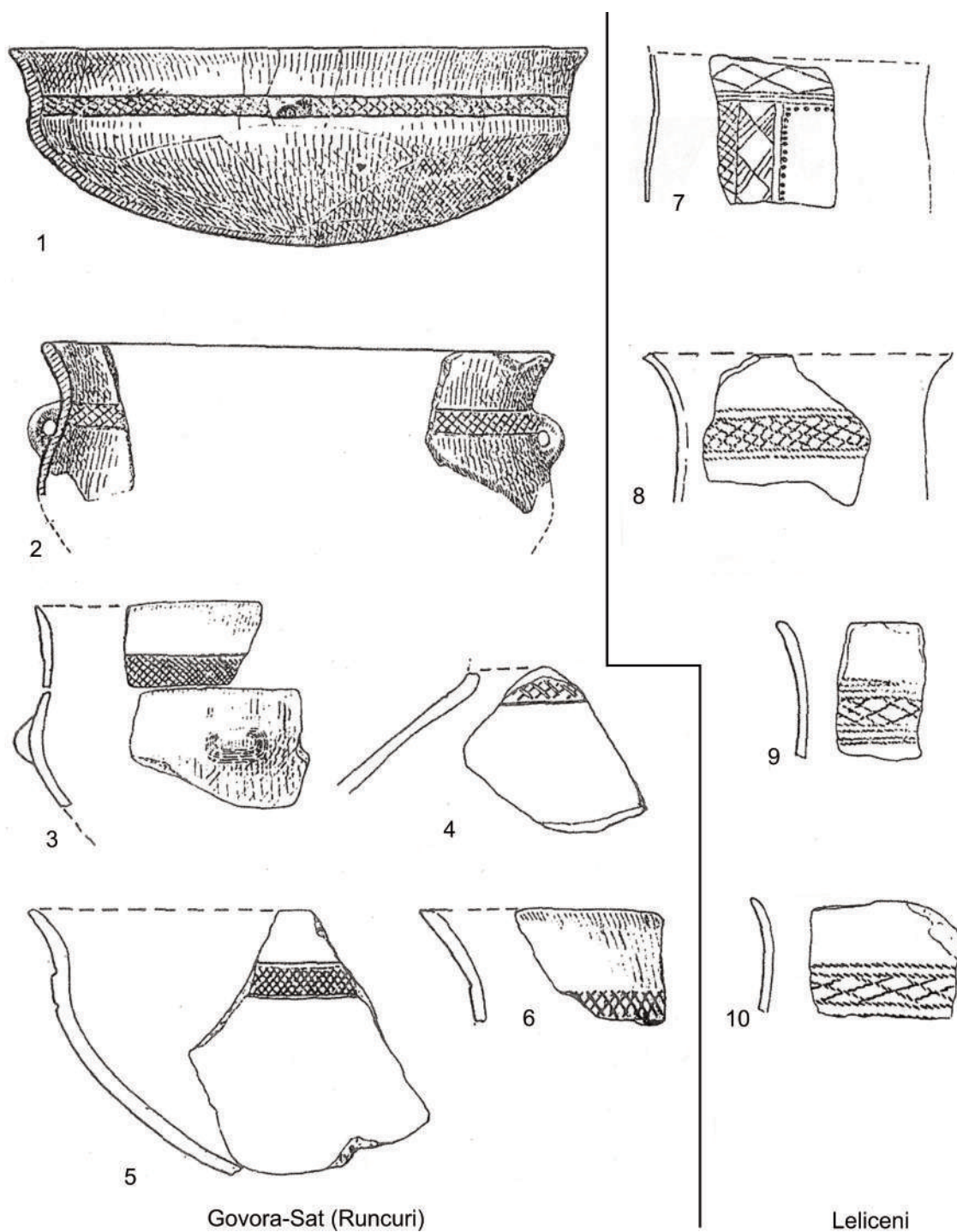
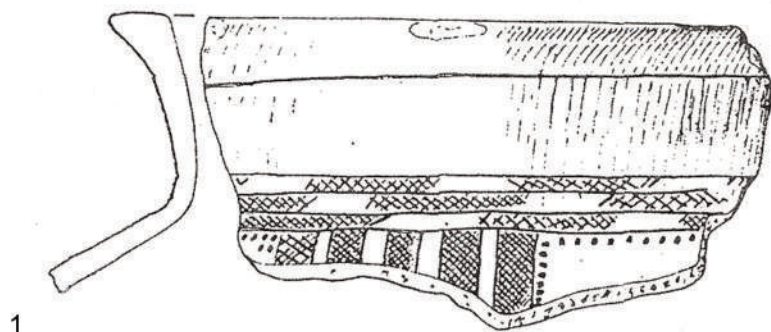
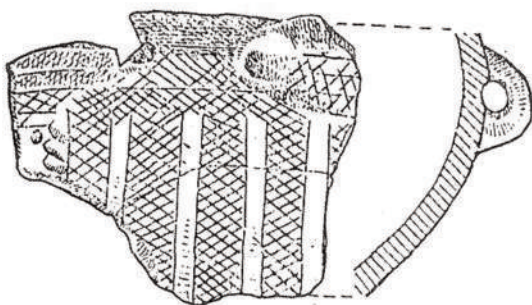

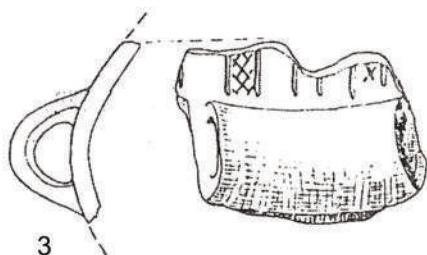
Fig. 81 - Comparație între decorul incizat de tip Runcuri și cel șnurat de tip Jigodin. 1-6: Govora Sat-Runcuri; 7-10: Leliceni (1-2 după Gh. Petre-Govora; 3-6 după P. Roman; 7-10 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-10: ceramică (scări diferite)

1

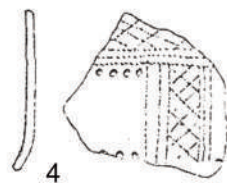

2

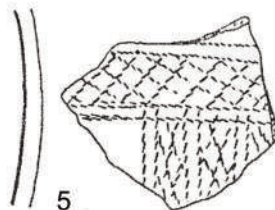

3

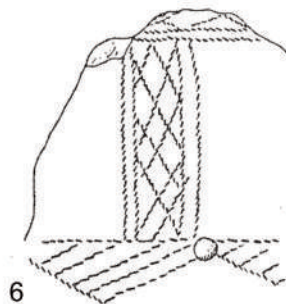
Govora-Sat (Runcuri)

4

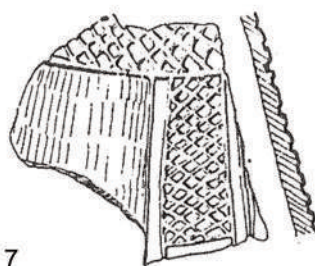

5

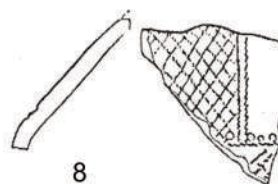
6

Leliceni

7

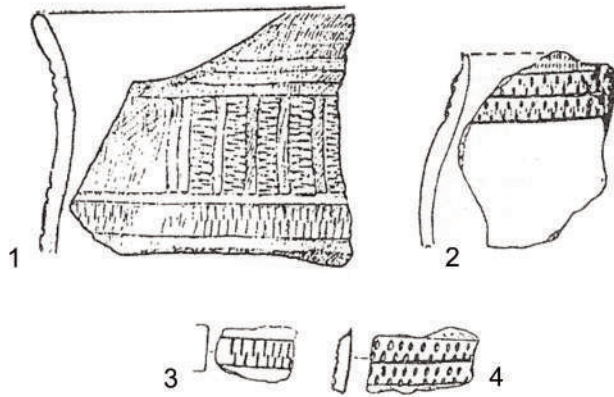
Valea Calului

8

Bogdănești

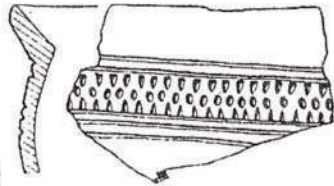
Fig. 82 - Comparație între decorul incizat de tip Runcuri și cel șnurat de tip Jigodin. 1-3: Govora Sat-Runcuri; 4-6: Leliceni; 7: Valea Calului; 8: Bogdănești (1-2 după Gh. Petre-Govora; 3 după P. Roman; 4-6, 8 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.; 7 după E. Tudor). 1-8: ceramică (scări diferite)

Govora-Sat (Runcuri)

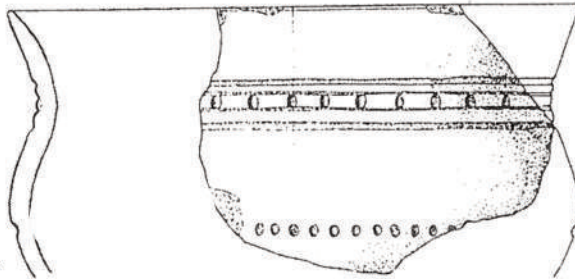
5

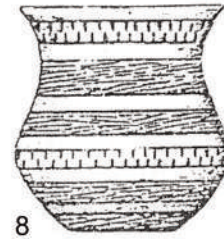
6

7

Odaia Turcului

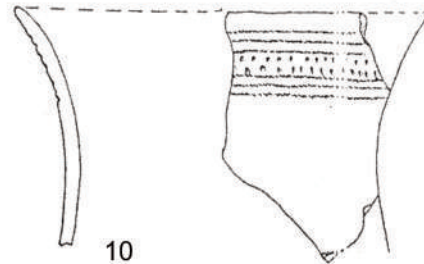

8

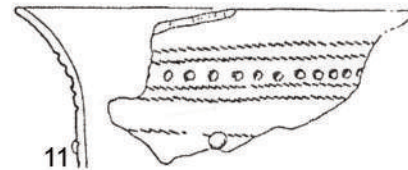
9

Budapest-Csepel

10

Bogdănești

11

Lelicieni

Fig. 83 - Comparație între decorul incizat de tip Runcuri și cel șnurat de tip Jigodin. 1-4: Govora Sat-Runcuri; 5-7: Odaia Turcului; 8-9: Budapest-Csepel; 10: Bogdănești; 11: Lelicieni (1 după Gh. Petre-Govora; 2-4 după P. Roman; 5 după E. Tudor; 8-9 după R. Schreiber-Kalicz; 10-11 după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.). 1-11: ceramică (scări diferite)

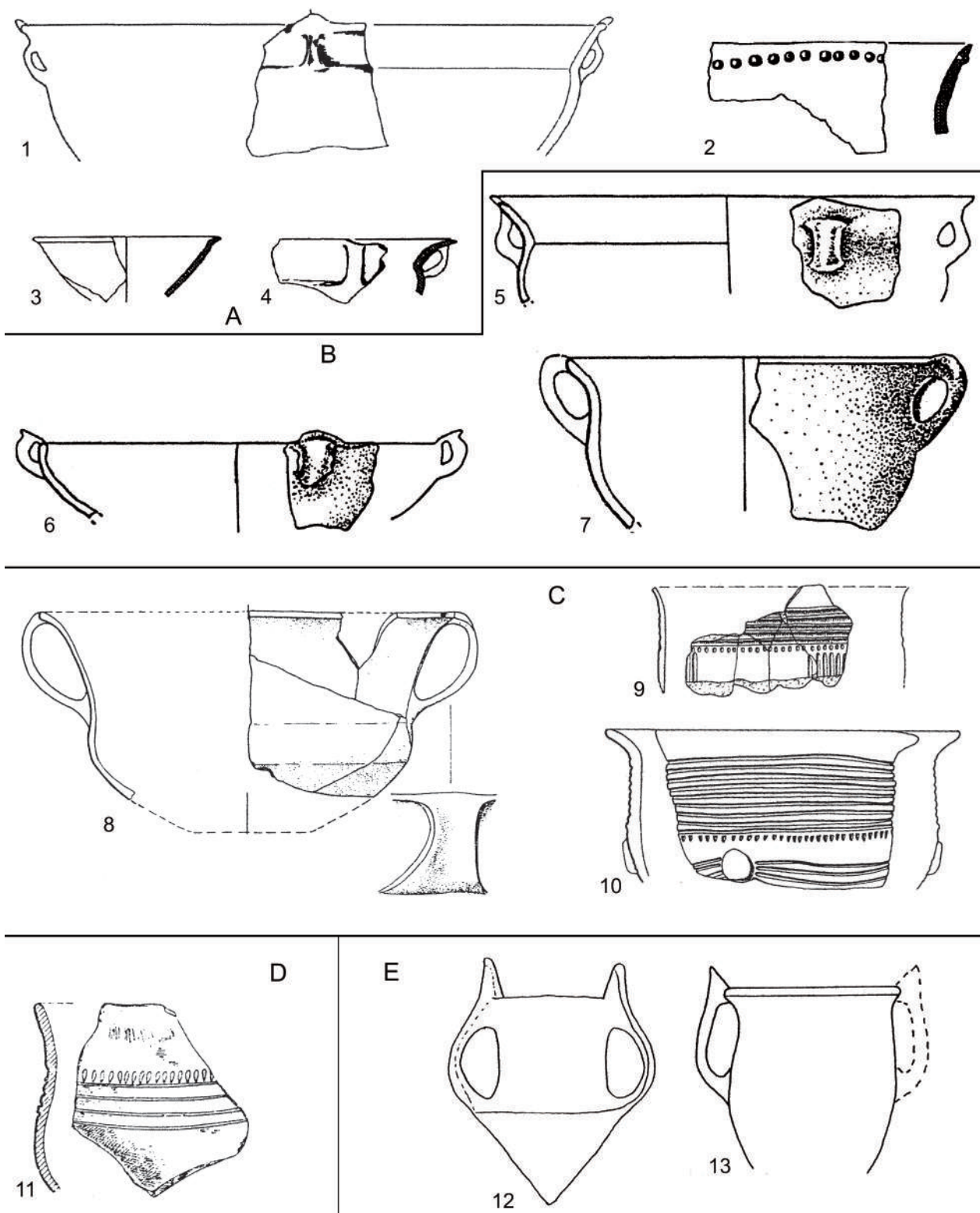

Fig. 84 - A: Tutrakan (după S. Alexandrov ș.a.); B: București-Militari (după M. Negru, C. Schuster); C: Leliceni (după P. Roman, A. Dodd-Oprițescu, Pál J.); D: Bârsești (după Gh. Petre-Govora); E: Yunnatsite (12, după R. Katincharov) și Odaia Turcului (13). 1-13 ceramică (scări diferite)

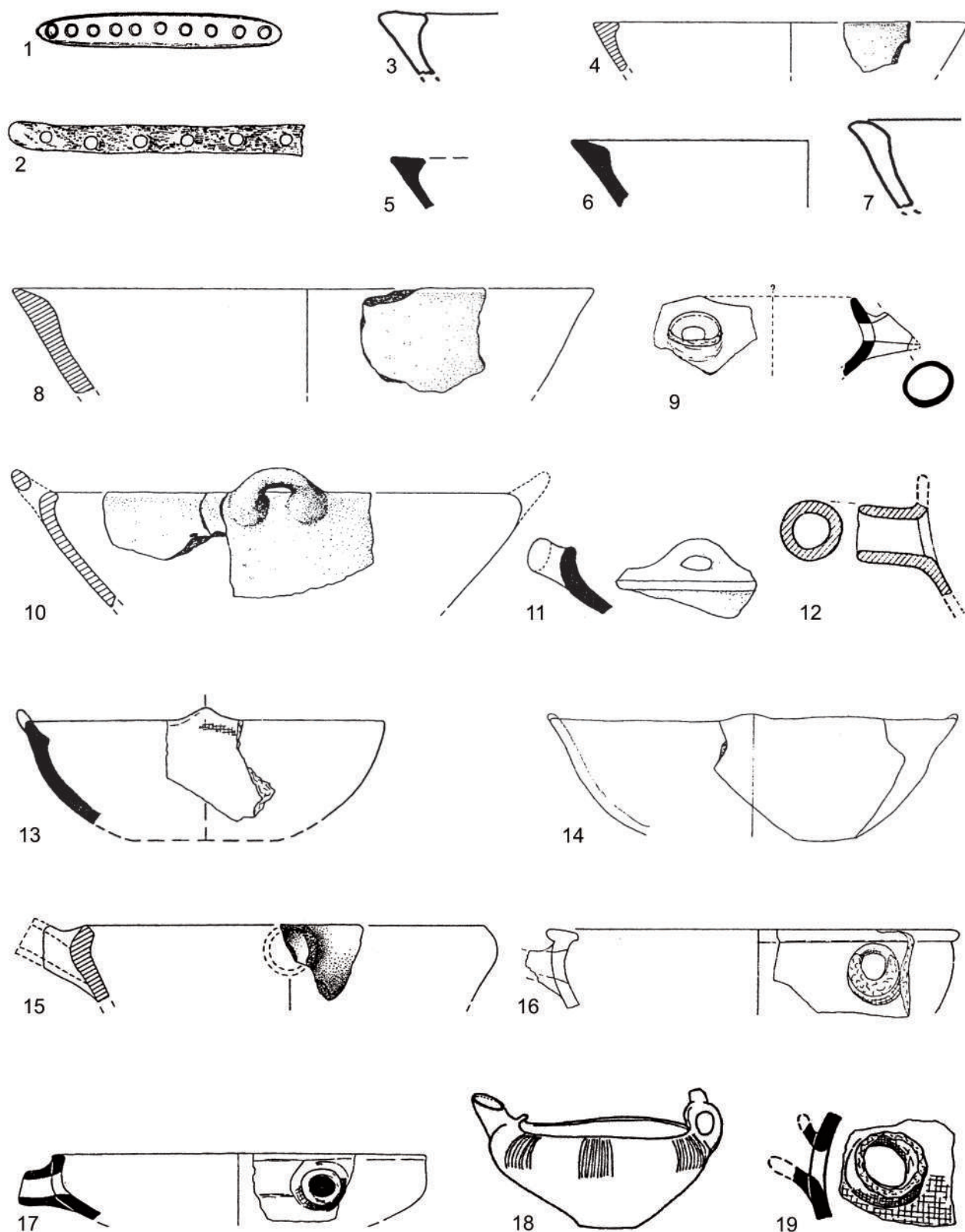

Fig. 85 - 1: Devetaki; 2: Poliochni; 3, 7, 14: Odaia Turcului; 4, 8, 10, 15: Kastanas; 5-6, 13: Argissa Magula; 9: Karanovo; 11: Năeni-Zănoaga; 12: Năeni-Colarea; 16: Pevkakia Magula; 17: Saratsé; 18: Nova Zagora; 19: Axiochori (1 după P. Detev, N. Dzhambazov; 2 după L. Bernabo-Brea; 4, 8, 10, 15, 19 după I. Aslanis; 5-6, 13, 17 după E. Hanschmann, V. Milojčić; 9 după S. Hiller, B. Nikolov; 11 după I. Motzoi- și M. Șandor Chicideanu, cu modificările autorului; 12 după A. Vulpe, V. Drâmbocianu; 16 după E. Christmann; 18 după K. Leshtakov). 1: os; 2: aur; 3-19: ceramică (scări diferite)

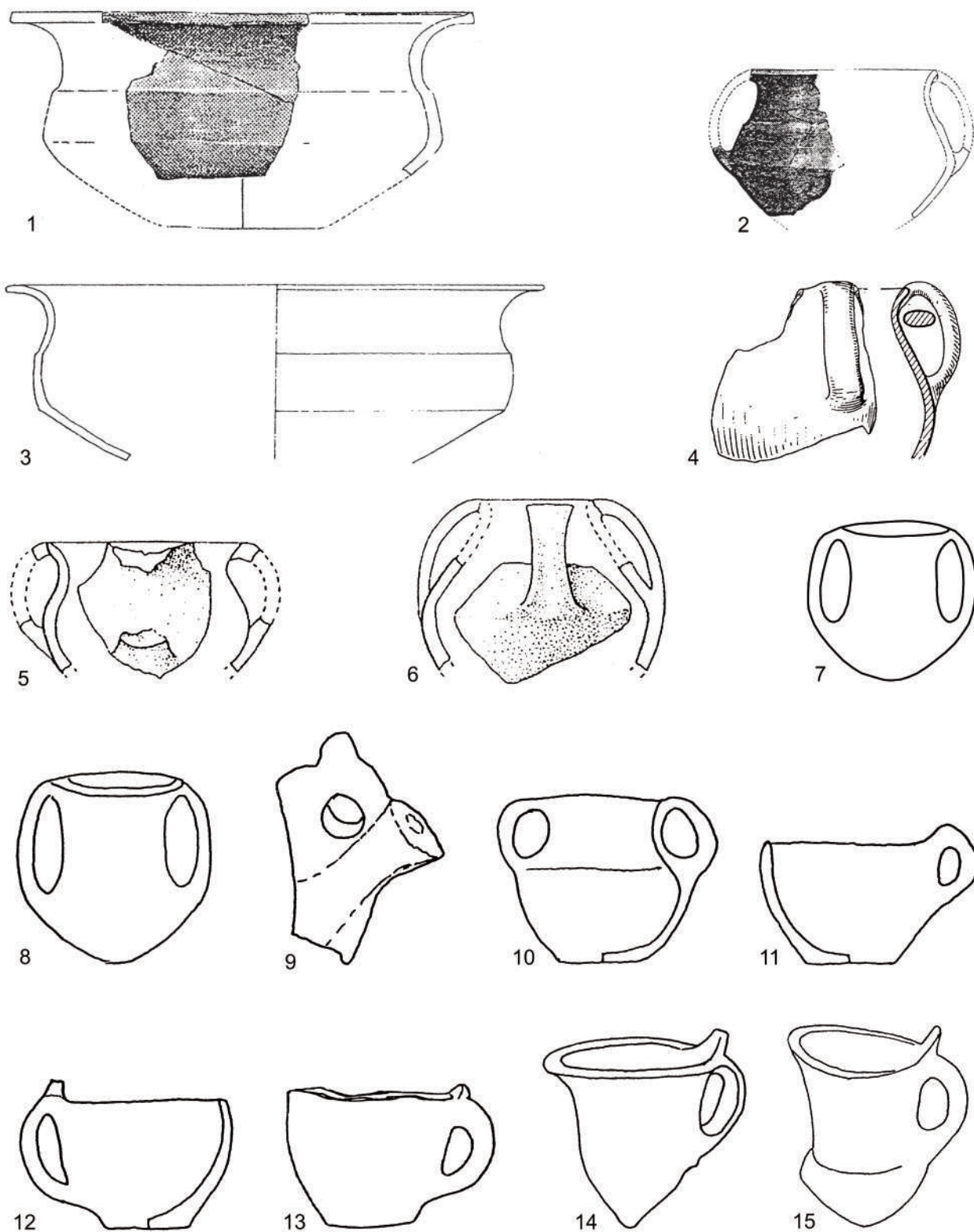
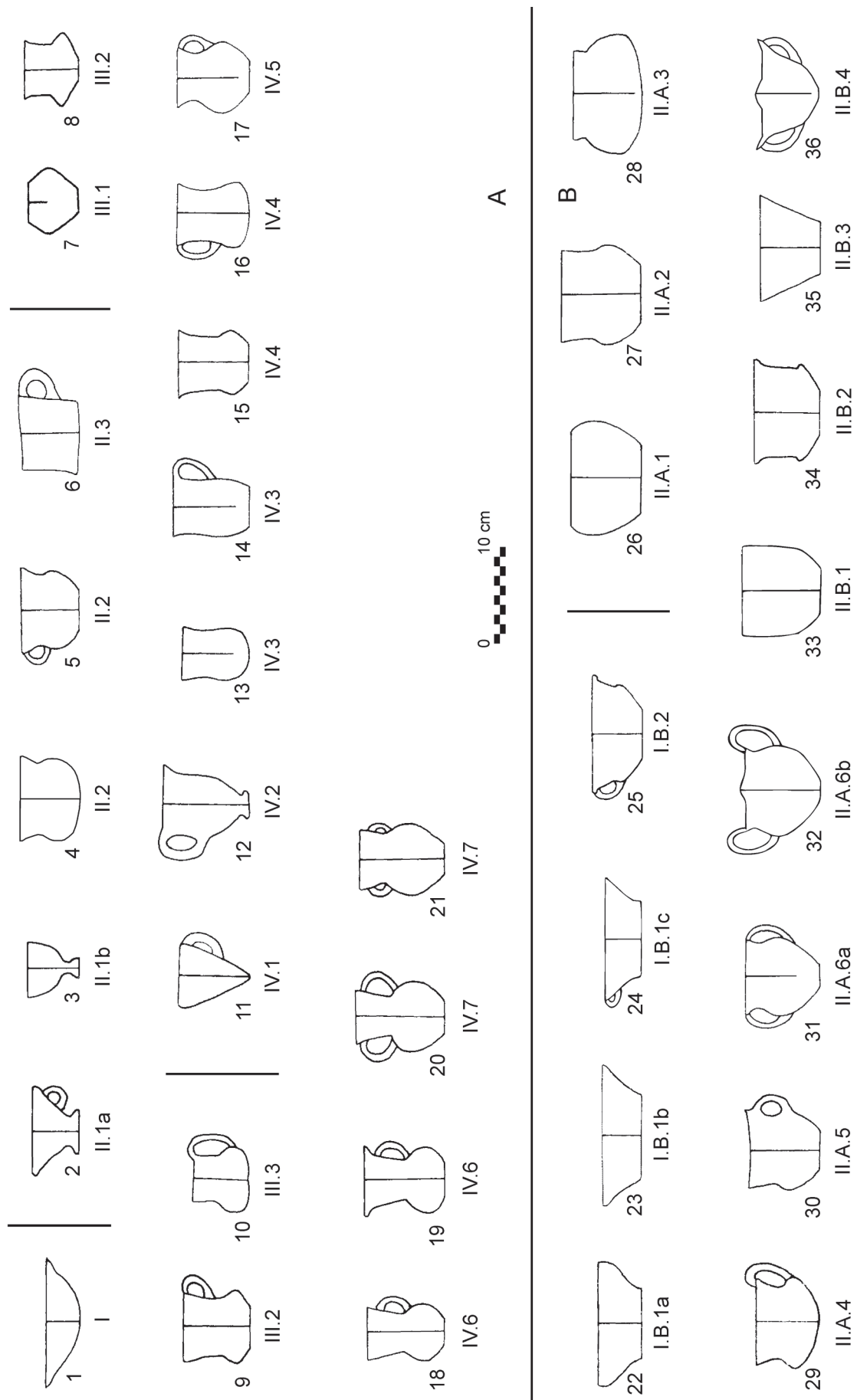
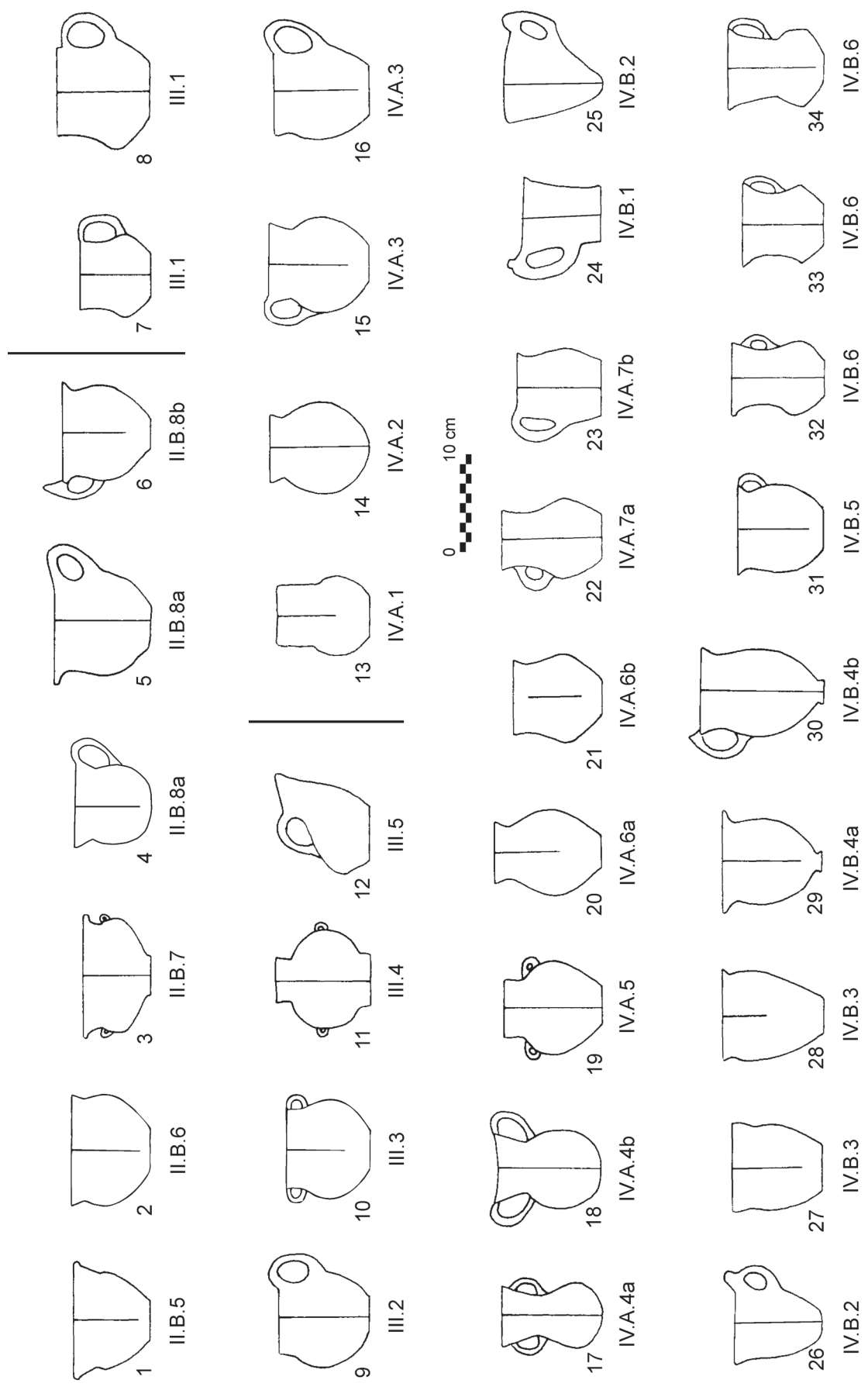

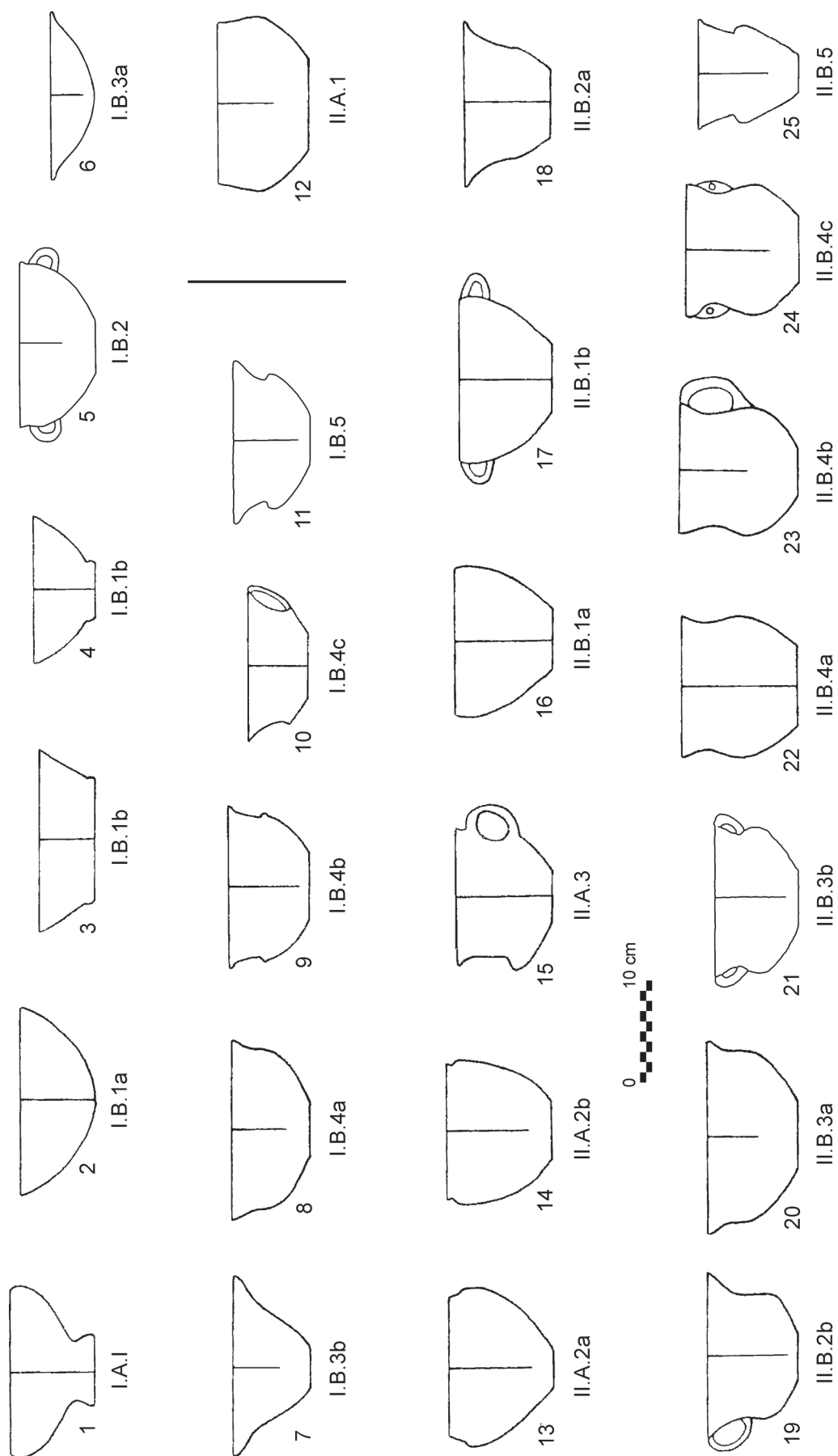
Fig. 86 - 1-2: Pančevo-Donja varoš; 3-4: Odaia Turcului; 5-6: Ostrovu Corbului; 7: Yunatsite; 8-9: Vecina Mala; 10-12: Ljuljaci; 13: Veselinovo; 14: Hărman; 15: Zgalevo (1-2 după S. Grčki-Stanimirov; 4 după E. Tudor; 5-6 după P. Roman; 7 după V. Mikov; 8-9 după N. Stojić; 10-12 după M. Bogdanović; 13 după K. Leshtakov; 14 după A. Prox; 15 după R. Katincharov). 1-15 ceramică (scări diferite)

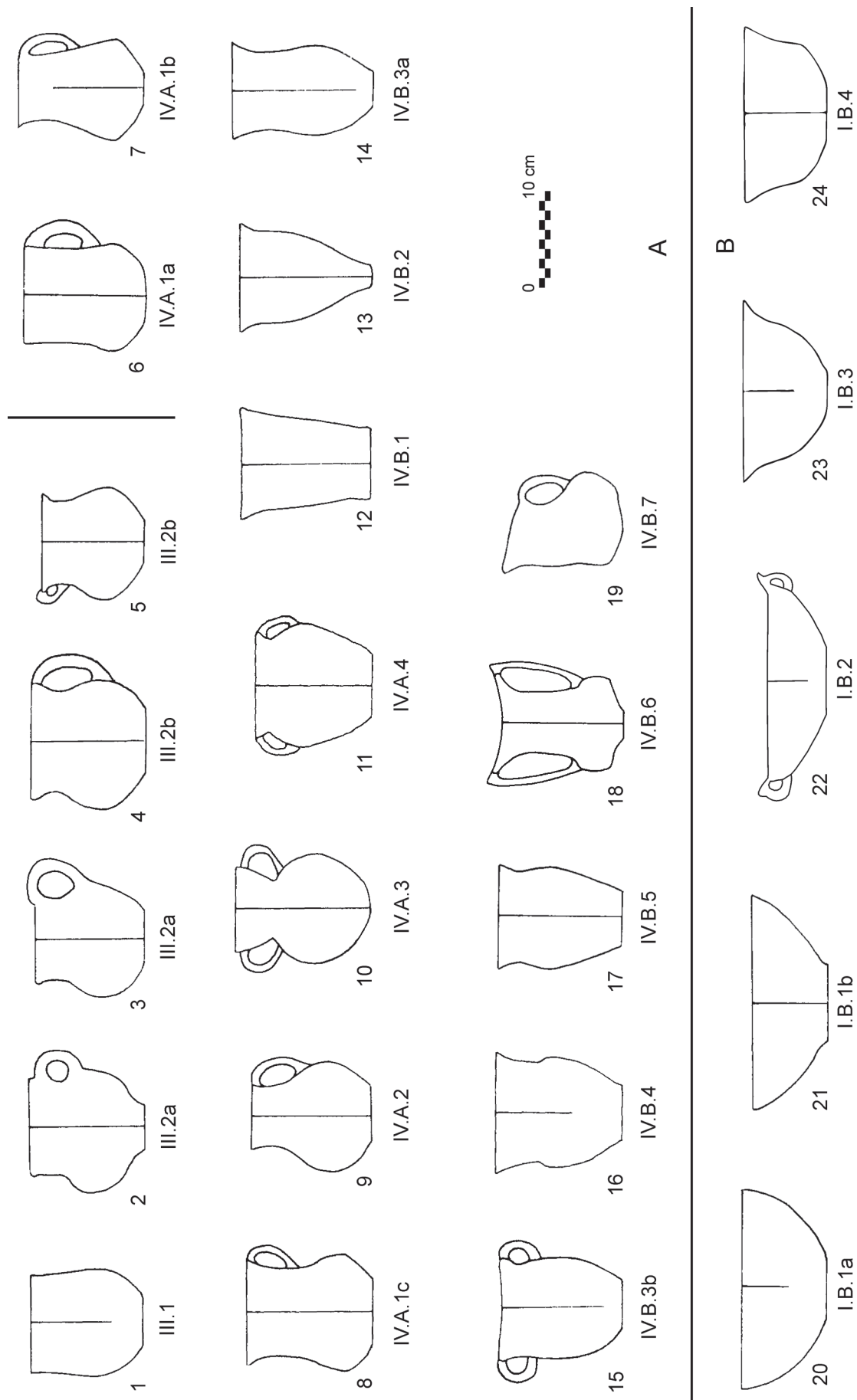
Pl. 1 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime A; B: grupa de mărime B

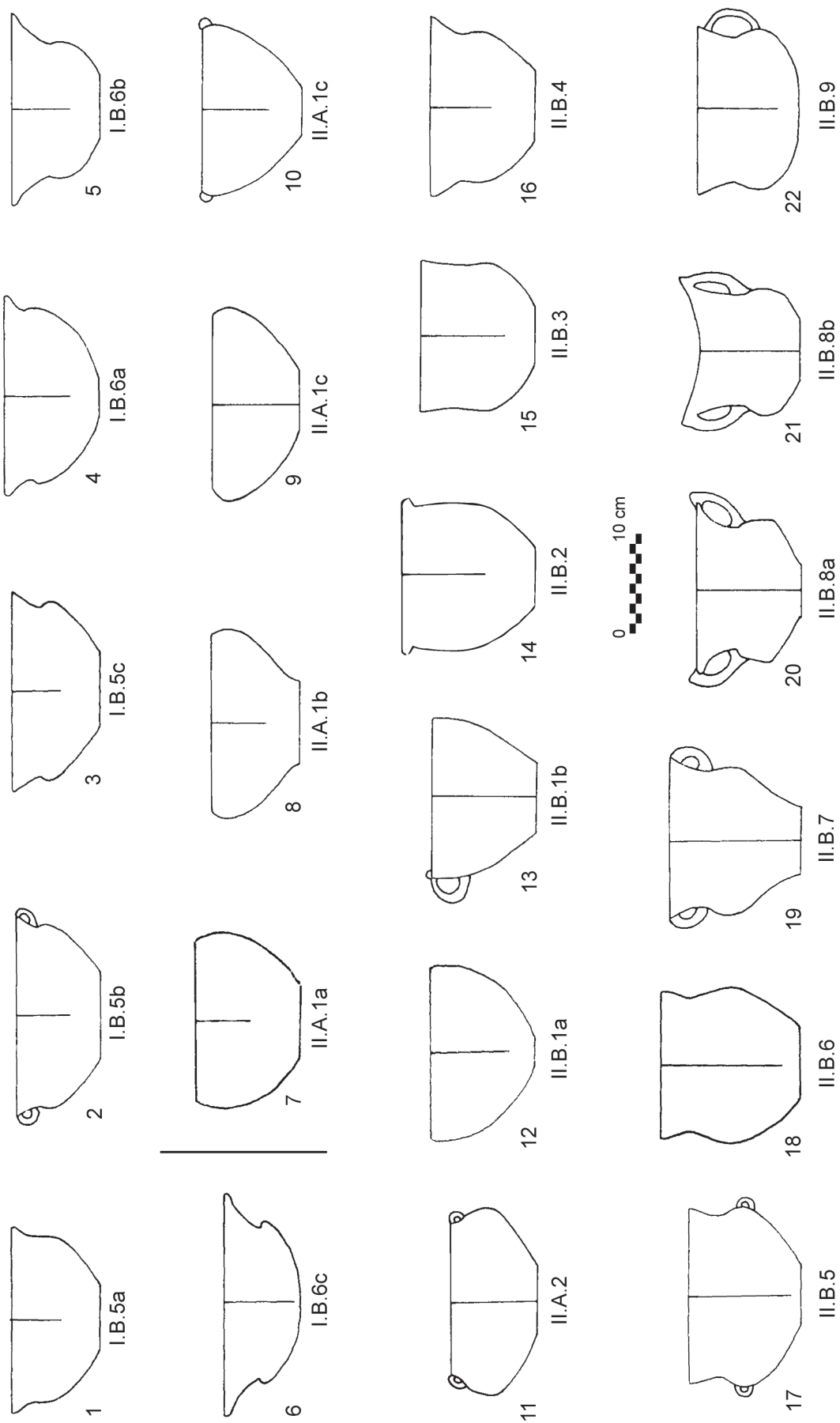
Pi. 2 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime B

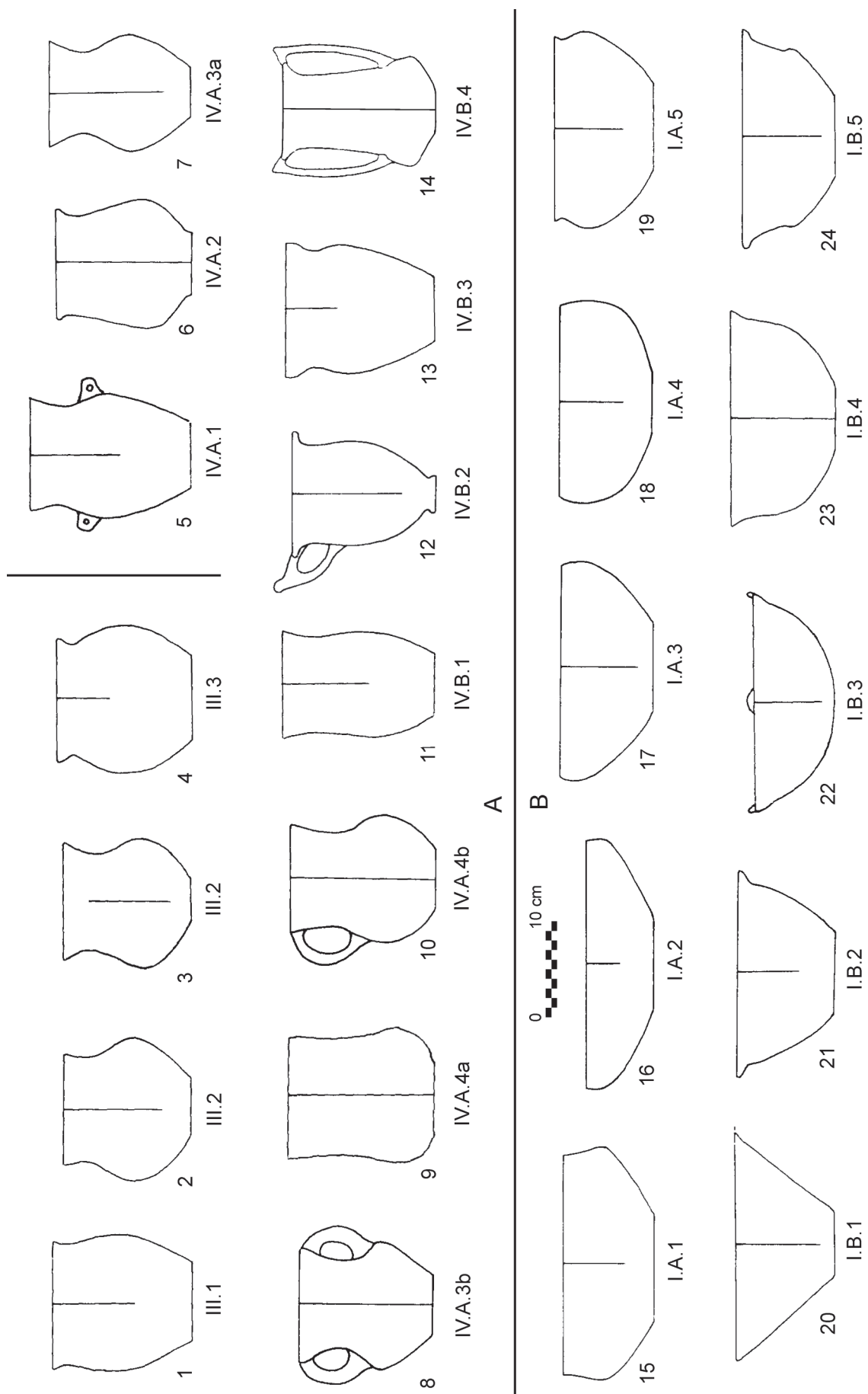
Pl. 3 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime C

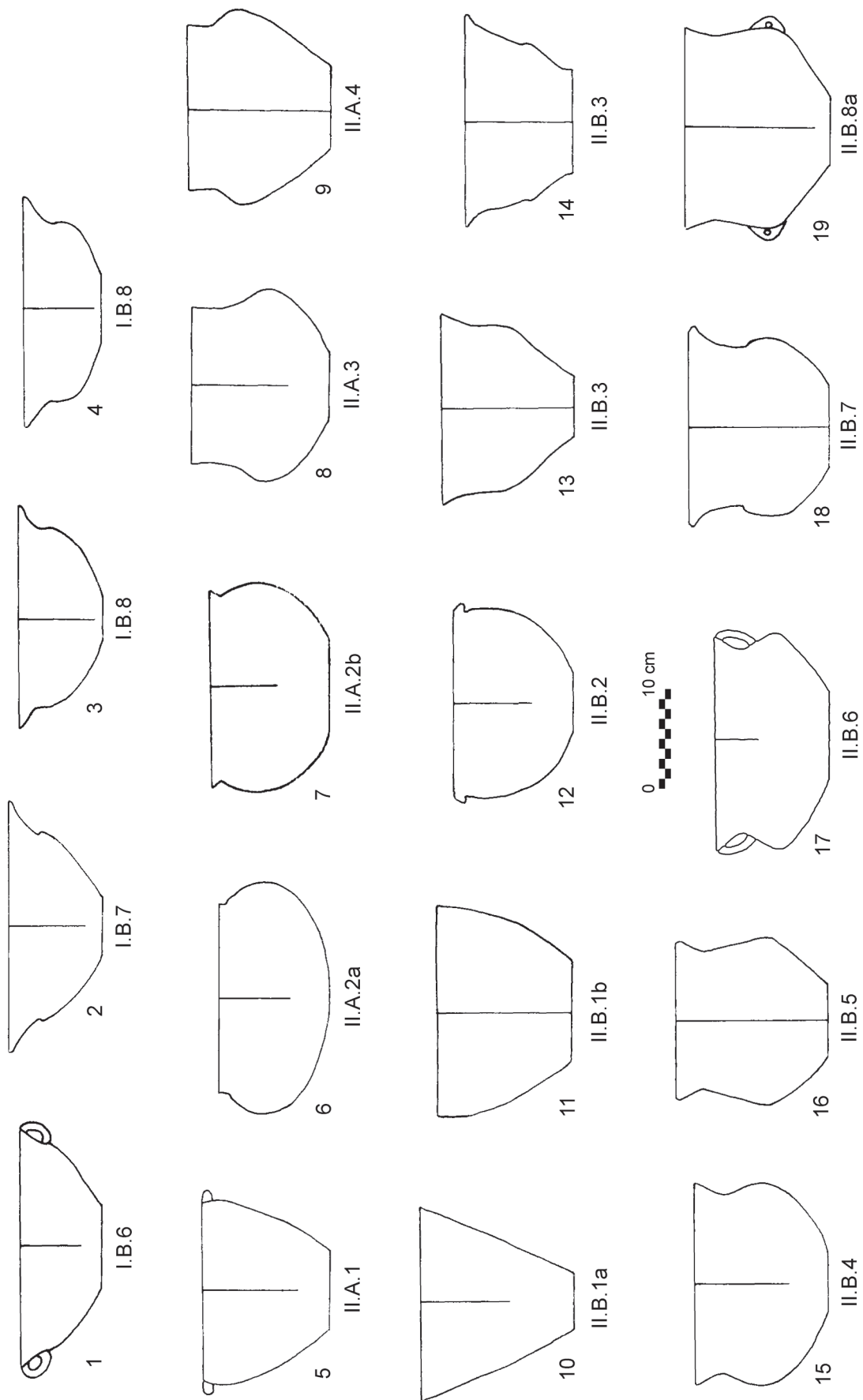
Pl. 4 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime C; B: grupa de mărime D

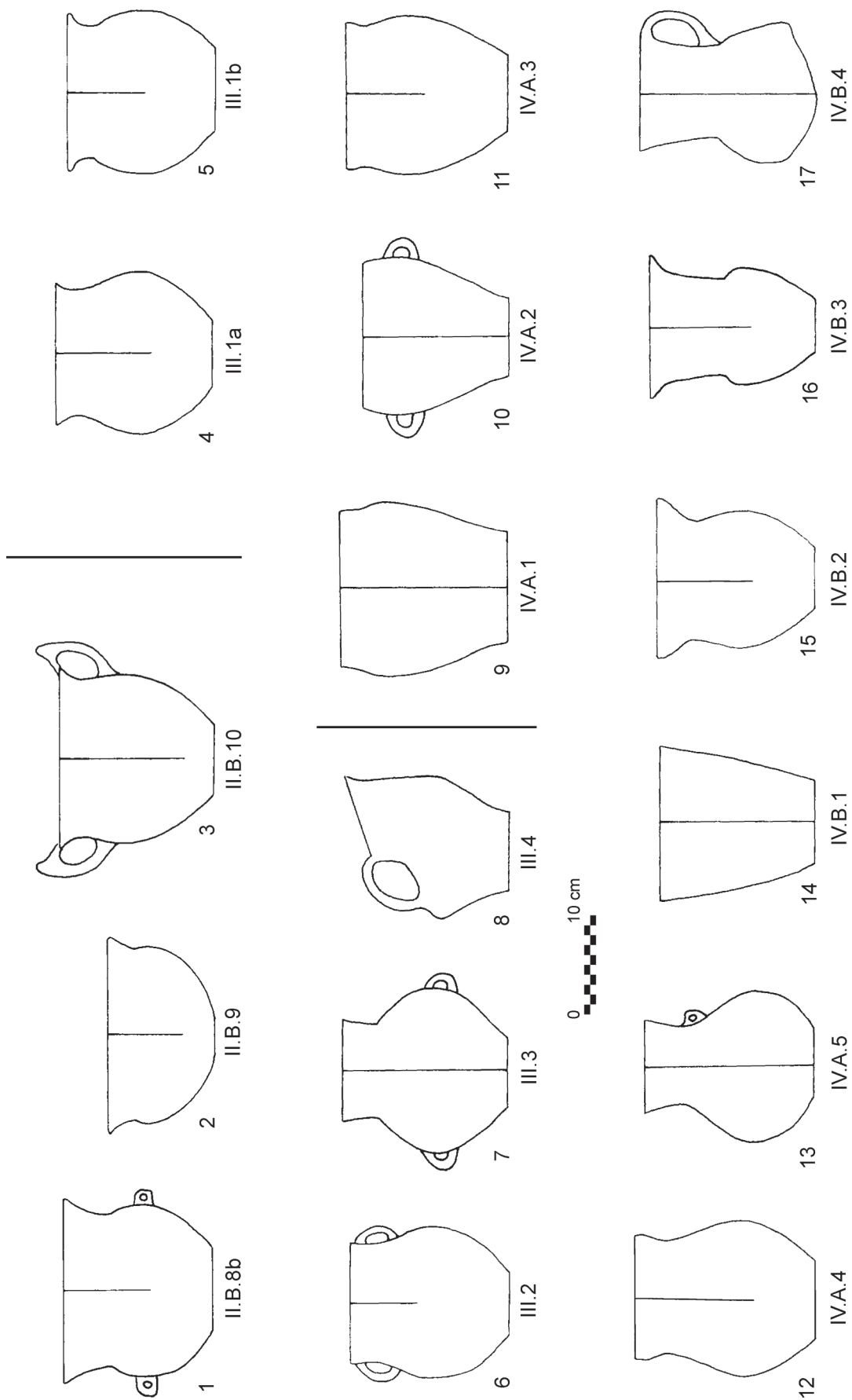
Pl. 5 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime D

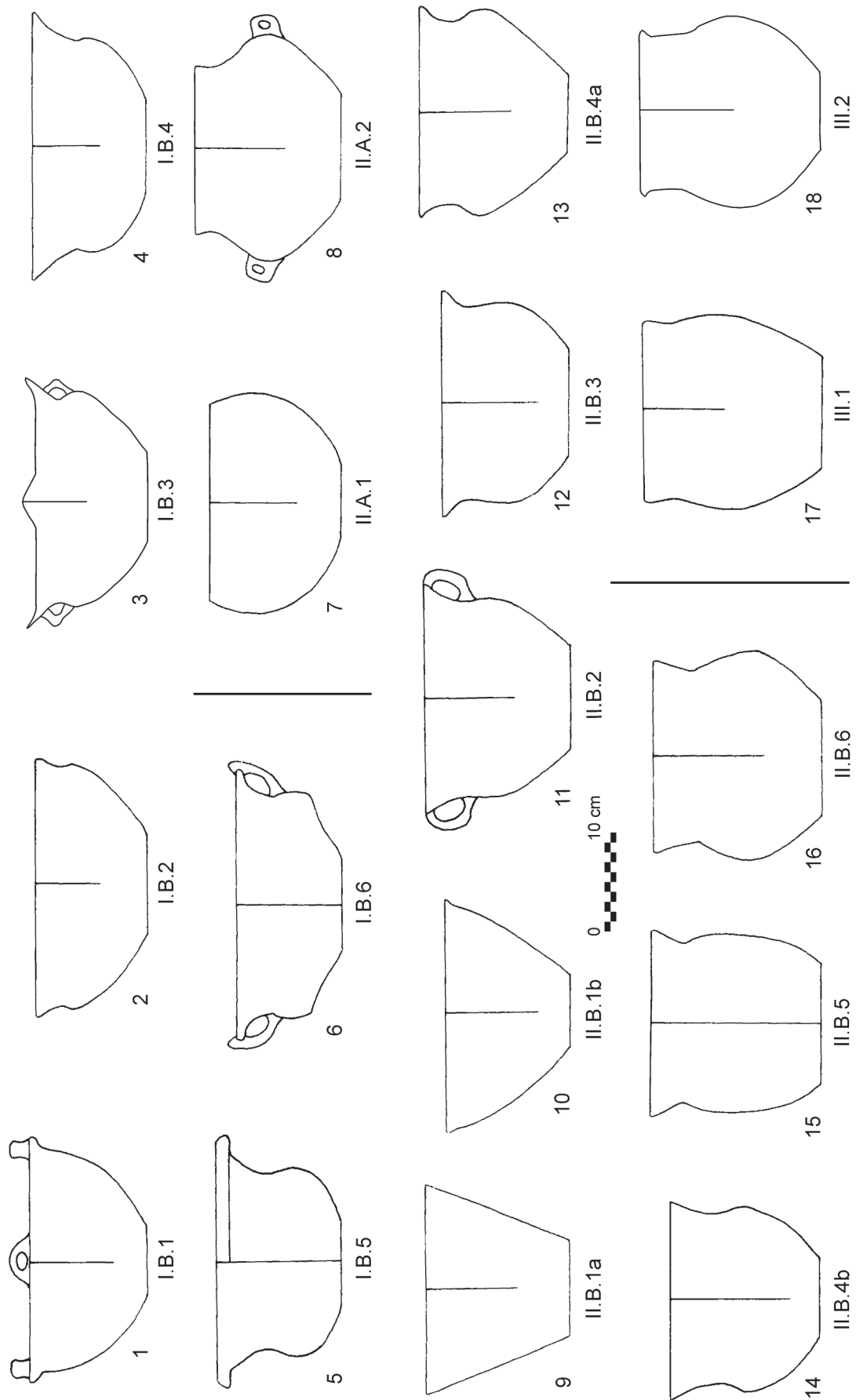
PI. 6 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime D; B: grupa de mărime E

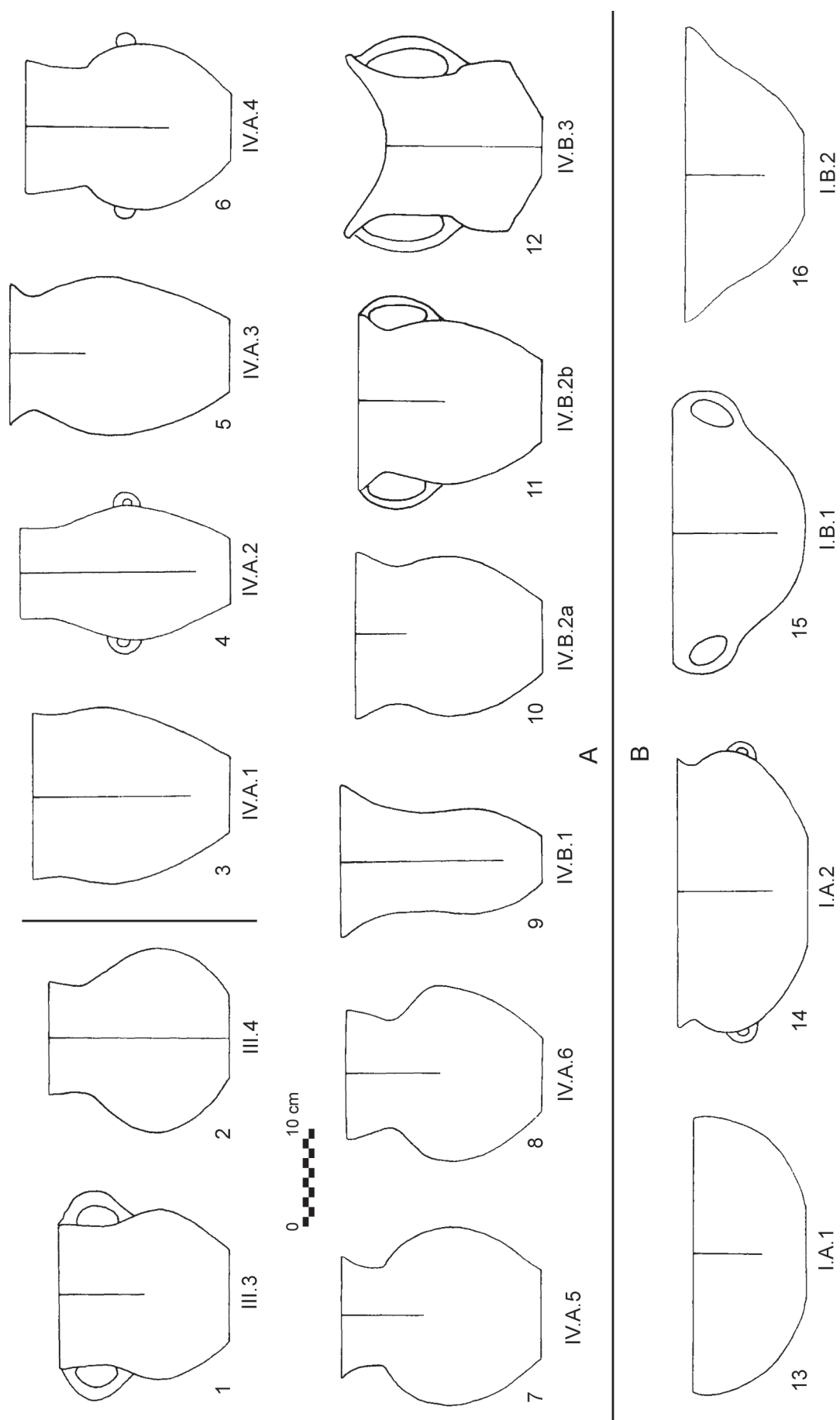
Pl. 7 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime E

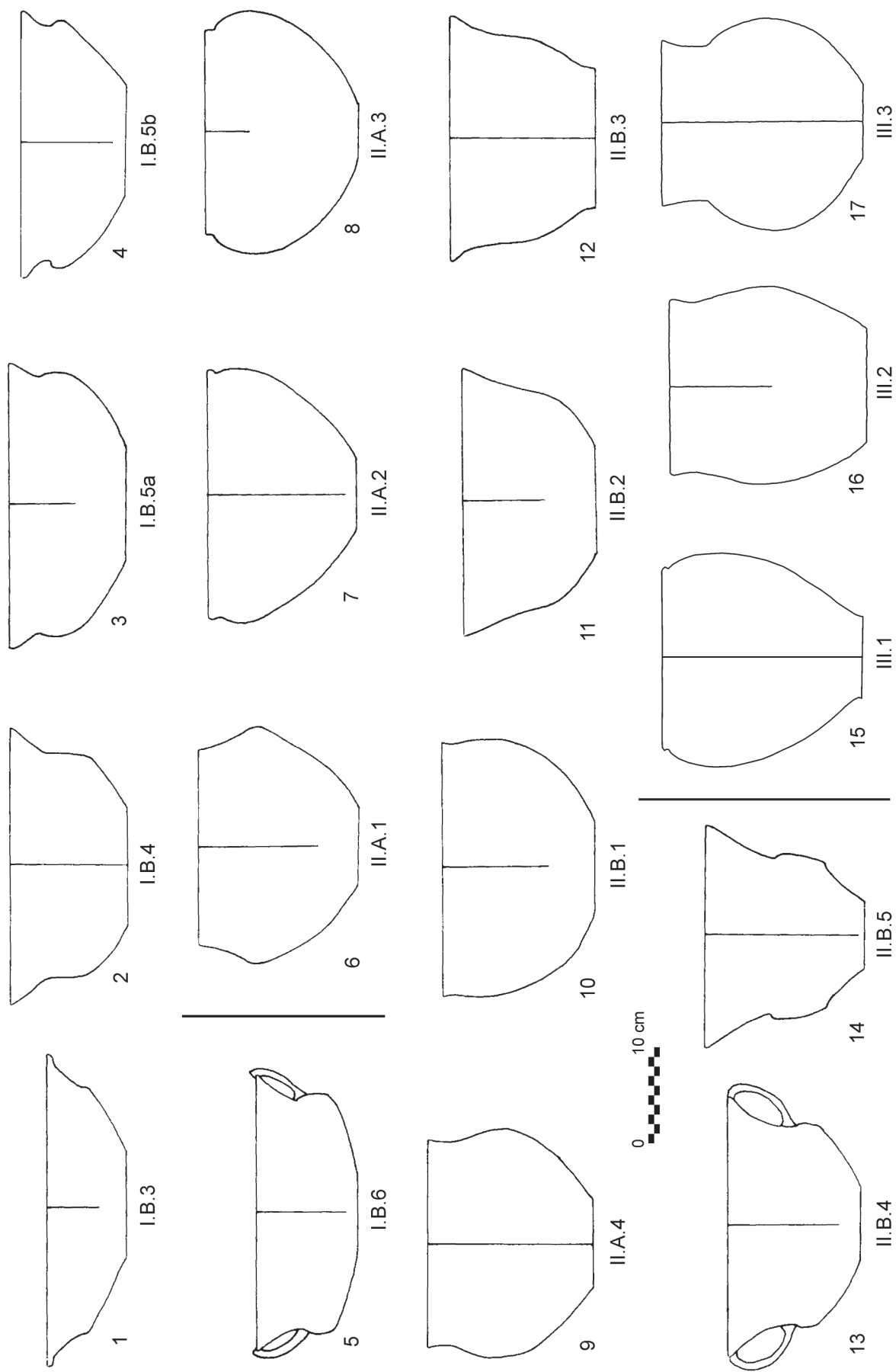
Pl. 8 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime E

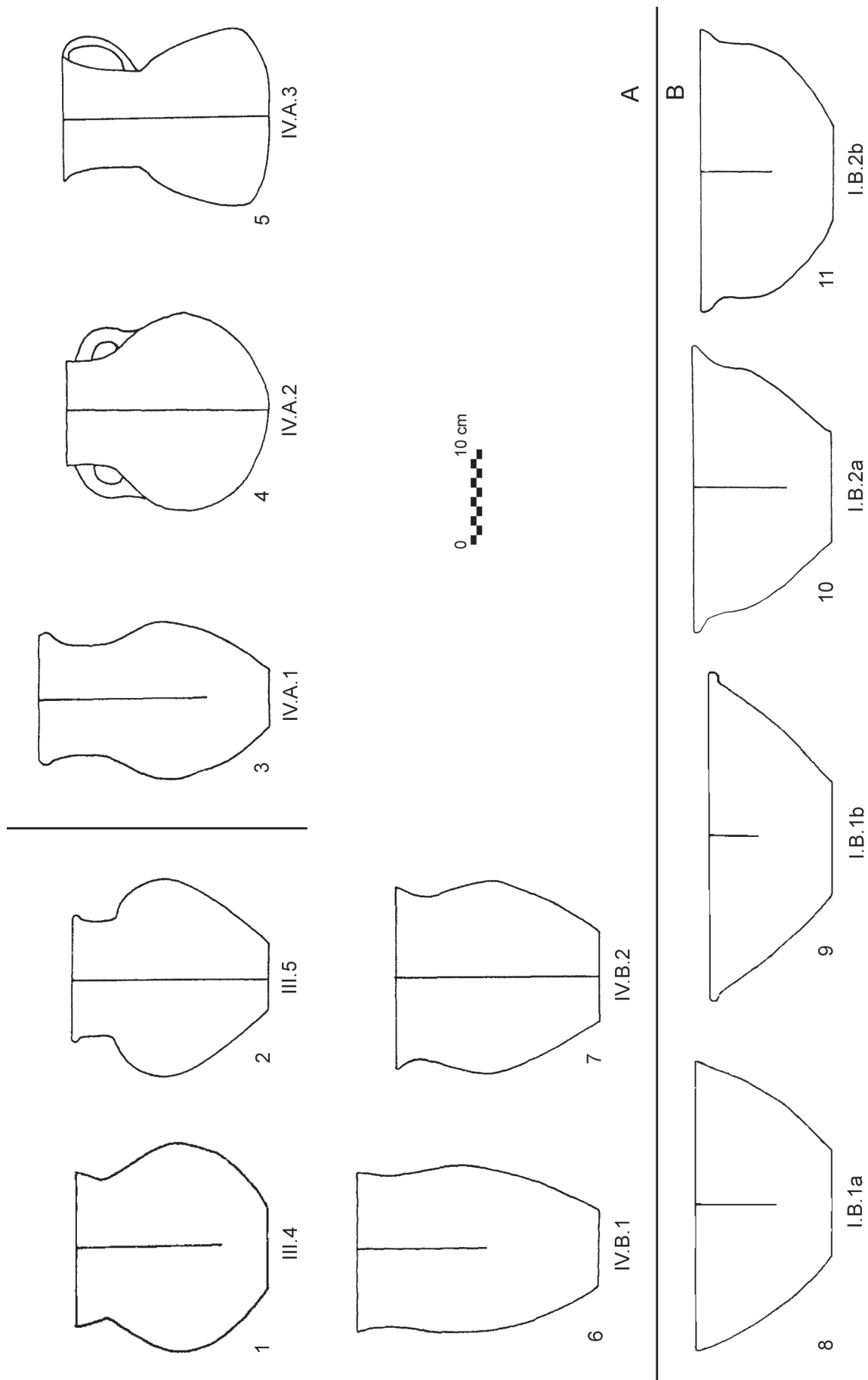
Pl. 9 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime F

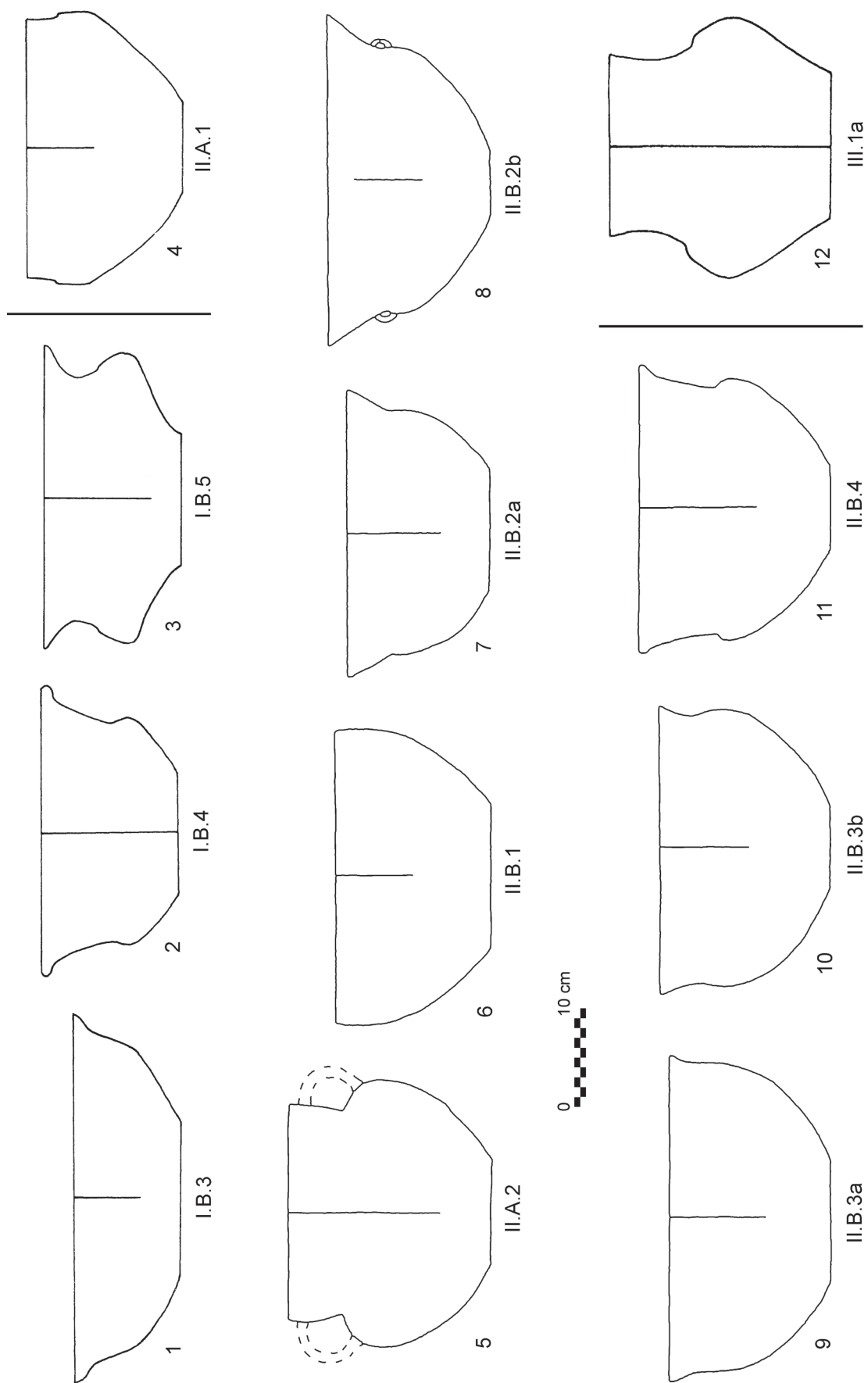
Pl. 10 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime F; B: grupa de mărime G

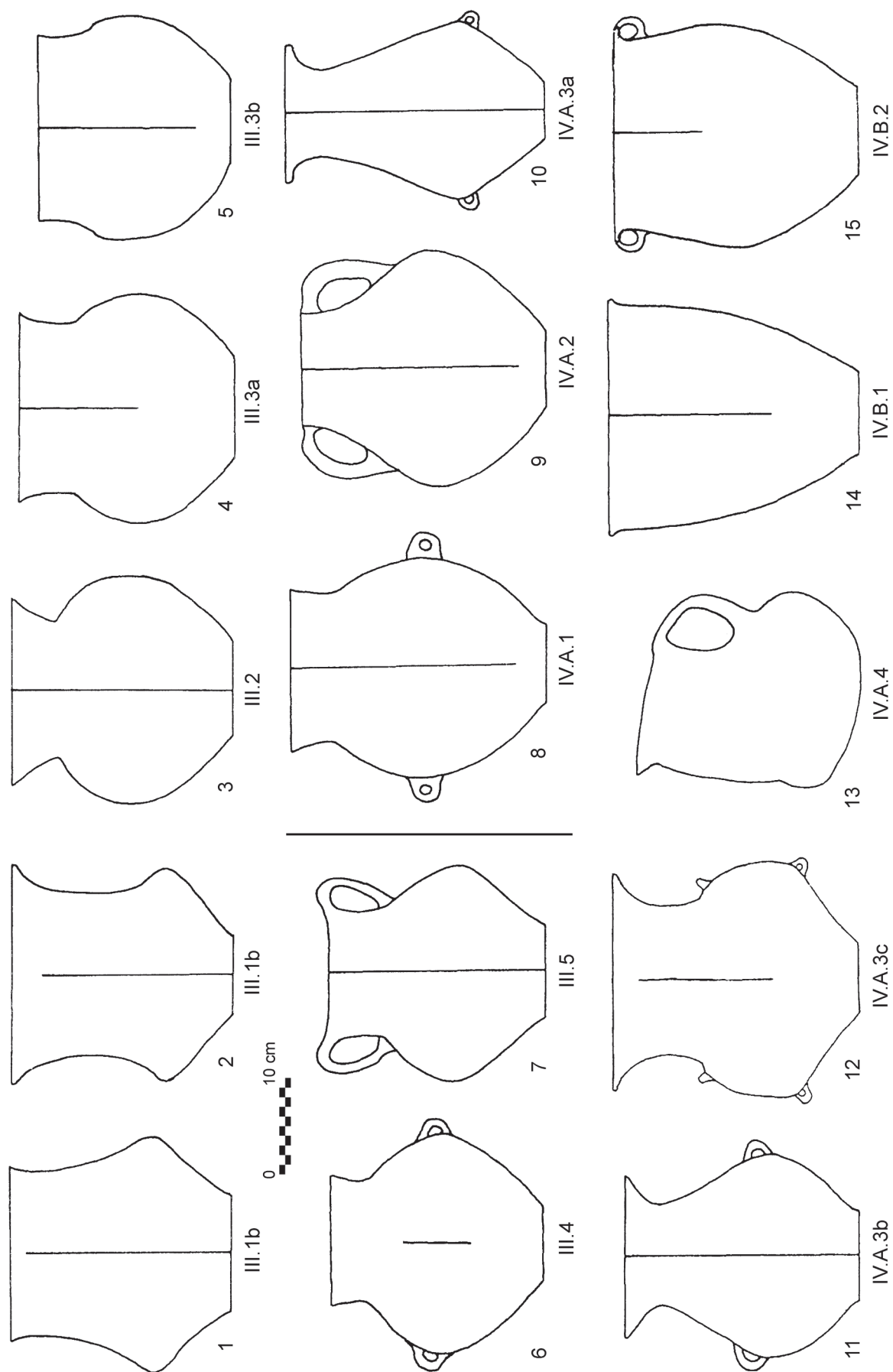
PI. 11 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime G

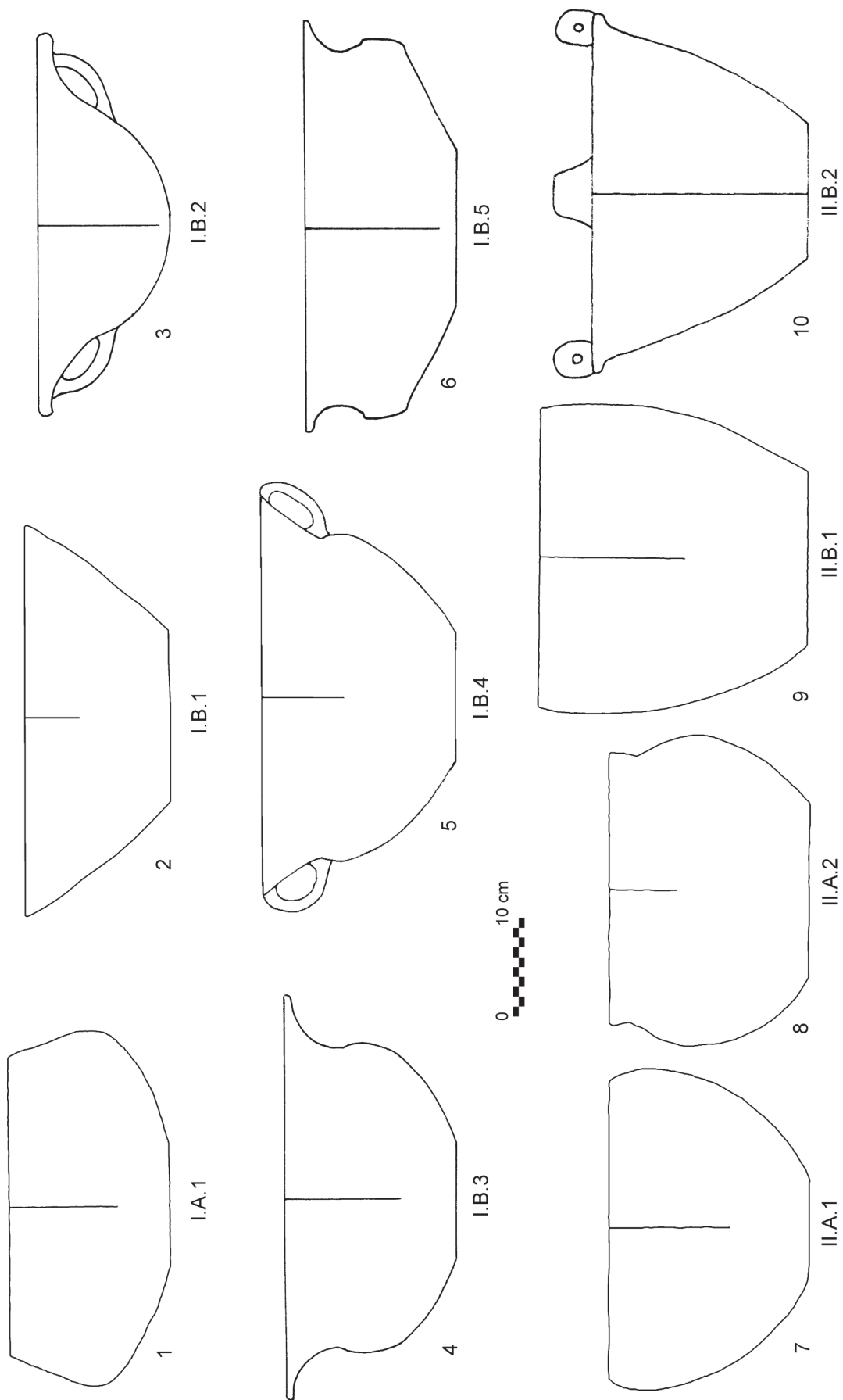
Pl. 12 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime G; B: grupa de mărime H

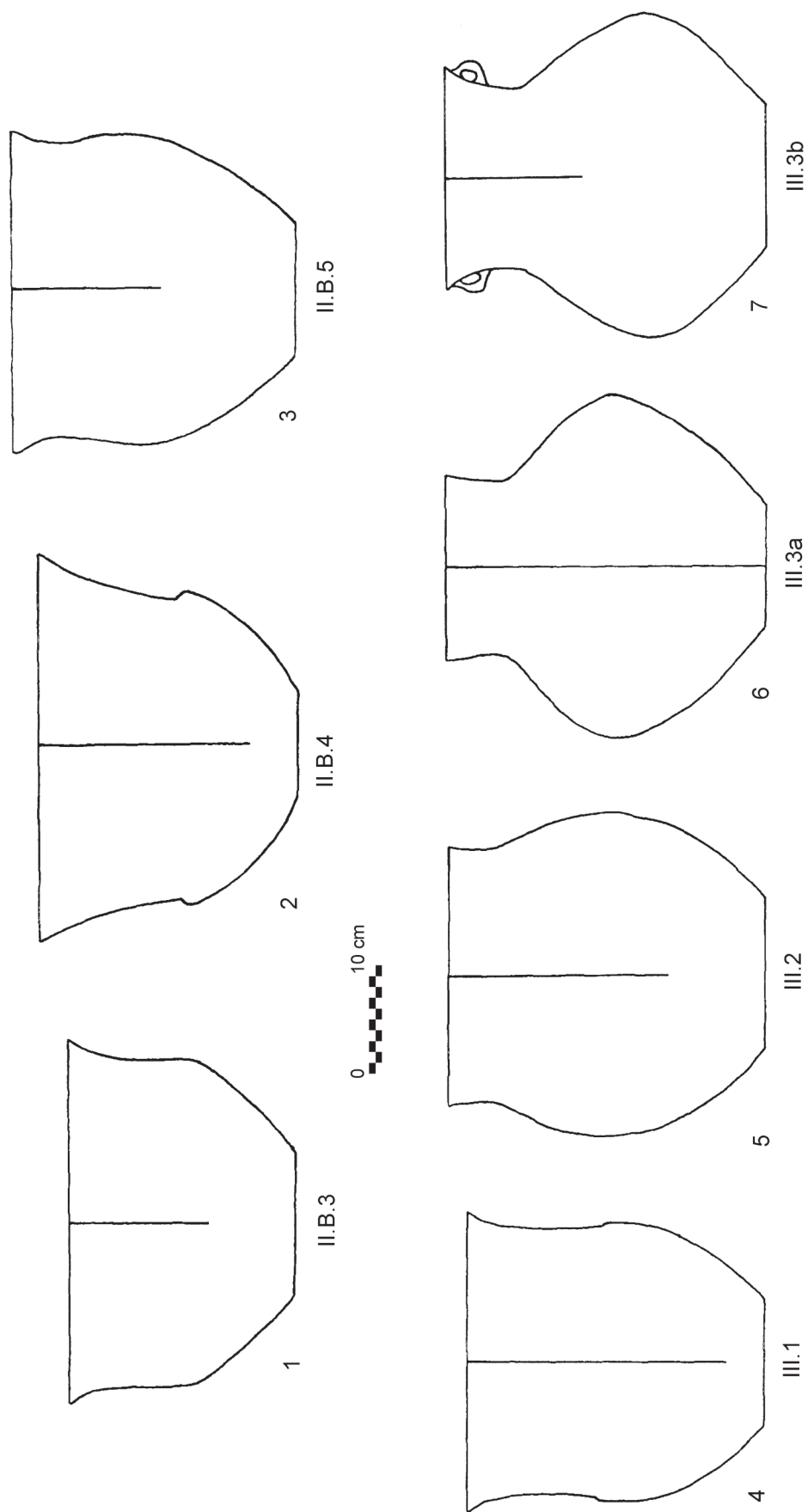
Pl. 13 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime H

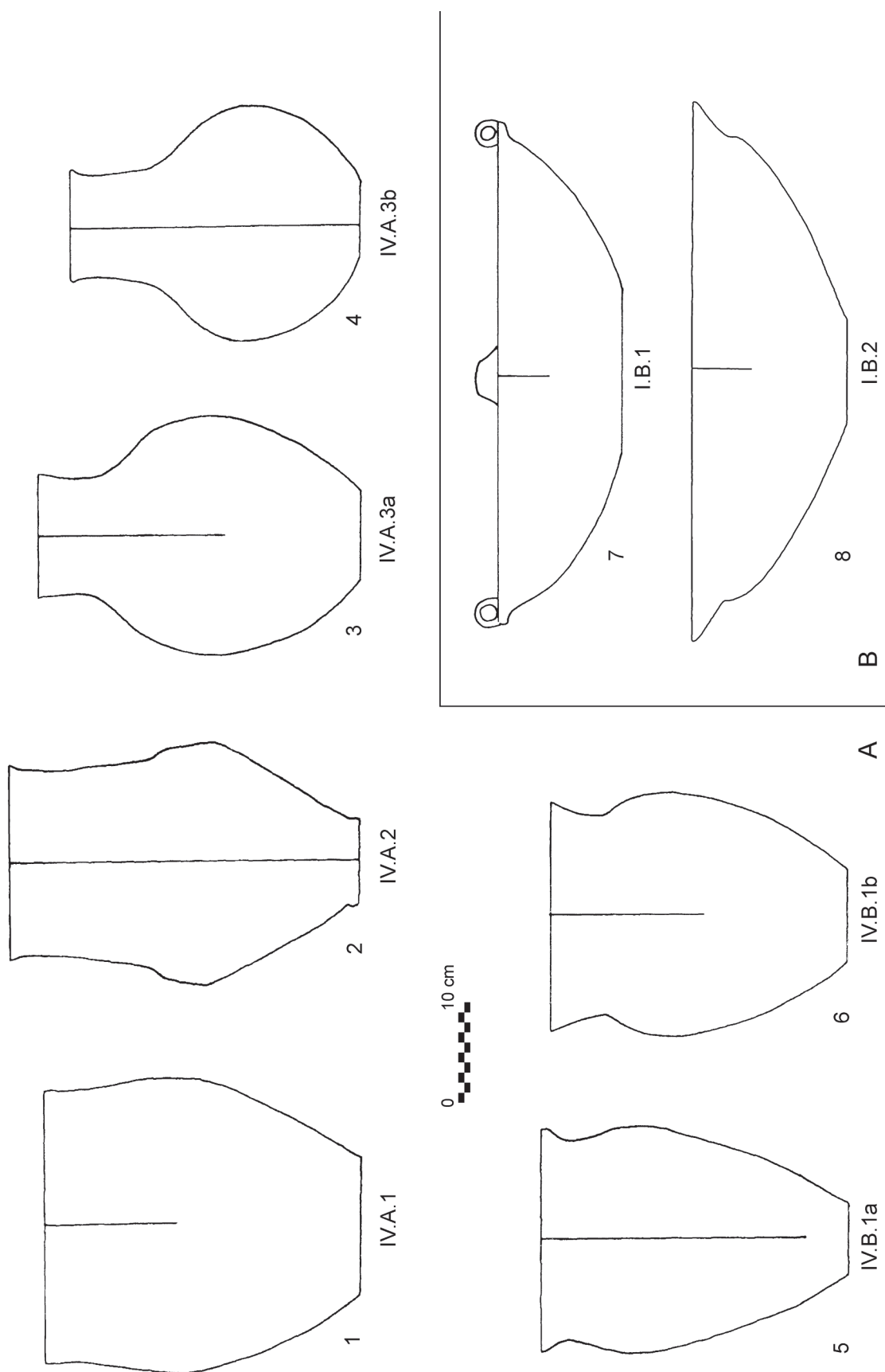
Pl. 14 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime H

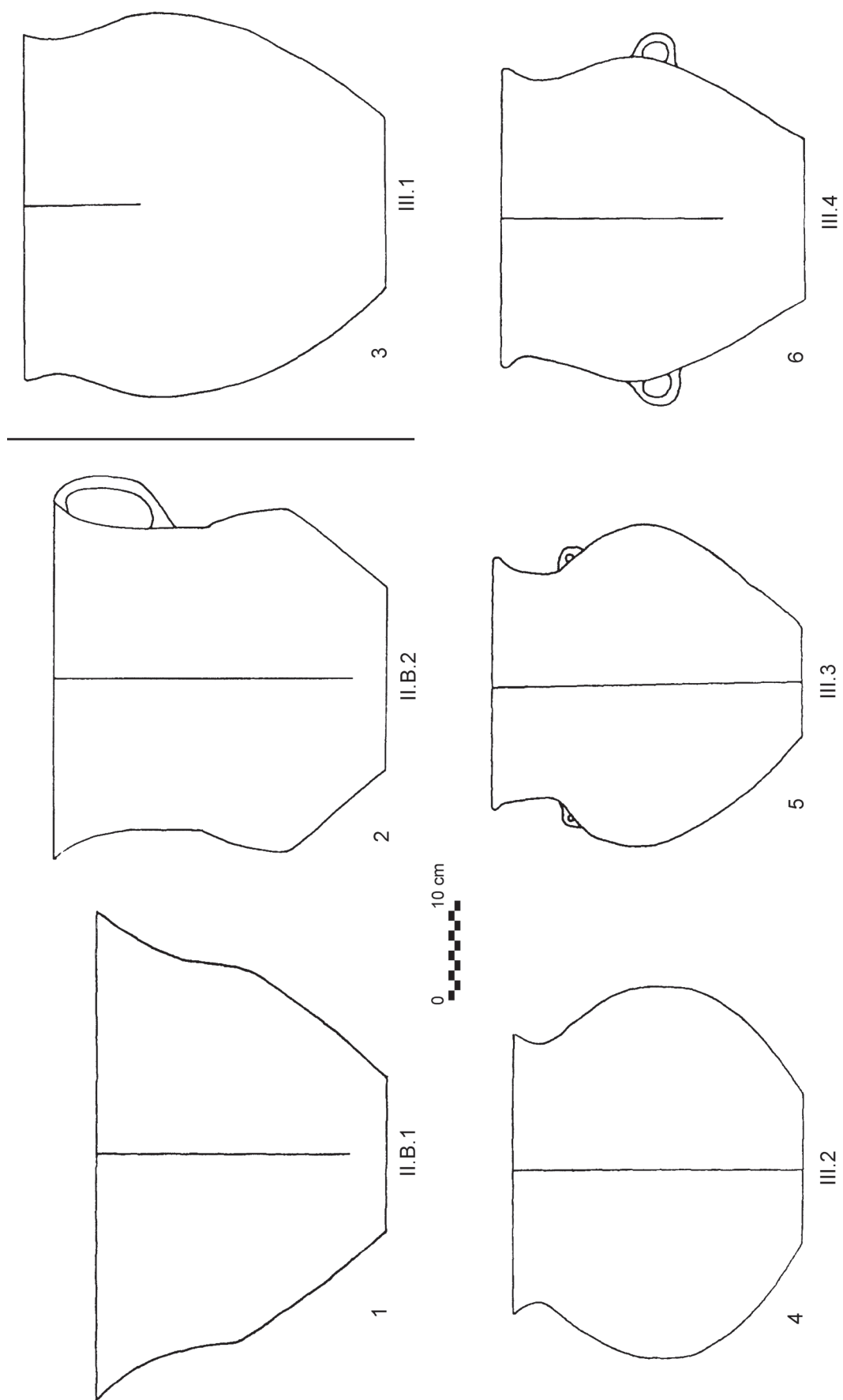
Pl. 15 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime I

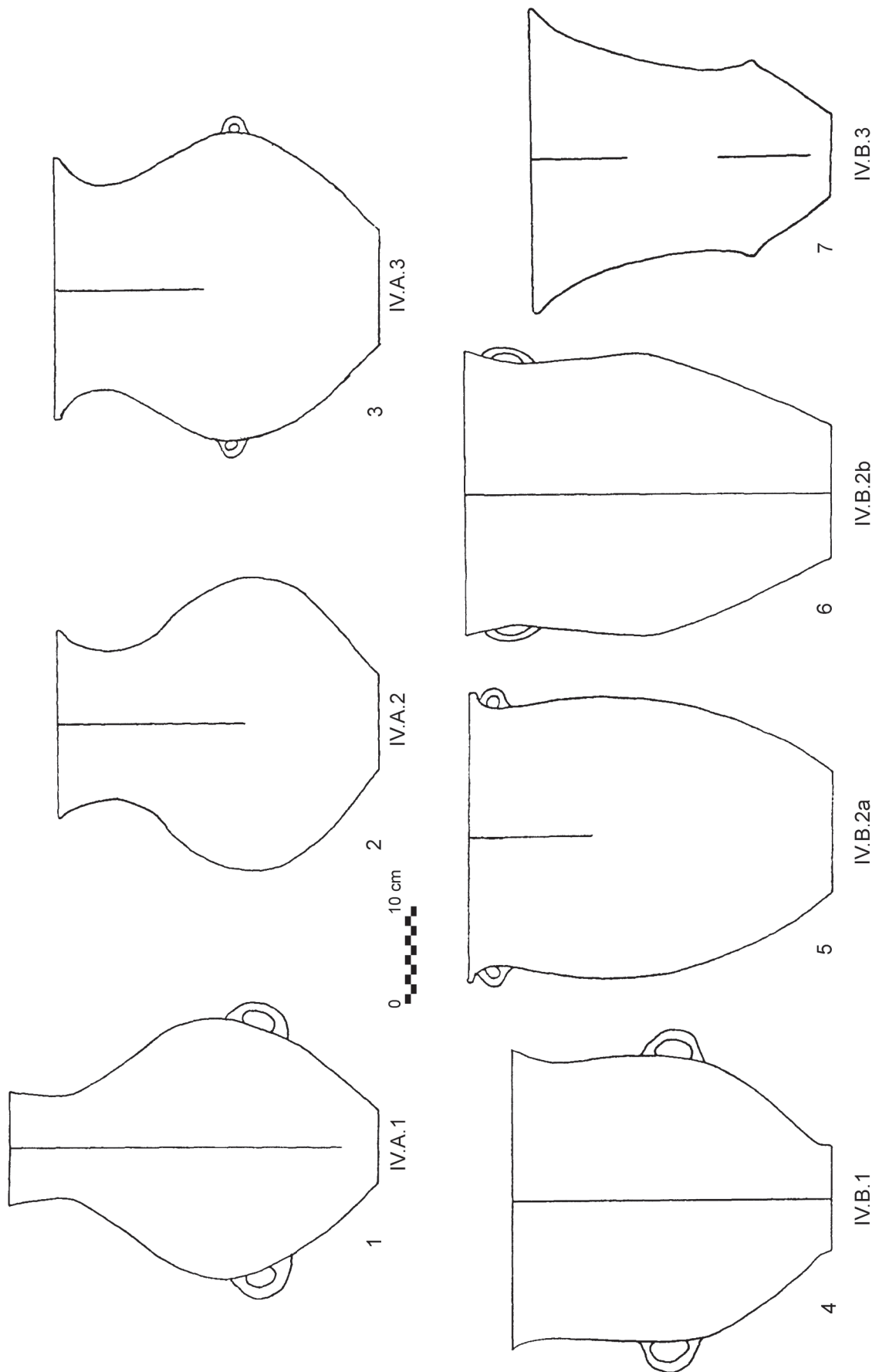
Pl. 16 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime I

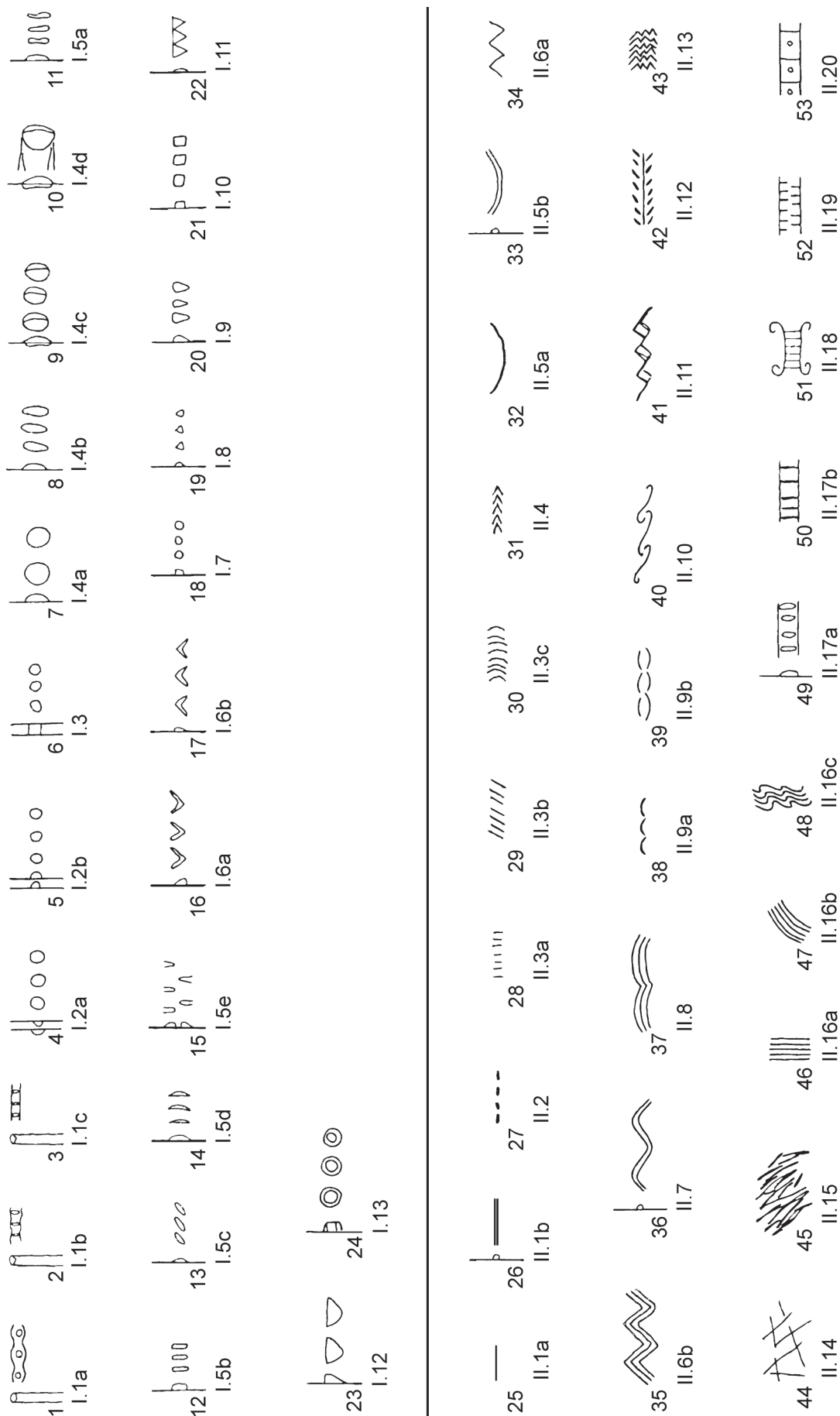
Pl. 17 – Clasificarea generală a formelor ceramice. A: grupa de mărime I; B: grupa de mărime J

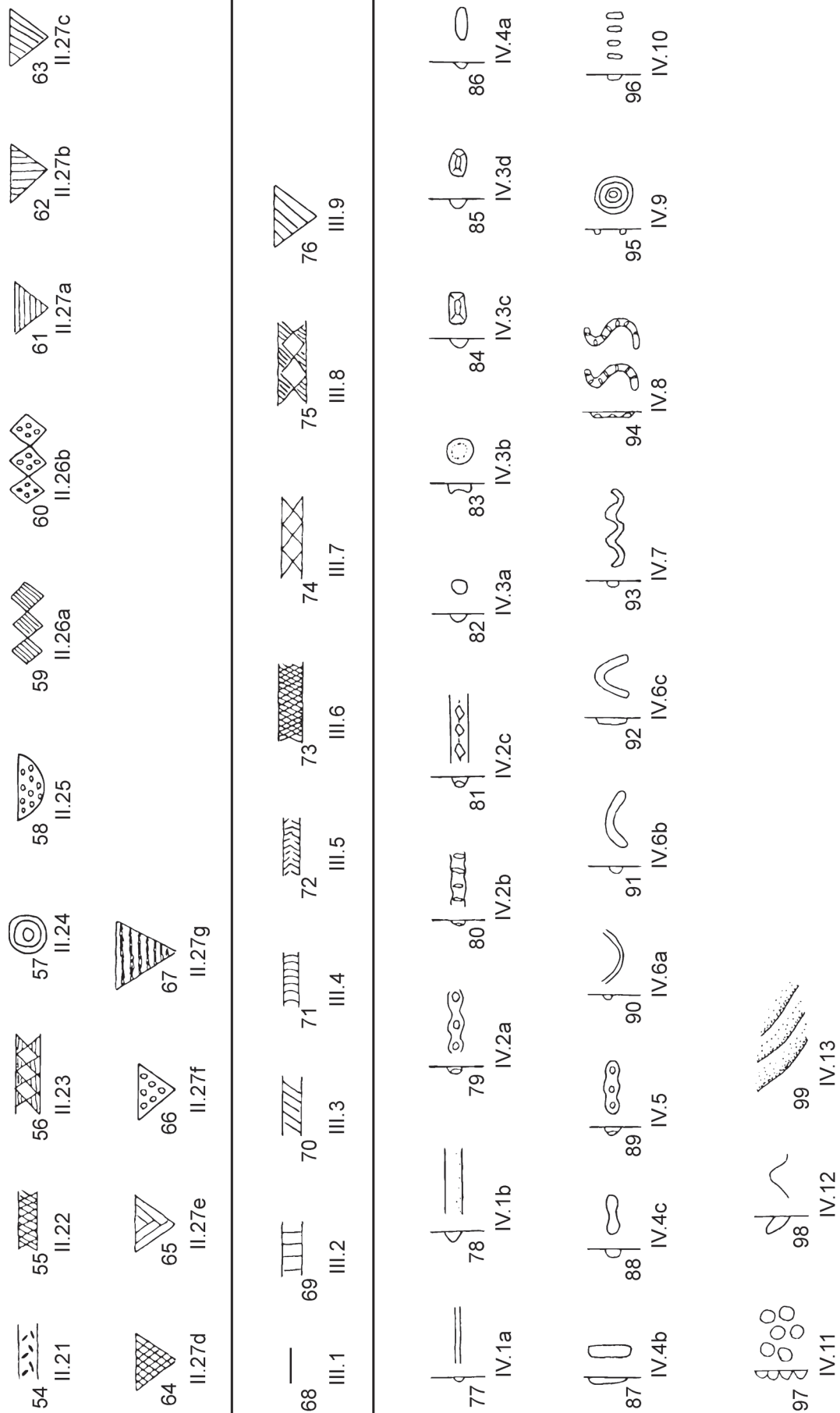
Pl. 18 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime J

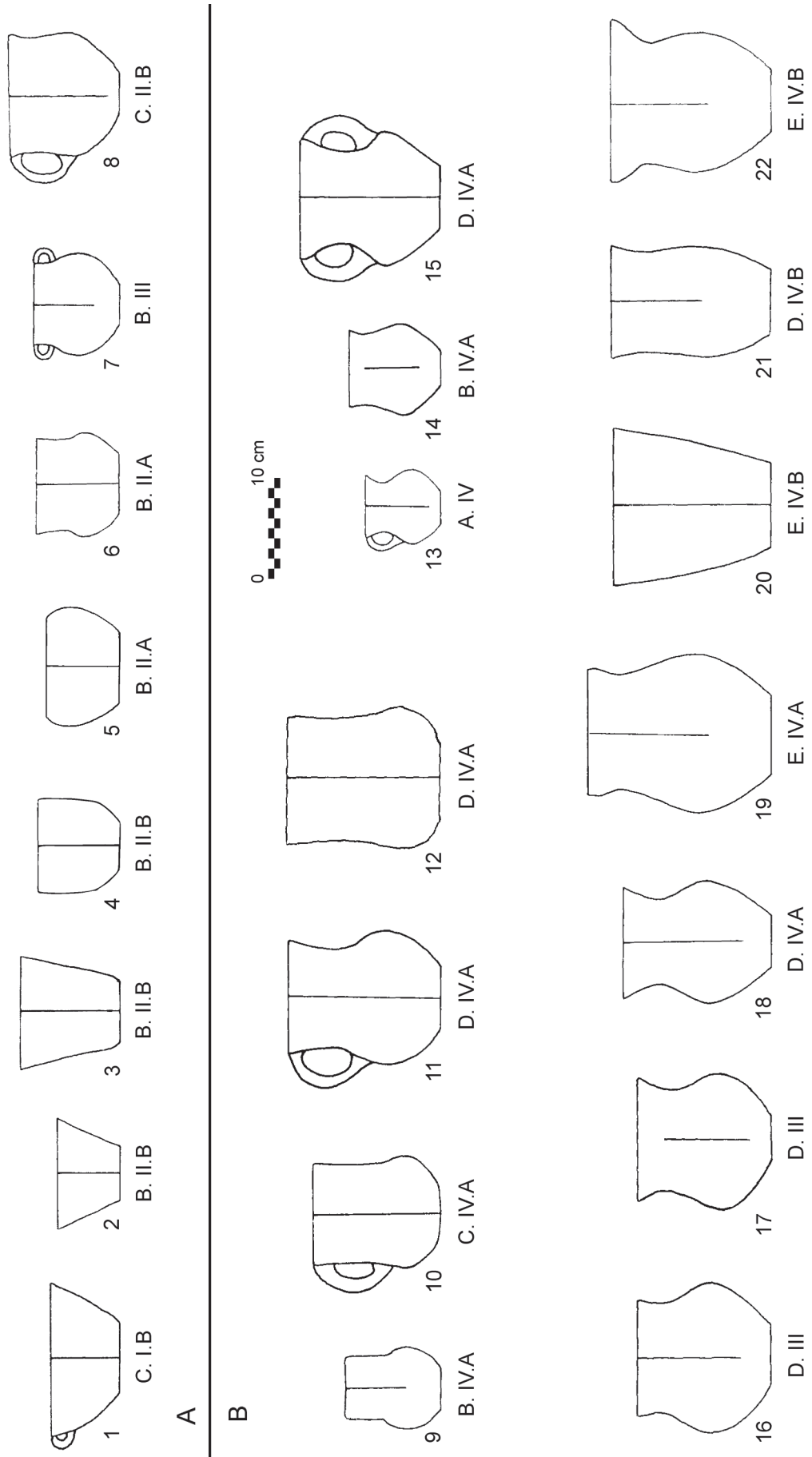
Pl. 19 – Clasificarea generală a formelor ceramice. Grupa de mărime J

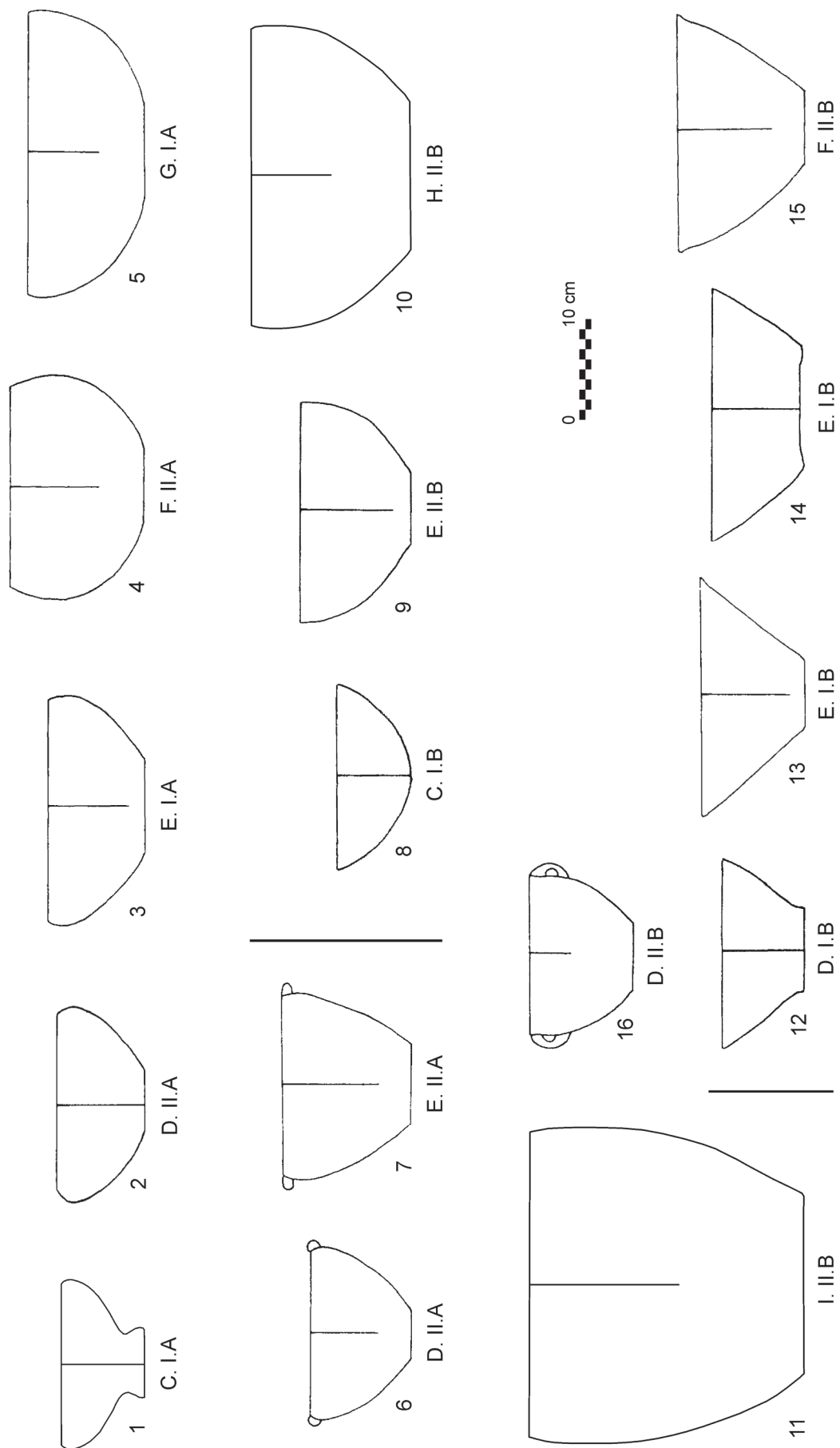
PI. 20 – Clasificarea generală a tehnicilor și principalelor motive ale decorului ceramic

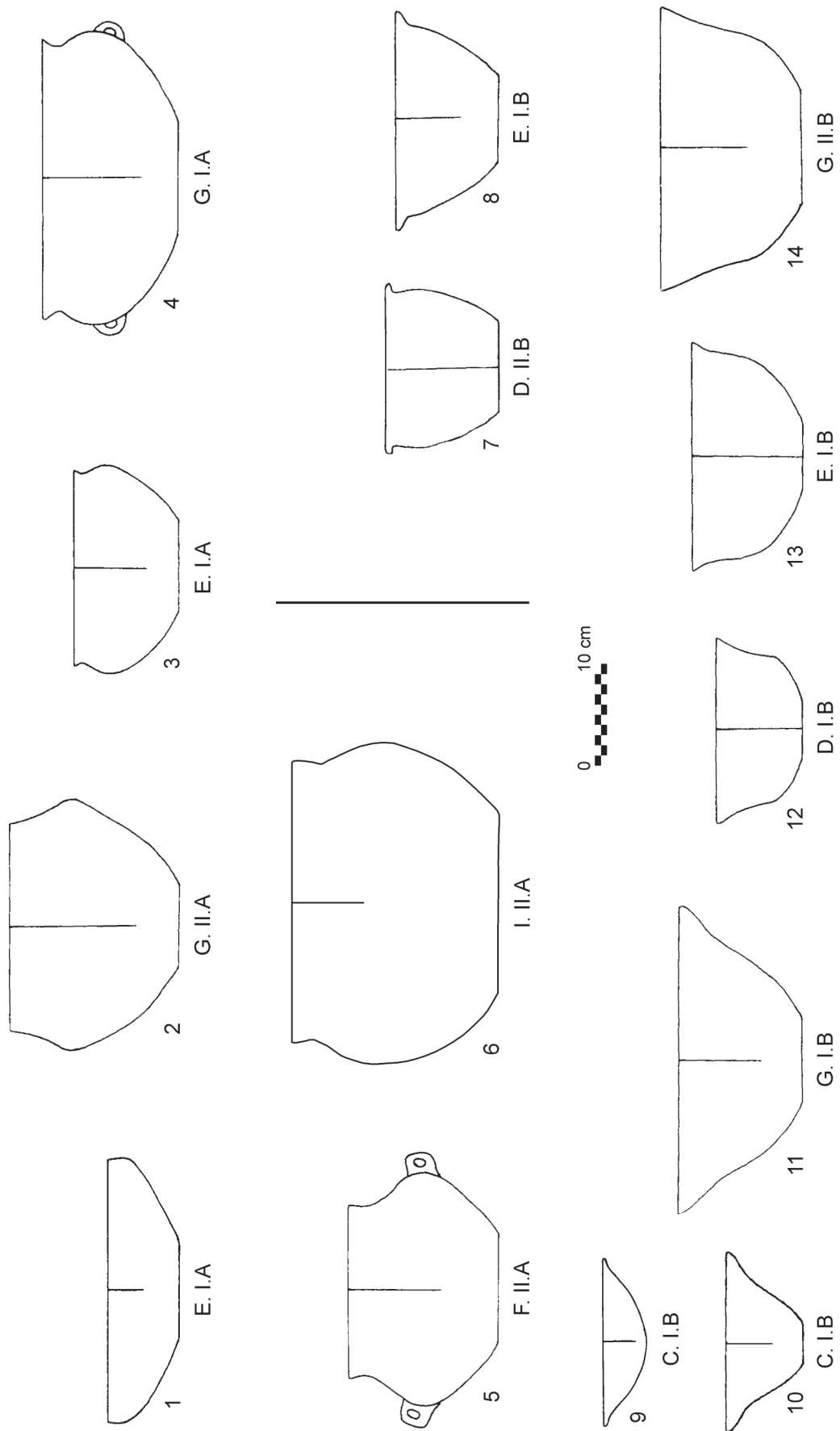
PI. 21 – Clasificarea generală a tehnicilor și principalelor motive ale decorului ceramic

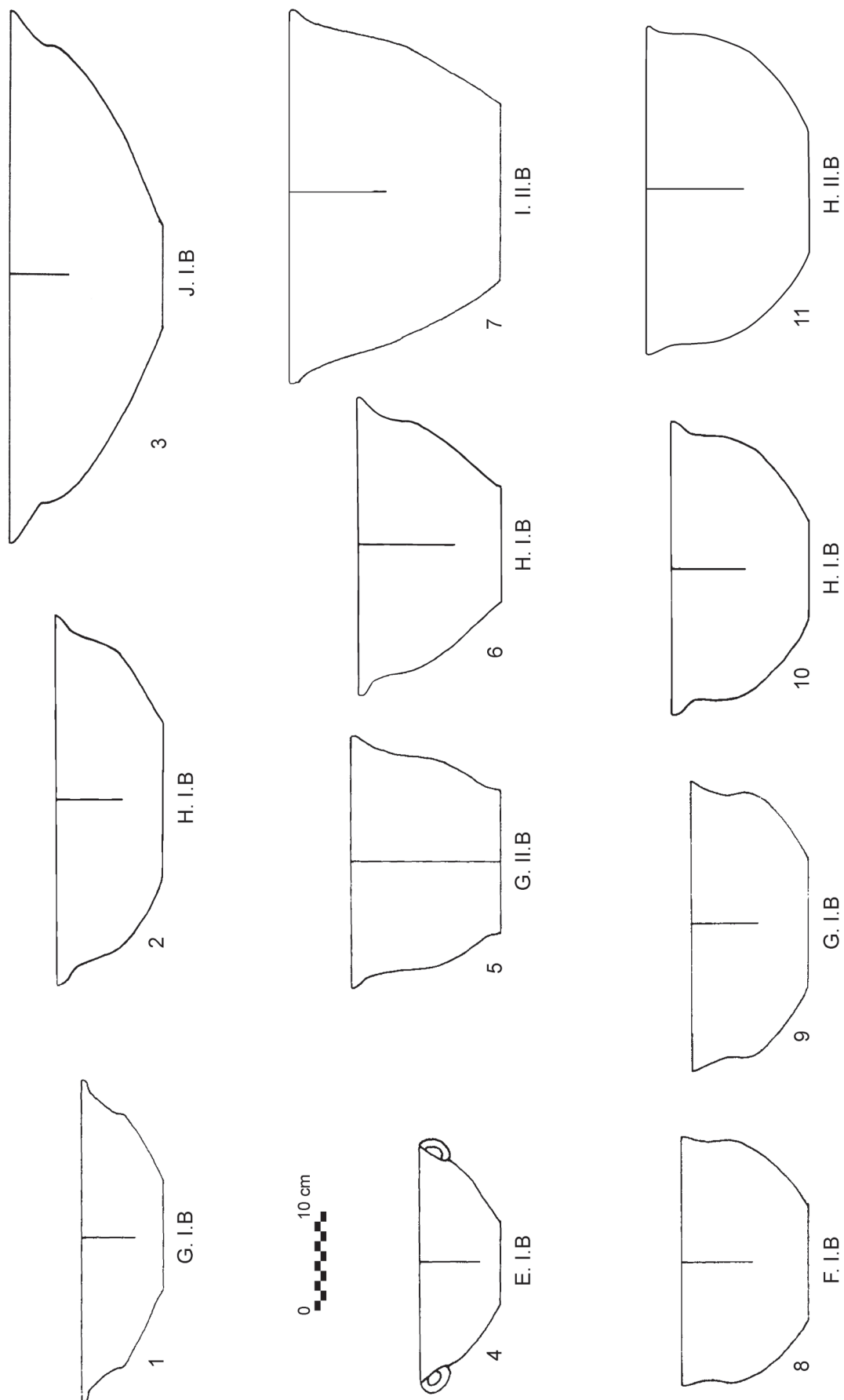
Pl. 22 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. A: cești; B: căni, cupe și pahare

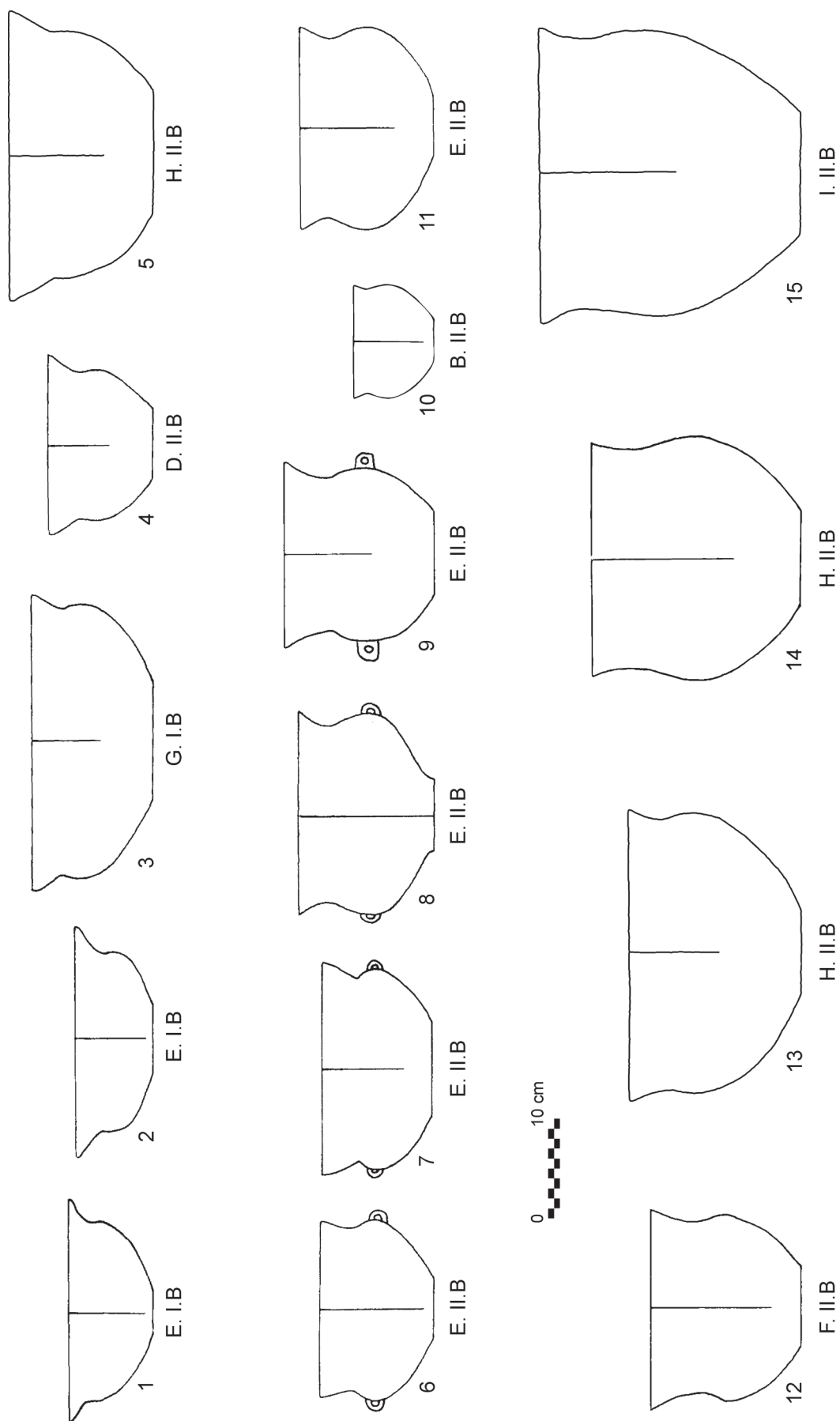
Pi. 23 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Boluri

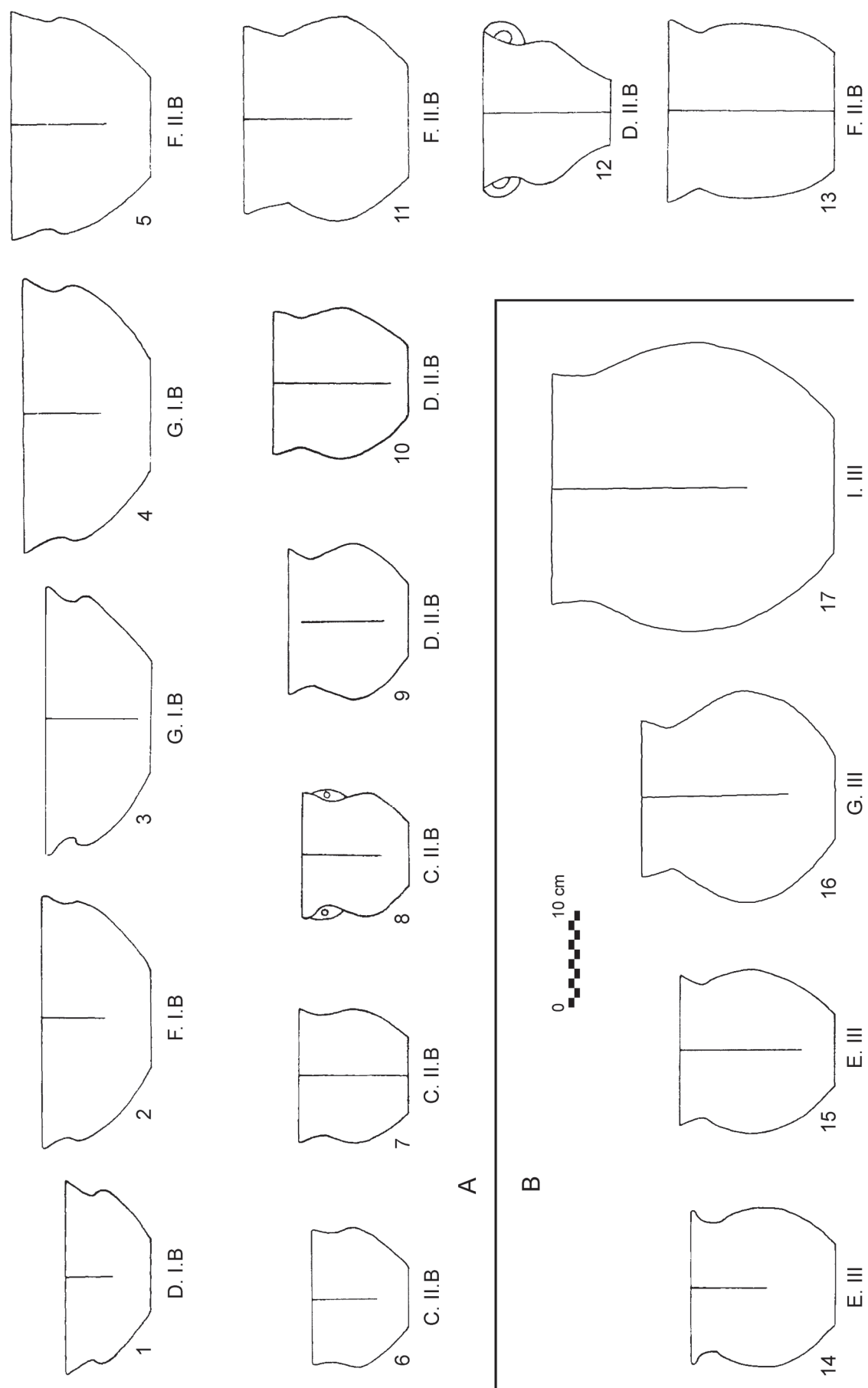
Pl. 24 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Străchini și castroane

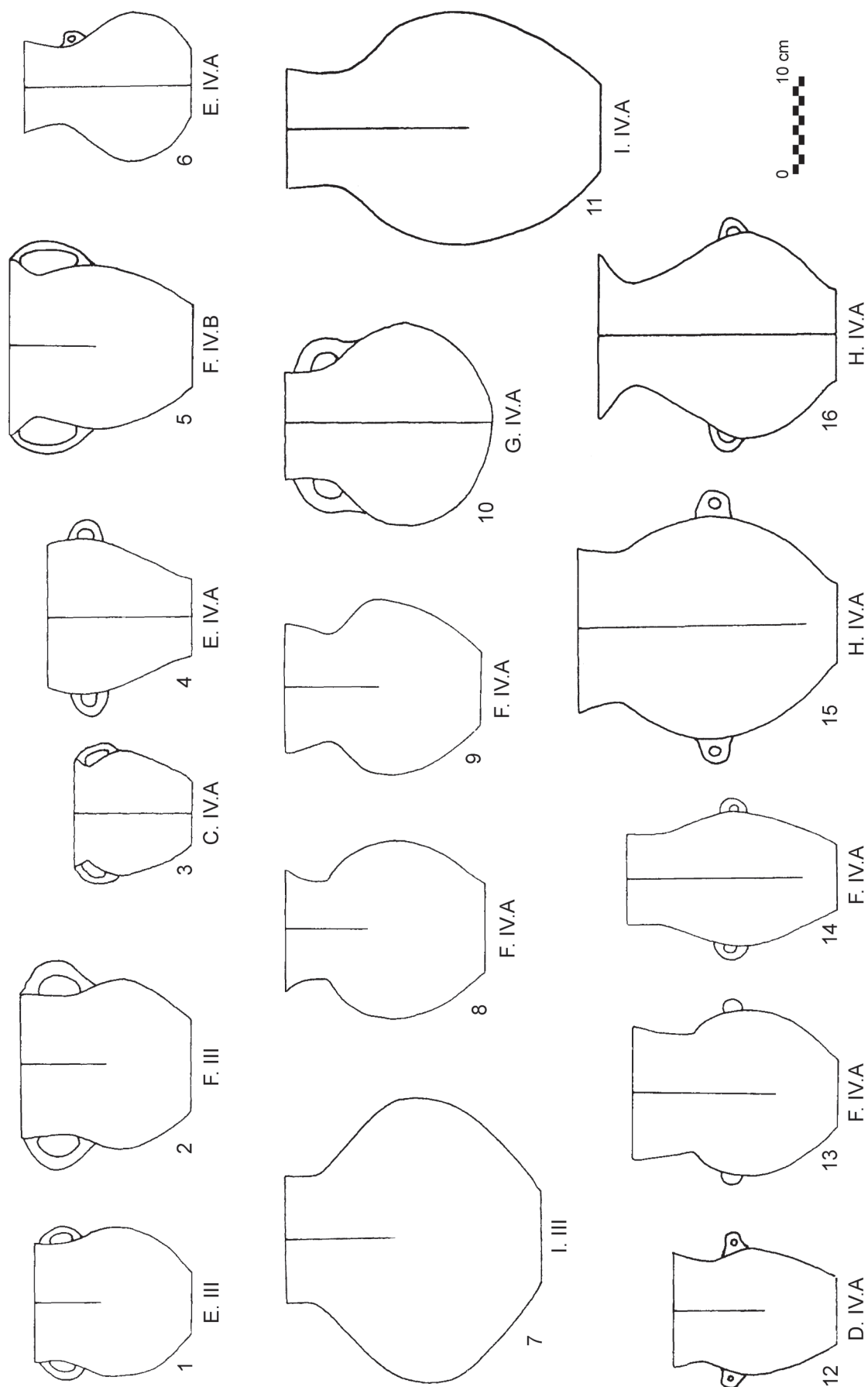
Pl. 25 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Străchini și castroane

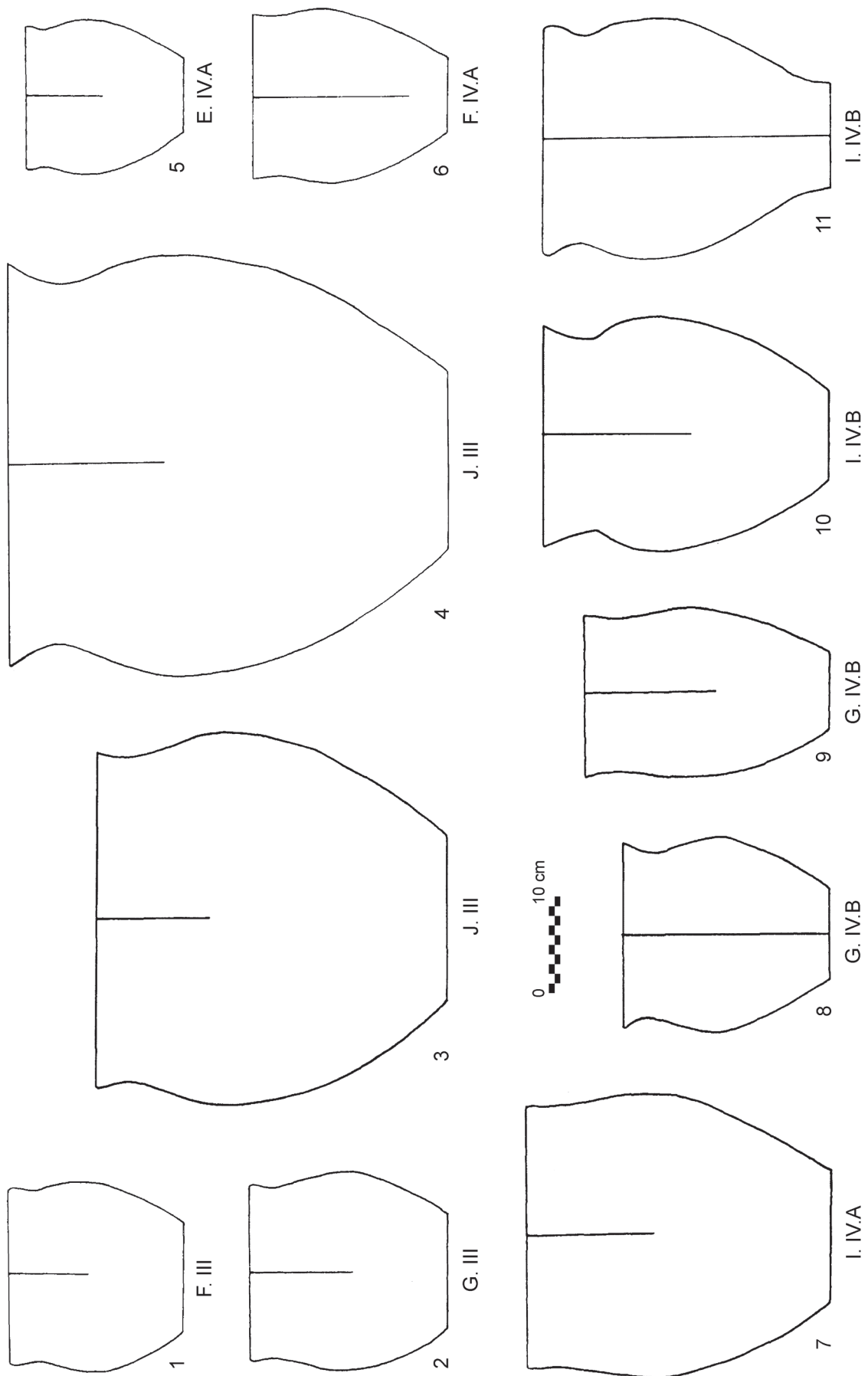
Pl. 26 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Străchini și castroane

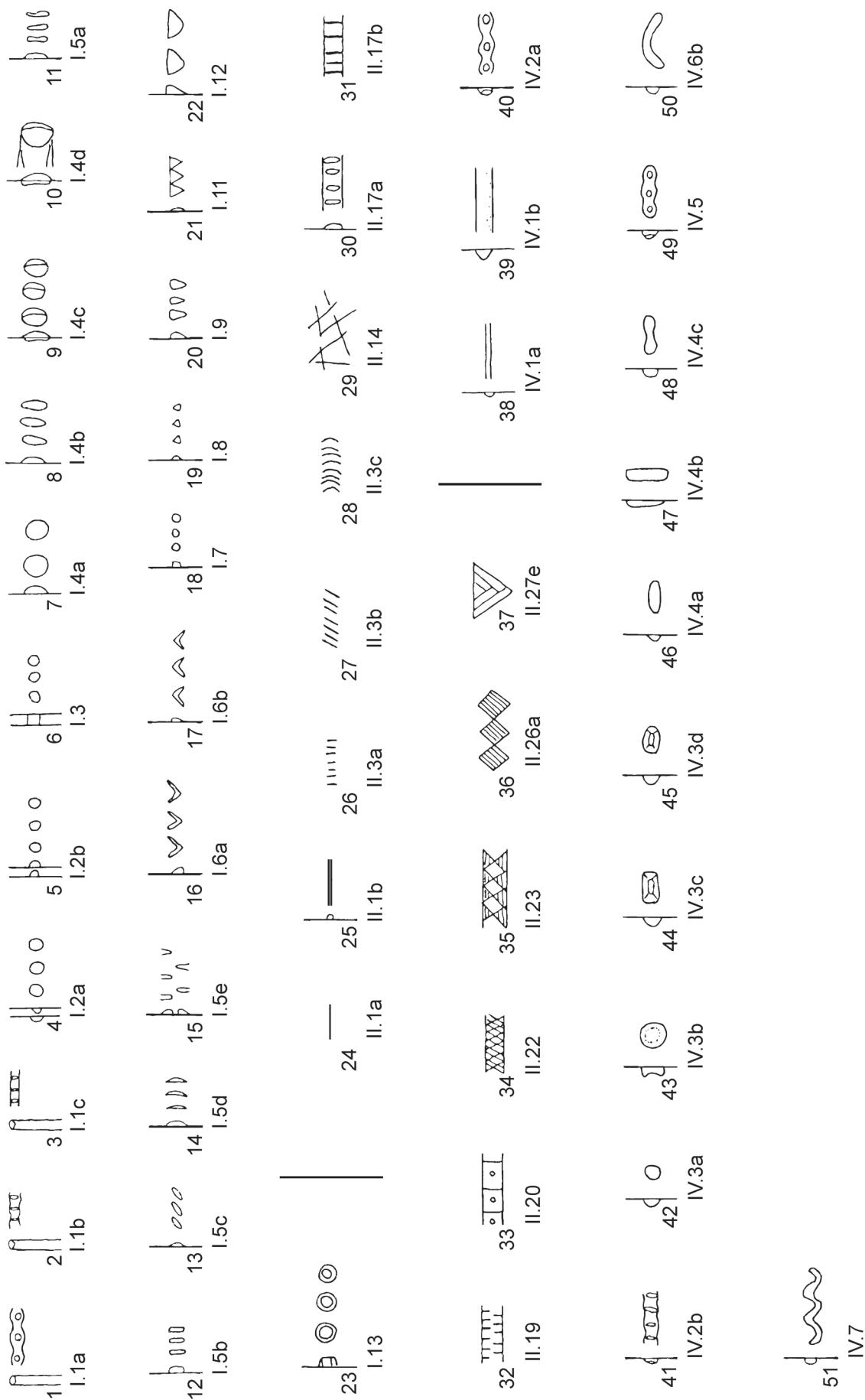
Pl. 27 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. A: străchini și castroane; B: vase-borcan

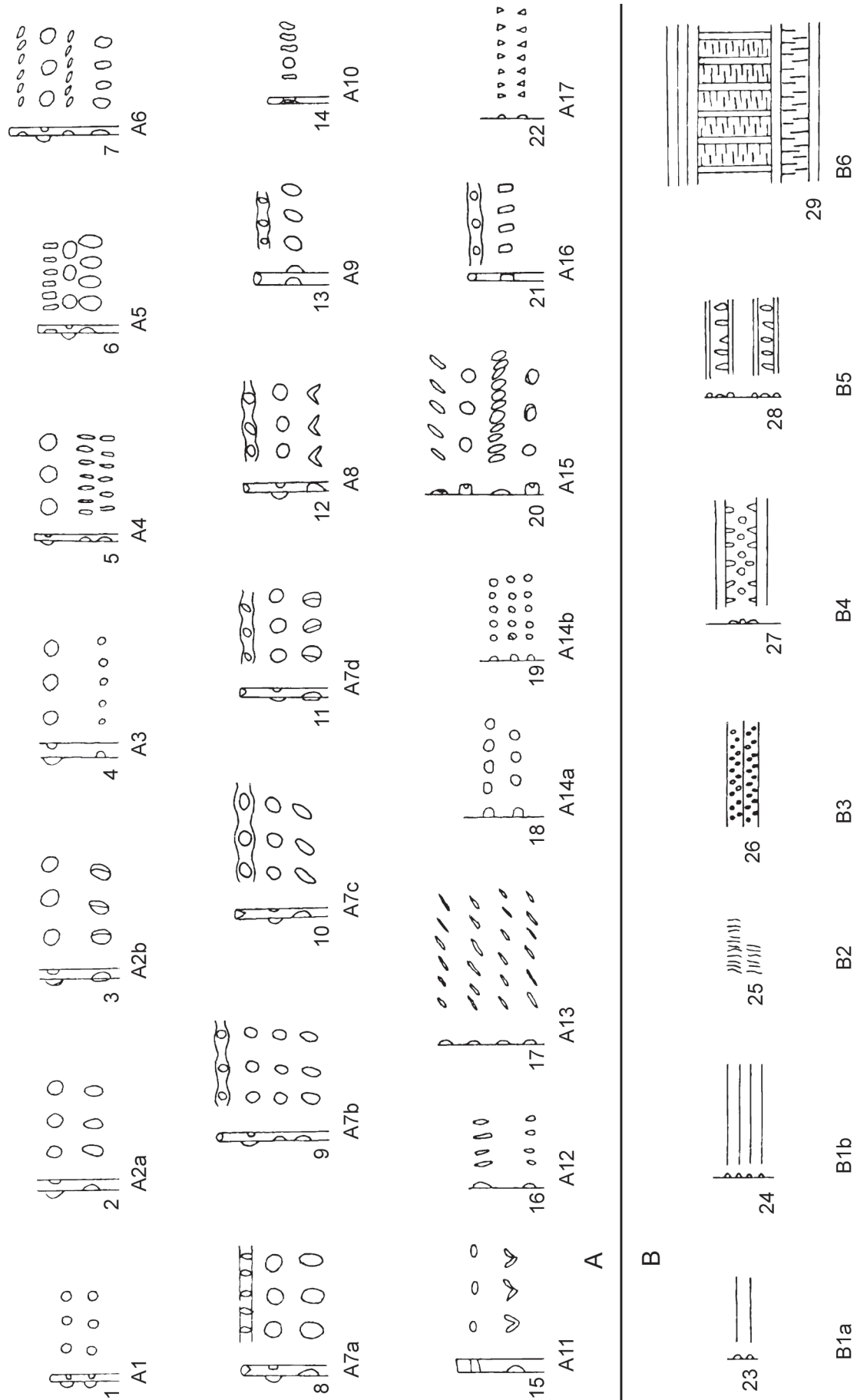
Pl. 28 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Ulcioare, amfore și amforete

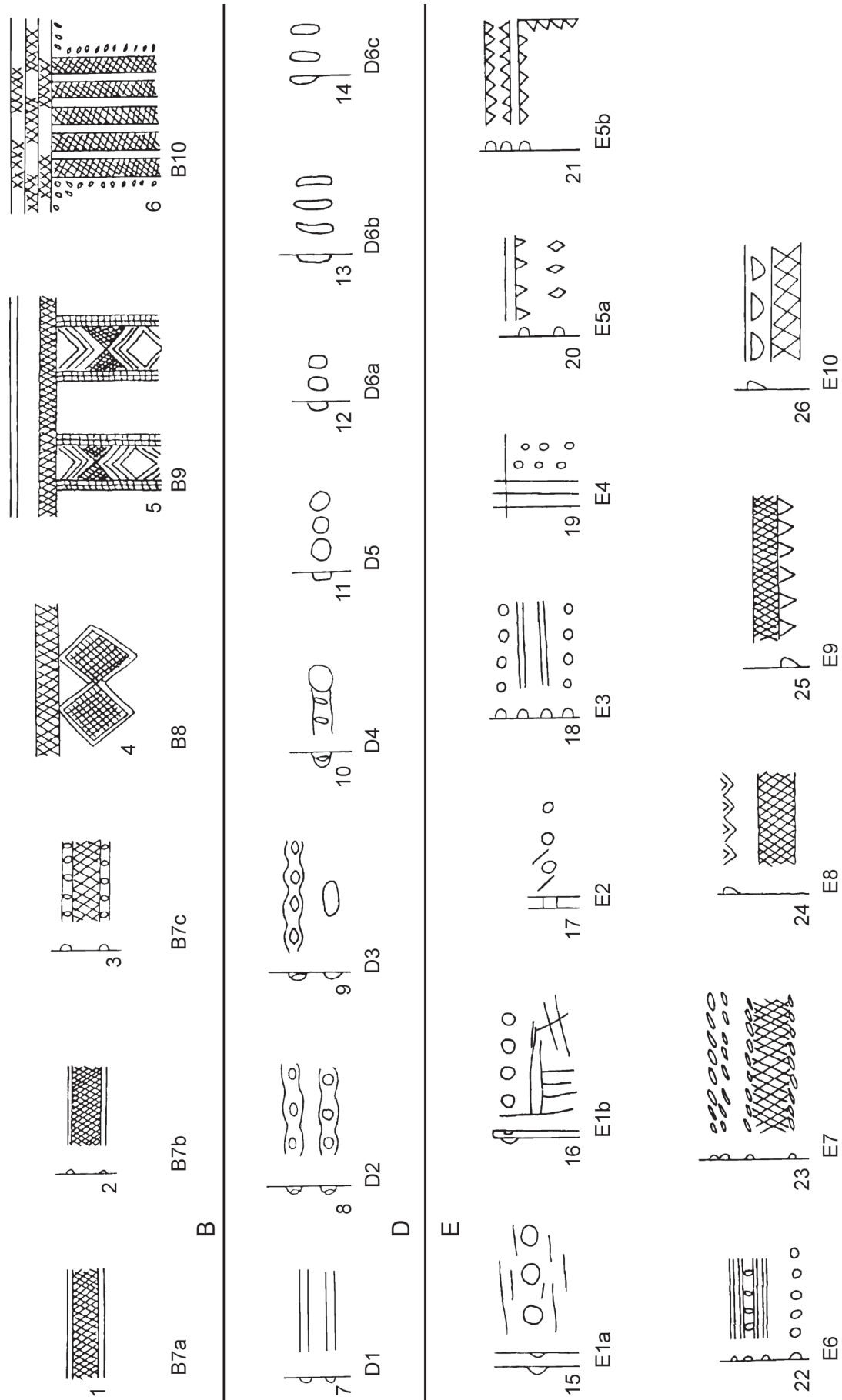
Pl. 29 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Vase-sac

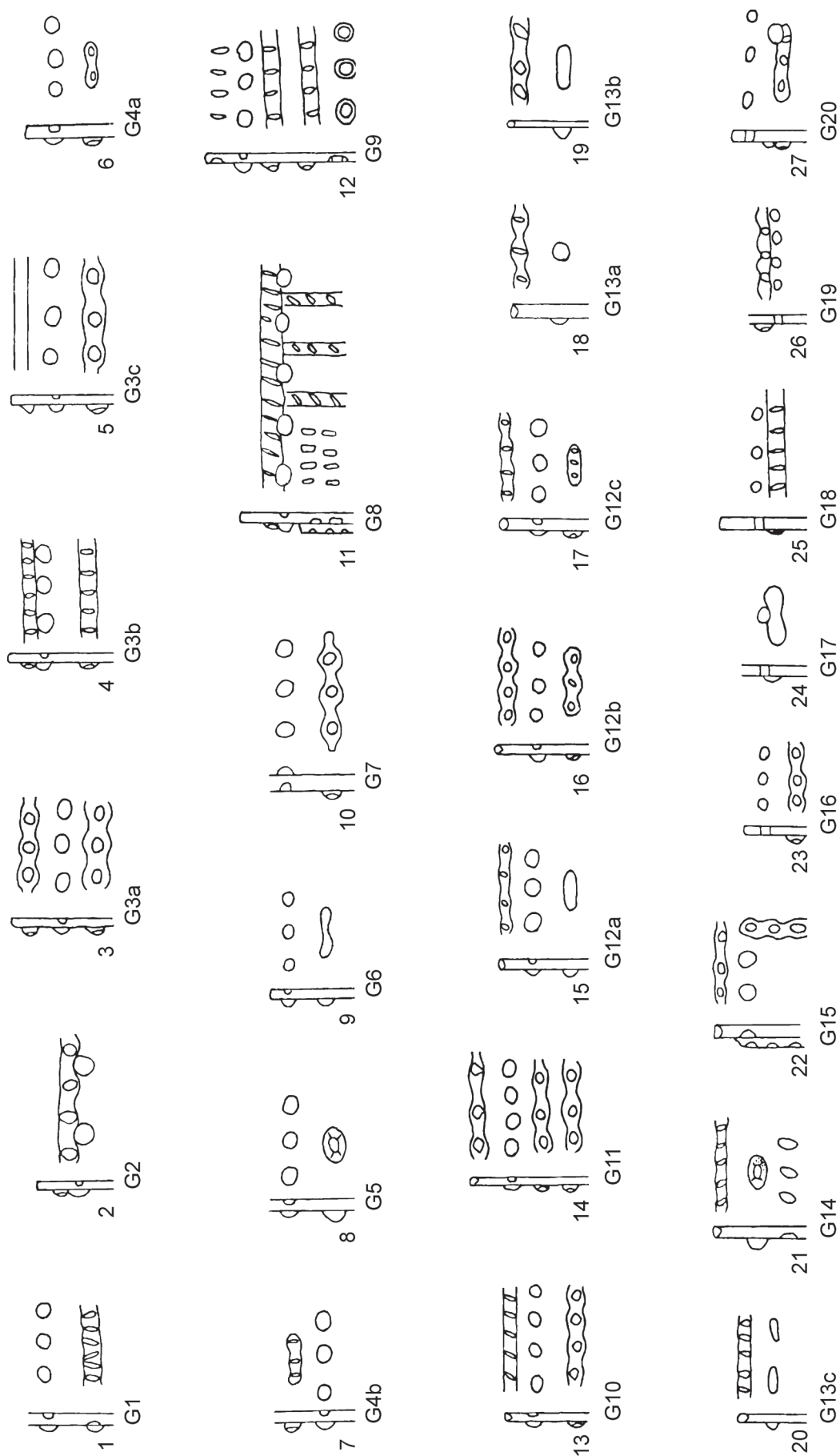
Pl. 30 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Principalele tehnici și motive ale decorului ceramic

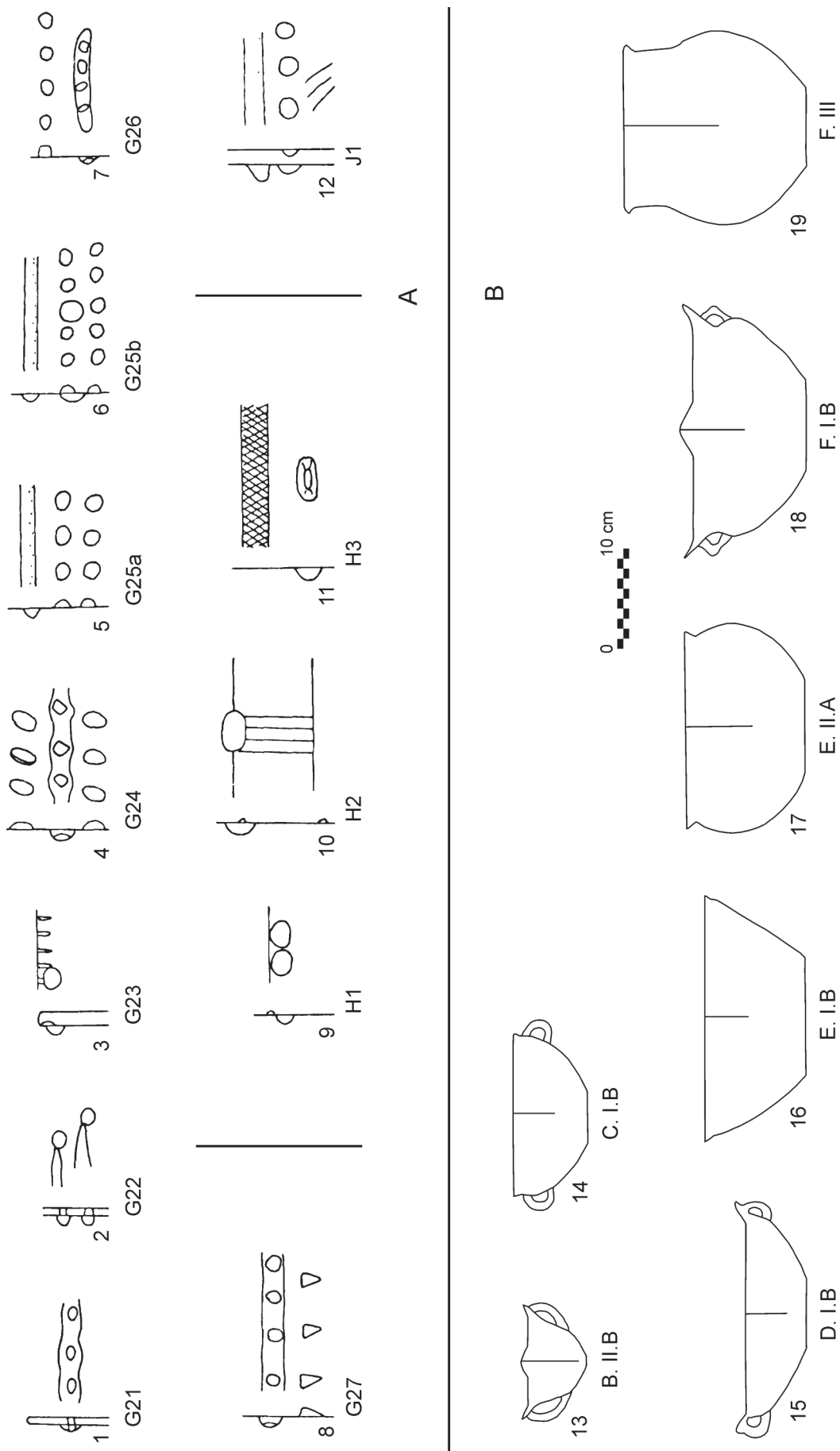
Pl. 31 – Clasificarea ceramicii de tip Glină. Principalele combinații ale elementelor de decor (A, B)

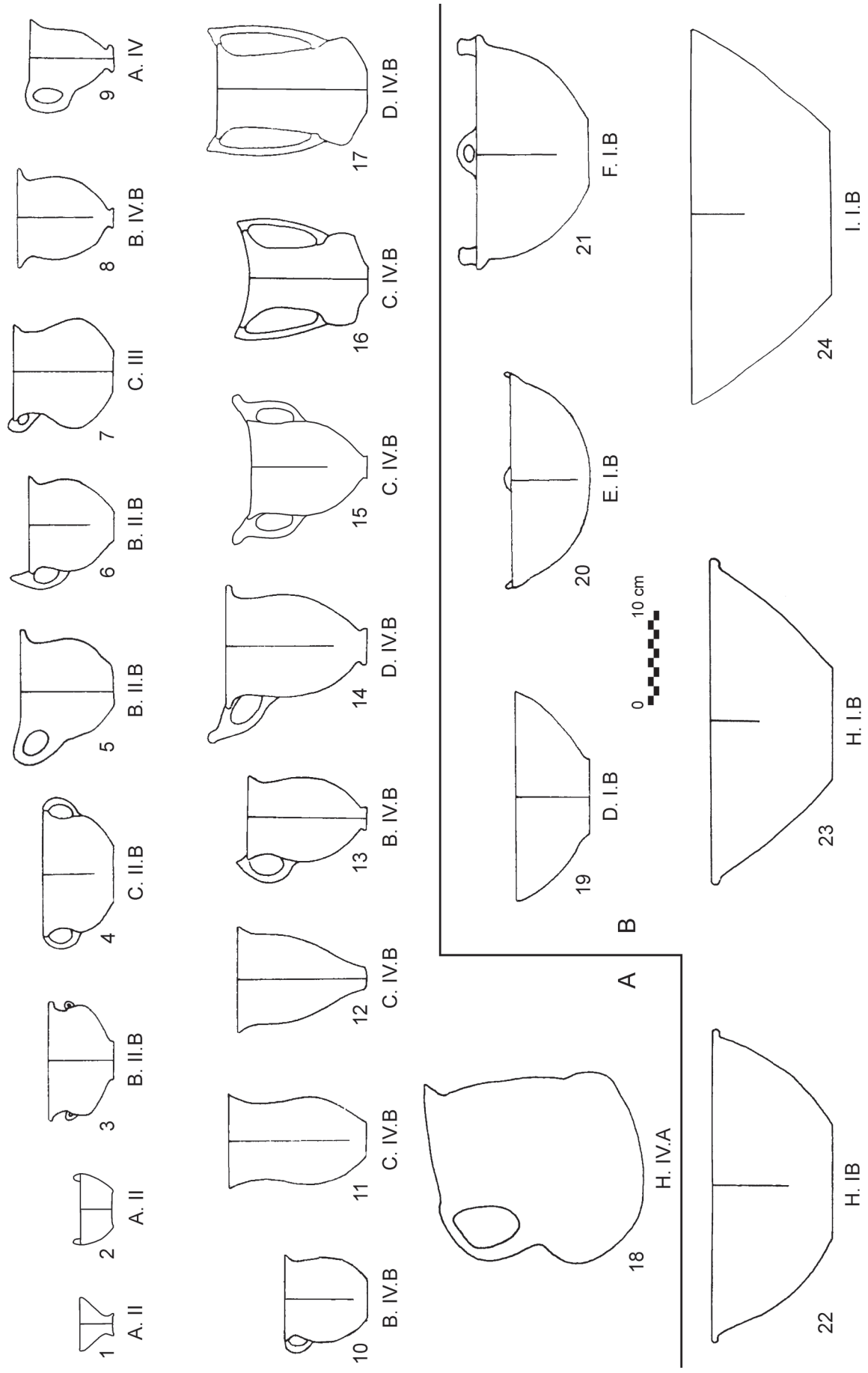
PI. 32 – Clasificarea ceramicii de tip Glină. Principalele combinații ale elementelor de decor (B, D, E)

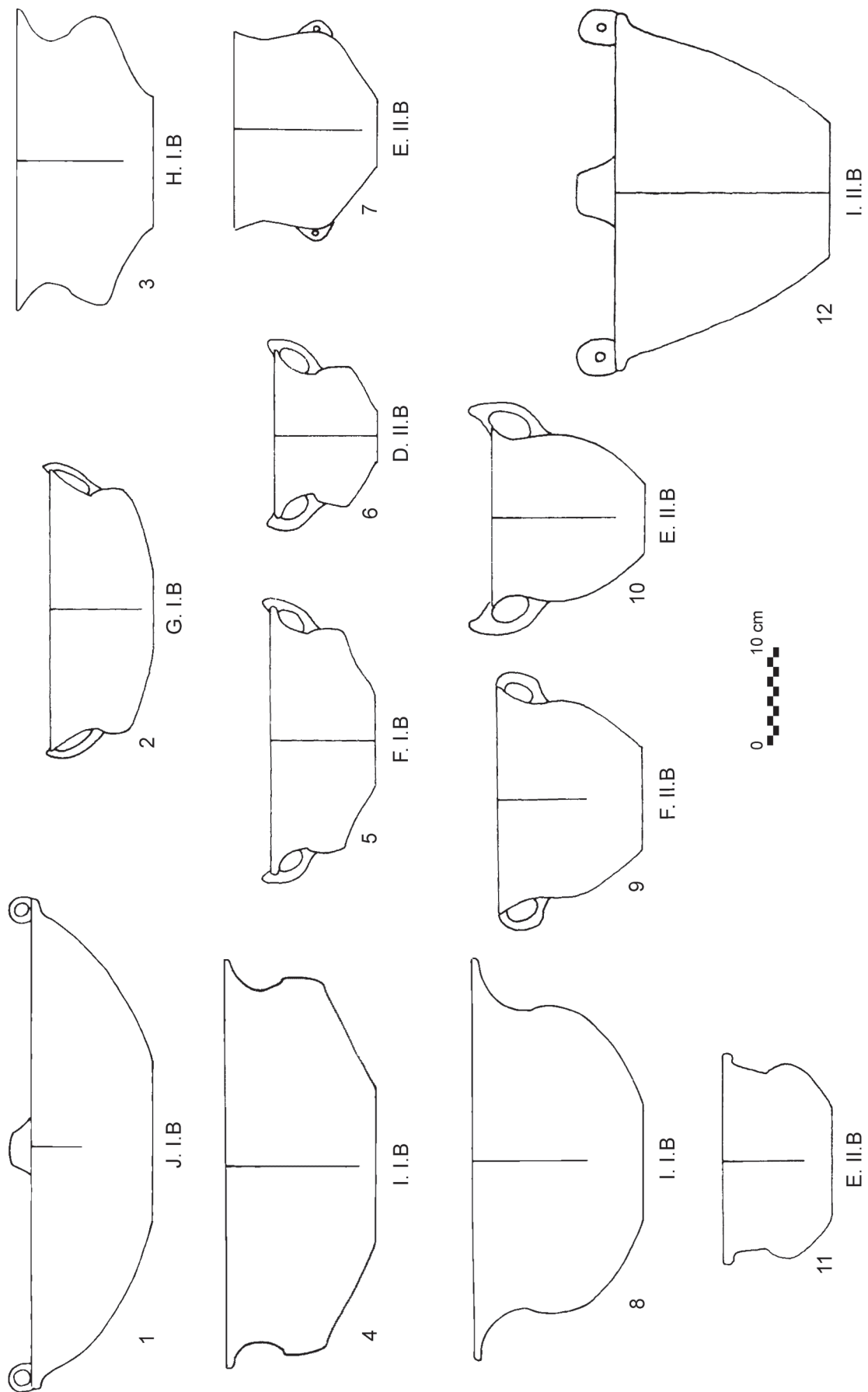
PI. 33 – Clasificarea ceramicii de tip Glina. Principalele combinații ale elementelor de decor (G)

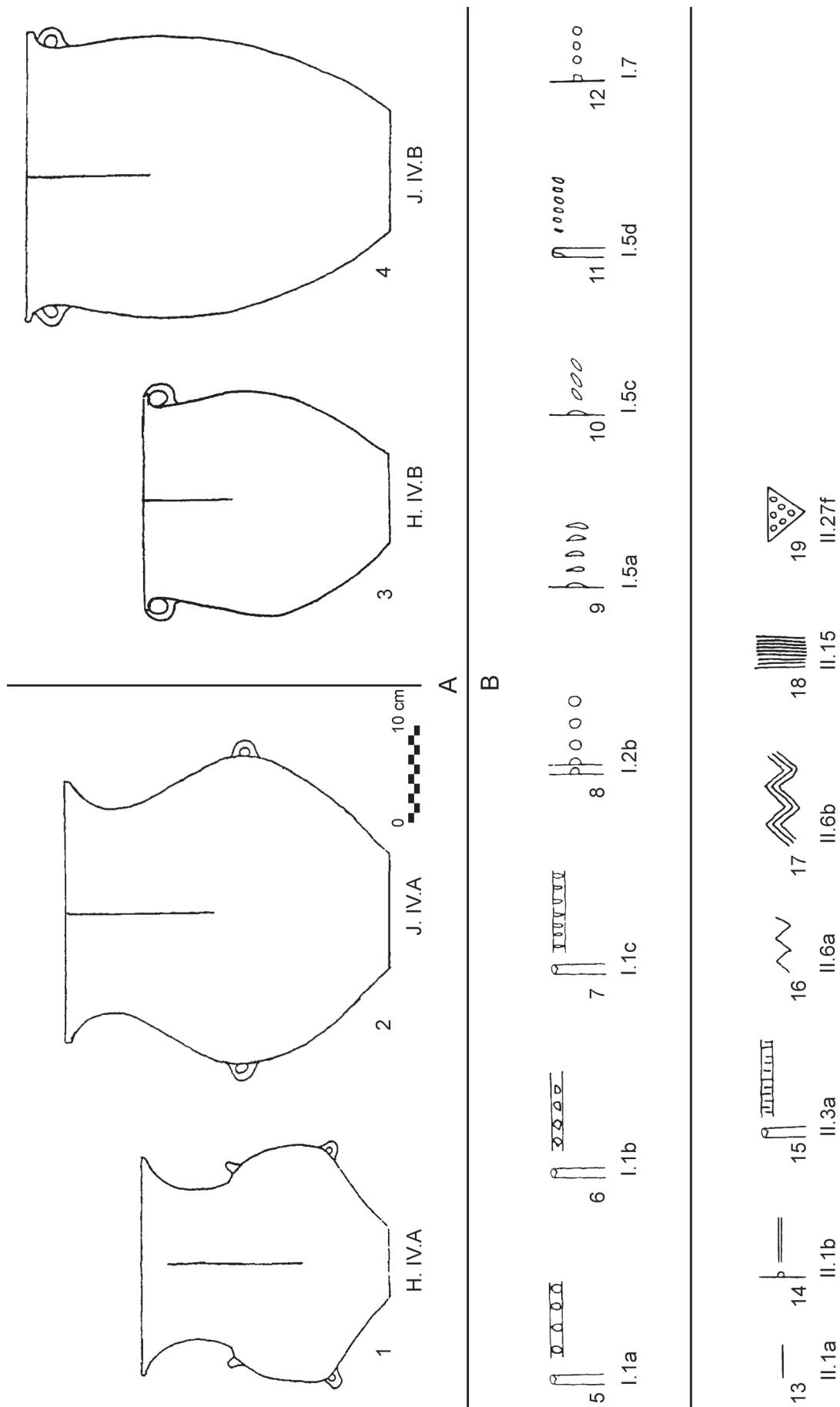
Pl. 34 – A: clasificarea ceramicii de tip Glina. Principalele combinații ale elementelor de decor (G, H, J); B: formele ceramice din așezarea de la Militari-Câmpul Boja (setor C)

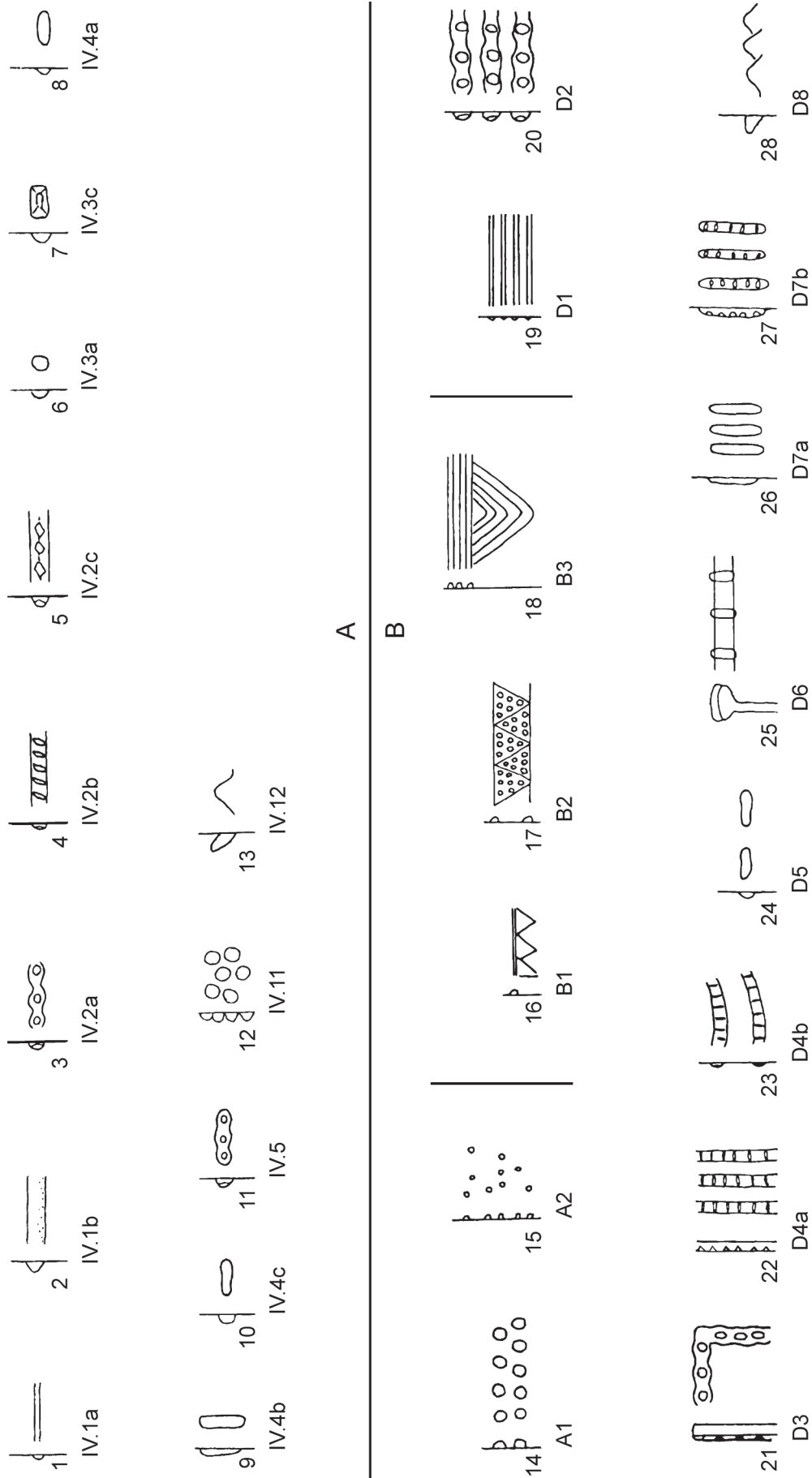
PI. 35 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. A: cești, căni, pahare, amforete;
B: boluri

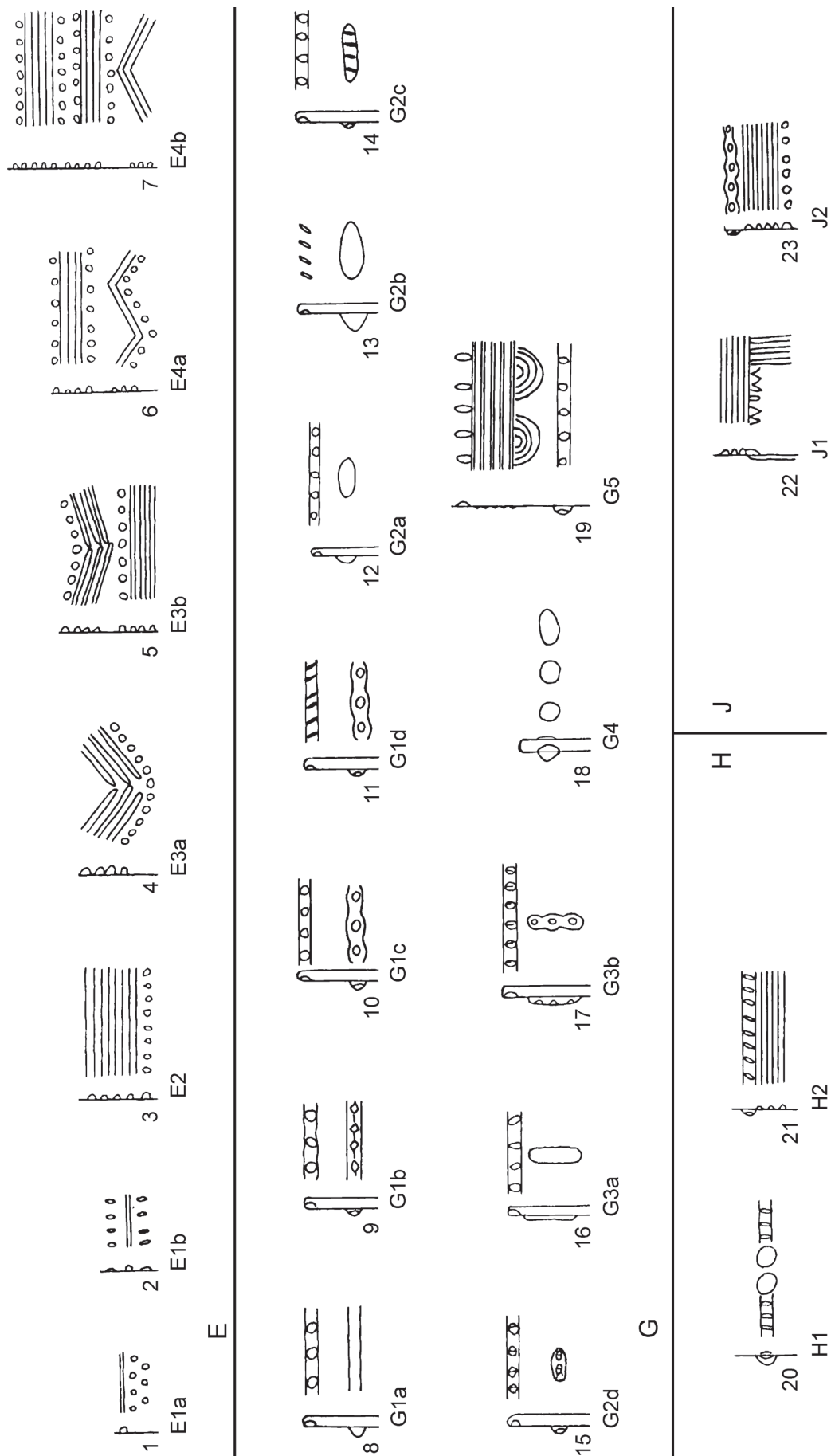
Pl. 36 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. Străchini și castroane

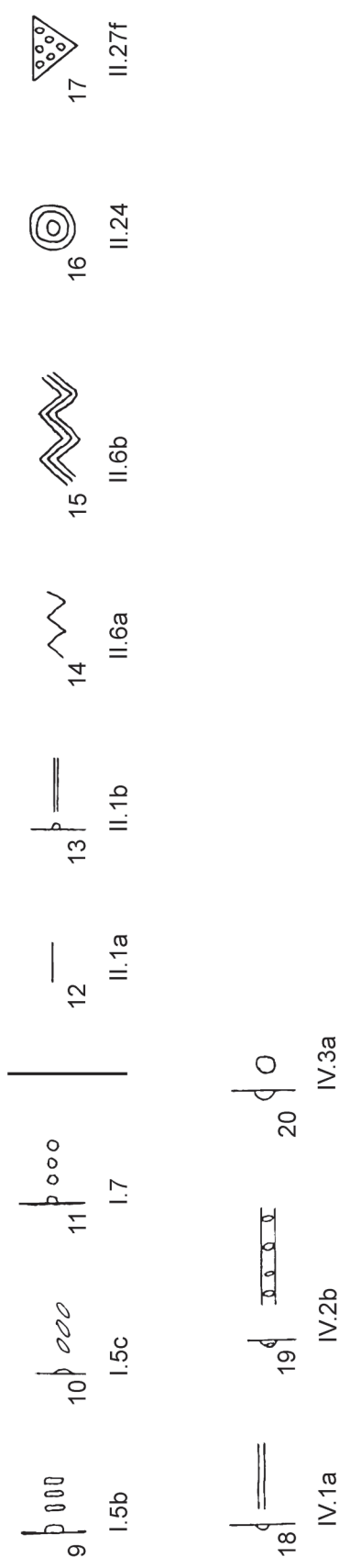
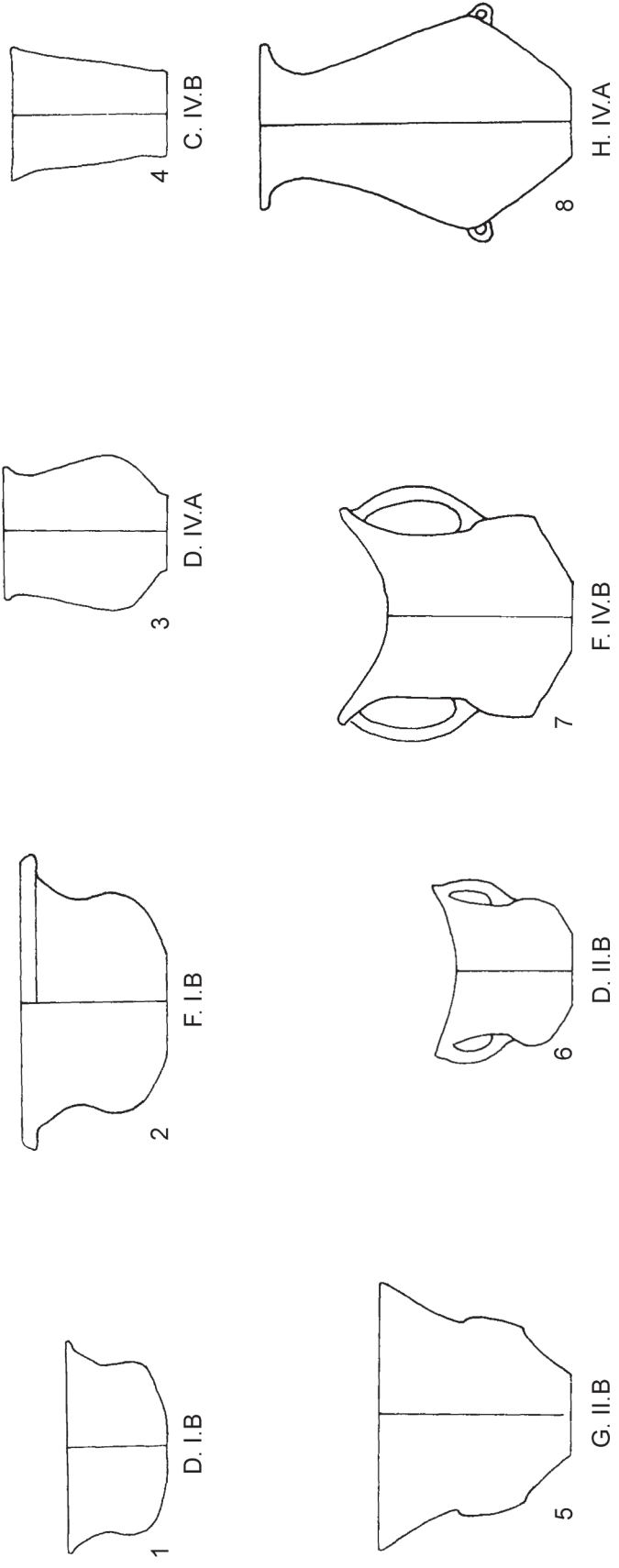
Pl. 37 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. A: amfore și vase-sac; B: Principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I, II)

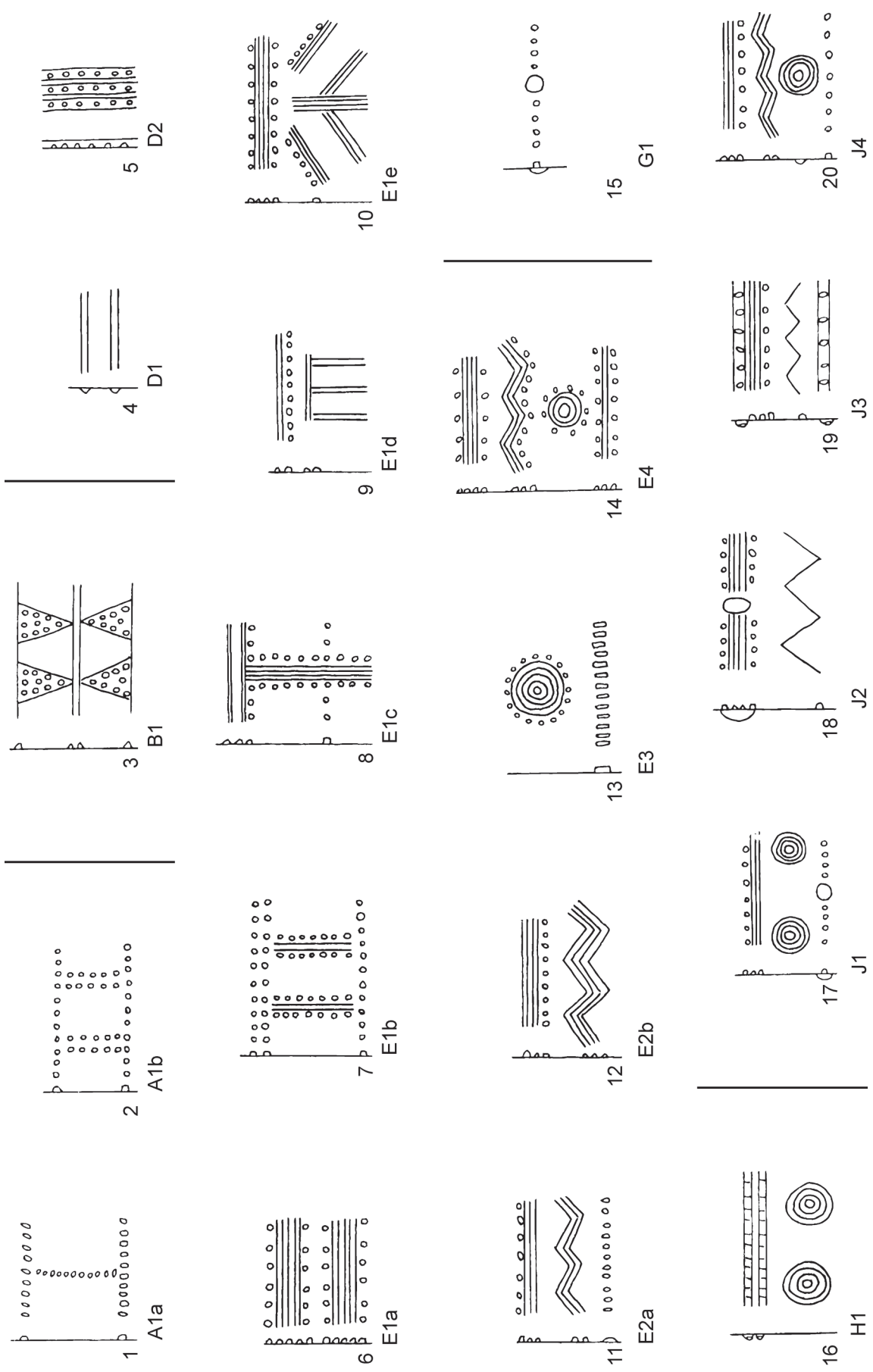
Pl. 38 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. A: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (IV); B: principalele combinații ale elementelor de decor (A, B, D)

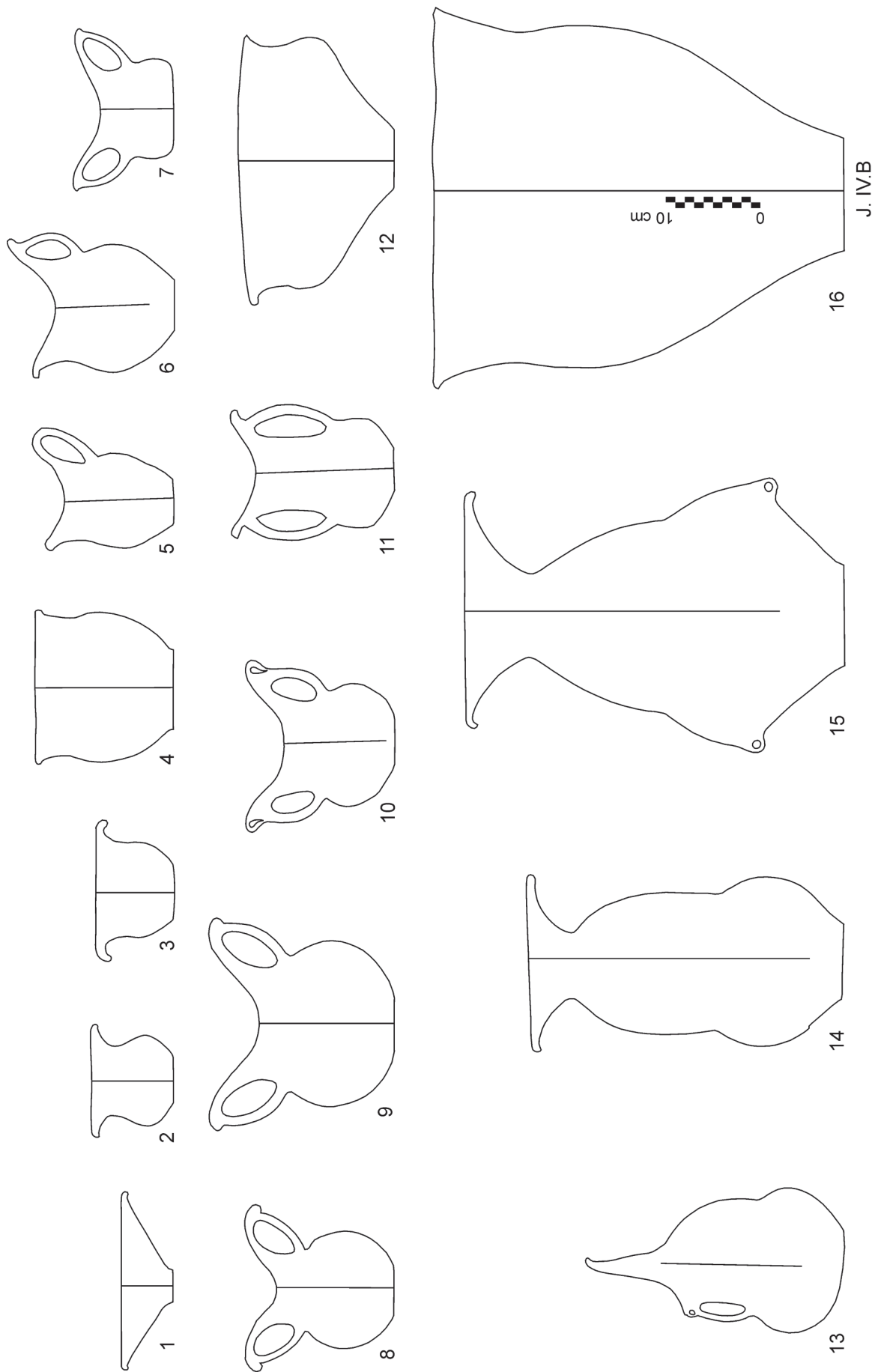
Pl. 39 – Clasificarea ceramicii de tip Odaia Turcului / M. Ic4,1-2. Principalele combinații ale elementelor de decor (E, G, H, J)

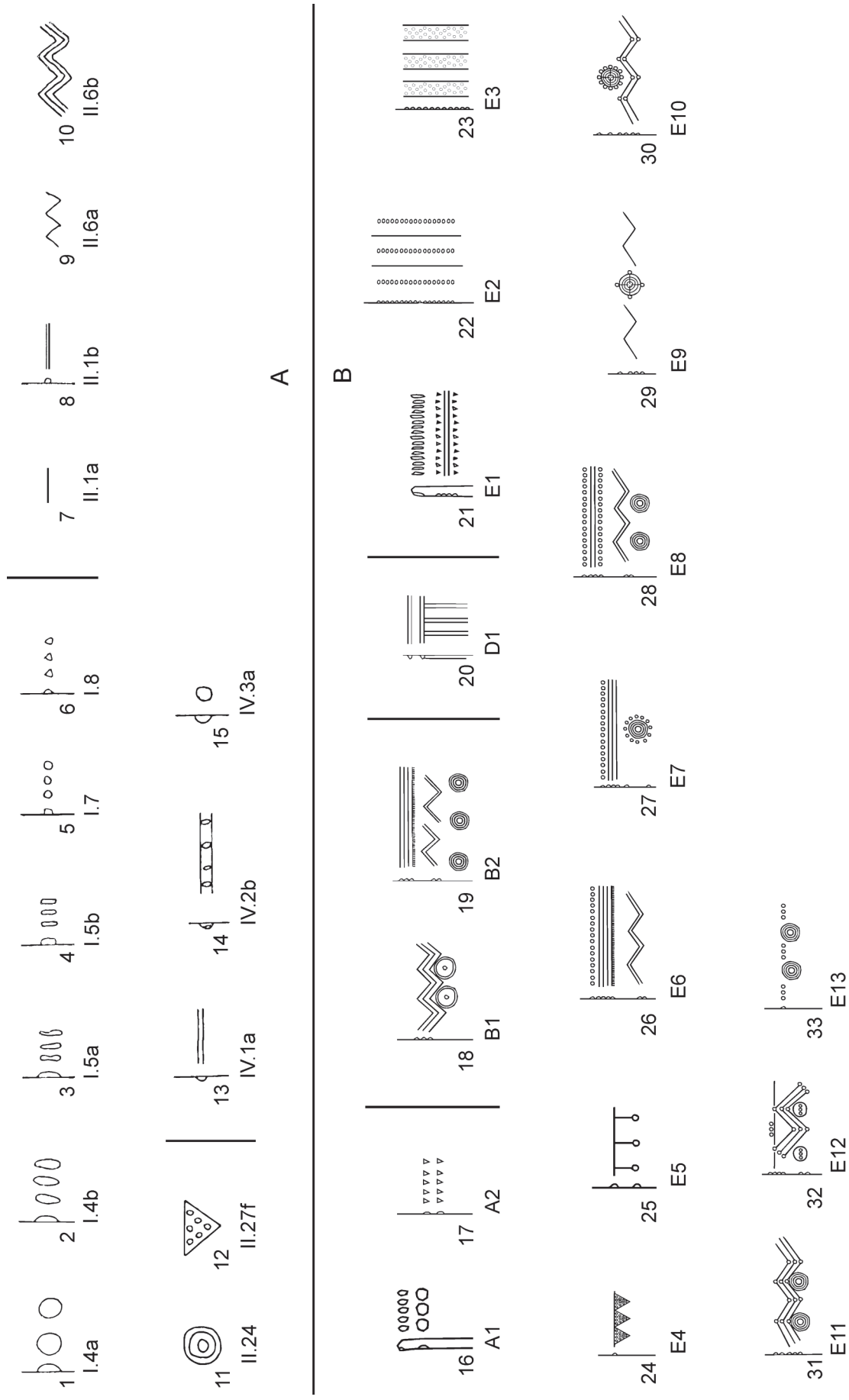
Pl. 40 – Ceramică de tip Monteoru Ic4,3. A: forme ceramice (fără scară); B: tehnici și motive ale decorului ceramic

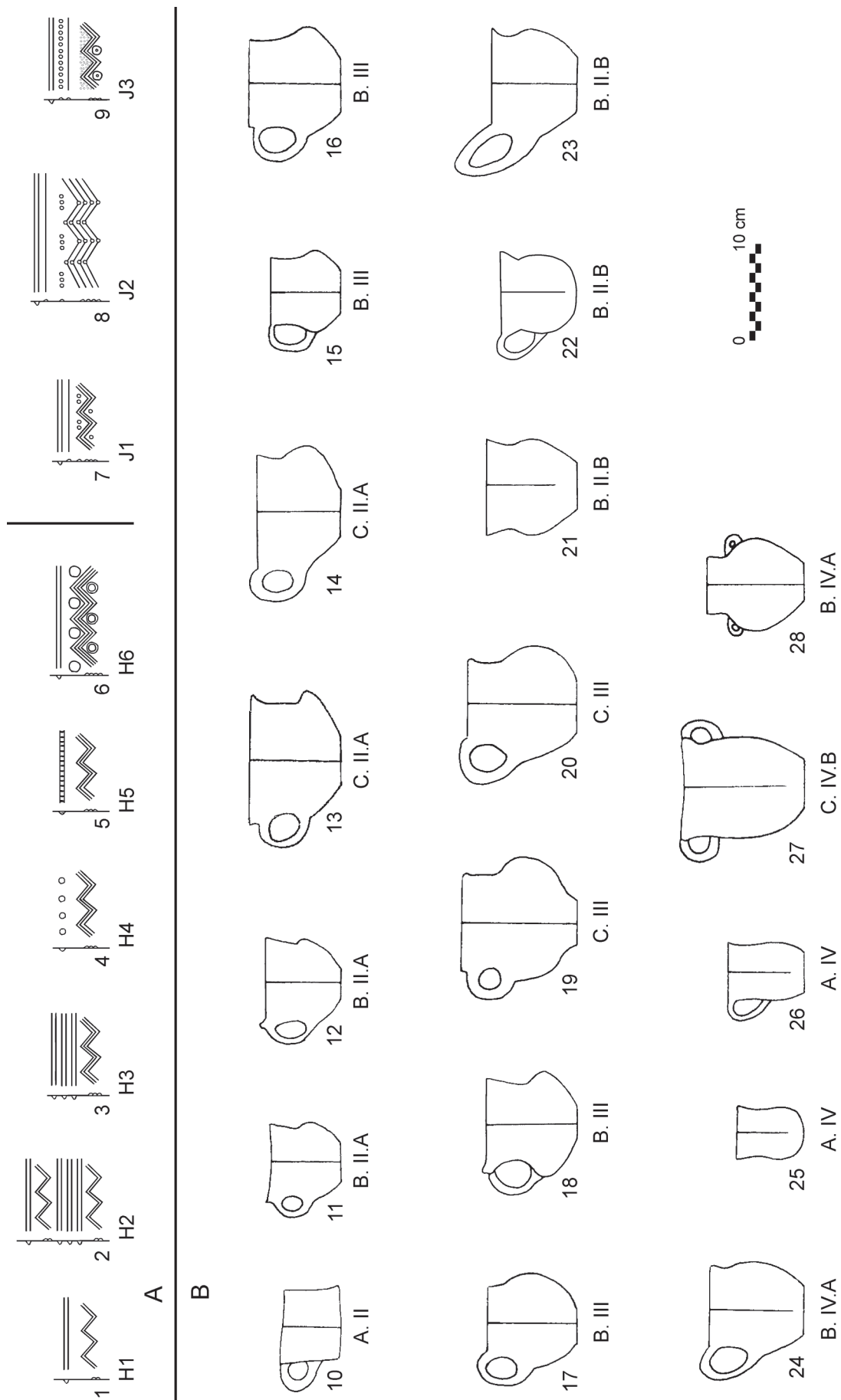
PI. 41 – Ceramică de tip Monteoru Ic4,3. Principalele combinații ale elementelor de decor (A, B, D, E, G, H, J)

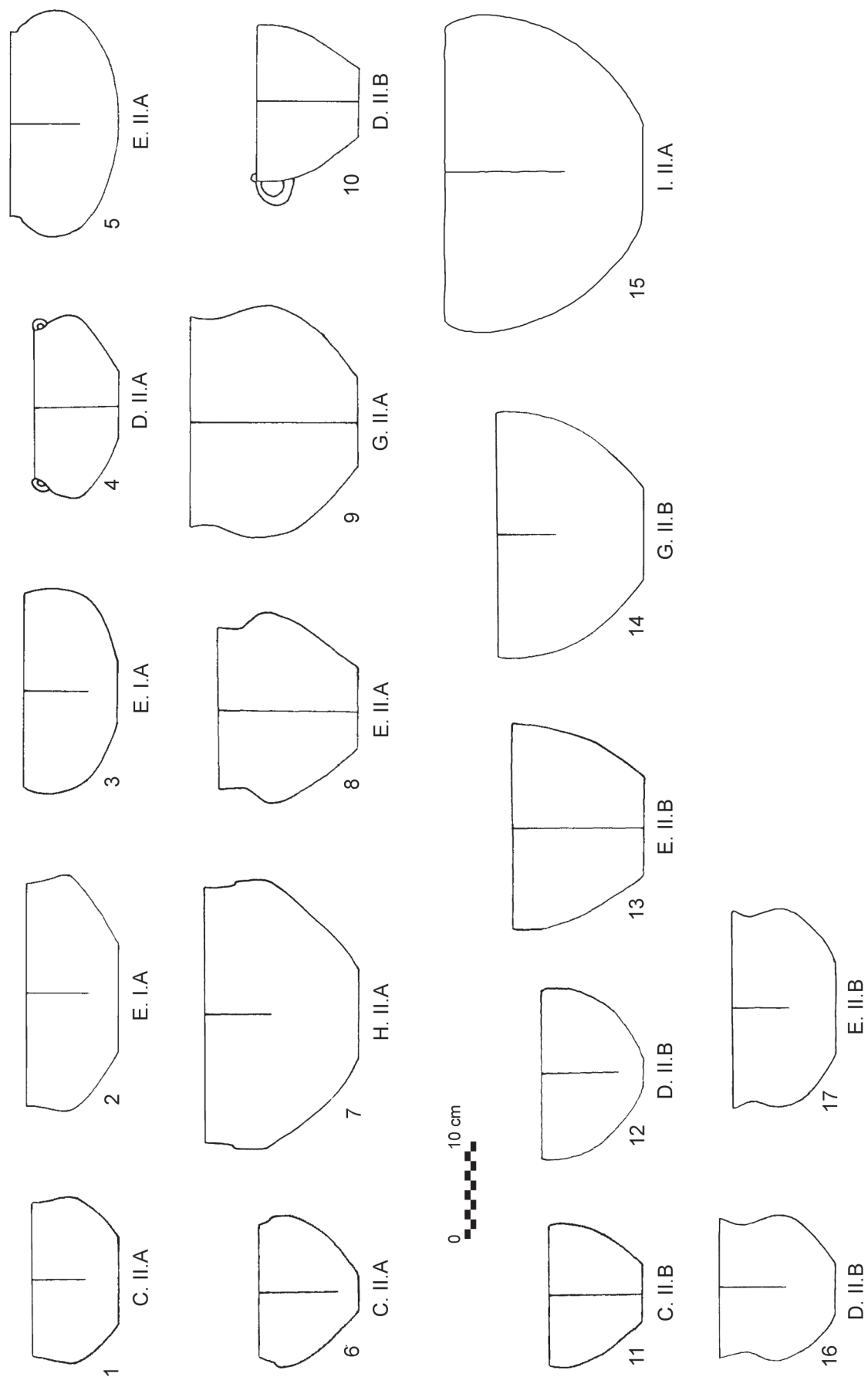
Pl. 42 – Forme ceramice de tip Monteoru Ic3 (fără scară)

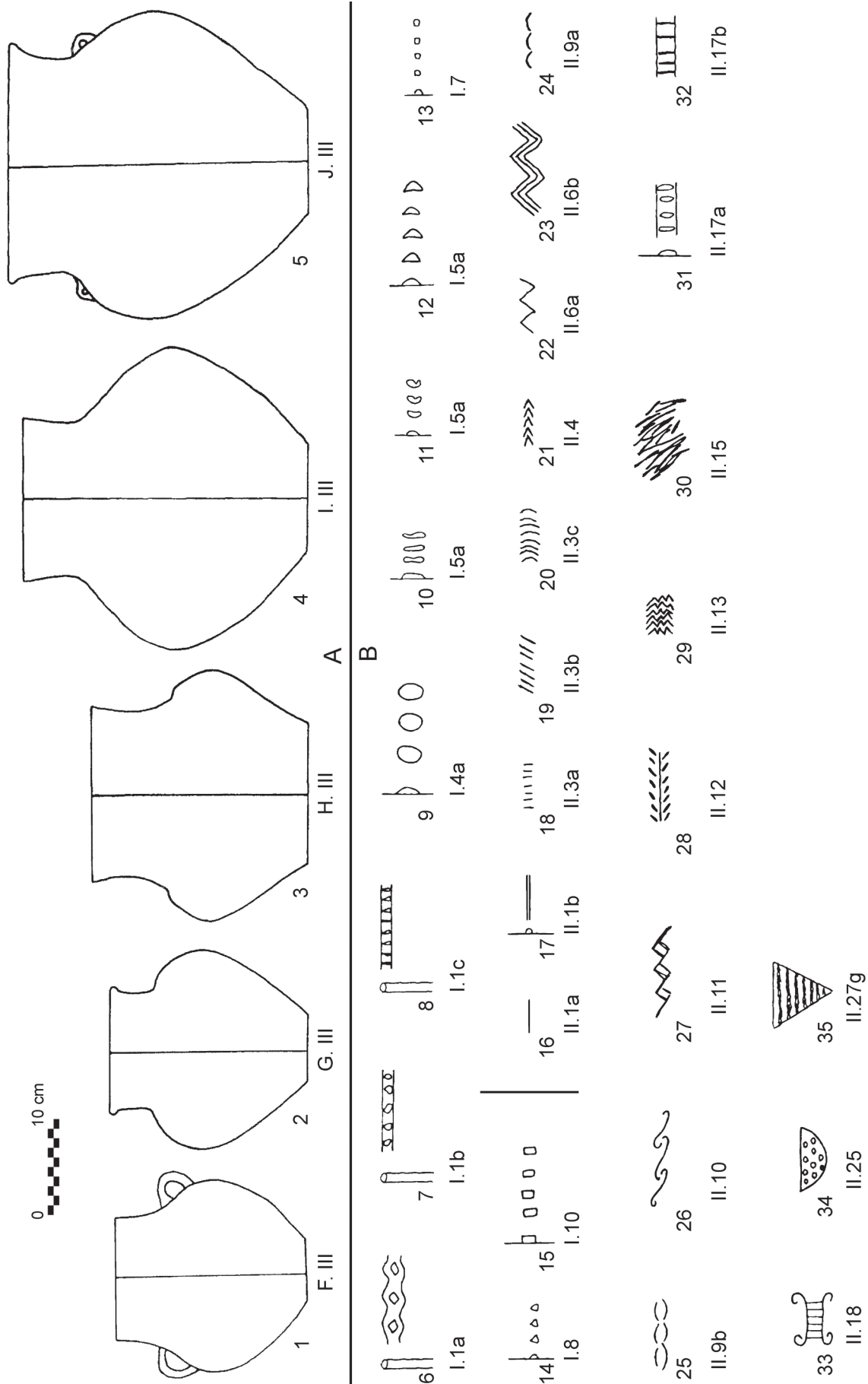
Pl. 43 – Ceramică de tip Monteoru Ic3. A: tehnici și motive ale decorului ceramic; B: principalele combinații ale elementelor de decor (A, B, D, E)

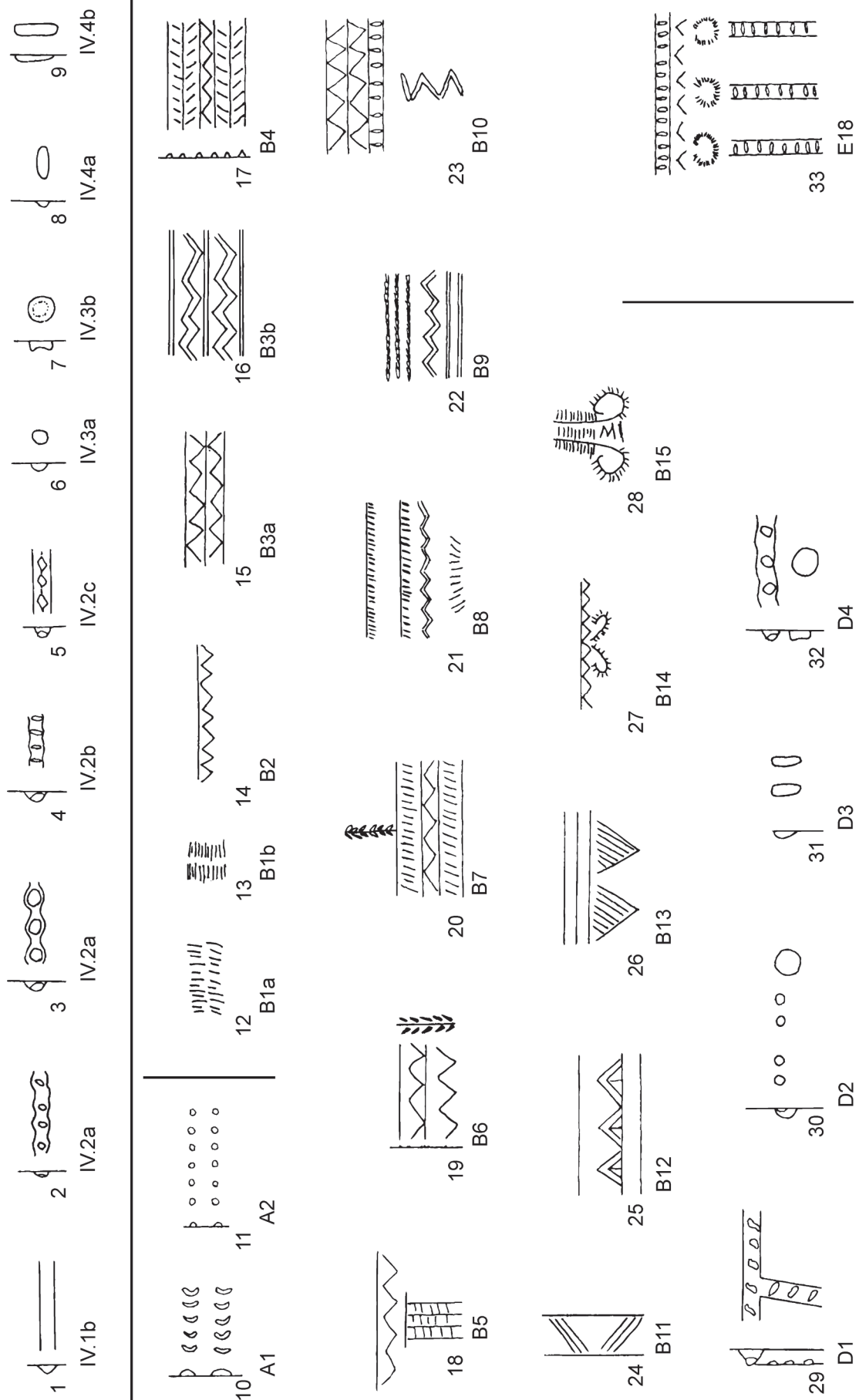
Pl. 44 – A: ceramică de tip Monteoru Ic3; principalele combinații ale elementelor de decor (H, J).
 B: clasificarea ceramicii de tip Tei; cești, căni, pahare, amforete

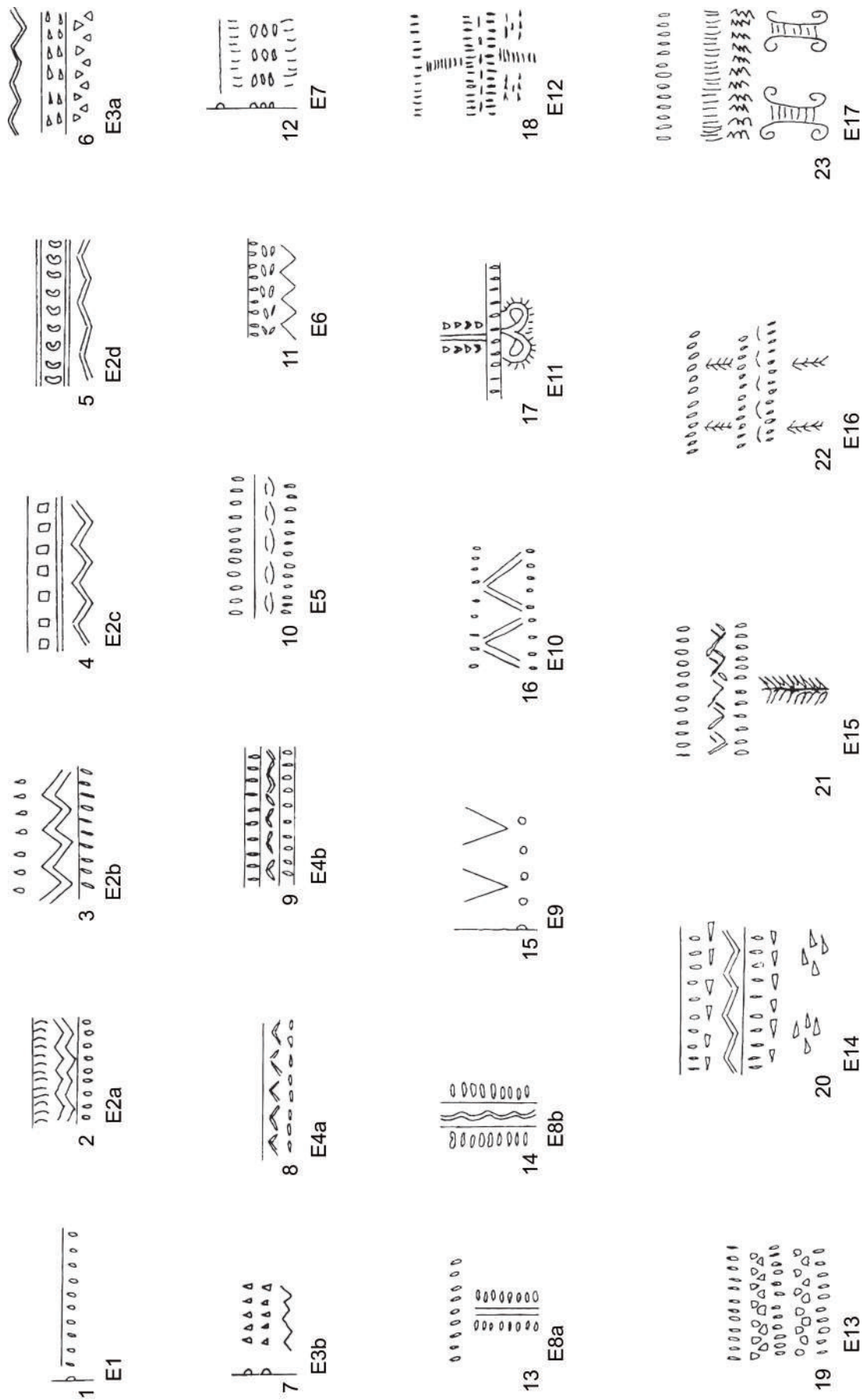
Pl. 45 – Clasificarea ceramicii de tip Tei. Boluri, străchini și castroane

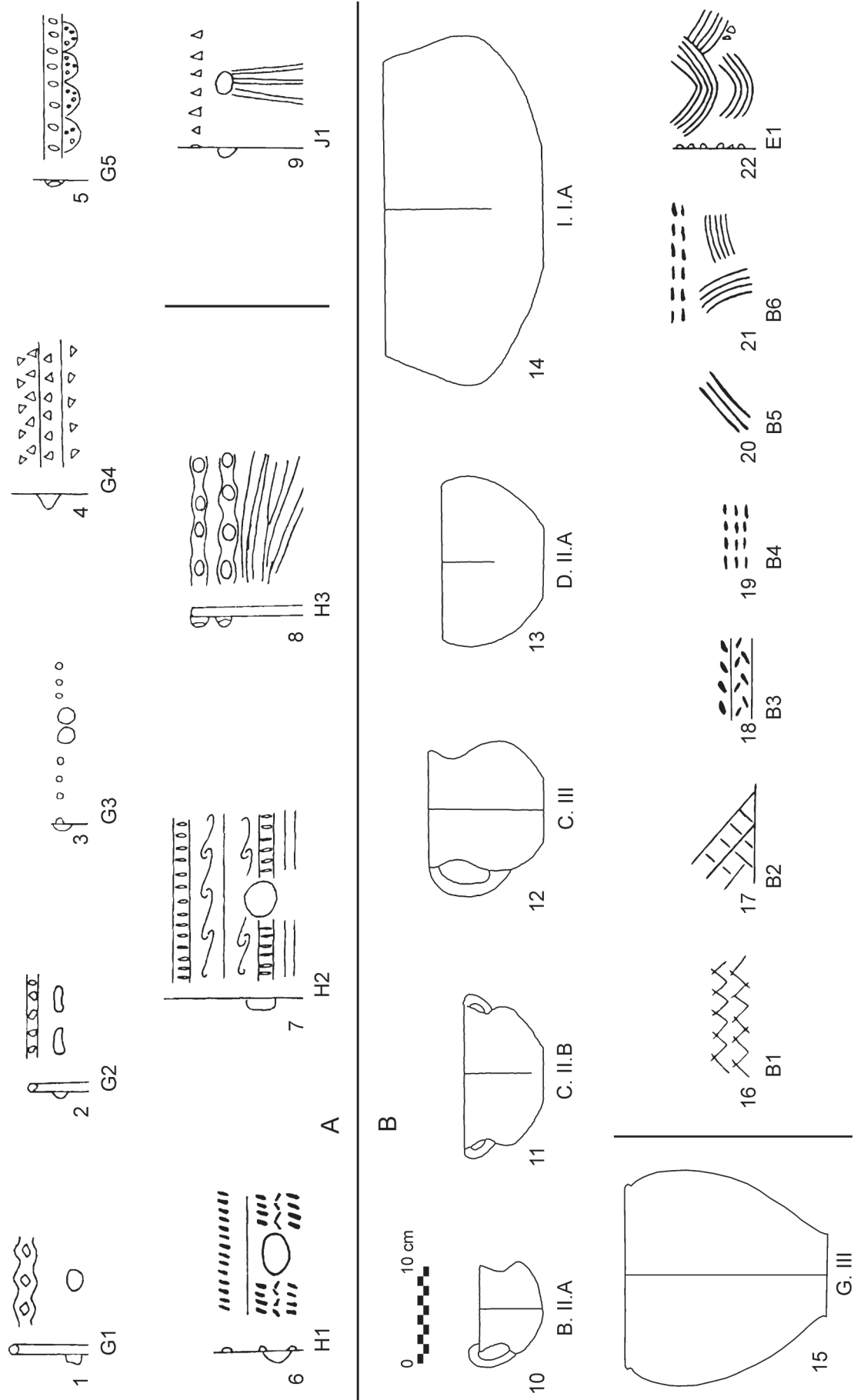
Pl. 46 – Clasificarea ceramicii de tip Tei. A: amfore. B: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I, II)

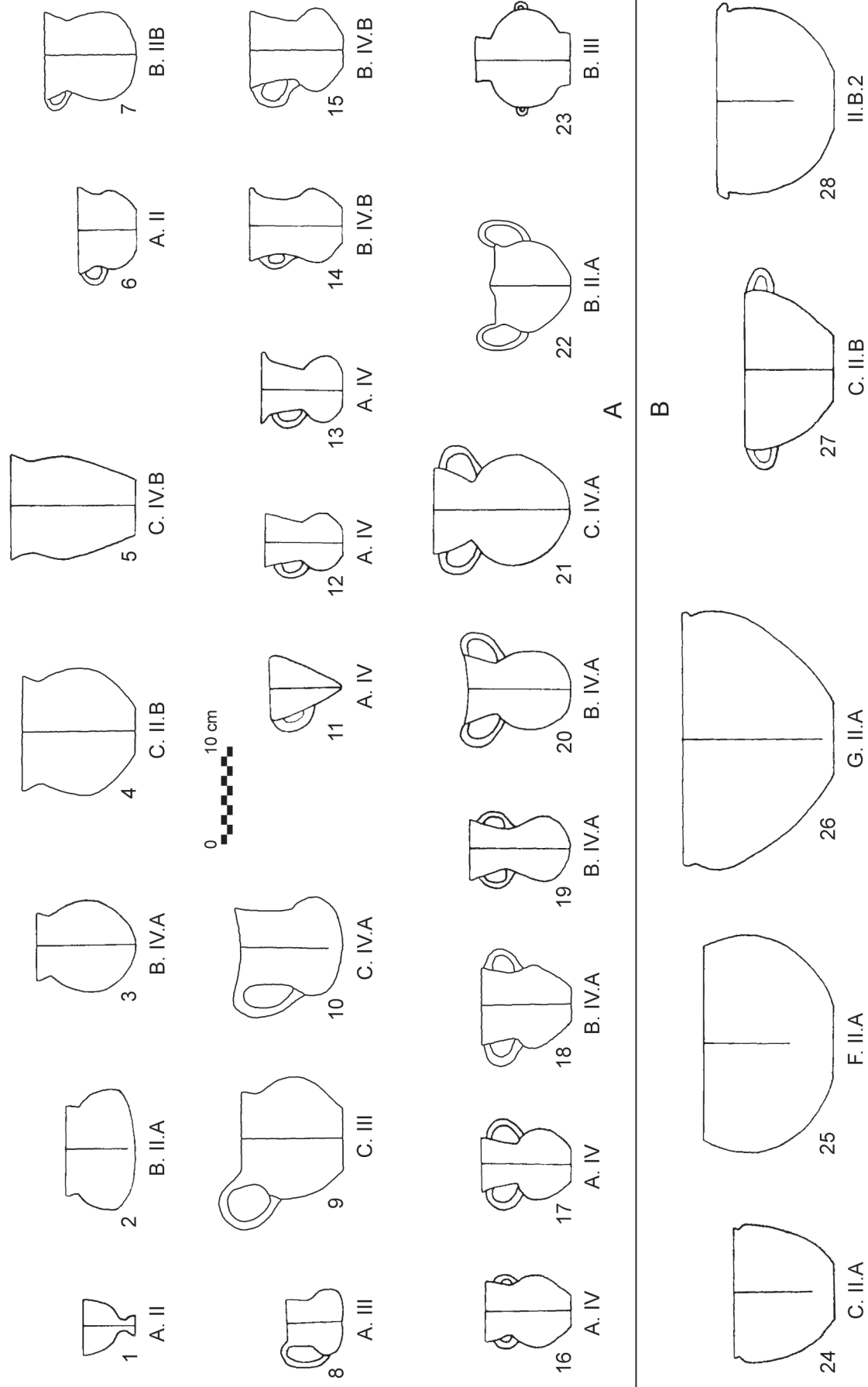
Pl. 47 – Clasificarea ceramicii de tip Tei. Principalele combinații ale elementelor de decor (A, B, D, E)

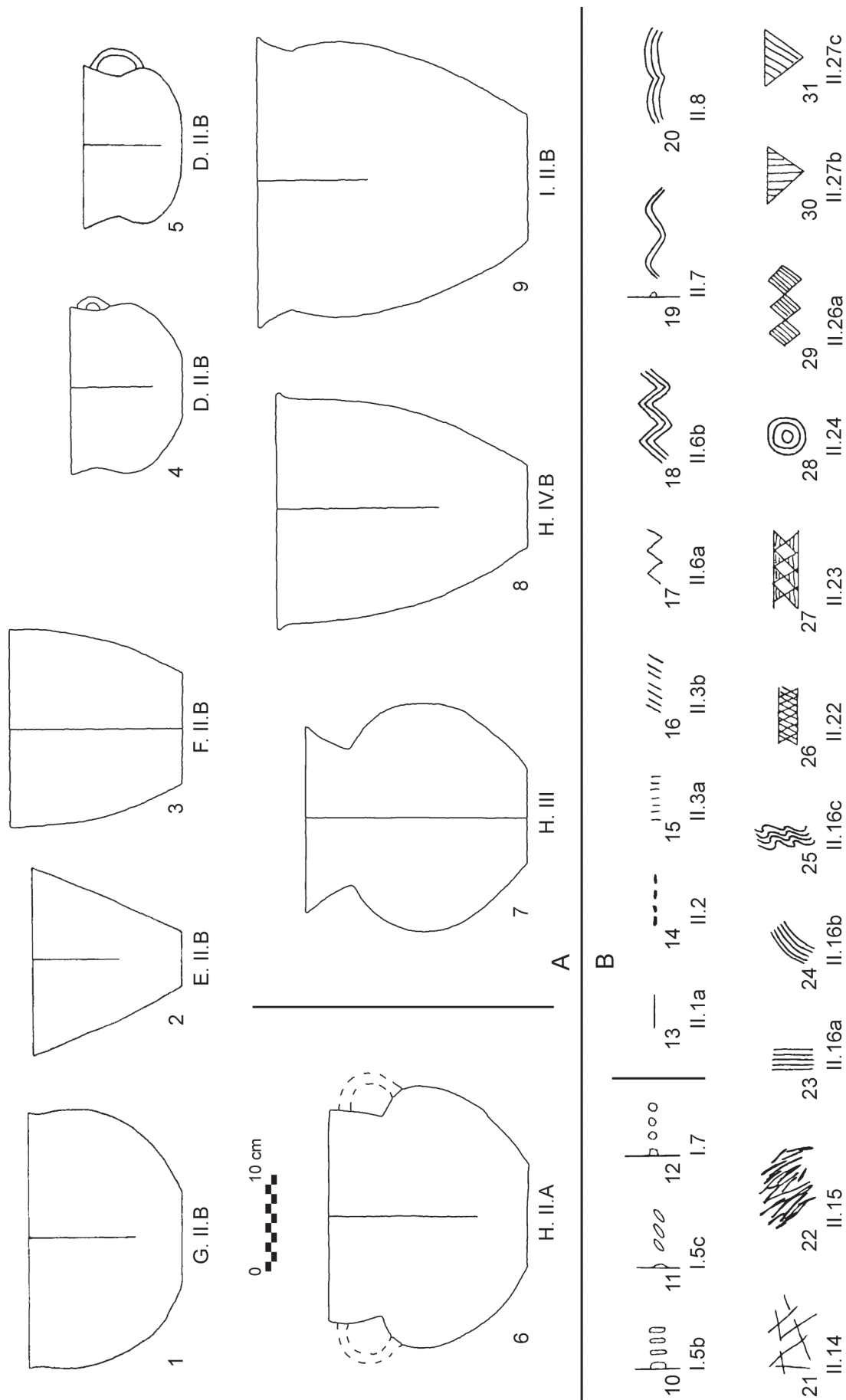
Pl. 48 – Clasificarea ceramicii de tip Tei. Principalele combinații ale elementelor de decor (E)

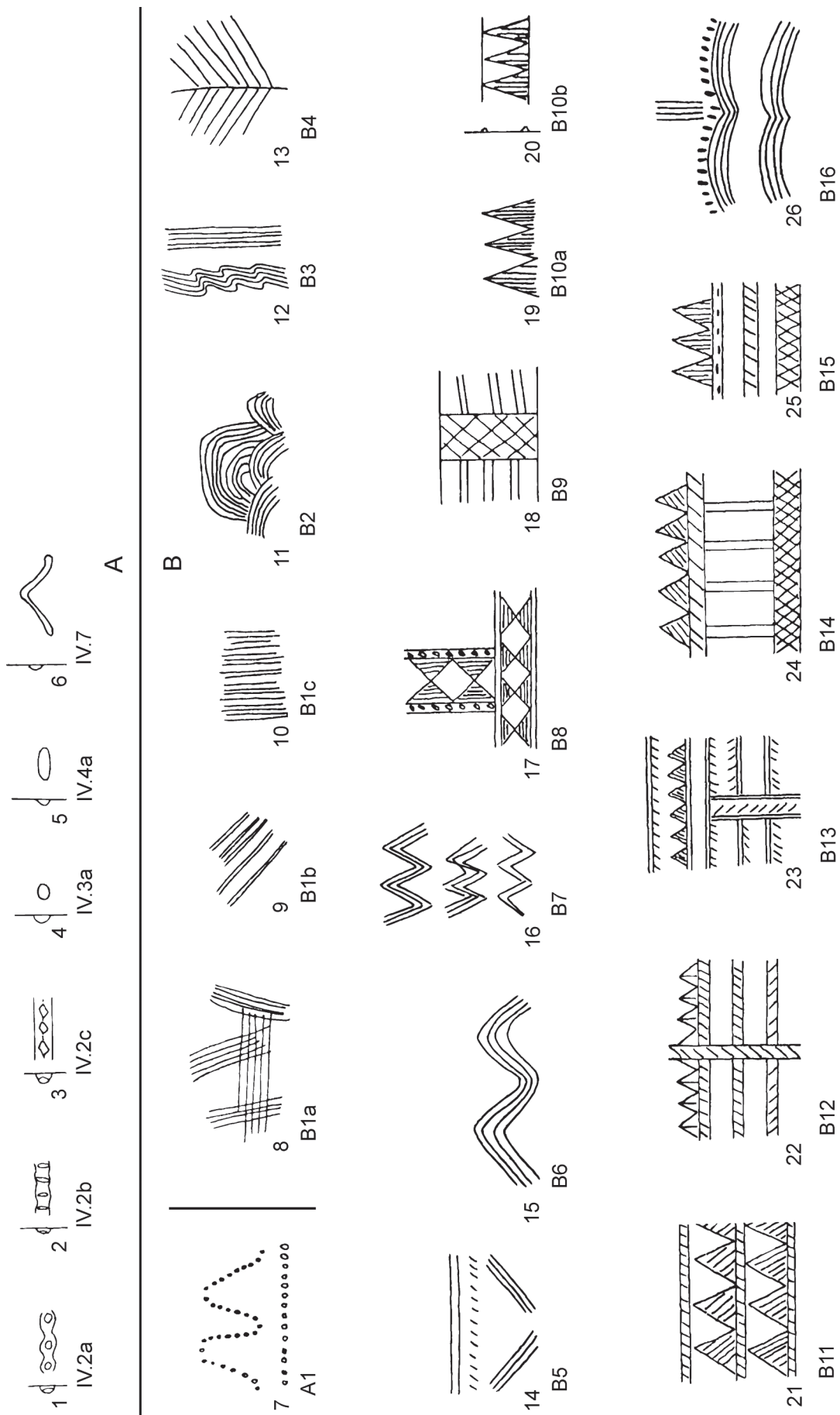
Pl. 49 – A: clasificarea ceramicii de tip Tei; principalele combinații ale elementelor de decor (G, H, J). B: forme ceramice și combinații ale elementelor de decor din „nivelul 6” de la Braneț (10-21) și nivelul 1 de la Greci (22)

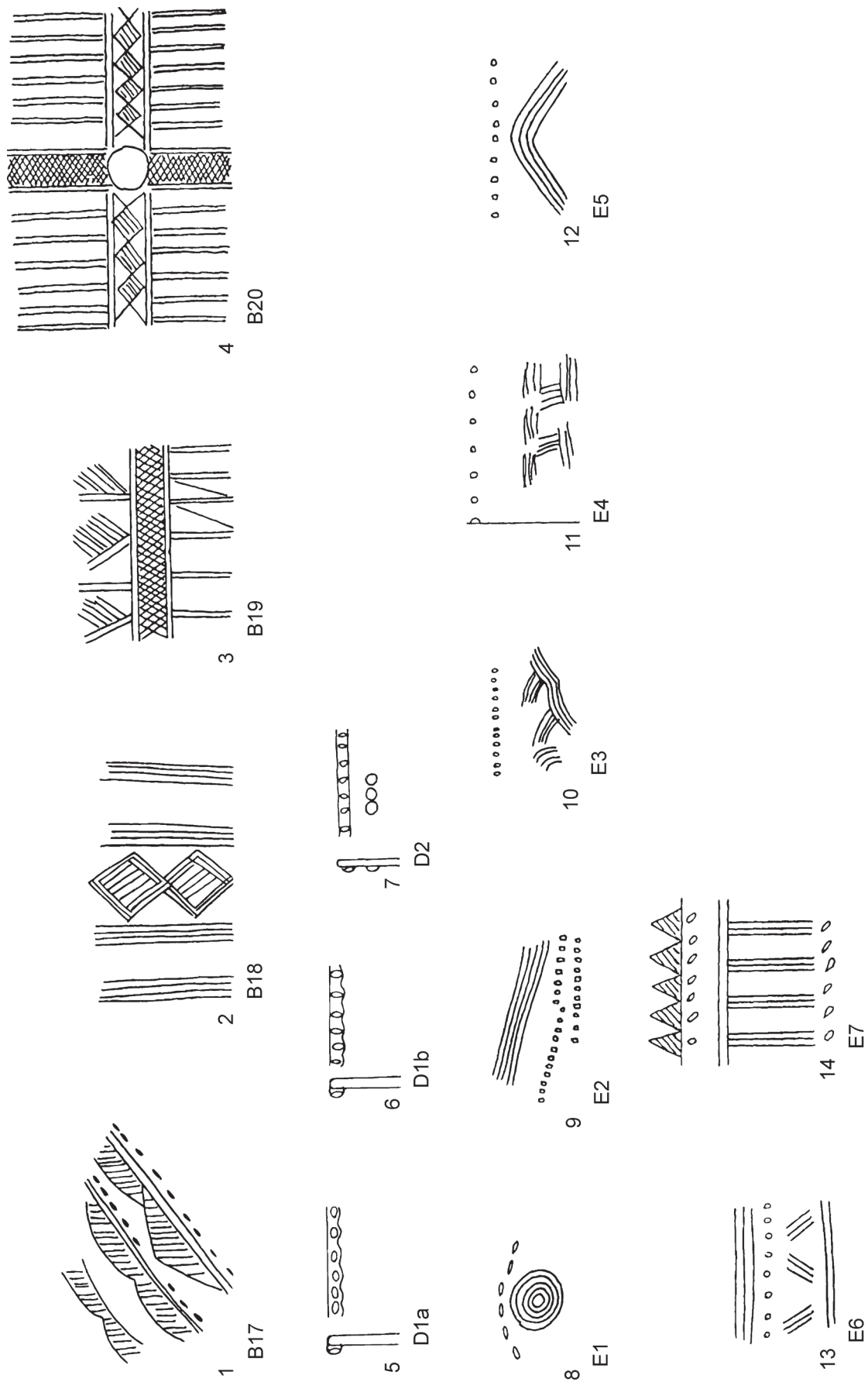
Pl. 50 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. A: cești, căni, pahare, amforete; B: boluri

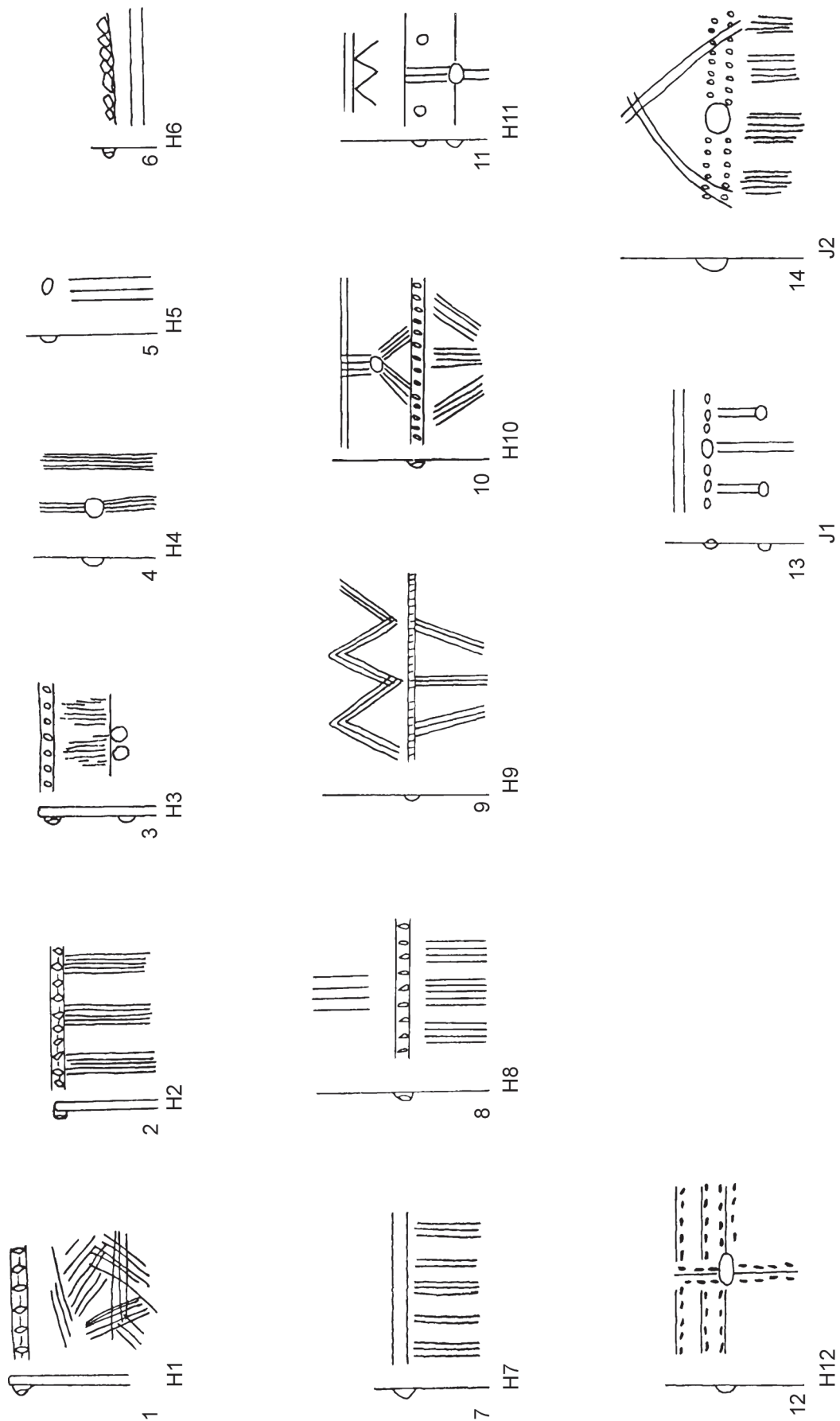
Pl. 51 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. A: boluri, castroane, amfore, vase-sac; B: principale tehnici și motive ale decorului ceramic (I, II)

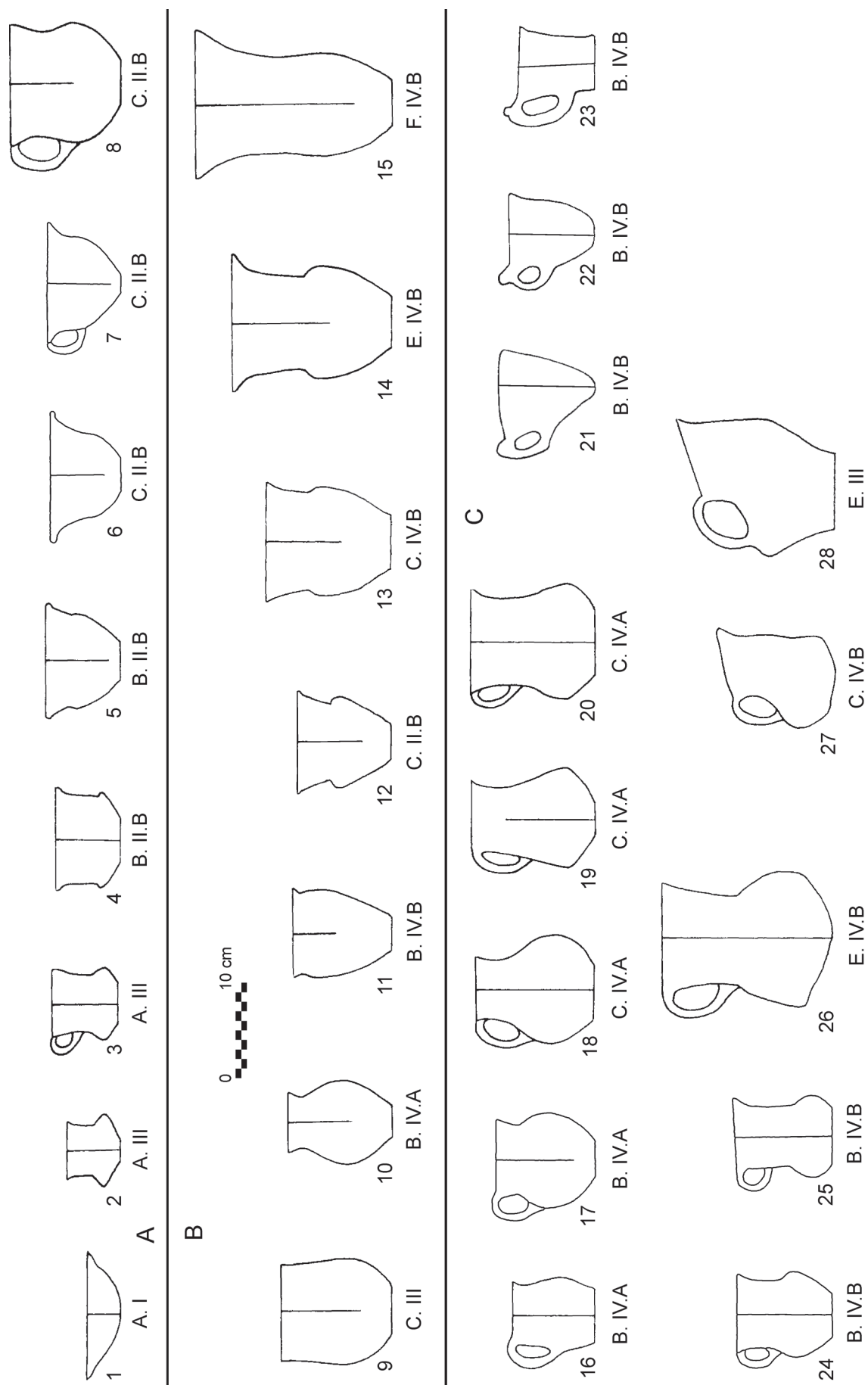
Pl. 52 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. A: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (IV); B: principalele combinații ale elementelor de decor (A, B)

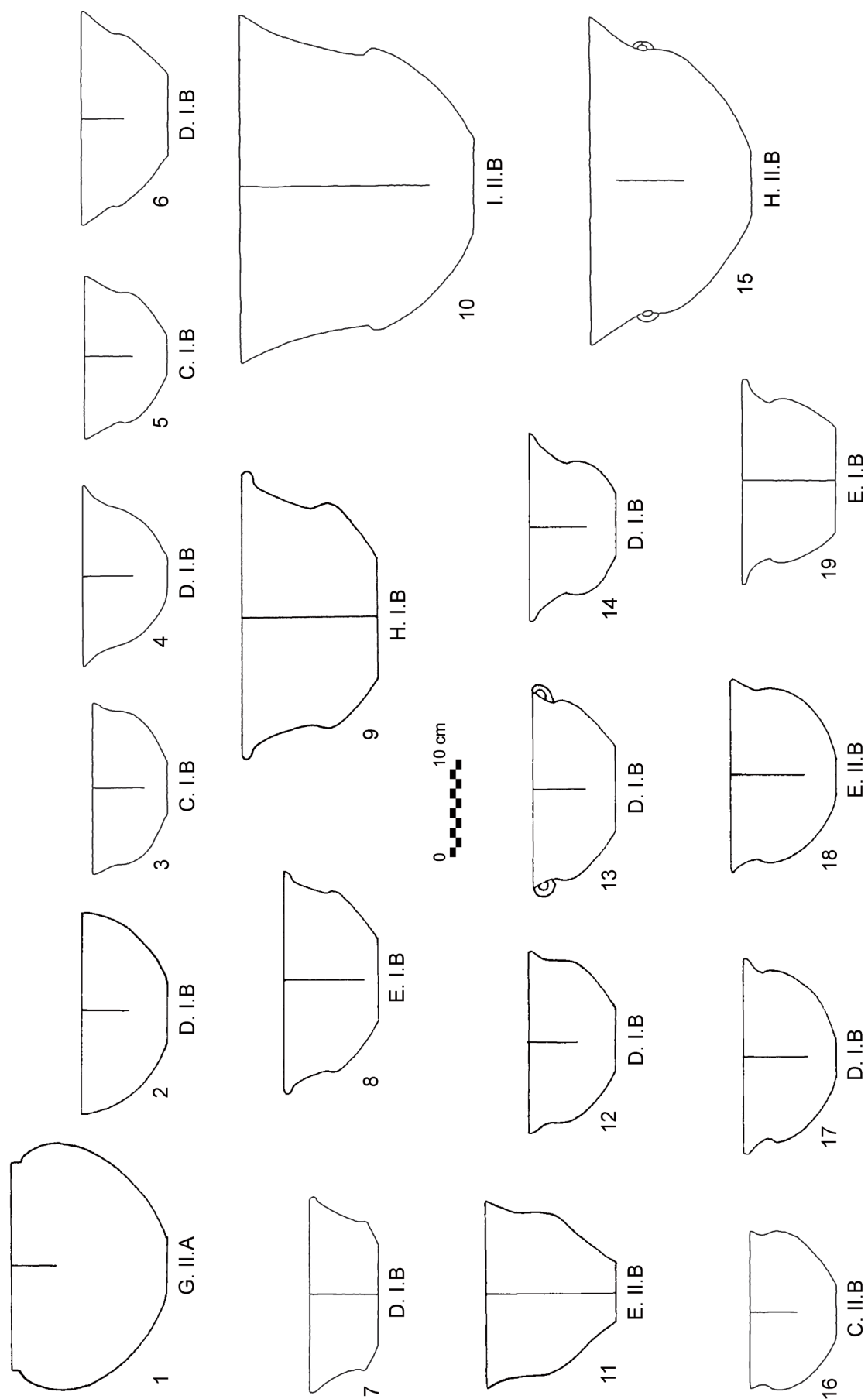
Pl. 53 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. Principalele combinații ale elementelor de decor (B, D, E)

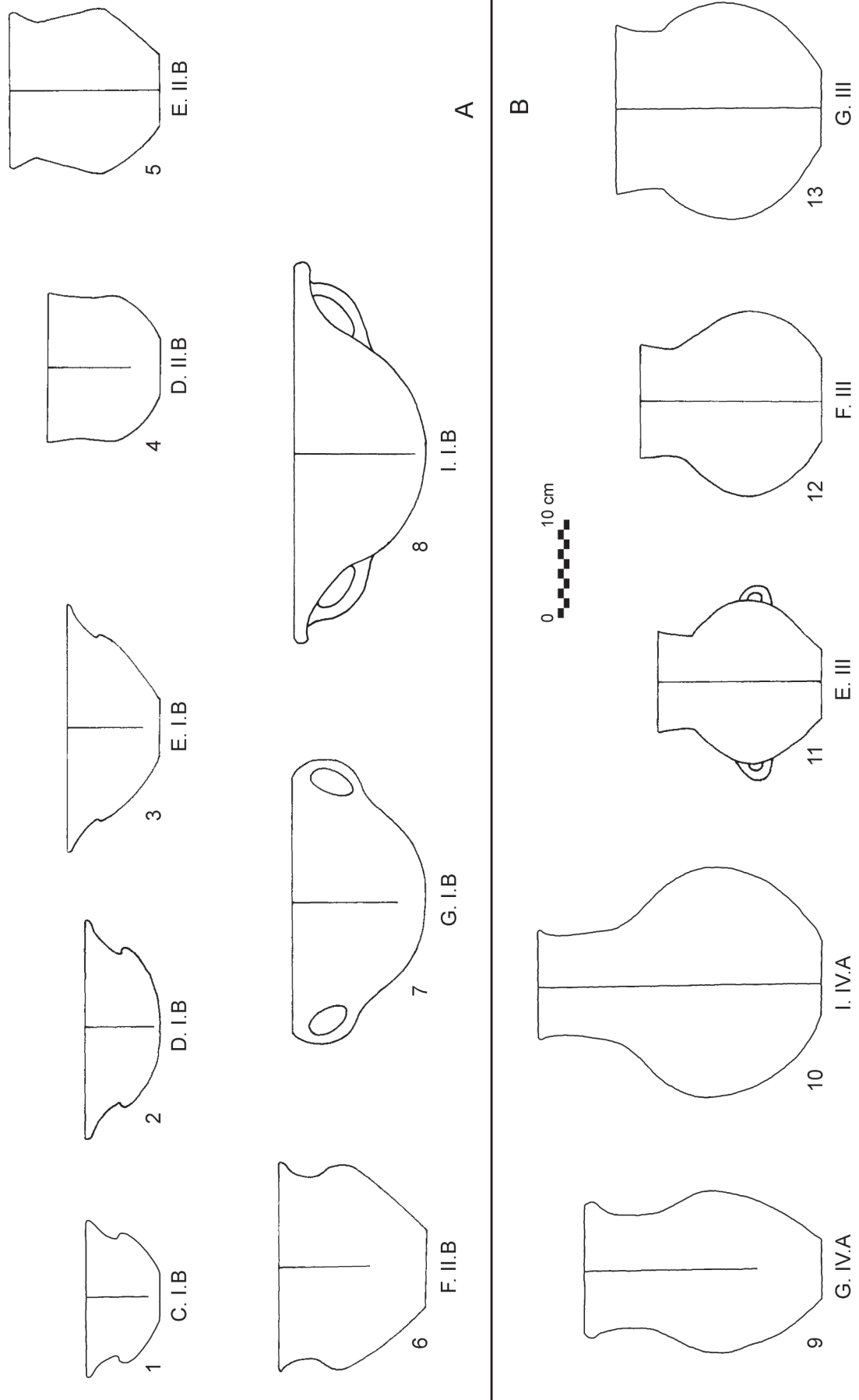
Pl. 54 – Clasificarea ceramicii de tip Verbicioara. Principalele combinații ale elementelor de decor (H, J)

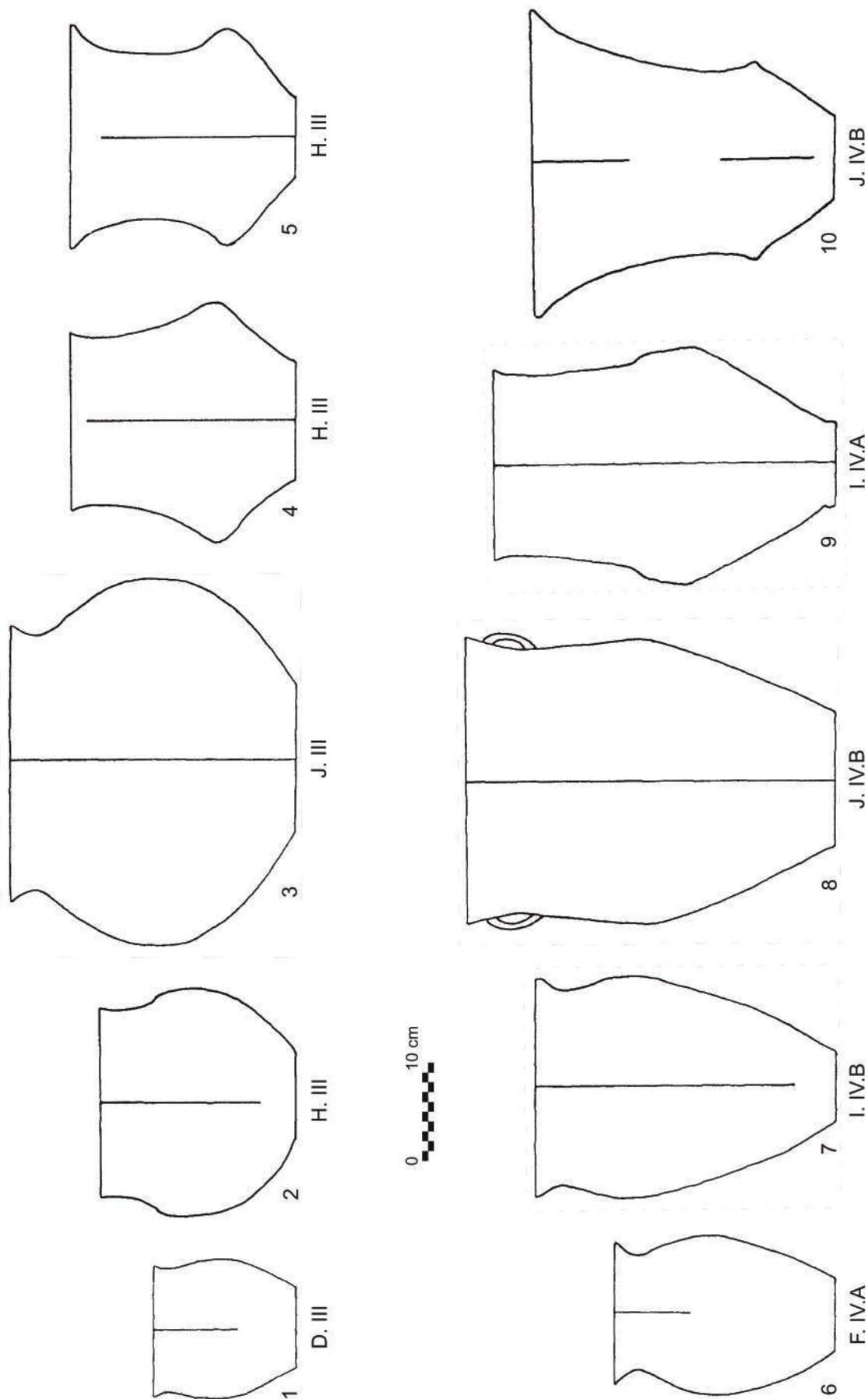
Pl. 55 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. A: cești; B: pahare, cupe; C: căni, vase-askos

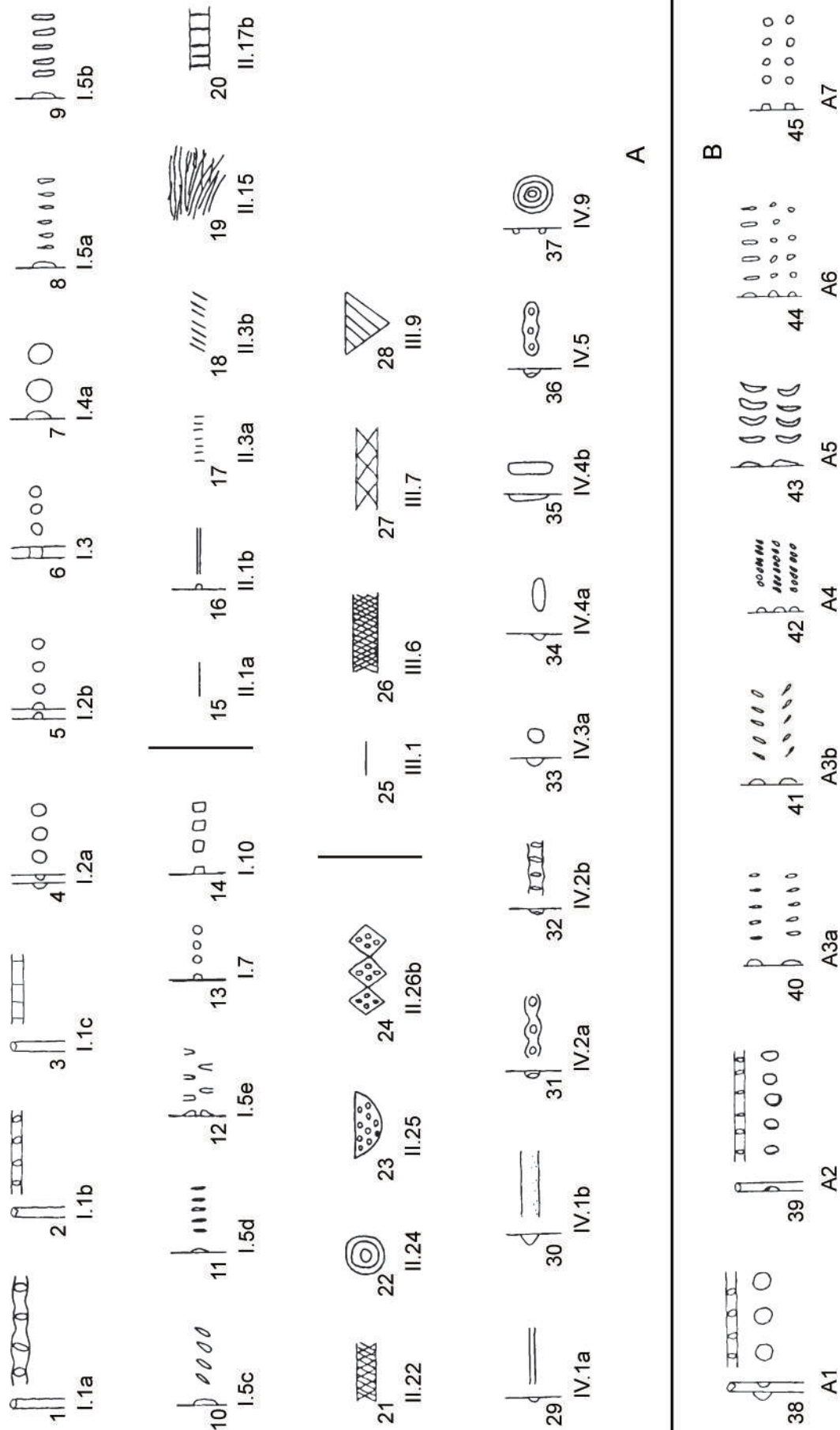
Pl. 56 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. Boluri, străchini și castroane

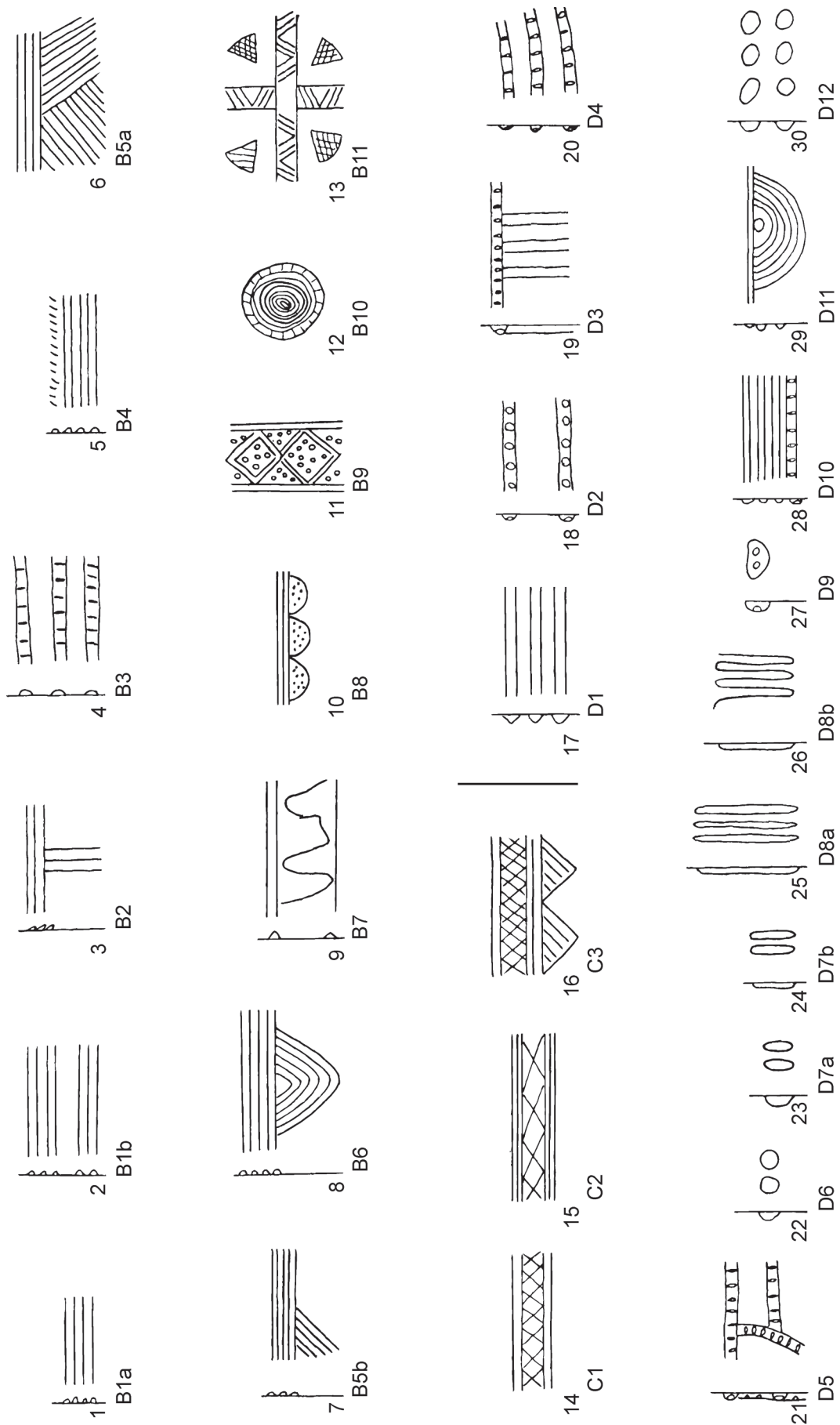
Pl. 57 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. A: străchini și castroane; B: ulcioare, amfore și vase-borcan

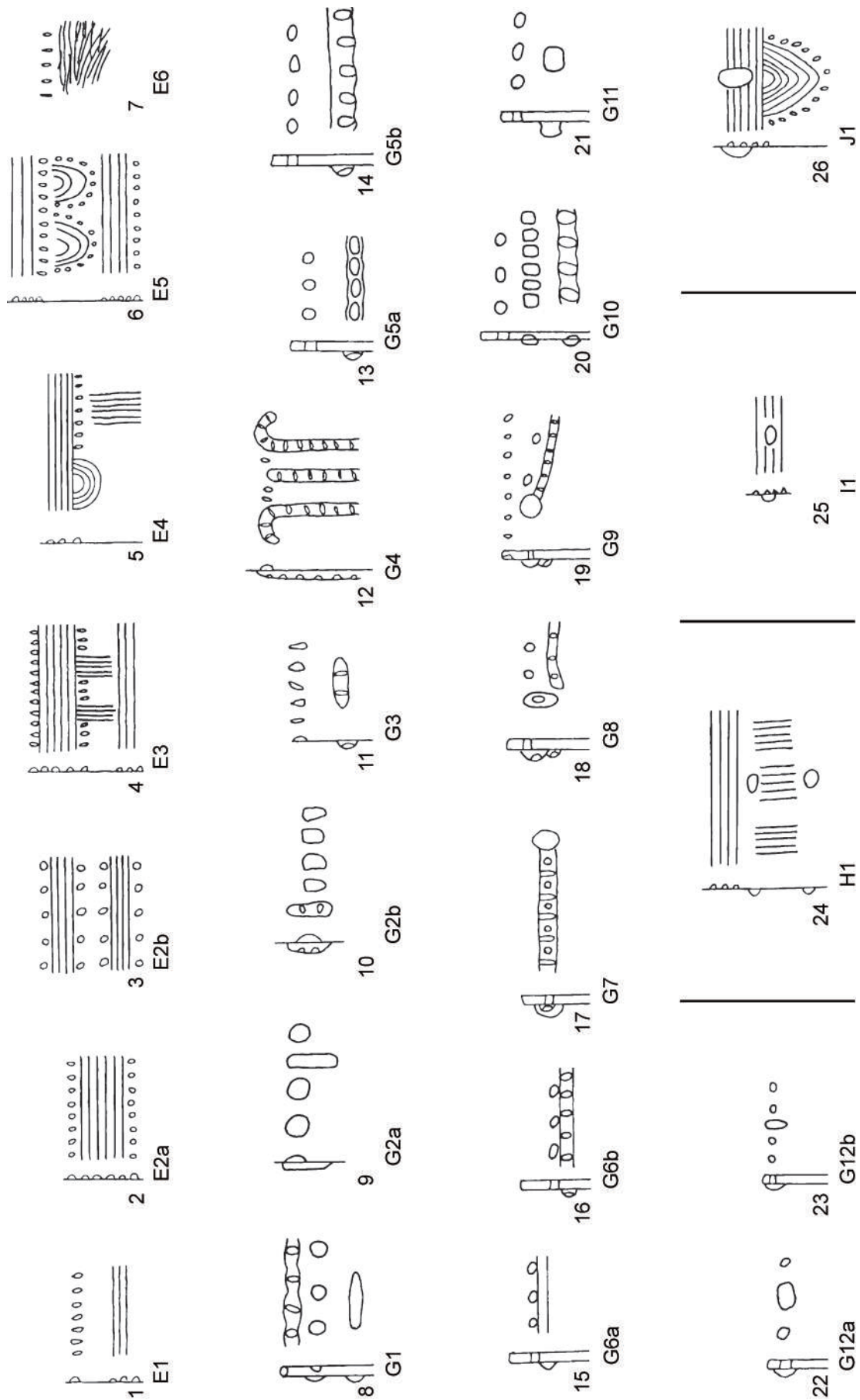
PI. 58 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. Vase-borcan și vase-sac

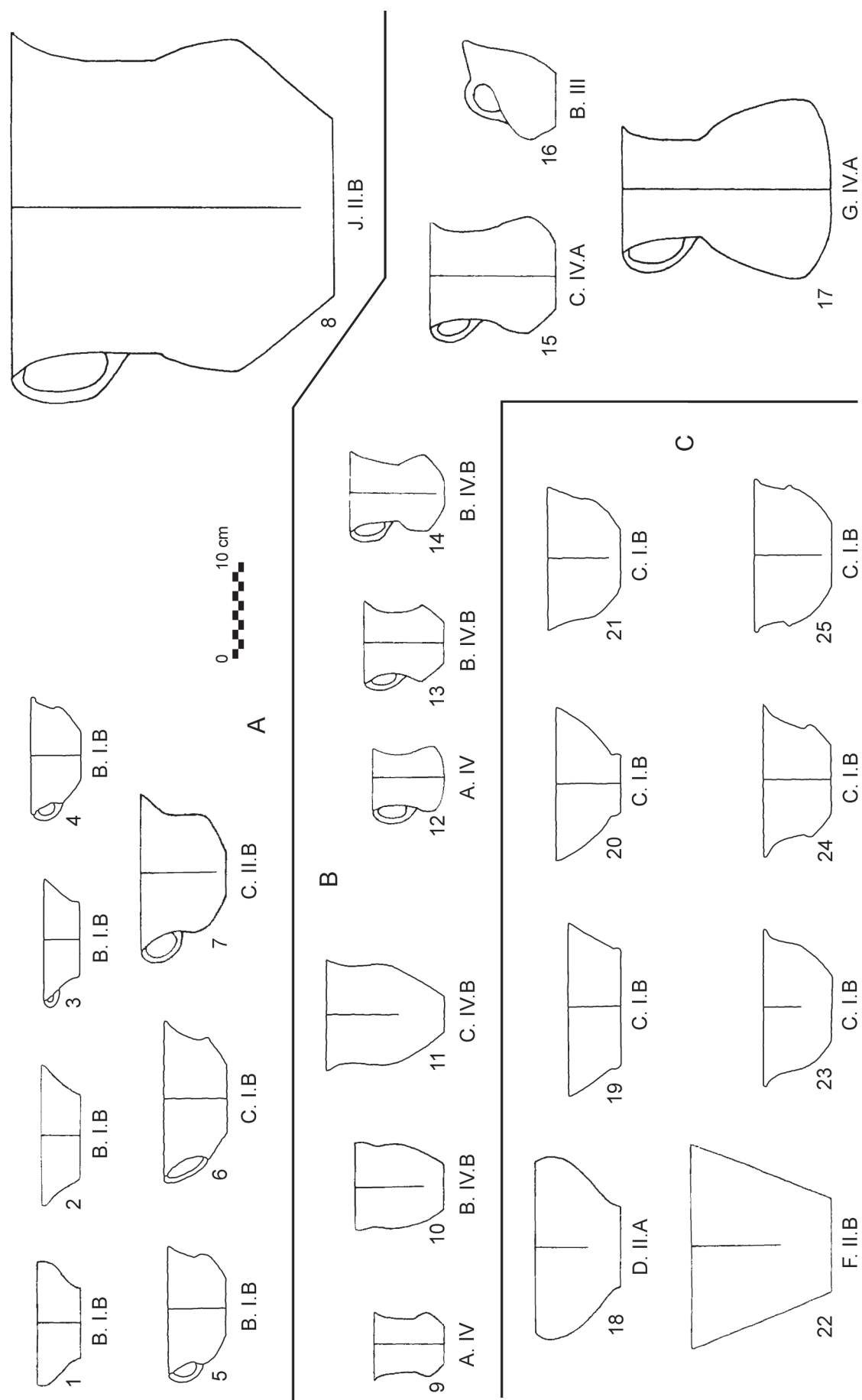
Pi. 59 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. A: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I-IV); B: principalele combinații ale elementelor de decor (A)

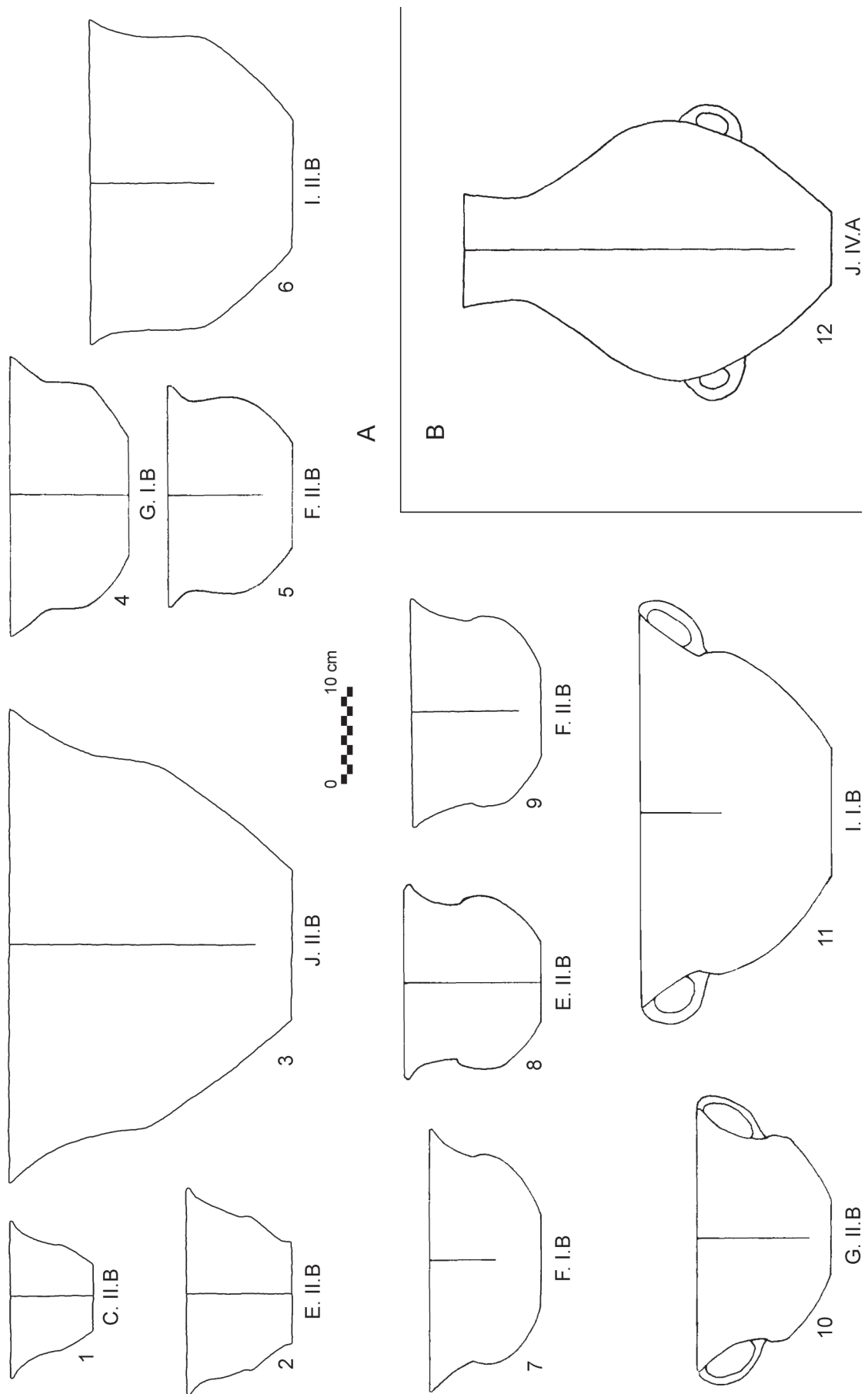
Pl. 60 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. Principalele combinații ale elementelor de decor (B, C, D)

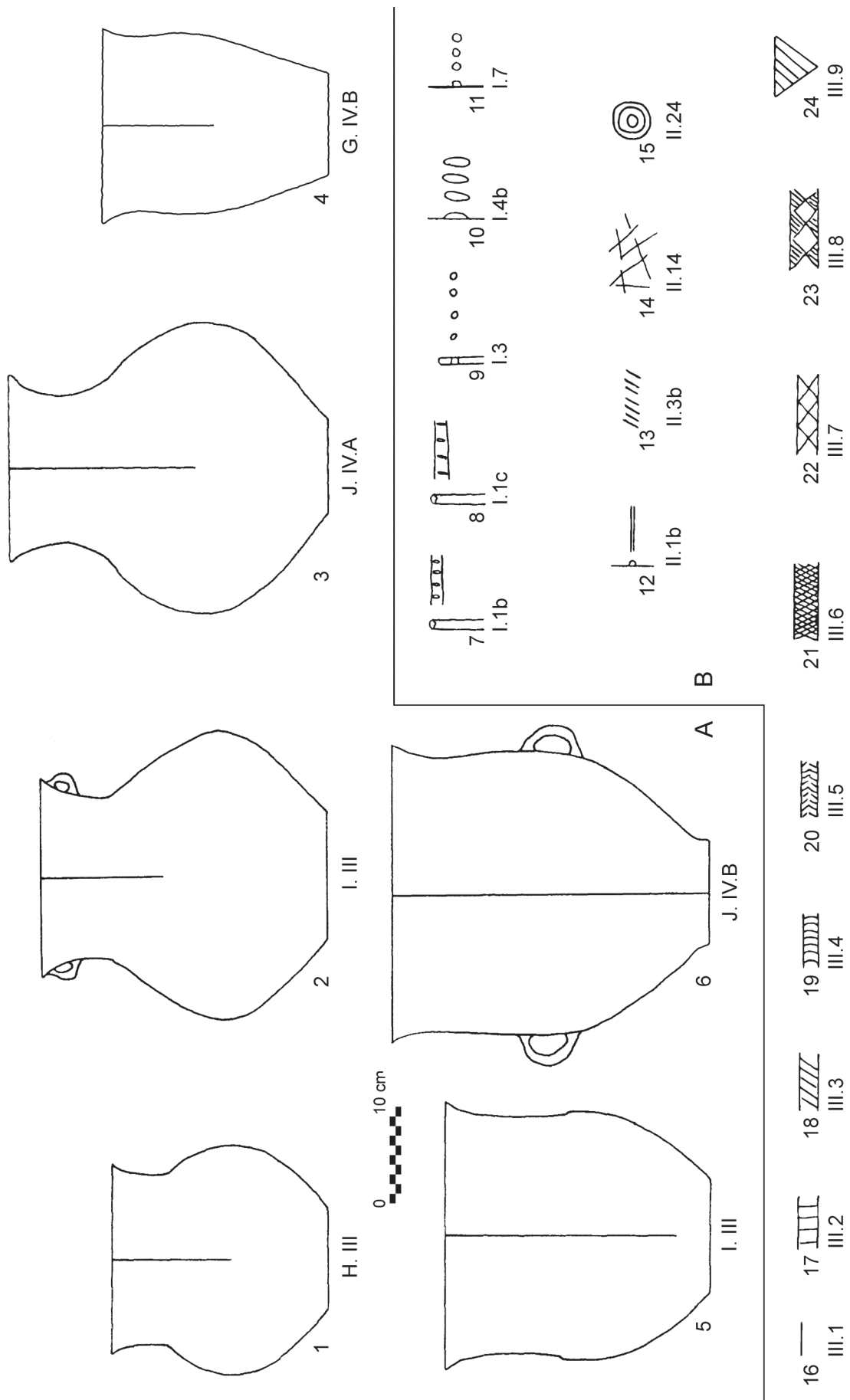
Pl. 61 – Clasificarea ceramicii din Țara Bârsei. Principalele combinații ale elementelor de decor (E, G, H, I, J)

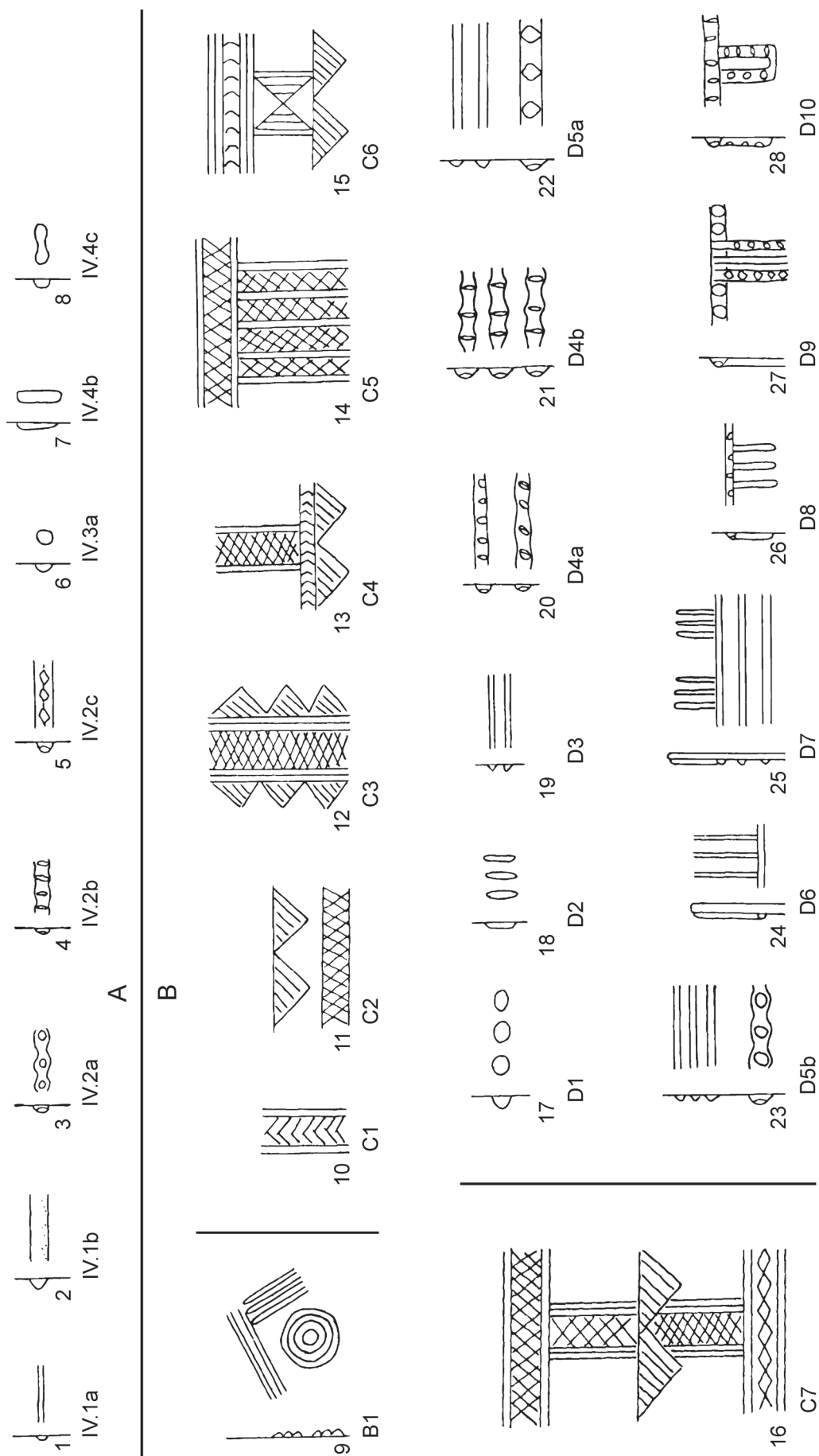
Pl. 62 – Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului. A: cești; B: pahare, căni, vas-askos; C: boluri și străchini

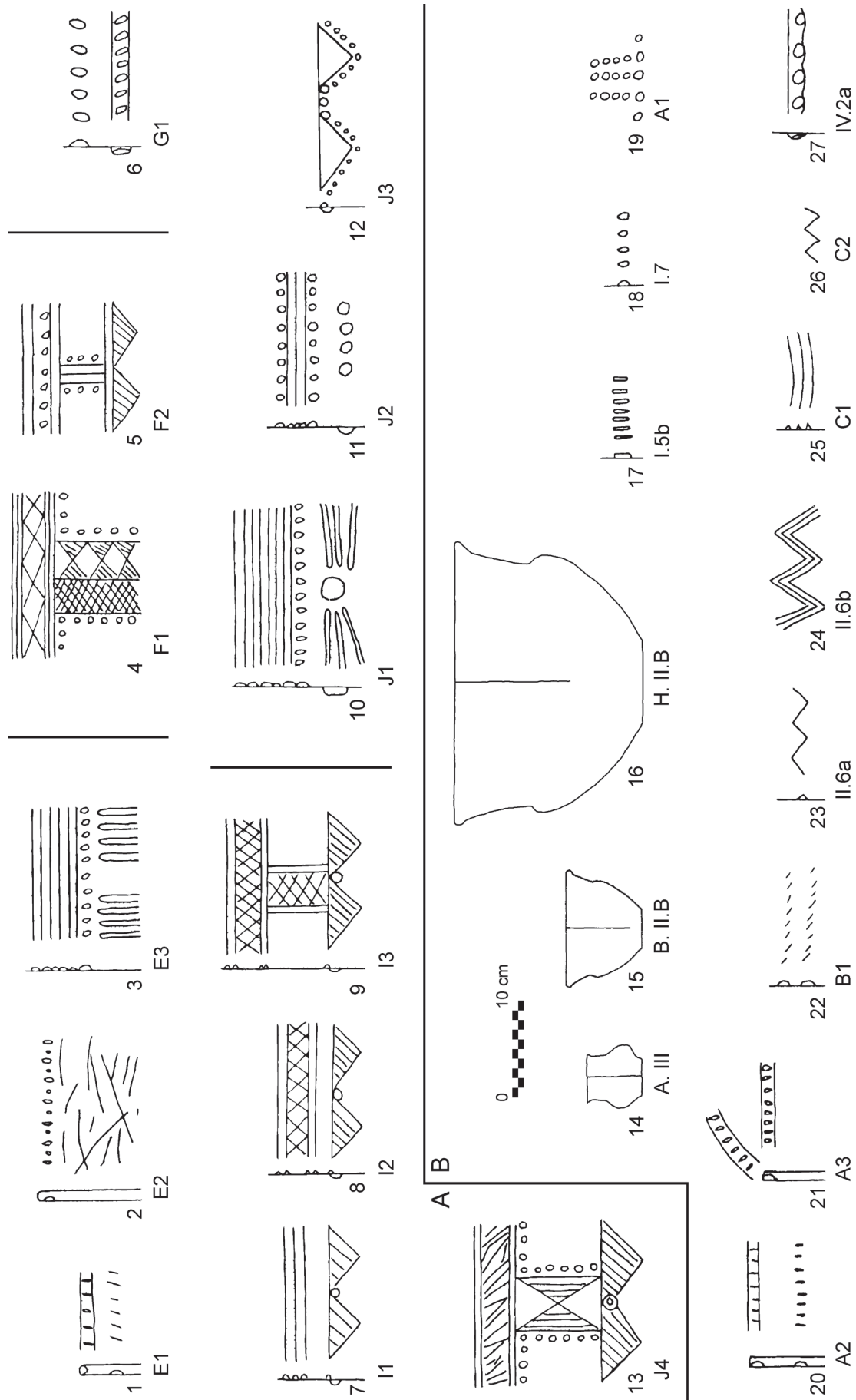
Pl. 63 – Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului. A: străchini și castroane; B: amforă

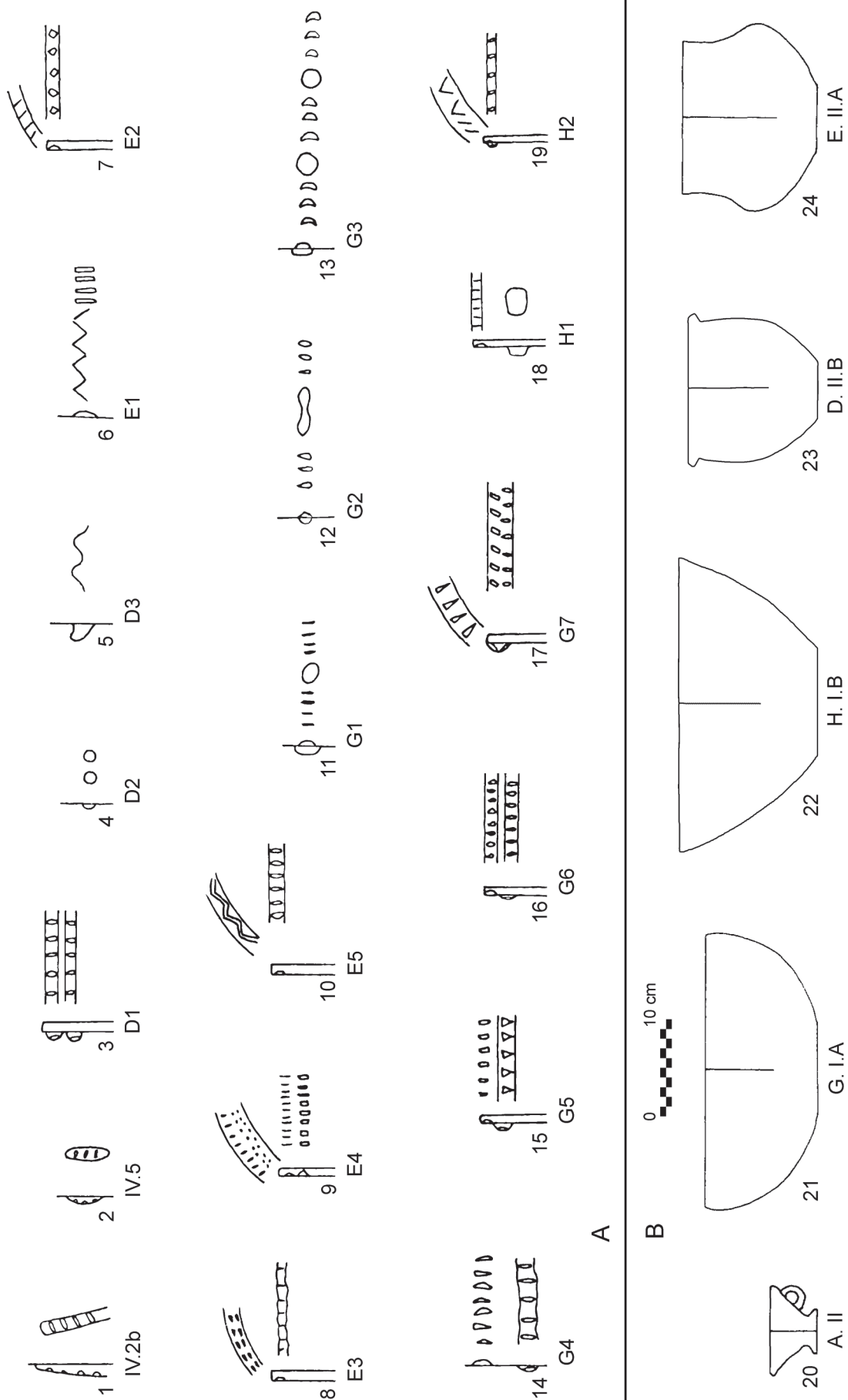
Pl. 64 – Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului. A: vase-borcan, amfore, vase-sac; B: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (I-III)

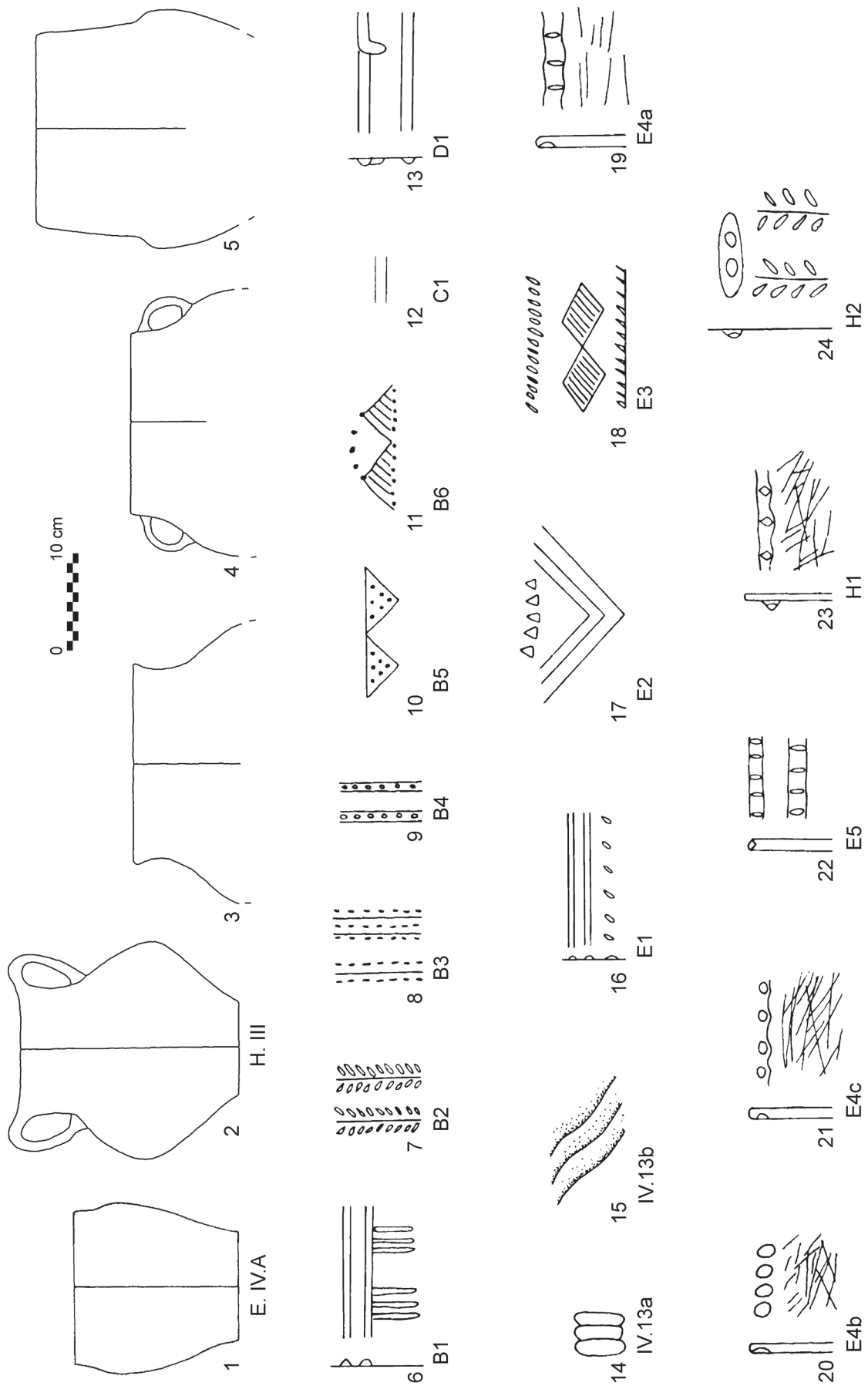
Pl. 65 – Clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului. A: principalele tehnici și motive ale decorului ceramic (IV); B: principalele combinații ale elementelor de decor (B, C, D)

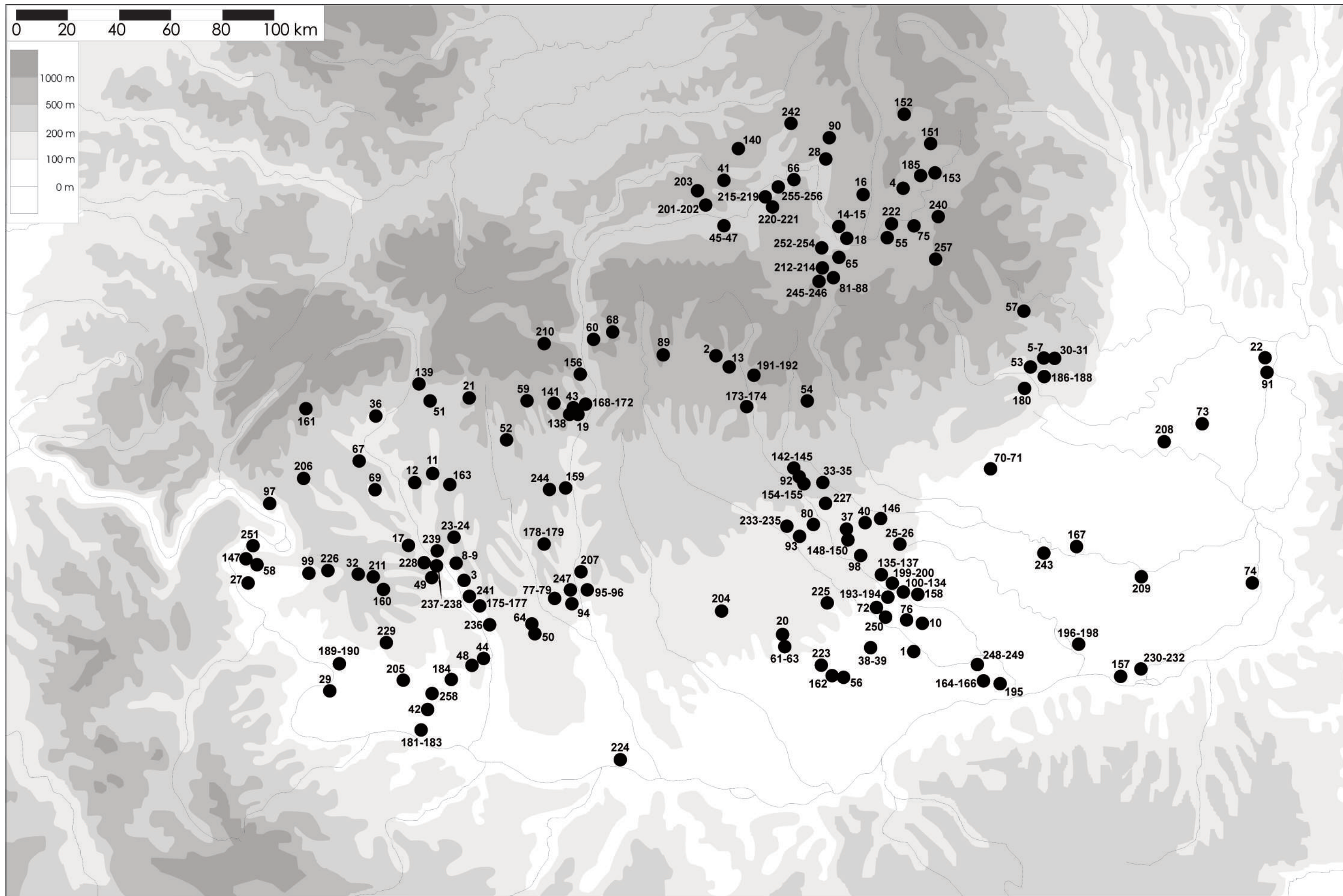
Pl. 66 – A: clasificarea ceramicii din Bazinul Ciucului; principalele combinații ale elementelor de decor (E, F, G, I, J). B: forme ceramice și combinații ale elementelor de decor din așezarea de la Zăbala

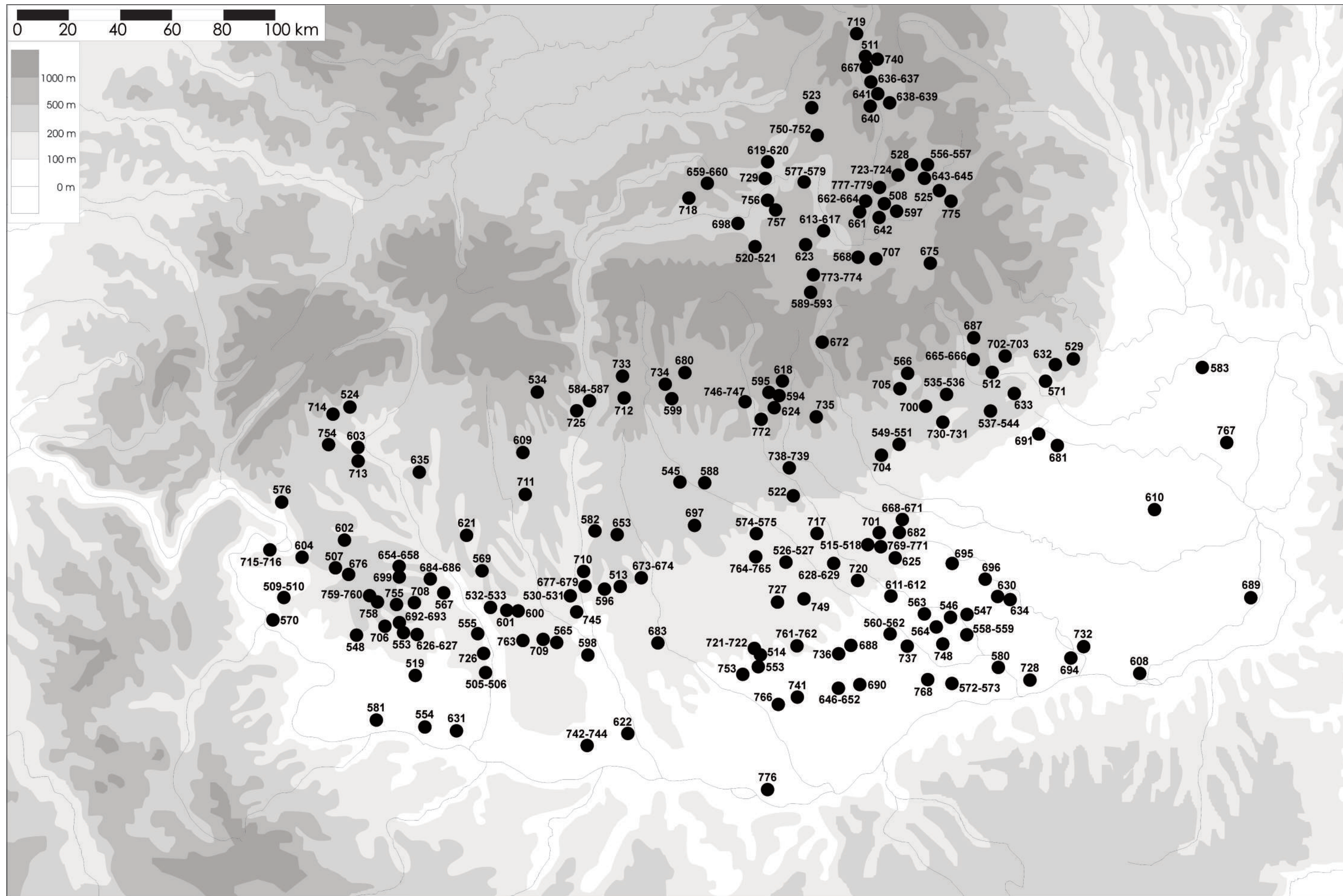
Pl. 67 – A: combinații ale elementelor de decor din așezarea de la Zăbala. B: forme ceramice din așezarea de la Zoltan

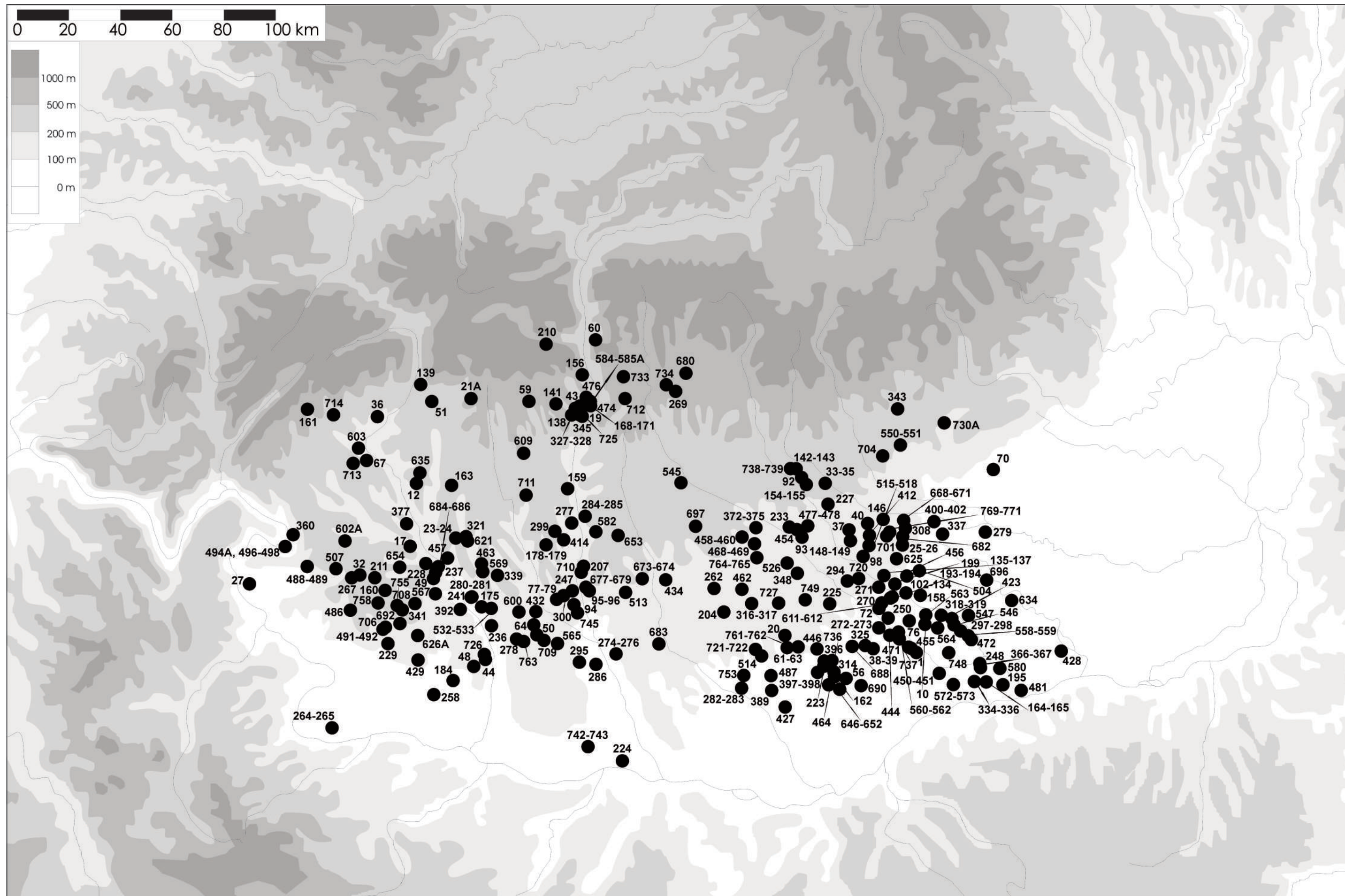
Pl. 68 – Forme ceramice și combinații ale elementelor de decor din așezarea de la Zoltan

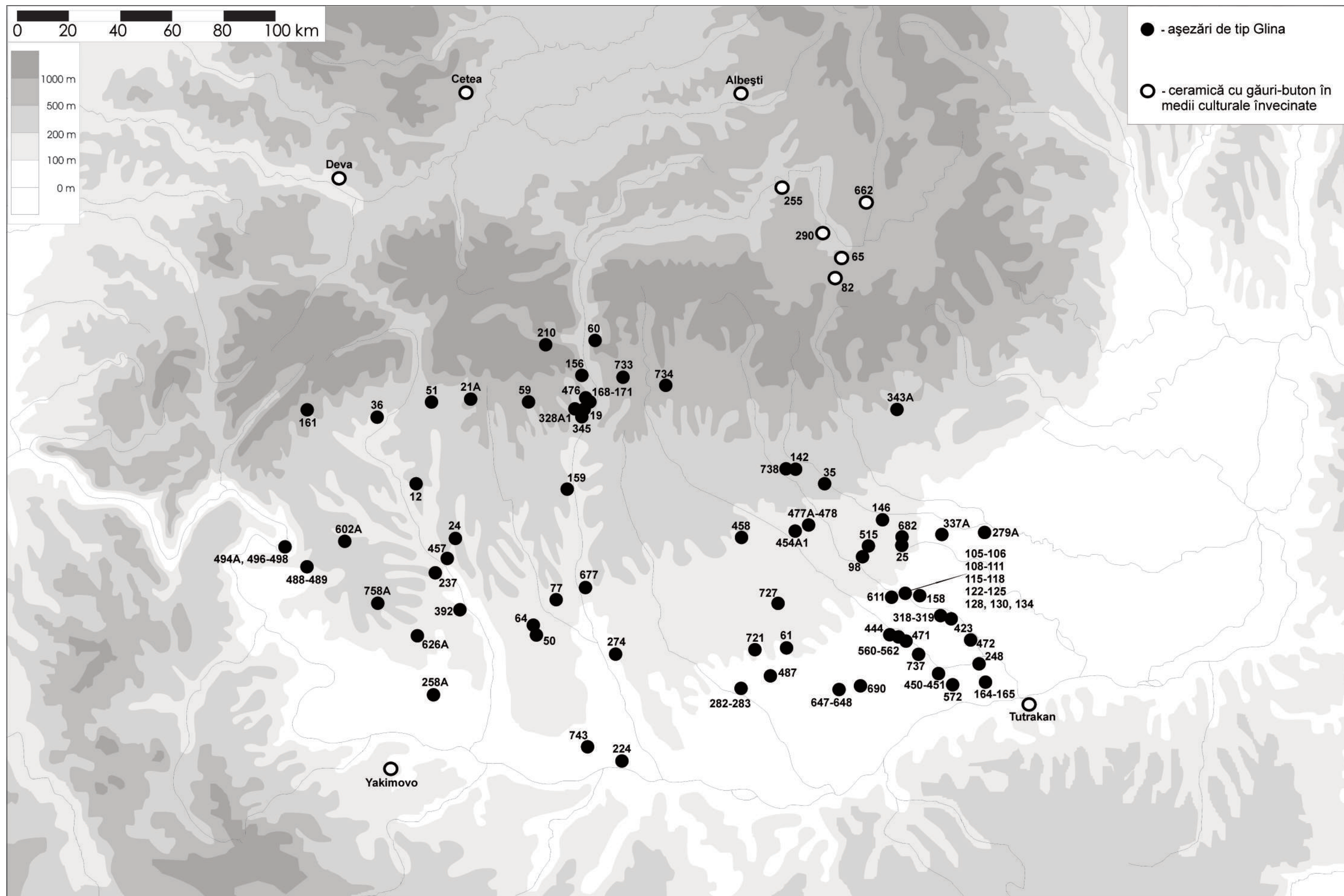
Harta 1 – Harta generală a descoperirilor (A-C)

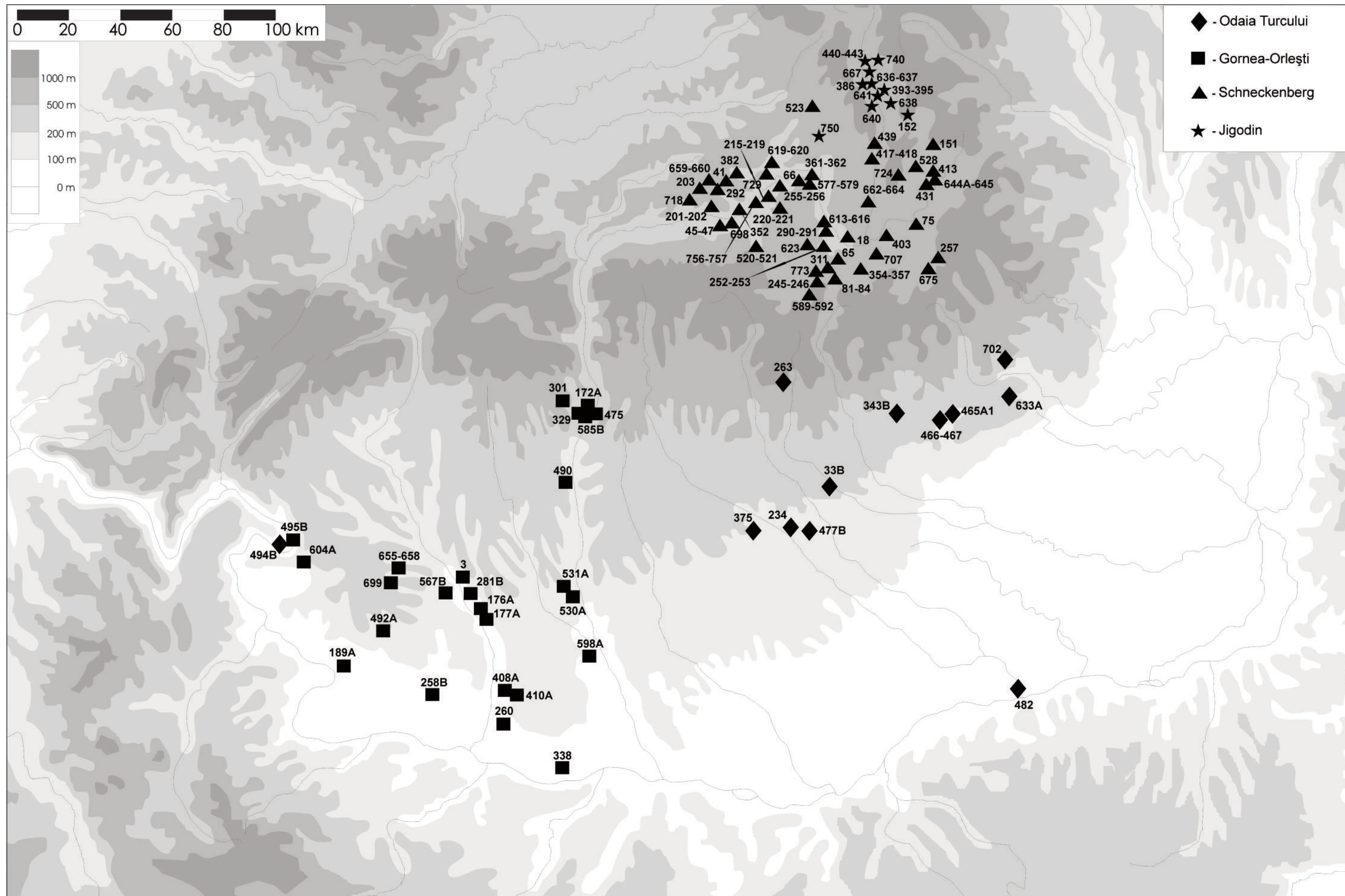
Harta 3 – Harta generală a descoperirilor (P-Z)

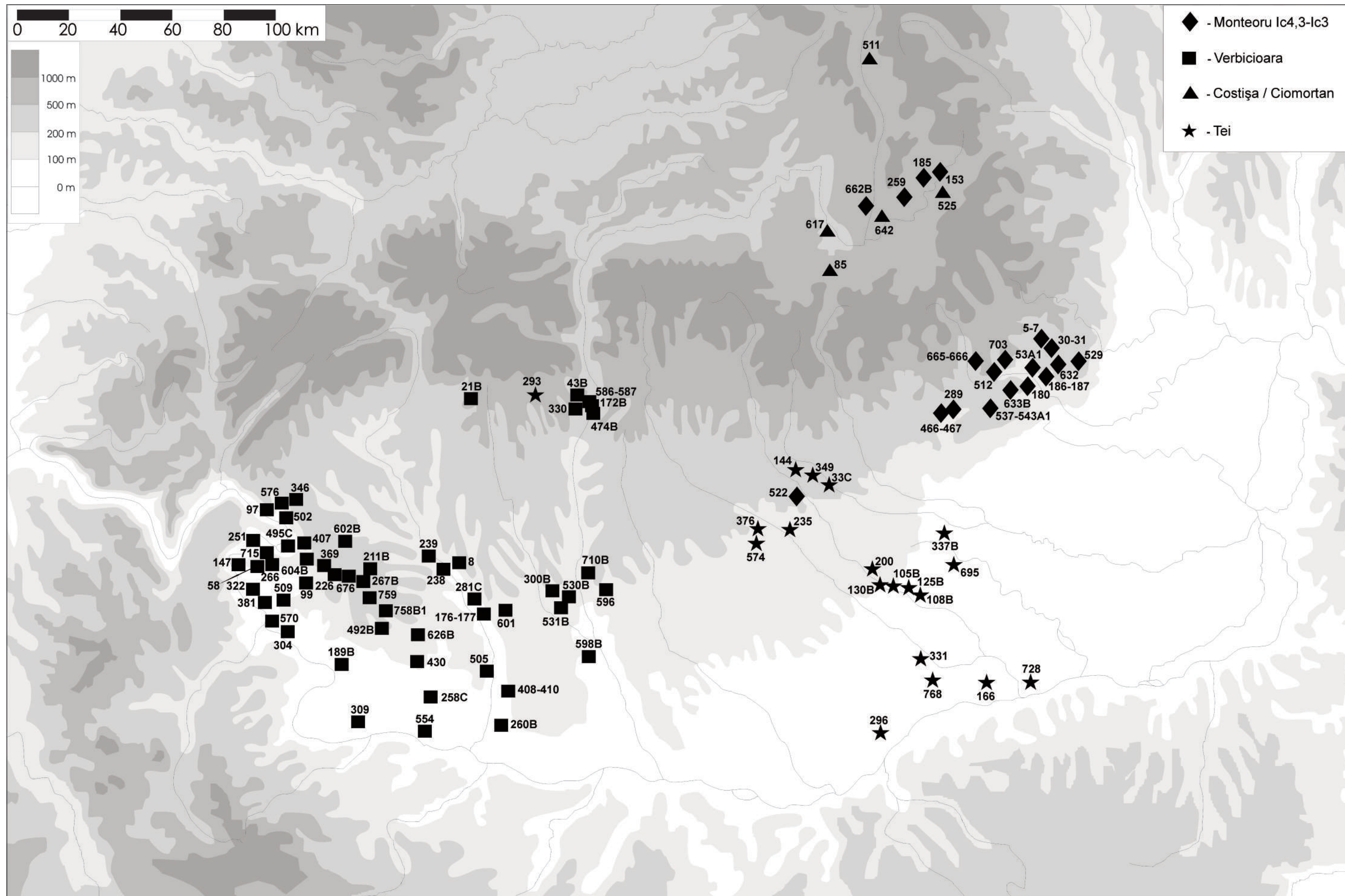
Harta 4 – Răspândirea așezărilor atribuite culturii Glină

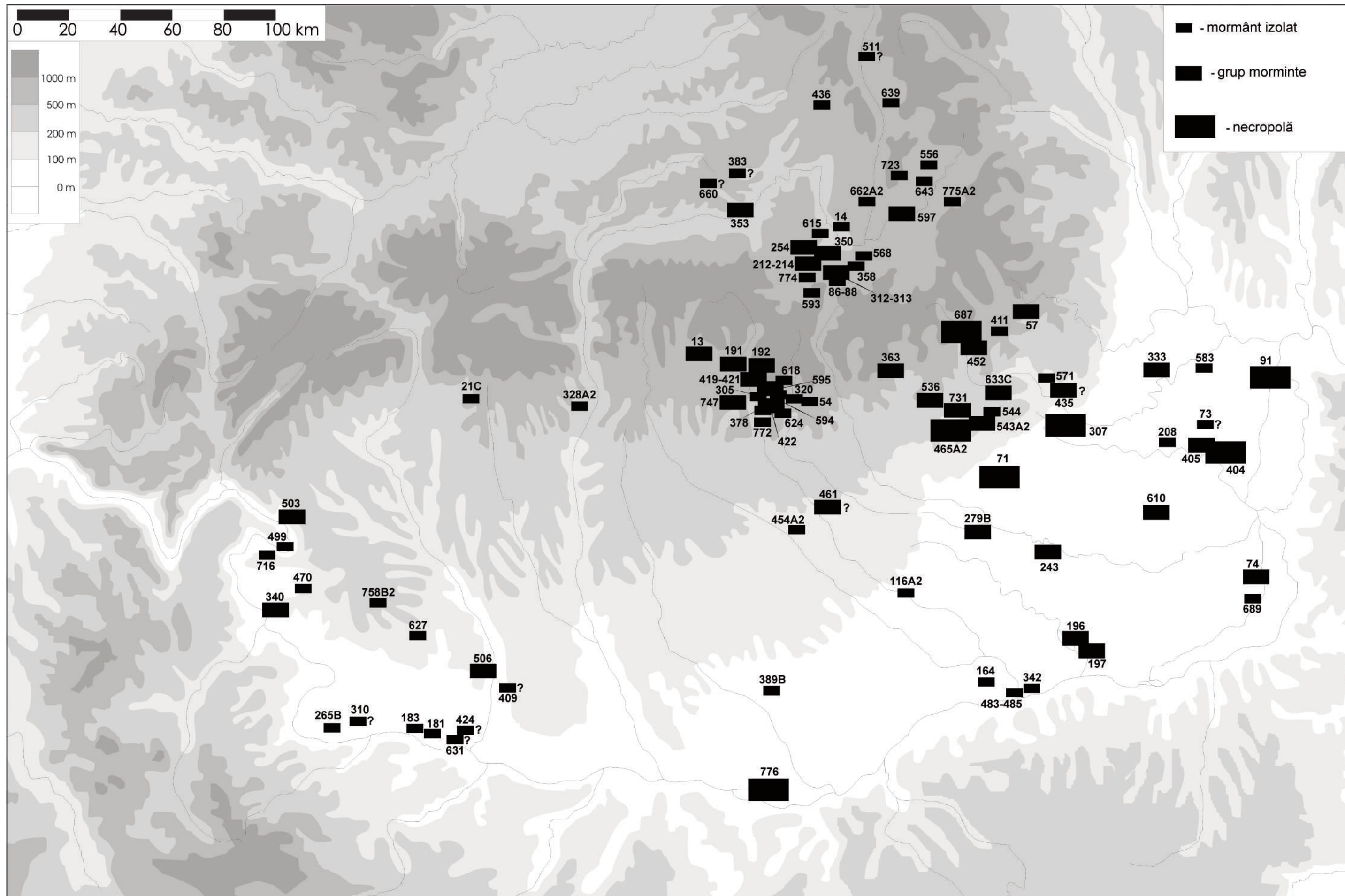
Harta 5 – Răspândirea așezărilor cu ceramică decorată cu găuri-buton. a: așezări de tip Glina; b: ceramică cu găuri-buton în medii culturale învecinate

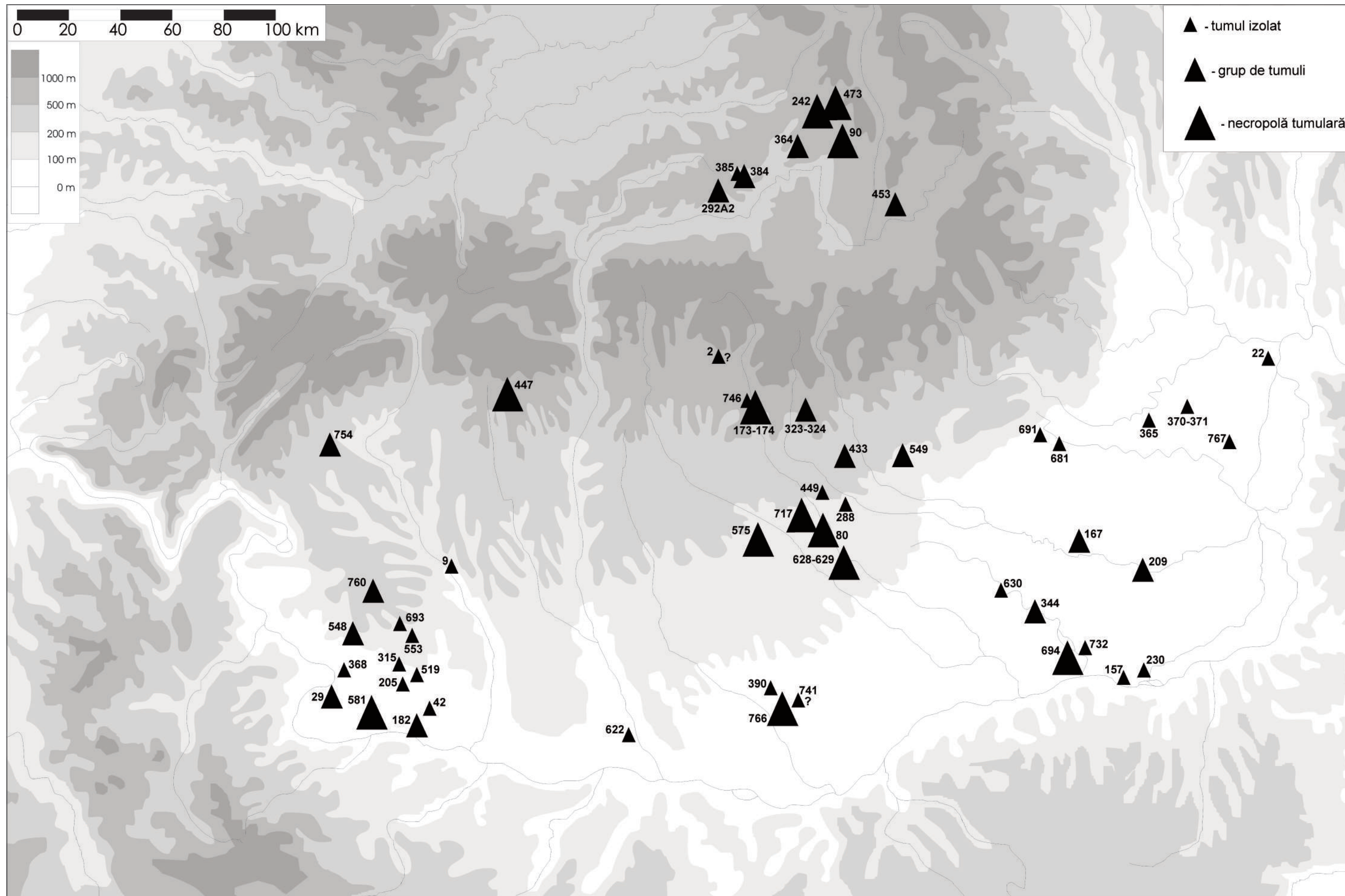
Harta 6 – Răspândirea descoperirilor (așezări) atribuite Odaia Turcului, Gornea-Orlești, Schneckenberg și Jigodin

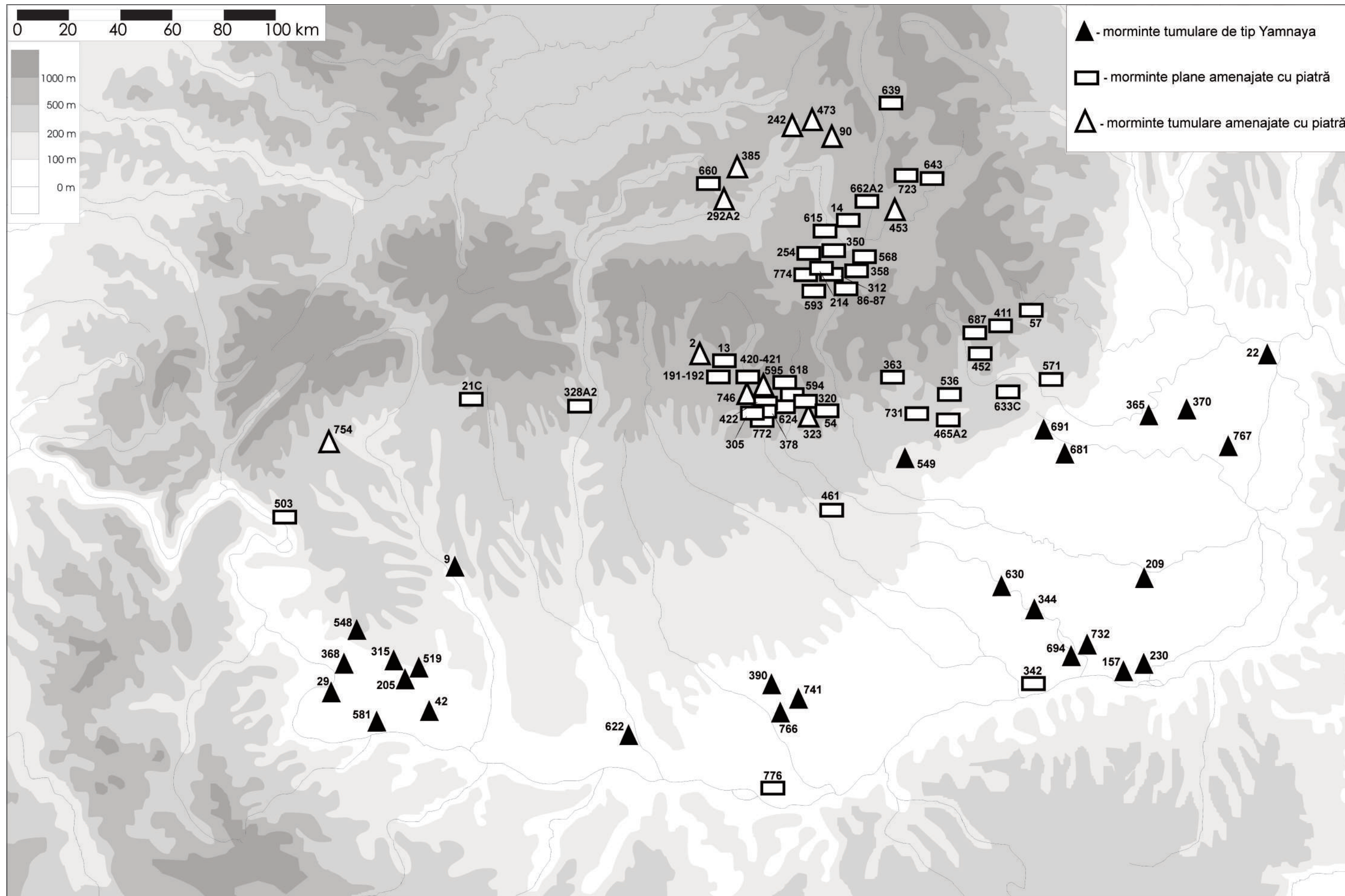
Harta 7 – Răspândirea descoperirilor (așezări) atribuite Monteoru Ic4,3-Ic3, Tei, Verbicioara și Costișa / Ciomortan

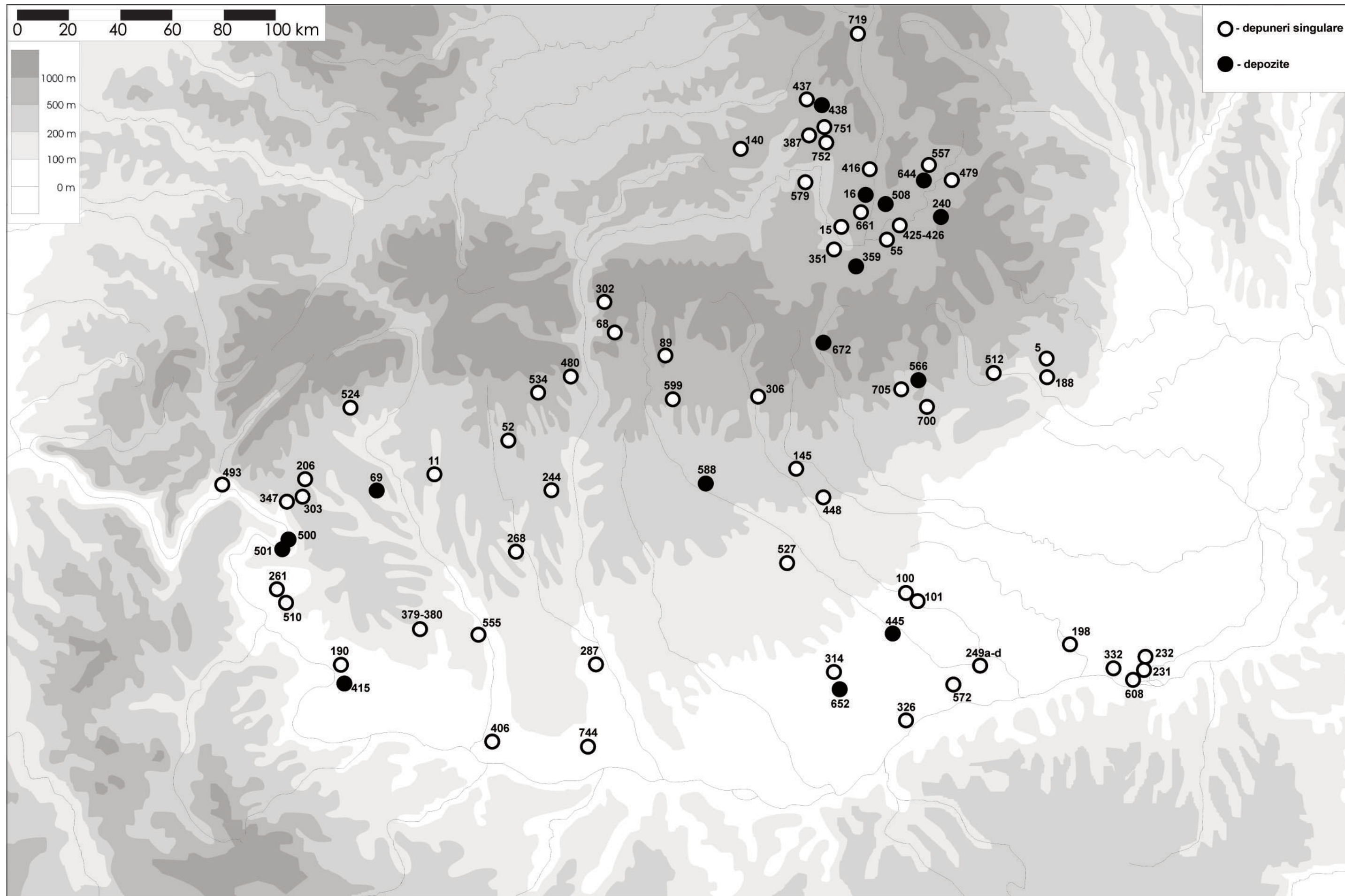
Harta 8 – Răspândirea descoperirilor funerare plane

Harta 9 – Răspândirea descoperirilor funerare tumulare

Harta 10 – Distribuția descoperirilor funerare după tipul de amenajare. a: morminte tumulare de tip Yamnaya; b: morminte amenajate cu piatră (plane și tumulare)

Harta 11 – Distribuția depunerilor de piese de metal. a: piese singulare; b: depozite